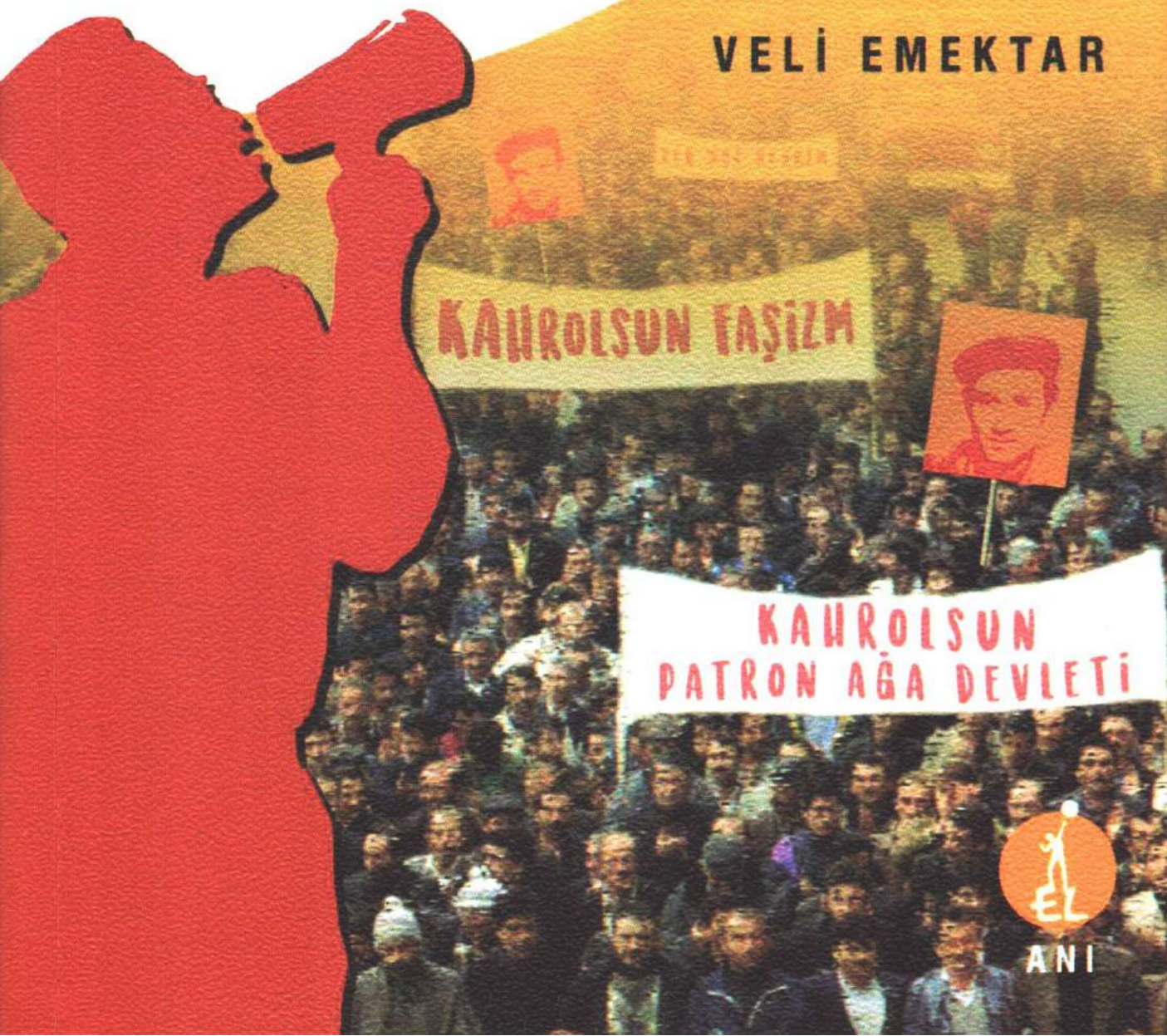
Bir Umut

BİR İNSAN

VELİ EMEKTAR

EL
ANI

Dava Kitaplığı

İnsan değişir, değiştirir

Ömrünü devrime adayanlara...

BİR UMUT
BİR İNSAN

VELİ EMEKTAR

Veli Emektar

1953 yılında Çorum'da doğdu. Babasının öğretmenlik yaptığı Evciortakışla köyünde ilkokulu, Çorum'da Eti Ortaokulu'nda ortaokulu bitirdi. Çorum İlköğretmen Okulu'ndan 1970-1971 yılında mezun oldu.

1971-1973 yılları arasında Iğdır-Tuzluca ilçesine bağlı Üçkaya (Ekerek) köyünde iki yıl öğretmenlik yaptı. 1973 yılında Atatürk Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Bölümü'nü kazandı. Sürgün edilmesi ve iki kez okuldan atılmasına rağmen yargı kararıyla okuluna dönerek 1979'da okulunu bitirdi. 1980 Haziran'ında Samsun Alaçam Lisesi'ne Tarih öğretmeni olarak atandı. Ancak, okulda derse hiç başlamadan Çorum'da yakalandı. Çeşitli hapishanelerde tutuklu kaldı ve 1982 yılında tahliye edildikten sonra çeşitli işlerde çalıştı. İzmir'de yaşamını sürdürmektedir.

Elinizdeki kitap, Veli Emektar'ın kişisel süreçleri ve örgütlü politik mücadelesiyle yüklü, ilginç, çarpıcı ve etkileyici hikayesini anlatır. Dönemin toplumsal, politik koşullarını ve olaylarını, kendi tanıklığı ve yaşadıkları üzerinden harmanlayarak resmeder. Dikkatli bir gözle, eleştirel bir yaklaşımla okunduğunda, devrimci ve komünist hareketin sorunlarının köklerini, "fikri faaliyeti" ile "pratik faaliyeti" arasında örülen temeli, karakteri ve çizgiyi görme, kavrama bakımından da bolca "malzeme" sunar. Kendi bakış açısı ve anlatı tekniği bakımından bir öznellik oluştursa da, daha mesafeli okunmayı gerekli kılsa da, bu örgü içerisinde epeyi bilgiler edinmek de mümkündür.

60-70'li yıllar, sosyalist hareketin işçi sınıfına, çeşitli milliyetlerden halk kitlelerine açıldığı, gençliği, aydınları, öncü işçileri kucaklayarak ilk kez kitleselleşmeye başladığı bir dönemdir. Genel bir yükselişin yaşandığı bu yıllar, aynı zamanda sosyalist harekette teorik, politik ve örgütsel sorunların ilk kez canlı ve yoğun biçimde tartışıldığı dönem de olmuştur. Kişisel ve örgütsel yaşanmışlığı barındıran bu anıların, devrimci mücadele ve mirası açısından taşıdığı içerimlerin kolektif hafızaya, ortak değerlere, ilkelere çok ufak da olsa katkı sağlamasına vesile yaratmasını umut ediyoruz.

BİR UMUT BİR İNSAN

VELİ EMEKTAR

YAYINLARI

EL YAYINLARI: 71
Dava Kitaplığı

◆

Bir Umut Bir İnsan
Veli Emektar

◆

Birinci basım
Mayıs 2018

◆

Kapak Calışması
Yusuf Aslan

◆

Düzelti
İsmail Hardal-Veli Aydın

◆

Basım ve Cilt İşleri
Deren Matbaası
Beylikdüzü Osb Mah. Orkide Cad. No: 9/Z
Merkez Köyü/Merkez Bucağı-Beylikdüzü
Sertifika No: 34011

◆

ISBN 978-975-8674-80-0
Sertifika No: 41453

◆

EL YAYINLARI
Kocatepe Mh. Tavşan Sk. 18/A
Beyoğlu-İSTANBUL
Tel: 0538 891 01 91

e-posta: elyay2001@mynet.com
web site: www.elyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Dikenüstü Yollar/ Recep Maraşlı 11
Önsöz Yerine / Ertan İldan 15
Giriş 19

MASAL OLARAK ÇOCUKLUĞUM HİKÂYE OLARAK GENÇLİĞİM

Çocuk Yüreğimin Ülkesi: Aile Ortamı 21
Köyden İndim Şehire 24
İlk Aşk 26
Öğretmen Okulu Günlerim 27
İlk Boykot 33
Dernekte Gördüğüm İbrahim Kaypakkaya'ymış 36
Okuldan Uzaklaştırma Cezası 37
Öğretmenlik Provası Olarak Staj 39
Trajik İlk Tecrübe 44
Orda Bir Köy Var Uzakta 48
18 Yaş ve Evdeki Haller 49
Bayram'ın Fendi 52

KAVGAMIZIN ŞEHRİ

Bekle Beni İstanbul 65
Okuldaki Manzara-ı Umumiye 68
Sular Isınıyor 74
Her İnsan Ayrı Bir Hikayedir 78
Faşistlerle İlk Kavga 80
Kocamustafapaşa Çatışması ve İlk İşgal 89

DOLUDİZGİN POLİTİK MÜCADELE

Örgütlü Mücadeleye Giriş 95
İYÖKD İle Yol Ayrımı 98
Bir Yanlış Bir Okulu Götürür 105
Yaşamayan Bilmez: Cana Kıymak Zor İş! 121
Site Yurdu Çatışması ve Yaralanmam 124
Savaş Ay'ın Evi 126

"Akıl Tutulması" 130
İlk Bildiri 135
Van Depremi 137
Hasan Kızılkaya ve Turan Aksu 143
Mapushaneyle Tanışma 143
Toptaşı Cezaevi 151
16 Mart Katliamı 1978 158
İYDGD İle Yollarımız Ayrılıyor 161
Yurtdışı Macerası 162
Tarihe Geçen Son Miting 170

HER BİRİ CİHAN PARÇASI YOLDAŞLARIM

Zülfikar Uralçin 175
İsmail Hanoğlu 176
Selahattin Doğan 178
Mehmet Zeki Şerit'le Karşılaşma ve Partiyle Randevu 187
Orhan Bakır'ın (Armenak Bakırcıyan) Partiyle Buluşturulması 191
Ali Yılmaz 192
Raci Yılmaz 193

PARTİLİ MÜCADELE

İki Hata İki Özeleştiri 195
Birinci Bölge Konferansı 198
Pala Yaşadıklarını Yazmalı 204
Amaç Propaganda Seçim Bahane 205
Çorum'da İlk Yasadışı Afişleme 206
İbrahim Yoldaşı Mezarı Başında Anma 207
Hıdır Ayata Meselesi 218

PARTİ VE DEVRİM PATİKASI: DERSİM

Dersim Kaç Ah İçinde! 225
Ozan Emekçi ve Garip Şahin'in Partiden Dışlanması 232
'Hizibin' Tasfiyesi ve Sanatın Gücü 233
Halk Mahkemesi 235
O Küçük Kızı Hiç Ama Hiç Unutamadım 237
Şahin Dönmez'le Görüşme ve Hüseyin Sancar'ın

Öldürülmesi 244
Parçalanmış Karakter: Levent Beğen 247
Kıl Payı Ölümden Kurtulma 251
Zeki Uygun'un Yakalanması 252
Bir Komünist Olarak Orhan Bakır (Armenak Bakırcıyan) 261
Sorumlum A'nın Hikayesi 263
Aziz (Hafız) Bizi Terk Ediyor 265
Orhan Bakır'ın (Armanak Bakırcıyan) Öldürülmesi 268
Hal ve Gidiş 272
Ali Yavuz Çengeloğlu (Kel, İhtiyar) 274
Çorum Olayları 275
Eşimle Tanışmam ve Evliliğimiz 275
Aşkın Kör Kuyusuna Düşmek 281
Sorgu Sual Başlıyor 290
Benim İçin Halk Mahkemesi Kuruluyor 298

SOLAN RENKLER

Ver Elini İstanbul 303
Savunma 304
12 Eylül ve Sonrası 313
Ve Yakalanıyorum 317
Sorgu Başlıyor 325
Selimiye Kışlası 338
Maltepe Askeri Cezaevi 339

KARANLIĞIN CENDERESİ

Unutmadığım Anlar ve Anılar 347
Alem Bir Cezaevi: Alemdağ! 350
"Cikcik Hasan" ve "Bıçkın Hasan" 359
Komün Hikâyeleri 367
Bir Tahliye Gecesi 369
Alemdağ Cezaevi'nde Üç Devrimcinin Katledilmesi 372
Hüseyin Aydın 376
Cezaevinde İklim Değişiyor 377
Ceza Aldığım Duruşma 379
Sağmalcılar Cezaevi 381
Ölüm Kapımızda 391

C-13 Koğuşu 395
Son Durak: Saray Cezaevi 400
Elveda Hapishane Merhaba Özgürlük! 402

DİKENÜSTÜ YOLLAR...

Recep MARAŞLI

Çok uzun yıllar öncesinden, 12 Eylül döneminde İstanbul Alemdağ Askeri Cezaevi'nden koğuş arkadaşım, dostum ve arkadaşım Veli Emektar'ın anılarını okurken, gerçekten de yaşadığımız yıllar bir film şeridi gibi geçti gözümün önünden.

Veli'nin kendi mecrasını ve macerasını anlattığı yerde, ben o tarihlerde, o günlerde neler yapıyordum diye hatıramda canlandırdım. Belki birkaç sokak ötede, belki başka bir meydanda, belki başka bir kentte birbirine çok yakın benzer yollardan geçmişiz demek ki...

Örneğin 1978'de bir cenaze töreninden sonra polisten kaçan göstericilerin vapurlardan birini işgal edip dolaşmaları. O grup soruşturmadan çıkınca ben de mahkemeden tutuklanma kararım çıkmış, cezaevine gönderilmeyi bekliyordum. Belki Veli'yle o günlerde tanışacaktık.

Ve sonunda kaçınılmaz şekilde keşisen yollar, mekanlar; işkence, sorgu, cezaevi, direniş.

Veli Emektar 70'lı yılların devrimci öğrenci gençlik heyecanını, siyasallaşma ve örgütlenme sıkıntılarını, kişiliğini oluşturma çabalarıyla, ideolojik açıklama bulma çabaları ve "biz bu işin üstesinden geleceğiz" özgüveniyle girilen kavgaları çok güzel anlatıyor. Sonra bunların nasıl ağır örgütsel sorumluluklara dönüştüğünü görüyoruz. Zorba sınıf iktidarının tanımlanmasından, ona karşı hangi mücadele araçlarının nasıl kullanılacağına dair hem yapılıp hem öğrenilen yıllar. Belki de dünyanın en pahalı eğitimi; nice canlara, nice yıllara, nice acılara mal olan bir öğrenim.

Çoğu kimsenin parmak basmaya çekindiği önemli bir konuya olabildiğince açık yürekli biçimde içeriden neşter atıyor. Kendi yarasına daldırdığı bu neşter, daha çocukluktan çıkıp ilk gençlik yıllarında mücadeleye atılmış bir kuşağın cinsel dürtüler ve aşk fırtınalarıyla nasıl baş etmeye çalıştıklarını ama nasıl da içten/örgütlerde ve toplumda henüz oturmamış bakış açılarının sakilliğinden dolayı yedikleri vurgunları da ortaya çıkarıyor.

Özcesi kavgaya, fedakârlığa, adanmışlığa, aşka, adalete ve dünyayı daha güzel bir yer kılmak için onu değiştirmeye çıkmış bir kuşağın tüm yaşanmışlıklarını bir bir hatırlatıyor bize...

Bu yüzden doğrudan bir deneyim aktarımı olan anıların yazılması çok değerli hazineler niteliğinde. Üstelik her yeri geldiğinde kendini, o günkü pratiğini de içtenlikte eleştirmekten, özeleştiri yapmaktan da kaçınmıyor ki bu, anlatımları daha güçlü kılıyor.

Veli'yi 1982 Mart'ında Alemdağ Askeri Cezaevi'nde, TİKKO davasından yargılanan arkadaşların sorumlusu olarak yaptığı, son derece içten, zeki ve güzel konuşmalarıyla hatırlıyorum. Siyasi grupların hapishanede bile olsa toplantıları, grup çekişmelerinin, rekabetin, ön alma veya ön vermeme yarışının hakim olduğu elektrik voltajı yüksek toplantılar olurdu. Oysa hapishane burası, o kadar da büyük alternatif ve hareket alanı olmayan bir mekan. Düşmanın gözü üzerinde ve eli altındasın. Veli hem güzel konuşuyordu ama bu boş bir hamaset olmuyor hem de üzerinde uzlaşılabilecek sıcak bir çözümle çıkıyordu ortaya. Bir de arkasında TİKKO gibi bir örgütsel yapı olunca her soruna devrimci bir hal çaresi bulmak kolaylaşıyordu.

Veli dostumdan aklımda kalan ikinci imge de o dönemde sol gruplar arasındaki çelişme ve çatışma o yıllarda henüz hız kesmemiş de olsa, kendisinin grup-örgüt, düşünce ayrımı yapmadan dayanışmacı demokrat yaklaşımıydı. Bunu oldukça önemli bir özellik olarak görüyorum.

Bir gün koğuşumuza iki genç mahkum getirdiler. Koğuş sorumlularının kısa bir sohbetinden sonra getirilenlerin TİP'li (Türkiye İşçi Partisi) davasından oldukları anlaşıldı. Çocuklara yatacakları ranza, kalacakları yer bildirilmeden hemen gruplar arasında fiskoslar, ranza altı, kapı aralığı tartışmaları başlamıştı. Çünkü koğuşta ağırlıklı olan

gruplar onları "sosyal-faşist!" olarak değerlendiriyorlardı ve koğuşta kalmaları sorun olacak gibi görünüyordu. Bitişik koğuştaki Dev-Solcular ise aralarına başka gruptan kimseyi almıyorlardı. 12 Eylül öncesinde hapishanelerde bu gibi durumlarda yanlışlıkla da olsa başka koğuşlara verilen insanların dövüldüklerine, sorgulandıklarına tanık olan biri olarak epey tedirgin oldum. Neyse ki koğuşumuzda böyle şiddet uygulayacak kimse yoktu ama yine de gençler istenmiyordu. Belki bir grup diğerini "sosyal-faşistlere yakınlık gösterdi" suçlaması yapmasın diye ön alıyorlardı.

Çocuklar ne olduğuna bir anlam veremeden koğuşun bir kenarında sığıntı gibi dururken ben ve arkadaşım Maşuk onlara sahip çıktık. Ranzalarımıza davet ettik, banyo, yemek gibi ihtiyaçlarını gidermeye çalıştık.

Çok geçmeden siyasi temsilci toplantısına çağrıldım. Herkes bu sorunun "nasıl" çözüleceğine dair fikirler ileri sürerken, "kapının önüne koyalım, idare düşünsün" diyenden; idareyle konuşalım bunları almazlarsa, güvenliklerinden sorumlu değiliz" lafları dönüp dolaşıyordu.

Ben bu arkadaşlar hakkındaki iddia ne olursa olsun 12 Eylül diktasının kurbanı olarak buraya atıldıklarını, bizim görevimizin onlara sahip çıkmak ve sonra kendileri istiyorsa başka koğuşlara gidebileceklerini söyledim. Atılma, gönderilme gibi isteklere karşı çıktım.

Veli arkadaşım, yine çok güzel bir konuşma yaparak bugünlerin idareye karşı iş vermemek, dayanışma göstermek olduğunu söyledikten sonra şöyle bir öneri getirdi: Biz de her ne kadar bu grubu "sosyal-faşist" görüyorsak da Rizgarici arkadaşlar bu insanlara sahip çıkıyor ve onların sorumluluğunu alıyorlarsa, bizim muhatabımız onlar olmak üzere koğuşta kalabilirler" dedi.

Veli'nin bu çözümünü ben de destekledim; "arkadaşların sorumluluğunu alıyoruz" dedim. Kawacı arkadaşlar da bu çözüme evet deyince zaten temsilci çoğunluğu sağlanmış oldu; çok tepki gösteren TİKB ve Halkın Yolu da, "tamam öyle olsun madem" diyerek kabul ettiler.

O gece TİP'li genç arkadaşlarla bizim iki kişilik ranzada 4 kişi sır sırta verip yattık.

İste Veli Emektar böylesi günlerin içerisini, dışarısını, girdisi çıktısını; hesap kitap yapmadan içtenlikle anlatıyor bizlere.

Bir varmış, bir yokmuş değil; bizim hikayemiz...

ÖNSÖZ YERİNE

Ertan İLDAN

Veli Emektar, kapsam ve içeriğini "anılar"ından oluşturduğu dosyayı hem okumam, hem de önsöz yazmamı istediğinde; doğrusu şaşırdım. Her şeyden önce 1970'li yıllar ve sonrası yaşadığımız coğrafyada onunla aynı idealleri paylaşıp, o idealler uğruna benzer süreçlerden geçerek benzer akıbeti yaşamış olmanın dışında, hiçbir akademik-kültürel titrim söz konusu değildi ve edebiyat alanında bir kariyere de sahip değildim. Haliyle, 'yazacağım bir önsözden ne umut edilebilir?' diye düşünmeden edemedim.

'Bir bildiği vardır' diyerek, anılarını büyük bir dikkatle okudum ve aklımın erdiği kadarıyla konu hakkındaki düşüncelerimi aşağıdaki gibi yazıya döktüm.

Tecrübelerin teorik mirasi...

Bir insan anılarını neden yazar? Bu soruyu Veli Emektar da kendisine sormuş olmalı ki, anlatıya şair Ahmet Arif'den bir öz söz aktararak başlamış. *"Kimselere bir şey demek için değil, kendi susuzluğumuz, yangınlığımız için yazıyoruz."*

Bilinen yazılı tarihin ortaya koyduğu gibi, olaylar olur biter ve sonra bunlar, birileri tarafından yeniden kaleme dökülür. Çünkü yaşanan yaşanmıştır ama insanlığın kolektif bilinci olan tarih yazılıp bitmemiştir. Bu uğraşın aynı zamanda insanın kendi susuzluğunu giderme ve iç yangınını dindirme ihtiyacından kaynaklandığına şüphe yok. Ancak her anı anlatıcı için bu, yazmak için esaslı bir gerekçe oluştursa bile, başkalarının susuzluğuna ve iç yangınına karışmadıkça bir değer, derinleştime ve yeniden üretimi ifade etmez.

Veli Emektar anılarında 1970-1990 arası Türkiye'sinde kişisel süreçlerini, serüvenlerini anlatmaktadır bizlere. Bu yıllar, dünyada ve Türkiye'de önemli ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmelerin oldu-

ğu, hızlı ve kırılgan toplumsal alt üst oluşların yaşandığı yıllardır.

1960'lı yıllar ve takip eden dönemde Vietnam, Kamboçya, Laos, Kore gibi Pasifik Asya ülkelerinde ABD emperyalizmine karşı ulusal ve sosyal kurtuluş mücadeleleri zafere doğru emin adımlarla ilerlemektedir. SSCB'den sonra Mao Zedung önderliğindeki Çin ülkesi sosyalizmi kurma çabasında önemli mesafeler kat etmiş, Latin Amerika'da Küba devrimi sonrasında başta Bolivya olmak üzere tüm kıta halkları emperyalist sömürüye karşı ayağa kalkmış durumdadır. Ve en önemlisi, Avrupa'da ortaya çıkan '68 gençlik hareketi, yükselen dalga misali tüm dünyayı kasıp kavurmaktadır.

Ne var ki, devrim ve sosyalizm rüzgârlarının bu güçlü esintisine, sosyalist sistemin kendi iç çatışmaları, derin görüş ayrılıkları ve bölünmeler eşlik edecekti. 1957'de Moskava'da yapılan "Sosyalist Ülkeler Komünist ve İşçi Partileri Toplantısı"; 1960'da yine Moskova'da toplanan "Komünist ve İşçi Partileri Toplantısı" ve 1963 yılında ÇKP'nin SBKP'ye karşı açık polemiğe başlamasıyla komünist partiler arasında iyice su yüzüne çıkan görüş ayrılıkları, kısa sürede karşılıklı suçlamalara ve dışlamalara yol açacak; sosyalist kampta bölünmeleri ve ayrışmaları beraberinde getirecekti.

Yaşadığımız coğrafyada sosyalist hareketin tarihinde önemli kesitler...

Aynı yıllarda Türkiye'de, Türk egemen sınıfların uyguladıkları ekonomik, sosyal ve siyasal politikalar, geleneksel üretim biçimlerinin çözülerek kırsal alandaki nüfusun şehirlere akmasına yol açıyordu. 1950'den başlayarak tedrici bir şekilde artış gösteren bu gelişme 1970'lere gelindiğinde belirgin bir sosyal olguyu da ortaya çıkarmıştı. Şehirlere yığılan köy yoksulları kötü çalışma koşullarının yanı sıra barınma gibi temel bir ihtiyacı da kendi tarzlarınca hal yoluna koyulmuşlardı. Büyük şehirlerin varoşlarına, sanayi bölgelerinin yanı başına bir gecede kondurulan derme çatma yapılar, pıtrak gibi boy veriyordu.

1960 askeri darbesi sonrasında yapılan yeni anayasa ile kısmı demokratik hakların toplum yaşamına girmesi ile birlikte emekçiler, yoksullar ve ezilenler bu ortamdan istifade ederek örgütlerini yaratma yoluna gideceklerdi. Türkiye İşçi Partisi kısa zamanda örgütlenerek parlementoya girecek, işçi haklarını savunmak üzere mevcut

sarı sendikalar yerine, Devrimci İşçiler Sendikası Konfederasyonu (DİSK) adı altında yeni bir örgüt kurulacaktı. Gençlik ülke sorunlarına o güne kadar görülmemiş bir şevk, umut ve heyecanla sarılacak ve çözüm üretme çabasına girişecekti. Kürt ulusu içinde ulusal bilinç giderek yükseliyor ve politik örgütlenme mecrasında yol alıyordu.

Kısacası toplum son derece dinamik ve hareketliydi. Değişim istiyordu. Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak özgürlük, eşitlik, adalet ve sömürünün, zulümün olmadığı bir dünya istiyordu.

Kuşkusuz bu gelişmeler Türk egemen sınıflarını ve onların ağa babaları emperyalistleri ürküttü. Karşı tedbirleri devreye sokmakta geçikmediler. Paramiliter güçlerini sokaklara saldılar ilk önce. Gelişmeleri önleyemedikleri zaman askeri darbeler yaparak devrimci güçleri ve halk muhalefetini ezme, bozguna uğratma operasyonlarına giriştiler. 12 Mart ve 12 Eylül askeri faşist darbeleriyle kodlanan bu dönemde, işçilerin, emekçi kitlelerin, ezilen halkların kurtuluşu mücadelesi darbelendi, yara aldı, yenilgiye uğradı. Türkiye'nin demokratik ve devrimci güçleri ve örgütleri vahşice dağıtıldı ve yok edilmeye çalışıldı.

Sonrasında ne oldu?

Dünyada ve Türkiye'de başka toplumsal kırılmalar ortaya çıktı. SSCB etrafında kümelenen devletler topluluğu büyük bir "gürültü" ile çöktü. "Yeşil kuşak" yaratma projesi çerçevesinde İslamcı akımların gelişmesine ve palazlanmasına hız verildi. Kürt ulusunun yükselen mücadelesi gerekçe yapılarak ırkçılık ve şovenizm şahlandırılarak her türlü demokratik hak rafa kaldırıldı. Siyasal gericilik tüm tonları ile toplum yaşamını esir aldı. Ekonomik sömürü ve sermaye birikimi tüm ilkel ve vahşi hali ile sahneye kondu.

"Tarihimiz" bizimdir, sadece iyi yanlarıyla değil...

Veli Emektar işte bu süreçleri içeriden yaşamış biri olarak, örgütlü dönemindeki ilişkileri, saflarında yer aldığı yapının işleyiş mekanizmalarını, çelişkili karaktere bürünen iç durumları, düşünme tarzı ve davranış biçimlerini, kitleleri örgütleme ve seferber etme uğraşlarını... roman tadındaki bu anılarıyla anlatma yolunu seçmiş ve elinizdeki bu kitap ortaya çıkmıştır.

Kitapta neler var?

İnsana dair her şey!

Kahramanlık, destansı yaşantılar, macera, aşk, idealler, umutlar, hayal kırıklıkları, umutsuzluk, çaresizlik ve "biten film"!

Ve bir şey daha: Bir kuşağın iç yangını ve susuzluğu... Bir ülkenin sahici hikayesinden etkileyici kesitler!

Zihnimiz üzerinde ışığı güçlü anılar...

Bir dönem, TKP/ML'nin bilfiil içerisinde yer alan biri olarak diyebilirim ki; Veli Emektar'ın ilk elden aktardıkları ve tanıklığından imbikleyerek/damıtarak ortaya çıkardığı bu anılarında epeyi "malzeme", tecrübe ve birikim vardır. Bildiğimiz kimi olayları ve örgütsel tarihimizdeki ayrıntıları daha geniş bir perspektifle ve derinlikle ele almaya imkân sunmaktadır. Sınıf mücadelesi ve devrimci hareket içinde yeşeren Kaypakkaya'yı ve hareketini, dünü ve bugünüyle sınırlanan algı kapılarının daha cesurca açılmasına, yaşanmasına ve hissedilmesine itki sağlamaktadır.

Davranışlarımız üzerinde umutlu anlatılar...

Özetle; bugünü ve geleceği devrimci bir tarzda örmeye girişen her hareket, bu ve benzer politik, örgütsel ve toplumsal birikimleri yeniden yorumlamalı, değerlendirmeli, derslerinin çıkartılarak ortak tarihimizin bilimsel olarak kavranmasına katkı sağlamalıdır. Anı yazımlarının sadece geçmişi değil, günümüzü kavramada ve özgür geleceğe hizmet edecek düzeye çıkarıldığında ileriye bakmanın yollarını döşemede imkânlar sağlayacağı unutulmamalıdır.

Geçmiş ile gelecek arasındaki bağa iyimser bakmanın diyalektik kavranışına vesile yaratmada; acılı ve sancılı süreçlerin doğru anlaşılmasında; tecrübelerin irdelenerek daha yüksek düzeyde devrimci umutların yeşermesine kapı aralamada; anılar yazımına olumlu bir esintinin ortaya çıkarılmasında yolu açık, okuru bol olsun diyorum.

Anılarını kitaplaştırarak bizlere kazandıran Veli Emektar'a da teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

"Kimselere bir şey demek için değil,
kendi susuzluğumuz, yangınlığımız için yazıyoruz."
Ahmed Arif

Anılarımı yazmak otuz yıllık hayalimdi.

Cezaevlerindeyken toprak kokusu, yağmur sesi, deniz dalgası, bahar kokusu, yâr kokusu, anamın sıcak yüzü ne kadar hayalimse, anılarımı yazmak da bir o kadar hayalimdi. Ama olmadı, çeşitli nedenlerden dolayı uzadıkça uzadı, on yılları buldu. Öyle bir hayat yaşadık ki, "özgürlüğü" ucundan kenarından tatsak da ruhsal özgürlüğü ve mutluluğu tadamadık. Çünkü zihnimiz çelişkilerle dolu, yüreğimiz hep doyumsuzdu. Öyle "savrulduk" ki, iddialarımızın tersine, dibi görünmez sularda umutlanıp çareler aradık. Gökteki yıldızların sihrine daldık, kararmış gecelerimize ilham, dökülen gözyaşlarımıza merhem olur diye... Bazen o ışıktan feyz aldık, bazen de zihnimizdeki bulanıklıktan gözlerimize perde indi. Bir dinginliği yakalayıp tarihin ve hatıraların içinde kaybolan gençliği, umudu, hayali yeniden bulmak için debelenip durduk. Nice açlıklar nice tokluklar gördük ama zihnimizde sökün eden sorulara cevap üretemedik, duygularımızı besleyip doyuramadık. Bir taraftan bu duygusal, ruhsal "savrulma", doyumsuzluk ve arayış, diğer taraftan "yazma" eyleminin inceliği, siyasi ve ahlaki sorumluluğu bu gecikmenin sebebleri arasında sayılabilir.

Günlük gazete haberlerinin ötesine geçemeyen okumalarımızla yeterli düşünsel gıdayla beslenemeyen hayatımız, geçim gailesi illetinden dolayı bizi gündelik dünya işlerine mecbur etti. Bu acımasız gerçek, beni kitaplardan, her türlü bilgiden, bilimin gerçeğinden, düşlerimizin olmazsa olması umuttan, umudun sıcaklığından görece mahrum bıraktı. Hem bana hem de benim dışımdaki koşullara bağlı bu açığı kapatmaya heves etmem yıllarımı aldı. Sonunda, bir zaman geldi ki, bedenime ve zihnime cemre düştü ve duygularım canlandı. İçimde sabırla bekleyen tohum uç verince de dilim çözüldü ve elim kaleme gitti.

Öte yandan, günün birinde rastladığım anlamlı bir cümlenin yazma sürecini hızlandırdığını itiraf etmesem olmaz:

> *"Tarihte neyi anlatacağından çok bu bilgileri nasıl anlatacağınız önemli bence. Tarih okuyan ve dinleyen biri, o günün insan yaşamında kendinden izler ve benzerlikler bulursa, tarihten ürkmek yerine ona daha samimiyetle yaklaşır."* (Haldun Gürel)

Anlatılan hepimizin hikâyesiydi, fakat neyi ne kadar ve nasıl anlatacaktım? Dahası, tarihin ve siyasetin payımıza düşen sorumlulukla, olan biteni hangi bakışla açısıyla anlatacaktım. Bu sorular yıllarca zihnimi meşgul etti, uykularımı kaçırdı. Çünkü yazarken yapılacak bir hata, yanlış bir ima birlikte yola çıktığımız yoldaşlara, bu sevdaya baş koymuş devrimcilere, bizden evvel toprağa düşenlere, "güneşin zaptı yakın" diyerek dün ve bugün koşanlara saygısızlık olur; ömür boyu silemeyeceğin bir iz, vicdanımda ve kişisel tarihimde "kara delik" olarak kalırdı.

Gerek rastlantıyla gerekse de mücadele içindeki konumum gereği mensubu olduğum TKP/ML'nin dışındaki farklı siyasi geleneklerin önderleriyle ve militanlarıyla çokça tanışıklığım, eylem ve ittifak görüşmelerim oldu. Bu durumun, anlatacaklarıma zenginlik kattığı kadar sorumluluğumu arttırdığının da bilincindeyim. Geçmişi, sadece kendi siyasi grubunun ekseninde veya kendi hayatını merkeze alarak yazan değişik siyasetlerden arkadaşların "tarih", "anı", "sözlü tarih" türünden kitapları giderek çoğalıyordu. Kendi dışındaki grup ve kişilerin mücadelesini hafife alan ya da görmezlikten gelen bu "tarih yazımı" geçmişin bilinmesi kadar geleceğe yol gösterme açısından da sorunluydu. Siyasi pratiğim bir yapının içinde ve kılavuzluğunda geçmişti. Anlatacaklarımın esasını o yapının temel düşünceleri ve kırılmaları oluşturacaktı; fakat bu farklı siyasi geleneklerin doğrularını, mücadelelerini anlatmaya engel değildi, olmamalıydı.

Karınca kararınca, birikimim, vicdanım ve hafızamın yettiği kadarıyla öznesi olarak yaşadığım yılları, dönemin ruhuna uygun olarak anlatmaya çalıştım. Dilimin döndüğü kadar, kalemimin elverdiği kadar acı kadar espriyi, kahramanlık kadar sıradanlığı, zaaflarımız dahil insana dair tüm halleri tarihe not düşerek, geçmişimize bir çentik atmaya çalıştım. Takdir okurun.

MASAL OLARAK ÇOCUKLUĞUM HİKÂYE OLARAK GENÇLİĞİM

Çocuk Yüreğimin Ülkesi: Aile Ortamı

Anılar söz konusu olduğunda çocukluğa yani o masalsı günlere yolculuk şart.

Babam Aslan Emektar, doğduktan kısa süre sonra annesini, 5 yaşında da babasını kaybedince yetim büyümüş... Samsun Ladik Köy Enstitüsü'nden mezun olan babam; yetişme tarzı gereği, duygularını belli etmeyen, çocuklarından çok kendi hayatıyla, kendi doğrularıyla meşgul, rahatına düşkün birisiydi. Öğretmen olmasına rağmen sıcaklığını, duyarlılığını çocuklarına karşı yeteri kadar ortaya koyamıyordu. *Cumhuriyet* gazetesi dışında pek bir şey okumayan, biraz ezik, biraz dik, çocuklarıyla özellikle de iki kızının yanında tek erkek çocuğu benimle de çok mesafeli bir babaydı. Bana köyünün delilerinin ismiyle veya "zavallı", "dağınık", "çaresiz" insanların adı ile hitap eder, "oğlum" kelimesini esirgerdi. Babamdan "oğlum" kelimesini Çorum Öğretmen Okulu'ndan mezun olup Kars'a birlikte giderken ilk kez duyunca çok mutlu olmuştum. Geçmişine, hayata ve akrabalarına karşı da vurdumduymazdı babam. Adını taşıdığım dedemin geçmişte köyün ilk muhtarı olduğunu, köy ilkokulunu dedemin yaptırdığını, "Kuşsaraylılar internet sitesinden" tesadüfen görüp altmış yaşından sonra öğrenmiştim. "Başkavak" olan soyadını 1940 yılında "Emektar" olarak değiştirip, bu güzel soyadı bize bıraktığını babamın kuzeni Kemal Başkavak amcamdan duymam bu nedenle rastlantı değil.

Babamın döneminde tüm "solcular", "demokratlar" sıkı birer Kemalist'ti. Babam da sıkı bir Atatürkçü idi. Politikaya ilgisi Çorum

merkeze atanınca yoğunlaşmış, TÖS[1] (Türkiye Öğretmenler Sendikası) yönetimine girmiş, Ankara'dan gelen TÖS Genel Başkanı Fakir Baykurt dahil birçok yöneticiyi, Çorum'a konsere gelen halk ozanlarını (Fevzullah Çınar, Âşık Daimi, Şah Turna...) evinde ağırlamış birisiydi. İki dönem CHP'den milletvekili adayı olmasına rağmen seçilememiş, politika uğruna elindeki son kozu olan emekli ikramiyesini tüketmiş, anam ile birlikte kendi elleriyle yaptıkları gecekondudan hallice evini satmışsa da politik hayatı başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Her ne kadar babam politik hayatında başarılı olamasa da, bir şeyi başarmıştı. Babam CHP'den milletvekili adayı olana dek Çorum'da CHP'de ve yahut "herhangibir siyasi partide milletvekili olabilmek için; eşrafın ileri geleninden, ticaret erbabı zengin biri veya tanınmış bir bürokrat olaması nerdeyse kuraldı. Sadece geliri öğretmen maaşı olan, fazla akrabası olmayan, yetim büyümüş birisinin milletvekili adayı olması ve seçilebilir bir yere kadar gelmesi, seçimi kıl payı kaybetmesi, kendinden sonra aday olan sıradan kişi ve öğretmenlere örnek oluşturmuş, açılan bu yoldan milletvekili seçilenler olmuştur.

Anam Emine'nin çocukluğu çok yoksulluk içinde geçmiş, ayakkabısı olmadığı için karda kışta okula anasının sırtında gitmiş, buna rağmen alabildiğine hırslı, çalışkan, girişken, ilkeli, doğrularında dik duran, yaratıcı, kendini göstermeyi seven, gösterişli ve çok güzel bir kadındı. İlkokul mezunu olmasına rağmen insanlar onu öğretmen zannederdi. Sözü dinlenir, bulunduğu ortama çabuk uyum sağlardı. Çocuklarına çok düşkündü, özellikle de bana. Hayatı sanki benim hayatıma endeksliydi. Her konuda olduğu gibi babamın maddi-manevi yardımcısı idi. Köy kadınlarına terzilik yaparak bütçeye katkı yapar, sabah erkenden, -halk arasında "Maraşal Yardımı" olarak telaffuz edilen "Marshall Yardımı"[2]- süt tozunu, sarı renk Hollanda

---

1) TÖS: Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu (TÖDMF) içinden gelen 92 öğretmen tarafından 8 Temmuz 1965'de kurulan eğitim emekçileri sendikasıdır. Hızlı bir örgütlenme gerçekleştiren TÖS, yaygın ve etkili kampanyalar yürüttü. 1971 yılında gerçekleştirilen 12 Mart Darbesi sonucunda kapatıldığında şube sayısı 535, üye sayısı 72 bin kadardı. Daha fazla bilgi için bkz.: -*Bir TÖS Vardı,* Fakir Baykurt, Papirüs Yay., 1999; -*TÖS Antiemperyalist Bir Öğretmen Örgütü,* Yıldırım Koç, Kaynak Yay., 2012; -*İlk İki Yılda TÖS* (1965-1967), Feyzullah Ertuğrul, Türkiye Öğretmenler Sendikası Yayınları.

2) "Marshall Yardımı": II. Dünya Savaşı sonrasında emperyalist ABD'nin planladığı ve 1948-1951 yılları arasında hızlıca yürürlüğe konan Truman Dokt-

peynirini öğrencilere hazırlardı. Anam çocukluluğundaki yoksulluk ve çaresizlik içinde büyümenin bedelini ta çocukken soğuktan çaresizlikten kaptığı romatizmanın kalbe vurup, kalp hastalığını yıllarca çekti ve hastalık onu 1998 yılında daha 60 yaşını göremeden aramız dan çekip aldı. Benim için çok büyük kayıp oldu.

Bana gelince, ilkokulu babamın tek öğretmeni olduğu Çorum iline bağlı Evciortakışla köyünde okudum. Öğretmen çocuğu olmamın avantajlarını kullandığım için diğer öğrencilere göre şımarık ve yaramazdım. Bu yüzden babamdan en çok dayak yiyen öğrenciydim. Çocuklar yaramazlıklarıma çok kızsa da seslerini çıkarmaz, köylüler de sever görünürdü. Köyümüzde yaşlı bir çoban köpeği vardı. Uyuz hastalığına yakalanmıştı. İyileştirmiştim. Bana çok alışmıştı, bazen üstüne binerdim. Akşam gün kararırdığında köpeğimle birlikte davar sürülerini bekler, sürünün köpekleriyle köpeğimi kavga ettirirdim. Kavgayı güç bela ayıran çoban, "Bir daha köpeğini getirme!" diye tembihler ama ben, öğretmen çocuğu olmanın gücüyle ve şımarıklığıyla onu dinlemezdim. Günlerden bir gün, köpekler yine kavga etmiş, kavgayı ayıran çoban elindeki değnekle beni bir güzel dövmüştü. Ama korkudan kimseye bir şey söyleyememiş ve köpeğimi de bir daha sürüye yaklaştıramamıştım. Çok dağınık, çok şergada, çok paspal ve kural tanımaz bir çocuktum. Şımarıklığım ve diğer çocuklara üstünlüğüm ancak köyde geçerliydi.

Okul tatillerinde Çorum-Bahçelievler'deki "gecekondudan hallice" evimizde kalırdık. Mahallede "Alevi" olduğumuz belli olmasın diye babam, adımı değiştirmiş, "Metin" olmuştu. Şehir adım "Metin". Böylece ilk kod adım olmuştu! (Mahalle arkadaşlarım hatta bazı akrabalarım bana hâlâ bu adla hitap eder.) Köyde gördüğümüz ayrıcalığı mahallede göremiyor, yaşıtım olan çocuklara göre giyim kuşamdan, konuşma tarzına kadar fark sırıtıyordu. Hal böyle olunca onların oyunlarına ve yaşam tarzına uyum sağlayamıyordum. Ne kadar gizlemeye çalışsak da, "Alevi" olduğumuz biliniyordu. Biraz da bu yüzden, şüpheyle bakılan, horlanan, dışlanan, haşarı, paspal, aykırı bir çocuktum.

---

rini'nin ekonomik uzantısı olan tahakküm ve hegemonya planıdır. İçlerinde Türkiye'nin de bulunduğu 16 ülke, bu plan uyarınca, "yardım paketi"(!) adı altında borçlandırılarak emperyalist tuzaklara çekilmiştir.

Gece misafir geleceği zaman paspal halimi görmesinler diye babam, dışarıda oynamamı veya salona çıkıp misafire görünmememi buyururdu. Bu durum gücüme gitse de "canıma minnet" diyerek kendimi dışarı atardım. Bahçelerden gözümü kestirdiğim olgun meyveleri, gece bekçisi köylümüz Güzel Hüseyin (Ünsal) abinin nezaretinde koynuma doldurup getirir, birlikte yerdik. Bu atmosferde büyüyen çocuğun, kendini çevreye ve akranlarına ispatlamak ve her şeye rağmen kabul ettirmek zorunda oluşunun hallerini yaşıyordum. Gözükara, sık kavgaya girip genellikle dayak yiyen, ağzı burnu kan içinde eve gelen; anasının feryat figan karşılayıp "seni bu hallere kim soktu oğlum!" diye sorguya çektiği ama olayı inkâr eden bir çocuk. Ertesi gün "intikam hesabı" yapan bir çocuk...

En büyük hayalim özellikle güvercin ve köpek beslemekti. Ama ne yaman çelişkidir ki en sevdiğim ve başardığım işlerden birisi de gözüm gibi koruduğum kuşları sapanla avlanmaktı. Mahalledeki her evin çatısında yüzlerce dobak (güvercin) yaşardı. Akşama doğru evlerin çatılarına, yuvalarına dönen dobakları bekler, alçaldıklarında havada dobak avlamak en büyük zevkimdi. Fırlattığım taşları bazen isabet ettirmez, yakındaki evlerin pencere camlarına değerdi. Kırılan camlar yüzünden komşular şikâyete gelir, annemden ve babamdan dayak yerdim. Yaşıtlarımın yapamayacağı, kendime çok acı verecek konularda aptalca iddialara girmek gibi bir huyum vardı. Bir iddia uğruna evimizin yakınındaki girilmesi yasak Çorum parkının havuzuna kış günü girmiş, park bekçilerine yakalanıp elbiselerime el konulunca donla titreyerek eve gelmiştim. Yazın sıcağında üstüm çıplak halde çalı dikenlerinin üzerinde yarım saat yatar, sonrasında acıdan iki gün uyuyamazdım. Hal böyle olunca da kısa zamanda adım "Deli Metin"e çıkmıştı. Komşular çocuklarını benden uzak tutuyor ve bazı çocuklar aykırı ve tuhaf hareketlerimden korkuyordu.

Köyden İndim Şehire

Babam Çorum merkeze tayin olunca ilkokul da, köy hayatım da bitti. Eşrafın, esnafın, doktor, hâkim vb. bürokratların oturduğu bir mahallede oturuyorduk. Adı üstünde "Bahçelievler Mahallesi", bahçesinde meyve ağaçları olan, tek veya iki kattan oluşmuş düzenli evlerden oluşuyordu. Biri tamamen asimile olup Sünni inancı doğrultusunda yaşayan, diğeri Alevi kimliğini hiç gündeme getirmeyip sır

gibi gizleyen bir iki aile dışında mahalle Sünnilerin çoğunlukta olduğu, sakin ve huzurlu bir mahalleydi. "Gecekondudan hallice evimiz", güzel evlerin manzarasına pek uymuyordu. Arka cephede küçük bir bahçesi, ön tarafta duvarları boyası dökülmüş uzun bir balkonu olan iki küçük oda, bir salon, arka balkondan bölünmüş kileri olan tek katlı "gecekondudan hallice bir ev."

Ortaokula başlayınca erken boy atan, benden biraz irice, Alevi olan İbiş (İbrahim Kocabıyık) ile sıkı bir dost olmuş, çocukken beni dövüp horlayan büyüklerden intikamımı almaya başlayarak sesimi duyurmaya başlamıştım. Böylece ilk çetenin temelleri atılmış; çevremde kendine güvenen dört beş çocuk toplanmıştı. On dört, on beş yaşıma gelince mahallenin namus bekçiliğine soyunmasam olmazdı! Rahmetli dayımın "Zenginin kızı güzel olur; çünkü zengin güzel kadın ile evlenir. Güzel kadından da güzel kız doğar" sözünü doğrularcasına mahallemizin kızları güzel hem de diğerlerine göre daha moderndi. Çorum'un bıçkınları kendilerini göstermek için mahallemizin sokaklarında turlayıp hava atarlardı. Ama mahallenin namusu bizlerden sorulduğundan, yaşça büyük bıçkınlara laf atılır, olmadı küfür edilir, sonuçta genellikle dayak yense de kavgadan vazgeçilmezdi. Bu, "mahallenin namus bekçiliği" macerasında sevgilileriyle buluşan Çorumsporlu iki ünlü futbolcuyu, antrenörleri Ahmet Hoca'ya ihbar edip o kızlarla evlenmesini sağlamak az şey değildi doğrusu! O yıllarda, 68 rüzgârının da etkisiyle moda olan erkeklerin saç uzatmasına, gitar çalmasına ve "bop stil" giyinmelerine çok bozuluyor, faşistler gibi onlardan nefret ediyor, her fırsatta onlarla kavga etmeyi görev biliyordum.

Sözün burasında kendimi hiç affetmediğim bir olaydan bir cümle de olsa söz etmeliyim. Günün birinde kızıl suratlı, çilli, uzun saçlı doktor çocuğunun yolunu İbiş'le kesip sağ omzundaki gitarı çocuğun kafasında kırmıştık. İşte böyle "güzel huyları" olan biriydim. Bugünkü aklımla baktığımda, bu tepkilerin feodal bakışın yanı sıra, buluğ çağına gelen bir gencin kızlarla temas etmeye cesaret edemeyişinin kıskançlığı olduğunu düşünsem de bunun "nefrete dönüşmüş bir kıskançlık" olduğunu nereden bilebilirdim. Ne acıdır ki bu "feodal" ahlak anlayışı devrimciliğimin ilk yıllarında da şu ve bu şekilde devam etti. Bu ve buna benzer olaylardan sonra mahallede kendi yaş grubumda sözü geçer biri olmuştum. Kara düzen cesaretim, kural-

sızlığım, beni mahallede korkulan, kuşkuyla bakılan biraz da sevilen biri haline getirmişti. Tek olumlu yanım, kendimden küçüğe, güçsüze, aman dileyene el kaldırmayışım, kin tutmayışımdı.

İlk Aşk

Eski Çorum Lisesi'nde başladığım ortaokulda, 15-20 gün okuduktan sonra yeni yapılan Eti Ortaokulu'na geçtim. Eti Ortaokulu'nun ilk mezunlarındanım. Onu okulun ilk günlerinde gördüm. O önde, ben arkada birkaç gün aynı okula gidiyorduk. Yaşlarımız on üç. Onu ilk gördüğümde, tüm âşıkların kullandığı tabirle "çarpıldım", ezberim bozuldu. Tüm cesaretimi toplayarak ama korku içinde "Siz de aynı okulda okuyorsunuz değil mi?" diye gönlümün kilidini kırmıştım. Nasıl ecel teri döktüğüme iyisi mi hiç değinmeyeyim. "Evet" deyince biraz rahatladım. Okuldaki hocaların hangi derslere girdiği üzerine muhabbet ederek bizim evin önüne kadar geldik.

Onun evi 250-300 metre uzakta hafif bir yokuştan sonraydı. Hali vakti yerinde bir bakkalın, iki katlı, balkonları bizim evin balkonunu gören evinin üst katında kiracıydılar. O gece gözüme uyku girmedi. Sabah okul saatinden çok önce hazırlanıp camdan yolunu gözlemeye başladım. O tam evin önüne gelince evden çıkıyor, tesadüfen karşılaşmış gibi ürkekçe bir metre arkasından "günaydın", "okula mı?", "evet" sözcükleriyle "sohbetimiz" başlar ve hiç bitmemesini isterdim fakat yolun sonuna çabuk varıyorduk. Eti Ortaokulu'na başlayınca yol 30 dakikaya uzamıştı. Orta boylu, kestane renkli saçları, gülen gözleri, kırmızı yanakları, açık tenli hayallerimin prensesinin adı Sema idi. Okuldan çıkıp yemeği yedikten sonra onu görmek umuduyla evlerinin önüne gider, utana sıkıla sohbet ederdik. Sohbetin konusu genellikle filmler ya da okul hayatımızdı. Eğer sohbete başka çocuklar da katılırsa deşenek (bilye) oynardık. Eğildiğinde bazen kilotu görünürdü, hemen çaktırmadan başımı çevirir, kızarır bozarırdım.

Arkadaşlığımız o uğursuz güne kadar birkaç ay sürdü. Günlerden Çarşamba. Yöre tabiriyle "Karılar Pazarı." Birlikte okula giderken, sıcakta, fileyi sebzeyle doldurmuş bir teyzeye rastladık. Ne kadar iyiliksever biri olduğumu göstermek için, "Teyze, domatesler ezilmiş, suyu akıyor, istersen yardım edeyim" dedim. Kadının "Senin ananın domatesleri ezilmiş, babasının ağzına...!" diye üzerime yürü-

mesiyle rezil olmuştum. Dilim döndüğünce beni yanlış anladığını söylesem de kadın elindeki fileyi bıraktığı gibi eline taş alıp üzerime yürümez mi? Çareyi kaçmakta bulup rezil olmuştum. Nedense bu olay ya da bilmediğim bir nedenden aramıza kara kedi girdi. Artık okula birlikte gidip gelemez olmuştuk. Onu sınıfının kapısında görebilmek, göz göze gelebilmek hayaliyle günlerce bekledimse de ne fayda...

Akşamları evinin önünde numaradan kavga edip belki cama çıkar diye gürültülü sesler bile çıkarırdım. Ama nafile! Ne cama çıktı ne de bir daha yüzüme baktı. Bu olaydan iki üç ay sonra da Ankara'ya taşındılar.

Başlaması ve bitişi altı ayı bulmayan, hepitopu anlattığım kadar olan bu aşk hikâyesi beni o kadar etkiledi ki öğretmenliğimin ilk yılına kadar tam beş yıl onun ve bu aşkın kapsam alanında yaşadım. Uğruna baş harflerinden oluşan "akroştiş" şiirler mi yazılmadı, bir günlüğüne bir kabadayı (esas oğlan) olup Ankara'da onu arayıp bulma, öğretmen olunca çocuğunu okutma gibi fantezilerin bini bir paraydı. Belki inanmayacaksınız; bu kızı istinasız beş yıl boyunca rüyamlarımda gördüm. Ta ki yıllar sonra öğretmen olup Kars'tan izinli geldiğimde, bir düğünde abisiyle şımarıkça dans ederken görene kadar. Düğünde beni görmemezlikten gelip alaycı bir şekilde bakınca, "yıllarca hayalini kurduğum kız bu muydu" diyerek aşk menzilinden çıktım.

Öğretmen Okulu Günlerim

Ramazanda oruç tutmazdık. Aleviydik. Babamın dinle alakası yoktu. Anam hiç dua bilmediği halde toplumdan kopmamak için mahalleli Sünni kadınların katıldığı dini içerikli toplantılara giderdi. Evde genelde din, özelde Alevilik üzerine fazla sohbet olmazdı. Alevilik üzerine tek hatırladığım, ilkokul dördüncü ve beşinci sınıfı okuduğum Evciortaköy'de babam öğretmenken, kapısında nöbet tutulan büyük bir ahırda veya odada yapılan gizli cem idi. Dede gelir, kurban kesilir, kurban aşı pişene kadar, Hz. Ali ve oğulları Hasan ve Hüseyin için ağıtlar yakılır, gözyaşı dökülür, göğüslere vurulurdu. Her duadan sonra "hû" çekilir, cem başlamadan önce araya perde çekilerek kadınlarla erkekler ayrı oturur, cem'e yabancılar, düşkünler

(eşinden boşanan) ve küskünler alınmazdı. Cem başlamadan önce kesilen kurbandan kullanılan bıçağa kadar hepsi "okunur", her gelen, dedenin postu önüne gelip "dua" alır, arkasını dönmeden geri geri çekilerek yerine otururdu. Cem ayini sabaha doğru biter, pişen kurban eti bulgur pilavı ile birlikte "lokma" olarak dağıtılır ve herkes evine giderdi.

Hacı Bektaş türbesini ziyaret Aleviler açısından Kâbe'yi ziyaret kadar önemlidir. İlkokul beşinci sınıfta ya da orta birde öğrenciyken Hacı Bektaş'ı ziyarete gitmiştik. Otel yerinde "Hacıbektaş soyundan" geldiklerini iddia eden efendilerin konaklarında kalınıyor, konuklara da kurban etinden yaptıkları yemekler ikram ediliyordu. Efendiler de, Willis ciplerle bizim köy de dâhil civar illerdeki Alevi köylerinden yılda birkaç kez yardım topluyordu. Geceyi efendilerin büyük konağında geçirdikten sonra sabah türbeyi ziyarete gittik, günahımızın olup olmadığını anlamak için "delikli taş"tan geçtik, dile gelen taşları görüp ziyareti tamamlayınca da kasabanın merkezine indik. Panayır kurulmuştu; sigaralara halka atanlar, güvercinlere şans çektirenler, derken büyük bir çadırın önüne geldik. Elinde tenekeden huni şeklinde yapılmış hoparlörle bir adam "Afrika'nın balta girmemiş ormanlarında yakalanmış, başı kız, vücudu ejderha bir yılan, koşun sizleri bekliyor" diye canhıraş bağırıyordu. Çadırın üstünde başı kadın, gövdesi bir tomruk kalınlığında boyu beş altı metreyi bulan bir yılan resmi vardı. Büyük bir merak ve heyecanla bilet alıp çadıra girdim. Plastikten veya kartondan yapılmış üstü yılan derisi gibi boyanmış, altı oyulmuş veya bir kuyuya on beş, on altı yaşlarında bir kız çocuğunun dağınık saçları olan başı yerleştirilmişti. Hareketsizlikten yorulan kızcağızın rengi solmuştu. Kızın olduğu bölmeye bir metre mesafede kalın bir urgan çekmişlerdi. Kızcağızın tam karşısında garip garip kızın gözlerinin içine bakıyordum. Bakışımdan rahatsız olan "yılan kız" gözünü kaçırıyor, ara sırada "tıs, tıs" diye ses çıkarıyordu. Bu işte bir hinlik olmalıydı. Hemen ipin altından geçip kıza iyice yaklaşınca, kız tıslamayı bırakıp "fışlamaya" başladı Ani bir hareketle kızın bur- nunu tuttum ama koşarak gelen görevliler beni sille tokat dışarı attı. Böylece birkaç tokatla ejderhadan kurtuldum!

Mahallede arkadaşların ezici çoğunluğu Sünni olduğu için yaşıtlarımın hepsi oruç tutuyor, akşam teravihe gidiyordu. Hal böyle olunca insanlar neden oruç tutmadığımı soruyor, ben de aynı soruyu

evdekilere soruyordum. Gerçi anam ilk günler tutuyor görünüyorduysa da babam hiç oralı değildi, babam oruç tutmuyor diye kızıyordum. Şartlar öyleydi ki sürüden kopmamak için ben de başladım oruç tutmaya. Hiç unutmam bir kış günü teravihe gittim. Herkes secdede dizilmiş, her zamanki merakımla kafayı kaldırdım bakınca manzara garibime gitti ve güldüm. Sonra da görecekler korkusuyla secdeye kapandım ama geç kalmıştım. Cemaat oturma faslına geçince önümdeki vatandaşın başımdaki berenin üstüne oturduğunu gördüm. Kafamı çeksem de bere gelmiyordu. Son bir hızla şansımı deneyip çekince adam sertçe dönüp bana baktı ama benim bere adamın altında kalmıştı. Başka dua bilmediğimden okulda öğrendiğim "İhlas Suresi" ve "Fatiha Suresi"ni sırayla okuyorum. Namaz uzadıkça uzuyordu ve ben teravinin kaç rekât kılındığını bilmiyordum. Beni sıkıntı basmıştı. Dua aşamasında din dersinde öğrendiğim Hazreti Muhammed'in hayatı, eşleriyle ilişkilerini nasıl düzenlediği gibi sorular aklıma gelince çarpılma korkusuna kapıldım. Sonuç olarak teravih beni rahatsız etmeye başlayınca mazeret uydurup gitmemeye başladım. Din konusunda aklım karmakarışıktı; bir tarafta muhafazakâr mahalle komşularıma, çember sakallılara tepki, diğer tarafta Allah, Peygamber, dinin vaat ettiği adalet, cehennem korkusu...

Öte yandan büyünce İstanbul'a gitmeyi, filmlerdeki gibi "esas oğlan" olmayı, pavyon basmayı, kötülerin başına bela olmayı, iyilerin, garibanların savunucusu olmayı, aşkım Sema'yı bulmayı, benden özür dileyeceğini hayal ediyorum. Bu hengâme içinde ortaokul bitti. Niyetim liseye girip kapağı İstanbul'a atmaktı ama babam farklı düşünüyordu. Babam, disiplinsiz ve bela arayan oğlunun normal okulda okuyamayacağı düşüncesiyle ve beni "askeri disiplin" içinde okuduğu köy enstitülerinin ruhunu ve disiplinini koruyan öğretmen okuluna yatılı vermek istiyordu. Amacı, hem benden kurtulmak hem de meslek sahibi olmamı sağlamaktı. Ayak dirememe rağmen öğretmen okulu sınavına girdim ve kazandım.

Evimizle Çorum parkının arasında yer alan Çorum İlköğretmen Okulu'nun yeni binasının ilk öğrencilerinden biri olarak yatılı okula başladım. Okulumuz şehir merkezine yürüyerek 20-25 dakika mesafedeydi. O zamanki Ankara yolunun karşı tarafındaki Çorum'un en büyük ve en güzel parkı mahallemizdeydi. Parkın karşı cephesi Çorum Devlet Hastanesi'ne bakıyordu. Okulun karşısında,

yatakhanemizin camından bahçesi görülen "ebe okulu" cumartesi günleri herkes en güzel giysileriyle "ebe okulu"nun kızlarının çıkmasını beklerdi. Yetenekli olanların sevgilisi bile vardı. Geniş bir alana kurulmuş okulumuz; derslikleriyle, atölyeleri ve spor salonuyla, ayrı bir binadaki yatakhanesiyle, yemekhanesiyle Çorum'un en büyük ve modern okuluydu. Okulumuzun "gündüzlü" öğrencileri az sayıda kızlardı. Yüzlerce erkek öğrenci arasında kızların her biri "huri" muamelesi görüyor, onlarla konuşmak bile çok büyük özellikler ve yetenek istiyordu. Yatılı olan erkek öğrencilerin bir kısmı komşu illerden gelme (Sinop, Kastamonu, Çankırı) orta halli memur (özellikle öğretmen), küçük esnaf çocukları ama çoğunluğu kasaba ve köylerde okumuş yoksul aile çocuklarıydı.

Gerek ortaokulda gerek öğretmen okulunda vasat bir öğrenciydim. Çocukluğumdaki aynı paspallık, dağınıklık, aykırılık devam ediyordu. Okula çoğu kez bir kitapla ve bir defterle gider, kravatı düzgün bağlayamaz, bazen kaybeder, okul şapkasının armasını sık sık düşürür veya şapkayı tümden kaybeder ve o yüzden çok dayak yerdim. Bu dağınıklığıma rağmen tarihe karşı özel bir ilgim vardı, onca şımarıklığın arasında ortaokul yıllarında, evimizin yakınındaki Çorum Kütüphanesi'ne gider, "Diriliş", "Ergenekon" gibi Türklerin kahramanlık destanlarını okur, Osmanlı sarayları üzerine romanlar yazan Murat Sertoğlu'nun *"Kösem Sultan"* gibi tarihi romanlarına bayılırdım. Osmanlı'nın çöküş ve gerileme çağını Emin Oktay'ın tarih kitabından okurken "Bu toprakları nasıl kaybettik" diye çok üzülürdüm. Laf aramızda iyi şiir okurdum. O yıllar moda olan münazaralarda başarılıydım. Hatipliğimin kökeni biraz eskiye dayansa da tiyatroya ilgim öğretmen okulunda başladı.

Öğretmen okulunda ilk günümdü. Henüz tüm öğrenciler gelmemiş, akşam etüt saati, sınıfta dört beş öğrenci var. Köy Enstitüleri'ndeki "her öğrenci bir enstrüman çalacak" geleneğince elimize flüt tutuşturduklarında şaşırmıştık. Ne kavala ne de zurnaya benzeyen bu çalgıyı gelişigüzel üflüyor, aletin ne işe yaradığını anlamaya çalışıyorduk. Arka sırada benden iki-üç yaş büyük, sınıfta kalmış, orta boylu, esmer, gösterişli olmayan bir öğrenci, o yılların efsanesi *"Tommiks"* çizgi romanı okurken flüt çalmamdan rahatsız oldu. Ve kendinden emin bir şekilde "Kes lan şu gürültüyü!" diye bağırdı. Duymazlıktan gelip çalmaya devam ettim. Yanıma gelerek cümle

bile kurmama fırsat vermeden iki tokat vurduktan sonra kendinden emin bir şekilde yerine doğru yürüdü. Şaşırdım, daha ilk günün akşamı... Arkasından "Ben Çorumluyum, sen benim kim olduğumu biliyor musun, bunun hesabı sorulur?" diye bağırarak zevahiri kurtarmaya çalıştım. Genç, yarı arkasını dönerek, dalga geçer gibi yarım ağız gülümseyerek, "Her yerin Çorumlu olsa ne yazar zibidi, akıllı ol, bak biz burada kitap okuyoruz, gürültü yapma, daha yeni geldin" deyince baktım ki pabuç pahalı, mecburen sustum. Meğer bu genç son sınıfların dahi çekindiği, kimsenin bulaşmaya cesaret edemediği, okulun kabadayısı Tarık Koçoğlu isimli biriymiş.

Çok erken yaşta trafik kazasında kaybettiğimiz Tarık Koçoğlu'undan bahsetmem gerek. Tarık yetim yurdunda büyümüştü, ziyaretçisi ve parası gelmezdi. Okul harçlığını on beş günde "kan bankasına" gidip kanını satarak, parası gelen öğrencilerle kumar oynayıp ceplerindekini cebren ya da hileyle alarak geçimini sağlamaya çalışan biriydi. Bu kadar çaresizlik içinde olan Tarık, bir o kadar da yetenekliydi; okul futbol takımında oynar, okullar arası maraton koşusunda derece alan, dersten çok spor yaparak ve yaşamını idame ettirme çabasında bir kardeşimizdi. Gösterişli bir fiziği olmamasına rağmen fizik olarak kendinden çok güçlü olanları dahi bir yumrukla yere seren özel bir yeteneğe sahipti. İmam Hatip'le bir okul maçında üç kişinin arkasından dev cüsseli hakeme sıçrayarak attığı yumrukla hakemin iki dişini kırmış, "Kız yüzünden kavga etmek istemiyorum!" diye uyarmasına rağmen boksta liselerarası Karadeniz şampiyonu olan çocuğu tek bir yumrukla hastanelik etmişti Tarık. "Serserilik" huyumuz benzediği için olsa gerek bana attığı tokattan sonra sıkı bir dost olmuştuk. En arkada aynı sırada otururduk, yazılılarda benden kopya çekmesine rağmen özellikle tarih ve coğrafya sınavlarında öğretmenler benim yazımı okuyamadığı için o benden yüksek not alırdı.

Sınıfımızın ilginç kişilerinden biri de Sinop-Ayancıklı Nejat Övet'ti. Nejat, içine kapanık, zorunlu kalmayınca kimse ile konuşmayan biriydi. Boş zamanlarında mandolin çalarak boşluğa bakar, bazen ortalıktan kaybolur, bazen okulun yanında bazen şehirde bir yerde bulunur ama kimseye neden, niçin gittiğini söylemezdi. Diyalog kurduğu tek kişi hemşehrisi Rıfkı Atay'dı. Rıfkı benim de can

dostumdu. Her ne kadar benim dağınık, kural tanımaz halimin tam zıttı, derli toplu, disiplinli, kurallara uyan birisi olmasına rağmen sınıftaki en yakın arkadaşımdı.

Sınıfın en yakışıklısı, gitar çalan, kızlarla muhabbeti iyi olan Ayhan Altay'ı anmasam olmaz. Namazında niyazında, bizden biraz büyük, fiziği bize göre güçlü, sınıf başkanımız Lütfü Mertoğlu'nu anmadan geçmek hiç olmaz.

Okulda yarı askeri disiplin vardı. Alt sınıflar üst sınıflara "abi" diye hitap etmek zorundaydı. Bir üst sınıftaki öğrencinin yanında sigara içmek fermana tabiydi! Bu, korkudan çok biraz da saygıya dayanan bir ilişki ve gelenekti. Sabah 6.30 kalkılır, 7.30'da kahvaltı, 8'de ders başlardı. Öğle yemeği, yemekten sonra yine ders, saat 17.00 gibi ders biter, akşam 19.00 -21.00 arası adına mütalaa veya etüt denilen, benim için özellikle de ilkbahar ve sonbaharda tam bir işkenceye dönen zorunlu ders çalışma saati başlardı. İşkence idi; çünkü mahalle arkadaşlarım, çete üyelerim tam o saatte parkta gezmeye çıkar, bana el edip çağırırlar ama ben çaresiz gözlerle onlara bakardım. Bazen de nöbetçi hocaya gider, izin koparmak için olmadık yalana başvururdum. Yemek arası mahalleye gider, "çete üyelerini" hocanın durumuna göre ayarlar, onlar koşarak okula gelir, nöbetçi hocayı bulur, "Hocam bizi Veli'nin annesi gönderdi, ebesi komada imiş, son defa görmek istiyor!" diyerek akşam "yat saatine" kadar izin koparırdım. Ne var ki ailemi tanıyan Veli Sapaz gibi hocalar bu numarayı yutmazdı. Yine bir gün Veli Hoca'dan izin istediğimde, "Senin ne ölmez deden, eben varmış. Bu kaçıncı komaya girişleri Veli" diyerek benle dalga geçti. Öğretmen okulunda da dağınıklığım konusunda fazla bir değişiklik olmamıştı. Kravat takmaz, gömleğimin bir ucu mutlaka kemerden sarkardı. Her sözlüye kalktığımda ya hoca ya da arkadaşlar kaş göz işareti yaparak "gömleğini içeri sok" diye uyarırlardı. Sokakların çamuru anamın hafta sonu yıkayıp ütülediği pantolonumu bulur, günlerce yıkanmayan çorabın kokusu herkesi rahatsız ederdi. O yüzden adımız "Amonyak Veli"ye çıkmıştı.

Suratı kıpkırmızı din dersi hocamız "Palavra Mahmut" yarı alkolikti. Dinler tarihi hakkında oldukça bilgili, candan birisiydi. Her soruyu cevaplamaya çalışır, uzun açıklamalarda bulunurdu. Din dersi hocası olmasına rağmen dinle imanla arası pek hoş değildi. Özelde

İslam'ın, genelde diğer dinlerin kurallarından çok hangi şartlarda nasıl ortaya çıktığını, nasıl güçlendiğini dinler arası savaşları vb. anlatırdı. Zihnimdeki çelişkiler onun anlattıklarıyla çözülmeye başlamıştı. Sosyoloji hocamız Rasim Bakırcı'nın önerdiği, Fransız yazar Maxime Rodinson'un *"Hazreti Muhammed"* kitabı bende tarihi bir dönüşüm yarattı. Birçok sorunun yanıtını o kitapta buldum. Sıkı Atatürkçü olduğumuz için Mustafa Kemal'in Nutuk'taki din ve Kur'an hakkında söyledikleri, değişik okumalarım, çevremdeki kaba materyalistlerin kulaktan dolma "Din afyondur" mealindeki dini ha- fife alan küfürlü konuşmaları da bu dönüşümde kısmen etkili oldu. Sonuç olarak on altı yaşımda dinle ve her türlü mezheple yollarım ayrıldı ve kendimce sıkı bir "ateist" oldum. Gerek okulda, gerek mahallede derme çatma bilgiler ve kaba örneklerle dine cepheden saldırmaya başlamıştım. Mahalledeki imam hatip mezunu Bulgar göç- meni tutucu bir ailenin çocuğu "Palavra Sabri" dışında çoğu Sünni çocuklarını "Allahsız!" yapıyordum. Bu tavrım özellikle okulda da sürdü. Bu gelişmelerden rahatsız olan "İmam Lütfü"nün "O Allahsız, kitapsız bir komünist, onunla konuşmayın!" telkinine rağmen etkim kırılamadı.

"Tanrıyla" işimizi halletmiştik ama gençliğin verdiği hava ile ayaklarımız yere basmıyordu, serserilik sürüyordu. Okuduğumuz içi boş resmi tarih bilgileri, yerini giderek toplumsal gerçekleri anlatan Yaşar Kemal, Orhan Kemal vs. yazarların kitaplarına bırakıyor, "eşitlik", "adalet" ve "demokrasi" kavramlarına doğru evriliyordu. Öğretmen okulunun ilk yılını, bir gece okuldan kaçıp yakalanmanın cezası olarak üç gün okuldan uzaklaştırma dışında kazasız belasız, takıntısız atlatıp ikinci sınıfa geçtim.

1969'un başında okula yeni öğrenci alındıysa da gerekli alt yapı, yatak, ranza yoktu. Kahvaltıda on kişiye bir melamin bardak düşüyor, yemekhanenin çatısından yatakhane tuvaletlerinin suyu akıyor, kaloriferler yeteri kadar çalışmıyor, akşamları donuyorduk. Bu olumsuzluklar, seçimle gelen öğrenci temsilcimiz Turan Akpınar tarafından defalarca okul müdürü Tayyar Kerman başta olmak üzere yöneticilere bildirilmesine rağmen ciddiye alınmıyordu.

İlk Boykot

O yıllarda devrimci üniversite gençliğinin okul boykotlarıyla, işgal eylemlerinin etkisi ve moraliyle 17 Ekim Cuma (1969) günü

başkan Turan Akpınar'ın ve öğrenci temsilciliğinin kararı ile taleplerimizi sıralayarak boykota başladık. Başta müdür olmak üzere idarecilerin hatta aşçıbaşımız Memet Abi'nin ricası ve engelleme çabasına rağmen topluca okulu terk edip ana caddeden Çorum merkezdeki saat kulesine doğru sloganlar eşliğinde yürüdük. Daha sonra da şehrin 4-5 kilometre dışında "Erzurum Dede" denilen kutsal sayılan ağaçlık bir yere gelerek direnişi açık alanda sürdürdük. Yetkililerin tüm ikna çabalarına rağmen okula dönmeyerek Ekim'in 19'una kadar ayaza rağmen üç gün boyunca eylem mahallinde kaldık. Öğrencilerin ezici çoğunluğunun katıldığı bu eylem, Çorum'da o zamana kadar görülmemişti. Boykot, halk arasında da büyük sempati topladı. Halk sabahlara kadar öğrencilere battaniye, ekmek ve gıda yardımı yağdırdı.

Bu eylem hayatımda ikinci olumlu kırılmaydı. Örgütlenmenin kıymeti ve örgütlü gücün "olmazı olura" çevirdiği bu eylemden sonra merakım, yönüm, hayalim, çabam siyasete evrildi. Farklı okumalarım hızlandı, tarihe olduğu kadar siyasete de ilgim yoğunlaşınca, mahallede ve okulda, kabadayılık gösterileri, namus bekçiliği, "Allah vardır yoktur!" tartışmaları yerini siyasi tartışmalara ve arayışlara bıraktı. Böylece yeni bir kişilik arayışı başladı. Bendeki bu gelişme ülkedeki siyasi gelişmelerin izdüşümüydü. O yıllarda ülke çapında öğrenci eylemleri yoğunlaşmış, hak, adalet, eşitlik, demokrasi örgütlenme ve bu uğurda mücadele yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştı. Başta üniversite gençliği olmak üzere, işçiler, memurlar kısmen de köylülük sesini yükseltiyordu. Aynı yıllarda Çorum'da babamın da yönetiminde olduğu TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası) kuruldu; sendikanın olduğu binanın alt katında da Çorum Devrimci Kültür Derneği'nin başkanı, çok erken yaşta kaybettiğimiz Ankara'da üniversitede okuyan Rıza Güney'di. Derneğin aktif üyeleri Hüseyin ve Cemal Türkmen kardeşler, Ümit Buğdaycı, İlker Demir, Veli Karakurt... Aktif üye sayısı onu geçmeyen derneğin aktif üyelerinden biri de bendim, fakat derneğin çizgisinin "sol"un neresinde olduğundan ve sol içi ayrışmadan bihaberdim.

O yıllarda yüksek okul gençliği ile TİP (Türkiye İşçi Partisi) ayrışma içindeydi. TİP içinde Mihri Belli'nin başını çektiği MDD (Milli Demokratik Devrim) ve Aybar-Boran-Aren'in başını çektiği "Sosyalist Devrim" tezi solu ikiye bölmüştü. MDD'ye destek verip silahlı

mücadeleyi savunanlar arasında, silahlı mücadelenin nasıl ve hangi şartlarda yürütüleceği, temel ve öncü güç, baş çelişki, baş düşman, Sovyet, Çin, Latin Amerika/Küba modeli konularında, sonnraki on yılları da etkileyecek derin ayrılıklar ve tartışmalar vardı. Devrimci gençliğin merkezi örgütü konumundaki FKF (Fikir Kulüpleri Federasyonu) da bu ayrılıktan nasibini almış, "Kırmızı Aydınlık" ve "Beyaz Aydınlık" dergisi olarak ayrışmaya rağmen ben dâhil pek çok genç, üyesi olduğumuz derneğin hangi çizgide olduğunu bilmiyorduk. TÖS'e ve derneğimize, hayranlıkla izlediğimiz parkalı, postallı üniversite öğrencileri geliyor, dernekte uzun tartışmalar yapıyor, bazen bu tartışmalarda sesler yükseliyor hatta kavga eşiğine geliyorlardı. Biraz garipseyerek, biraz hayret biraz da hayranlıkla bu tartışmaları izliyorduk. Bu tartışmalardan birinde uzun boylu, yapılı, geniş omuzlu, esmere kaçan buğday tenli Nail Karaçam, Salman Kaya ile sert bir tartışma yaparken, bir ara sinirlenmiş ve yumrukladığı masa ikiye ayrılmıştı. Gözlerime inanamıyordum, neler oluyordu?

Derneğe gönderilen *İşçi-Köylü* Gazetesi'nin[3] bazı başlıkları hâlâ hatırımdadır: "Eli Kamçılı Beyler, Ağalar, Saltanatınızı Yıkacağız!" İbrahim Kaypakkaya, Ali Mercan, Gün Zileli, Oral Çalışlar da derneğe gelenler arasındaydı. Hemşehrimiz Ali'nin üzerimizdeki etkisi daha fazlaydı. Onu ve adını hatırlayamadığım kimi yoldaşlarını evimizde yatıracak kadar güven ve samimiyet içindeydik. İşçi-Köylü gazetesi okuyor ve dağıtıyorduk. Derneğe Doğu Perinçek'in başını çektiği *Aydınlık* çizgisinin hâkim olduğunu çok sonra öğrenecektik.

1970 yıllarında dönemin iktidarı ABD'nin dünyada uyuşturucu ile savaş bahanesi ile mevcut hükümete baskı yaparak Çorum da dahil birçok ilde haşhaş ekimini yasaklamıştı. Çorum'un birçok köyünde haşhaş, köylünün önemli bir geçim aracı olduğundan olay köylünün çok tepkisini çekmiş, 1970 yılının Temmuz ayının sonuna doğru protesto mitingi ve yürüyüşü düzenlenmişti. Köylerde bir yandan gazete satarak dilimizin döndüğünce "sosyalizm propagandası" yaparken, bir yandan da mitinge çağrı yapıyorduk. Yürüyüş sabah 10.00 gibi Çorum Saat Kulesi'nden başladığında katılım yaklaşık 1500 kişi de olsa eylem hükümete ve merkezi otoriteye karşı Çorum tarihinde ender görülen bir eylemdi. Ankara'dan takviye olarak "fru-

3) TİİKP'in 1969 yılında 15 günde bir çıkardığı merkezi yayın. İbrahim Kaypakkaya bu gazetenin İstanbul'daki bürosunda çalışmalara katılır, yazılar yazardı.

kolar"[4] takviye gönderilmişti. Yürüyüş kortejinin sağında ve solunda dizilmiş frukolor eşliğinde yürüyüş başladığı sırada, Şahinci Kitabevi'nin önünde başını Şahinci'nin çektiği beş altı kişilik bir grup, polisin arasında yürüyen kitleye "Kahrolsun komünistler,

Allahsızlar" diye bağırarak taş atmaya başladı. Bunu fırsat bilen polisler göstericilere saldırınca bir anda ortalık karıştı. Kitlenin önüne geçen Nail Karaçam, ODTÜ'lü Atilla adlı kalın gözlüklü bir arkadaş ve Ankara'dan gelen devrimciler parkalarının altından çıkardıkları demirlerle halkı polislerden korumaya çalışarak en ön saflara geçtiler. Bu hengâmede Nail, bir frukonun başına demir çubuğu indirince polisin başındaki kask başından çıkıp ikiye bölündü. Bu olayı günlerce unutamamış ve gururlanmıştım. Sonradan öğrendik ki bu yiğit insan Dev-Genç yönetim kurulu üyesi Aralık 1970'de Ankara Fen Fakültesi önünde Sami Bal adlı bir faşistin kurşunuyla katledilen Nail Karaçam'mış.

Olaylı geçen yürüyüş sonrasında tutuklananlar arasındaydım. Bir gece Yeni Karakol'da yattıktan ve bir iki tokat yedikten sonra sabah bıraktılar. Bu mitingden birkaç gün sonra dernekte otururken içeri kısa boylu bir ayağı aksak, elinde "bont" çanta, takım elbiseli ve kravatlı birisi geldi. Dernekte ilk kez takım elbiseli ve kravatlı birini görüyorduk, polis olabilir ihtimaliyle ürktük. Şahıs, "Gençler yoldan geliyorum, karnım aç, biraz peynir ekmek domates alabilir misiniz?" dedi. TÖS'e çıkıp, oyun oynayan başkan Rıza Abi'ye durumu anlatıp "Devrimciye benzemiyor, polis diye korktuk, bir inip bakar mısın" dedim. "Ayağı aksıyor mu, topal mı?" deyip olur alınca, "Oğlum o bizim liderimiz Doğu Perinçek!" diyerek aşağı indi. Böylece Doğu Perinçek'i de tanımış olduk! Bu gelişmelere rağmen bizim "sol içi" tartışmalardan haberimiz yoktu, kimden yana olduğumuzu bilmiyorduk.

Dernekte Gördüğüm İbrahim Kaypakkaya'ymış

Ankara'dan gönderilen kampanya afişlerini asmak için Alevilerin merkezi Milönü semtinde bir kahvede buluşup görev bölüşümü yaptığımız bir akşamdı. Yan masada bizden dört beş yaş büyük,

---

4) O yıllarda toplum polisinin başındaki kasklar fruko gazozu kapağına benzediği için "fruko" denirdi.

kısa boylu, sarışın, hafif mavi gözlü biri sessizce yanındakilere bir şeyler anlatıyor, onların dikkatli ve saygıyla dinlediğini görünce yanımdakine kim olduğunu sordum. Arkadaş, "Ben de tanımıyorum ama Ankara'dan gelmiş, önemli biri imiş" deyince tekrar baktım. Bu daha önce gördüğümüz Ankara'dan gelen "önemli kişilere" benzemiyordu; ne boylu posluydu ne de ayağında postalı, sırtında parkası vardı. Ufak tefek birisiydi, hiç ciddiye almadım.

Bu önemli kişi bize, köy çalışmalarımızda -ki bu genellikle gazete satmak biçiminde olurdu- köyde vatandaşla konuşurken kesinlikle dini konulara girmememizi isteyen kişiydi. Gerekçesini açıklarken de; "yoksul köylünün maddi manevi güvencesi olarak elinde yalnızca dini inancı var. Onu da siz elinden alırsanız, köylü sizi kabul etmez. Köyden kovar" demişti.

Yıllar sonra gazetelerde fotoğrafını gördüğüm, halktan biri gibi giyinen, mütevazı ama halkın davasını savunurken kahraman kesilen, dünya görüşünü ve onun gerektirdiği pratikleri savunurken eğilip bükülmeyip çeliğe su veren, düşman karşısında ser verip sır vermeyen bu kişi, düşünceleri uğruna gençliğimi verdiğim, yüzlerce yoldaşımın aynı çizgide hayatını kaybettiği önderimiz İbrahim Kaypakkaya'ymış.

Birlikte bir çay içmeyi, onu dinlemeyi ve tanımayı ne kadar isterdim! Bu istek hayatım boyunca içimde ukde olarak kaldı. O yıllarda dernekte birlikte olduğumuz yaşıtım arkadaşların anlattığına göre İ. Kaypakkaya da derneğe gelip gidermiş, onların anlatımı ile az konuşan, ucuz tartışmalara katılmayan birisi olduğu için sanırım yukarıdaki olay hariç fazla hatırlamıyorum.

Okuldan Uzaklaştırma Cezası

Siyasi olaylar yaygınlaşınca eylemlere katılmamız yoğunlaşıyordu. Gençliğin verdiği aykırılık ve isyan arttıkça kendimizi Hasan Sabbah'ın "müridi" gibi her şeyi başarma gücünde ve yeteneğinde görmeye başlamıştık. Bir kıvılcımın bir bozkırı tutuşturacağı fikri beynimizde uç veriyordu. Bu hayal içinde son sınıfa geçtiğimde okul ve gelecek meselesi ikinci plana düşmüştü. Daha ortaokul ikinci sınıftayken okuldan üç gün uzaklaştırılma cezası almış biriydim. Bu cezalandırma(!) öğretmen okulunda da sürüyordu.

Okuldan üç kez uzaklaştırma cezası aldım. Birincisi üç gün, ikincisi on gün sonuncusu on beş gündü. Bu cezaların nedeni politik değil, isyankâr ruhum ve dağınıklığımın neden olması sonucu, özellikle iki kadın öğretmenime karşı gelmemdi. Ama mezuniyetime bir iki ay kala hiç ilgim olmadığı bir olay sonucu, haksız yere bana vurması sırasında karşı gelmem sonucunda disipline verilip on beş gün okuldan uzaklaştırma cezası aldım. Bu cezanın faturası ağır oldu. Bu ceza yüzünden öğretmenine karşı çıktığım resim iş dersinden bütünlemeye kaldım. Okulu haziran yerine eylülde bitirdim.

Bu olay nedeniyle okuldan atılabilirdim. Okuldan atılmamı önleyen, sanırım babamın TÖS yönetiminde olmasının etkisi ve başta Okul Müdürümüz Hasan Bozalp ve Veli Sapaz öğretmenimiz olmak üzere, beni yakından tanıyan kimi öğretmenlerimin duyarlı ve kararlı tavırlarıdır.

Aynı yıllar okulda şiir yarışması olmuş, ben Çorum'da öğretmen olup "Can Yoksul" mahlâsıyla şiirler yazan Selahaddin Koçak hocanın ilk şiir kitabındaki "Deli" şiirini "deli taklidi" yaparak birinci olmuştum. Yozgat'ta kız öğretmen okulunda, Türkiye'deki tüm öğretmen okulları arasında düzenlenecek bir yarışmaya matematik hocamız Osman Uludağ'ın rehberliğinde gezi düzenlenmişti. Geziye katılmak için babamdan 10 lira istediğim halde tüm ısrarıma rağmen "ne gerek var!" diyerek haftalığım 2,5 lira dışında para veremeyeceğini söyleyerek reddetmişti. Moralim bozuk halde hocamıza geziye katılmayacağımı söylediğimde hoca, "Ne demek katılmayacağım, sen okulu temsil edeceksin" deyince mecburen durumu anlattım. Paramı ödeyen Osman Hoca'nın sayesinde geziye katıldık ve birinci olduk. Okulda yanına yaklaşamadığımız sayısı çok az kızlara karşın orada yüzlerce kız öğrencinin alkışını ve beğenisini aldık, imza verdik, birlikte yemek yedik. İlk kez yaşadığım bu güzel duygu hayatımda hiç unutamayacağım bir hatıra olarak kaldı.

Okulda artık yaramazlıklar ve aykırılıklar ile değil, siyasi duruşumuz ve başarılarımız ile de adımız duyulmaya başlamıştı. Son sınıfa gelmiştik. Hayat, okulu bitirip öğretmen olmaktan çok iyi bir devrimci olmaya sürüklüyordu bizi. Son aldığım on beş günlük cezadan sonra; okulu bırakıp, Ankara'dan sıkça derneğimize gelen devrimcilere katılmayı ciddi olarak düşünmeye başladım. Bu düşünceyle,

sorgulandığım disiplin kurulundan çıkınca doğruca TÖS'e babamın yanına gittim.

TÖS'e gittiğimde babam oyun oynuyordu. Babamla cam kenarı bir masaya oturduk. Babama durumu anlattıktan sonra, okulu terk ettiğimi ve bir daha o okula gitmeyeceğimi hatta okumayacağımı söyledim. Panikleyen babam, "Anana ne diyeceğin, kadını kahrından öldüreceğin mi, okumayıp ne yapacaksın?" deyince de; "Okumayacağım, devrimci olacağım" diye kestirip attım. Akşam olunca anam feryat figan, "Ben o okula giderim, okulu başlarına yıkarım, ne demek okumayacağım, biz konu komşuya ne deriz vs." diye veryansın etti. Sonunda okuldan atılmadan başlayıp sürgünle devam eden disiplin tartışmalarından sonra, babamın TÖS yönetiminde olması, okuldaki TÖS'lü öğretmenlerin etkisi, bazı hocaların babamın yakın arkadaşı olması ve şiirle artan popülerliğimiz sayesinde, 15 gün okuldan uzaklaştırma cezasıyla kurtuldum. Bu benim için ceza değil ödüldü; okul kaygısı olmadan devrimci faaliyetlere devam edecektim.

Öğretmenlik Provası Olarak Staj

O yıllarda öğretmen okulları son sınıfta okuyanlara, 10'ar kişilik gruplar halinde bir başkan eşliğinde bir köy ilkokulunda 15 gün staj yaptırılırdı. "Eğitim Bölümü" başta olmak üzere staj yapılan okulun müdürünün ve öğretmenlerinin verdiği rapor mezun olmak için çok önemliydi. Staj öncesiydi. Tuvalete sigara içmeye gidince kabadayı Tarık'ı yarı ağlamaklı bir vaziyette sigara içerken gördüm. Nedenini sorduğumda sertçe, "Ne olacak, o... çocuklarına ne yaptıysam hiçbiri beni staj grubuna almamış" diye kükredi. Ben de, kavgacı, söz dinlemeyen, disiplinsiz bu "okul kabadayısı" ile ilgili aynı şeyi düşünüyordum ama üzgün halini görünce dayanamayıp, "Sana söyleyen olmadı mı sen benim gruptasın!" dedim. Çok mutlu olan ve gözlerinin içi gü- len Tarık böylece bizim gruba dâhil oldu. İşin garibi staj süresince hiç problem çıkarmadığı gibi en uyumlu arkadaş oldu. Tek problemi, kimsenin "Kürt", "yabancı" diye grubuna almayıp benim aldığım, Diyarbakır'dan sürgün gelen bir arkadaş yüzünden yaşadık. Kürt arkadaş köyün bakkalının kızına âşık olunca başımız derde girdi. Çorum merkeze bağlı bir Alevi köyü olan Abdalbodu'nda staj yapıyorduk. 50-60 haneli köyde 40-50 öğrenci ve iki öğretmen vardı. Kaldığımız eve yiyecek, içecek, boğma rakı getiren köylülerle diya-

logumuz çok iyiydi ve bizi çok seviyorlardı. Tarık dâhil hepimizin rol aldığı, kadınların okuma-yazma bilmesinin önemi üzerine yazıp sahnelediğim oyun köylüler tarafından çok ilgi görmüş ve beğenilmişti. Oyundan sonra köy muhtarı elinde boğma rakı ve değişik yiyeceklerle akşam ziyaretimize geldi. Meğer Diyarbakırlı arkadaş kıza aşk mektubu yazıp kibrit kutusu içinde verip kaçmayı önermiş, o da babasına söylemiş. Bir anda evin içi karıştı. Bir Kürdün başka bir köyden kız kaçırması cinayet sebebi olacak kadar tehlikeliydi. Araya girdim, Çorumlu ve Alevi olmamın yanı sıra köylünün de bizleri çok sevmesi sayesinde bin bir özürle olayı büyümeden kapatıp sağ salim stajı bitirdik.

Vicdan hoca ile kavgam sonucu aldığım 15 gün okuldan uzaklaştırma cezası şubat tatiliyle birleşince siyasi faaliyet için zaman kazanmıştım. Dernek sorumluları bize köylerde gazete satarak devrim ve sosyalizm propagandası yapma görevi vermişti. Sorumlularımız, halkın elindeki tek mutluluk ve güvence din-tanrı olduğundan din konusuna girmememiz gerektiğini özellikle hatırlatmışlardı. Propagandanın geri tepme, halktan kopma ihtimali vardı. Yaşım 17, kulaktan dolma bilgiler ve okuduğun birkaç roman, gazete dışında teorik birikimim yoksa da heyecan, kendine güven ve inanç en uç noktadaydı. Çorum köylerini fazla bilmiyordum, ilk güzergâh staj yaptığım Abdalbodu köyü olacak, oradan yol üstündeki köylere uğrayarak babamın en son görev yaptığı benim de ilkokul diplomamı aldığım Evciortaköy'e, sonra da yakınındaki Alevi köylerine gidecektim.

Abdalbodu'da beni tanıdıkları için çok sıcak davrandılar, konuşmalarımı dikkatle ve merakla dinlediler. O gece orda yattım, sabah akranım bir genci rehber vermekle kalmayıp kurda kuşa yem olmamam ve güvenliğim için kemik saplı, ucuna doğru incelen ve kıvrılan bir Çerkes kaması verdiler. Sabah erken yola çıktık, yerde kar vardı ama hava açık ve iyiydi. Bir kaç saat sonra hava aniden bozup başlayan tipi kısa sürede patika yolu kapattı. Önümüzü göremiyorduk, hangi yöne gideceğimizi şaşırmıştık. Rehber genç, tepenin ardında küçük bir Sünni köyü olduğunu, oraya ulaşabileceğimizi, oradan Ankara yoluna çıkıp kar devam etse bile Evciortaköy'ü bulacağımızı söyledi. Tepeye tırmandık, beni korku basmıştı, rehber yanılırsa, donmamız işten bile değildi. Güç bela tepeye varınca kerpiçten evlerin karla kaplı damlarını göremesek de bacalardan yükselen du-

manları gördük. Sevinç içinde hızlanarak köye ulaştık. Beş-on evden oluşan küçük bir köydü. Ortalıkta canlı namına bir şey yoktu, toprak evlerin duvarlarındaki kerpiçler dışında her yer bembeyazdı. Yıllar sonra okuduğum Yaşar Kemal'in Yer Demir Gök Bakır romanından uyarlanan film setindeydik sanki. Derin ve ürkütücü bir sessizlik. Dar ve kısa ahşap kapıların önünden geçiyorduk ama hiç ses yoktu. Derken bir evden sesler duyduk. Vakit öğlen gibiydi. Kapıyı vurduk, bir adam açtı. Bizi buyur etmeden içeri daldık. Küçük bir odada oturan köylüler bize biraz tedirgin, biraz garip şekilde bakmaya başladı. "Ankara yoluna inip Çorum'a gidecektik yolumuzu şaşırıp burayı bulduk, ben öğrenciyim" diye durumu izah ettim. Çay gelince yaşlıca biri, dizinde kitap olan çocuğa devam etmesini söyledi. Göz ucuyla kitaba baktım; orta ikinin din dersi kitabıydı. Kitaptan dualar okuyan çocuğu yarım saat dinledikten sonra ben lafa girip, "Nasılsınız, geçiminiz nasıl, hayatınızdan memnun musunuz?" türünde beylik cümleler kurdum. Yaşlı adam "Şükür Allaha sıkıntı çekiyoruz ama aç açıkta değiliz" diye cevapladı. Ben buğdayın "hakla"sını[5] kaça sattıklarını, karşılığında ne kadar gaz ve şeker aldıklarını sorarak muhabbete devam ettim: "Buğdaya bu kadar emek veriyorsunuz ama gazı, şekeri, kumaşı makinede üretenler, onu üreten işçinin emeğini sömürerek size bu ürünleri pahalı satıyor. Siz mecburen alıyorsunuz ama patron hem işçiyi hem de sizi sömürüyor." Günlük örneklerle küçük köylünün nasıl sömürüldüğünü, kurtuluşun birlikte üretip, birlikte fiyat belirlemekte olduğunu, bir nevi kooperatifleşmeyi savunarak örgütlenmeyi, hak aramayı anlatmam yaşlı amcayı rahatsız etti. Amca, "Oğlum siz gomünist misiniz nesiniz, abuk sabuk laflar ediyorsunuz, sizi gözüm tutmadı, tipi durdu hava güzel, yolunuza devam edin" deyince, komünistliği hâlâ hakaret sayan ben "Hâşâ amca ne komünisti, ben öğretmen okulunda okuyan talebeyim" dedim ve kalktık. "Belki okursunuz" diyerek birkaç tane *İşçi-Köylü* gazetesi bırakmayı da ihmal etmedim. Ve düştük yola.

Akşama doğru Evciortaköy'e varıp, köyün ileri geleni Seydi Kağ'ın altı ahır, üstü üç dört odalı, çatısı kiremitle kaplı gösterişli evine geldik. Babam bu köyde öğretmenlik yaptığı, ben de ilkokulu burada bitirdiğim için itibar doruktaydı. Seydi Amca'ya sohbet etmek için akşam köylüleri çağırmasını söyledim. Akşam dört-beş

5) Bir hakla yaklaşık on beş kilo gelir.

kişi geldi, çevre köylere bakan orman muhafaza memuru da tesadüfen oradaydı. Kendimi o köylü hissetmenin rahatlığıyla ve acemi bir ajitatör edasıyla, "patron-ağa düzenini" kaldırmamız için örgütlenip mücadele etmemiz gerektiğini anlatmaya başladım. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının banka eyleminin "soygun" değil, hırsızdan alıp halka geri vermek olduğunu, onların halk için savaştığını heyecan ve şevkle anlatıp durdum. Ormancı arada itiraz ediyor, onların "anarşist" ve "komünist" olduğunu söylese de, ben şiddetle onları savunmaya devam ediyordum. Akşam okul arkadaşım Arap'ın evinde yattık, sabah biz kalkıncaya kadar özel misafirlere kesilen tavuk ile büyük bakır tasta şarap geldi. Şarap seviyordum lakin sabah kahvaltısında "şaraba ve tavuğa" alışkın değildim. Yemekte zorlansam da gereğini yerine getirdim, bağırsaklarım alarm vermeye başladıysa da yola düştük.

Ankara yoluna inip yolun karşısındaki Alevi köyü Yeniköy'e uğrayıp propaganda yapıp gazete bırakıp bir saate yakın yürüdükten sonra tekrar Ankara yoluna indik. Jandarma karakolu köyün tepesindeydi. Birinci sigarası almak için köyün girişindeki bakkala girdim. Rehber, gazeteler elinde bir torbada dışarıda bekliyordu. Bakkaldan çıkınca, iki asker adımı sorup onayladığımda sıkıca koluma girdiler. Korkarak bize bakan rehberin olay mahallinden uzaklaşması için gözümle işaret ettim. Hiçbir şey olmamış gibi yürüyerek uzaklaştı. Gazeteleri kurtarmıştık ama üzerimdeki Çerkes kamasını atamamıştım. Nezarette, askere suçum ne diye sorsam da, "Biz bilmeyiz komutan bilir!" diyordu. Yarım saat sonra başka bir asker gelerek geçmiş olsun dedikten sonra "suçumu" sordu. Neden buraya getirildiğimi bilmediğimi, öğretmen okulunda okuduğumu, köye ilkokul arkadaşımı görmeye geldiğimi, Çorum'a dönerken jandarmaların gözaltına aldığını söyledim. O da aynı şekilde, "Biz bilmeyiz, komutan bilir" demez mi?

Asker Diyarbakırlıydı, övgü, kıvanç ve "umudumuz" diye bahsettiği kardeşi de öğretmen okulunda okuyormuş. Bu muhabbet bizi yakınlaştırınca bana sıcak ve samimi davranmaya başladı. Bıçağı atmak için uygun zamanın geldiğini düşünerek tuvalete gitmek istediğimi söyledim. Beni hücreden çıkarıp tuvaleti gösterdi. Tuvalete girip kapıyı kapattım. Tuvaletin eski ve ahşap döşemesinin araları hafif açılmıştı. Çerkes kamasını ikiye bölüp sapını tuvalet deliğine, gövdesini tavanarasına atmayı düşündüm. Lakin bıçak o kadar

özel bir çelikten yapılmıştı ki, yay gibi bükülüyor ama bir türlü kırılmıyordu. Dizimden güç alarak zorlayınca bıçağın kökünden kırılan sapı sol elimin orta parmağına oturdu ve kan boşaldı. (İzi hâlâ elimde hatıradır) Elimi suya tutsam da nafile. Cebimdeki sigaranın tütününü yaraya basınca kan kısmen durdu. Bıçağın sapını tuvalet deliğine gövdesini de tavan döşemelerinin arasından tavana attım. Kan durmuyordu. Mendile sigara tütünü koyup, parmağı sıkıca sarıp mendilin kalan tarafını elimde top yapıp, elimi cebime sokarak hücreye döndüm. Asker biraz daha geciksem kontrole geleceğini söyleyince, sabah yediğim tavuğun ve içtiğim şarabın midemi bozduğunu söyledim. O askerin nöbeti bitti.

Akşama doğru kapı tekrar açıldı, asker beni karakol komutanı başçavuşun odasına götürdü. Elimi sımsıkı sıkıyor, mendili ve kanı göstermemeye özel çaba harcıyordum. Komutan bana bakarak "Allah Allah! Anarşist, komünist denilen adam sen misin?" dedikten sonra adımı, nereli olduğumu ve ne iş yaptığımı sordu. Ona hikâyemi anlattım. Kimlerden olduğumu ve babamı merak edince, babamın öğretmen Aslan Emektar olduğunu, ilkokulu Evciortaköy'de bitirdiğimi, arkadaşları ziyarete gelip dönerken jandarmanın gözaltına aldığını anlattım. Babamın adını duyunca, "Aslan Hocanın oğlusun ha, tanıdığım sevdiğim bir arkadaşımdır" dedikten sonra muhbir "ormancıya" verdi veriştirdi: "Ulan ormancı, senin ... Ulan el kadar sabiden anarşist mi olur? Şu çocuğun masumluğuna bak, hem de iyi tanıdığım, sevdiğim Aslan Hoca'nın oğlu, bu çocuk nasıl komünist olur, senin..." Sonra da ormancının işlem yapmadığını duyarsa kendisini de ihbar edeceğini, işlem yaparsa mahkemelerde sürüneceğimi, gözaltına alındığımı kimseye anlatmamamı sıkıca tembihledi. "Sağol amca" diyerek çıkıp keyifle tepeyi arkadan dolanıp köyün birkaç yüz metre uzağında araç beklemeye başladım.

Hava kararmak üzereydi ve çok soğuktu. Bir kamyona ısrarla el edince durdu. Yanına oturduğum şoför, "Hayırdır oğlum, nerden geliyorsun bu kış günü ve bu vakitte?" deyince Evciortaköy'de arkadaşlarımı ziyarete geldiğimi sohbete dalınca geciktiğimi söyledim. "Bak oğlum aman dikkat et, ortalıkta anarşistler dolaşıyormuş. Dediklerine göre bu civarlarda da görülmüşler, Allah göstermesin sana da bir şey yaparlar, bu saatte kış günü yalnız gezilir mi?" demez mi!

Hızını alamayan şoför; "Onlarda ne acıma, ne ahlak, ne din" diye devam ettikçe içimden sinirlenip küfretmek geliyorsa da mecburen sabredip susuyordum. Daha sonraları, cumhuriyetin ilk yıllarında meclise ilk milletvekilinin Ortaköy'den gittiğini, Çorum'un en gerici, devlet yanlısı, "dindar" bir Alevi köyü olduğunu öğrendim. Çorum'a girip Milönü Eti Ortaokulu'na yaklaştığımızda havanın kardığını, eve bırakabileceğini söylese de kapıyı açıp aşağı atladıktan sonra, "Senin gibi Alevinin ta a... Devrimciler sana ne yaptı, malına namusuna mı baktı, canını mı yaktı alçak. Dinci sağcılar gibi hakaret edip yalan söylüyorsun. Ben de o çok korktuğun devrimcilerdenim. Dua et üzerimde bir şey yok, arabana binmeye mecburdum. Bu kafada gidersen bir gün o laflar sonunu getirir. Bak biz her yerde varız. Bu küfürlerini de unutmayacağım, plakanı aldım, hadi şimdi siktir git ve kendini kolla!"

Şoför dondu kaldı, korkuyla bir şeyler geveleyerek gazlayıp gitti. Bu olayın üzerinden bir ay bile geçmeden ünlü 12 Mart Muhtırası verildi. Ankara, İstanbul gibi büyük illerde sıkıyönetim ilan edildi, Çorum'da da tüm sendika ve bizimki dâhil tüm dernekler kapatılıp tutuklamalar başladı. Duvarlarda aranan "anarşistlerin" fotoğrafları asılıydı. Sorumlu abilerimiz bize kesinlikle devrimci arkadaşlarınızla yan yana gelmememizi, kamuflaj için çevre değiştirip kendimizi gizlememizi öğütlüyordu. Bu öğütlere uyarak siyasi sohbetleri, tartışmaları bırakıp "araziye uyduk!"

Ceza bitip okullar açıldı ama resim hocası sınıfta bıraktığından haziranda mezun olamamıştım. Eylülde bütünleme sınavına girip hocanın tüm itirazına rağmen sınav komisyonundaki Veli Sapaz ve Veysel Günay hocaların ısrarlı çabasıyla mezun oldum. Kahvenin yolunu bilmezken oyun oynamaya başlamıştım. Aynı yılın ekim ayında Kars'a tayinim çıktı. Sağ salim okul bitirip öğretmen olmuştum; annem babam çok mutluydu. Babamın bana karşı davranışları eskiye oranla oldukça yumuşamıştı.

Trajik İlk Tecrübe

Kars'a gitmeden önceydi. Çocukluğumda iyi kötü günlerimde yanımda olan, benden birkaç yaş büyük olan babamın emmioğlu, benim de en yakın sırdaşım İ. Başkavak, uzaklara gideceğimi, ora-

larda "karı-kız bulamayacağımı" söyleyerek "gitmeden sana bir ilk yaşatalım!" dedi. Yemek yiyip rakı içtikten sonra beni o yıllarda çok meşhur "Çorum Kerhanesi"ne götürdüler. Ben biraz sıkılarak, biraz meraktan ve "ihtiyaçtan" en önemlisi de "delikanlılığı ispat" için utana sıkıla öneriyi kabul ettim.

Kapıdaki görevli bekçi 18 yaşından küçükleri içeri almıyordu. Daha 18 yaşına basmadığımdan yaşım büyük görünsün diye başıma bir köylü kasketi geçirip, başımı öne eğerek kapıdan içeri girdim. Kerhane, genişçe bir orta avluda üç-beş odalı sıra sıra evlerden ibaretti. Odaların ortasında soba, sağında solunda karşılıklı sedirlerin üzerinde şişman, zayıf, beti benzi atmış yarı çıplak müşteri bekleyen kadınlar... Emmioğlu bana birini beğenmemi söyleyince utana sıkıla kadının birine işaret ettim. Odayı gösteren kadın, kendisi gelene kadar soyunup hazırlanmamı söyledi. Bir yatağın zor sığdığı hücre büyüklüğünde bir oda; tek kişilik bir yatak, küçük bir masa, üzerinde ahşap kaplama açık bir radyo...

İki üç dakika sonra, tam soyunurken radyodan akşam ajansı okunmaya başladı. İlk haber olarak Deniz Gezmiş ve on arkadaşının idam edileceğini duyunca çok kötü oldum. Gözlerim doldu, "Sen nasıl devrimcisin, onlar neyin peşinde sen neyin peşindesin" diyerek kendime çok kızdım. Ne heyecan kalmıştı ne istek, gözlerim doldu, moralim bozuldu. İçeri giren kadın "Niçin soyunmadın, bu ne hal?" deyince, "Vazgeçtim, moralim bozuk" dedim. Kadın "Korktun mu, her gencin başına gelir, korkma ben yardım ederim" diye beni avutmaya ve cesaretlendirmeye çalışıyordu. Kadına radyodan duyduğum haberle kendimden utandığımı söyledim. Kadın "ne olmuş" deyince de, gözlerim dolarak Deniz ve arkadaşlarını idam edeceklerini, onlar can derdindeyken benim yaptığımın rezillik olduğunu, kendimden utandığımı anlattım. Kadın "üzülme" dedikten sonra, babasının 27 Mayıs "ihtilalinde" tutuklandığını, çok işkence gördüğünü, beni çok iyi anladığını, askerleri çok iyi tanıdığını, aslan gibi gençleri asamayacaklarını, buna güçlerinin yetmeyeceğini söyleyerek beni çocuk gibi avuttu.

Akşam o suçluluk duygusu ile eve gelip banyoya girdim. Yıkandım, giyineceğim baktım ki donum yok! O şaşkınlıkla donumu kerhanede unutmuştum. Yolculuk için bana yeni donlar alan anama ne di-

yeceğim diye panik oldum. Havluya sarınıp odama geçtim, valizi gizlice açıp yedek donu buldum ve Kars'a donsuz gitmekten kurtuldum!

Kars'a Yolculuk

Dokuz on yaşımdayken, teyze oğlum köyün yakınında Samsun yolu üzerindeki benzincide çalışırken, beni tanıdık bir kamyon şoförüyle denizi görmem için Samsun'a göndermişti. "Denizi ilk gören bu köprüyü öpecek!" diyen şoför beni ilk köprübaşında durdurup köprünün duvarını öptürmüştü. Denizi ilk gördüğümde büyük bir çayırlık sanmış, yeşil çayır hareket edince deniz olduğunu kavramıştım. Ama denizi görmemle dönmemiz bir olduğundan büyüklüğünü ve güzelliğini anlayamamıştım.

Yıllar sonra Çorum, Samsun ve Trabzon üzerinden Kars'a gitmek için babamla birlikte yola çıktık. Yol çok dar, dolambaçlı ve uzundu. Yolun bir tarafı bizim ovaların mayısta yeşillenip rüzgârda nazlı nazlı dalgalandığı gibiydi. Mavi ile yeşilin karıştığı, dalgaların buğday başakları gibi boyun büktüğü, gözün alabildiği kadar uzanan Karadeniz. Bir tarafım uçsuz bucaksız, yeşilden sarıya her rengin cümbüş olduğu ormanlar, bir tarafım ucu görünmez mavilik. Keyif ve heyecanla manzarayı seyrediyordum. Yarım günlük okul gezisinde gördüğüm Yozgat dışında hiçbir yer görmeyen bir bozkır çocuğu olan bana gördüklerim sanki bir rüya gibi gelmişti. Tam on bir saatlik bir yolculuktan sonra gece vakti Trabzon'a ulaştık.

O gece Trabzon'da yattık. Sabah erken Gümüşhane üzerinden Erzurum'a giderken otobüs Gümüşhane'de mola verdi. Rahat sigara içeyim diye babamdan birkaç sıra önde oturuyordum. Mola bitti, herkes gibi yerime oturdum. Oldukça yorgun ve uykusuzdum, otobüs hareket etti, tam uykuya dalmak üzereydim ki ısrarla bir korna sesi. Otobüs yavaşladı. Bir taksi otobüsün önünü kesti. İçimden aptal bir yolcunun molada otobüsü kaçırdığını düşünerek kızdım. Bir de ne göreyim, taksiden babam inmedi mi! Utanarak, başı önde, bir şey olmamış gibi yerine oturdu. Akşama doğru Erzurum'a ulaştık ve Kars'a giden kara trene yetiştik. Ekim ayı, hava çok soğuk. İlk kalkış yeri Ankara olan tren oldukça kalabalık, vagonlar dolu. Yolcuların çoğu 24 saattir yolda, yorgun... Yoksul ve perişan insan görüntüleri... Yerimize oturduk. Vagonlarda ayak, ter ve yemek kokusu... Neyse ki

trenin içi oldukça sıcaktı. Karşımızda Kürtçe konuşan üç yolcu oturuyordu ve giyimlerinden köylü olduğu belliydi. Gecenin ilerleyen saatlerinde içlerinden biri elini kulağına atıp ezik bir Kürtçe uzun havaya başladı. Anlamasam da hayatımda ilk defa Türkçe dışında konuşan ve türkü söyleyen birisini görmek çok hoşuma gitmiş, zevkle dinlemiştim.

Sigara içmek için kabinden çıktığımda, yanımdan yaşı ellinin üzerinde bir kadın geçti. Üzerinde kalın, siyah kaba bir manto, başında siyah bir bere vardı. Arkasında yirmili yaşlarda iki genç erkek, kadını takip ediyor ve kendi aralarında "Bu karı ya Rus ya da Ermeni, kandırıp otele götürelim, olmazsa zorlayalım" diyerek konuşuyorlardı. Çok bozulmuştum ama elden ne gelirdi?

Sabahın alacakaranlığında, yolculuğumuzun üçüncü gününde ekim ayı ortasında Kars'a indik. Korkunç bir soğuk, donuyoruz. Yerde dört beş santim kar, her yer buz tutmuş. Tren istasyonundan şehre giden geniş caddede Ermeni ve Ruslardan kalma sıra sıra, tek katlı mimarlık harikası taş evler. Ve bu evlerin arasına serpiştirilmiş, toprak ve yer yer betonarme, düzensiz ve biçimsiz evler. Yoldan lastik tekerlekli öküz ve at arabaları, sırtlarında kalın paltoları, başlarında kalpaklarıyla geçen tek tük insanlar... Gördüğüm manzara ve aşırı soğuk garibime giderken "nereye geldik?" diye ürktüm.

Daha hava tam aydınlanmamıştı, önümüzü zor görüyorduk, soğuktan sığınacak bir yer ararken bir otel levhası gördük. Tek kat, girişte üç beş tahta iskemlesi olan kahvehaneye benzeyen oteldi. Kapıyı vurduk, uykulu gözlerle kapıyı açan adam sertçe "yerimiz yok" dedikten sonra, "Şurada bekleyin, sabah kalkıp giden olursa siz yatarsınız!" diye ekledi. Sabahı sandalyede ettik.

Kahvaltıdan sonra babam hemen öğretmenler lokaline tanıdık bulmaya gitti. Derdimiz tayinimin iyi bir yere çıkması için torpil bulmaktı. Kars'ta bir iki gün kaldık, babamın uğraşları sonucu "Kars'ın Çukurovası" diye anılan, Iğdır'a yakın Tuzluca kasabasının Ekerek (Üçkaya) köyüne tayinim çıktı. Sabah erken yola çıktık, kıvrım kıvrım, dar, çoğu stabilize yollarda beş saatten fazla süren yolculuğun ardından öğleden sonra büyükçe bir köyü andıran Tuzluca'ya vardık. Tüm resmi kurumları barındıran tek katlı iki betonarme binadan biri kaymakamlık, diğeri ise üstü ev olan altı kasabanın tek "şehir

lokantasıydı". Küçük bir meydan, meydanın karşısında "şehir kulübü". Anadolu'nun her ilinde ve ilçesinde, "şehir kulübü" adı taşıyan, eşrafın gittiği kahvehaneden bozma bir kumarhane ve lokanta olması rastlantı olmasa gerekti. Meydanda kerpiçten yapılmış evler ve bakkal dükkânları dışında göze çarpan bir yapı görmedik. Akşam yemeğini meşhur şehir lokantasında yedikten sonra, yine lokantanın yanındaki kerpiçten yapılmış, çatısı dâhil toprak olan kasabanın tek otelinde, kişi başı beş lira vererek yerimizi ayırttık.

Akşam yatmaya gittiğimizde görevli bizi elinde lamba ile karşıladı. İki oda vardı, her odada yere serilmiş beş altı yatak. Herkes yan yana yatıyor. Adam bize soldaki odanın sol köşesindeki iki boş yatağı gösterdikten sonra, "Yeriniz orası, geçerken dikkat edin, uyuyan insanların üstüne basmayın" diye tembih etmeyi ihmal etmedi. İnsanların üzerinden dikkatlice geçerek yatağımıza ulaştık. Karanlıkta göz ayarı soyunup giysilerimizi de yastığın altına gizleyip uyumaya çalıştık.

Orda Bir Köy Var Uzakta

Ertesi gün köyün tek traktörüyle düştük yola. Bir saati aşkın bir yolculuktan sonra, toz toprak içinde köye vardık. İlk gece Kars Cılavuz Köy Entitüsü mezunu, okul müdürü Ahmet Bey'in evinde kaldık. O köyden olan müdürün evi iki katlıydı, altında ahır vardı. Uzun boylu, uzun suratlı, kocaman burunlu, az konuşan, sesi ağızdan mı genizden mi geldiği belli olmayan, kalın ve uzun paltosuyla öğretmenden çok varlıklı bir köylüyü veya bir köy ağasını andıran buz gibi, babamla aynı yaşta bir adamdı Ahmet Bey. Akşam sohbette babam, "Hocam, vatandaş bize öğrencilerini getirdiğinde 'eti senin kemiği benim' der ya, benim çocuk da sana emanet" dedi. Müdür de "Ne demek hocam, evladımız sayılır, gözün arkada olmasın" diye incelikle cevapladı.

Köyden çok mutlu ayrılan babam gittikten hemen sonra, şehre göçen bir köylünün terk ettiği, ahır kısmı çökmüş, bir odası harap bir dam yapıya kiracı olarak girdim. Bütün eşyam; bir somya, bir yatak, üzerinde bir battaniye, okuldan getirdiğimiz bacakları oynayan bir masa, bir tahta sandalye, teneke bir soba, yandan pompalı bir gaz ocağı. Çaydanlık, tencere ve tavadan oluşan mutfak eşyalarımı

da elma sandığı içine koyup odanın bir kenarına yerleştirdim. Duvarlardaki toprak dökülmesin diye de yatağın üzerindeki duvarları renkli desenli bir naylonla kapladım.

Neredeyse ilçenin nüfusu kadar nüfus barındıran bir Azeri köyüydü. Köyün ortasından gürül gürül bir dere akıyordu, derenin çevresi meyve ağaçlarıyla doluydu. Toprakları geniş ve verimli olan köyün dışında etrafı kamışlarla çevrili geniş bir merası olan, kışın ördeklerin uğrak yeri küçük bir göl vardı. İklimi Kars'tan çok farklıydı. Çorum'dan bile sıcaktı. Köydeki yedi bakkal aynı zamanda kahvehaneydi. Ortada bir veya iki masa, yanlarda tahtadan sedirler vardı. Köylülerin alışveriş dışında oturup sohbet ettiği, iskambil ve kumar oynadığı mekânlardı. Köylülerin hali vakti yerindeydi, arazi verimliydi, yoksulu azdı. Buna rağmen gençleri özellikle kışın büyük şehirlere çalışmaya gidiyordu. Giyim kuşam Çorum'un pek çok köyünden moderndi.

1940'lı yıllarda yapılan okulun dört sınıfı vardı. Yedi öğretmendik. İlk günler öğretmenler yemeğe davet ettiler. Her şey yolunda gibiydi ama üç beş gün sonra hayatın gerçeği ortaya çıkmaya başladı. Okulda ders bitince, herkes evine gidince ben buz gibi dört duvardan oluşan evime geliyor, uzun uğraşlarla sobayı yakıyor, çay suyu koyuyor, akşam yemeği olarak yağda yumurta, sabah haşlama yumurta veya yoğurt ekmek ve kendi buluşum bulgur çorbası... Bunların dışında yemek yapmayı bilmiyordum.

18 Yaş ve Evdeki Haller

Evdeki hiçbir yemek, temizlik işine karışmayan, merak etmeyen, hep anasının pişirdiğini yiyen, yıkadığını giyen evin tek oğlu, dünyanın en beceriksiz çocuğu, şimdi her şeyi kendi yapmak zorundaydı. Akşam ders bitince eve gitmek ve hep aynı işleri yapıp aynı yemekleri yemek bir işkence, bir zulümdü. Zorlanıyordum.

Eve gitmeden önce yol üstünde köyün zenginlerinden olan, bakkala gelen genç kızların yanaklarından "makas almayı" ihmal etmeyen oldukça yaşlı muhtar Mehmet Amca'nın bakkalına uğruyordum. Çünkü akşama doğru bakkal genellikle kalabalık oluyordu. Gün batınca herkes tek tek evine giderken birileri beni davet eder de sıcak bir yemek yerim umuduyla gözlerine bakıyordum ama nafile.

Beterin de beteri vardı. Kış günü yukarıdaki dağ köylüleri gölden veya çaydan yakaladıkları alabalıkları buzlu çuvallar içinde eşeklere yükleyip getirip satıyorlar, bizim muhtar da tereyağında kızartılmış balıkları afiyetle beni buyur etmeden yiyor, üzerine de bir iki duble viskisini yuvarlıyordu. İçtiğinin ne olduğunu bilmeyen köylülere ise "Yaşlılık hastalık demek, doktorun verdiği bu mereti mecburen içiyoruz!" diye açıklama yapıyor, köylüler inanıyordu. Bense balıktan bir lokma, viskiden bir yudum verir mi diye boş umuda kapılıyordum. Herkes gidince de kaderime razı olup kös kös farelerimin beni beklediği evimin yolunu tutuyordum. Akşam yatacağım vakit fındık fareleri battaniyeyi kaldırdığımda kaçışıyor, geceleri de üzerimden hızla geçerek oynuyorlardı. Elma sandığı içindeki bulgura dadanıp yarıya indiren farelerden intikam almalıydım. Elimde el feneri, bulgurun olduğu kesekâğıdının kapağını iyice açıp yatağın içinde pusuya yattım. Kısa bir süre sonra fare paketin içine atladı, sessizce gidip kesekâğıdının ağzını elimle kapattım. Dışarı fırlayan farenin yarısı içeride yarısı dışarıda kaldı, üstüne üstlük parmağımı ısırdı, bir damla da kan aktı. Kanı görünce çok kızıp "veba olurum" korkusuyla panikledim. O kızgınlıkla sobanın külüne gaz yağı döküp fareyi içine atıp ateşe verdim. Bu hayatımda bir hayvana yaptığım son eziyetti. Sesi hâlâ kulaklarımda...

Veba korkusuyla sabah erken kalkıp müdürden izin alıp kasabanın yolunu tuttum. Mevsim kış, yolda kırk elli santim kar var. Buna rağmen yaklaşık üç saati aşkın bir sürede Tuzluca Sağlık Ocağı'na ulaştım. Kapıyı vurup içeri girdiğimde iki hemşire örgü örüyordu. Toparlandıklarında olayı anlattım. Kızlar birbirine bakıp yarı gülümseyerek, "Nerenizi ısırdı?" diye sorduklarında sol elimin işaret parmağının içini gösterdim. Dikkatlice önce parmağıma sonra yüzüme bakarak, nerden geldiğimi sordular. "Ekerek köyü öğretmeniyim" dediğimde, hem gülen hem acıyan bir ifadeyle, "Hocam, bu karda kışta bunca yolu bunun için mi geldin, veba olman için o bölgede veba salgını olması lazım, bir şey olmaz merak etme" dediler. Rezil olmuştum, tekrar yollara düştüm ve akşamüstü köye vardım.

Derdim sadece farelerle değildi. Çamaşır yıkamayı bilmiyordum, su kaynatacak büyük kazan, yıkayacak leğen de yoktu. Ayda bir maaş almak için yürüyerek kazaya indiğimizde hamamda yıkanıyor, bir ay boyunca aynı iç çamaşırını giyiyordum. Bitlenmiştim tabii ki!

Yatmadan önce koltuk altımdaki ve donumdaki bitleri bulup yanan lambanın camından içeri atmak, onların patlama sesini duymak bir görev haline gelmişti.

Nadiren akşamları köyden birisi gelince sevinir, hemen çay yapar, sigara ikram ederdim. Her gelen, söze, beni överek şöyle başlardı: "Hocam, bu köye sizin kadar yahşi gozel öğretmen gelmemiştir!" Sonra tanımadığım bir köylünün adını verir, "O gelirse yüz verme, çay falan yapma, çok dedikoducudur, kötü adamdır!" diye dedikodu yapardı. Başka bir akşam başka biri gelir, beni överek söze girer, sonra da onun hakkında laf edenin aynısını diğeri için söylerdi. Dedikodu gırla giderdi ama benim halimi hatırımı, ihtiyaçlarımı merak edip soran yoktu. Bütün meseleleri, içtikleri çay ve sohbet süresince sürekli otlandıkları birkaç sigaraydı. Kısa sürede olayı çözmüştüm; gelenlere soğuk davranmaya, başkası hakkında konuşmamaları için sertçe uyarmaya başladığımda ayakları da, dedikodu da kesildi.

Öyle bir köydü ki, köyde yumurta otuz, kasabada yirmi beş kuruş; odunun kilosu köyde altmış, kasabada elli kuruştu. Bu yaman çelişkiyi sorduğumda "Beğenmezsen kasabadan al" diyen bir ortam.

Köyden iyice soğumaya başlamış, maaş almaya indiğimizde uzak Kürt köylerinde görev yapan öğretmen arkadaşlarla tanışmaya başlamıştım. Tatillerde ve iyi havalarda yanlarına gittiğimde, köylüler ziyarete geliyor, yumurta, yoğurt, tereyağ getiriyor, her şeyden önemlisi de lojmanda yaptığımız sohbetleri dikkatle ve saygıyla dinliyorlardı. Öğretmen arkadaşlara, çalıştığım köyde her şeyin oradakinin tersi olduğunu söylediğimde inanamıyorlardı. Köylüyü aydınlatma, ilim irfan götürme, gerçekleri gösterip örgütleme hayallerim yıkılmıştı. Kaldığım köyün köylüleri için, birkaç yılda bir gelen yolunacak bir kaz gibiydim!

Maaş almaya gittiğim bir gün, toprak ağası "Aras" sülalesinden Milli Eğitim Müdürü Ziya Aras'ın yanına çıktım. Müdür, kalın gözlüklerden gözleri görülmeyen, sabahlara kadar poker masalarından kalkmayan bizim müdürün kumar arkadaşıydı. Müdüre, köyden memnun olmadığımı yukarıdaki Kürt köylerinden birinde çalışmak istediğimi söyleyince aldı sazı eline: "Ne demek memnun değilim. Baban öğretmen olduğundan hatır için seni Ekerek'e verdik, ne yapacaksın o vahşi Kürt köylerinde, o köylerin hepsinde kan davası

var, iki günde taraf olursun ve seni öldürürler. Ekerek gibi cenneti bırakıp yolu olmayan, üç beş ayda kasabaya zor inilen vahşi Kürt köylerini istiyorsun, seni anlamak mümkün değil. Ayrıca tayinin de hukuken mümkün değil. Stajyerliğin kalkmadan tayin olamazsın."

Günler bu minvalde geçerken, bana yumurta, yoğurt, lavaş ekmek gönderen lakin para almayan, okul müdürümüzün kaynanası Şekil Teyzem bana sahip çıkarak kuralı bozdu. Bu ilginin gerekçesi ne olursa olsun ona hâlâ minnet borcum var. Köyde kaldığım sürece her şeyimle ilgilendi, bana bir ana şefkati gösterdi.

Şekil Teyze orta boylu, 40-45 yaşlarında, dolgun, karakaşlı, kara güzel yüzlü, kırmızı yanaklı bir kadındı. Rivayete göre sevgilisiyle yakalanınca kendini yakmaya kalkmış, o yüzden ellerinde ve boynunda derin yanık izleri vardı. Beş oğlan, dört kız çocuğu vardı. En büyük kızı okul müdürümüzle evliydi. En küçük kızı ise ikinci sınıfta öğrencimdi. Kocası Settar Amca onun aksine 55-60 yaşlarında, zayıf, kamburu çıkmış, az konuşan, sessiz, efendi, saygılı bir adamdı.

Günler ilerledikçe Şekil Teyze beni daha yakından tanımasıyla ilişkimiz sıcak bir durum aldı. Fakat, nişanlısı askerde olan büyük kızının İstanbul'dan gelmesiyle huzurum bozuldu. Daha ilk geldiği günden itibaren, bakışları ve davranışlarıyla bana ilgisini açıkça belli etti. Kendisi sanırım benden birkaç yaş büyüktü. İlk başlarda, ilgisi hoşuma gitmişti. Nişanlı olması ve Şekil Teyze'nin beni evlat düzeyinde sahiplenmesini düşündükçe, ben bu yakınlıktan oldukça rahatsızlık duymaya başladım. Kızının bana ilgisini Şekil Teyze anladı. Tepki göstereceğine, enteresan şekilde beni sahiplendi. "Oğlum, bu kız nişanlı. Onun seni kandırmasına izin verme. Köyde başımız büyük belaya girer. Artık sen benim evladım gibisin. Sana, seni daha çok seven ufak kızımı vereyim, onunla evlen" dedi.

Bu kızın bana aşırı ilgisi, bu konularda hiç deneyimi olmayan on sekiz yaşındaki genç olarak benim ilgimi tepkiye dönüştürdü. Şekil Teyze'nin evine çok zorunlu olmadıkça gidip gelmemeye başladım.

Bayram'ın Fendi

İyice bunalmaya başladığım bir sırada iki candan dost edinmiştim. İlki kırkın üzerinde biriydi ve bir saat uzakta bir başka Azeri

köyünde yaşıyordu. Arsası çevrilmiş, inşaatı bitmeyen cami yaptırma derneğinin başkanı olan uzun boylu, kırmızı yanaklı, dinç ve yakışıklı bu kişi Bayram Baydemir'di. Askerde kendine küfreden başçavuşu vurmuş, uzun yıllar mahpus yatmış, son yıllarında cezaevi kütüphanesinde okuyup sıkı ateist olmuş biriydi Bayram. Hikâyesini çok az insan bilirdi. Bayram, iki günde bir kasabaya inerken ilk molayı bende verir, bazen daha ben uykuda iken bağırarak içeri girer, "Sen nasıl öğretmensin, kalk okula geç kaldın!" diye takılır, mızmızlanırsam üzerime bir bardak suyu boca ederdi. Kasabaya her inişinde, yanından hiç ayırmadığı plastik fermuarlı çantasında "Ceo" marka mermi kutusu taşıyan küçük çapta bir mermi kaçakçısıydı. Çok "yolsuz" kaldığı zamanlar Iğdır'a, Ağrı'ya, Van'a gidip cami için para toplar, paraların bir kısmını kadınlarla yer, bana, kadınlarla sevişirken Allah'a nasıl dua ettiğini büyük bir zevkle anlatırdı. Cami inşaatı bitince geçimini nasıl sağlayacağını sorduğumda ise, "Allahın izniyle ben ölmeden bu inşaat bitmez hoca, geçim kaynağımı kurutacak göz var mı bende!" diyordu.

Bayram beni birkaç kez köyüne davet etti, ikramda kusur etmedi. Bonkördü. Bir sabah yine erken geldi, "Kalk çayı koy sana önemli haberim var" deyince; "Hayırdır" dedim. "Hayır, hayır! Çok güzel bir haberim var. Ben Allah'ı buldum, artık çok mutluyum!" demez mi? Bu kez ben "Hayrola! Kim senin Allah'ın" diye sorduğumda bu kez bayağı felsefe yapmaya başladı: "Kim mi? Yeni doğan kızım, ona duyduğum sevgi. Hoca, anladım ki Tanrı inancı insanda sevgi yokluğundan meydana geliyor, insanlar bu boşluğu Tanrıya inanarak dolduruyor. Kızım doğunca hayata bakışım değişti, çok farklı ve çok mutlu oldum. Demek ki din bundan ibaret." Onun bu din/Tanrı yorumu çok hoşuma gitmişti. "Evet, sevgi bir inanç ve yaşama bağlılık" diye tekrarladım. Başım belaya girerse yanımda olduğunu, bu yörede herkesin kendisinden çekindiğini sık sık hatırlatan kadirşinas biriydi Bayram. Arada belli bir güven oluşunca ben de onunla hem günlük hem siyasi dertlerimi paylaşırdım. O yıllardan sonra onu ne gördüm ne bir haber alabildim.

Hatıralarımda yer tutan ikinci önemli figür de, köyü ikiye bölen derenin aşağısında küçük bir köyde öğretmen olan, yaşıtım ve devrem Dersimli Hasan Demir hocaydı. Her bunaldığımda akşam dahi olsa onun yanına giderdim. Şubat tatilinde bir kızı kaçırıp evlendi-

ğinde, iki yastığımdan birini ona verecek kadar yakın dosttuk. Onu yıllar sonra Dersim'de gördüğümde gözlerime inanamadım. Hasan HK'lı[6] olmuştu. Tüm ısrarına rağmen o zamanki illegalite gereği evine gidip bir bardak çayını içemediğime halen yanarım.

12 Mart'ın etkisi her yerde olduğu gibi köyde de kendini hissettiriyordu. Çok fazla siyaset konuşulmasa da, Azeri köyü olduğu için yıllar boyu yukarıdaki Kürt köyleriyle sorunları olmuştu. Kürtlere ve Ermenilere karşı korkunç tepkileri vardı. Anlattıkları vahşet ve korku dolu masallara inanmasam da "Ya öyle mi?" kabilinden geçiştiriyordum. Bir kış günü, akşam eve gelirken, evin yanındaki çeşmenin yanında bir koyun sürüsü ve başında üç kişi gördüm. Selam verip, "Hayırdır, akşam vakti?" diye sordum. Zor anlaşılır bir Türkçe ile "Biz yukarı dağ köyünden geliyoruz, hayvanları kasabaya götüreceğiz ama kime yalvardıysak, Kürt olduğumuz için bize ahır gösterip içeri almadılar, biz de çeşme başında sabahı bekliyoruz" diye dertlendiler. Onları eve buyur ettim. Sobayı yakıp çay demledim, biraz sohbetten sonra adamlar kuru toprak üzerinde derin bir uykuya daldılar. Sabah güneş doğmadan da yıkık ahırdaki koyunlarını alıp, bana da bin bir dua ederek yollarına devam ettiler.

Iğdır'da çarşının ortasındaki şehir kulübünün önünde oturduğum bir gündü. Kırk elli kişinin arasında başlayan, sopa, bıçak ve baltaların kullanıldığı, onlarca insanın yaralandığı, ölenlerin olduğu bizzat tanık olduğum Kürt-Azeri kavgasını hiç unutmam. Köy alabildiğine Kürt düşmanı olduğu kadar da devlet ve darbe yanlısıydı. Konu açıldığında anarşistlere ve komünistlere küfür ederlerdi. En ufak bir falsoda ihbar Allah'ın emriydi! Köyde içki satılmazdı, kasabada ise "şehir lokantasının" perdeyle ayrılmış odasının arka tarafındaki dar bölme dışında içkili yer yoktu. Maaş almaya gittiğimizde lokantacıya rica eder, köye dönerken birkaç Buzbağ şarabı alıp evde saklardım. Bazı akşamlar hava iyi ve ay ışığı olunca gece vakti dışarı çıkıyor, köyden biraz ayrılıp yüksekçe bir yere oturup karşıdan ışıl ışıl görünen Ermenistan'ın Erivan'ını seyrederek, "Bir gün bizim köylerimiz de ışığa kavuşacak, sosyalizm kurulacak!" ha-

6) Halkın Kurtuluşu. THKO'nun 12 Mart sonrası geçici merkez komiteyi oluşturduktan bir süre sonra çıkarmaya başladığı haftalık yasal merkez yayın organı. Halkın Kurtuluşu olarak adlandırılan çevre, devrimci kamuoyunda bu dergi ismiyle anıldı.

yalleriyle şarabımı yudumluyordum. En büyük hayalim ise, bir gece eve geldiğimde veya sabah kalktığımda kapının altından atılmış bir not hayal etmekti: "Veli kalk, gerilla savaşı başladı, seni şu gün, şurada bekliyoruz."

Sıkıntılı günlerimde kasabada tanıştığım, yeni mezun olmuş arkadaşların yakın olan köylerini ziyaret ediyordum. Ziyaret için köyüne gittiğim öğretmen arkadaşın evine birkaç köylü geldi. Kıbrıs radyosunda TRT'de çalmayan şarkılar ve türküler çalıyordu. Radyoda Mahsuni'nin "Katil Amerika" türküsünü duyunca sesini biraz daha açtım. Sonra da böyle ozanların türkülerini bizim radyoların yasakladığını söyleyerek Mahsuni'yi öven birkaç söz ettim. Laf siyasete açılınca da Mahsuni gibi Amerika'ya karşı vatanını seven, halktan, işçiden köylüden yana olan herkesi hemen "anarşist", "komünist" yapıyorlar diye, çok esnek, çok genel birkaç cümle kurduğumda ev sahibi öğretmen korkup tedirgin oldu. Konuyu değiştirdim.

Bu sohbetten bir iki gün sonra, maaş almak için kazaya indiğimde bir asker yanıma gelerek "Üçkaya (Ekerek) köyünde öğretmen Veli Emektar sen misin?" dedi. "Evet" deyince, "Seni komutanım çağırıyor" diyerek karakola gittik. Bir üsteğmen odasında beni bekliyordu. "Buyrun, beni istemişsiniz" dediğimde beni tepeden tırnağa süzen komutan, "Hoca, sen köyleri gezip, komünizm propagandası yapıyormuşsun, anarşistleri övüyormuşsun. Senin kendi köyün dışında ne işin var" deyince şaşırdım. Köyde sıkıldığım günlerde arada sırada yakın köylerdeki arkadaşları görmeye gittiğimi, onların da bana geldiğini, "anarşistlerle" ve "komünistlerle" işim olmayacağını söylesem de o nutuk atmayı sürdürdü: "Çok gençsin, hakkında tutarım tutanağı, gönderirim Diyarbakır sıkıyönetime, seni Allah bile kurtaramaz. Bir daha köyünden çıkma, konuşmalarına da dikkat et. Çok gençsin, seni gençliğine bağışlıyorum. Bir daha hakkında bir şey duyarsam affetmem."

Doğrusu bu kadarını tahmin etmiyordum, devletin uçan kuştan bile haberi oluyordu. Her köyde muhbirleri vardı. Oralar sınır bölgesiydi, Aras nehrinin diğer tarafı Sovyetler Birliği'ydi. Karşıda sınır kıyısına yakın tarlalarda çalışan köylülere bizim köylülerin seslendiği onların da cevap verdiği rivayet edilirdi. Sınırı geçen devrimcilerin Sovyetler Birliği tarafından günlerce sorgulandığını, birinde bir

öğretmen ile birkaç kişiyi iade ettiklerini duymuştum. Diğer tarafa kaçsan bile kabul edileceğinin garantisi yoktu. Bu ihbar beni ürkütmüştü. Genç yaşta ilk defa çok zor şartlarda gurbetteydim, örgütsüz ve yapayalnızdım. Çorum'daki abilerimizin "Kendinizi gizleyin, açık vermeyin" talimatına uymayıp boşboğazlık yaptığım için kendime kızıp daha fazla içime kapandım.

Köyde hastalık derecesinde kumar oynanırdı. İstisnasız köydeki tüm bakkallarda büyük-küçük kumar dönerdi. Özellikle de köyün üst tarafında gür kaşlı iri yarı birinin çalıştırdığı bakkal tam bir kumarhaneydi. Kış günleri sabaha kadar boş kalmıyordu. Yaşlı genç herkes yaygın olarak "8-9" denilen bir oyuna düşkündü. Oyun o kadar yaygındı ki, akşam sürüsünü köye getiren 15-16 yaşındaki çocuklar dahi bakkaldan içeri girip babası yaşındaki bir adama, "At bakalım bir lirasına, sekiz mi dokuz mu?" diyebiliyor ve bu normal karşılanıyordu. Büyük kumar olarak ise genellikle "poker" ve "21" oynanıyordu.

Okul müdürümüz profesyonel kumarbazdı. Onunla kumar oynamak için birkaç maaşı gözden çıkarmak gerekiyordu. İlk günler akşamları sıkılmayayım diye kumar oynamaya davet etmiş, ben yanaşmamıştım. Bu ihbar olayından sonra biraz kendimi unutturma, biraz da siyasi gerilik ve bunalma yüzünden geceleri bakkala gidip kumar oynamaya başladım. Çorum'da son dönem öğrendiğim "maça kızı" ve "pişti"den başka oyun bilmediğim için tam bir yemliktim. Ama ruhumda serserilik ve iddia olduğu için, yeni öğrendiğim pokere ve kumara çok hızlı girdim. Böylece büyük kumarın oynandığı bakkalın müdavimi oldum. Masanın bir başında bakkalın sahibi çatık kaşlı pokerci, diğer tarafında onun adamı, yetmiş yaşını aşmış, gözlüklü, kâğıdı zor seçen yılların kumarbazı bir ihtiyar, yine babam yaşında köyden biri ve çaylak öğretmen, çaylak kumarbaz olarak ben. Doğal olarak beni çabuk yediler, maaşı kumara verdiğim gibi gelecek iki üç ayın aylığını da gözlüklü bakkala borçlandım. Ayın daha ilk gününde beni sıkıştırdıklarında işin içinden çıkamayınca babama "Acele üç bin lira gönder" diye telgraf çektim. Beş yüz yetmiş beş lira aylık alıyordum ve istediğim para neredeyse babamın üç aylık maaşına denkti. Kumar hatasını nasıl yaptım diye moralim sıfırdı, kendimi affedemiyordum.

Okul çıkışı Muhtar Mehmet amcanın bakkalında kötü kötü düşündüğüm bir gündü. Bakkala bir çocuk girerek, "Öğretmenim bir adam seni soruyor," dedi. Dışarı çıktım, babam karşımdaydı. İnanamadım, geleceğini hiç tahmin etmezdim. Sarıldım, ağladım, babam da beni sağ salim görünce çok sevindi. Babama hikâyeyi anlattıktan sonra, "Bana yakışmayan bir namussuzluk yaptım. Kumar oynadım ve borçlandım. Özür dilerim seni zora sokup buraya kadar getirdiğim için. Affet beni, bir daha olmayacak" dedim. Babam hiç beklemediğim bir olgunlukla, "Önemli değil oğlum, herkesin başına gelir. Ben de çok oynadım, bilirim. Bir daha oynamazsın, canını sıkma. Sağlığın yerinde, başka bir problemin yok ya" deyince hem sevindim hem de yerin dibine girdim.

Babam asıl kaygısının başka olduğunu şöyle özetledi. "Doğrusunu istersen, ben, çeneni tutamayıp ileri geri konuşup tutuklanmandan, biriyle kavga etmenden veya bir kıza âşık olup başının derde girmesinden korkmuştum. Aklıma bin bir olumsuzluk geldi. Annene Ankara'ya gidiyorum deyip gizli geldim, meraktan çatlar, ölür diye. Para önemli değil." Babamın bu tavrı beni çok mutlu etti ve rahatladım. Sohbet arasında, kimle kumar oynadığımı ve ne kadar para kaybettiğimi sorunca olayı ve kişileri tüm çıplaklığıyla anlattım. Babam "Peki oğlum bu adamın sol ayağı biraz aksıyor mu?" deyince iyice şaşırmıştım. Tarif uyuyordu, bunun üzerine babam, "Üzülme, akşam geç geldiğim için Tuzluca'da kaldım, şehir kulübüne gittim. O namussuz herif beni de üttü. Sakın onunla bir daha oyun oynama. Adam profesyonel kumarbaz!" demez mi? Güleyim mi ağlayayım mı? Bu trajik olaydan sonra kumar işine son verdim. Lakin bu olay içime dert olmuştu. Kumarda kaybettiğim parayı kazanmak için plan yaptım. Şubatta 15 günlük tatile girmeden önce, bizim köyden bir buçuk, iki saat uzaklıkta balıyla meşhur Çiçekli köyünden bal alıp Çorum'da iyi fiyata satarak, kaybettiğim parayı telafi edecektim. Aramızın çok iyi olduğu okulun hademesine birlikte gitmeyi teklif ettim. Gelemeyeceğini ama eşeğini vereceğini ve yolu tarif edeceğini söyleyince, on kiloluk iki boş vita yağı tenekesini eşeğin sırtına koyup yola çıktım. Aylardan ocaktı, yerde yarım metreye yakın kar vardı ama hava iyiydi. İzleri takip ederek köyü buldum. On kiloya yakın balı vita tenekelerine petek halinde doldurup köylülerin yardımı ile eşeğe yükledim. Köye dönmek üzere öğleyin yola çıktım ama yolda

tipiye yakalandım. Kısa sürede yoldaki izler kaybolmuştu, ne önümü görebiliyordum ne yürüyebiliyordum. Tipiden korunmak için takati kesilen hayvanın bacaklarının arasına sığındım. O vaziyette yarım saat kadar korkuyla bekledim, şansıma tipi kesildi. Çok zor yürüyen eşek köyü buldu ve beni ölümden kurtardı.

İki teneke bal ve koca bir valizle Tuzluca'dan beş saati aşan bir yolculuğun ardından Erzurum otobüs terminaline geldim. Tatil başladığı için hiçbir firmada Ankara'ya yer yoktu. Eşyaları otobüs garajında emanete bırakıp tren garına bilet bakmaya gittim. Bir bakkala uğrayıp sigara aldım, sinir ve şaşkınlık içinde yaktım. Sigarayı yakmamla birlikte yoldan geçenler garip garip bana bakmaya başladılar. Önce anlam veremedim; herhalde şaşkın halime bakıyorlar diye düşündüm. Üç beş kişi etrafımı çevirdi ve başladı küfüre. Daha ben bir şey anlamadan tekme tokat, "Ulan sen gâvur musun, dinsiz misin, kâfir misin ramazanda sigara içiyorsun?" diye sille tokat giriştiler. "Yolcuyum, seferiyim, Tuzluca'dan geliyor Ankara'ya gidiyorum" diye feryat etsem de ağzımı, burnumu dağıttılar. Dinci faşistlerin ilk dayağını böylece tatmış oldum.

Trende de yer yoktu. Bir otobüste Erzincan'a kadar ayakta gitmek kaydıyla yer buldum. Ankara-Yozgat yol ayrımındaki Kırıkkale yakınlarında mola yeri "Yağlı" benzin istasyonunda indim. Orada uzun bir bekleyişten sonra, benzin almaya gelen bir kamyon şoförü acıyıp beni aldı. Çorum il sınırına girip, ilk evler göründüğünde kendimi rüyada zannettim, memlekete gelmekten çok mutlu olmuştum. Şoför iyi bir insan çıktı, beni evin kapısına kadar getirdi. Büyük bir mutlulukla bal tenekelerini taşıyordum. Sağ salim Çorum'a ulaşmıştık, para kazanacaktım. Tenekelerin kapağını açınca hayallerim tuz buz oldu. Uzun yolda ve sarsıntıda petekler birbirine yapışmış, donmuş ve bembeyaz olmuştu. Balları, eşe dosta bedava dağıtıp kalanını da yemek dışında çaremiz yoktu. Böylece uğruna donmaktan kıl payı kurtulduğum, dayak yediğim bal ticareti hüsranla sonuçlandı.

Öğretmenlik hayatım, okula birkaç sefer geç kalma ve kılık kıyafete önem vermeme dışında normal geçiyordu. Yeni göreve başlamama rağmen bana birinci sınıfı, okuma yazma bilmeyen öğrencileri vermişlerdi. Bu tecrübesiz bir öğretmen için çok zor bir görevdi, buna rağmen bir iki öğrenci dışında hepsine okuma-yazmayı öğret-

miştim. Üç yıldır birinci sınıfta okuyan, akıllara zarar işler yapan, sınıftaki çocukları döven, ölen küçük çocukların mezarını açıp köpeklere verirken yakalanan bir öğrencim dâhil hiçbir çocuğa fiske vurmamıştım. Öğrencilerim beni çok seviyordu.

Bir gün hali vakti yerinde en iyi arkadaşım Adnan'dan mektup geldi. Babasının Milangaz ve Pirelli lastiklerinin bayisinde, servis aracında emmioğlum çalışıyordu. O aracın ve ailenin üzerimizde emeği çoktu. Adnan mektubunda babasının iflas ettiğini, İstanbul'a göçtüklerini, çok zor durumda olduklarını anlatıyordu. Büyük üzüntüyle mektubu okurken çocuklar çok gürültü yapıyor, kimi omzumdan kimi bacağımdan çekiştiriyordu. Masamın üzerine çıkan çocuklardan biri, elimden mektubu almaya çalışırken kim olduğunu görmeden elimin tersiyle gayri ihtiyari vurunca, masadan düşen çocuğun dudağı hafifçe kanadı. Bir baktım ki sınıfın en sevdiğim, en uslu, en temiz, yıllar sonra doğduğu için ailesinin üzerine titredikleri tek çocukları değil mi? Çocuk şaşkınlık ve hayret içinde bana bakıyordu. Hemen kucaklayıp, elimin yanlışlıkla değdiğini söyleyip gönlünü aldım. Buna rağmen çocuk o günden sonra bana eski sevgisini göstermedi. Öğretmenlik hayatımın kendimi affetmediğim tek hatası buydu.

Bir gün okula Çorumlu Çerkes asıllı, babamı tanıyan, yarı alkolik bir müfettiş geldi. Akşam Tarım Kredi Kooperatifi müdürünün evinde kalan müfettiş yemekten sonra tuvaleti sordu, okulumuzda öğretmen olan müdürün oğlu da bir elinde el feneri, bir elinde ibrik öne düşüp dışarıdaki tuvaleti göstermeye gitti. Geciktiklerinde merak edip dışarı çıktım. Manzara aynen şöyleydi: Tuvaletin kapısı açık, öğretmen, müfettişin üzerine el fenerini tutmuş, müfettiş hem işini yapıyor hem konuşuyor. Müfettiş, "Beklettim biraz" diyor; öğretmen, "Önemli değil hocam, bekleriz" diye karşılık veriyor. Müfettiş gaz çıkarırken, "Özür dilerim midem bozulmuş" derken, öğretmen "Önemli değil hocam geçmiş olsun" diyor. İster inanın ister inanmayın bu muhabbet yirmi dakika sürdü ve biz günlerce bu olayın taklidini yaptık. O müfettişten sonra bir müfettiş daha geldi. Bende kravat yok, diğer öğretmenler el pençe divan "hoş geldin" sırasına girdiler. Ben gayet normal, ceketimin önü açık, "hoş geldiniz hocam" dedim. Müfettiş benim halime şöyle bir bakıp, neden kravatım olmadığını sorunca; genellikle kravat takmadığımı, öğrenciliğimden

beri tepkim olduğunu söyledim. "Kravatsız öğretmen olmaz" diyerek bana "fırça" atsa da umrumda olmadı.

Özetle "aykırılığım" sürüyordu. Yılsonunda tüm stajyer öğretmenleri toplantıya çağırdıkları bir gün; toplantı başlamadan giriş merdivenlerinin üzerinden bahçedeki arkadaşlara "Küçükbaş hayvanlar sıraya girsin, birazdan büyükbaş hayvanlar gelecek!" diye seslendim. Arkamı dönünce bir de ne göreyim; ilçe milli eğitim müdürü ve müfettişlerin hepsi arkamda değil mi? Stajyerliğin kalkması için müfettiş raporu kadar okul müdürünün vereceği rapor da önemliydi ama bizim okul müdürü beni baldızı ile yakaladıktan sonra selamı sabahı kesmiş, sürekli açığımı arıyordu. Öte yandan ne kadar gizlesek de "devrimci" olduğumuz biliniyordu. Sanırım jandarmanın beni uyarması da yöneticilerin kulağına gitmişti. Bu nedenle ilk yıl stajyerliğimi kaldırmadılar.

Okullar tatil olunca yine yollara düşmüştüm. Beş saatte Erzurum'a, oradan da 13-14 saat yolculuktan sonra Erzincan-Sivas üzerinden sabah erken bir saatte Ankara otobüs garına geldik. Yolculuk yormuş, uykusuzluktan dolayı sersem gibiydim. Elimde çift valiz Çorum otobüsüne koşarken birine çarptım, adam "Çüşşş! Dikkat etsene, senin yaptığını Çorumlu yapmaz!" dedikten sonra yürüdü gitti. Şaşırdım, "Bu adam benim Çorumlu olduğumu nerden biliyor, alnımda mı yazıyor" diye düşünürken, bu meşhur deyimi ilk defa 1972 yılının mayısında orada duymuş oldum.

Çorum'da da 12 Mart'ın olumsuz etkisi oldukça fazlaydı. TÖS ve bizim dernek kapatılmıştı. İnsanlar çok tedirgin, devrimci kişi ve gruplar dağılmıştı veya kendini gizliyordu. Ben de araziye uyup, boş zamanlarımda mahalle arkadaşlarımla kahveye, sinemaya gidiyor, bazen de buluşup kafa çekiyorduk. Anam ben gelmeden kız aramaya başlamıştı bile. Okulu bitirdik, öğretmen olduk ya âdet olduğu üzere bizim de istikbalimizde bir öğretmen kızla evlenip kapağı Çorum'a atmak olmalıydı!

Tüpgaz servis şoförü olduğu için Çorum'da her eve girip çıkan amcaoğlu bir gün anama gelip; "Aradığın kızı buldum. Yozgat Kız Öğretmen Okulu'nu yeni bitirmiş, uzun boylu, uzun saçlı, çakır gözlü, çok güzel bir kız. Hemen isteyin" diye müjdeyi vermiş. Kızın oturduğu 'Esnaf Evleri' de Çorum'un çoğunluğu Alevi esnafın oluş-

turduğu, bahçe içinde iki katlı evlerden oluşan bir mahalleydi. Annem benden önce kızı görmüş. Evlenmeyeceğimi ısrarla söylememe rağmen anamdan çok büyük, bu işlerde tecrübeli akrabalarımızdan Kara Meryem ablayı alarak kızı görmeye gittik. Kızcağız kahve getirince gayet mahcup bir halde kafamı kaldırıp baktım. Söylenenden daha gösterişli, daha güzel, davranışları, giyimi oldukça rahat ve kendinden çok emin bir kızdı. Taraflar anlaşmıştı bile, tek problem kızın yüksek tahsil yapmak istemesiydi. Eğer sınavı kazanamazsa "iş tamamdı", kazanırsa okulu bitince düşünülecekti. Allahtan kız, o dönem öğretmen okulu çıkışlıların gidebildiği tek okul olan üç yıllık eğitim enstitüsünün Ankara Beden Eğitimi Bölümü'nü kazandı da bizim evlilik yattı.

Kısa bir süre sonra Tuzluca'daki köyden "belalım kızdan" mektup geldi. Dayanamayıp bana aşkını anlatan bir mektup yazdığını, mektubu atması için kasabaya giden bir çocuğa verdiğini, çocuğun mektubu okuyup eniştesi okul müdürüne verdiğini, müdürün kendisini çok fena dövdüğünü, mektupta yazılanları tüm köyün ve nişanlısı tarafının duyduğunu, durumun çok kötü olduğunu, can güvenliğim açısından kesinlikle köye gelmememi, hatta kazaya bile uğramamamı yazıyordu. Mektubu okuyunca çok kötü oldum. Bu durumu anama babama nasıl söyleyecektim. Olayı anam duysa beni kesinlikle köye göndermez, söylemesem olmazdı. Her zaman olduğu gibi oyundan geç vakit gelen babamı bekleyip konuşmak istediğimi söyledim. Odaya gelince de başım öne eğik, okuması için mektubu verdim. Mektubu okuyunca çok bozulan babam "Göreve başlamadan seni iki konuda uyarmıştım. Bir, görev yaptığın köyde kan davası varsa iki tarafın da evine gitme, iki tarafla da samimi olma. İki, kadın kız işinden uzak dur, sana yaklaşan olsa bile oyuna gelirsin, evlenmek zorunda kalırsın" diyerek kızdı. Babama, haklı olduğunu, olanların çaresizliğim, dikkatsizliğim ve tecrübesizliğimden olduğunu söyleyerek hikâyeyi olduğu gibi anlattım. Babam bu hatama da çok üzülmesine rağmen olgunlukla karşılayıp bir çare bulunacağını söyledi.

Eylülde babamla birlikte bozuk bir moralle düştük yollara. İki günü aşkın uzun ve meşakkatli yolculuktan sonra Kars'a geldik. Babamın tüm çabalarına rağmen o köyden tayin olmam iki nedenle mümkün değildi; stajyer öğretmendim ve askerliğim gelmişti. As-

kerliğimi ya bulunduğum köyde öğretmen ya da kışlaya gidip 24 ay er olarak askerlik yapacaktım. Babamın "Sen burada kal, ben kasabaya gidip durumu araştırayım" demesi üzerine Kars'ta beklemeye başladım. Boş zamanlarımda gittiğim öğretmen lokalinde birkaç solcu arkadaş edinmiştim. Bunlardan biri sonradan İstanbul'da okulda arkadaşım olacak "Rıza Seyrek"ti. İki gün sonra telefon eden babam beni çağırdı. Köye giden babam okul müdürü ve Şekil Teyze ile görüşmüş, müdür soğuk davransa da Şekil Teyze bana sahip çıkarak, "O benim evladım, namus benim namusum, kimse karışamaz, saçının teline zarar gelmez, hemen gelsin" demiş. Başım eğik ve mahcup vaziyette köye dönüp göreve başladım.

Bir çıkış aradığım o günlerde öğretmenler odasında, eğitim enstitüsüne giriş sınav günlerinin duyurusu konuşuluyordu. Okulu bitirdiğimde yüksekokul okumak gibi niyetim olmadığı için sınavlara dahi girmemiştim. Ama bu sohbet bana bir "kurtarıcı" gibi geldi ve hemen müracaat ettim. Kars merkezde bir okulda sınava girdim. Sınava girenler de gözcüler de öğretmen olduğu için kontrol biraz gevşekti. İlki, matematik ve Türkçe, ikincisi "genel yetenek" olmak üzere iki sınav olacaktı. Okulu bitireli iki yılı olmuş, bildiklerimi bile unutmuştum. Sınav başlamadan önce önümde oturan kadın öğretmene, matematiğe oldum olası kafamın basmadığını, Türkçe ve genel kültürümün fena olmadığını, onun bana matematikten, benim ona Türkçe ve genel yetenekten yardım edebileceğimi söyledim. Kadın, teşekkür ettikten sonra, yardıma ihtiyacı olmadığını ama yardım edebileceğini söyledi. Böylece kadın öğretmen matematikten neyi işaretlediyse ben de aynısını işaretledim. Türkçe ve genel yetenek sorularını ise kendim yaptım. Yine de kazanacağımdan hiç umudum yoktu.

Sınavdan bir zaman sonra ikinci öğretim yılını da bitirerek Çorum için yola düştüm. Ankara'ya uğrayıp birkaç kez de resmi olarak mektuplaştığımız, "müstakbel eşim" olma ihtimali olan Ankara Gazi'de beden eğitimi okuyan N.'yi ziyarete gittim. Okul kantininde biraz bekledikten sonra üzerinde eşofmanla yanıma geldi. Birlikte bir çay içip, yarım saat sohbet ettik. Kendinden oldukça emin, oldukça rahat, giyim kuşamı yerinde biriydi. İçimden, "Bu kız bana fazla gelecek, hem yüksek okulda okuyor, hem güzel, bu kız beni ne yapsın, boşuna hayal kurma" diye geçirdim. Ama kız çok sıcak ve samimi

davrandı. Onun bu davranışı, kantindeki kızlı-erkekli öğrencilerin kendilerinden emin sohbetleri ve yüksek okul ortamı çok hoşuma gitti ve okumadığım için kendime çok kızdım.

Ağustos sonu cepheye zorla giden bir asker misali tekrar Kars'a geldim. Tayinimin imkânsız olduğunu bilmeme rağmen bir "torpil" bulup tayin yaptırmanın umutsuz çabasındaydım. Sanırım ya o yıllarda açılan TÖB-DER'de ya da Öğretmenler Lokali'nde oturuyordum. Öğretmen arkadaşlardan biri, Tuncelili müfettiş hocanın beni sorduğunu, Milli Eğitim Müdürlüğü'ne çağırdığını söyleyince çok sevindim, tayinime yardımcı olacağını zannederek koşar adım gittim. Beni görünce "Bana öğlen yemeğinde bir kebap ısmarlarsan sana bir müjdem var" dedi. O kadar param olmadığını ancak pide ısmarlayacağımı söylediğimde; "Gözün aydın Veli, İstanbul Atatürk Eğitim Sosyal Bilgiler Bölümü'nü kazanmışsın, bir ay sonra mülakat sınavın var. İstanbul'a gitmen gerekiyor, izin işlerini ayarla" deyince şaşırdım. Çünkü ben sınava girdiğimi bile unutmuştum, kazanacağımı ise hayal bile etmiyordum. Ne izin ne de arkama bakmak; o gün hemen Kars'ı terk ettim. Anam babam beni görünce korkuyla, "Neden geldin oğlum, okulun yok mu, yoksa öğretmenliği mi bıraktın?" diye sorduklarında "Sınavı kazandım, İstanbul'a mülakat için gideceğim" dediğimde ev bayram yerine döndü.

KAVGAMIZIN ŞEHRİ

Bekle Beni İstanbul

İlk defa İstanbul'a gidiyordum. Tanıdık kimsem yoktu. Otobüste koltuk arkadaşım, Çorum'da maliyede çalışan, mahallemizde oturan içine kapanık garip biriydi. İstanbul'u iyi bildiğini söyleyerek beni Aksaray'da bir otele götürdü. Sabah erken Karaköy vapuruna yetiştim. Hayatımda ilk kez vapura biniyordum. Boğazı en iyi gören üst katın güvertesine oturdum. Püfür püfür esen yel, denizin ilk defa tattığım ekşimsi yosunla karışık garip kokusu.. Boğazın iki yakası, tarihi Kız Kulesi... Bu ilkler ve güzellikler, yetmezmiş gibi karşımda sarışın, gözlüklü, sırtında askılı kolsuz bir tişört giymiş, gazozunu yudum yudum içen bir kadın. Ben kadına gözlerimi dikip hayal aleminde gezinirken, vapur bir yere çarpınca irkildim. Bazı yolcular kalkıp yürümeye başladıysa da çoğu yolcu gibi gazoz içen güzel kadın da oturuyordu. Yolcuların arkasından ben de yürüdüm. İnsanlar vapurdan atlayarak hızla inerken ben gayet yavaş adımlarla "iskele verilen" yere geldim. O sırada iskele çekilmek üzereyken halatları çeken görevliye nereye geldiğimizi sorduğumda "Kadıköy'e geldik, Büyükada'ya doğru gidiyoruz" deyince panikledim. "Eyvah, Kadıköy'de inecektim, sınavım var" diye feryat etsem de boşunaydı.

Adalardan Kadıköy'e tekrar dönüş öğleden sonraydı, mecburen vapuru bekledim ve Kadıköy'e döndüm. Sınavı kaçıracağım korkusuyla panik içinde Fikirtepe'deki Atatürk Eğitim Entitüsü'ne ulaştım. Mülakata girmeyen birkaç öğrenci kalmıştı. Durumu yetkiliye anlattığımda, sıramın geçtiğini, en son gireceğimi söyledi. Sınava geç kalışım korku ve paniğime rağmen lehime dönmüştü. Çünkü önce sınava girenler soruları ve cevapları aralarında tartışıyor, kitaptan doğruları birbirine gösteriyorlardı. Böylece ben de soruları ve ce-

vapları öğreniyordum. Bekleme sırasında Arapların İber Yarımadası seferinde Gırnâta zaferini kazanan komutanının Halit bin Velid olduğunu öğrenmiştim ve şansa bakın bana sorulan sorulardan biri buydu.

Sınav dersliklerden birinde yapılıyor, her masada ana derslerin sorumlu hocaları oturuyordu. Tarih kısmında sanat tarihi, İslam tarihi, genel tarih, inkılâp tarihi ayrı masalarda... coğrafya kısmında genel coğrafya, ülkeler coğrafyası gibi branş öğretmenleri. Sırayla her birinin masasına gidiliyor, sorulan sorulara verdiğin cevaplara göre puan veriyorlardı. Hiç unutmam, alçak boylu, tombul suratlı çok sevecen coğrafya hocasının karşısındaydım. Hoca bana 1/10 bin ölçeğinde bir Türkiye haritası gösterip elime cetveli verdi, öğretmen olduğumu bildiği için de, hocam haritadaki ölçeğe göre, "Kızılırmak'ın Orta Anadolu'ya girişini ölç ve ne kadar uzunlukta olduğu söyle" dedi. Gülümseyerek anında ölçekle mesafeyi çarpıp yazarak önüne koydum. Hoca bana yarı alaycı bir dille, "Yahu hocam Türkiye'yi sele boğdun, sen ne yaptın" demez mi? Şaka yapıyor zannettim ama baktım ki ciddi. "Hocam biz bunu ilkokul öğrencilerimize anlatıyoruz, yanlış nerde dedim?" dediğimde o yine gülümseyerek, "Vallahi doğru söylüyorum, bütün Anadolu su içinde kaldı" dedi. Yarı şaşkın yarı hayret içinde çarpma işlemini bir daha kontrol ettim, heyecanla, kilometre yerine kilometre kare yazdığımı gördüm. Hal böyle olunca İç Anadolu sular altında kalmıştı. Gülüp özür diledim, "heyecandan" olduğunu belirttim. Sınav psikolojisini çok iyi bilen hoca "tahmin etmiştim" diyerek beni rahatlattı.

Hiç umudum yoktu. İki yılı aşkın ilkokul birinci ve ikinci sınıf öğrencilerini okutarak öğretmenlik yapmış, tarihle coğrafyayla fazla ilgim kalmamıştı. O yıl lise mezunları da ilk defa merkezi yerleştirme sınavına göre eğitim enstitüsüne girdiklerinden, Türkiye'nin en iyi okullarında okumuş liselilere göre Kars'ta iki yıl öğretmenlik yapmış, dünyadan bihaber birinin şansının olmaması normaldi. İki üç gün sonra sonuçlar okulun ana binasının ilk girişine asıldı. Sosyal Bilgiler Bölümü mülakatına 350 öğrenci girmişti, alınacak öğrenci sayısı 35'ti, 5. yedekteydim, hem sevindim hem çok üzüldüm. Sevindim, 350 kişi arasında ilk kırka girmiştim. Üzüldüm, çok az bir puanla yedeğe düşmüştüm.

Sınav sürecinde tanıştığım, aynı bölümde okuyan uzun boylu, devrimci bıyıklı, çok candan davranışlar sergileyen Fevzi Yelken abimize dert yanıp sonucu bildirdim. Ana binanın girişindeki listeye de bakalım deyince gittik sonuç aynı. O sırada dikkatimizi çeken bir şey oldu: "Asil" listenin sonuncu sırasındaki, isminin önünde kısaltma şeklinde harfler olan Esen isimli bir kızın puanı benden düşüktü ama asil listede idi. Ben bunun nasıl olduğunu sorduğumda, Fevzi, durumu bölüm şefi Şükran hanıma sormamı söyleyince Şükran Hanımın yanına gittim. Sonradan lakabının "tavuk" olduğunu öğrendiğim Şükran Hoca kısa boylu, klasik ama düzgün giyimli, kalçası gövdesine göre biraz geride gerçekten de lakabına uygun fizikte, çok otoriter ve konusuna hâkim 45-50 yaşlarında bir hocaydı. Beni dikkatle dinledi, "Haklısın evladım, onun puanı senden düşük ama o öğretmen çocuğu, burası öğretmen yetiştiren bir kurum olduğundan öğretmen çocuklarına yasa gereği yüzde on kontenjan var. O öğrenci bu kanuna göre asil listeye girmiş" dedi. "Ben de öğretmen çocuğuyum" dediğimde şaşırdı. "Buna verecek bir cevabım yok, git müdür beyle konuş" deyince, 55-60 yaşlarında oldukça mütevazi, babacan, olgun, anlayışlı klasik cumhuriyet öğretmeni olan Halil Tekinalp'e gittim. Durumu anlattıktan sonra ekledim: "Hocam ben Kars Tuzluca kazası Üçkaya köyü öğretmeni olarak izin almadan kaçarcasına geldim, geleli on günü geçti, gidene kadar 15 gün daha geçer. Bu durumda müstafi addedilir ve görevden atılırım. Atılmasam kişisel problemlerim olan o köye bir daha dönemem. Ya beni bu okula alırsınız ya da ben sokaktaki işsiz bir serseri olarak hayatını devam ettiren birisi olurum. Benim babam da siz yaşta bir öğretmen." Müdür, bu acıklı ajitasyonu dikkatle dinledikten sonra, "Seni okula bir şartla kabul edebilirim. Sen yatılı müracaat etmişsin ama yatılı kontenjanı dolu. Gündüzlü okuyabilirsen seni alabilirim" deyince dünyalar benim oldu ve beni "gereğini yapmak üzere" bölüm şefine gönderdi. İşin ilginci, o yıl "yatılılık" 12 Mart Cuntası tarafından güvenlik gerekçesiyle kaldırılmıştı, yatılıyı kazananlara devlet sadece 350 lira burs veriyordu. Bölüm şefi Şükran hanıma gittiğimde, beni "gündüzlü" olarak kabul ettiklerini, gerekli evrakları getirip kaydımın yapılacağını söyledi.

Hiç beklemediğim bir anda tüm hayallerim gerçek oluyordu. Hayranlıkla izlediğimiz bizden önceki önderlerimizin okuduğu, bi-

linçlenip mücadeleye atıldığı yüksek okula girmiştim. Ve dahası o sorunlu köyden ve çıkmazdan kurtulmuştum. Hayalimizdeki mücadelenin ana kapısı açılmıştı. Niyetim ve hayalim okumaktan çok, iyi bir devrimci olmaktı.

Büyük bir sevinçle Çorum'a döndüm. Eve geldiğimde caddeye bakan dış kapının açık olması garibime gitmişti. İçeri girdiğimde ağlayan anama neden ağladığını sordum. Anam iki gözü iki çeşme, "Baban milletvekilliğini 500 oyla kaybetti" demez mi? Anama, bu işlerin babamın işi olmadığını söyledikten sonra sevinçli haberi verdim. Anam bana sarıldı, babamın üzüntüsünün üzerine aldığı haber beklemediği bir mutluluktu. Anamın "oğlum" diyerek sevinçten hıçkıra hıçkıra ağlamasını hiç ama hiç unutmam.

Gerekli evrakları hazırlayıp tekrar İstanbul'a okula geldim. Evrakları Şükran hocaya verdim ve kaydımı yaptırdım. Şükran hanım kayıt işlemini tamamladıktan sonra suratıma şöyle bir baktı, yılların verdiği öğretmen tecrübesi ve bilgeliğiyle; "Oğlum seni bu okula kaydettik ama iyi mi yaptık kötü mü bilmiyorum. Umarım hayırlısı olur" dedi. Ve heyhat ki gelecek günler endişesinde haklı olduğunu gösterdi. Çünkü daha ilk günlerde hayatında hiçbir öğrencisinden görmediği saygısızlığı maalesef benden görme bahtsızlığını yaşadı.

Okuldaki Manzara-ı Umumiye

Kayıt sonrası kantine ilk gidişim. Yedi sekiz masası olan kantinde öğrencilerin çoğu ayakta çay içiyordu. Bu, öğrencilerin toplu halde olmalarını ve eylemleri engellemek için bakanlığın ve okul yönetiminin 12 Mart askeri darbesi sonrası bilinçli bir uygulamasıydı. Üst sınıfların ders saatinde kantine girdiğimde öğrenciler iki masada kızlı erkekli çay içip sohbet ediyordu. Çayımı alıp, kapı girişindeki ilk masaya tedirgin bir şekilde oturdum. Karşımdaki masada oturan öğrenciyi hemen tanıdım. Bizim okuldan mezun, namaz kılan üç beş öğrenciden birisi Çorum Öğretmen Okulu'ndan sınıf başkanımız ve "belalım" olan Lütfi Mertoğlu, kıyafetlerinden beden eğitimi bölümü öğrencisi sandığım arkadaşlarıyla sohbet ediyordu. Yanlarına gidip gitmemekte kararsızken, dar beyaz pantolon giymiş bir kız masadan kalktı. Lütfü kıza "arkan toz olmuş" deyince kız gayet rahat bir şekilde arkasını Lütfü'ye dönerek "temizler misin?" dedi. Lütfü'nün

umursamaz ve doğal bir hareketle kızın poposuna vurarak tozu temizlediğini görünce küçük dilimi yutacaktım. Bizim "dindar" Lütfü kendini aşmıştı!

Kız uzaklaşınca masaya gittim, kucakladı, sarıldı ve çok sıcak karşıladı. Beden Eğitimi bölümünde okuyormuş. Ona biraz önceki manzarayı sorduğumda garip bir şey olmadığını söyleyince gülümseyerek eskiden bu gibi şeyleri "günah" olarak gördüğünü hatırlattım. Cevabı ilginçti; "Başlatma dininden günahından! Onlar Çorum'da kaldı!" Bizim Lütfü iki yıl içinde kendi içinde "devrim" yapmış, dini imanı Çorum'da bırakmıştı. Lütfü beni, bölümlerini yeni kazananlar için akşam yapacakları tanışma çayına davet etti.

Parti sınıfın birinde yapılıyordu. Bir masada müzik aleti, bir masada bardak ve çerezler, kuru pastalar vs. Karşılıklı hoşbeşten sonra müzik ve dans faslı başladı. Şaşkın ve hayretler içinde olanları izliyordum. İlk dansa kız arkadaşı olanlar başlamış, yeni gelen kızların eskiler tarafından dansa kaldırıldığı partide hocaların da olması garibime gitmişti. Geç vakitte gidenler gitti, şarap eşliğinde muhabbet giderek koyulaştı. Işıkların bir kısmı kapatılıp daha loş bir atmosfer oluşturuldu. Sevgilisi olanlar kuytu köşelere çekilip koklaşmaya başladı. Bir yandan bir "devrimci" olarak olanları yadırgıyor, öte yandan bu kadar kızın ve erkeğin rahatça dans edip duygularını açığa vurması, hiç kız arkadaşı olmamış bir genç olarak hoşuma gidiyordu. Sonradan bu uygulamanın tüm bölümlerde gelenek olduğunu öğrendim. İlk ay eski öğrenciler yeni gelenlere "hoş geldin" partisi düzenliyor, bir ay sonra da yeni gelenler eskilere "hoş bulduk" partisi düzenliyordu. Okul yönetimi bu partileri özellikle teşvik edip her türlü desteği sağlıyordu. Öte yandan hayatında ilk defa bu tür eğlence gören, Anadolu'nun muhafazakâr ortamından gelen gözü açılmamış kızlar, okuldaki kaşar zamparalara bu partilerde "iyi bir av" oluyordu. Öğrenciler ülke sorunlarıyla ilgilenmek yerine "aşk meşk" işlerine ağırlık veriyor, zengin ile yoksul öğrenciler kaynaşıyordu.

Özetle politika ve hak arama dışında her şey mubahtı. 12 Mart'ın bilinçli ve sistemli bu gerici geleneği, benim ilk yıllarımda derinleşerek devam etti. Okul bir gecekondu bölgesi olan Fikirtepe'de, yüksek duvarlarla izole edilmiş iki ana binadan oluşuyordu. Birinci bina bölümlerin derslikleri, ikinci bina 2. ve 3. sınıfların yatılı okuduğu ya-

takhane ve alt katı büyükçe yemekhane. Kızların ve erkeklerin yatakhane blokları ayrıydı ve kapılar gece 24.00'te kapanıyordu. Okulun geniş bahçesindeki asırlık çam ağaçları altında âşıklar yaz akşamları birbirine türküler, şarkılar söyleyip koklaşıyorlardı. Rivayete göre bu okul Osmanlı döneminde padişahın "av köşküymüş." 12 Mart döneminde okuldan birkaç öğrenci gözaltına alınmış, bir iki ay sonra serbest kalarak okula devam etmişti. Birkaç öğrencinin kısa süreli tutuklanmaları bile okulda büyük bir korku ve paniğe yol açmıştı ve hâlâ o korku hissediliyordu.

Okulda en yaygın ilişki beş-on kişiden oluşan arkadaş gruplarıydı. Bizim de öyle bir grubumuz oluşmuştu. Sınav döneminde tanıştığım, bizim bölüm son sınıftan Fevzi Yelken ve sonradan eşi olacak o zaman kız arkadaşı Sevim abla ve Hacer, Türkçe bölümü ikinci ve son sınıf öğrencileri Suna, Serap ve birkaç kız arkadaşları, Dersimli Ali, Laz Salih, Şair Osman ve erken yaşta kaybettiğimiz Trakyalı Fevzi Güvener. Grubumuzun en çok okuyanı ve politik olanı Fevzi Güvener'di ve okul dışında da çevresi vardı. Fevzi, tiyatrodan şiire her etkinlikten bizi haberdar eden, okula kitap getirip satan, hem okumama hem de kitap satmama önayak olan candan bir dosttu. Bir de üç beş yıl başarılı öğretmenlikten sonra okula başlayan, mezun olunca ilköğretim müfettişi olacak eğitim bölümü öğrencileri vardı. Bu grup liseden gelmiş öğrencilere göre daha yaşlı, daha oturaklıydı. Ben de iki yıl öğretmenlikten sonra geldiğim için iyi diyalogumuz vardı. Ağzı laf yapan bu grubun çoğu kendine "solcu" diyordu ama gölgesinden korkan tiplerdi. Ama içlerinde daha sonra devrimci mücadele tarihinde isimleri anılacak İbrahim Ünal, A. Kadir Konuk gibiler de vardı. Öte yandan, sayıları on beşi bulmayan, okula birlikte gelip birlikte giden, kantine hiç uğramayan, varlıkları göze çarpmayan faşist bir grup da vardı.

Okula girdiğimin ilk ayında her ne kadar "yatılılık" hakkım ve "burs hakkımdan" vazgeçtiysem de; ailemin babamın bir maaşı ile geçinen, benim dışımda iki çocuğu olan ve kirada oturan bir öğretmen olduğunu anlatıp, okula giriş tarihinden itibaren hakkım olan bursum verilmezse hukuki yollara başvuracağımı bildiren bir dilekçe yazdım. Bölüm şefi Şükran hanım dilekçeme cevaben, "yatılılık" ve "burstan" vazgeçtiğimi hatırlatınca "O zaman mecburdum ama şimdi istiyorum" dedim. Kafasını sallayan hoca, "Ben biliyordum

başıma geleceğini" der gibiydi. İkinci ayda 350 liralık bursu elde etmiştim. İlk yılın ilk dönemine kadar olan altı aylık süreç, öğrencilik hayatımın en mutlu ve en kavgasız süreci oldu.

Okul kapısından çıkar çıkmaz sağa dönüldüğünde "Eğitim Mahallesi"nden itibaren gecekondular başlıyordu. Kanunsuzluğu ile nam salmış Mandıra Caddesi'ne çıkan dar sokaklar ve sağlı sollu gecekondular göze çarpıyordu. Şimdilerde ise "kentsel dönüşüm" ile paha biçilemeyen Fikirtepe rantçıların gözde "gecekondu" semti. Her kahvesinde memleketin değişik yerlerinden gelmiş insanların ayrı şiveyle konuştuğu, sokaklarında kuş sürüsü gibi çocukların oynadığı Fikirtepe. Okuldan çıkışta sağa yönelince Kuyubaşı'na kadar 250-300 metrelik asfalt bir yol. Bu yolun sol tarafı (şimdiki Marmara Üniversitesi Kampüsü) Göztepe SSK Hastanesi'ne kadar boş, toprak bir araziydi.

Sağında Kuyubaşı'na kadar sıralanmış iki katlı tekel çalışanlarının yaşadığı kooperatif evleri. Minibüs caddesini geçip Kuyubaşı'na vardığınızda Kerem Pastanesi'nden başlayıp Feneryolu'na kadar üç katlı, en yükseği beş katlı evler, aralarında da geniş bahçeler içinde eski konaklar. Kızıltoprak'tan Fenerbahçe'ye indikçe sayısı artan, insanı hayran bırakan eski konaklar. Fikirtepe ile minibüs yolunun ayırdığı iki farklı semt, iki farklı yaşam...

Okuldaki ilk aylarımızda arkadaş grubumuzla iki lira kırk beş kuruşa aldığımız Güzel Marmara şaraplarıyla Kalamış sahiline ya da Fenerbahçe burnuna inerdik, sohbet edip gece geç vakte kadar şarkılar söylerdik. Rahmetli Serap'ın "Evlerinin Önü Mersin" türküsünü söylerken sesini uzatarak nefes alırken çilli yüzünün kızarması hâlâ gözümün önündedir. Kars'ta edebiyat öğ- retmenliği yapan Mehmet Kiper hocanın Suna'yı ziyarete geldiğinde getirdiği şarapların yolunu gözlerdik. Okul dışı etkinliklerimizi Fevzi Güvener organize ediyor, dostluğumuzda daha çok siyaset ve edebiyat öne çıkıyordu. Tanışmasam da Fevzi'nin tanıdığı yazar Tekin Sönmez'in Bahariye Caddesi'nde kaloriferi çok iyi yanan bodrum katındaki evinde ucuz şarap eşliğinde sabahlara kadar edebiyat ve siyaset konuşurduk.

O günlerde Fevzi, Şişli'deki Dostlar Tiyatrosu'nun biletini getirince ilk defa okuldan bir grup olarak karşıya tiyatroya gittik. Hava çok soğuktu. Birbirimizi kaybetmemek için çok yakın aralarla yürü-

yerek tiyatroya geldik. Çok üşümüştük, lobideki kantine gidip çay istedim. Okul kantininde 50 kuruşa içtiğimiz çaya fincanda 5 lira vermek bana çok koymuştu. Köşede bir masada iki kızla oturan, kızlara karşı zaafı olan, yoksulluğunun eksikliğini kapatmak için gösterişi çok seven Hasan, benim çay aldığımı görünce kulağıma eğilip "Veli çay kaç para?" diye sordu. Onun kızlara yakın ilgisi ve zaafına bozulduğum için, "Öğrenci şebekeni gösterirsen çayı bedava veriyorlar" dedim. Yemi yutan Hasan, kızlara "çay içer misiniz?" diye sorup olur alınca da büfeye büyük bir keyifle gitti. O giderken meseleyi birkaç arkadaşa söylediğim için herkes merakla Hasan'ın başına gelecekleri bekliyordu. Büfeye giden Hasan "üç çay" dedikten sonra cebinden şebekesini çıkardı (öğrenci kimliği), "şebeke" dedi. Büfe çalışanı suratına alaycı şekilde gülerek, "ne şebekesi kardeşim, burası belediye otobüsü mü, senin şebeken belediyede geçer, hesabın 15 lira" deyince Hasan kıpkırmızı oldu. Çaylar bardaklara doldurulmuştu, geri dönüş şansı yoktu ve kızlar bekliyordu. Parayı ödeyen Hasan'ın adı o günden sonra "Şebeke Hasan" olarak kaldı ve Hasan'a yaptığım bu oyundan sonra da yıldızımız hayat boyu barışmadı.

Babam seçimi kaybedince, ailem okula çok yakın İstanbul Kuyubaşı'na yerleşti. İki kız kardeşimden biri ortaokulda, diğeri lisede okuduğundan babamın maaşı ev kirası ve mutfak masrafına yetmiyor, anam evde konfeksiyon işi yapsa da zor geçiniyorduk. 350 lira burs parasıyla idare ediyor, çoğu zaman kız arkadaşımıza Kerem Pastanesi'nde çay ısmarlayacak parayı bulamıyordum. Fevzi'nin getirdiği çoğu roman türünde kitapları yüzde on kârla satarak idare ediyordum.

Bu yoksul günlerimin birinde, adını unuttuğum çok esprili, çok sevecen matematik bölümünde okuyan mali durumu çok iyi bir arkadaşım okul çıkışı beni yakaladı. Bu arkadaş çoğu zaman derse dahi girmez, okulun karşısındaki kahvede parasına okey oynardı. "Veli bugün okeyden iyi para kazandım, bu akşam sana içki ve yemek ısmarlayacağım" deyince fazla yük olmayayım diye eve gitmem gerektiğini, yemeğini yedikten sonra içkiye yetişeceğimi söyledim. Dediğim gibi yapıp okulun karşısındaki tek tekçi ufak meyhaneye geldim. Şarap içeceğimi söylediğimde o zamanın meşhur papazkarası şarabından bir şişe söyledi. Meyhane iki masası, ufak bir barı olan genellikle öğrencilerin ayaküstü uğrayıp birkaç tek attıkları bir yerdi.

Akşam ve hafta içi olduğu için bizden başka kimse yoktu. Şarabı yarı ettiğim sırada, sınava geldiğim günlerde tanıştığım, öğretmenlik yaptığım Kars Tuzlucalı olmasına rağmen bana hiç yüz vermeyen, havalı, orta boylu, atletik vücutlu, Beden Eğitimi ikinci sınıf öğrencisi gelip cam kenarındaki masaya oturarak küçük rakı söyledi. Bizim masanın zenginliği ve pahalı şarap dikkatini çekmiş olmalı ki, neşeli sohbetimizi yarı kıskançlıkla izlemeye başladı. İkinci dubleyi bitirince bana dönerek gayet lakayt ve emrivaki bir şekilde, "Birader, senin bana on lira borcun var" demez mi? Ben "hayırdır, bu borç nerden çıktı" deyince; "50 metre aşağıda benim kahvede dört bira içmişsin parasını vermemişin" diyerek muhabbeti bozunca; ben kendisine, kahvesinde çalışan garsona parayı verdiğimi söyleyip onun da Tuzlucalı olduğu için para almadığını söyleyerek olayın detayını anlattım. Hava gerilince yanımdaki arkadaş işi espriye vurarak, "Allah bize, biz sana kardeş" diye gülerek işi şakaya vurdu. Bizimki "Yok öyle şey, paramı alırım. Vermezsen ben adamın donunu alırım" deyince işin rengi değişti. Şaraptan kalan son yudumu kafama dikerek ayağa kalkıp, boş şarap şişesini aniden onun masasının köşesinde kırıp, şişeyi suratına geçirmek için hamle yaptım. Korkuyla kendini geriye atınca arkasındaki cam kırıldı, elimde şişe kırığı onu okulun bahçesine kadar kovalayıp geri döndüm. Yanımdaki arkadaş şaşkına dönmüştü. Benim galiz küfürlerim, öğrencilerin oturduğu yandaki kahvede duyulmuş, okula doğru kaçtığını birçok öğrenci görmüştü. Bu kavga okulda alışılmış kavgalardan değildi. Ertesi gün kantinde herkes bana bakıyor, gizlice beni gösteriyordu. Ben bir şey olmamış gibi davranıyor, olayı soranlara kendinden gayet emin şekilde, "Olur böyle şeyler, herkes haddini bilecek, kimse kimseyi ezmeyecek" falan diyorum.

Daha sonra bu zavallıyı kantinde görüp yanıma çağırıp, "Al şu on liranı, sağda solda gevezelik etme!" diyerek forsunu iyice aşağı indirdim. "Özür dilerim, çok sarhoştum, her zaman gel, çayımı kahvemi iç, lafı mı olur, sen benim memlekette öğretmenlik yapmışsın, on liranın, iki biranın lafı mı olur" diye yalvarır derecede alttan alışına herkes tanık olmuştu. Bunun üzerine ben de, "Madem paran var, git meyhaneciden özür dile, gariban adamın cam parasını öde" dedim. O da, "Tamam kardeşim, ben hallederim" dedi. Bu olay okulda yıldızımızı parlatmış, herkes bana karşı daha saygılı, daha dikkatli, daha çekinir olmuşu. İlerleyen günlerde öğrendim ki, bu namussuz okul-

da kandırdığı bazı kızları dışarıda pazarlıyormuş. Bu kişi aylar sonra devrimcilerden dayak yiyerek faşistlerden önce okuldan attığımız ilk kişi oldu.

Sular Isınıyor

İkinci sömestr başlamıştı. Okullardaki devrimci kıpırdanmalara karşı faşist hareket gelişiyordu. Örgütlenme arayışı içindeydim. "Sol içerikli" kitap sattığım okurlarla sohbeti geliştiriyor, örgütlenmemiz gerektiğinin propagandasını yapıyordum. Zamanla devrimci-demokrat öğrencilerle diyalog gelişti. Kitap satışı sayesinde hem okul dışındaki gelişmeleri izliyor hem de İstanbul'u tanıyordum.

Sene 1974, Mart ayı bir zamandı sanırım. Türkçe bölümünde okuyan bir ülkücü tahtaya bozkurt resmi çizip altına "Tanrı Türkü korusun" diye slogan yazmıştı. Aydınlı bir arkadaş da bunu silince ülkücüyle itişip kakışmışlar. Kantine haber gelince fırlayarak o sınıfa girdim ve "Kim yazdı bu yazıyı?" diye bağırdım. Çıt çıkmayınca, "Bu tür şeyler yapan olursa karşılığını alır!" mealinde bir konuşma yaptım. Lehte ya da aleyhte bir tepki almadan sınıftan çıktım.

Bu olaydan birkaç gün sonra Eğitim Bölümünün pos bıyıklı demokrat abileriyle kantinde sohbet ediyorduk. Dışarıdan biri bizim masaya bakarak gelmemi işaret etti. Ağır abiler adamı görmezlikten geldiler. Adam ısrarla el edince, "Beni mi çağırıyorsun" diye işaret ettim. Kafasını sallayınca dışarı çıktım. Oldukça uzun boylu, kalın enseli ve kalıplı, takım elbiseli, beyaz gömlekli biriydi. Sertçe adımı sorup "evet" dediğimde tek eliyle beni yakamdan tutup yukarı kaldırdı. Kara kuru biri olarak nefes almakta güçlük çektim. Beni yere bırakırken tembih etmeyi de ihmal etmedi: "Bu okula daha dün geldin, boyundan büyük işlere karışıyorsun, ülkücüleri tehdit etmişsin, bu sana uyarımızdır, ayağını denk al, akıllı ol!" dedi. Nefes nefese karşılık verdim: "Helal olsun! Amma da güçlü adammışsın, nerdeyse boğuluyordum ama benim de sana bir çift sözüm var: Merminin çekirdeği iki buçuk lira (hayatımda hiç silah kullanmamıştım), 'kurşun adres sormaz', senin kalıbın sökmez. Siz kendinize dikkat edin, bu okulda artık devrimciler var. Hodri meydan, en ufak davranışınızda misliyle cevap alacaksınız, bunu unutma". Döndüğümde ağır abiler kantini terk etmişti.

İlk örgütlenme girişimim başından beri kafamı taktığım tanışma çaylarını, içkili aşk meşk muhabbetlerini "devrimci gecelere" çevirmekle başladı. Beş altı kişilik gruba konuyu açtım ve bu tür muhabbetleri basma önerisi getirdim. Dersimli Ali, Laz Salih, Fevzi, müzik bölümünden Ömer ile bir partiyi bastık. Müziği kapatıp, Anadolu'dan gelmiş yoksul halk çocukları olduğumuzu, ailelerimizin ve halkımızın bizden çok şey beklediğini, onlara borçlu olduğumuzu, ülkemizin ABD emperyalizminin maddi ve manevi işgalinde olduğunu, yoksul ve eğitimsiz halkımızın sömürüye maruz kaldığı bir ülkede bizim emperyalizmin yoz kültürü, müziği ve ahlakı içinde olamayacağımıza dair ajitasyona başladım. Bu tür partilerin bundan böyle "devrimci bir şölen" olarak ülke sorunlarının tartışıldığı, sazların çalınıp, şiirlerin okunduğu bir şekilde yapılacağını, "öğrenci konseyinin" böyle bir karar aldığını, aksini yapan olursa engelleyeceğimizi söyleyerek "kararı" bildirdim.

Oysaki ortada ne seçilmiş öğrenci temsilcisi ne de bir konsey vardı. Beş on duyarlı, gözü kara devrimci öğrenciydik hepitopu. Her birinde en az otuz öğrencili üç sınıf olan, on bir bölümlü toplam öğrenci sayısı bini geçen bir okula böylece kararımızı dayattık. Tek itiraz, genellikle iyi okullardan gelen "iyi aile çocuklarının" okuduğu Fransızca bölümüydü. Onların "tanışma gecesini" beş arkadaş basıp, müziği kesip konuşmaya başladım. İçerisi sigara dumanıyla kaplıydı ve masalarda şarap şişeleri ve biraları vardı. Güzellik yarışmasında Türkiye ikincisi olmuş bir kız kürsüye gelerek, "Siz kim oluyorsunuz, gecemizi nasıl bölersiniz!" diyerek müziği tekrar açmak istedi. Bunun üzerine; "Biz devrimci öğrencileriz! 'Okul Konseyi' olarak yoz müzik, yoz ilişkiler ve eğlenceler artık yasaklanmıştır, defol yerine otur, bizi zor kullanmaya mecbur etme!" diyerek kızcağızı sertçe iteleyip "sınıfı boşaltın" diye bağırdım. Yirminin üzerinde öğrenci süt dökmüş kedi gibi sınıfı boşalttı. Karşı koysalar bize bir güzel dayak atıp, sınıftan kovmaları mümkündü.

Örgütlü olmanın verdiği gücü ilk pratikte görmüştüm. Bu eylem hem okulda tanınmamı sağladı, hem de sonraki siyasi yaşamımda bana çok güç ve güven veren ilk pratik oldu.

Günler ilerledikçe sınıfta herkesin siyasi rengi belli olmaya başlamıştı. Sadece Karadenizli, büyük ihtimalle Trabzonlu, bizden bir-

kaç yaş büyük, hiç konuşmayan, yorum yapmayan ağır başlı oturaklı bir tip belli etmiyordu rengini. Onu gözüm tutuyor ama çözemiyordum; herkese mesafeliydi. Bir ders sonrasında her zamanki gibi yalnız başına sigara içtiği bir gün yanına gidip konuşmaya başladım: "Arkadaşım derslerde hiç konuşmuyorsun, yorum yapıp tartışmalara girmiyorsun, herkes benden kitap alıyor sen kitap almadın. Memleket meseleleri hakkında ne düşünüyorsun?" Aklımca siyasi propaganda yapıyordum. Hızımı alamayıp; diyalektikten girip; "Ağaç çiçek açar, meyve verir, o toprağa düşer tohum olur, büyür tekrar daha gelişmiş meyve olur. İnsan toplulukları da böyle, ilkel komünal toplum, köleci toplum, feodal toplum, kapitalist toplum.." şeklinde bir saat dilimin döndüğü kadar "diyalektik materyalizmi" anlattım. Hiç yorum yapmadan ama sıkılmadan dinledi. Anlattıklarıma hiç yorum yapmadığını söylediğimde şöyle bir geriye doğru hafif gerilerek, "Valla ne diyeyum güzel anlattun uşağım, ama bir şeyden şüphelendim, haşa sen Allah'a inanmıyorsun herhalde!" demez mi? "Haşa, bu konuşma içinde hiç Allah, din geçti mi? Ben sadece toplumların gelişim tarihini kabaca anlattım. Sen bunu düşün değerlendir, sonra din kısmına geliriz" dedim. Bir saat içinde benim "Allahsız, dinsiz" olduğumu çözen bu arkadaşımızı ilerleyen günlerde kendimize benzetmeyi başardık.

Sohbetle, şakayla ve laf atmayla başlayan tartışmalar, özellikle tarih ve sosyoloji derslerinde sert tarih ve siyaset tartışmalarına dönüşüyordu. "On iki paça" lakaplı Hüseyin Hoca, Türk Tarihi dersinde göz kapaklarını kısarak büyük bir huşu içinde, kız arkadaşların yanındaki sıraya yaslanıp gözlerini de kısarak sanki yaşıyormuş gibi Türklerin Orta Asya bozkırlarından çıkıp aşılmaz denilen Çin Seddi'ni aşarak o yıkılmaz denilen Çin'in içine doğru tıkıdak tıkıdak nal sesleri eşliğinde yaptığı sonu gelmez akınları anlattıkça arkadan "Hocam! Aç it fırın yıkar, Türkler kışın dağlarda aç kalınca Çin'in düzlüklerine inip, karınlarını doyurmak için yağmaya girişmişler. Kahramanlık bunun neresinde?" diyorduk. Veya İslam tarihi hocası Hz. Muhammed'in aile hayatını anlatırken, eşlerini ve onlarca cariyelerini anlatırken, muzipliğiyle ünlü Trakyalı kardeşim, "A be bu ne güçmüş, Fırat'ın suyu olsa yetmez!" şeklindeki şakalar, yerini gittikçe ciddi siyasi tartışmalara bırakmaya başladı.

Sınıfta faşistlerden öne çıkan isim, o yıllar *Tercüman* gazetesin-

de yazan sağcıların fikir babası Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'ndan İbrahim Kaypakkaya'nın atılmasına sebep olanlardan ünlü Ahmet Kabaklı'nın yeğeni, sonradan Türk Edebiyatı Vakfı Başkanlığı yapan Servet Kabaklı'ydı. Derslerde sık sık Servet Kabaklı'yla sert tartışmalar yapıyorduk. Sağcıların duayenlerinden sosyoloji hocası ünlü tarikatçı Ahmet Avrasi, bir dersinde Karl Marx'ın bir kitabındaki "Toplumların gelişmesinde esas yön ekonomidir, üst yapı buna göre şekillenir" cümlesinin "ekonomi" kısmını okuyup, "Komünistlere ve komünizme göre her şey ekonomidir. Eğitim, din, vicdan, ahlak ve kültür gibi bir kavram yoktur" deyince; "Yalan söylüyorsun, cümleyi tam okumadın" diye itiraz ederek cümlenin tamamını okudum. "Bana köşe başında satılan iki buçuk liralık kitaplarla akıl vermeye kalkma, çık dışarı saygısız herif" deyince de, "Yalan yanlış bilgi öğreneceğime, iki buçuk liralık kitapları okuyarak gerçeği öğrenmek daha doğrudur" diyerek sınıfı terk ettim.

Yıllar sonra, tarihi Eyüp mezarlığında amcası Ahmet Kabaklı'yla yan yana Servet Kabaklı'nın mezarını gördüm. Servet Kabaklı sonraki yıllarda Türk Edebiyatı Vakfı Başkanı olmuş, Cenazesine; Meral Akşener, Hüseyin Avni Mutlu, Ekmelettin İhsanoğlu gibi siyasetmizde öne çıkmış sağcılar bulundular.

Sınıfta rengini belli edenlerden biri de İmam Hatip ve Ziraat Mektebi'ni bitirerek gelmiş, aynı zamanda İstanbul Hukuk'ta okuyan, bize göre aklı başında, çok okuyan, fazla öne çıkmayıp kavga dövüşten uzak duran, giyim kuşamıyla solcudan çok dincilere benzeyen, bu yüzden solcu olduğuna hocalar dâhil birçok öğrencinin inanmadığı yakın arkadaşım Urfa Halvetili Müslüm Uzun'du. Bizim sınıfta solcu kişiliklerin ortaya çıkmasıyla aynı süreçte, diğer bölüm- lerde de yeni gelen devrimci öğrenciler öne çıkmaya başlamıştı. Fen bölümünden Cevdet Yıldırım, Türkçe'den Necdet, Hüseyin Dura- nay, Kolombo Neşet, Matematik'ten Turgut, Müzik'ten Ömer, Resim bölümünden uzun bacımız, Beden Eğitimi'nden Tarsuslu Mehmet, Eğitim'den Zafer, A. Kadir Konuk, İbrahim Ünal, Dursun, Emin Toprak. Unuttuklarımın affına sığınarak söylersem, ilk yıl öne çıkan on-on beş militan isimdik, yeni gelenler ve sürece ayak uyduranlarla birlikte otuz-kırk militandık. Her eyleme hazır bir grup ortaya çıkmıştı.

Her İnsan Ayrı Bir Hikayedir

Okulda ilk yıl bitmişti. Öğretmen olmaktan çok iyi bir devrimci olmayı hayal ediyordum. İstanbul'u çok sevmiştim. Şehirlerarası otobüsleri görünce bir gün birine binip İstanbul'u terk edeceğim diye moralim bozuluyordu. Bu yüzden sanat tarihi dersinde bilerek boş kâğıt verip tek dersten beklemeye kaldım. Amacım okulda kalma süresini uzatmak, İstanbul'u daha fazla tanımak ve devrimci çalışmaya daha fazla zaman ayırmaktı. Ama okulda sıkı solcu olarak tanınmama rağmen, hâlâ lümpeny kabadayı, sekter yönüm devrimci yönümden daha ağır basıyordu.

1974 yazında okullar tatil olup ailem Çorum'a gidince evde yalnız kaldım. Geçimimi sağlamak için Selimiye'de bodrum katta deposu olan bir toptancının ürünlerini bakkallara (salça, tuz, meyve suyu, bal vb). pazarlayan Tokatlı birinin işyerinde "pazarlamacı" olarak çalışmaya başladım. Elimde ürün nümuneleri, firmanın kartı olan çanta ile gün boyu bakkal bakkal dolaşıp sipariş alıyor, sonra da siparişleri firmanın şoförüyle dağıtıyor, karşılığında da sattığım ürünün cinsine göre yüzde 5 ile 3 arası bir komisyon alıyordum. Akşam eve hoşaf gibi dönsem de kazancım günlük geçimimi sağlıyor, içki param bile çıkıyordu.

İşten geldiğim bir gün akşama doğru, okulun karşısındaki "tek tekci" amcama bira içmeye gittim. Biramı içerken içeri ben yaşlarda bir kız girerek bira söyleyip bir dikişte içti. Sonra da parasını ödeyip okulun kapısına yöneldi. Kızın hali garibime gitmişti. O yıllarda bir kız öğrencinin tek başına yapacağı bir iş değildi, ayrıca yatılı öğrencilerin çoğunu tanıyordum, bu kızı ilk defa görüyordum. Arkasından baktımsa da gözden kaybettim. Meyhaneden çıkıp Kuyubaşı'na doğru yöneldiğimde arkamdan geldiğini görüp selam verdim. Okulun öğrencisi olup olmadığını sorduğumda İngilizce bölümünde okuduğunu ama iki dersten beklemeli olduğunu söyledi. Sonra da çok yorgun olduğunu yatmak için arkadaşlara geldiğini ama kızlar yatakhanesini kapattıklarından ortada kaldığını, fazla parası olmadığını ve nereye gideceğini bilmediğini anlattı. Haline acıdığım için "Bak arkadaşım, 10 lira param var, işini görürse vereyim, ama yanlış anlama, ben evde tek kalıyorum, ailem memlekette, dolapta anamın yapıp bıraktığı zeytinyağlı dolma var. İstersen yemeğini yer öyle gi-

dersin" dediğimde kızcağızın mutluluktan yüzü güldü. "Zahmet olmasın, size yük olmayayım" dese de bakkaldan ekmek alıp eve geldik. Tedirgin ve heyecanlıydım, hayatımda ilk defa yaşıtım bir kızla aynı evde yalnız kalıyordum. Ama onun davranışları çok rahattı ve oldukça mutlu görünüyordu. Evde masanın üzerinde Doktor Hikmet Kıvılcımlı'nın *"Metafizik Sosyolojiler"* isimli kitabı vardı. Kitaba şöyle bir bakıp, "Roman mı, neden bahsediyor?" deyince politik bir kitap olduğunu söyledim. Böylece siyasetten bihaber olduğunu anladım. Yemeği yedikten sonra dolapta rakı olduğunu söylediğimde ise, ga- yet rahat bir şekilde "çok iyi olur" dedi. Sohbet koyulaştı. Havadan sudan konuştuktan sonra siyasete girdik ama siyasi konular fazla il- gisini çekmiyordu. "Ben vakit geç oldu, istersen burada yatabilirsin. Annemle babamın yatak odasında uyuyabilirsin. Üzerinde anahtarı var, uyurken kilitlersin" dediğimde, teşekkür ettikten sonra "Madem yalnızsın, benden rahatsız olmazsan yer bulana kadar birkaç gün sende kalabilir miyim?" deyince kabul ettim. O gece kaldı.

Sabah erken saatlerde apartman Hasan Mutlucan'ın gür sesi ile yıkılıyordu. Hemen siyah beyaz televizyonu açtım. Türk ordusu Kıbrıs'a girmişti, harekât görüntüleri. Bunun üzerine okumakta olduğum Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın o kitabının ilk sayfasının üzerine not düştüm: "Temmuz 1974. Türk ordusu Kıbrıs'a girdi. Bu harekatın haklı mı haksız mı olduğuna dair yorum yapamadım, araştır." Gürültüye kız da uyandı, evden çıktık. Evin yedek anahtarını ona verdim. O günden sonra bazen ertesi gün, bazen birkaç gün sonra bazen çok şık, bazen yorgun ve bezgin eve geliyor. Bazen hemen uyuyor, bazen de geç vakte kadar içip konuşuyorduk. Kıza dilimin döndüğünce siyasi ajitasyon çekiyor, o da ayıp olmasın diye dinliyordu. Arada sorular soruyor, benden ve düşüncelerimden çok etkilendiğini belirterek hayatta ilk defa benim gibi dürüst biriyle tanıştığına dair övgüler düzüyordu. Ona ne iş yaptığını, eve gelmeyince nerede kaldığını soruyor ama kaçamak cevaplarla geçiştiriyor, evden benimle birlikte çıkmamaya ve gittiği yönü gizlemeye çalışıyordu.

Bir gün evden geç çıkacağımı söyleyip gizlice takip ettim. Kadıköy'den Beşiktaş vapuruna binince, ben de peşinden ayrılmadım. Beşiktaş İskelesi'nde kızı beyaz bir murat 131 otomobil ile "pezevenk" kılıklı iki kişi karşıladı. Araca binip hızla gittiler. O akşam eve çok geç, yorgun, meyve, et, rakı vs. alarak gelince, "Hayırdır" dedim.

Bu kadar parayı nerden buldun deyince teyzesine gidip para aldığını söyledi. "Teyzenden hiç bahsetmemiştin, nerede oturuyor?" dediğimde, "Moda'da oturuyor, durumları iyidir" diye cevapladı. Masa kuruldu, içmeye başladık. Oyunu bitirmek için söze başladım: "15-20 gündür bizde kalıyorsun, bazen geliyorsun, bazen gelmiyorsun, geldiğinde hoşaf gibi yorgun oluyorsun, ben göründüğüm kadar saf ve sabırlı biri değilim, seni bugün takip ettim, Moda'ya değil Beşiktaş'a gittin. Seni 'pezevenk' kılıklı iki adam götürdü. Bana gerçeği söyle, ben senin ne sevgilinim ne akrabanım, korkma gerçeği söyle." Kız biraz şaşırdı, düşündü, kızardı, sonra birden ağlayarak anlatmaya başladı: "Evet tahmin ettiğin gibi ben bir orospuyum, sınıfta kalınca korkumdan memlekete gidemedim. Bölümden tanıdığım ...., bazen paralı erkeklerle çıkıp geçimini sağlıyordu. Ben de çaresizlikten ona takıldım, bir yıldır bu işi yapıyorum."

Benden büyük bir tepki bekliyordu, o ağlayınca benim de gözlerim doldu, içinde bulunduğu durumun sebep ve sonuçlarını dilimin döndüğünce anlattım ve yalvarırcasına, bu işten vazgeçmesi gerektiği konusunda sıkı bir duygusal ajitasyon çekerek, kendisi için gücüm oranında elimden geleni yapacağımı söyledim. Benim bu duygusal konuşmam karşısında sarılıp ağladı ve söz verdi. "Bugün son" dedi ve o akşam son gelişi oldu. Bir yıl sonra onu okulda gördüm, birbirimizi tanımazlıktan geldik. Sonra da devrimci oldu. Belki kendi geçmişini bilmemden çekindiğinden, belki de onların görüşlerini kendine yakın ve doğru bulduğu için başka bir devrimci grubun militanı oldu. Ve o gruptan tanıdığım ve sevdiğim çok iyi bir arkadaşla evlendi. İki çocukları oldu. Hayatım boyunca "devrimcilik" adına çok kız arkadaşımı incittim ama bu arkadaş için yaptıklarım ve onun halkın saflarına katılmasındaki etkim, gurur duyduğum başarım oldu. Bu arkadaşın hikayesinden ne okul döneminde ne de sonrasında ne örgütümün ne örgütte her şeyimi paylaştığım en yakın yoldaşlarımın haberi oldu. Bu benimle mezara kadar gidecek bir sır olarak kaldı.

Faşistlerle İlk Kavga

İkinci öğretim yılına (1974 sonbaharı) okulda hayli tanınan biri olarak başlamıştım. Bir dersten beklemeli olduğum için okula devam zorunluluğum yoktu ve zamanımızın büyük kısmı örgütlenme ve arayış içinde geçiyordu. Daha önce 1973 sonlarında kurulan İs-

tanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği'nin (İYÖKD) ilk kongresinde benim de içinde olduğum hatta sözcüsü olduğum beş altı kişilik militan ekip TSİP'lilere[7] karşı Mahir Çayan çizgisindeki Cepheci arkadaşları (İrfan Yavru, Hüseyin Solgun, Dursun Karataş) desteklemiştik. Hiçbirimiz bir siyasi gruba dâhil olmayıp arayış içinde olan, kendine "devrimci" diyen, her kararı kendi içinde alıp okulda uygulayan bir ekiptik. Ekibimiz İYÖKD kongresiyle beraber dernek üzerinden diğer üniversitelerle ve yüksek okullarla bağını geliştirdi. Giderek sayısı 25-30 kişiyi bulan ekibimiz, diğer okullardaki her olaydan (saldırı, işgal, boykot, yürüyüş vb.) haberdar oluyor, günün hangi saati olursa olsun bir telefonla eyleme hazır kuvvet olarak katılıyordu.

Birbirine güven ve saygı duyan, pratikte sınanmış, yoldaşlık seviyesinde çok sıkı bir bağlılığımız vardı. Bu güven ve dostluk her birimiz farklı grupların militanı olduğumuzda da sürdü. Devrimci gruplar arasında kavganın olmadığı okullardan biri olduğumuzu söylersem abartı olmaz.

Bir gün öğleden sonra kantindeyken bahçeden gürültü gelince camdan baktım, dört-beş kişi birbirini itip kakıyordu. Önce kendi aralarında şaka yapıyorlar sandımsa da okulun ileri gelen ülkücülerinden resim bölümü öğrencisi Şahin Türküm'ü tanıdım. Eğitim bölümünden A. Kadir Konuk ve gözlüklü Zafer arkadaşlarımız başını Şahin Türküm'ün çektiği faşistlerle kavga ediyordu. Fırlayıp aylardır beklediğim kavgaya daldımsa da ilk tekmeyle kendimi yerde buldum. Ayağa kalkıp Şahin Türküm'ü kucakladım, lakin faşist benden uzun boyluydu. Beni silkeleyip atmaması için tüm gücümle beline ve kollarına sarılmakla kalmayıp boynunu ısırdım. Faşist çığlık atarken kafama iki üç sopa indi ve okul bahçesi bir anda savaş alanına döndü. 15-20 dakikalık kavgadan sonra faşistleri püskürtüp okuldan dışarı kovaladık.

---

7) Farklı eğilimlerden sosyalistlerin bir araya gelerek 12 Mart'tan sonra kurdukları ilk yasal sosyalist parti. Kuruluş tarihi 16 Haziran 1974 olarak kabul edilen Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin kurucuları Ahmet Kaçmaz, Yalçın Yusufoğlu, Oya Baydar, Osman Sercan, Aydoğan Gezer, Mehmet Şahin, Ayhan Çekiç, Cemal Çelik, Cemal Özden, İsmail Güldal, Burhan Şahin, Ali Kar, Hamdi Gülen, Hikmet Karahan, İbrahim Şahin'dir. Teorik yayın organı *İlke* dergisi ile haftalık olarak yayınlanan *Kitle* gazetesine sahipti.

Daha sonra bu kavgaların devamı geldi, okul bahçesindeki kavgalarda devrimciler çoğunluk olduğu için genellikle dayağı ülkücü faşistler yiyordu. Bu kavgalardan birinde, okul bahçesinde ortalık toz duman yirmi otuz kişi birbirine girmiş, kavganın en kızgın anında faşistler geri çekilip kaçmaya başlamıştı. Bahçedeki Atatürk heykelinin kaidesine çıkmış, kısa boylu, uzun saçlı İngilizce bölümü öğrencisi bir arkadaş var gücüyle kaçan faşistlerin arkasından şöyle bağırıyordu: "Türkler, Türkler nereye kaçıyorsunuz, maçanız yemedi değil mi?" Güler misin ağlar mısın, "Onlar Türk de biz Avrupa'dan mı geldik" duygusuyla gülümseyerek kovalamaya devam ettim. Okuldan çıkıp Kuyubaşı yoluna inince faşistler bizi taş yağmuruna tutup büyükçe bir taş yüzüme gelince ağzımdan köpükler fışkırdı. Bunun üzerine yanımda olan çok mazbut ve sessiz bir arkadaş olan, kendi deyimiyle hayatının ilk kavgasını yapan matematik bölümünden Turgut birden bir çığlık attı: "Koşun arkadaşlar, Veli'nin beyni dışarı çıktı, ölüyor, hastaneye yetiştirelim". Turgut avazı çıktığı kadar bağırırken ben geriye dönüp, "Ne beyni, ağzımdan köpük çıktı, merak etme, kavgaya devam" demiştim.

Yine gergin günlerden birinde okulun kapısına yaklaşmıştım ki, uzun boylu, takım elbiseli, sarkık bıyıklı, okulda hiç görmediğim bir tiple göz göze gelince kuşkulandım. Hafifçe elini beline götürünce silahı gördüm. Üzerimde silah varmış gibi bende elimi belime attığımda pis pis güldü, elimi belimden çekince bu okul kapısına yönelince kapıdaki polislere, "Bu şahıs okuldan değil, üzerinde silah var" diye seslendiğimde kaçmaya başladı. Ben de fırsat bu fırsat deyip yüksek bir taşın üzerine çıkıp başladım ajitasyona: "Ey halkım! Kaçan eli silahlı kişi bir faşisttir, okulu basıp devrimci öldürmeye gelmiş." Hem polisler hem de ben peşinden koştuk, biraz kovalamaca sonrasında şahıs yakalandı. Karakola gidip davacı olunca da kimliği açığa çıktı; İstanbul'un namlı faşistlerinden Faik İçmeli. O silahtan cezaevinde yatan İçmeli, MC hükümetinde MHP hükümet ortağı olup Gümrük Bakanlığı'nı alınca gümrük müfettişi oldu. Son olarak, tesadüfen Unkapanı Gümrük dairesinde çıkıp makam arabasına binerken rastlamış, yine göz göze gelmiş, beni görünce arabaya binerken sırıtmıştı. Pratik kendi doğal önderlerini yaratmıştı. Okuldaki tüm kararları benim de içinde olduğum sayısı beşi geçmeyen ana çekirdek kadro ile kendiliğinden oluşmuş yirmi otuz kişilik militan grup bir-

likte alıyorduk. Her eyleme önce "beşli çete" (Ben, Cevdet Yıldırım, Müslüm Uzun, Hüseyin Duranay ve Ömer) karar veriyor, sonra da ilişkide olduğumuz arkadaşların onayını alıyor, faşistler dışında tüm öğrenciler itirazsız kabul ediyordu. Bu durum İYÖKD ayrılığına kadar sürdü.

Devrimci arkadaşların çoğu Göztepe Gözcübaba'da o yıllarda yeni yapılmış Oray Sitesi'nde üçlü-dörtlü gruplar halinde kiracı olarak kalıyordu. Eylem olacağı zaman (afişleme, bir okula yardıma gitme vb.) ben evleri tek tek gezip onları toparlıyordum. Okuldaki bu örgütlenmeye meşruluk kazandırmak için, çoğunluğunu bizim atadığımız veya o bölümde pratikte öne çıkmış 11 bölümün temsilcilerinin oluşturduğu, okul idaresince resmen tanınmayan öğrenci temsilciliği kurduk. İlk toplantıda boykot kararı aldık. Gündemimiz şunlardı: Birincisi, yatılı öğrenciler için cüzi bir parayla çıkan öğle yemeği özelleştirilerek bir şirkete verilmiş ve fiyatlar yüzde yüz artmıştı. İkincisi, en büyük sorunumuz barınmaydı. Kiralık ev bulmak hem zor hem de pahalıydı. Öğrenciler için bir yurt yapılmasını talep ediyorduk ki, bizler zaten bu hakkı kazanarak okula kayıt yaptırmıştık. Bir başka talebimiz, uzun vadede öğrenim süresinin dört yıla çıkarılarak okulun akademi olmasıydı. Bir de öğrenci temsilciliğinin okul yönetimince yasal olarak kabul edilmesini ve tüm bölüm temsilcilerinin veya temsilcilik adına bir öğrencinin okul yönetimi toplantılarına katılmasını talep ediyorduk.

Tamamı ekonomik-demokratik olan bu talepler okul öğrencilerinden büyük destek gördü. Yüzde yüze yakın bir katılımla boykot başladı. Boykotun ikinci veya üçüncü günü okul idaresi bizi görüşmeye çağırdı. On bir bölüm temsilcisi, okul müdürü Halil Tekinalp ile görüşmek için odasına gittik. Toplantıda müdürle birlikte bölüm şefi hocalar da vardı. Sözcü olarak, gayet havalı ve radikal bir tarzda talepleri açıkladım. Halil Hoca benim pervasız konuşmam ve tavrım karşısında acı bir hüzünle gözlerimin içine bakıyor, "Ben ne yaptım da senin gibi birini okula kaydettim!" der gibi iç geçiriyordu. Yıllardır toplu eylem görmeyen okul idaresi biraz şaşkın, biraz kızgın beni dinliyor, bazen de sorular soruyor, tavizsiz ve uzlaşmaz şekilde saygı sınırlarını zorlayarak sorulara cevap veriyordum. Bu saygısız tavrım canlarını sıksa da alttan alır gibi yapıyorlar, başka arkadaşlar da beni tamamlayan konuşmalar yapıyordu. Yemek sorununun halledilece-

ğini, temsilcilik konusunun okul genel kurul toplantısında değerlendirileceğini, yurt yapma ve akademi konularının okul yönetiminin yetkisini aştığı için bakanlığa bildirileceğini, konunun bakanla görüşülmesi için randevu talebi iletileceğini belirterek toplantıyı sonlardırdılar.

Hocaların çoğunluğu demokrat insanlardı ve boykota destek veren hoca sayısı oldukça fazlaydı. Bu görüşmeden sonra yemekhanede yaptığımız toplantı ile "taleplerin takipçisi olacağız" diyerek üç günlük boykotu kaldırdık. İdarenin haklı talepler karşısındaki olumlu ve uzlaşmacı tavrı öğrenciler arasında devrimci öğrencilerin saygınlığını ve güvenilirliğini artırırken, bizim de özgüvenimiz oldukça yükselmişti.

Kısa bir süre sonra CHP'li Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ'dan randevu talebine yanıt gelince okul adına üç temsilci Ankara'ya bakanla görüşmeye gittik. Bakan bizi çok sıcak karşıladı, taleplerimizin haklı olduğunu, yurt için yer aradıklarını, ödenek çıkıp yer bulununca sorunun çözeleceğini, okulun akademi olması için de meclise teklif sunup Bakanlar Kurulu'nda görüşüleceğini anlattı. Toplantı gayet yapıcı bir havada son buldu ama tabii ki ne yurt yapıldı ne de okul akademi oldu. Hükümet değişince her şey unutuldu. Demokratik mücadelemiz ve örgütlenme çabamız sürerken ülke genelinde de demokratik ve siyasi örgütlenmeler hız kazanıyordu. Öğrenci hareketlerinin ivme kazanması ile birlikte, toplumun her alanında memurlar, işçiler, yoksul köylülük bir kıpırdanış ve silkiniş içindeydi. 12 Mart darbesinde önderleri katledilip kadroları hapishaneye atılan TKPML-TİKKO, THKP-C ve THKO gibi illegal örgütlenmeyi ve silahlı mücadeleyi savunan örgütlerin kadro ve taraftarları 1974 affı ile çıkarken, yakalanmayan, kıyıda köşede kalmış kadro ve sempatizanlar da tekrar mücadeleye hız veriyordu. Öğrenci gençlik içinde taban yaratma ve örgütlenmeye ağırlık veriliyordu.

Buna paralel olarak başta sivil faşist güçler de, başta MHP ve ülkü ocakları olmak üzere tüm gerici, dinci yapılar da her alanda örgütlenme ve saldırılarını devletin teşviki ve koruması altında artırıyordu. Bu saldırılar, özellikle 1975 Nisan'ında Ecevit hükümetinin düşmesi sonucu kurulan 1. MC hükümetiyle[8] birlikte devletin des-

8) 1. Milliyetçi Cephe Hükümeti. 1. MC Hükümeti, 31 Mart 1975 ile 21 Haziran

teğiyle yoğunluk kazanmıştı.

İstanbul'da ilk siyasi cinayet, 1974 Aralık ayında Devlet Mimarlık ve Mühendislik öğrencisi Şahin Aydın'ın dinci gericiler tarafından öldürülmesiyle gerçekleştirildi. Bu cinayet üzerine derslere girmeyerek okulda forum yaptık. Forumda ben ve Cevdet Yıldırım konuştuk. Katılım çok yüksekti. Bu cinayetten kısa bir süre sonra, Vatan Mühendislik öğrencisi Kerim Yaman öldürüldü. Kerim Yaman'ın cenazesine elli bin kişiye yakın kitle katıldı. Hayatımda gördüğüm en büyük kitle eylemiydi. Bu ölümden sonra da okulda forum yaptık, sınıflardaki tüm öğrencileri dışarı çıkartmak için her temsilci kendi bölümüne gitti. Bizim bölümde genel coğrafya hocası ve bölüm şefimiz olan Şükran Hanımın dersi vardı. Kapıyı çalmadan sınıfa girerek, sertçe "Arkadaşlar, faşistler bugün bir kardeşimizi daha katletti, bu faşist saldırıyı protesto etmek için bahçede toplanıyoruz, herkes dışarı çıksın" deyince; Şükran hoca, "Ders saatinde sınıfa nasıl böyle girersin, dersi nasıl bölersin" diye şaşkın vaziyette isyan edercesine bağırdı. Ben çok sert bir şekilde, "Hocam sesini kes, denileni yap, böyle bir günde ders olmaz" diyerek yine emrivaki yaparak sınıfın boşaltılmasını söyleyince, öğrenciler sınıfı boşalttı. Ben çıkarken hoca suratıma acı acı baktıktan sonra "Seni hiç gözüm tutmamıştı, seni okula kabul etmekle hayatımın hatasını yaptım" diyerek sinirle çıktı gitti.

Sınıfta Ahmet Kabaklı'nın yeğeni Servet Kabaklı korkudan tir tir titrerken, korkmamasını, kendisini dışarı bizzat çıkaracağımı söyledim. Birlikte bahçeye indiğimizde öğrenciler buna saldırdı. "Yapmayın arkadaşlar" diyerek ona kol kanat gererken başıma onlarca darbe aldım ama bu faşisti burnu kanamadan okulun çıkış kapısına kadar getirdikten sonra; "Bu son gelişin olsun, bir daha okula gelme, sizlere bu okulda yer yok. Gelirsen önce beni karşında bulursun" diyerek gönderdim.

Bu olaylardan sonra okul idaresi üç kişiyi okuldan sürdü: Ben Trabzon Eğitim'e, Cevdet Yıldırım Konya'ya, Müslüm Uzun da Erzurum Eğitim'e sürüldü. Cevdet'le ben sürgüne gitmeyip Danıştay'a

---

1977 tarihleri arasında etkinlik göstermiştir. Süleyman Demirel başkanlığında Adalet Partisi, Milli Selamet Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi, Cumhuriyetçi Güven Partisi tarafından oluşturulmuş faşist ittifak hükümetidir.

dava açtık. Müslüm'ü de "başına iş alırsın, gitme" diye ikna etmeye çalıştıksa da, o, "Ben yoksul bir ailenin köylü çocuğuyum, okulu bitirip aileme yardım etmem lazım" vb. diyerek Erzurum'a gitti. Ama dönüşü çok çabuk oldu. "Müslüm dönmüş evde hasta yatıyor" diye haber gelince evine gittik. Müslüm dayaktan haşat olmuştu, kaşı gözü dağılmış, her yeri mosmordu. Meğer Erzurum'a gittiğinin ilk günlerinde kantinde kılına zarar vermeden okuldan attığımız Servet Kabaklı'yla karşılaşmış. Servet, Müslüm'ü görünce, "Koşun arkadaşlar, kantinde bir komünist var. Ben İstanbul'da okurken, bu namussuz okul kantininde ramazanda gırtlağımı sıkıp zorla ağzım- dan sıcak çay dökdü" yalanıyla kitleyi galeyana getirmiş. Şans eseri okuldaki polisler yetişmiş de canını zor kurtarıp yaralı halde apar topar İstanbul'a dönebilmiş.

O günlerde derslerle ve okulla ilgimiz iyice azalmıştı. Hangi okulda kavga var, saldırı var, yürüyüş var, tüm ekip ordayız. İYÖKD'ün Anadolu yakasındaki ayağıyız. İYÖKD, üzerinde "kahrolsun faşizm" sloganı olan ve faşizmin amblemini ezen bir afiş gönderince gece afişleme yapmak için Kadıköy'deki derneğe geç vakitte gittiğim bir gündü. Resim bölümündeki "uzun bacımızı" masanın üstüne oturmuş halde bizi beklemeden kimin nereye afiş asacağı konusunda talimatlar verirken görünce biraz bozuldum. O arada konuşulanları can kulağıyla dinleyen, okulda hiç gözümün tutmadığı, "polis" diye şüphelendiğim matematik öğrencisi gözüme ilişti. "Bacıma" göz edip dışarı çağırarak, bu çocuktan şüphelendiğimi söyledim. "Bırak ya Veli, civa gibi delikanlı, ne polisi" deyince; "İnşallah senin dediğin gibidir" diyerek tartışmayı uzatmadım. Ama ne yazık ki o akşam afiş asmaya çıkan ekiplerin hepsi tek afiş asamadan polise yakalandı.

Kızlara zaafı olan bu kişi hakkında şüphem iyice pekişmişti. Biz çay parası bulamazken o okulun apolitik güzel kızlarına takılıyor, onlara meyve suyu vs. ısmarlıyordu. Normalde devrimci öğrencilerle takılmıyor ama bir olay olduğunda hemen yanımıza geliyor, "Kafalarına sıkacaksın, bombalayacaksın bu faşistleri, ulan bir silah olsa" şeklinde gayet keskin laflar ediyor, kavga başlayınca da birden ortadan kayboluyordu. Afişte yakalanmamızdan sonra bunun peşine düştüm. Beden eğitimi bölümünde apolitik kızlarla arası iyi, demokrat, fazla etliye sütlüye karışmaz ama bize de çok saygılı Konyalı beden eğitim bölümü öğrencisi yakışıklı bir arkadaşı çağırıp durumu

anlattım. Bu çocuğu bir gün içkiye davet edip sarhoş edecek, ağzını arayacak, mümkünse zorla da olsa üstünü arayacaksın dedim. O da bana bu kişi zaten kızlara yanaşmak için bana sürekli yaltaklanıyor, ben hallederim dedi. Birkaç gün sonra heyecanla yanıma gelerek, "Veli haklısın, sarhoş olup yatınca üzerini aradım, kimliğini buldum. Bu herif toplum zapıtası istihbarat polisiymiş dedi. Kimliği açığa çıkan "polis genç" okulu anında terk etti. Daha sonra okuldan çeşitli olaylarda yakalanan devrimci-demokrat öğrencilerden tanıdıklarına dayak atıp işkence ettiği duyumunu aldım. Birkaç yıl sonra örgütlü olduğum dönemde bunu Kadıköy'de otobüs durağında sıra beklerken görünce arkadan sessizce yanaşıp silahı sırtına dayadım. Korkuyla döndü, beni görünce bembeyaz oldu, konuşamadı. "Ulan köpek, dua et ki el kaldırmayana elim kalkmaz, bu seferlik canını bağışlıyorum, ama okuldaki tanıdığın çocuklara gözaltında işkence yapıyormuşsun, gözüm üstünde, bir daha kulağımıza gelirse bu kadar vicdanlı davranmam haberin olsun" deyip yürüyüp gittim. Arkamdan öyle afallayıp baktı. Bu olay da bizim için, bir yapı içinde polis nasıl tespit edilir konusunda ilk tecrübe oldu.

Talihsiz ve aptalca uzattığımız ikinci boykottan sonra, okulun hükümet değişikliği ile birlikte faşistlerin eline geçtiği günlerdeydi. Gece bölümünde okuyan devrimci öğrencilerin can güvenliğini sağlamak için bekliyorduk. Okula girişte de polis güvenlik kulübesi kurduğu için öğrenciler aranarak okula giriyor, kadın polis olmadığı için kızlar çantası dışında aranmıyordu. Bingöllü esmer bir sivil polisin, kızları arama bahanesiyle taciz ettiğini öğrenmiştik. Polisi bana göstermelerini söyledim ve okulun karşısında Kuyubaşı durağında "sağ kolum" olan rahmetli Çürük Mustafa'yla (Mustafa Savaş) beklemeye başladık. Gece 23.00 gibi gece bölümü öğrencileri çıktıktan kısa süre sonra polis Aralık Sokak'ta otobüse bindi. Biz de arkasından bindik. Polis arkada iki kişilik yan koltuğa oturdu. Ben yanına geçtim, Mustafa ayakta. Otobüs hareket edince silahı çekip alnına dayayıp, "kalk ayağa" diye bağırdım. Mustafa da şoföre doğru gidip, "Yanlış bir şey yapma yoluna devam et, senle işimiz yok" dedi. Ayağa kalkan polisi otobüsün ortasına doğru iteleyip, bir elimde silah diğer elimle ensesinde yolculara ajitasyon çekmeye başladım: "Halkım, bu ırz düşmanı namussuza iyi bakın, bu aşağılık herif sizin zor şartlar içinde okumak için gönderdiğiniz kızlarınıza, devlete güvenip ken-

dine bir şey olmayacağını düşünerek sarkıntılık yapıyor. Şimdi biz bunu öldürelim mi?" Yolcular korku ve panikle bize bakıyor, o ses soluk kesilmiş tir tir titriyordu. Ensesine iki tokat vurup, "Bir daha kız arkadaşlarımıza sarkarsan ensene kurşunu yersin. Bu bir ihtardır" diyerek ilk durakta inip gözden kaybolduk. Kısa bir süre sonra yakalandığımda onlar bana hiç de vicdanlı davranmadılar. Bu olayı sorduklarında inkâr etmeme rağmen öyle bir dayak attılar ki günlerce kendime gelemedim.

Boykotta olduğumuz bir gün İbrahim Ünal'la güvenlik için sabah erken okula gittik. Ben İbrahime ön kapıdan kendi silahımla gireceğimi belirterek ön kapıya gittim. Benim girdiğim ön kapıda üç beş toplum polisi vardı. Üzerimde babamın eski pardesüsü, elimde ağzına mermi verilmiş silahı cebimde tutarak kapıdan girerken, iki elimle pardesüyü yukarı kaldırıp, "Koltuk altımda makineli var!" diye espri yaparak içeri girdim. Dış duvardan atlayıp içeriye giren İbrahim'in elindeki çantada silah ve dinamit lokumu vardı. Ana ders binalarının biraz ötesindeki ikinci binanın yemekhanesinin yanındaki tenha bir banka oturduk. Bizim ana binadan uzak olmamız ana bina önündeki birkaç sivil polisin dikkatini çekince sessizce bize doğru yöneldiler. Durumu fark eden resmi toplum polisleri de peşlerinden gelmeye başlayınca, İbrahim'e, kalkıp dış duvara doğru yanaşmamızı söyledim. İbo, her olayda olduğu gibi alabildiğine soğukkanlı bir edayla, yerimizde kalmamamızı ve bozuntuya vermememizi söyleyince; ben, "İbo adamlar geliyor iyice yaklaştılar" derken polislerden biri, "Hey siz bu saatte orada ne yapıyorsunuz, öğrenci misiniz, kimliğiniz var mı?" diye bağırdı. İbo da gayet rahat bir şekilde "öğrencisiyiz" diye cevapladı ama sivil-resmi polisler bizi yarım ay şeklinde cevirdi. Banktan kalkıp duvara doğru yürürken "Hızlanalım duvardan atlayıp kaçalım" desem de; İbo, "Arkana bakmadan ağır ağır yürü, cesaret edemezler yakalamaya" diyor, ben karşı çıkıyordum. Sonunda polisler birkaç adım mesafeye kadar yaklaşınca ben fırlayıp okulun dış duvarının üzerine çıkınca, dikkati kendime çekip İbo kaçsın diye iki el havaya ateş edip koşarak uzaklaştım. Neticede o da kaçmayı başarmış ama bu olaydan ötürü uzun süre beni "Korkup zaaf göstermekle suçladı!", aradan yıllar geçmesine rağmen ben hâlâ yaptığımın doğru olduğuna inanıyorum.

Kocamustafapaşa Çatışması ve İlk İşgal

1975 Aralık ayının ilk günlerinde Galatasaray Mühendislik öğrencisi Cezmi Yılmaz ile Halit Pelitözü faşistlerce öldürülmüştü. Tüm yüksekokul ve üniversitelerden gelen on bin kişiye yakın kalabalık Kocamustapaşa'da dar bir caddede Sümbülağa Camii'nden defnedilecek cenazeleri almak için yürüyordu. Cenazeler kaçırılmış ve polis sokağa barikat kurmuştu. Yürüyüşün önünü kesen polis kitleye saldırınca çatışma başladı. Panzerler kitlenin üzerine gelince devrimci gruplar silahla karşılık verdi. Yanımda olan, sonradan eşim olacak Hilal (Günseli) ve kız arkadaşı panikleyince onları sakin bir sokak başına bırakıp çatışmanın yoğun olduğu tarafa koştum. Birden bizim okuldan, benden önce örgütlü yapıya girip bizim grubun kurduğu DGD'de (Devrimci Gençlik Derneği) yöneticilik yapan, sonradan çok samimi yoldaş olacağımız Bingöllü Uzun yanıma gelerek, kendimi savunmam için bir dinamit lokumu verdi. Dinamiti hayatımda ilk kez görüyor, nasıl atıldığını ve etkisini bilmiyordum. Bildiğim, Amerikan kovboy filmlerinde kovboyun sigarasıyla fitili yakarak ateşlemesiydi. Panzerin biri üzerimize geliyordu ve sokak o kadar dardı ki ve o kadar kalabalıktı ki, kitle ezilmemek için geri çekiliyor, taş atıyor ama panzer üstümüze gelmeye devam ediyordu. Devrimciler ise silah dâhil tüm güçleriyle panzerlere karşı koyuyordu. "Tam zamanı" diyerek sigaramı yakıp dinamitin fitiline dokundum ama fitil yanmıyordu. Ateşin az geldiği düşüncesiyle yanımdaki birinden ateş istedim, elimdeki dinamit lokumunu uzatıp fitili ateşlemesini söylediğimde çocuk gönülsüzce kibriti çaktı ama fitil yine ateş almadı. Niyetim, fitilin ucundaki zift akmaya başlayınca sigara söndürür gibi fitilin ucundaki zifti iki parmağımla ezerek söndürüp sonra kullanmak üzere dinamiti cebime koymaktı. Lakin zift parmağıma yapışıp elimi yakınca can acısıyla dinamit lokumunu fırlattım. Lokum havada büyük bir gürültü ile patlayınca şaşırıp korktum. Birkaç saniye ile parçalanmaktan şans eseri kurtulmuştuk. Sonradan öğrendim ki fitil değil, fitilin içindeki barut yanıyormuş ve fitil içindeki barutun yarısı önceden dökülmüş. Kalan kısmına ateş temas edince, atmasak elimizde patlayacak. Böylece ölümle ilk dansımızı yapmış olduk. Çatışma saatlerce sürmüştü.

Çatışma sonrasında tüm kinimizle grup olarak okula gelip ayaküstü boykot ve direniş kararı aldık. Öğrencileri dışarı bırakmayarak

faşist cinayetleri protesto için o gece okulu işgal ettik. Akşam olunca evine gitmek isteyen öğrencileri gönderdik ama çoğunluk işgali destekledi ve okulda kaldı. "İşgal komitesi" kurarak yemekhanede akşam için çay, peynir, ekmekten oluşan menü organize ettik. Güvenlik için okulun dış kapısı ve duvarlarının köşelerinde güvenlik noktaları oluşturarak ateşler yakıp görevlilerin ellerine sopalar verdik.

Akşama doğru fazla tanımadığım, hâlâ adını bile bilmediğim Ağrılı kısa boylu bir arkadaş gelerek, "Silaha ihtiyacınız olursa bende var, eve gidip getirebilirim" deyince, garibime gitsede de kabul ettim. Arkadaş kısa bir süre sonra gelip 7.65 çapında bir silahı verdi. Hayatımda hiç silah kullanmamıştım, bozuntuya vermiyordum ama yiğitliği de elden bırakmıyordum. "Şuna bir bakalım kaç mermi alıyor, nasıl bir şey?" türünden laflar edip sınıfa çıktık. Çocuk silahın özelliğini, şarjörün kaç mermi aldığını, nerden çıkıp nasıl takıldığını, tetik düşürmeyi, emniyetini vs. anlattı. Sonra şarjörü çıkarıp çalışma sistemini gösterdi. Şarjörü takıp mermiyi ağzına verdim, tetiği düşüreyim derken silah patlayıp ayağımı sıyırdı, yerden sekip camı kırdı. Gürültüye başta "uzun bacımız" olmak üzere birkaç kişi koştu. Ben gayet havalı, kendimden emin şekilde, "küçük bir kaza" diye olayı geçiştirdim. Gerçek bilinse rezil olur, bütün kariyerim çizilirdi. Silahı belime takınca daha kendinden emin, daha havalı nöbet yerlerini kontrol ediyor, "En küçük bir hareketten şüphelendiğinizde bana haber verin" diye üzerimin dolu olduğunu ima ediyordum.

Herkesin sevgilisi vardı ama biraz yeteneksizlikten biraz da vakit bulamamaktan hâlâ kız arkadaşım yoktu. İlk yıllarda matematik ikinci sınıfta Adapazarı-Arifiyeli bir kız arkadaşın sessiz, mahcup hâli hoşuma gidiyordu. Ama ilişki kurmak ya da sezdirmek benim harcım değildi. İşgal sırasında ateş başında o kız arkadaşı görünce ilgilenip hal hatır sorduktan sonra nöbet noktalarına birlikte bakmayı önerdim. Kızcağız biraz ürkerek biraz da çekinerek kabul edince beş on dakika yürüdük. Yolda işgal ve devrimciler hakkında ne düşündüğünü sordum. Kendisi bana bu işlere bulaşmak istemediğini, okulu bitirmeye az bir zamanı kaldığını, öğretmenliği çok sevdiğini anlattı. Baktım ki bana ondan fayda yok, yaptığım sohbeti kâr sayarak yine de o kısa beraberlikten çok mutlu olmuştum.

Sabah olunca hocalar ve diğer öğrenciler kontrolümüzde içeri

girdi. Herkese boykotta olduğumuzu, ders yapılmayacağını söylüyorduk. Saat 09.30'dan sonra toplum polisi arabalarının Kuyubaşı'ndan okula doğru hareket ettiğini duyunca önce dış ana demir kapıyı kapatıp hocaların arabalarını üst üste yığarak barikat kuruyorduk. Ufak tefek çok konuşan, sevimli, demokrat, bizden sadece birkaç yaş büyük müzik bölümü hocası Zeki'nin otomobilini de barikata getirmiştik. Hoca, "Veli ben de devrimciyim, arabayı taksitle yeni aldım, daha borcu bitmedi, benim arabayı bırakın" deyince; araca bir şey olmayacağını, aracınızı en arkaya koyacağımızı söyledim.

Tahminen yüze yakın toplum polisi ve iki panzer dış kapıya dayanmıştı. Megafonla "Kapıyı açmamızı, işgale son verip okulu boşaltmamızı" söyleyip süre verdiler. Biz bu süre zarfında ana binanın kapısına da sıralardan oluşan barikat kurduk. Boykotun amacını ve gerekçesini açıklayarak, polisi içeri almayacağımızı, direneceğimizi, boykotu ancak kendi istediğimiz zamanda bitireceğimizi yüksek sesle bağırarak polislere bildirdim. Harekât verdikleri süreden önce başladı. Panzerler dış kapıyı kırarak açtı, polisler okul bahçesine girip ana binanın kapısına doğru ellerindeki kalkanları siper ederek ilerlemeye başladı. Taş atarak kendimizi savunarak ana binaya çekilip barikatları güçlendirmeye başladık.

Bir grup arkadaşı ana binanın önüne bıraktıktan sonra en üst katın camından polislere konuşmaya başladım: "Bize saldıran alçaklar, yoldaşlarımız ölürken neredeydiniz, katiller nerede, katilerden hesap sorulana kadar direneceğiz." Öte yandan katlar arası mekik dokuyarak, aşağı barikatlara inip direnen arkadaşlara moral ve taktik veriyordum. Silah elimdeydi, polis şefi (büyük ihtimal Şükrü Balcı) eliyle beni gösteriyor, "Şu konuşan iti istiyorum, onu mutlaka yakalayacaksınız, devletin gücü neymiş ona göstereceğim" diyordu. Panik başlayınca direnen öğrenci sayısı elli altmışa kadar düştü, kısa bir süre sonra o büyük barikat da yıkıldı. Bir arkadaş polis kalkanıyla kafasından ağır yaralandı, ana bina kapısı yıkılınca katlara doğru çıkmaya başladılar, direniş kırılınca tüm arkadaşlar camlardan atlayarak kaçmaya başladı.

Gemisini en son kaptan terk eder anlayışı ile kaçmıyordum ama kimse kalmamıştı. En üst kata çıktım ama kaçacak, atlayacak yer yoktu. Yakalanırsam kim vurduya gitme olasılığı da dâhil sonucun

çok kötü olacağını biliyordum. Yine de işin başında ben olduğum, gerek kendi vicdani gerek başta direnen devrimcilere olan sorumluluğum, gerekse de bu olayı izleyen sıradan öğrencilere "devrimci direniş ruhunu" göstermek adına direnişi en son benim terk etmem gerektiğini düşünüyordum. En üst kata çıktım, koridor bomboştu, doğru öğretmenler odasına girdim. Hocalar camdan aşağı bakıp olanları izliyor ya da korkudan titreyerek oturuyordu. Niyetim, abisi babamın en yakın arkadaşı olan, kendisi ve eşi okula yeni tayin olmuş, 68 kuşağından Mahir Çayan'ı bizzat tanıyan, o görüşe yakın Dudu Abla'dan yardım istemekti. Ben odaya girince tüm hocalar şaşkınlık ve hayretle bana baktı. Dudu ablaya göz ettim, dışarı çıktık. Ona buradan çıkmam gerektiğini, yakalanırsam başıma çok kötü şeylerin gelebileceğini söyledim. Dudu Hoca beni kadın öğretmenlerin tuvaletine götürdü. Beraber aynı tuvalete girdik, kapıyı kapatıp içeriden kilitledi.

Daha dakika geçmeden koşma ve ayak sesleri geldi. Polislerden biri kapıyı zorladı. Dudu abla "Gözünüz kör mü, kadın öğretmen tuvaleti burası. Bu ne rezalet, tuvalette de mi rahat edemeyeceğiz, terbiyesiz herifler" diye bağırınca; polis, "Özür dilerim hocam, dolu olduğunu bilmiyorum" diyerek gitti. Dört beş dakika birlikte kaldıktan sonra ayak sesleri ve gürültüler kesildi. Dudu abla kapıyı kilitleyip, "Benden haber bekle" deyip dışarı çıktı. Bir saate yakın tuvalette bekledikten sonra o gelince çıktım. Okulda ne hoca ne de polis kalmıştı. Hava kararmak üzereydi. Sessizce en alt kata inip en dipteki sınıfın camından yemekhanenin arka duvarından atlayarak Fikirtepe yönüne yürüdüm. Biraz dolandıktan sonra da akşam vakti çekinerek eve geldim.

İki gündür doğru dürüst uyku uyumamış ve yemek yememiştim. Niyetim banyo yapıp yemek yedikten sonra iyi bir uyku çekmekti. Ama ne gezer, evde bizi sürprizler bekliyordu. Bizim ev okula yakın olduğu için okuldaki kız erkek tüm devrimci öğrenciler bizim evi biliyordu. Hatta karnı acıkanın eve gelip evde yemek yeme şansı bile vardı. Haliyle haber anında anama uçurulunca anam işgalin en kızgın saatlerinde okula gelmiş. Polisler içeri almayıp zorlayınca polis şefi, "Senin oğlunun adı ne?" diye sormuş, adımı söyler söylemez polis, "Sen nasıl anasın, nasıl böyle anarşist, vatan haini bir evlat büyüttün, bu okuldaki her olayın elebaşısı o, şu anda da bu iş-

gale önderlik ediyor" diye sıralamaya başlamışlar. Anam durur mu; polis şefine büyük ihtimal Şükrü Balcı'ya "Esas vatan haini sensin. Bir ayda İstanbul'da sizin yardımınız veya göz yummanızla kaç devrimci, solcu öğrenci öldürüldü. Onları niçin yakalamıyorsunuz da o katilleri protesto eden çocukların üstüne saldırıyorsunuz alçaklar" deyince onu da copla vurarak uzaklaştırmışlar. Birkaç arkadaş, "Veli yaralı olarak yakalandı, şu anda polisin elinde olmalı" diye tahmin yürütünce anam tam bir panik halinde yanında bir misafirle beni bekliyordu.

İçeri girince anam sevinçle kucaklayıp, "Şükürler olsun sağ salim sana kavuştum" diye ağlamaya başladı. Anamı anlamıştım ama yanında heyecanla bekleyen, ben gelince mutluluktan gözyaşı döken, öğretmenlik yıllarında anamın benimle evlendirmek istediği Gazi Eğitim'de okuyan N'nin[9] böyle bir günde burada işi neydi? Meğer adımı gazetelerde okuyunca işgal günü beni ziyarete gelmiş. Okula giremeyince evi öğrenmiş, anamla birlikte korku içinde bekliyormuş. Ben banyo yapıp yemeğimi yiyince anam bilerek bizi yalnız bırakıp odasına çekildi.

Arkadaşım her zamanki gibi gayet şık giyinmiş, süslenmişti. Eski günlerden bahsetti, o zaman da beni beğendiğini ama okulunun engel olduğunu, şu an eşit şartlarda olduğumuzu, kendisinin birkaç ay sonra mezun olacağını ve benim de bir yılım kaldığını söyleyerek evlilik için engel kalmadığını çok politik bir dille anlatmaya çalıştı. Çok yorgun ve uykusuzdum. Ona, olanları görüp duyduğunu, öğretmenlik yapıp normal bir hayat sürdürmek gibi bir düşüncemin olmadığını, tersine, beni bekleyen başka görevler olduğunu, geleceğimi kendimce görev ve zorunluluk olarak gördüğüm düşünce ve ideallere göre yaşayacağımı, bu şartlarda evliliğe karşı olduğumu, kendisine, kendi gibi düşünen biriyle evlenirse daha iyi daha mutlu olacağını söyledim. Sonra da anama seslenip nerde yatacağımı sordum. Bu evliliği çok isteyen, sohbetin bu kadar kısa olmasından durumu anlayan, üzülen ve bozulan ama belli etmeyen anam yatacağım yeri gösterdi.

---

9) Kitapta adı geçen isimler için, yaşayan tüm yoldaşlara ve dostlara gerçek isimleriyle bahsedilmesi kendilerine sorulmuş, istemeyenler lâkaplarıyla, hatta en az bilinen lâkaplarıyla anlatılmıştır.

DOLUDİZGİN POLİTİK MÜCADELE

Örgütlü Mücadeleye Giriş

1975'li yılların başında toplumun tüm kesimlerindeki demokratik talepler doğrultusunda gelişen hızlı bir örgütlenme ve hareketlenmeye paralel olarak faşist saldırılar yoğunlaşmıştı. Devrimci, demokrat öğrenci, öğretmen, işçi ölümleri birbirini izliyordu. Faşist saldırılara karşı devletin kolluk güçleri ve yargısı gerekli duyarlılığı göstermediği gibi, ipleri elinde tutan derin devlet, bu saldırıları ya bizzat örgütlüyor ya da sivil faşist güçlere her türlü desteği sağlayarak demokratik muhalif güçlerin üzerine salıyordu. Dönemin başbakanı Süleyman Demirel'in deyimi ile "Bana sağcıların suç işlediğini kimse söyletemez!" noktasına gelinmişti. Bu durum özellikle gençlikte faşizme karşı esas direnişin örgütlü silahlı güçle olacağı fikrinin güç kazanmasına yol açmıştı. Nihai kurtuluşun, örgütlü bir parti önderliğinde devletin silahlı devrimle yıkılmasında ve sosyalizmde olduğu fikri, özellikle devrimci öğrencilerde karşılık buluyordu.

Yakın tarihte mücadele edip bedelini hayatıyla ödemiş '68 kuşağı' devrimci önderlerini ve örgütleri (THKP-C, THKO, TKP/ML) tanıma ve okuma süreçleri hız kazanmıştı. Bu örgütlerin gençlik içinde örgütlenme çabaları çok çabuk karşılık bulmuştu. Bu gelişmelerden okulumuzdaki sayısı otuzu geçmeyen çekirdek kadronun etkilenmemesi imkânsızdı. Önceleri İYÖKD içinde aktif ve homojen görünen, birbirine çok güvenen bu militan kadro, kaçınılmaz olarak genel siyasi tartışmaların ve gruplaşmaların etkisine girdi. Öğrenci evleri şu veya bu örgütün taraflarınca sık sık ziyaret edilir oldu. Ziyaretçilerden biri de sonraki yıllarda "sol içi" çatışmaya kurban giden Ali Rıza Koşar'dı. Ben ilk makineli tüfeği Üsküdar Paşakapısı'ndaki DGM protosto eyleminde onun elinde görmüştüm. Uzun boylu,

esmer, yakışıklı, Deniz Gezmiş'i andıran çok sevdiğim bu arkadaş o yıllarda THKO taraftarıydı. Sonraki yıllarda ise "Beş Parçacılar" diye anılan Kürt grubunun önderlerinden oldu. Özellikle İYÖKD içinde "sosyal emperyalizm" meselesi tartışılmaya başlayınca Sovyet- ler Birliği'ni "sosyal emperyalist" kabul edenlerle hatalı (revizyonist) ama hâlâ sosyalist olarak görenler iki ana gruba ayrıldı. Ve ilerleyen tartışmalar sonucunda da maalesef gençliğin en güçlü demokratik örgütü İYÖKD bölündü.

Okuldaki mücadelem ve katıldığım direniş, boykot, yürüyüş, eylem ve kavgalar sonucu sadece okulda en önde olanlardan birisi olarak tanınmakla kalmamış, İstanbul genelinde de bilinen biri olmuştum. Gericilerin ve faşistlerin yayın organlarında (*Tercüman*, *Bayrak*, *Hergün* vb.) sık sık benim Filistin'de eğitim gördüğüm, çok iyi silah ve bomba kullandığım vs. haberleri yapılıp hedef gösteriliyordum. Adam adama markajın olduğu "sosyal emperyalizm" tartışmalarının başladığı dönemde, Müslüm Uzun bana gelerek "Veli gel seni Ankara AYÖD'den gelen önemli bir arkadaşla tanıştırayım" deyince, okulun karşısındaki Lazların çalıştırdığı kahveye gittik. Esmer, gür bıyıklı, ortanın üstünde boyu, biz yaşlarda, sert bakışlı, sert mizaçlı, kendinden oldukça emin bir arkadaşla tokalaştık. Hemen konuya girdi. Beni fazla ciddiye almadan Müslüm'e hitaben, genelde Kürtlerden, Kürt gençliğinin durumundan, örgütlenmesinden bahsetti. Ben biraz şaşkın, biraz da tepkiyle dinliyordum.

İlk defa Kürtlerden, Kürt ulusundan ve Kürt gençliğinden, onların ayrı örgütlenmesinden bahseden birini görüyordum. Konuşulanların ayrıntısını tam hatırlamıyorum ama Müslüm'e söylediği son cümle genel olarak hiç aklımdan çıkmadı: "Gençlik içindeki bu ayrışma ve tartışma biz Kürtlerin ana meselesi değil. Siz kendi örgütlenmenize bakın ama seçimlerde tercihinizi Mahir Çayan çizgisinde olan arkadaşlardan yana kullanın." Bir saate yakın konuşmadan sonra arkadaş gitti.

Müslüm konuşmayı nasıl buldun diye sorunca, "önemli adam bu mu?" diye tepki gösterdim. Devamla da, "Konuşmasına Kürtlerle başladı Kürtlerle bitirdi. Kürdü çıkar onun yerine Türkü koy, MHP'den farkı yok" deyince; Müslüm kızıp, "Tabii oğlum, siz 'sosyal şovenler' ne anlar Kürdün derdinden" diye sitem etti. Bir saate yakın

dinlediğim kişinin, ileriki yıllarda ülke ve Ortadoğu siyasetine damgasını vuran, Kürdistan'ın parçalanmış/bölünmüş topraklarında yaşayan çoğu Kürtlerin kendine önder kabul ettikleri, bölge ve dünya siyasetinde görüşleri tartışılan bu kişinin Abdullah Öcalan olduğunu nereden bilebilirdim.

Herkes yolunu belirlerken, ben de yoğun pratik içinde zaman bulduğum kadar araştırmaya ve okumaya devam ediyordum. Sanırım 1975 yazıydı. Nasıl, nerede tanıştım hatırlamıyorum. Bir gün kısa boylu, Alevi bıyığı gibi burma bıyıklı, orta boylu, iri yapılı, oldukça kıllı, yakışıklı sayılabilecek, benden birkaç yaş büyük birisi benimle ilişki kurdu ve teksir halinde İbrahim Kaypakaya'nın *"Bütün Yazıları"*nı[10] verip "oku tartışalım" dedi. Yazıları okuyunca çok etkilendim. Birkaç defa buluşup yazılar üzerinde tartıştık. Bu yazılardan İbrahim Kaypakkaya'nın kim olduğunu ve düşüncelerini öğrendim, kurucusu olduğu TKP/ML TİKKO'nun siyasi düşünceleri ve geçmiş eylemleri hakkında bilgi sahibi oldum. Ve bu tanışmadan sonra örgüt, parti, partili olmanın önemi, legal ve illegal mücadele ve illegalitenin önemi gibi konularda kafam netleşti. Bana bu yazıları veren, beni etkileyen, örgütleyen kişi, maalesef sonra yıllar sonra Milliyet gazetesinde 'Ben bir teröristtim' diye geçmişini, inancını inkar edip karalayan, pişmanlık duyan yazısını okuyunca ileride ayrıntısını anlatacağım Orhan Bakır'ın İzmir Buca cezaevinden kaçtıktan sonra İstanbul'a gelişinin ilk gecedeki sohbetimizdeki tepkimi çeken, görüşüne hak verip uzak görüşlülüğüne bir daha hak verdim.

Bu kişi Prof. olarak halen Danimarka'da bir üniversitede öğretim görevlisi olan Ümit Necef 'ti.

Tanışmamızdan kısa bir süre sonra onun vasıtasıyla Armenak Bakırcıyan (Orhan Bakır) ile tanıştım. Orhan yoldaş orta boylu, beyaz tenli, kepçe kulaklı, alabildiğine sakin, az konuşan, daha ilk bakışta insana güven veren, görünüşü, giyim kuşamı alabildiğine sade olmasına rağmen kararlılığı ve yiğitliği ilk bakışta hissedilebilen durgunluğu ve özgüveni olan birisiydi. Onunla ilk görüşmemiz, Maltepe E5 yoluna yakın boş bir arazide Ümit Necef 'in de olduğu ilk toplantıda oldu. İlk defa onların önerisi ile "Elka grevi"ne gidip işçilerle ta-

10) İbrahim Kaypakkaya, Bütün Yazılar I, 1. baskı: Ekim 1976, Tufan Yay.

nışıp onlara bir konuşma yaptım. Bu kısa beraberlikten sonra Orhan yoldaşı uzun süre görmedim.

Örgütle birkaç buluşmadan sonra yolumu çizmiş, hedefimi belirlemiştim. Kendimi diğer devrimci öğrencilerden ayrı ve çok özel görmeye başlamıştım. Gerek çok deşifre olmam, gerekse faşistlerin hedef göstermesi yüzünden can güvenliğim yoktu. Yoldaşların silahlanmam gerektiğini söylemesi üzerine yiğit anamdan silah bulması için yardım istedim. O da evde tekstil üzerine piko işi yaparak kazandığı parayla Çorum'a gidip o yıllarda silah kaçakçılığı ile ünlü Çanakçı köyünden Çek yapısı Czeka marka orijinal bir 7,65 tabanca aldı. Böylece ilk defa silahım oldu. Okullardaki öğrenci mücadelesinin yanı sıra yönümü işçi grevlerine çevirmiştim. İllegaliteye önem vererek yaşam tarzımda da ciddi farklılık yarattım. İçki içmeyi bırakıp günlük yaşamımı, giyim kuşamımı, davranışlarımı değiştirerek lumpen ve sekter halimi üzerimden atmaya başladım.

Okulda gözümün tuttuğu öğrencilere çok gizli şekilde teksire basılmış Kaypakkaya'nın Bütün Yazılar'ını veriyordum. Ama geç kalmıştık, bizim çekirdek kadro çoktan tercihini yapmış, çoğu Mahir çizgisinde, birkaçı da THKO sempatizanı olmuştu. İşin garibi benden önce örgütlenip DGD'yi kuran, aynı okulda okuduğumuz İbrahim Ünal ve "Bingöllü Uzun"dan hatta hiç yıldızımın barışmadığı "Uzun Bacı"mızdan da haberim yoktu. O kadar illegal takılıyorduk yani.

İYÖKD İle Yol Ayrımı

Kesin kararımı verip siyasi rotamı belirlediğim dönemde, İYÖKD içinde Sovyetler Birliği'nin Kruşçev'den sonra sosyalizmden saparak "sosyal emperyalist" devlet olduğu tezi tüm hararetiyle tartışılıyordu. Kadıköy'de şimdiki antikacılar çarşısının olduğu handaki bir dernekte, dönemin ajitatörlerinden Bülent Uluer, Sovyetler'in "revizyonist", Çin'in "oportünist" olduğunu anlatarak Che Guevara ve Latin Amerika çizgisinin devrim için gerekli olduğu konusunda ajitasyon çekiyor, Sovyetler Birliği'nin her şeye rağmen "sosyalist" bir ülke olduğunu savunarak "sosyal emperyalizm" tezine şiddetle karşı çıkıyordu. Ben de Sovyetler Birliği'nin Macaristan ve Çekoslovakya'daki darbe ve müdahalelerini örnek vererek Bülent'i sıkıştırıyor-

dum. Bu tür siyasi tartışmalara kitle önünde katılmayı sevmeyen ve genellikle dinleyen, birçok işgal ve boykotta birlikte olduğumuz için bana güvenen Dursun Karataş kolumdan çekerek, "Velo, oportünistler Bülent'i sıkıştırıyor anladık da sana ne oluyor? Sen niçin Bülent'e yükleniyorsun?" diye çıkıştığında; "Dursun arkadaş, ben de Rusya'nın sosyal emperyalist olduğunu kabul ediyorum" deyince; "Yapma ya Velo, seni de mi kaybettik?" deyip üzüntüsünü belirtmişti.

Halbuki 1975 yılının sonlarında yapılan kongrede ben ve okuldaki devrimci arkadaşlar TİSP'lilere karşı Mahir Çayan çizgisindeki ekibi savunmuş, hatta aynı kongrede İbrahim Kaypakkaya çizgisinde konuşma yapmak isteyen İbrahim Ünal yoldaşa, Dev-Genç ekibiyle birlikte neyi konuşucağını bilmeden, konuşmasını engelleyip üzerine yürüyenlerdendim. Kongreyi benim de destek verdiğim İrfan Yavru, Hüseyin Solgun, Mehmet Çakıcı ekibinden oluşan cepheciler kazanmıştı.

Bu kongreden sonra İ. Kaypakkaya çizgisindeki arkadaşlar ayrılıp Devrimci Gençlik Derneği (DGD) kurmuş ve okulumuzdan İ. Ünal ve Bingöllü Uzun yönetime girmişti. Ama ben o tarihte hâlâ örgütlü olmadığım için bu gelişmeden haberim yoktu. Hâlâ İYÖKD'nin tarafsız devrimci hızlı bir militanıydım. Seçilen yönetimin tutuklanmasının ardından başta Dursun Karataş olmak üzere Paşa Güven, Hüseyin Karcı, Bülent Uluer, İbrahim Erdoğan fiilen yönetimi üstlenmişti. Tutuklananların da içinde olduğu yönetimde yedek üye olan Dursun Karataş dışında diğerlerinin hukuki bir geçerliliği yoktu. Bu aşamada hem derneği hukuki bir yapıya kavuşturmak hem de sol içinde her düşüncenin temsil edileceği, birliğin korunduğu, hukuken aynı ismi kullanamasak da yeni bir isimle tüm sol grupların aldıkları oy oranında temsil edileceği bir dernek kurulması için -örgütlü olan TKP dışında- tüm gruplar ilk başta anlayış birliğine varmıştık. Bu anlayışa göre aynı dernek çatısı içinde yapılacak demokratik bir seçimle herkesin aldığı oyla, gücü oranında temsil edileceği bir dernek çatısında birleşmeyi kabul etmişlerdi. Cepheciler ayrı bir liste, sosyal emperyalizm tezini kabul eden *Halkın Kurtuluşu*, *Halkın Yolu*, *Halkın Birliği*, *Halkın Gücü* ortak ayrı bir listede seçime katılacaktı. Cephecilerin tüm okullarda yayın organlarının tümü "halk" ile başladığı için o dönemde, "halkın sülalesi" olarak anılan tüm gruplardan (HK, HY, HG, HB) kitle gücü olarak fazla

görünüyordu ve cepheci arkadaşlar seçimi kazanıp dernekte kendi siyasi çizgisinin çoğunlukta olacağını düşünüyorlardı. Seçimlerde tüm okullara farklı zamanlarda sandık konuldu, isteyen öğrenci gözetmenler huzurunda oyunu istediği gruba veriyordu. Dev-Genç'li arkadaşlar çoğunluğu alacaklarına ve sadece kendi çizgisindeki arkadaşlardan bir yönetim olacağına çok eminlerdi ama oylar genelde başa baş gidiyordu. Bu dengeyi bozan ve beklenenin aksine sonuç çıkan iki okuldan biri bizimkiydi. Okul- da gerek benim önde ve sevilen biri olmam gerek benim dışımda bizim hareketten başta İbrahim Ünal ve diğer arkadaşların adının duyulmaya başlamasının yanı sıra *Halkın Kurtuluşu* gazetesinin ya- yınlanmasıyla Eğitim Bölümü'nden Dursun, A. Kadir Konuk gibi arkadaşların "HK" adına öne çıkmaları bizim okulda "halkın sülalesi"nin kitle gücünün çok açık ara, Dev-Genç'e karşı ezici bir üstünlük bekliyorduk. Ama o güne kadar okul mücadelesinde omuz omuza olduğumuz, birbirine güvenen çekirdek kadrolardan Cevdet Yıldırım, Müslüm Uzun, Hüseyin Duranay Dev-Genç listesi çıkarınca, biz 67 delege kazanırken, onlar 47 delegeyle sürpriz yaptılar.

İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) seçimleri en son yapılacaktı. Dev-Genç'liler çoğunluktaydı ve seçimi kazanmaları bekleniyordu. Fakat beklenen olmadı, "halkın sülalesi" seçimi kazandı. Bu netice ile yeni oluşacak dernekte Dev-Genç'li arkadaşlar çoğunluğu kaybedeceğini anlayınca daha önce varılan anlayışa yan çizerek "Biz Sovyetler'e sosyal emperyalist diyenlerle aynı çatı altında olamayız" diyerek İYÖKD'nin "K"sini kaldırıp Paşa Güven başkanlığında İYÖD'ü kurdular. Sonra da adını Dev-Genç olarak devam ettirdiler.

Bu seçimlerden sonra, 1976 başlarında bizler de "halkın sülalesi" olarak alınan oy oranına göre temsil sistemiyle oluşturduğumuz yönetim kurulu ile İstanbul Yurtsever Devrimci Gençlik Derneği'ni (İYDGD) kurduk. En çok oyu alan *Halkın Kurtuluşu*'ndan (Ali Rıza Öğüt) başkan, *Halkın Yolu*'ndan (Erhan Önsel) genel sekreter, *Halkın Gücü*'nden (Veli Emektar) genel sayman oldu. Yönetimin diğer üyeleri ise aldıkları oy oranına göre Mustafa Esat Tekkanat (HY), Metin Dalgıç (HK, sonradan itirafçı oldu), İsmail Dolca (HK) ve Turan Karasu (HY) idi.

Doğrusu yanlışı, haklısı haksızı bir yana, o tarihe kadar arala-

rında görüş ayrılığı olsa da hep birlikte faşist saldırılara göğüs germiş, cenazelerini birlikte kaldırmış devrimci gençlik, bu ayrılığın ardından önce üçe (Dev-Genç, İGD, İYDGD) bölündü, sonra da arkası kesilmeyen ayrılıklarla bırak birbirinin cenazesine gitmeyi birbirine kurşun sıkar hale geldi. Ben de bu acıyı o süreçte yaşadım. Bir İGD'liye çok "zorunlu" kaldığım için attığım bir tokadın dışında, sekter ve heyecanlı biri olmama rağmen elim hiçbir devrimciye kalkmadı. Aksine sol içi kavgaları ayırırken çok yumruk yediğim oldu. Özellikle de Dev-Genç'lilerin, o zamanlar demokrasi saflarında gördüğümüz Aydınlıkçıları konuşturmamak için döverek yaka paça kürsüden atmalarına her engel oluşumda yediğim o yumruklar, bugünün "neo-faşist" Aydınlıkçılarının burnundan gelsin!

Derneğin daha ilk kuruluş bildirisinde Halkın Kurtuluşu'ndan arkadaşlarla aramızda sorun çıktı. İçeriğinde anlaştığımız bildirinin basım işini HK'lı arkadaşlar üstlenmişti. Bildirinin dağıtımını organize etmek için, Beyoğlu'nda, sosyal-demokrat ağırlıklı, devletçe meşruluğu kabul gören Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı (TMGT) bürosunda toplandığımız bir gün, bildiri basılmış olarak geldi. Son cümle değiştirilip, "Yukarıdaki tüm amaç ve hedefler HALKIN KURTULUŞU yolunda gerçekleşecektir" gibi bir cümle eklenmiş, derneğin tüm amacı *Halkın Kurtuluşu* gazetesinin yoludur anlamında bir cümle yazılmıştı. Çoğunlukta oldukları için "şark kurnazlığı" yapan bu arkadaşlara itiraz edince aramızda sert tartışmalar oldu.

HK'lı arkadaşlar gidip biz de kalkmak üzereyken birden büyük gürültüyle odanın kapısı tekmeyle açıldı, otomatik silahlarla odaya giren sivil polisler, "Herkes ellerini havaya kaldırsın ve tek tek dışarı çıksın!" dediler ve bizi üst katta derneğin salonunda topladılar. Ellerimiz başımızın üstünde, kapıda eli silahlı bir polis beklerken diğer odadakileri de salona toplamaya başladılar. O sıra hukuk öğrencisi yoldaşımız M. Ali Eren (daha sonra CHP'den milletvekili oldu) kulağıma, "Velo benim silahtan tutuklama kararım var, kaçmam gerek, ben arka camdan atlayacağım, sen polislerin dikkatini dağıtıp bana yardım et" dedi. Bunun üzerine birden ayağa kalkıp kapıdaki polise "Memur bey, bunca zamandır ne bekletiyorsunuz bizi, bu yaptığınız hukuki değil, ben gidiyorum" diye bağırınca, polis elindeki silahı doğrultarak yerime oturmamı söyledi. Bununla da kalmayıp tüm dikkatini bana veren polis yanıma gelerek dipçikle birkaç kez vurdu.

Ben bağırıp slogan atınca herkes slogan attı ve M. Ali yağmur borusuna tutunarak aşağı sarkıp kaçtı.

Daha sonra kimliklerimize bakıp, benim de içinde olduğum dört beş kişiyi aşağı odaya indirip kelepçelediler. Ekibin başı adını Ömer Ateş[11] olarak hatırladığım komiser telsizle merkezi arayarak "Birkaç keklik aldık ama biri fazla öten keklik, adı Veli Emektar." Kaba dayak sonrasında 1. Şube'de hücre, sorgu ve mahkeme derken birkaç gün sonra bırakıldık.

İlk toplantısında gruplar arasında çelişki çıkan dernekte HK'nın "Mao'yu kabul" edip birdenbire bizden daha hızlı "Mao'cu" olması ve "Ne Amerika Ne Rusya" sloganını baş sloganlarından biri haline getirmesi, yazılamalarda derneğin ortak sloganı yerine kendi merkezi sloganlarını yazıp altına İYDGD yazmaları, birçok mahalli bölgede kendi siyasi bildirilerinin altına İYDGD imzası koymaları gibi nedenler güvensizliği arttırdı. Öte yandan "Ne Amerika Ne Rusya" sloganını temel sloganlardan biri olarak öne çıkarması *Halkın Yolu*'ndan İlkay-Necmi Demir'in başını çektiği bir grubun Aydınlık'a geçip buna dernek genel sekreteri Erkan Önsel'in de dâhil olmasıyla Dev-Genç'li arkadaşlarla derneğin eylem birliğini de imkânsız hale getirdi. Dev-Genç'li arkadaşların yaptığı tüm eylem ve etkinliklerde "Ne Amerika Ne Rusya" sloganını kendilerinin bulunduğu veya önderlik etdiği hiçbir kitle eyleminde attırmayacağını, bu sloganı atanlarla hiçbir kitle eylemi yapmayacağını ilan etti. Bizim grup her ne kadar Sovyet Rusya'yı "sosyal emperyalist" görüp, "baş düşman" olarak ABD emperyalizmini gördüğü için bu sloganı atmıyordu. Ay- rıca geleneğimizin "Silahlı mücadele esas mücadeledir" tezi- ne uygun silahlı eylemlerle faşistlerin cezalandırılması, bankalara el koyma eylemleri gençlik içinde yankı buluyor ve sempati topluyordu. Ayrıca Dev-Genç önder kadroları ile geçmişe dayanan mücadele ortaklığım, güven ve sevgi nedeniyle İYÖD döneminden beri oluşan güven temelinde arkadaşlar dernek olarak bizi muhatap alıyor ve benimle görüşüyorlardı. Böylece biz, Dev-Genç ile İYDGD arasındaki ihtilaflarda ve kavgalarda aracı oluyor, tampon görevi görüyorduk.

İki derneğin çelişkilerinin yoğun olduğu günlerde İYÖD'lü

11) Ömer Ateş'le yıllar sonra Suadiye Büyük Otel'de karşılaştık, koruma müdürü olmuştu, beni görüp tanıdı, birlikte bir bira içip geçmişi yadettik!

(Dev-Genç) arkadaşlar okullardaki faşist saldırıları protesto için Beşiktaş'tan başlayıp Taksim'de sonlanacak bir miting yapacaklardı. Dernekte sadece siyaseten bizi, kişi olarak da beni muhatap aldıklarından bizim grubun (Halkın Gücü-Partizan) katılmasını istediler. Ama "Ne Amerika ne Rusya" pankartını açan, bu sloganı atan grup- ların gelmemesini, gelirlerse de ne pahasına olursa olsun bu sloganı attırmayacaklarını da özellikle belirttiler. Beşiktaş'ta toplandık. Tüm uyarılara rağmen önce gelip büyük bir "Ne Amerika Ne Rusya" pankartının arkasında toplanan HK'lılar sık sık bu sloganı atıyorlardı. Hava birden gerildi. Bunun üzerine 200 kişi civarındaki kitlemizi Dev-Genç'lilerle HK'lılar arasına tampon yaptıktan sonra arkadaş- ları kavgada taraf olmamaları, paniğe kapılmamaları, talimat dışına çıkmamaları için uyardım. Bu uyarımdan hemen sonra Dev-Genç'li birkaç arkadaş gelip HK'lı arkadaşlara "Pankartı toplamalarını, bu mitingi kendilerinin tertiplediğini, disipline uymayanları mitinge almayacaklarını" söylediler. Aralarındaki tartışma uzayıp sertleşince HK'nın içinden kırmızı kazaklı orta boylu biri havaya iki el ateş açtı ve gruptan çıkıp aniden kayboldu. Kitlenin önünde boru gibi sesiyle galeyana gelip bağıran, okuldaki bir olayda gözaltına alınırken polise yalvarması, aman dilemesinden sonra kendisine güvenimin kalmadığı ve kendisinden şüphelendiğim ve HK'lıları bu konuda uyardığım halde onu dernek yönetimine alıp sonradan itirafçı olan bizim okulda müzik bölümü öğrencisi "Arap Metin" önündeki Dev-Genç'liye vurunca ortalık karıştı. Bülent Uluer kavganın olduğu yere koşarken bir taraftan da "Che'nin silahlı gerillaları ön tarafa" diye bağırıyordu. Bu komut üzerine belindeki silahları tutarak koşan birkaç liseli genç geldi. Ben "Arkadaşlar yapmayın" desem de birkaç el daha silah sesi duyuldu. İki ateş arasında kalınca kitlemize "Yoldaşlar, herkes yere yatsın ayakta kimse kalmasın" diye bağırdım. Buna rağmen genç bir kız yoldaşımız topuğundan vuruldu ve maalesef o yoldaş sakat kaldı. Bizi çevreleyen polis hiç müdahale etmeden zevkle olanları seyrediyordu.

Sonunda bağırma çağırma, ikna, yalvarma ile ortalık sakinleşti, yürüyüş başladı. İnönü Stadı'na gelip yokuşu tırmandığımızda kitlenin hayli gerisinden gelen HK'lı bir grup, tekrar yine en önde Arap Metin olmak üzere koşarcasına hızlanarak önümüze geçmeye ve Dev-Genç kitlesine yetişmeye çalışıyordu. Durum giderek vahim-

leşiyordu, Arap Metin'i sertçe uyardım. Ben Arap'la konuşurken çok genç bir çocuk sopayla koşarak gelip tüm gücüyle elindeki sopayı kafama salladı. Ani bir refleksle sırtımı dönünce sopa sırtıma geldi, nefes alamadan yere düştüm. Öyle sert vurmuştu ki silahımı çekecek gücü bulamamıştım. Ben yerdeyken Bülent Uluer koşarak "Yanlış birine vurdun" diye çocuğu azarladı. Dev-Genç kitlesi The Marmara Oteli'ni geçince HK'lılar yine hareketlenip arayı kapatmak için hızlandı. Bunu gören o dönemde de sorumluluk sahibi olan, sonradan ismi kendi grubunca efsane olacak bir arkadaşım yolun tam ortasına gelerek, belinden 14'lü tabancasını çıkardıktan sonra direkt HK'lıların olduğu kitleyi hedef alarak bir şarjör boşalttı. İkinci şarjörü takarken yetişip kolunu tutup, "Ne yapıyorsun arkadaşım, karşındakiler faşist değil, onlar da devrimci" diyerek uyardığımda ise "Boş ver Velo, defalarca uyardık bu alçak oportünistleri" dedi.

İşte o döneme kadar "birlik" olan devrimci gençliğin durumu maalesef buydu.

1976'nın 24 Kasım'ı olmalı, iki Cerrahpaşa Tıp öğrencisi faşistlerce katledilmişti. Bu olayı protesto etmek için Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ni işgal etmiştik. Her zaman olduğu gibi en kalabalık kitle Dev-Genç'ti. İnisiyatif onlardaydı. Akşam oldu kumanya dağıtılacak. Bir amfide HK'lı arkadaşlar Dev-Genç'lilerin karşı olduğu malum sloganı atınca hava yine gerildi. Kapalı bir alandayız ve iki taraf da kalabalıktı. Dev-Genç'liler "Bu sloganı atmaya devam ederseniz size kumanya vermeyiz, okuldan da dışarı atarız" dediler. Ben o zamanlar örgütlüyüm. Hem derneğin hem de partinin, hem illegal hem de legal gençlik sorumlusu ve hareketin sözcüsüyüm. Faşist saldırıları protesto için yapılan İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Maçka/Taşkışla işgali başta olmak üzere tüm işgallere katılıp işgal komitesinde siyasetim adına yer alıp konuşmalar yaptığım günlerdi. Bülent'i çağırarak "Nasıl kumanya vermezsiniz, bu arkadaşları nasıl dışarı atarsınız. Bu arkadaşlar buna direnmez mi, sonuçları ne olur tahmin edebiliyor musun?" diyerek ikna etmeye çalıştım. Zor ikna olacak gibiydi. "Bülent arkadaş, bu tavrınızda ısrar ederseniz bizi karşınızda bulursunuz. Ben şimdi yoldaşlara haber gönderiyorum. Takviye askeri güç isteyeceğim, haberiniz olsun" diye kestirip attım.

O yıllar örgüt yeni yeni toparlanıyor olsa da birkaç yoldaşımız

çatışmalarda ölmüş, birçok eylem parti adına üstlenilmişti. TİKKO deyince dost da düşman da düşünüyordu. Bu gerginlik içinde akşam geç vakit Hüseyin Balkır bir yoldaşla beraber geldi. Hüseyin'in ceketinin altında Fransız map makineli, cebinde konserve kutuları (el yapımı bomba) vardı. Bülent'i karanlık bir yere çektim, yoldaşlar seni görmek istiyor dedim. Koltuk altında silahı görünen Hüseyin, "Bak arkadaşım, Velo bizi temsil ediyor, ona göre tavır alın. İşi uzatıp bizi istemediğimiz davranışlara zorlamayın. Biz sabaha kadar buradayız, ayrıca bizim dışımızda birkaç 'asker' arkadaş da var" deyince Bülent sessizce gitti. Ben sakin olup havayı germemeleri konusunda HK'lıları tekrar ikna etmeye çalıştım. Neyse ki bir iki itiş kakış dışında olay olmadan sabahı ettik.

Bir Yanlış Bir Okulu Götürür

Okulumuz devrimci potansiyelin en yüksek olduğu ve bizim de öğrenci gençlik içinde en güçlü olduğumuz okullardan biriydi. Bunda öğrencilerin sınıfsal ve sosyal durumları esas belirleyici olsa da başta benim ve değişik gruplara dağılan çekirdek kadronun emeği çoktu. Ama süreç içinde maalesef inisiyatifi elimizde tutamadık. Okulun düşmesinde devletin baskı ve zulmü rol oynasa da, haklı temelde başlayıp sonra gruplar arasında aptalca "sidik yarışına" dönüşen ve faşistlerin manevra alanını güçlendiren "süresiz boykot" kararımızın etkisi büyüktür. Bu hatada diğer gruplardaki arkadaşların payı olsa da esas sorumlu olarak kendimi görüyorum. Gruplar arası çatışma genelde uç boyutta olmasına rağmen bizim okuldaki militan arkadaşlar arasındaki saygı, sevgi ve birlik her zaman kendini koruyordu. Siyaseten yanlış bu eylem kararını çok ısrarcı ve tavizsiz boykotu bırakma tavrı sürdürseydim, tek başıma bitirecek saygınlığım ve güvenilirliğim vardı, dersem abartı olmaz. Ama birçok öğrencinin hayatını zora sokan, geç mezun olmasına ya da okuldan ayrılmak zorunda kalmasına sebep olan bu eylemin anlamsızca uzamasının baş sorumlulardan birisi olarak kendimi görüyorum.

1976 yılı. 1. Milliyetçi Cephe (AP, MSP, MHP, CGP) iktidardaydı. Faşist saldırılar her kesime özellikle de en dinamik kesim olan gençliğe karşı ülke genelinde hız kazanmıştı. Buna paralel olarak bizim okula yeni faşist öğretmenler atanmış, faşist öğrenciler kaydolmuştu. Okul kapısının hemen karşısındaki dört katlı binayı MHP'liler satın

alarak yurt yapıp çeşitli illerden devşirdikleri faşistleri öğrenci kisvesi altında yerleştirmişlerdi. Siyasi iktidar, CHP hükümetinin boykotun da etkisiyle aldığı eğitim enstitülerinin 4 yıl olması yönündeki kararı iptal etmişti. Faşistler okulun karşısında üç katlı bir binayı kiralayıp yurt yapmış ve çoğu öğrenci dahi olmayan yurdun değişik yerlerinden topladıkları elikanlı faşistlere karargâh yapmıştı ama diğer öğrencilerin barınma ve beslenme sorunları devam ediyordu. Bu gelişmeler üzerine daha önce sesi soluğu çıkmayan faşistler okulda gövde gösterisi yapıp öğrencilere saldırmaya başladı. Okulun girişteki ziyaretçi odası polis karakolu olmuş, okul önünde sivil polis dışında sürekli 15-20 polis ve bir panzer beklemeye başlamıştı. Okulla öğrenci olarak fazla ilgim kalmamış hatta sanırım sürgünden sonra boykottan önce okul yönetimi değiştiğinde okuldan atılmıştım. Okulun öğrenci sayısı ise "gece bölümü" ve "hızlandırılmış eğitimle" birlikte birkaç bini bulmuştu.

Okuldaki demokrat ve devrimci öğrencileri rahatsız eden bu durum diğer illerdeki eğitim enstitülerinde daha da katmerli yaşanıyordu. Ülke genelinde solun en güçlü olduğu eğitim enstitüsü bizim okuldu. Bu gelişmeler üzerine okuldaki çeşitli siyasi gruplardaki çekirdek kadroyla, hem siyasi hem de güvenilir dostlar olarak durum değerlendirmesi yaptık. Ülke geneline yayılacak ve tüm eğitim enstitülerini kapsayacak bir "boykot" yapmanın doğru olacağı düşüncesinde birleştikten sonra, bunu tüm siyasi gruplarda ve militan geniş kesimlerde tartıştırıp onaylattık. Ankara ile irtibata geçip, orada tüm Türkiye'de sayıları on biri bulan eğitim enstitülerini toplama kararı aldık. O toplantıya gitmeden okulda ya faşist bir saldırı oldu ya da sevilen bir hoca sürülünce biz boykotu diğer okullardan önce 8 Ocak'ta başlattık. Başlangıçta katılım yüzde seksen civarındaydı ve beklediğimiz bir katılımdı. Her bölümden sadece beş on faşist ve apolitik kişiler derslere giriyordu. Aldığımız karara göre, boykota katılan öğrenciler okula gidecek ama derslere girmeyerek kantinde veya yemekhanede oturacak, okulu terk etmeyecekti.

Boykotun başlamasından birkaç gün sonra kararlaştırılan toplantıya katılmak üzere Ankara'ya gitmek için yola çıktım. Sabah erken Gazi Eğitim'e çok yakın olan otobüs terminaline indim, yürüyerek Yabancı Diller'in olduğu arka kapıdan okula girecekken, saat yedi civarında, sekiz on kişilik bir grubu görünce ciddiye almayıp

yoluma devam ettim. Okulun arka kapısına gelince kalabalık çoğalıp beşli onlu gruplar halinde volta atmaya başladı. Tiplerinden faşist olduklarını anlamıştım. Kaçsam dikkatlerini çekecektim, üstlerine doğru yürüyüp kapıya geldim. Kapıda kimlik kontrolü yapan on beş kişilik grup içeriye girer girmez elime bir bildiri tutuşturdu. Ben gülerek mutlu olmuş havasında imzaya baktım: Ankara Ülkü Ocakları. Okulun öğrencisi olup olmadığımı sorduklarında nişanlımın burada oku- duğunu, İstanbul'dan geldiğimi, her gelişimde bir uğursuzluk oldu- ğunu, geçen sefer geldiğimde trafik kazası geçirip ayağımı kırdığımı bugün de "olay"a denk geldiğimi söyledim. Kimliğimi istediklerinde verdim, öğrenci olup olmadığımı sorduklarında "evet" dedim. Hangi yurtta kaldığımı sorduklarında ise "Ayıptır söylemesi aile durumum iyi, kendi evim var. Okula da ara sıra uğrarım" dedim. Öğrenci kimliğimle nüfus cüzdanım arasında Mao'nun gençlik için söylenmiş bir sözünü görürler diye ödüm kopuyordu. Gayet sakin, "İzin verin de okula gireyim bizim kızı göreyim" dediğimde "S... git lan, kız filan göremezsin. Bugün okul yok, ülkücüler okula el koydu" diyerek kıçıma bir tekme vurdular. "İyi olmuş valla, benim de Ankara'ya bu son gelişim olur, bu kızda bir uğursuzluk var" diyerek ana caddeye yöneldim. Arkamdan okkalı bir küfrü esirgemediler: "o... çocuğu böyle günde sevgili görmeye gelmiş..."

Ön kapıda devrimciler vardır düşüncesiyle ana caddeden Konya yoluna geldiğimde gruplar halinde volta atanları gördüm. Başım önümde, bildiriyi okuyormuş gibi yapıp yüzümü kapamaya çalıştım. Birden yolun karşısında Şeker Yurdu'nun önünde Çorum'dan tanıdığım, önceleri demokratlarla takılıp sonra faşist olmuş, Ankara Ziraat'te okuyan, adını "Nusret" olarak hatırladığım genci gördüm. Göz göze gelmemizle yanındakiler bana yöneldi. İstifimi bozmadım, panikleyip kaçmaya çalışsam linç olmam mümkündü. En önde koşan bana bir kafa atınca dişim kırıldı, burnum çatladı, ağzım kan çanağına döndü. Ben gayet sakin bir edayla, "Arkadaşım yanlış adama vurdun, niye vurdun" desem de ikinci yumruğu kaldırdığında hafifçe elini tuttum. Meğer ilk karşılaştığım faşistler beni takip ediyormuş. Onlardan biri, "Bırak lan, bu zibidi kız için gelmiş, bir bok değil" deyince kurtuldum.

Ellerinden kurtulmamda emekli başçavuş akrabamın verdiği yakası kürklü askeri parkanın da etkisi oldu. O yıllar faşistler de ba-

zen askeri parka giyiyor ama yakasında mutlaka kürk oluyordu. Olay mahallinden ağzım burnum kan içinde Beşevler'e doğru yürüdüm.

Okula beş yüz metre uzaklıkta, sayıları 100-150 civarında, okula girip girmemeyi tartışan devrimci öğrencilerden, öğretmen okulundan arkadaşın birini tanıdım. Onları "Ön ve arka kapı tutulmuş, en az 500 kişi varlar. Bu güçle okula girmeniz çok zor. Ona göre karar alın" diyerek uyardım. Sonra da arkadaşı kenara çekip beni evlerine götürmesini, ayakta duramadığımı söyledim. Bir taksiyle arkadaşın bodrum katta birkaç öğrenci ile kaldığı eve gittik.

Öğleye kadar uyuyunca biraz kendime gelmiştim. Meğer bu saldırı okullardaki tüm faşistlerin birleşip Gazi Eğitim'i bastığı en büyük saldırıymış ve o gün bir devrimciyi öldürüp birini yaralamışlar. Bu saldırıdan sonra faşistler devletin de desteğiyle Gazi'yi ele geçirdiler. Gazi Eğitim işgal altında olduğu için toplantıyı Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin kantininde yaptık. Toplantıya Türkiye genelinde 11 eğitim enstitüsünden yedi-sekiz okul temsilcisi katıldı. Ankara Gazi adına İdris Köylü'nün toplantıya hükmetme çabası, sık sık faşistler karşısında aktif direnme, kavga, gerekirse silahlı direnme gibi çok keskin konuşmaları dikkatimi çekince tedirgin oldum. Söz alarak "Kitlesel direnmeye evet ama bireysel şiddet, silah külah bizim işimiz değil. Biz burada demokratik bir mücadele çerçevesinde yasal haklarımız için uğraşıyoruz. İşin özü bu, direnmenin boyutu bu amaca hizmet etmeli" diyerek, diğer arkadaşların da okullarının durumunu anlatmasını, boykotun süresi ve başarı şansı konusundaki düşüncelerini belirtmelerini istedim. Temsilcilerin çoğu uzun süreli bir boykotu götürmeye güç ve potansiyel olmadığını, en fazla beş-on gün boykot yapabileceklerini ama devam eden okullara güçleri oranında bildirilerle, forum gibi eylemlerle destek vereceklerini belirttiler.

İdris Köylü tekrar söz alarak, talepler kabul edilene kadar süresiz boykot başlatacaklarını söyleyip diğer okulların da aynı yolu izlemeleri gerektiği konusunda yine çok keskin bir ajitasyon çekti. Ben ise, iki gündür boykotta olan okulumuzda katılımın çok yüksek olduğunu, diğer okullarda boykotta olanların boykota devam etmesi, olmayanların mutlaka boykotu başlatmalarını söyleyerek, faşist saldırıların durması ve demokratik hakların kazanılması için yapılan boykotun bir sonuç alınmadan sonlandırılmasının yanlış olduğunu,

bunun okullarımızdaki devrimci-demokrat kitlede moral bozukluğu yaratacağını, ülke genelinde de faşizme karşı ortak mücadele gücümüzü zayıflatacağını vb. içeren bir konuşma yaptım. Sonra da, sonuç alana kadar boykotu sürdüreceğimizi, kitle desteğine ve yeterli kadroya sahip olduğumuzu söyledim. İlk iki boykot örneğimizi vererek genel anlamda Ankara Gazi'ye destek verdim. Her okulun boykot süresini kendi gücü ve şartlarına uygun olarak belirlemesi konusunda da ortak bir görüş birliğiyle toplantıyı sonlandırdık.

İstanbul'a gelip "boykot komitesi"ndeki diğer arkadaşlara okulların durumunu, Ankara Gazi'nin faşist işgal altında olduğunu ve diğer okulların boykotu uzun süre götüremeyeceklerini uzun uzun anlattım. Tüm siyasi grupların ve toplantıdaki bağımsız bölüm temsilcilerinin onayıyla sonuç alınıncaya kadar "süresiz boykot" kararı alındı. Ülke genelinde tüm eğitim enstitülerinin boykota başladığını ve okuldaki boykotun sonuç alıncaya kadar devam edeceğini bir bildiriyle okul kitlesine duyurduk. Ankara'daki toplantıdan hemen sonra toplantıya temsilci gönderen yedi-sekiz okulda boykot başladıysa da hiçbiri uzun soluklu olmadı. Boykota devam eden sadece bizim okul ve okula zaten giremeyen Ankara Gazi kaldı.

Boykotun daha ilk günlerinde, benim de içinde olduğum önce 11, daha sonra da 24 öğrenci okuldan ya atıldı ya da sürüldü. Ama bunun kitle üzerinde negatif etkisi olmadığı gibi kitleyi daha kararlı hale getirdi. Boykota katılan aktif ve kararlı katılımcılar 50-60 kişilik gruplar halinde topluca okula giriyor, kantinde ve yemekhanede oturup marşlar söylüyordu. Okula dışarıdan gelen faşistlere yer yer saldırıyor ama polis olduğu için kavgalar büyümeden yatışıyordu. O günlerde hem kendi siyasetimin (İYDGD) temsilcisi hem de genelde illegal olarak tüm öğrenci gençliğin sorumlusu olarak çok yoğundum. Okuldaki ilişkilerimi başka arkadaşa devretmiştim ama sık sık bilgi alıyor, değerlendirme toplantılarına katılıyordum.

Boykotun sanırım on beşinci gününde faşistler 100-150 kişilik bir güçle yemekhanede oturan devrimcilere saldırmış, pek çok arkadaşımız yaralanmış, polisin de desteğiyle "boykotçular" okuldan dışarı sürülmüştü. Bu da yetmezmiş gibi bir polis operasyonu ile okul içinde ve dışında yakaladıkları 40'a yakın devrimciyi öğretim hürriyetini engellemekten tutuklayıp Toptaşı Cezaevi'ne gönderdiler. Bu

saldırıdan sonra öne çıkmamış devrimci öğrenciler, kendilerinden olmayan sıradan öğrencileri okula girdiklerinde komaya sokarcasına dövdüklerini, jiletle yüzlerini kestiklerini, devrimci öğrencilerin kanlar içinde Kuyubaşı'na doğru koşarak canlarını zor kurtardıklarını öğrendiğimizin ertesi günü Dev-Genç ve MLSPB ile eylem birliği içinde, okul önünde gazete satma bahanesiyle benim önderliğimde okulu bastık. Faşistler silahla saldırdığında, heyecandan emniyeti açmayı unuttuğumdan silahım çalışmadı. MLSPB sempatizanı Karslı Selo bana bakarak, "Üzerimize mermi yağıyor, ne oluyor komutan tık yok" dedikten sonra ateşle karşılık verdi. Beş on dakika süren çatışmadan sonra faşistler okulun karşısındaki yurtlarına kaçtı. Ne onlardan ne bizden ölen yoktu. Aynı gece okulun duvarlarına ve faşistlerin yurduna kurşun yağdırdık. Bir bildiri ile de "Bundan sonra okuldaki devrimcilere saldırı olursa misli ile cevap vereceğimizi" ilan edip, devrimciler olarak okuldaki baskını üstlendik.

Ne var ki bu ve buna benzer olaylar, militan kadroya moral verirken demokrat kesimi uzaklaştırdı, çoğu demokrat olan sıradan öğrenciler okula gelmez oldu. Rastgeldiğim her öğrenci "Velo bu işin sonu nereye varacak, bir ay oldu okula gidemiyoruz, devamsızlıktan kalacağız" demeye başlamıştı. Fazla irtibatımız olmadığından ve yeni geldiklerinden dolayı özellikle de gece bölümü öğrencileri çözülmeye başlamıştı. Her ne kadar "gece bölümü" öğrencilerinin can güvenliğini sağlamak için okul çıkışında beklesek de, gerekli örgütlenmeyi yapamadığımız için kitlesel olarak üzerlerindeki etkimiz "gündüz bölümü" kadar güçlü değildi.

Bu bekleyişlerde enteresan olaylar da oluyordu. Bazen faşistler ile devrimciler birbirine fazla yaklaşıyor, militan faşistlerle silahlar gösterilerek karşılıklı göz göze geliniyor, kinayeli bakışlar, acı acı gülümsemelerle birbirimize bakışıyorduk. Ama çok kalabalık olduğu için kimse silaha davranma sorumluluğunu alamıyordu, çünkü bir el silah patlasa yüzlerce öğrencinin iki ateş arasında kalıp, onlarcasının yaralanması ve ölme ihtimali vardı. Gece koruma alanlardan sorumlu biri de Göztepe Ticaret Lisesi'nde okuyan yiğit, sessiz ve mütevazı yoldaşım Karslı Zülfikar Uralçin'di. Gündüzlü devrimci-demokrat öğrenciler bu olaylardan sonra artık okula giremiyor, polis grup olarak girmelerine izin vermiyor, tek tek girenlere de faşistler saldırıyordu. Bir ay sonra "normal" öğrencilerin derslere girme oranları

çoğalmaya başladı. MC hükümeti okulu ele geçirmekte çok iddialıydı; basını, öğretmen kadrosu ve devşirme faşist öğrencisiyle planlı hareket ediyorlardı. Okulda ve karşısındaki yurtta besledikleri her an her olaya hazır 150-200 militan kadroları vardı. Boykota kitlesel devam etme olanağının olmadığını görüyordum. Kendi aramızdaki tartışmalarda, bu durumda boykotu sürdürmenin yarardan çok zarar verdiğini görüyorduk ama boykotla ilgili siyasi gruplarla değerlendirme toplantılarında diğer siyasi gruplar devam deyince onlardan daha iştahla "Devam arkadaşlar, ölmek var dönmek yok!" diyor, "Tüm gücümüzle yanınızdayız, her eylemin önündeyiz vb." diyerek ajitasyona devam ediyordum.

Çatışmaların yoğunlaştığı günlerde devrimci öğrenciler genellikle "sınır" olan Kuyubaşı'ndaki Kerem Pastanesi'nde otururdu. Bir gün, pastaneye durum değerlendirmesi için geldiğimde mekânın güvenli olmadığını anlayıp boykotun önder kadrosundan Kolombo Neşet (Arap), Metin Dalgıç, rahmetli Hüseyin Duranay ile evimin olduğu sokakta yürüyorduk. Biz Hüseyin'le biraz arkadaydık. Birden bir ekip otosu sokağa girdi, arkasından biri daha. Öndeki arkadaşlar kaçmaya başladı. Polis arabaları kaçanların peşlerine düşüp tümünü yakalamıştı. Ben kaçmadan ters istikamete, polisin geldiği tarafa kaldırıma geçerek sakince yürürken, "İmdat! Halkımız, polis beni dövüyor, yetişin kurtarın beni. İmdaat, imdat!" diye böğüren bir ses duydum. Döndüğümde bağıranın Arap Metin olduğunu gördüm. İçimden, okkalı bir küfür ettikten sonra, "İki cop yiyince bağırıyorsun, işkence görsen yedi sülaleni okursun!" diye geçirdiğimi hatırlıyorum. Metin, 12 Eylül 1980'den sonra "itirafçı" oldu. O günlerde bu durumu HK'lı arkadaşlara anlattımsa da öyle bir grupçuluk vardı ki, kimse kimseye inanmıyordu. Ben sakin sakin Kızıltoprak'a doğru giden ara sokağa girip koşmaya başladım. Tam Kızıltoprak İlkokulu'na gelmiştim ki, bir sivil alnıma silahı dayadı. Neden kaçtığımı sorunca gayet sakin, "Abi komünistler üst sokağı tutmuşlar, polisle çatışıyorlar. Canımı zor kurtardım, sen de yetiş!" dediğimde; "Defol git, haberim var" deyince aradan inip dolmuşa bindim. Meğer o gün yüzlerce resmi sivil polis Kerem Pastanesi'ni basıp, gözüne kestirdiği devrimcileri toplamış. Sonra da ara sokaklarda "devrimci avına" çıkmış. O günün bilançosu çok ağırdı; okulun militan kadrosundan 40 arkadaşımız tutuklandı ve birkaç ay Toptaşı Cezaevi'nde yattı.

Günlerden bir gün Kuyubaşı Aralık Sokak'ta yolları kesip hem kimin boykotu kırdığını denetliyor hem de bölgeyi faşistlerden koruyorduk. Devriye halindeydik, akşam olmak üzereyken, okuldan çıkanların bazıları Kuyubaşı'nda otobüs beklemeye başladı. İçlerinde iri yarı olanı yolun karşısına geçerek bizim mevzilendiğimiz Aralık Sokak'a girince uzaktan kesmeye başladık. Yanımda birçok eylemde birlikte olduğumuz, çok yiğit, sevdiğim, güvendiğim ve çok uğraşmama rağmen örgütleyemediğim beden eğitimi bölümü öğrencisi Hüseyin (önce Dev-Genç sonra da Dev Sol'cu oldu) ve bir arkadaş daha vardı. Yüzümüz kaşkol ile kapalıydı. Öğrenci sokağa girer girmez Hüseyin belinden çıkardığı zincirle vurunca genç yere düştü ve tekmelemeye başladık. "Yeter" deyip genci bıraktıktan sonra hızla oradan uzaklaştık.

Ertesi gün suratı morarmış biri yanıma gelerek, "Veli arkadaş dün Aralık Sokak'ta faşistler beni öldürüyordu, canımı zor kurtardım. Şunlara bir ceza verip intikamımı alın bu alçaklardan!" demez mi? Güler misin ağlar mısın? Arkadaşa, "Okulun dağılma saatinde ne geziyordun orada, okuldan mı geliyordun?" diye sorduğumda "Yok yahu ne okulu, ben boykot kırar mıyım?" deyince hiç bozuntuya vermeden, "Alçak faşistler seni çok kötü dövmüşler" diyerek noktayı koydum. Bu öğrenci "solcu" geçinen, hiçbir olaya katılmayan, ağır takılan, okula yeni gelmiş kızlara sarkan biriydi. 20 yıl sonra Fethiye'de ticaretle uğraştığım günlerde İstanbul'dan Fethiye'ye otobüsle giderken yanımdaki koltuğa biri oturdu. Beni tanıdı, hoş beşten sonra konu okul yıllarına geldi; "Veli sen çok çektin bu faşistlerden ama vallahi biz de çok çektik. Hatırlıyorsun değil mi okulda yediğim dayağı" deyince, "Hatırlamaz mıyım, seni biz dövmüştük boykotu kırdığın için. Hem de bugün gibi hatırlıyorum" dedim. "Yapma yahu inanmam buna" deyip konuyu evliliklerine getirdi.

Militan kadronun yakalanmasından sonra işler iyice sarpasarmıştı. Aranır duruma düşmüş, örgüt çalışmalarına yoğunlaşmıştım. Okul mücadelesi çok gerilere düşse de okulu ihmal etmiyor, vargücümüzle okulun düşmemesi için çabalıyorduk. Hatta örgütten yardım isteyip, sayısı sınırlı olan kadrolarımızla, sık sık siyasi grup olarak eylemler düzenliyorduk. Boykotu desteklemek için okul civarında yazılama yapacağımız günde, arkadaşımla evlenme kararı almıştık. İbrahim Ünal'la yazılama yapıyorduk. Ben korumaydım,

İbrahim duvarlara "Faşist işgale son, demokratik eğitim" gibi sloganlar yazıyordu.

Gece yarısını geçmişti. Dar bir sokaktayken bir bekçi şapkasını eliyle saklayarak sinsi sinsi yaklaşmaya başladı. Ciddiye almadığımız bekçi hızla yaklaşıp İbrahim'in kolundan tutarak, "Ne yapıyorsun sen burada uşağım?" diye sorgu suale başladı. İbrahim, "Bekçi amca okulumuzu faşistler işgal etti, okula giremiyoruz. Onu protesto için yazı yazıyoruz" deyince; sertçe kolundan tutarak, "Yazı yazmak yasak! Haydi karakola" dediyse de İbrahim gülümseyerek, "Git işine bekçi amca, sen hırsızları, katilleri yakala, bizim ne işimiz var karakolda" deyince bekçi silahına sarıldı. İş ciddileşince ben gizlendiğim yerden çıkarak silahı alnına dayayıp, "Bekçi amca git işine, başımızı belaya sokma" dedim. Ürkerek geri çekildi sonra da aniden silahını çekip ağzına mermi verdi. İbrahim de silahını çekip buna doğrulttu. Kendine doğrulmuş iki silahı görünce birden çektiği silahını kendi alnına dayayıp, "Ben Karadenizliyim, devlet ekmeği yiyorum, devlet silahı taşıyorum. Emanete hıyanet etmem, ya benimle karakola gelirsiniz ya da kafama sıkarım" demez mi? Şaşırdık, gülümsedik. İbrahim "Tamam bekçi amca geliyoruz" diyerek silahını indirip yanına yaklaşınca aniden elindeki silahı aldı, "... git lan, başımıza bela mısın, şimdi beynine sıkarım" deyince de başladı yalvarmaya; "Beni meslekten atarlar, dört çocuğum var, aç kalırlar, siz bilirsiniz, silahımı verin."

Acıdık, İbrahim şarjördeki mermileri boşaltıp çakaralmaz silahını verip mermileri de cebine koydu. Ama Karadenizli bekçi her şeye rağmen görevini yapmıştı! Karakola gidip takviye getirir endişesiyle yazılamayı bitirip bölgeden uzaklaşınca işimiz yarım kalmıştı. Duvarlara yazdığımız yazıları TRT'de Metin Toker'in sunduğu "Komünizm mi Faşizm mi" programında görünce çok gururlanmıştık.

Tüm çabamıza rağmen boykot kırıldı ve okul faşistlerin eline geçti. Yüzlerce öğrenci okula giremediği için ya okuldan atıldı, ya devamsızlıktan kaldı, ya da okul değiştirmek zorunda kaldı. Boykotu uzatmayıp erken bitirseydik sonuç farklı mı olurdu, sanırım olmazdı. Çünkü okul İstanbul'daki okullar içinde en fazla militan kadroya ve kitle desteğine sahip okullardandı. Devletin gözü üzerimizdeydi. Diğer okullar nasıl MC hükümetlerinin hışmına uğrayıp faşist işgal

ve baskıya uğradıysa biz de fazlasıyla uğradık. Ama siyasi mücadele tecrübemiz daha fazla olsaydı, bu kadar kısa sürede okulu faşistlere teslim etmezdik.

Herkesin Avukatı Erdoğan Gençer Okuldan atılan, sürülen ve sınıfta kalan tüm öğrencilerin Danıştay'a açtığı dava kazanıldı. Tüm öğrencilerin davasına tek başına bakan avukat, hiç kimseden tek kuruş almadığı gibi, fotokopi parası dâhil dosya masraflarını bile cebinden karşıladı. Onun kazandığı dava sonunda yüzlerce öğrenci okulunu bitirip diplomasını aldı. Onunla tanıştığım yıllarda, Moda'da tarihi denebilecek iki oda ve bir mutfaktan oluşan evinin tüm rafları kitap doluydu; evden çok bir kütüphaneye benziyordu. Dört kedisi ile birlikte kalır, sabahları iki meyve, özellikle de vişne ve kiraz yerdi. Akşamları içtiği bir tas çorba ve ölünceye kadar içtiği birinci sigarası ile bir ömür bitirdi. Her siyasi grubun dergisini alır ve hepsine eşit mesafede olurdu. Beni çok severdi. Belki de sevdiği ve güvendiği için, evinde kalıp parasızlıktan yakındığımda, "Bankalar para dolu Veli, iki silahlı adamla girersin, istediğin kadar parayı alırsın" türü şaka ile karışık konuşurdu. Bazen "Bu adam hiçbir siyasetin disiplinine girmiyor, bu kadar öğrencinin davasına bedava bakıyor, bana da sık sık zarf atıyor, bunda bir iş var!" diye ondan işkillenirdim. Uçan kuştan nem kaptığımız zamanlardı. Şimdi düşününce utanıyorum. Bu onurlu avukat, yıllar sonra, "Deniz Gezmiş'in avukatı kış günü sokakta kaldı" diye gazete manşetlerinde çıkan, yoksulluk içinde sokakta ölen Erdoğan Gencer'di.

Sanırım kısa Ecevit hükümeti döneminde, okuldan atılan öğrencilere af çıktı. Okul faşistlerin işgalindeydi, okulun önünde sürekli bir panzer, siviller hariç on beş yirmi toplum polisi beklemeye başlamıştı. Okula olan sorumluluğumdan dolayı çılgınca bir karar verdim; okula gidip kalan derslerin sınavına girecektim. Niyetim okula afla dönen devrimci-demokrat öğrencilere hem "yıkılmadık ayaktayız!" mesajı vermek, hem de düşmana inat diplomayı almaktı. Beni okul içinde o kadar polis ve öğrencinin içinde öldüremezlerdi. En fazla iyi bir dayak yerdim, bu da bize gönül verip güvenen öğrenciler için değerdi.

Mayıs sonuydu, üzerimde siyah bir kazak vardı. Okulun kapısına gelip eski öğrenci kimliğimi gösterdim. Arandıktan sonra bi-

zim bölümdeki sınav salonuna girdim. Sanırım Sanat Tarihi sınavı vardı. Sınavda ya tektim ya da iki kişiydik. Soruları ne duymuş ne de okumuştum. Akran olmamız muhtemel gözetmen hocayı çağırarak, "Hocam, sizin niyetiniz üzüm yemek mi bağcıyı dövmek mi? Ben bu konuları ne okudum ne de duydum, öğrenciyken bu konulardan hiç bahsedilmedi" diye yarı şaka yarı ciddi diyalog kurdum. Gözetmen kulağıma eğilerek, "Veli arkadaş, seni tanıyorum, sesini çıkarma, dikkat çekme, birazdan sana soruların cevaplarını getireceğim" dedi ve dediğini de yaptı. Sınav bitimine yakın, sınıfın kapısı sık sık açılıyor, birileri şaşkın gözlerle bakıyor, kendi aralarında konuşmaya başladıklarında tehlikeyi sezmiştim; faşistler beni tanımıştı. Sınav kâğıdını verip kapıya gelince içlerinden biri beni okul müdürünün çağırdığını söyleyince, gayet sakin bir tavırla "Tamam" dedim. Durum tahminimden de vahimdi. Okula girdiğimi okula devrimci kimliğini gizleyerek giren öğrenciler de öğrenmiş, durumu fark eden, bizim bölümde okuyan, faşistlerce tanınmayan, işgalin en zor günlerinde bile istihbarat için okula gönderdiğimiz bir kız arkadaş merakla beni takip ediyormuş. Sınavdan çıkıp müdürün odasına üç beş faşist nezaretinde giderken, onunla göz göze gelince, tuvaleti işaret ettim. O tuvalete doğru gidince ben de tuvalete gider gibi hızla arkasından yetişerek tuvalette ona, "okulun hemen karşısındaki fotoğrafçıya gidip silah göndermesini ve beni tekrar tuvalet girişinde beklemesini, müdürün odasında olacağımı" söyledim. (O yıllarda kadın polis olmadığından kızların üstü aranmıyor, sadece çantalarına bakılıyordu.)

Okulun çıkış kapısından kırk elli metre ileride, üstü kahve altında fotoğrafçılık yapan ve siyasi kimliğini çok iyi gizleyen sanırım Yozgatlı iki kardeş dükkânlarında genellikle silah bulunduruyorlardı. Müdürün odasına girdiğimde en az on faşist hoca bir uzaylıya bakar gibi, biraz şaşkın, biraz mutlu bakıyorlardı. Namık Kemal isimli 30-35 yaşlarındaki sarışın mavi gözlü faşist suratlı müdür zafer kazan- mış bir komutan edasıyla gayet mutlu şekilde, "Hoş geldin Veli arkadaş" dedi. Ben de gayet rahat "hoş bulduk" dedim. "Bir şey içer misin?" deyince de; "Valla bir çayınız varsa içerim, sınavda yoruldum, sigara da içemedim" diyerek bahçeyi gören cam kısmına oturdum. Müdür "Hay hay, içebilirsin" dedi. Çay geldi sigarayı yaktım. Ayak, ayak üstünde; "Buyurun, beni çağırmışsınız

konuya geçebiliriz" dedim. "Evet hocam, memleket Çorum'du değil mi?" diye sordu. "Evet" dediğimde müdür heyecanla ayağa kalkarak hamasi bir söyleve başladı: "Evet arkadaşlar, ben şunu bilirim; hiçbir Türk evladı, hele de Çorum gibi tarih boyu hiç bozulmadan Türklüğünü koruyan Anadolu evladı vatanına ihanet etmez, devletine yanlış yapmaz, hata yapsa bile aslına döner, yolundan sapmaz. Veli kardeşim de aslına döndü, vatanını, anasını, babasını düşünerek devletine, okuluna döndü. Ona bir daha 'hoş geldin' diyorum. Arkadaşlar, 1968'de komünist öğrenciler ayaklandığında ben Fransa'da öğrenciydim. O alçakları çok iyi tanırım. Başlarına çok iş geldi, çoğu okulundan, işinden oldu. Alnınıza 'komünist' damgası yiyince ömür boyu bu kara lekeden kurtulamazsınız. Ölünceye kadar ne işiniz ne mesleğiniz olur. Hayatınız, geleceğiniz kül olur." Bu konuştukça coşuyor, ben cevap vermedikçe daha da galeyana geliyordu. Gözüm dışarıdaydı, kız arkadaşın gelişini bekliyordum. Hiç cevap vermeden gayet lakayt bir vaziyette dinlerken müdür ateşli nutkunu bitirip yerine oturdu ve "Size özel bir soru sorabilir miyim?" dedi. "Buyurun sorun" dediğimde de "Evli misiniz, bekâr mısınız, sevgiliniz var mı?" demez mi? Bunun konumuzla ne alakası olduğunu, bu çok özel sorunun, cevabının bende kalmasını söyledim ama içimden de "Faşizme teslim olduk gittik!" diye hayıflanıyordum.

Vakit kazanmak için "bir çay daha içebilir miyim" dedim. Çay geldi, yine sigara yaktım. Hepsi ağzımdan çıkacak söze bakıyordu. Nihayet kız arkadaş görünmüştü. Müdüre, "Birkaç kelime de ben etmek istiyorum" dedim. Herkes pür dikkat heyecanla bana bakıyordu. "Biz yolumuzu çizmişiz müdür. Bizim yolumuz tam da senin dediğin gibi o temiz Anadolu toprağını emperyalistlerden ve onların paralı işbirlikçilerinden kurtarma yoludur. Bu yol hayatın ve tarihin bize verdiği ahlaki ve vicdani bir görev. Konuşma arasında komünistlerden bahsettin. Ben kendimi komünist görecek kadar bilgili, birikimli ve tecrübeye sahip değilim ama tüm yaşamımı iyi bir komünist olmaya adamış bir sıra neferiyim. Eğer bir komünist olabilirsem ne mutlu bana. O 'kara leke' dediğin 'kızıllığı' alnımda hayatın bana bahşettiği en büyük onur olarak kabul ederim" deyince, sinirden kıpkırmızı ayağa kalkarak; "Şu bahçede volta atan öğrencileri görüyor musun? Onların çoğu da senin gibi öğrenci görünen anarşist ve komünistler. Elimde olsa bir makineli alıp çoğunu gebertirim"

diye sesini yükseltti. Ayağa kalkıp, "Müdür, müdür!.. Sende ve senin gibi düşünen tetikçi öğrencilerinde yürek varsa, okulunu bitirmeye gelmiş masum insanların kafasını gözünü kırıp, diğerlerine dehşet saçmak için kafalarını jiletle keserek Kuyubaşı'na al kanlar içinde göndermeyin. Yüreğiniz ve gücünüz varsa bizim gibi kendine 'komünist' diyenleri vurun dövün, vurup öldürün. Bu sana Veli Emektar sözü. Eğer okula gelen bir öğrencinin kılına zarar gelirse misliyle karşılığını alacaksınız. Bunu unutma, ben gidiyorum. Çay ve sigara için teşekkürler" dedim. Doğru karşıdaki tuvalete yöneldim, tuvaletinin önünde yoldaşım bekliyordu. Belinden çıkardığı silahı aynı hızla hemen hiç bakmadan aldığım gibi belime sokup kazağı üstüne çekip bahçeye indim.

Bu dik duruşum duyulmuş, bahçeye çıkar çıkmaz on beş yirmiye yakın faşist beni çembere almıştı. Laf atıyor, küfür ediyorlardı. İçlerinde solcuların da olduğunu tahmin ettiğim 100-150 kişilik bir grup ikinci daireyi oluşturmuş, olacakları merak ediyordu. Sakinliğimi bozmadan ilerliyordum ama hiç biri cesaret edip ilk yumruğu vuramıyordu. Biri vursa hepsi saldıracaktı. Kapıdaki resmi polisler gelmişti bile. Ben ağır ağır yürürken küfürlerini sürdürüyorlardı. O sırada içlerinden biri haddini aşarak, "Ulan komünist, evini biliyoruz, iki bacın var. Bacılarını dağa kaldırıp sırayla ..." deyince kan beynime sıçradı. "Ulan köpek bile olamamış yavru gölbez, sana namus sözü veriyorum: Kuyubaşı'ndan cesedini bu polisler sürüyerek getirecekler, bu da Veli Emektar sözü. Seni tanıdım, kurtuluşun yok, görüşeceğiz" diye gürledim. Bunun üzerine güya beni korumaya gelen polisler, "Ulan aşağılık anarşist, geldin huzur içindeki okulu yine karıştırdın" diye copla bana vurmaya başladılar. O sıra öğrenciler arasında yaşça büyük bir kız öğrenci (sonradan öğrendiğime göre bizim "sosyal faşist" dediğimiz TİP'liymiş!) koşarak polislerin üzerine yürüyüp; "Alçaklar utanmıyor musunuz, elli kişi bir kişiye saldırıyor, siz saldıranlara bir şey yapmayıp bunu copluyorsunuz" diye bağırarak polislere engel oldu.

Kapıdaki polis kulübesine geldiğimizde sivil polisler "... git, bir daha okula gelirsen, okulun çevresinde görünürsen sonun kötü olur" diye okul kapısına getirdiler. Onlara can güvenliğimin olmadığını, dışarı çıkar çıkmaz bu köpeklerin beni öldüreceğini, bu nedenle Kuyubaşı'na kadar bana eşlik etmezlerse buradan çıkmayacağımı söy-

ledim. Fakat çabam nafileydi, iki cop vurup birkaç tekmeyle beni dışarı atıp arkamdan demir kapıyı kapattılar.

Daha elli metre yürümeden dört faşist önümü kesti. Birisini bir çatışmadan tanıyordum, gözü kara katil birisiydi. Urfa Birecikli kara kuru kısa boylu olan bu faşist öne çıkıp benim çarpık yürümemi ve konuşmamı taklit ederek, "Benim adım Veli Emektar, unutma bunu" dedikten sonra, "Biz de unutmadık Veli Emektar ömrün buraya kadarmış" diyerek belindeki silaha sarılınca diğerleri de onu takip edip silahlarını çekmek için ellerini beline attılar. Ben hazırlıklıydım, okuldan çıktığımdan beri elim belimdeki silahtaydı. Ben hızlı davranıp onlardan önce daha önce hiç görmediğim, oldukça heybetli, tahta saplı silahı çektim. Ve onlara karşı yüksek sesle, "Köpek dahi olamamış gölbezler, mermi ağzına sürülmüş vaziyette, kim elini silahına atarsa alnından yer. Sizi öldürmek istemiyorum. Çok gençsiniz, bize büyük köpek lazım, defolun yolumdan" diyerek kendimden emin bağırdığımda bunlar bende silah olacağını hayal bile etmediklerinden donup kaldılar. Ne de olsa onların gözünde iyi silah ve bomba kullanıyordum, Filistin'de eğitim görmüştüm.

O sırada ilginç bir şey oldu; beni okula alan, ilk boykotta pazarlık yaptığım eski okul müdürü Halil Tekinalp garip garip bakarak, hızla yolun sağında yürüyordu. Tam benim hizama gelince birden fırlayıp onu siper ederek koluna girip, "Hocam öğrencilerin hepsi silahlı, beni öldürecekler" dedim. Yaşı altmışı geçmiş hoca kendinden beklemediğim bir güç ve sertlikle beni iteleyip; "Defol yanımdan, hepinizin Allah belasını versin" deyince faşistlerle aramız otuz kırk metre açıldı. Hocayı bırakıp hızla Kuyubaşı'na doğru koştum. Faşistler ateş etmeye başladılarsa da uzun yıllar onların silahından çıkan kurşunların izi kalan, Kuyubaşı'nın okul tarafındaki otobüs durağının yanındaki telefon kulübesinin arkasına kendimi attım. Silahı onlara doğrulttum ama hazneye bir türlü mermi veremiyordum. Siper aldığımı gören faşistler, o yıllarda biriket imalatçısı olan, şimdi ise Marmara Üniversitesi'nin köşeşindeki Antep Lokantası olan yere siper alıp ateşe devam ettiler. Olayı yolun hemen karşı köşesindeki Kerem Pastanesi'ni mesken tutan devrimciler duymuş ama orası sınırın ötesinde olduğundan, yolun bu tarafına geçemiyorlardı. Devrimci öğrenciler; pastanenin duvarlarını kendilerine siper edip, elleri havada, başlarını çıkarmadan "kahrolsun faşistler" diye slogan

atmaya başladı. Silahı getiren kız arkadaş haberi iletmiş, o zamanlar okuldaki "sağ kolum" olan yoldaşım "Çürük" lakaplı Mustafa Savaş bizim eve gidip silahımı anamdan almış. O, "Yoldaş yetiştim" diye bağırıyordu ama faşistler mermi yağdırıyor, kafamı kaldıramıyordum. Elimdeki silah tahta kabzalı Laz yapısı bir silahtı, bir türlü mermiyi ağzına verip ateşleyemiyordum. Mustafa arabaların arasından siper alarak yanıma gelip silahımı verdi. Ben de elimdeki çakaralmazı ona verdim. Faşistlerin elinde 14'lü var, ben mermilerini sayıyorum. İlk şarjörleri boşaldı. Kısa süren sessizlikten sonra ikinci şarjörü taktıkları anda, Mustafa, "Yoldaş mermileri bitti, şunlara Yılmaz Güney gibi bir atış yapayım" deyip ayağa kalktı. Elini beline koydu, ama elindeki çakaralmaz ilk mermiden sonra takıldı. Ona, "Yat yere, yeni şarjör taktılar bekle, ben kalkınca sen de kalk" diye seslendim. Mermilerini sayıyordum, ikinci de bitince, "kalk saldırıya geçiyoruz" dediğimde ikimiz birden ayağa kalktık. Mermileri biten faşistler ayağa kalktığımızı görünce okula doğru kaçmaya başladılar. Biz arkalarından kurşun sıkarak kovalıyor, onlar kaçıyordu. Onlarca devrimci öğrenci bizi izliyordu.

Kaçan faşistleri okulun önündeki polisler ellerinde silahlarıyla yakalasalar da Çorumlu hademe hemşerime göre, ünlü polis şefi Şükrü Balcı'nın talimatıyla silahları geri verilerek serbest bırakılmışlardı. Çatışma bittikten sonra yolun karşısına geçeceğimiz sırada, bir belediye otobüsü durakta önümüzde durdu. Silahlar hâlâ elimizdeydi, otobüsten inenlerden biri okulun en hızlı ve en gözü kara faşistlerinden Tokatlı Mehmet Akıllı bizi görünce canhıraş kaçtı. İstesek vurabilirdik ama arkasından ateş etmedik. Yüzlerce öğrencinin önündeki bu çatışma, iki devrimcinin dört beş faşisti "okula kadar" kovalaması, okuldaki saygınlığımızı ve güvenilirliğimizi en üst seviyeye çıkardı.

Faşistler karakola gidip şikâyetçi olunca mahkemelik olduk. Avukat Erdoğan Abi mahkemeye gelmezsem hakkımda tutuklama kararı çıkacağını iletti. Mahkemeye gelmeleri için haber gönderdiğim arkadaş o akşam afiş asmaya çıkıp yakalanınca geceyi karakolda geçirmiş ve haberi iletememişti. Sabah 00.09'da, belimde silah, Bahariye'deki Adliye'nin karşısındaki kahvede Avukat Erdoğan Abi ile buluştum. Çay ve simit derken bizden gelen giden yok. Yarı şaşkın yarı kızgın bir halde, "Ben gidiyorum abi, bu işte bir bit yeniği var,

arkadaşların mutlaka gelmeleri gerekirdi" dedimse de, o "Bu son mahkemeye girmezsen gıyabında tutuklama çıkar, faşistlerin istediği olur" diye ısrar edince kabul ettim. Sonra da "Mahkeme salonunda faşistler vardır, şikayet eden faşist en azılılarından biri, silahsız olarak o kadar faşistin içine girmem, silahı sana vereyim, sen sürekli yanımda ol, gerekirse senden alırım" dediğimde, silahla külahla hiç ilgisi olmayan, bırak kavgayı kimseye yüksek sesle bağırmamış güzel insan önerimi kabul etti. Masanın altından, sürekli koltuğunun altında gezdirdiği plastik fermuarlı çantasının içine silahı koyup fermuarı kapattım.

Mahkeme salonunda, Mehmet Akıllı'yla birlikte on beş faşist bekliyordu. Üç beş dakika sonra Akıllı ile göz göze geldik, hafif gülümseyerek bana doğru yöneldi. Hemen Erdoğan'ın elindeki çantayı alıp fermuarını yarıya kadar açarak silahı kavradım. Akıllı yanıma gelip, "Merhaba Veli arkadaş" deyince, gayet şaşkın halde "merhaba" dedim. Akıllı başladı akıllı uslu konuşmaya: "Bak Veli arkadaş, ben Tokatlıyım, babam Tokat'ta bir ilkokulda hademe; anlayacağın yoksul aile çocuğuyum. Sen de Çorumlusun, baban öğretmen, sen de yoksul, mert ve delikanlı bir Anadolu çocuğusun. Biz yoksul aile çocukları birbirimizle kavga ediyoruz, gecemiz gündüzümüz yok, okulla ilgimiz yok ama zengin çocukları bu kavgada yok, yanlarına sevgililerini alıp atlıyorlar arabalarına, bu işlere hiç bulaşmıyorlar, hayatlarını yaşıyorlar. Bu işlere artık benim kafam basmıyor. İşin içinde iş var, Amerika var, İsrail var. Ben mahkemede ifademi geri çekeceğim, kimseyi görmedim diyeceğim, ama senden korktuğum için değil, yanlış anlama. Ben Allah'tan başka kimseden korkmam."

Bu lafları duyunca gerçekten şaşırdım ve şöyle karşılık verdim: "Akıllı, vallahi sen komünist olmuşsun. Bu lafları arkadaşların duymasın, 'davadan döndü' diye seni öldürürler. Ama arkadaşım, ben ifade değiştirmeyeceğim. Karakolda ne ifade verdimse aynısını söyleyeceğim." Derken adımız okundu mahkeme salonuna girdik. Hâkim önce Akıllı'nın ne iş yaptığını, adresini sordu, sonra karakol ifadesini okudu; "Bir diyeceğin var mı?" dedi. M. Akıllı'nın boyu bir yetmişin altında, hafif göbekli, saçsız, muhtemelen bir çatışmadan yara almış, kafanın iki yerine dikiş atılmış, sırtında koyu renk bir gömlek, üstünde yelek, altında Adana-Antep usulü siyah şalvar vardı. Öğrenciden çok bir koyun tüccarı görünümündeki Akıllı ayağa

kalktı. Zabıt kâtibi kız göz ucuyla Akıllı'ya baktı. Öğrenci olduğunu yazarken hafif gülümsedi. Akıllı: "Hâkim bey, ben her ne kadar kurşun sıkarken Veli Emektar'ı gördüm diye karakolda ifade verdimse de o ifadeyi olayın paniği içinde verdim. Ben otobüsten inince silah seslerini duydum, kendimi yere attım. Sonra da hızla olay yerinden kaçtım. Kimin ateş ettiğini görmedim" dedi ve yerine oturdu.

Hâkim, "Allahını seven şu adamın kılık kıyafetine, tipine baksın. Üzerinde şalvar, sırtında yelek, kafa iki yerden kırık yaralı öğrenciden çok koyun tüccarına benziyor. Bu adam öğretmen olacak da çocuklarımıza ilim irfan öğretecek" diye konuştuktan sonra Akıllı'ya, ifade değiştirmesine "Korktun mu?" deyince; Akıllı ok gibi yerinden kalkarak, "Hâkim bey, ben Allah'tan başka kimseden korkmam" dediyse de, hâkim sert bir cevapla yerine oturttu. Sıra bana gelince, hakim, "Otobüs durağında pusu kurup okul öğrencilerini silahla taradığım" şeklinde faşistlerin verdiği ifadeyi okudu. Ben de, "Efendim olaydan birkaç gün sonra polis beni yakaladı, karakolda da aynısını söyledim. Arkasına sığındığım telefon kulübesinde saldırganların sıktığı dört beş kurşun deliği hâlâ duruyor, olay yerini inceletebilirsiniz. Ama maalesef polis her zaman olduğu gibi saldırıya biz uğradığımız halde saldırmışız gibi rapor hazırlamış" diye ifade verdim. Hâkim bana da, "Otur otur yerine, siz yaparsınız ama her zaman polis haksızdır. Yaz kızım... Hadi şimdi defolun gidin." Akıllı'yı o olaydan sonra bir daha görmedim, faşist militanlığı bıraktı mı, ne yaptı, ne düşündü hâlâ merak ederim.

Yaşamayan Bilmez: Cana Kıymak Zor İş!

Okula girdiğimde yüzlerce kişi önünde bir faşistin kız kardeşlerime ettiği yenilir yutulur olmayan küfür beni kinle doldurmuştu. Oradakilere "namus sözü" verdiğim gibi o günlerin "feodal kini" ile "Bu küfrün altında kalamam, mutlaka o kişiyi cezalandırmam gerek" diye kendimi şartlandırmıştım. Önce örgütte her şeyimi paylaştığım, en güvendiğim ve sorumlu mevkide olduğunu tahmin ettiğim İbrahim Ünal'dan randevu isteyip, "Yoldaş, bana iki asker yoldaş lazım" talebinde bulundum. İbrahim'in "hayırdır" diye sorması üzerine de okulu güpegündüz basacağımı söyledim. "Velo, okul iki üç kişi ile güpegündüz nasıl basılır ?! Kapıda panzer var, onlarca polis bekliyor. Karşıda faşistlerin yurdu var, gece gündüz silahlı adamlar bek-

liyor. Dahası okulu niçin basacağız, kazancımız ne?" deyince de her şeyi ayrıntısı ile anlatmakla kalmayıp aklımdan geçen eylem planını da söyledim: "Faşistlere gücümüzü göstermeliyiz. Bacılarımıza küfreden o faşiste yaptıklarının hesabını soracağım diye 'namus sözü' verdim. Gündüz de olsa gayet basit planım var; kapıya sessizce yaklaşıp bir konserve kutusuna sıkıştırılmış dinamit lokumu ile yapılan bombayı fırlattığımızda polisler panikle yere yatar. Biz de hem yurdu hem okulu kurşun yağmuruna tutar, birkaçını hallederiz." Kulaklarına inanamayan İbrahim; "Böyle bir öneriyi nasıl yaparsın! Birincisi, sen kimseye haber vermeden faşistlerin işgalindeki okula nasıl girersin? Öğrendiğim kadarıyla canını tesadüfen kurtarmışsın, amacın ne, kime neyi ispat etmek istiyorsun? İkincisi, senin adına utandım. Senin 'bacılarının' namusu halkın namusundan daha mı kutsal? Bu devlet bu halkın anasını bacısını her gün belliyor. Bizim sorunumuz kişilerle değil devletle. Orada birkaç faşisti cezalandıralım derken onların polisinin eli armut mu topluyor. Orada kaybedeceğimiz bir yoldaşın hesabını nasıl verirsin? Ayıp ya, senin gibi kendine 'devrimciyim' diyen bir yoldaşımdan bu lafları duyunca utandım" dedikten sonra sinirle kalkıp gitti. İbrahim'den hayatım boyunca duyduğum en güzel en doğru bir sözdü.

Fakat o tarihte İbrahim'in bu sözünden demoralize olmuş, destek alamadığım gibi bir de çok ağır fırça yemiştim. Kendimi terk edilmiş ve yapayalnız hissedip Gözcübaba'dan aşağı yürümeye başladım. Göztepe Köprüsü yeni yapılıyordu. Gözcübaba'dan sonra yerleşim yeri yoktu. Sinirimden hem ağlıyor, hem de "yoldaşlarım bana sahip çıkmadı" diye reklam tabelalarını kurşunlamaya başladım. Okulda bir mücadelem, bir saygınlığım, her zaman benimle her eyleme gelmiş ve gelebilecek arkadaşlarım varken, o küfür ve verdiğim söz uykularımı kaçırıyordu. O faşisti cezalandırmazsam kendi kendimi çok aşağılanmış hissedecektim.

Faşistin adını ve bölümünü öğrendim; fen bölümü öğrencisiydi ve adı Metin'di. Diğer çalışmalarımdan fırsat buldukça, gündüz bölümünün akşama doğru çıkışında, okuldaki bana güvenen kendi ekibimle Kerem Pastanesi ve ara sokaklarda pusu kurmaya başladım. Karanlık yeni basmıştı, eskisi gibi güvende olmasa da Kerem Pastanesi'nde benim ekiple (Mustafa Savaş, beden bölümünden Hüseyin) pusudaydık. Okul yolundan iki kişi caddeyi geçip pastaneye doğru

gelirken arkadaşlara gelenlerin mutlaka faşist olduklarını ve sırtlarını dönmelerini söyledim. Gelenlerden biri 'bacılarımıza' küfreden faşistti. Milli piyango vurmuş gibi sevindim. Yanındaki dinci kılıklı, orta boylu, sarkık bıyıklı yapılı tipi ilk defa görüyordum. Pastaneyi geçip Feneryolu'na giden sokağa girdiler. Biz arkalarındaydık ve tek silah bendeydi. Arkadaşları silah çekerlerse hemen arkama geçip yere yatmaları için uyardım. Pastaneden 50 metre ilerideki küçük caminin önüne geldiklerinde iyice yaklaşmıştık ki, karşıdan gelen üç-beş delikanlının geçmesini bekledim. Okula ilk geldiğim günler birlikte bira içtiğimiz Fikirtepe'nin gençlerinden biri beni tanıyıp "Merhaba Veli, nerelerdesin epeydir görünmüyorsun" deyince, "Veli" adını duyan faşist arkasını döndü ve beni görünce kaçmak için hamle yaptıysa da fırlayıp küfür eden faşistin kafasına silahı dayadım. Yanındaki kaçarken silahının ağzına mermiyi sürüp bir otomobilin arkasında siper aldı. Ona, "En ufak hareketinde arkadaşının beyni dağılır, kafanı çıkarma" dedikten sonra kafasına silahı dayadığım faşiste döndüm. Bacılarıma küfreden faşistle yüz yüze geldik, suratı bembeyaz oldu. Gözleri mübalağasız bir iki santim dışarı fırladı, dili tutuldu, ağzı köpüklendi. Çok zor anlaşılır şekilde sadece "... yiyeyim, çok gencim beni öldürme" diyebildi. "Benim adım neydi köpek, söyle" deyip kafasına kabzayla bir defa vurdum.

Evet, benim intikamım bu kadardı. Arkamda siper almış arkadaşlar buna saldırdı, biri taşla suratına vurmak istediyse de acıyıp o taşı vurmasına engel oldum. Buna rağmen ağzı burnu kan içinde kaldı. Olayı elinde silahla izleyen arkadaşına bağırdım. "Oradan çık, bu köpek bir adım atınca sen iki adım atacaksın. Yanlış yaparsan kafasına kurşunu yer" dedikten sonra arkadaşları arkama alıp silahı ona doğrultup geri geri yürümesini söyledim. Onun her adımında karşıdaki faşist iki adım atarak geri çekiliyor, insanlar balkondan film seyreder gibi bizi seyrediyordu. Tabanca mesafesinden çıkınca biz hızla geri dönüp kaçtık. Sonradan öğrendik ki silahlı olan faşist birçok kişinin kanına girmiş, hatta grevdeki bir işçinin evini basıp karısını taciz etmiş eli kanlı çok ünlü bir katil olan Aydın Demirkol'muş. Duyduğuma göre, 12 Eylül darbesinde devleti ona da acımamış, sorguda ölmüş.

Bu olaydan sonra küfür eden faşistin ölüm korkusu karşısındaki o şaşkın ve garip hali günlerce rüyama girdi. O zaman anladım ki

birini öldürmek herkesin harcı değil. Hele de pusuya düşürdüğün savunmasız birini bırak öldürmeyi kıyasıya dövmek bile benim işim değil. Bu dayaktan sonra o zavallıyı hiç görmedim, sanırım korkudan okulu terk etti.

Site Yurdu Çatışması ve Yaralanmam

Mücadelenin iyice sertleştiği, her gün üç-beş kişinin siyasi çatışmalarda can verdiği 1977 yılının 7 Ocak'ı. Aranıyordum. Vezneciler'deki Site Öğrenci Yurdu her ne kadar devrimci öğrencilerin karargâhı olsa da, sık sık polis tarafından basılıyordu. Bu nedenle yurda girmeden önce, yanımdaki arkadaşa önden gidip asayişin berkemal olup olmadığına bakmasını söyledim. Durumun normal olduğunu öğrenip tam yurdun giriş kapısında sağdaki bekçi kulübesinin önüne geldiğimizde cayırtı koptu. Site Yurdu'nun tam karşısında, yaklaşık yüz metre uzaklıktaki faşistlerin karargâhı olan Sivas Yurdu'ndan kurşun yağmuru başlamıştı. O kadar yoğun ateş ediliyordu ki, bekçi kulübesinden kafamızı kaldıramıyorduk. Hemen belimdeki örgütün verdiği Laz yapısı 7,65 silahla ateş etmeye başladım. Yurttaki diğer siyasetlerden arkadaşların bazıları içeriden, bazıları da dışarı yanımıza kadar gelerek silahla karşılık vermeye başladı. Kısa sürede mermim bitti. O sırada lise öğrencisi sandığım bir genç, elinde kontrol edemediği 14'lü ile yanıma geldi. O kadar gençti ki, her mermi sıktığında, elindeki silah sağa sola yalpa yaptığından, hedefi tutturması imkânsızdı. İçimden silahı almak geçtiyse de kendi grubumun dışında tanımadığın birine müdahale etmek istemedim. Mermim bitmişti ama yoğun ateş altında yurda girip yardım alamıyorduk. Bir baktım, birçok okul eyleminde birlikte olduğumuz Dev-Genç Başkanı Paşa Güven, elinde silahı ve bir torba mermiyle ateş ediyor. Ona durumu anlatıp mermi istediğimde, "Velo kusura bakma, mermimiz kendi arkadaşlarımıza ancak yeter. İçerideki yoldaşlarından iste" dedi. Devrimciler arasındaki dayanışmada gelinen nokta maalesef böyle idi.

Bunun üzerine yanımdaki arkadaşı içeriye gönderip kendi yoldaşlarımdan iyi bir silah ve mermi istedim. Biraz sonra da yedek şarjörüyle 14'lü geldi. İki yurdun arasındaki mesafe "tabanca mesafesinden" fazla olduğu için kurşunlar boşa gidiyordu. Faşistler uzun namlulu silahlarla yurdun giriş kapısına ve aynı hizadaki katlara yoğun ateş ediyorlarsa da yurdun bittiği sol köşede ateş yoğunluğu yok-

tu. Sürünerek oraya dolanıp karşıdan ateş ettikleri yerleri tespit etmeye başladım. Niyetim kurşun yağmurundan bir boşluk bulduğum anda yurdun dış duvarına kadar bahçeden koşup duvara siper alarak faşistlerin yurduna iyice yaklaşmak ve oradan ateş etmekti. (Şimdi düşünüyorum da filmlerde görsem inanamayacağım bir cesaret ve aptallık örneği.) Ateş kesilip hamle yapacağım sırada kurşun yağmuru tekrar başladı. Baldırımdan vurulunca kendimi var gücümle geri attım. Çatışanların morali bozulmasın diye vurulduğumu gizlemeye çalışıyordum ama yürümeye mecalim yoktu. Olduğum yere çöktüğüm sırada Halkın Yolu taraftarı uzun boylu, sarışın ismini hatırlayamadığım bir dost, "Veli vuruldun mu, niye oturuyorsun?" diye sorunca, durumu anlatıp kimseye bir şey sezdirmeden beni Unkapanı'na doğru götürmesini söyledim. O kardeşim kâh koluma girerek kâh sırtına alarak beni Unkapanı'na götürdü. O sırada çatışmadan çekilen Dev-Genç'li arkadaşları gördüm. Onlara "Arkadaşlar çatışma hâlâ devam ediyor, niçin erken çekildiniz?" dediğimde, içlerinden biri "Veli biz maceracı değiliz, biraz sonra orayı polis basacak" dedi. Ne diyebilirsin ki, belki de haklıydılar, tarih karar versin.

Ben vurulduktan sonra da çatışma yarım saat daha sürmüş. İTÜ'lü Deli Apo'muz elinde mavzerle çatıdan hâlâ kurşun sıkıyormuş. Unkapanı'ndan bir taksi tutup, benim örgütlediğim can dostum Halit'in Fatih Camisi'nin karşısındaki evine geldim. Rahmetli Rengin Teyzem ilk pansumanımı yaptı. Halit'in evi bankalardan el konulan paralardan tutun da silahın külahın saklandığı örgütün en illegal evlerinden biriydi. Sadece üst düzey üç beş arkadaşın bildiği ve çat kapı girdiği, dincilerin merkezinde, çok özel bir ev. Her ne kadar benim örgütlediğim ve beni çok seven insanların evi de olsa, benim gibi herkesin tanıdığı bir insanın o evde uzun süre kalması doğru değildi. Halit'e güvendiği bir arkadaş varsa oraya gitmenin daha doğru olduğunu söyledim. O da, benim de bizim okulda İngilizce bölümü öğrencisi olan nişanlısı Nurgül vasıtasıyla tanıdığım, magazin dergisi Şey'de çalışan Savaş Ay'ın evine gidebileceğimizi söyledi.

Halit'te babadan kalma 56 model bir Mercedes vardı. O halimle, ayağım sargılı, Site'den sonra devrimcilerin ikinci karargâhı olan Kadırga Yurdu'na giderek çatışmanın sonucunu öğrenmeyi önerdim. Yurdun yemekhanesinde öğrenciler toplanmış, Bülent Uluer o güzel nutuklarından birini atıyordu. "Arkadaşlar bugün Vezneciler'deki

Site Yurdu'nda faşistlerin yurda saldırmasından sonra saatler süren bir çatışmayla, Dev-Genç'liler faşistlerin kalesi, oligarşinin kalesi Sivas Yurdu'na kızıl bayrağı dikti." Ben arka sıradan bağırdım: "Bülent çatışma hâlâ sürüyor." Sonradan öğrendik ki Dev-Genç'li arkadaşlar çatışmadan çekilirken Paşa Güven düşmüş, kolunu kırmış ve silahı ile yakalanmış. Her ne kadar işkencede kolu kırıldı dense de gerçek çok çabuk ortaya çıktı.

Savaş Ay'ın Evi

Akşam Savaş'ın evine gittik. Gece geç vakit Cerrahpaşa Tıp'ta okuyan, buğday tenli, sessiz, az konuşan (tipik bir TİKKO'cu) sevimli bir yoldaşım geldi. Bandajı açıp bir çay kaşığıyla ayak tabanımı, eliyle de ayak parmaklarımı yokladı. Hissediyor musun diye sordu. Ben hissettiğimi söylediğimde, "Yoldaş şanslısın, kurşun girmiş çıkmış" dedi. Yaranın olduğu yerden oksijen döküp pansuman etti. Günde üç tane içmem için antibiyotik verdi ve "Yarada şişme, morarma olursa hemen beni veya bir doktoru çağır" deyip yarayı gazlı bezle sardıktan sonra da, "Birkaç gün dinlen, ayağının üstüne fazla basma" diyerek gitti. Savaş'ın evinde birkaç gün kaldım ama boş da durmadım. Savaş'ın en yakın okul arkadaşı ve şimdilerde çok ünlü bir holdingin patronu olan T'yi ve Zeki'yi örgütlemek için Savaş'ın da katıldığı toplantılar yaptım.

Savaş'ı ilk ilişkim kadim dostum Halit sayesinde tanıdım. Savaş, Halit, ünlü iş adamı, Bilir Koleji'nde birlikte okumuş, sıkı ayrılmaz üçlüydü. Savaş'ın ilk eşi Nurgül bizim okulda İngilizce bölümü öğrencisiydi ve tanışırdık. Adam adama siyasi markajın başladığı 1975-76 yıllarında Vatan Caddesi'nde Savaş'ın annesi Şükran Ay'la birlikte oturduğu evde birkaç kez misafir olmuştum.

Tanışmamızdan kısa bir süre sonra vefat eden rahmetli babası oldukça kilolu, yerinden zor kalkan, esas mesleği sihirbazlık olan biriydi. Şükran Ay da çoğu zaman konserler için İstanbul dışına çıkıyordu. İstanbul'da sahneye çıktığında Savaş'ın vosvosu ile anası Şükran Ay'ı Yenikapı'da çalıştığı gazinoya bıraktığımı hatırlıyorum. Babası ölünce Şükran Hanım konser için genellikle İstanbul dışında oluyor, ev Savaş'a kalıyordu. Biz de bunu fırsat bilip Halit'le eve uğruyorduk. Çabalarımızdan biri Savaş'ı ve arkadaşlarını örgütlemekti.

Daha ilk eğitim çalışması için toplandığımızda, diyalektikten başlayıp Marksizm'i anlattığımda ta o yıllar 40-50 işçi çalıştıran işyeri sahibi olan, ayrıca Yıldız Teknik öğrencisi olan günümüzün holding sahibi Ayı uyarıp itiraz etti: "Arkadaşlar Veli'nin anlattıkları benim aklıma yatmadı, beni bir daha bu tür siyasi toplantılara çağırmayın." Zaten Savaş'ın hayali siyasetten çok gazeteci olmak olduğundan bizim onları örgütleme hevesimiz kursağımızda kaldı. Ama biz fırsat buldukça veya her başımız sıkışıp zorda kaldıkça, özellikle kurşunla yaralandığımızda tedavi için onun evine sığınırdım.

Savaş "Şey" adlı bir magazin dergisinde çalışıyordu. Evlerinde oturduğumuz bir gün birden bana, "Veli, beş bin lira kazanmak ister misin?" diye sordu. 350 lira devlet bursu ile okuduğumuz günlerde bu para bir servetti. "İsterim ama bu nasıl olacak?" dediğimde; "Gayet basit, ben yerini göstereceğim, sen Emel Sayın'ın otomobiline gece birkaç el kurşun sıkacaksın. Ben de onu haber yapacağım." Savaş'a sinirlenip, "Biz mafya mıyız, kiralık katil miyiz, devrimcilerin ne işi olur bu tür pis işlerde" diye onu tersledim. Ama Savaş sansasyonel, asparagas haberler yapıp gündem olma huyundan hiç vazgeçmedi. Muhabir olarak çalıştığı Sabah veya Milliyet'te "Vatandaş tüp kuyruğunda uyudu" başlıklı haberin, başlarının altına küçük tüpleri koyup uyuyan iki kişinin fotoğrafı. Savaş, arkadaşları Halit ile Ayı'nın başının altına iki piknik tüp koyup fotoğrafını çekmiş ve bu foto gazetenin birinci sayfasında yayınlanmıştı. Güler misin ağlar mısın? Dönem Ecevit dönemi, yağ ve benzinin karaborsa olduğu dönem. Savaş, hazır cevap, pratik zekaya sahip, enerjik, yerinde duramayan, haber için yapamayacağı bir şey olmayan, parayı ve şöhreti seven bir kardeşimizdi.

Savaş'ın evinde kaldığımız bir gün. Öğrenciyiz ve parasızız. Halit'in babadan kalma 56 model Mercedes'i var ama para yok. Cin fikirli Savaş akşam olunca Halit'e, "Otomobille birkaç saat korsan taksicilik yapayım, topladığım parayla hem depoyu fullerim, hem de yiyecek bir şeyler alırım" diyerek ikna ediyor. Otomobile binip gidiyor, gidiş o gidiş. Bekle Savaş yok, karnımız aç. Savaş saatler sonra dönüp gayet rahat bir şekilde, yolcu bulamadığını söylemez mi? İşin kötü tarafı zar zor depoya koyduğumuz benzini de bitirmiş.

Yine bir gün bizim Dev-Genç'lilerle birlikte düzenlediğimiz ge-

celerimizden birinde okulu erken terk edip illegaliteye çekilen, özenle gizlediğimiz, 1. Konferans'ta Parti Merkez Komitesi Sekreteri olan Sefa Kaçmaz ile konser salonunun alt katında sakin bir yerde kısa bir görüşme yaparken aniden flaş patladı. Sefa fırlayıp Savaş'ı yakalayıp yakasına yapışarak, "Sen kimsin, ver çektiğin filmi" deyince, "Veli'nin arkadaşıyım" diyerek dayaktan kurtuldu ve filmi verdi. Daha sonra yedek filmi verdiğini itiraf etti.

Başka bir gün Halit'in evinde babasından kalma silahı hakkında konuşuyoruz. Bana bir telefon geldi, ben telefonda konuşurken Savaş silahı belime sokup fotoğrafımı çekince, bir yerde yayınlanırsa zor durumda kalacağımızı söyleyerek kızdım. Savaş, "Veliciğim bir gün sen ölürsen, senin kimsede olmayan fotoğrafların bende olacak, bundan ekmek yiyeceğim" demez mi? Lakin tarihin cilvesine bakın ki, Savaş benden önce öldü ve onun çektiği miting konuşmalarımdaki fotoğraflarım dahil onunla birlikte tarihin çöp sepetine gitti.

Coşkun Aral'la tanışıp dost olunca Savaş'ın hayatı değişmişti. Coşkun o yıllar Fransız SPA ajansında "savaş muhabiriydi" ve Savaş'ın da oraya girmesine sebep oldu. Savaş ondan sonra Milliyet'in savaş muhabiri olarak Afganistan ve Ortadoğu'ya gitti. Sonrası basında bir fenomen, ünlü bir gazeteci olarak hayatını sürdürdü. İrfan Aşık yakalandığında "TİKKO'nun İstanbul Sorumlusu yakalandı" diye Milliyet gazetesinin ilk sayfasında haber yapınca, ona kızıp azarlamıştım. İlginç bir gerekçeyle kendini şöyle savunmuştu: "Haberi böyle yapmasam kimsenin İrfan'ın yakalandığından haberi olmaz, belki de onu gözaltında kaybederlerdi."

Aradan yıllar geçti. Yıl 1990. Kız kardeşim Süheyla'nın kaptan eşi İsrafil Türkocağı, Avustralya'dan Japonya'ya maden götürürken okyanusta fırtınaya yakalanır. İkinci kaptan olduğu için geminin yükünden sorumlu İsrafil, yük tanklarını kontrol için ambarın kapağını açtığında, su alan madenin ürettiği zehirli gazdan ambara düşüp ölüyor. Bu acı olayı öğrenince Fethiye'deki işyerinden İstanbul'a geldim. Taziyeye gelenler gitti. Akşam geç vakitte Sabah gazetesinin ilk sayfasında kız kardeşimin kucağında yeğenimle olan büyük boy fotoğrafını gördüm. Büyük puntolarla yazılmış bir başlık: "Bir Kaptanın Şüpheli Ölümü." Haber, enişteminin öldüğü geminin uyuşturucu taşıdığı, namuslu bir adam olan enişteminin buna karşı çıktığı için

öldürülmüş olabileceğine dayandırılmıştı ve gerçekle alakası yoktu. Haberi okuyunca çıldırdım. "Haber için yapamayacağın bir şey yok ama hiç olmazsa ölüme ve o insana saygı duy" diye söylendim. Savaş Ay o günler ünlü bir gazeteci olarak Sabah gazetesinde çalışıyor, benden önce bacıma Halit'le birlikte başsağlığına geliyor ve bacıma, o zaman dört beş yaşında olan yeğenim birlikte, "Kucağında çocuğunla bir fotoğrafını çekeyim" diyor; bacım da safça kabul ediyor. Ve ertesi gün haber yapıyor.

Haberi okuyunca çıldırdım. Aynı gece uzun bir telefon maratonundan sonra Sabah gazetesi gece müdürüne ulaşıp, "Savaş Ay'ı tanıyor musunuz" dediğimde, "Ne demek beyefendi, bizim en saygıdeğer, en kıymetli muhabirlerimizden birisidir" diye cevaplayınca; söyleyeceklerimi not alıp Savaş'a iletmesini söyledim. "Adım Veli Emektar. Savaş'ın anası pavyon şarkıcısıydı. O... dan o... çocuğu çıkar. O... çocuğundan bunun hesabını soracağım." Aradan aylar geçti; *2000'e Doğru* dergisinde Doğu Perinçek ile Sefa'nın Bekaa'ya giderek Apo ile görüştüğü haberi üzerine, hem konu hakkında bilgi edinmek hem de Sefa hakkında bilgi almak için 2000'e Doğru dergisinin Cağaloğlu'ndaki bürosuna gittim. Bürodan çıkarken sokakta Savaş'ı gördüm. Sırtı bana dönük Savaş'ı sertçe dürtüp, "Ulan Allahsız, utanmadın mı en yakın arkadaşının yakını için böyle bir haber yapmaya" diye çıkışınca; "Veliciğim sen 'ölüm ilanı' kaç para biliyor musun? Sen bir milyon dolar versen rahmetlinin ölüm haberini baş sayfada yayınlatıp bütün ülkeye birinci haber olarak duyurabilir misin? Ben o haberi öyle değil, sıradan bir haber olarak yapsam gazete basar mı? Kafan çalışmıyor mu? Biz arkadaşımızın enişteşinin haberini baş sayfadan duyuruyoruz, onun karşılığında o... çocuğu oluyoruz. Kaderin cilvesine bak!" demez mi? Doğrusu işin bu boyutu hiç aklıma gelmemişti. O küfürleri ölüm acısı içinde ettiğimi söyleyip özür dilediğimde beni her zamanki sevecenliğiyle kucakladı. "Önemi yok Veli, biz gazeteciler alışkınız küfre ve tehdide" demeyi de ihmal etmedi. Gerçekten de maddi durumum iyiydi ve sadece Milliyet ve Cumhuriyet'e 4.5 cm uzunluğunda iki cümlelik ölüm ilanı için şimdiki parayla 3 bin lira para ödemiştim.

Ölümünden bir yıl önce Fethiye'ye yanıma geldi. Birlikte kahvaltımızı yaptık. Fatih Camii'ndeki cenaze töreni çok kalabalıktı. Tüm devlet erkanı, valisi, emniyet müdürü vs. oradaydı. Güvenlik çok sıkı

olduğundan bir türlü Savaş'ın tabutuna yaklaşamayınca çıkış kapısında bekledim. Tabut avludan çıktığında elimi dokunup "Güle güle Savaş. Hakkını helal et, bende çok emeğin var" diye mırıldandım. Gözüm dolmuştu. O sırada yaşlıca bir kadın yanıma gelip, "Sende mi bizim tarikattansın, kimlerdensin?" diye sormaz mı? Ona, "Ne tarikatı anne, ben tabuttaki arkadaşımla konuşuyorum" deyince; "Evladım, bu tabut bizim tarikattan ..... efendiye ait" demesin mi? Meğer ben "Savaş" diye başka tabuta ağlamışım. Gazeteci diliyle söylersem, Savaş, "haber atlatır" gibi son anda beni atlatmıştı!

Savaş, eskilerin "nevi şahsına münhasır" dedikleri türden özel bir arkadaştı. Savaş'ın özellikle 12 Eylül'den sonra tercih ederek yaşadığı hayat bir yana, devrimci geleneklerden arkadaşlarda ve bizde çok emeği olan rahmetliye ne yaşarken ne de ölümünde yeterli değeri veremedik vesselam.

"Akıl Tutulması"

Faşistlerin bacılarıma küfrünü unutmuş değildim, amacım "intikam almak", devrimcilerin her zaman her eylemi yapacak güçte ve yürekte olduğunu göstermekti. Aldığım kurşun yarası tam iyileşmemiş, ayağım hala sarılıyken okuldaki diğer siyasi gruplara haber gönderdim ve Fikirtepe'deki Birlik Partisi lokalinde buluştuk. İçimde ukde olan okulu basma önerimi ve gerekçelerimi onlara açtım. Kabul ettiler. HK'dan Hasan en az bir makineli ve üç ya da dört 14'lü silahla gelebileceklerini belirtti. Dev-Yol'dan rahmetli Hüseyin Duranay (daha sonra Dev-Sol'a geçti) üç silahlı militanla katılacaklarını söyledi. Ben de en az üç silahlı yoldaşla katılacağımızı belirttim. İtiraf edeyim ki pasif bulup beğenmediğimiz HK'nın okul eylemine silahlı kişilerle geleceğini söylemesi, hele de silahlardan birinin makineli olması beni hayli şaşırtmış ve kıskanmıştım. Ertesi gün öğleden sonra aynı yerde buluşup eylemin ayrıntısını konuşup dağıldık. Sonraki gün öğleden sonra yine aynı yerde buluştuk. Dev-Yol'cu arkadaşlar söyledikleri gibi Hüseyin Duranay önderliğinde üç kişi ile geldiler. Bizden Uzun ve Mustafa Savaş'la birlikte, boyu uzun "cesareti kısa", deneyimsiz sempatizanlardan Ali gelince bozuldum. İtiraz ettimsede kendisinin ve diğer arkadaşların ısrarıyla razı oldum. HK'yı beklemeye başladık ama görünürde kimse yoktu. Tam kalkmak üzereyken Hasan tek başına gelip, "Kusura bakmayın, yoldaşlarımı bekledim

ama gelen olmayınca yalnız geldim" diye durumu özetledi. Biraz kinayeli bir dille "Silahın var mı Hasan" dediğimde "Evet var" dedi. Sıkılarak Brezilya yapımı, uzun namlulu bir Smith-Wesson çıkardı. (Bu eylemden sonra Hasan HK'lılarla ilişkisini keserek bize yaklaştı). Okula Mandıra Caddesi tarafından yürüyüp, okul kapısına ve faşistlerin yurduna çıkan sokaktan ilerleyerek hem yurdu hem okul kapısını aynı anda kurşunlayacağımızı hatırlatıp, eylemi, "cezalandırma" değil, faşistlere "korku" devrimcilere "güven" ve "moral" vermek için yaptığımızı, bu yüzden faşistler bizi hedef yapıp ateş etmedikçe kimseyi hedef almayacağımızı söyledim. Yaptığım eylem planına göre yoldaşım Uzun, okulun arka bahçesine dolanıp bir dinamit lokumu atacak, panikleyen polisler ve faşistler yere yattığında camları kurşun yağmuruna tutacaktık. Ayrıca eyleme katılan tüm arkadaşlara yedek bir şarjörünün olması gerektiğini, kaçarken polis ve faşistlerle tekrar karşılaşma ihtimalimiz olduğunu da belirttim. Ali yedek şarjörünün olmadığını söyleyince kurşunları sayarak atmasını ve bitirmemesini bir iki mermiyi saklamasını tembihledim.Yani kısaca eylemi planlayan da komutan da ben görünüyordum.

Eylem yerine doğru toplu halde ilerlerken, bizi daha önceki çatışmalardan tanıyan esnafın bir kısmı bir şeyler olacağını anlayıp bazıları kepenkleri indirmeye başladı. Uzun, okulun arkasına dolandığında, biz okula kırk-elli metre mesafede harekete geçmek üzere hazır, suratlarımız kaşkolla kapalı beklemeye başladık. Bir türlü beklenen patlama sesi gelmeyince arkadaşlar haklı olarak huzursuzlanmaya başladı. Bir terslik vardı; ara sokaktan eylemi yapacağımız sokağa fırladım. Sokak çocuk kaynıyor, evlerin önünde kadınlar oturuyordu. Havaya ateş edip "herkes yere yatsın" diye bağırdım. Çocuklar panik içinde kaçışırken elde silah "Kahrolsun faşistler, devrimciler geliyor!" diye slogan atarak faşistlerin yurdunun camlarını kurşunlamaya başladık. Her birimiz bir şarjöre yakın mermi boşattıktan sonra, hızla Mandıra Caddesi'ne doğru kaçmaya başladık.

Kaçarken yolda şarjörler yenilendi. Caddeden Kadıköy istikametine doğru koşarken her verilen görevde bizi zor duruma sokan Ali, eli titreyerek "Üç dört el ateş ettim ama tetiği düşüremiyorum" deyince, bir elimde kendi silahım, diğer elimle onun silahını elinden alıp tetiği düşüreyim derken silah patladı. Kurşun daha önce vurulduğum yerin birkaç santim üstünden girip topuğun hemen altından

çıktı. Sağ bacağım elektriğe kapılmış gibi titreyip güçten düşmüştü. Öndeki arkadaşlar silah sesini duyunca heyacanla durup arkaya baktılar, ben bir şey yok arkadaşlar, yolunuza devam edin diyebildim ancak. "Komutan kendini vurdu, kariyeri yerlerde sürünecek!" diyecek değildim herhalde. Mustafa'ya yanıma gelmesi için işaret ettim. Diğer arkadaşlara elimle gitmelerini söyledikten sonra iki adım yürüyemeden kaldırıma çöktüm. Mustafa'ya olayı anlatıp bir arabayı çevirip uzaklaşmamız gerektiğini söyledim.

Mustafa sarı renkli, yeni model reno bir otomobilin önüne geçti. Araç yavaşlayınca da silahı çekip şoförün yanına oturdu, ben de arkaya. Mustafa, "Devam et amca, korkma seninle işimiz yok" dese de elli yaşı aşkın amca tir tir titriyor, "Gençler gözünüzü seveyim, arabayı emekli paramla yeni aldım. Bir şey olursa yaptıracak param yok. Ben emekli bir işçiyim, bırakın yoluma gideyim" diyordu. Adama acıyıp biraz ileride ineceğimizi, otomobilin zarar görmeyeceğini söyledim. Fikirtepe'nin en tepesine çıkınca araçtan indik. Boş arazide, koluma giren Mustafa'nın yardımı ile bir taşın üstüne oturdum. Ayakkabının içi vıcık vıcık kandı. Mustafa'ya bir taksi bulup hastamız olduğunu, acil karşıya geçmemiz gerektiğini taksiciye söylemesini önerdim. Mustafa, nereye gideceğimizi sorunca da Vatan Caddesi'ne, Savaş Ay'ın evine gideceğimizi söyledim. Başka nereye gidebilirdim ki, eylemden örgütün haberi yok. Ayrıca askeri bir kadro değil, yasal, dernek çalışmaşlarında olan bir sözcüsüyüm.

Kendim ettim kendim buldum, tabii ki kendi ilişkimin olduğu bir yere gidecektim. Mustafa'ya, "Yoldaşlar o evi biliyor, sen beni bırakınca yoldaşlara vurulduğumu söyle, onlar beni bulur" diye tembihledim. Biz konuşurken kırmızı renkli eski model bir taksi önümüzden geçip yüz metre ileride bir evin önünde durdu. "Mustafa koş şu adamı getir, gelmezse silah zoruyla getir, çok kan kaybediyorum, başım dönmeye başladı" deyince; Mustafa adamın yanına gitti, beş on dakika sonra da yola yanaşmam için işaret etti. Ben yol kenarına gelince taksi de geldi. Mustafa ile ben arkadayım, şoförün yanında bir kadın. Adam, "Gençler şanslısınız, ev taşıyordum son seferimi yaptım, hanımı almaya geldim. Hanımı eve bırakayım, yola devam ederiz" deyince teşekkür ettim.

Taksi Mandıra Caddesi'ni geçip okulun arka sokağına yönelin-

ce yakındaki karakol nedeniyle tedirgin olduk. Mustafa kulağıma eği- lip, "Bu alçak bizi karakola götürüyor herhalde, ben silahı çekiyo- rum" der demez elini tutup, "Sakin ol karakol yönüne devam ederse gereğini yap" dedim. Tam köşeye geldik araba durdu. Adam eşine, "Sen eve gidersin ben gençleri karşıya götüreyim" dedi ve yola devam ettik. Boğaz Köprüsü'ne yaklaşırken şoför ayağımı sorunca koşarken kaldırıma takılıp düştüğümü, muhtemelen kırıldığını söyledim. Gülümseyen şoför, "Kırılan ayaktan kan çıkmaz. Senin paçan kan içinde delikanlı. Ben yabancı değilim, Sivaslıyım, çekinmeyin, benden size zarar gelmez" deyince rahatladık. Daha başta gözümün tuttuğu adam, pala bıyıklı, esmer tipik bir Alevi'ydi. Devrimci olduğumuzu söyleyip okul yolunda faşistlerin bizi kurşunladığını, ayağımdan vurulduğumu söyledim. Şoför tahmin ettiğini, çünkü bir saat önce okul tarafından kurşun sesleri geldiğini söyleyip, "Gişelerden geçerken arka koltuğa iyice çekil, ayağının üstüne de bir şey ört, görünmesin. Gişelerde çalışanların çoğu muhbirdir, hemen polisi ararlar" diye tembihledi.

Savaş'ın annesi rahmetli şarkıcı Şükran Ay'ın lunaparkın karşısındaki evine geldik. Savaş o dönem annesi-babası ile kalıyordu, ama annesi çoğu zaman turnede olduğundan evde yalnız oluyordu. Dörtbeş katlı bir apartmanın ikinci katında oturuyorlardı. Evin önüne gelince şoföre borcumuzu sordum, 100 lira deyince mahcup oldum, çünkü 50 liram vardı. Onu da sırf bu eylem için Uzun'un nişanlısından almıştım. "Abi 50 liram var, başka param yok. İstersen kol saatimi vereyim borcuma karşılık" dediğimde "Olur mu öyle şey, durağın adresi kartımda yazılı, uğradığında durağa bırakırsın" dedi. Yoğun çalışmadan ya da ihmalden borcumu bir türlü şoföre ulaştıramadım, bu da içimde dert olarak kaldı.

Mustafa yukarı çıktı, evde kimse yoktu. Daha önce çatışmada yaralandığım Site Yurdu'na gitmekten başka çaremiz yoktu. Bereket Mustafa'da on lira varmış, yurda gidip bizimkilerin odasına kapağı attık. Biz bir şey söylemeyince onlar da illegalite gereği sormuyordu. Bir bardak su ve çay içtikten sonra Savaş'ın ev telefonunu verdim. Yarım saat sonra Mustafa aradığında, eve geldiğini söyledi. Yoldaşlardan taksi parasını alıp tekrar Savaş'ın evine gittik. Mustafa gittikten sonra akşam Cerrahpaşa Tıp'ta okuyan aynı arkadaş yine gelip yarama baktıktan sonra, yine şanslısın yoldaş diyerek, kurşunun girip

çıktığını, muhtemelen kemiklerin zarar görmediğini söyleyip yarayı temizleyip sardı, antibiyotik verdi. "Birkaç gün fazla hareket etme, ayağının üzerine basma" dedi ve gitti.

Hızlı bir çapkın olan rahmetli Savaş, o yıllarda "polis muhabiri" olarak haber için yapmayacağı bir şey olmayan, "demokrat" ama siyasetle yakından ilgisi olmayan, devrimci gruplara eşit mesafede, devrimci mitinglere çağırdığımız, korsan gösterilere de gelen cevval hızlı bir gazeteciydi.

Savaş'ın evine gelişimin ikinci veya üçüncü günü Savaş telefon ederek, "Veli, sola sempati duyan bir kız arkadaş gelecek, ben gelene kadar kıza bir şeyler anlat" dedi. Gelen kız 18-19 yaşlarında, ufak tefek bir lise talebesiydi. Hoş geldin, faslından sonra "Abi bir şey ister misin?" deyince aç olduğumu, yumurta pişirip çay yaparsa sevineceğimi söyledim. Yemek sonrası sohbete başladık; ben diyalektikten başladım anlatmaya. Kızcağız dikkatlice dinliyordu. Sohbetin ilerleyen saatlerinde Savaş geldi, sırtındaki çantayı atıp kıza, "Çay demle" deyince çayı biraz önce içtiğimizi söylediğimde, "İşi ne bir daha demlesin!" diye kestirip attı. Kız çay yapmak için mutfağa gitti, beş dakika sonra Savaş da arkasından. On, on beş dakika geçti bizimkiler ortada yok. Merak edip duvarlara tutunarak mutfağa doğru gittim. Kapıyı açınca şok oldum. Bizimkilerin mutfak tezgâhında yarı çıplak seviştiklerini görünce çok bozuldum ve odaya döndüm. Biraz sonra kapı zili ısrarla çaldı. Savaş camdan baktı, yanıma gelerek, "Veli, nişanlım Nurgün ve Ayı'nın nişanlısıyla kapıda, yandım. Kızı görürlerse hayatım kayar. Bana yardım et" diye panikledi. Bir yandan da kızı kedi yavrusu gibi ensesinden sıkarak bazen perde arkasına bazen koltuk arkasına sokup odada gezdirmeye başladı. Kızcağız ise hiç ses çıkarmadan ne dediyse yapıyordu. Zil ısrarla çalarken Savaş çareyi bulmuştu bile: "Bu kız senin nişanlın, siz illegal takıldığınız için nişanlını gelenlerin görmesini istemiyorsun. Şimdi kızla siz yan odaya geçin, kapıyı kapatalım. Ben kapıyı kimseye açtırmam, ama açarlarsa 'nişanlım' diye tanıtırsın." Bunun üzerine ben, sertçe "Olmaz öyle şey Savaş, kabul etmiyorum. Beni ve devrimciliği bu pis işlerine alet edemezsin" diye çıkıştığımda ise, "Veli gözünü seveyim, ben yoldaşınız olmadığım halde her başın sıkıştığında sana yardım ediyorum. Bu olay benim geleceğim için çok önemli. Doğru bulmasan da hatırım için geç şu odaya, yalvarıyorum" diye ısrar etti. Aşağı

tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık misali, içimden küfrün bini bir para geçtim yan odaya. Ön düğmeleri yarı açık, teri hâlâ soğumamış, yarı şaşkın biraz da mahcup halde bana dönen kız; "Çok kızdınız ama sizin sevgiliniz yok mu, nişanlı değil misiniz? Halden anlamanız gerekir" türünde cümleler kurunca, "Benim de bir sevgilim, bir nişanlım var ama o da benim gibi insan. Sen ve senin gibiler burjuva ahlakında olduğunuz için kızana gelen köpek gibi önüne gelenle çiftleşmeyi normal görüyorsunuz, işte farkımız bu" deyince kızcağız kıpkırmızı oldu (Savaş, bu sözlerime çok alındığını daha sonra bana söyledi).

Kapı zili tekrar çaldı, ben kim olduğunu merakla beklerken içeri elinde kese kâğıdında bir kilo elma ile beni ziyarete gelen İbrahim Ünal girmez mi? Kızla beni aynı odada, kızın göğsü yarı açık şaşkın halini görünce, "Haydi iyisin" der gibi bıyık altından gülerek, "Geçmiş olsun yoldaş, sana elma aldım" dedi. "Yer misin yoldaş?" diye bir tane de kıza fırlattı. Ben elmayı havada kaptım ve sertçe "O bizim yoldaşımız değil, benle de ilgisi yok, kendisini tanımam" dedim. Elmayı da kıza vermedim. Biraz sonra Savaş'ın nişanlısı Nurgün kapıyı tıklattı. "Veli geçmiş olsun T.'nin nişanlısı ile ziyaretine geldik ama senin de nişanlın yanında imiş ve tanışmamızı istememişsin. Seni anlıyorum, haydi bize eyvallah" deyip gittiler. Güler misin ağlar mısın? Aynı gün Savaş'a tepki duyarak, "Ben bu evde kalmam" diyerek evi terk ettim ama çok zaman geçmeden Savaş'a yine muhtaç oldum.

İlk Bildiri

İstanbul'da ilk kez TKP/ML TİKKO imzalı bildiri dağıtılacaktı. O dönem *Halkın Yolu*'ndan arkadaşlarla aramız çok iyiydi. THKP-C'de Mahir Çayan ile yola çıkan önemli isimlerden Necati Sağır, İlkay-Necmi Demir gibi "Yediler" denen kişiler, "sosyal emperyalizm" teorisini kabul edince bize yaklaşmışlardı. Lakin süreci götüren bizim arkadaşların yetersizliği veya "Yediler"in grup veya kişisel egoları uzlaşılacak noktaları ortadan kaldırınca bunlar Halkın Yolu olarak örgütlenerek bizden çok fazla bir gençlik kitlesine ve taraftara sahip olmuşlardı.

Kısa sürede İlkay-Necmi Demir gibi önemli isimler Aydınlık'a geçince güçlerini kaybetmişlerdi. Bu arkadaşlarla *Militan Gençlik*

yıllarında diyalogumuz çok iyiydi ve "malzeme" yardımlaşmamız oluyordu. Parti imzalı bir bildiri yakalansa karşılığı "gizli örgütten" en az 6 yıl ceza olduğundan sorumluluğu fazlaydı. Bu bildiriyi tüm okullarda dağıtmak için öğrenci gençlikte yeterli silahımız yoktu, yeni toparlanıyorduk. Bu eylemden birinci derecede sorumlu olduğum için güvenlik de bize düşüyordu. Dernekte Halkın Yolu adına yönetimde olan, genellikle Halkın Yolu adına eylemlere katılan uzun boylu, esmer, gayet yakışıklı, kendi grubunda çok sevilen bir önder konumda olan, çok erken yaşta kalp krizinden kaybettiğimiz Turan Karasu ("Komando Turan") Site Yurdu'nda kalıyordu. Turan'ın yanına yurda gidip birkaç günlüğüne silah gerektiğini söyledim. O da "Veli bir 7.65, bir 14'lü var ama 14'lü pek sağlam değil, ara sıra tutukluk yapıyor, bir bakalım" deyince odaya çıktık. Turan yastığın altından 14'lüyü çıkardı. İçinden şarjörü çıkarıp silahı bana verdi. O ana kadar hiç görmediğim silahı elimde şöyle bir sallayıp, "Çok oturaklı bir silahmış" der demez silah patladı. Tam karşımdaki Turan'dan sıçrayan kanı görünce göğsünden vurulduğunu zannedip panik halde elimi yüzüme götürdüm. Şaşkın ve panik halinde "Eyvah, ben ne yaptım!" diye bağırdığımı hatırlıyorum. Ellerimi yüzümden indirip, tekrar baktığımda Turan'ı ayakta acıyla elini silkerken görünce dünyalar benim olmuştu. Eğer Turan ölse, gruplar arası rekabetin ve düşmanlığın zirvede olduğu o süreçte ne ben ne siyasetim olayın kaza olduğunu kimseye anlatamaz, iki grup arasında dostluk köprüleri yıkıldığı gibi çok kötü olaylara sebep olması muhtemeldi. "Turan'ı Partizancı Veli katletti" diye bir cümle yürürlüğe girince hiçbir savunma, hiçbir özeleştiri bu iddiayı değiştiremezdi. Kurşun Turan'ın elini ve şarjörü delip çıkmış, elindeki tüm ince kemikleri kırmıştı.

Silah sesiyle birlikte koşuşmalar ve sesler gelmeye başladı. Ben odanın kapısını açarak, "Arkadaşlar küçük bir terslik oldu, sakin olun" diye koridora doğru bağırdım. Turan çok acı çekiyordu, en güvenilir ve en yakın ev Savaş Ay'ın eviydi. Turan'ın elini bir çarşafı yırtıp sardık, üzerine de bir kazak attık, bindik taksiye Savaş'ın evine götürdüm. Böylece Savaş'a karşı tükürdüğümüzü yalamış olduk.

İkindi vaktiydi ve hava çok sıcaktı. Kapı açılmayınca ısrarla zile bastım. Savaş üstü çıplak, terli vaziyette kapıyı açtı. "Kusura bakma çok mecbur kaldım, arkadaş yaralı, bize hemen acil bir doktor la-

zım" dediğimde; Savaş da, "Veli zamanlamana hayranım, hep ben sevişirken mi senin başın belaya giriyor. İçeride bir subay karısı var, haberin olsun" demez mi? Mümkünse kadını odadan çıkarmamasını tembih edip içeri girdik. Turan acıdan kıvranıyor, soğuk terler döküyordu. Üstünü soyup terini silerken kadın aniden içeri girdi. Esmer, orta boylu, uzun saçlı, mavi gözlü 30 yaşlarında "tehlikeli" bir tipe benziyordu. Telaşlı halimizi görüp, "Geçmiş olsun, ne oldu arkadaşa" deyince; Turan'ın eline bir havlu attım. "Bir şey yok, arkadaş elinin üzerine düştü, herhalde kırıldı, çok acı çekiyor" deyince; "Gençler, ben subay karısıyım. Kırık ile kurşun yarasını ayırt edebilirim, bu kurşun yarası. Arkadaş da çok yakışıklı imiş maşallah, inşallah fazla bir şeyi yoktur" diyerek yaklaşıp Turan'ın omuzlarına dokundu. Ben sertçe, "Lütfen odanıza girin, biz hallederiz" deyince; "Tahminim siz devrimcisiniz, ben severim devrimcileri. Silaha ihtiyacınız varsa kocamın ikinci tabancası evde, size verebilirim" deyince iyice öfkelendim. Savaş'ı bir kenara çekip, "Savaş şu kadını başımızdan uzaklaştır, yoksa başım belaya girecek. Çabuk doktor bul" dedim.

Savaş kadınla birlikte apar topar çıktı. Yarım saat sonra da elinde çantası, yaşı altmışın üzerinde gözlüklü ufak tefek bir adamla geldi. Adam yarayı temizledi, yaranın üzerine penisilin tozu serpmeye başladı. Daha önce bana söylenen, "Eğer kurşun girip çıktıysa kurşunun girdiği yere ta ki öbür taraftan çıkana kadar bol oksijenli su dökün, sonra da güçlü bir antibiyotik verin, ama sakın kurşun yarasına toz kullanmayın" şeklinde bir bilgiydi. Hal böyle olunca, "Doktor bey, toz kullanmasanız" diye itiraz ettiğimde, sertçe dönerek, "Siz doktor musunuz, tıp öğrencisi misiniz?" demez mi! "İkisi de değilim" dediğimde ise, "O zaman lütfen susun, işime karışmayın" diyerek toz döktüğü yarayı sıkıca sardıktan sonra gitti. Adam gidince Savaş'a, "Bu doktoru nerden bulup getirdin" dediğimde, "Ne doktoru Veli, her yer polis kaynıyor, nereden bulayım doktoru. Bu beni sünnet eden sünnetçim" demez mi? Ağlanacak halimize gülüp geçtik.

Van Depremi

24 Kasım 1976. Merkez üssü Van/Çaldıran, Muradiye olan 7,5 şiddetinde deprem olmuştu. Gazeteler, radyolar yaralı ve ölü sayılarını veriyordu. Depremin ikinci veya üçüncü günü dernek yönetiminde (İYDGD) olayı değerlendirip deprem bölgesine yardıma ka-

rar verdik. Hatırladığım kadarıyla bizim gruptan rahmetli Mustafa Savaş ve ben; Halkın Kurtuluş'undan yönetimde olan Adanalı İsmail, Halkın Yol'undan yine yönetimde olan rahmetli Turan Karasu ve hemşire nişanlısı, 1 Mayıs Mahallesi'nde gecekondu mücadelesinde kaybettiğimiz Hasan Kızılkaya ve tıp öğrencisi birkaç erkek ve kadın yoldaşla 10-15 kişilik bir öğrenci grubu oluşturduk. Çevremizden toplayabildiğimiz giysi, ilaç ve kuru gıda maddesiyle trenle yola çıktık. Heyecan ve coşkuyla, şarkılarla ve türkülerle büyük bir göreve gitmenin mutluluğu içindeydik. 24 saati geçen uzun bir yolculuktan sonra Tatvan'a oradan da feribotla Van'a ve yıkımın en fazla olduğu Muradiye ilçesine vardık. Askeriyenin Hollanda'dan gönderilmiş kutup çadırlarının yanına kadın ve erkek öğrenciler olarak ayrı ayrı ilkel çadırlarımızı kurduk.

Muradiye'de taş üstünde taş kalmamış, yıkılmış, yarı yıkılmış kerpiç ve taş binalar kar örtüsünün beyazını bozan siyah karartılar, bir korku filminin savaş sahnesi gibiydi. Sokaklarda ekmek ve çare arayan avurtları çökmüş, omuzları düşmüş, sakalları uzamış umutsuzca önüne bakarak dolaşan erkekler... Evet, sadece erkekler, kadının ne adı ne görüntüsü vardı. Biz orada iken o zamana kadar devletin yardımının, üç beş patates, bir paket peksimet ve birkaç limondan ve de barınmak için sadece muhtarlara veya devlete yakın olanların edindiği Birinci Dünya Paylaşım Savaşı'ndan kalma çoğu su alan Kızılay çadırları olduğunu gözümüzle gördük. Her şeyi anladık da her eve verilen bir iki limonun ekmeği dahi bulamayan bu aç insanların nesine çare olup ne işe yaradığını o gün bugün hâlâ anlamış değilim. İnsanların, barınma yani çadır dışında en acil isteği yaşamak için ekmekti, o da yoktu. Acilen ekmek derdini çözmek için çare ararken ilk ekmek yardımı daha önceki depremi yaşamış Varto'dan geldi. Biz ekmeği dağıtırken insanlar birbirini ezdiğinden, izdihamı önlemek için çok zorlanmıştık. Hiç unutmam, yaşlı uzun sakallı bir amca ekmek alamadığı için yarı Kürtçe yarı Türkçe, "Bu gece de mi çocuklarım aç kalacak, dayanamaz ölürler" diye ağlamış, birkaç lavaş verdiğimde çocuklar gibi sevinerek yıkılan evinin yolunu tutmuştu. Bizim dışımızda Kürt solundan Şıvancılar, Rızgari, Özgürlük Yolu'ndan arkadaşlar da vardı ama bize oldukça mesafeli ve tepkiliydiler. Özetle, "Burası Kürdistan, sizin burada ne işiniz var, biz kendi yaramızı kendimiz sararız" şeklinde bir tavırdı bu. Bizim

derneği "halkın sülalesi" kurduğu için "Maocu" ve "Türk Solu" olarak bakıyorlar ve tepkilerini açıkça dile getiriyorlardı.

Biz tüm konuşmalarımızda ve yürüyüşlerimizde "Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı" ilkemize bağlı olarak "Halklara özgürlük" sloganı atıp kendimizce onların da "hakkını ve hukukunu" savunsak da bunların orada ve o koşullarda fazla kıymeti harbiyesi yok gibiydi. Bir akşam ateş başında yapılan bir tartışmada bu tepki açıkça tehdit havasına varmış, "Siz kimsiniz, haddinizi bilin" şeklinde bir cümleyle muhatap olmuştuk. Bunun üzerine ben "Siz daha 'Kürt' olduğunuzu bilmezken İbrahim Kaypakkaya, Kürtleri ve onların millet olarak ayrılık dahil her hakkını savundu" deyince tartışma iyice sertleşip tehdide dönüşünce bunların kim olduğunu merak edip sordum. "Apocular" cevabını alınca ilk defa orada onları tanıdım. "Türk soluna" karşı bu denli tepkiyi ilk kez görüp şaşırmıştım.

İstanbul'dan getirdiğimiz gıda maddelerini çevredeki yakın köylere de dağıtıyorduk. Bir köye yaklaştığımızda yaşları 7-8 yaşındaki çocuklar koşarak yanımıza geliyor, erkek çocuklar büyük bir zevkle verdiğimiz bisküvi ve kuru üzümleri alırken, kız çocukları yarım metre kala durup ürkekçe elini uzatıyor ama yaklaşamıyordu. Yabancıdan çok bir erkeğe karşı korku haliydi bu. Dağıtım sırasında 10 yaşlarında bir erkek çocuk topallayarak yanımıza geldi, sol ayağı sarılıydı. Tıp son sınıf öğrencisi arkadaşımız, ayağına ne olduğunu sorduğunda, çocuk zor anlaşılır Türkçeyle, depremde devrilen sobanın ayağına düştüğünü, yanık için siyah yağ sürüp sardıklarını söyledi. Yara kirli bir bezle sarılmış ve o bez de yoldaki eriyen kardan dolayı ıslak ve çamurluydu. Arkadaşımız, çocuğun yarasını pansuman yapmak için kirli bezi çıkardığında etrafa çok kötü bir koku yayıldı. Yaranın üzerindeki yağ tabakasını koklayan arkadaş bir anlam veremeyip çocuğa sordu, yaranın üstündeki bu yağ ne? diye. Çocuk, "Traktörün motor yağı" deyince iyice şok olduk. Arkadaşımız cebinden çıkardığı çakı bıçağı ile yaranın üzerindeki yağı temizleyince, çocuğun bilek kemiği göründü. Yaraya tendürdiyot dökünce de çocuk çığlıklar atmaya başladı. Arkadaş elimizde bulunan malzeme ile çocuğun yarayı sardıktan sonra kulağıma fısıldadı: "Veli, umarım bu çocuk ayağını kaybedip topal kalmaz. Ne çare ki imkânımız bu kadar."

Bir sabah yattığımız çadıra bir vatandaş gelerek, çocuğunun öldüğünü söyleyip çocuklarını gömmek için yardım istedi. Yarısı yıkık kerpiç evden çocuğu alıp karlı ortamda -15 derecenin altında, eşeleyebildiğimiz kadar eşeleyip bir yaşını bulmamış çocuğun üstünü kapatıp gömdük. Aynı kişi öğleden sonra, nadir gelen kadın hastaları muayene ederken, hemşire ve kadın doktorları, çömelmiş halde çadırın açık kapısından içeri bakarak zevk ve heyecanla dikizliyordu. Kadın yoldaşların çoğunda yöresel şalvar, bazılarında da kot pantolon vardı. Adamın yanına gidip neye ve kime baktığımı sorduğumda, "İstanbul'dan gelen güzel kızları seyrediyorum" deyince kan beynime çıktı. Karanlık tablo buydu. Yüzyıllarca süren bu karanlık içinde hayatın içinde görünmeyen kadını "kadın" yapan, bu halka kimliğini, insanlığını ve onurunu hatırlatan ve bu uğurda binlerce evladını kaybeden Kürtlere o tarihte ne kadar tepki duydumsa bu satırları yazdığımda da o kadar saygı ve hürmet duyduğumu tarihe not düşmek isterim.

Yardım malzemelerimiz birkaç gün içinde bitince halk bir yana, bizde de açlık tehlikesi başlayınca Van'a gidip demokratik kitle örgütlerinden yardım istemeye karar verdik. Her siyasetten bir arkadaş alarak TÖB-DER'e gidip durumu açıkladık. Dernek yönetimi Kürt gruplarının denetiminde olduğundan soğuk davrandılar. Ve yardım talebimize fazla ilgi göstermediler. Konuşma sırasında hocanın birisi bana nereli olduğumu sorup, Çorumlu olduğumu söylediğimde, bizim burda görev yapan Beden Eğitimi hocası bayan da Çorumlu dedi. Adını sorduğumda ise N. N demez mi? Anamın ısrarla benimle evlendirmek istediği, İstanbul'da evimize kadar gelen N. N'ye burada rastlamak çok büyük sürprizdi.

Bize bir yardımı olur düşüncesiyle, "Yakın akrabam olur, görmek isterim" deyince, beni evine götüreceğini söyledi. Arkadaşları bırakıp kadın arkadaşın yanına gittik. Hoca beni evin yanında bırakıp döndü. Zili çalıp kapı açılınca önce tanıyamayıp korktu ve geri çekildi, sonra gözlerine inanamadı. "Burada ne işin var, bu ne hal!" deyip içeri aldı. Sırtımda sürekli giydiğim kapüşonlu parkayla, saç sakal uzamış halde, ayağımdaki kurşun yarası nedeniyle sekerek yürüyorum. Kadın bana bakıp ağlamaya ve söylenmeye başladı: "Kendine yaptığın eziyete bak, bir sülalenin tek erkek evladısın, anana babana yazık değil mi? Kokuyorsun, hemen banyoya gir, çamaşırlarını

değiştir." Bir güzel yıkandım. Kurşun yarasını pansuman yapıp tekrar sardı. Günler sonra sıcak bir yemek yerken, birlikte kaldığı lisede okuyan yeğeni gelince beni Çorum'dan uzaktan akraba olarak tanıttı ve geliş nedenimi söyledi. Gençten hemen sonra gelen, maliyede çalışan nişanlısı beni görünce tedirgin oldu. Ona da Çorum'dan yakın akraba olduğumuzu ve deprem yardımı için geldiğimizi anlattı. Adam, valiliğin "deprem yardım komisyonunda" olduğunu söyleyince ben Muradiye'deki durumu ayrıntısı ve tüm çıplaklığıyla anlattım. Adam, yetkisi olmadığını, yardımların önce devlet memurlarına, sonra muhtarlara ihtiyaca göre ve sırayla dağıtıldığını, muhtarların da halka dağıttığını vs. söyleyince bu adamdan bir şey çıkmayacağını anlayıp "arkadaşlar bekliyor" deyip teşekkür ettikten sonra ayrıldım. N. N ile filmlerdeki gibi bir karşılaşmaydı bu.

Bolca ekmek, gıda maddesi ve eczaneden serum ve ağrı kesici alıp yola koyulduk. Van çıkışında sivil bir taksi önümüzü kesti, silahlarını çıkarıp araçtan inmemiz söylendi. Üzerimizi aradılar, malzemeleri tek tek kontrol ettiler. Van'da ne işimiz olduğunu sorduklarında, İstanbul'dan derneğimiz İYDGD adına yüksek okul öğrencileri olarak yardıma geldiğimizi söyledim. "Gidin ama Van'ı erken terk edin, devlet zaten yardım yapıyor, size ihtiyacımız yok!" diyerek tehdit etmeyi ihmal etmediler. Sanırım MİT elemanlarıydılar. Van'dan çıkışımızda birkaç tırın şehir merkezine geldiğini o kısa sürede gözümüzle gördük.

Gazetelerde değişik ülkelerden uçak dolusu yardım geldiğini okuyorduk. Hollanda'dan gelen 2,5 ton tavuk etinin kaybolmuş olduğunu, gazeteciler Van'ın asayişinden sorumlu generale tavukları sorunca komutan "Tilkiler yemiştir" cevabını vermişti. Bir kamyon dolusu battaniye Van MSP başkanının evinde yakalanmıştı. Yani gerek ülke içinden gerekse yurt dışından yağmur gibi yardım yağıyor ama halka bir türlü ulaşmıyor ve ulaştırılmıyordu, halk açlık ve soğukla ölümüne mücadele veriyordu.

Yanımızdaki görkemli sahra çadırındaki komutan astsubayın, akşamları mangalı yakıp ızgara yapıp vatandaşa inat kafa çektiğine tanık oluyorduk. Bu gelişmeler üzerine Turan'a yardım tırlarından birine el koyup halka dağıtmamız gerektiğini, yoksa burada kalmanın bir anlamı kalmadığını söyledim. Eylem planımıza göre Turan,

nişanlısı ve ben, Van merkeze gidecek bir tıra el koyup Muradiye'ye yönlendirecek, tırda ne varsa halka dağıtacaktık. Yolun kenarına pusuya yattık. Önünde "Hürriyet gazetesi yardımıdır" yazan bir tır görününce Turan'ın nişanlısı yola çıkıp, yolda kalmış gibi ısrarla el etti. Araç durup şoför kapıyı açınca saklandığımız yerden çıkıp şoföre silahı dayayıp yanına oturduk. Şoföre, kendisiyle işimiz olmadığını, devrimci olduğumuzu, "halk adına bu yardıma el koyduğumuzu" söyleyip, rotayı Muradiye'ye doğrulttuk. Yolda, yardımların halka ulaşmadığını, malzemeleri halka dağıtacağımızı söylediğimizde şoför bizden de gayretkeş çıktı. Muhtemelen demokrat olan şoför, "Bence sakıncası yok gençler, nereye derseniz oraya giderim" deyince güle oynaya Muradiye merkeze geldik. Arkadaşlar halka haber verdiklerinden halk bekliyordu. Ben tırdan inip ilk çağrıyı yaptım: "Halkımız, bu yardımları bize Hürriyet gazetesi gönderdi. Sizin adınıza derneğimiz olarak Hürriyet gazetesine teşekkür ediyoruz. Şimdi lütfen sıraya geçin dağıtıma başlayacağız."

Asker olup biteni seyrediyordu. Aman tanrım tırda neler yoktu ki; battaniyeler, botlar, giysiler, yağ, kutular dolusu kuru üzüm, çay-şeker... Dağıtmakla bitmiyordu. Mutluluktan uçuyorduk. Ne var ki işin kokusu çıkmak üzereydi. Bir gün sonra aç-açık kalan köylüler devletin bir yardım deposunu basıp yağmaladılar. Bir sabah erkenden çadırımız askerler tarafından çevrilip, hakkımızda şikayet olduğunu, halkı devlete karşı kışkırtıp anarşi yarattığımızı, çadırlarımızı toplayıp hemen orayı terk etmemiz gerektiği, aksi halde tümümüzün tutuklanacağını söylediklerinde yapacak fazla bir şey kalmamıştı. Buraya geleli neredeyse 15-20 gün olmuştu; arkadaşların çoğu öğrenciydi, özellikle de tıp öğrencileri mağdur olacaktı. Tatvan'a gitmek için feribota bindik, kaptan sevgili Hasan Kızılkaya'nın ya tanıdığı ya da örgütlediği biriydi. Feribot çalışanlarıyla birlikte, sıcak, bol etli yemeğimizi de yiyip, büyük bir görevi başarmanın mutluluğu içinde devrimci marşlar söyleyerek İstanbul'a döndük.

Ertesi günkü gazetelerde dönemin İçişleri bakanının demecini okuduk: "Van'a gelen Maocu komünistlerin bir dernek görüntüsü ile halkı kışkırtıp olaylar çıkarıp kargaşa yarattığı..."

Hasan Kızılkaya ve Turan Aksu

Hasan Kızılkaya kardeşimi Muradiye'deki birlikteliğimizde tanımıştım. Orta boylu, hafif dolgun, güleç yüzlü, sıcakkanlı, insanlarla çabuk kaynaşan dost canlısı fedakâr bir kardeşimdi. Halkın Yolu taraftarı olmasına rağmen çok çabuk kaynaşmıştık. Bir gün köylere yardım götürdüğünde kar ve tipiden yolunu kaybetmiş, tesadüfen bir askeri helikopter onu görüp donmaktan kurtarmıştı. Ama ne acıdır ki onu, İstanbul'a dönüşünden birkaç ay sonra, 1 Mayıs Mahallesi'ndeki gecekondu yıkımına karşı direnişin ön saflarında mücadele ederken polis kurşunuyla katlettiler.

Turan ise, İstanbul'dan dernek yönetiminde Halkın Yolu temsilcilerinden biriydi. Uzun boylu, yakışıklı, cesur, gerek dernekte gerek dernek dışında birbirimize karşı saygılı ve her konuda birbirimize güvenen iki arkadaştık. Benim sakarlığım yüzünden elinden yaralanan Turan eli sargılı olarak Muradiye'ye gelmişti. Her soğukla temasta korkunç acı duyuyor ve terliyordu. Onun bu durumunu gören hemşire nişanlısı, "Bu acının sebebi sensin" der gibi yüzüme baktığında kahrolurdum. Turan, bu kazadan hiç kimseye bahsetmemiş, dostluğumuz aynı şekilde devam etmişti. Biz siyaset olarak dernekten (İYDGD) ayrıldıktan sonra görüşme olanağımız olmadı. Bir gazetenin ekonomi bölümünde çalıştığını ve kalp krizinden öldüğünü duymuştum.

Mapushaneyle Tanışma

1977 seçimleri olmalı, Bülent Ecevit "sol"un tarihinde ilk kez yüzde kırkı aşan oy almış, dağ taş "Karaoğlan" yazılarıyla donatılmıştı. Bizim umurumuzda değildi; "Al birini vur ötekine" diyorduk. Zaten ülke 1925'lerden bu yana "faşist diktatörlük" altındaydı, CHP de faşist bir partiydi ve her seçimde olduğu gibi bu seçimleri de boykot etmiştik. Seçimlerin olduğu gün Haydarpaşa Tren İstasyonu'ndan başlayıp Kartal'a kadar örgütün gönderdiği afişleri asacaktık. Korumaların silahları bendeydi. Akşam başlayıp ertesi sabah gün ağarırken biten afişlemede iyice yorulmuştum, Kuyubaşı'nda yüzümü yıkarken bir ekip arabası belirdi. Fren sesini duyup resmi polisleri görünce hiç bozuntuya vermeden; "Günaydın ağabeyler, sizin de benim gibi işiniz zor. Daha güneş doğmadı, sabahın köründe işe

mi gidilir? Daha uykumu almadım, kahvaltı yapmadım, işe gidiyorum böyle hayatın..." diye işi pişkinliğe vurdum. İhtiyaç molası ve su içmek için gelen polisler, "Ne yaparsın kardeş, biz de sabaha kadar nöbetteyiz" deyince "Allah kolaylık versin" diyerek ayrıldım.

Sonradan eşim olacak Hilal (Günseli) isimli sempatizanımızın beş kız arkadaşıyla birlikte kaldığı apartmana giderek silahları poşete koyup emanet ettikten sonra, "Bu paketi senden sonra alırım, lütfen açma, önemli" deyip özür dileyerek çıktım. Köşedeki bakkaldan süt ve yumurta alıp eve çıktım. Kahvaltıdan sonra da yattım, birkaç saat uyumadan sonra ısrarla zil çalmaya başladı. Gönülsüzce kapıyı açtığımda Bingöllü Uzun kapıdaydı. Uzun; "Yoldaş kalk, CHP seçimi kazandı, ortalık bayram yeri, herkes otomobilleriyle kutlama yapıyor" deyince tepem attı. "CHP'nin de senin de, sabaha kadar afiş astım, uyumadım, bırak da biraz uyuyayım" desem de, "Kalk yoldaş, karşıya gitmemiz gerek, önemli işimiz var" deyince evden çıktık. Yürürken ona, "Kuyubaşı'ndan gitmeyelim, Kerem Pastanesi'ne kadar olan bölge faşistlerin kontrolünde, Kızıltoprak'a inelim" dediğimde; "Ne o Velo korkuyor musun, hani bura senin bölgendi?" demez mi! "Neden korkacakmışım, üzerimde silah yok, ikimiz de aranıyoruz, ben sana bir şey olmasın diye söyledim. Madem öyle araca Kuyubaşı'ndan binelim, ne çıkarsa bahtımıza!" diye cevap verdikten sonra, Kerem Pastanesi'nde çay-poğaça ile sabah kahvaltısını yapalım dedik.

Kerem Pastanesi'nin sahibi Hüseyin abi çok kahrımızı çekmiş, bize çok iyilikleri olmuş, mekânı defalarca faşistlerce bombalanmıştı. Sivaslı Hüseyin abi bizi görünce haliyle tedirgin oldu, "Veli, gözünü seveyim, sizin yüzünüzden birkaç gün önce sağcılar burayı bombaladı. Seni burada görürlerse yine başıma iş alırım. Kahvaltınızı yapıp lütfen erken kalkın" diye rahatsızlığını beyan etti. "Tamam Hüseyin abi" deyip daha çaylar bitmeden okuldan tanıdığım bir faşistin kız arkadaşıyla pastaneye doğru geldiğini gördüm. Uzun'a "Sırtını dön, gelmişken şu faşisti halledip öyle gidelim" dedim. Lakin ikimizin de üzeri boş olduğundan Uzun'a "Onlar Feneryolu'na giden sokağa girince ben parmağımı silah varmış gibi faşistin sırtına dayayayım, sen üstünü ara, silah varsa ben arkadan sarıp alırım, sen de üzerine çökersin" diyerek bir taktik önerdim. Arkamız dönük olduğundan bizi tanımadan geçtiler. Peşinden yaklaşıp, aramızda iki metre kalmıştı ki, ani bir fren sesi duyunca arkamı döndüm ki polisler ellerin-

de otomatik silahlarla araçtan indi, onları başka polis araçları takip etti. Ben öksürerek Uzun'a gözümle dikkat işareti verdim ve hemen ters istikamete dönüp minibüs yolunun karşısına geçtim. Kuyubaşı'nın bir alt sokağından Fikirtepe'ye doğru kaçmayı planlıyordum. Tam caddenin karşısındaki sokağın köşesine gelmiştim ki, polisin biri arkamdan bağırdı: "Hey sen, dur bakayım, kimliğini göster." Yanımdan köylü kılıklı, şapkalı bir amca geçiyordu. Ben gayet sakin, "Amca polisler sana bağırıyor herhalde, bir baksana" diyerek istifimi bozmadan hızla yürümeye başladım. Polisler, "Orospu çocuğu sana diyoruz, dursana" deyince kaçmaya başladım ama daha elli metre koşamadan önüm başka polisler tarafından kesilince yandaki apartmanın bahçesine atladım.

Kuyubaşı'ndan Ziverbey'e kadar o yıllar evler yol boyu üçer katlı, sıra sıraydı ve hepsi bahçeliydi. Bir evin duvarından yandaki eve geçtim ama yol boyu polis doluydu, çembere alınmıştım. Koşmaktan yorulmuş, nefesim kesilmişti. Bitkin halde bahçenin birindeki ağacı siper alıp oturdum. Polislerin çoğunun elinde otomatik MP5 makineli vardı. Bu kadar tedbiri yaralamadan aranan benim için almaları mümkün değildi. "Galiba okulda bir çatışma oldu, birkaç kişi öldü, beni yakalayıp her olayda olduğu gibi beni sorumlu tutacaklar" diye düşünüp kaçacak halim kalmadan nefes nefese otururken, yolun kenarına sıralanmış polislerden biri beni görüp tanıdı. Kadıköy Mühendislik Fakültesi'ne bir faşist saldırıda yardıma gittiğimizde yaşanan çatışmada beni bir kovalamaca sonucu yakalayan, uzun boylu Hacı isimli polisti. Polis silahının ağzına mermi verip sinsi sinsi yaklaşıyordu. Ne koşacak ne kaçacak dermanım kalmıştı, ne de kaçabileceğim bir yer vardı. Arkamdan yanaşıp silahı doğrultup, "Yüz üstü yere yat" diye bağırdı. Yatmamla birlikte dipçik ve tekme darbeleri başladı. Öldüresiye vuruyorlardı. Bunun üzerine vargücümle ve öfkeyle "Ne vuruyorsunuz, ben okulun öğrencisiyim. Adım Veli Emektar. Hacı, söylesene köpeklerine kim olduğumu?" diye bağırmaya başladım. Hacı da beni tanıdığını söyleyerek onlara engel oldu. Yetkili polis ellerim havada yola çıkmamı söyleyince minibüs yoluna Ziverbey durağına yakın bir ana caddeye çıkardılar. Minibüs yolunu trafiği kesmişlerdi, yola çıkar çıkmaz bu kez yolda bekleyen polisler saldırdı; gelen vuruyor giden vuruyor, yerde lastik top gibi oynuyorlardı. Sürekli silahı nereye attığımı soruyorlar, yoldan geçen "halkı-

mız" ise durup seyrediyordu.

"Ne silahı faşistler. Gözünüzün önünde kaçtım. Silahım yok. Bana bir şey olursa bilin ki intikamım alınır. Yeter artık adımı söyledim, öldürecek misiniz beni alçaklar" diye bağırmayı sürdürdüm. Üstüm başım kan içindeydi. Hacı, "Doğru söylüyor, bu okul öğrencisi, ben tanıyorum, durun" deyince kelepçeleyip ekip otosuna attılar. Dayak yerken beni tanıyanlar halkımız ve taraftarlarımız bu olayı o kadar abartılı anlatmış ki, makineli tüfekle polisle çatışmışım, mermim bitince de polis beni yakalamış vs. Daha sonra yüzüme karşı bile bu hikâye anlatılınca, o dönem herkese bir "kahraman" lazımdı ve ben de kahramanlaştırılmıştım, diye düşündüm.

Ekip otosunda Uzun'un fotoğraflı okul kimliğini gösterip "Bunu tanıyor musun?" dediklerinde bakar gibi yapıp içimden de, "Boyu uzun, aklı kısa arkadaş, bir devrimci kimliğini düşürür mü?" diyerek küfürler sıralıyordum. Polise evet bir yerden gözüm ısırdığını, bizim okulun öğrencisi olabileceğini söylediğimde, "Ulan bizimle dalga mı geçiyorsun, kimliğin üzerinde zaten sizin okulun ismi yazıyor" diyerek tekrar vurmaya başladılar. Canıma tak edince tekrar bağırdım: "Madem öyle neden soruyorsunuz, okul öğrencisi işte gözünüz kör mü? Binlerce öğrencinin tümünü nerden tanıyayım?"

O yıllarda Kadıköy'deki şimdiki Beşiktaş İskelesi'nin karşısındaki tarihi bina karakoldu. O binaya girince kelepçeyi çözdüler. Polis Hacı, "Müdürün yanına gireceğiz, üzerini düzelt" dedi. Düzelteyim de neremi düzelteyim diye geçirdim içimden; üzerimde Almanya'dan gelme yeşil ceketim kan içinde, saç baş dağınık, dayaktan sersem tavuk gibi olmuştum. Telsizler sürekli çalışıyordu ama hâlâ neden yakalandığımızı, polislerin neden bu kadar heyecanlı, hırslı ve tedirgin olduğunu çözebilmiş değildim. Hacı ile müdürün odasına girer girmez müdür adımı sorunca: "Veli Emektar" dediğimde masadan kalkıp yanıma gelerek beni 1. Şube'den tanıdığını söyleyip "orospu çocuğu" dedikten sonra kallavi bir yumruk vurunca başım arka duvara çarpıp olduğum yere yığıldım. Hacı, "Müdürüm Veli çok tanınan biri, başımıza iş alırız" deyip beni kolumdan tutup kaldırınca da müdür, "Atın bu iti nezarete hoşaf edin, bir daha karşımıza çıkmasın" diye talimat verince bodrumda karanlık bir hücreye attılar.

O yıllar polis teşkilatı faşist Pol-Bir ve demokrat Pol-Der olarak

ayrıldığından bazı polisler mazgalı açıp kinle, bazıları acıyarak bakıyordu. Hücreye girerken kaba bir arama yapılmıştı. Hücrede telefon numaraları olan rehberin bazı sayfalarını yırtıp yuttum. Neden burada olduğumu bilmiyordum ama işin ciddi olduğundan emindim. Bir-iki saat sonra kapı açılıp ellerim kelepçelendi. Ring türü arkası karanlık bir polis otosuna bindirilip Acıbadem İş Bankası'nın önüne geldik. Demek ki banka soyulmuştu ve bizi de şüpheli olarak yakalamışlardı. Rahatladım ve moralim düzeldi.

Bankanın içinde bir banka oturdum. Biraz sonra biri diziyle bana vurdu, bir baktım bizim Uzun. "Sen ne zaman yakalandın?" dedim. "Seni yakaladıklarında ben de aynı ekip otosundaydım" demez mi? Meğer onu benden önce yakalamışlar. Ben yediğim dayaktan serseme döndüğümden Uzun'u görememişim. Polisin biri geldi, "Sen gişelerin önünden memurların suratına bakarak yürü" deyince kendimden emin alaycı şekilde gülümseyerek manken edasıyla banka memurlarının suratına bakarak yürümeye başladım. Banka çalışanları, özellikle kadınlar yarı korku, yarı acıyarak dikkatlice yüzüme bakıyordu. Uzun da aynı şeyi yapınca tekrar ellerimizi kelepçeleyip ekip otosuna bindirdiler. Aracı kullanan polisin yanına binen yaşı ellinin üstünde bir vatandaş başladı anlatmaya: "Ben emekliyim, Karadenizliyim. Bankanın veznedarı oğluma dedim ki, oğlum bu ara anarşistler çok banka soyuyor, direnme parayı ver, zaten para sigortalı, başına iş alma. Ama ben o alçağa parayı ver dedim, silahını da ver demedim. Benim oğlum olacak alçak parayı verdiği gibi silahını da vermiş. Ulan biz Karadenizliyiz, erkek adama silahını teslim etmek yakışır mı?" Uzun'la göz göze gelip mutluluktan gülümsedik, belli ki bu soygun bizimkilerin işiydi. Çünkü genellikle bizimkiler paranın yanı sıra çoğu kez veznedarın silahını da alıyordu.

Rahatlamış halde tekrar Kadıköy'e döndük, aynı hücreye tek başıma konuldum. Bir süre sonra polis şefi Uğur Gür yanında uzun boylu, esmer, ona göre daha genç ve atletik yapılı bir polisle hücreye gelip, "Merhaba Veli, keyfin yerinde mi?" deyince; "Çok yerinde, saatlerdir sigara içmedim, siz marlboro içersiniz, önce ver bir marlboro da sonra da ne diyeceksen de" diye cevapladım. Verdiği uzun marlboroyı yaktım. Gayet kendinden emin ve babacan bir tavırla, "Seni mitinglerdeki konuşmalarından ve yürüyüşlerden tanıyorum, delikanlı bir adamsın, ama bu sefer boka battın, en az 24 sene yersin,

ama doğruyu anlatırsan, seni soyguna sokmam, gözcülük etmekten birkaç yılla yırtarsın. Zaten banka memurlarının dediğine göre sen bankaya girmemişin, dışarıda gözcülük yapıyormuşsun. Seni memurlar tanıdı. Söyle kaç kişiydiniz, bankaya kimler girdi, adlarını bilmiyorsan eşgallerini ver." şeklinde bir nutuk çekti. Kozlar elime geçmişti, bırakır mıyım? "Bir sigara daha ver, ondan sonra her şeyi itiraf edeyim!" dememle ikinci sigaram da yandı, ben başladım anlatmaya: "Benim babam iki devre parlamento seçimlerine girdi, evini barkını emekli ikramiyesini bu uğurda yedi bitirdi. Baktım ki herkes banka soyuyor, ben de gariban babamı kurtarmak için girdim Acıbadem İş Bankası'na, doğrulttum silahı, sökülün paraları dedim. Paraları ve silahı eve koyup dönerken polisler yakaladı. Hadi eve gidelim de silahı da paraları da teslim edeyim..." Ben böyle gayet lakayt dalga gecer şekilde konuşurken, arkasındaki genç polis birden öne çıkarak suratıma sert bir yumruk atınca nerdeyse 10 santim havaya kalkıp duvarın dibine yığıldım, dudağım patladı. "Ne vuruyorsun lan, siz soruyorsunuz ben anlatıyorum, unutma bunun dışarısı da var, tanıdım seni" dediğimde Uğur Gür, polise dönerek sertçe, "Niye vurdun, çık dışarı" dedi. Onun adına özür diledi. Uğur Gür'ün, "Veli hiç olmazsa silahı attığın yeri söyle, bizi rezil etme" sorusuna; "Uğur bey, beni yakalayan polisler anlatmıştır. Beş yüz metre koşamadım, çevremde onlarca polis vardı. Bu durumda ben silahı nereye atarım. Sonra beni herkes, mahalle bekçileri bile tanıyor. Ben de silah ne gezer" dediğimde noktayı koydu: "Tamam tamam, zaten sende banka soyacak göt nerde?" Sonra da okkalı bir küfür basıp çekip gitti.

O gittikten sonra hücre kapısı yine açıldı. Tekrar kelepçeleddiler, ekip otosuna aldılar. Uzun'u da getirmişlerdi. Kızıltoprak yoluna girip Bağdat Caddesi'ndeki ilk bankanın önünde durduk. Önce otomatik silahlı siviller indi, sonra bizi teker teker çağırıp memurların önünde yine defilede podyumda yürür gibi yürüttüler. Uzun da ben de gayet rahattık. Ekip otosunda beni yakalayan Hacı, aklınca bizle dalga geçiyordu. Bu yüzleşmeden sonra Uzun'u tekrar çağırdılar. Uzun biraz morali bozuk gelince Hacı ona dönerek, "Ne oldu hemşerim, betin benzin attı, korktun mu" deyince; Uzun, "Sen banka soymanın cezasının ne olduğunu biliyor musun?" dedi. Hacı yedek şarjörden dokuz milimetrelik mermi çıkarıp, "Bu kaçlık mermi Veli?" deyince mermiyi elime aldım, "6.35 herhalde" diye işi gırgıra

vurduğumu anlayınca gülerek aracı kullanan yaşlıca polise dönüp, "Bu adama iyi bak, İstanbul'un en azılı anarşisti, en az bir-iki polisi vurmuştur" deyince adam frene basıp, "Vay a... kodumun çocuğu" diyerek suratıma öyle bir baktı ki! "Ne küfür ediyorsun, ben de senin ... Yaka numaranı aldım, elimden kurtulamazsın" dediğimde, Hacı, polise "Yandın" dedi.

Gırgır şamata içinde giderek üçüncü bankanın önüne geldik, içimden "Bizle dalga geçmek neymiş ben size soracağım" diye geçiriyordum. Her bankaya girişimizde önden giren silahlı sivilleri görünce memurlar ürküyor, siviller kapıyı tuttuktan sonra kelepçelerimiz açılıyor, sonra da biz giriyorduk. Üçüncü bankaya yüzleştirmek için girince, ben kelepçe açılır açılmaz hızlı adımlarla bankaya girip sertçe ve yüksek sesle, işi tiyatroya vurarak, "Bu bir soygundur, eller havaya!" dememle tüm banka çalışanları ayağa kalkıp ellerini kaldırınca siviller donup kaldı. Şaşkın şekilde, "Lütfen oturun yerinize, biz polisiz" deseler de ben gülümsedim, şovumu yapmıştım. Lakin bankadan çıkar çıkmaz kafama dipçikler inmeye başladı, tekme tokat ekip otosuna attılar. "Vurmayın ulan, tanıdım hepinizi" diye bağırsam da boşuna. Epey dayak yedikten sonra aramızdaki "şamata" böylece bitti. İşin garibi Kızıltoprak'tan Suadiye'ye kadar ne kadar banka şubesi varsa abartısız hemen hepsini "ziyaret" etmişti devrimci kardeşlerim. Yüzleştirildiğimiz tüm bankalarda iki eşgal veriliyordu; birisi orta boylu, sert bakışlı, diğeri uzun boylu, sarışın, mavi gözlü. Bunların kim olduğunu tahmin ediyordum elbette.

O geceyi gözaltına aldıklarında hep götürdükleri 1. Şube'de geçirdik. Ertesi gün yakalandığımız bölgenin karakolu Fikirtepe'ye teslim ettiler. Okuldaki birkaç faşistin yaralandığı çatışmada faşistler her zaman olduğu gibi bizim ismimizi vermişler ve biz bu davadan gıyaben yargılanıyoruz o yüzden mahkemeye çıkmamız gerekiyormuş. Sabah Fikirtepe karakolunun, üzerinde birkaç kurşun deliği olan Willys marka cipe binip Bahariye'deki mahkemeye ifadeye götürüldük. Sorgulardan bir şey çıkmadığı ve tutuklama kararı olmadığı için cip içindeyken elimizde kelepçe yoktu.

Önde araç kullanan polisin yanında bir polis, arkada bekçi Hamza. Aracı kullanan polis, "Ya delikanlılar aslan gibi gençlersiniz, ananız babanız sizi okutmak için neler çekti. Siz niye anarşik olayla-

ra katılıyorsunuz? Hem kendinize hem ailenize zarar veriyorsunuz. Akıllı uslu okulunuzu bitirip mezun olup ekmeğinize kavuşsanız ..." diyerek akıl vermeye başladı. Uzun, polise tahsilini sorunca, "Lise terk" dedi bize akıl veren polis. Uzun, "Ulan liseyi bile bitirememişsin üç kuruşluk beyninle bize akıl veriyorsun" deyince; polis ,"Siz adam olmazsınız, beyniniz yıkanmış" deyip küfür etti. Uzun arkadan uzanıp polise vurup "Ulan zibidi, üç kuruşluk aklınla bize akıl vermeye kalkma. Sen üç kuruş maaş için faşist devlete uşaklık yapmaya devam et" dedi. Uzun öyle sinirlenmişti ki bir daha vurmak üzereyken tutup, "Boş ver, değmez bu zavallılara" deyip önledim. Diğer polis de arkadaşına kızdı. "Sana ne hemşerim, herkes yolunu çizmiş. Başımıza iş mi alacaksın?"

Mahkeme salonunda beklerken telsizden anons gelince polisler bizi bekçi Hamza'ya bırakıp apar topar gittiler. Önce beni ifadeye çağırdılar. Hâkim niçin bu kadar zamandır ifadeye gelmediğimi sorunca, "Her olayda faşistler benim adımı verdiği için okulu bıraktım, bir süreliğine memlekete gittim" diye cevapladım. Memlekette ne yaptığımı sorunca da, "Dayım bakırcı, dayıma yardım ettim" dedim. Ellerimi açmamı istedi. İki elimi açıp uzatınca, "Bakırcı eli nasırlı olur, onlar bütün gün çekiç sallıyor. Yalan söylüyorsun, olayda sen de vardın o yüzden kaçtın. Seni tutukluyorum aklın başına gelsin" dedi. Dışarı çıktım. Uzun'a, "Beni tutukladı, dikkat et" dedim. İki üç dakika sonra Uzun da çıktı. "Beni de tutukladı ... çocuğu" dedi. Tutuklandığımızı duyan bekçi Hamza'ya tuvalete gitmek istediğimi söyleyince, korkup "Veli gözünü seveyim, benim oğlan da solcu (sonra öğrendik ki doğruymuş, Halkın Kurtuluşu sempatizanıymış). Kaçarsanız beni meslekten atarlar, çoluk çocuk perişan olur, aç kalır" diyerek endişelendi. "Korkma Hamza abi, bizden sana zarar gelmez" diyerek tuvaletin yolunu tuttum. Çıktığımda Hamza kaygıyla beni bekliyordu. Kaçmamız doğru olmazdı, çünkü yaralamadan aranıyorduk. Bize atfedilen olayda üç kişi yaralanmış, birinin gözü çıkmış ama bizim o olayla hiçbir ilgimiz yoktu.

Okulda bir olay olsa faşistler benim, Uzun'un, İbrahim'in adını veriyordu. Kaçmak, bir yerde olayı kabul etmek anlamına geliyordu. İbrahim Ünal bu olaydan bizle birlikte beraat etmeseydi, örgüt yöneticisi olarak silahlı eylem yapmaktan idam bile alabilirdi. Hamza tutuklama yazısını alıp, Paşakapısı Cezaevi'ne bizi teslim etmek için

taksi tutmamız gerektiğini söyleyince, hem cezaevine girip hem de cebimizden para vermemizin mümkün olmadığını, karakola telefon etmesini, bizi getirenlerin cezaevine teslim etmesini aksi takdirde çekip gideceğimizi söyledim. Hamza apar topar telefon etti. Yarım saat sonra heyecanla iki polis geldi. Biz gayet neşeliydik, çünkü eskilerden, yenilerden gazeteden ismini duyduğumuz birçok yoldaş içerideydi. Ayrıca diğer siyasetlerden pek çok ünlü isim Toptaşı Cezaevi'ndeydi.

Bizim evrakta Paşakapısı yazıyordu ama polislere Toptaşı'na götürmelerini söyledim. Polisler "Evrakta ne yazıyorsa o, yetkimiz yok" diyorlarsa da, biz "İmkânı yok, Paşakapısı'na gitmeyiz, orada faşistler yatıyor" diye ısrar ediyorduk. Polisler de haklı olarak, "Biz emir kuluyuz, evrakta neresi yazıyorsa sizi o cezaevine götürürüz, derdinizi orada anlatırsınız" diyordu. Cezaevinin kapısına gelince polislere, "Biz girmiyoruz, gidin müdüre söyleyin, bu kişiler devrimci, burada sağcılar yatıyormuş. Ölürüz de bu cezaevine girmeyiz diyorlar, direniyorlar" deyin diye ısrar edince, polis gitti, daha sonra gelen polis, müdürün bizi beklediğini söyledi. Müdüre kendimi tanıttım. "Ben devrimcilerin kurduğu, binlerce üyesi olan İYDGD'nin kurucu ve yöneticilerindenim. Benim adımı İstanbul'daki tüm faşistler bilir" dedikten sonra, orada yatmamızın cinayet olacağını, bundan da kendisinin sorumlu olacağını yarı tehdit, yarı ikna ile izah ettim. Müdür birkaç telefondan sonra polise dönüp, "Al şu evrakları, bunları Toptaşı'na teslim et" dedi.

Ekip otosuna bindirilirken sevinçli halimiz polislerin gözünden kaçmadı. Polislerden biri, "Arkadaş bunca yıllık polisim, cezaevine giren birinin düğün evine gitmiş gibi sevinip mutlu olduğunu ilk defa görüyorum" diye mırıldandı. Uzun'a iştahla anlatmaya başlamıştım bile; şu yoldaş da orda, eskilerden şu da orda vb. Gözümüzde kahraman olan, bizden ve başka örgütten ileri gelen insanlarla beraber olacağız diye büyük bir mutlulukla Toptaşı Cezaevi'ne getirildik.

Toptaşı Cezaevi

Toptaşı Cezaevi tüm siyasetlerin ileri gelenlerinin bulunduğu sanki bir şenlik yeriydi. TKP-ML TİKKO'dan Zeytinburnu'nda Atilla Özkan'ın katledildiği çatışmada yakalanan Hasan Aksu, Ali Naki Öz-

kan, eskilerden Sami Sarı, Almanya'dan gelirken yakalanan rahmetli Selçuk Altun ve Haluk Arıkan. Eskilerden, o yıllardaki ilk hizbin başını çeken Ahmet Kızıler, MLSPB'den Hasan Şensoy, Süleyman Polat, Fehmi Gökçek, Kerim Mete Sonatılgan daha sonra Türkiye'nin en büyük itirafçısı olacak Şemsi Özkan, Türkiye Devriminin Yolu'ndan (İnancılar) Teoman Uluğ, Hasan, Turan, Kurtuluş/Tekoşin saflarında olan Hüseyin Aydın, HK'dan Kutsi, Timur Gören hatırladıklarım. Değişik siyasetlerden sanırım ellinin üzerinde devrimci aynı koğuşta kalıyordu. Geleceğimizi yoldaşlar önceden haber almış, gerekli hazırlığı yapmışlar ve çok candan bir şekilde bizi kapıda karşıladılar. Önce bir banyo yapıp kendimize geldik. Sonra yemek yiyip karnımızı doyurduk.

Ertesi gün cezaevinin berberine tıraş olmaya gittim. İki berber vardı, biri gençten, diğeri kırk yaşın üstünde kısa boylu, ensesi kalın, kafası büyük ve sıfır numara tıraşlı, gür bıyıklı, iri kıyım birisiydi. Hem anlatıyor hem tıraş ediyordu: "Geçenlerde birini getirdiler, adam karısını dostuyla suçüstü yakalamış. Karısının orasına silahı sokup bir şarjör boşaltmış, helal olsun adama, böylelerinin alnından öpeceksin. Kardeşim, insan namusu için yaşar. Namus elden gitti mi öl daha iyi. Mesela bizim mahallede bir kız vardı, bana kesikti. Ama olur mu, ben mahallenin büyüğüyüm, delikanlısıyım. Yakışır mı bana? Mahallenin namusu var, kıza hiç yüz vermedim." Sıra benim tıraşa geldi. Adam hız kesmeden tıraş bitene kadar namus hikâyeleri ve kahramanlıklarına devam etti. Aklıma Aziz Nesin'in bir hikâyesindeki, cezaevinde herkese ahlak dersi veren birinin, kendisini "düzen" bir mahkûm karşılığı parayı vermeyince tuvalette organının kesilmesi geldi. Koğuşa girdim. Hasan Aksu'ya, "Yoldaş, sizin berber ne kadar namusuna düşkün biri öyle. Tıraş süresince ağzını namusla açtı namusla kapattı!" dediğimde Hasan, "Evet, çok namuslu biridir. Bir ay önce tuvalette biriyle yakalandı. Dayak yiyip koğuştan atıldı" demez mi! Gülümseyerek, "Tahmin etmiştim" dedim.

Koğuşta her grubun kendi komünü vardı. Koğuş başkanı Hasan Şensoy sayım sırasında "Herkes sıraya girsin" diye bağırıyor, sonra da TİKKO'cuları kastederek, "Köylüler, siz de sıraya girin!" diye şaka yapıyordu. O yıllar, yeni yayına giren *Gırgır* dergisinin gelip gelmediğini sorarken Hasan'ın "Geldi mi bizim siyasi yayın organı" diyerek yaptığı espriyi hiç unutmam. Çok neşeli, esprili, bir film yıldızı ka-

dar yakışıklı, iyi bir judo, karate hocası, oldukça alçakgönüllü biriydi Hasan Şensoy. Şemsi Özkan haini ise, aksine iri ve gösterişli kalıbına rağmen oldukça soğuk, az konuşan, kendini beğenmiş, sevimsiz bir tipti. Hiç gözüm tutmamıştı onu. Koğuşta sabah erkenden Hasan Şensoy'un hocalığında spor yapılıyor, ama ben oldum olası geç kalktığımdan sabah sporuna arada sırada katılabiliyordum. Kendimi okumaya vermiştim. "Kızıl Kayalar", meşhur *"Komiser Memo"* kitaplarının yanı sıra Mao'nun eserlerini, Kaypakkaya'nın *"Bütün Yazıları"*nı, Lenin'in *"Ne Yapmalı"* vb. gibi temel kitaplarını okuyordum. Sabahlara kadar uyumuyor, sürekli okuyordum. Bir diğer işimiz de, komün olarak, saat 17.00'de Türkçe yayın yapan, enternasyonalle açılan Arnavutluk Radyosu'nun önemli konuşmalarını not edip teksir halinde basıp dışarı göndermekti.

Her ne kadar Çin'i ve Arnavutluk'u sosyalizmin kalesi olarak görsek de Arnavutluk Radyosu'nda dinlediğim her haberde aklım biraz daha karışıyordu. Radyonun klişe haline getirdiği "Yiğit, kartal bakışlı, kararlı, yıkılmaz, kaya gibi sağlam Arnavutluk halkı" şeklindeki kaba ajitasyondan rahatsız oluyor, içimden "Kardeşim, sadece Arnavutluk halkı mı yiğit, öbür halklar yiğit değil mi? Onun bunun çocuğu mu" diye düşünüyordum. Radyodaki "Partimiz her zaman olduğu gibi her türlü iç ve dış düşmana karşı birlik beraberlik içinde" vurgusu komiğime gidiyor; "Kardeşim, senin ülken İstanbul'un bir semti kadar nüfusa sahip. Niçin bu kadar birlik beraberlik vurgusu yapıyorsunuz. Sürekli "iç" ve "dış" düşmandan bahsediyorsanız bizim bilmediğimiz güçlü bir muhalefet mi var?" kuşkusu doğuruyordu bende. Öte yandan Türkiye'de sıradan bir devrimcinin o yıllar her gün yaşadığı olayların çok gerisinde hikâyelerden oluşan Komiser Memo romanından "dünya klasiği" gibi her haber programında bahsedilmesi beni huzursuz ediyordu. Tüm bunlar aklıma yatmıyor ama yoldaşlara da bir şey söyleyemiyordum. Öte yandan rüyamda sık sık Arnavutluk'u görecek kadar da seviyordum.

Cezaevi bir eğitim kampı gibiydi. Her grupta silah ve türlü alet edavat vardı. Her tür yiyecek içecek, özellikle meyve sebze kasalarla geliyordu. Koğuş kapıları sabah açılıyor, akşam sayımdan önce kapanıyor, bazen ziyaretçiler müdürden izin alınarak koğuşlara kadar girebiliyor, isteyen müdürün odasından dışarı telefon edebiliyordu. Cezaevinin yönetimi adeta siyasilerin elindeydi, her şeye onlar karar

veriyordu. Diğer koğuşlardaki adli mahkûmların ise fazla söz hakkı yoktu. Rahmetli anam her hafta ziyaretime geldiği gibi, okuldaki arkadaşlarla da iki günde bir yemek gönderiyordu. Bir ziyarette, el emeği işlemelerini satarak kazandığı parayla aldığı içi koyu mavi kare şeklinde Zenit marka saati[12] hediye getirmiş, "Oğlum bu pahalı saati yaptığım piko işinden aldığım para ile taksitle aldım. Ölüm olur, kalım olur, bu saati kaybetme. Ömür boyu sakla ve her baktığında beni hatırla" diye sıkıca tembihleyince çok duygulanmıştım.

Bir gün faşistlere yakınlığıyla bilinen ünlü silah kaçakçısı ve mafya babası Çamlıcalı Osman'ın Paşakapısı Cezaevi'nden bizim cezaevine geleceği duyulunca onu cezaevine sokmama kararı alıp hazırlık yaptık. Adli mahkûmlara koğuşlarına girmeleri ve söylen- meden çıkmamaları tembihlendi. Her ihtimale karşı da kapıları dev- rimciler tarafından tutuldu. Cezaevinde uyuşturucu satılması, içil- mesi ve kumar oynanması devrimciler tarafından yasaklandığından devrimcilere diş bileyen ve fırsat kollayan adli mahkûmlar olduğunu biliyorduk. Devrimciler olarak avluda toplandık. Çamlıcalı Osman, adamları ve eşyalarıyla üst katta müdürün koridorunda bizi izliyordu.

Koğuşa iner inmez saldıracaktık. Kabadayı aşağı inemedi, yukarı koridorda akşama kadar bekledi. Akşam da apar topar adamları ve eşyalarıyla başka cezaevine gönderildi.

Gazeteler büyük puntolarla banka soyguncusu Levent Beğen'in yakalandığını yazmıştı. Onu İstanbul'a ilk geldiği günlerde Ziverbey'de okulumuzdaki öğrenci sempatizanların kaldığı bir bodrum katında görmüştüm. O günlerde Ankara Polatlı'da lisede okurken bir faşisti vurmaktan aranıyordu. *Halkın Birliği*'ne sempati duymasına rağmen onlar sahip çıkmayınca bize geçen Levent, kısa boylu,

12) Sözün burasında zamansal bir sıçrama yaparak, bu saatin kaderiyle ilgili not düşeyim: Ana yadigârı o saat dağda başıma çok iş açtı. Cezaevinde iken anamı tanıyan ve beni çok sevdiğini saydığını söyleyen, sonra da bir gönül meselesi yüzünden yollarımız ayrılan bir yoldaşım saati kolumdan şakayla karışık zorla aldı ve bir daha da vermedi. İleride ayrıntılı anlatacağım gibi, bana yaptığı saygısızlığı ve acımasızlığı affettim ama "anamın yadigârı saati" geri vermemesini affetmedim. Manevi değeri paha biçilmez olan o saatin akıbetini biliyorsa ve bana iletebilirse, çok ama çok mutlu olacağımı bilmesini isterim. Yıllar sonra kendisiyle aynı birimde çalışan bir yoldaşın anlattığına göre beni öldürmeyi bile düşünen birinden söz ediyorum.

sarışın, 18-19 yaşlarında çelimsiz bir çocuktu. Komündeki sorumlu yoldaşlar onun bizim cezaevine gelmesi için yoğun çaba içindeydiler. Levent, bir akşam sayımında iki gardiyanın koltuğunda koğuşa geldi. Çok ağır işkence görmüş, ayak tabanları paramparça, avurtları çökmüş, rengi sapsarı, ayakta zor duruyordu. Hemen yatak ayarlandı. İbrahim Kaypakkaya döneminden beri hareketin içinde, saygılı, sevimli, teorik ve pratik olarak bize göre ileride tecrübeli bir arkadaş olan Ahmet Kızıler, bize "muhalifse" de bize saygıda kusur etmiyor, her konuda yardımcı oluyordu. Levent'e geldiği günden beri sahip çıkan Ahmet Kızıler, bal ile sütü karıştırarak onu kendi eliyle besliyor, her şeyiyle yakından ilgileniyordu. Levent birkaç gün sonra kendine geldi. Ben yatağın yanındaydım, benim ayakucunda Ahmet Kızıler. Levent'in dışarıdan tanıdığı tek kişi bendim, yatağından hafif doğrularak, "Veli, benimle çok ilgilenen yoldaş kim?" diye sorunca, "O yoldaşımız değil 'meşhur hizbin' başı Ahmet Kızıler" dediğimde, Levent aniden Ahmet'i tekmeleyip yataktan düşürünce ben bozuldum, o bana dönüp, "Parti düşmanı 'hainin' eli bana dokunamaz!" dedi. Onun bu tavrına tüm yoldaşlar bozulduk. Levent'e, farklı düşünüyor diye onu "düşman" görmemek gerektiğini, onun da "devrimci" olduğunu anlatmaktan dilimizde tüy bitti ama dinleyen kim?

Çok genç, yarı "psikopat", bilimden teoriden bihaber, mecburen senin safına geçmiş birinin eline silah verip yetki ile donatırsan ondan her şey beklenebileceğine bir örnekti Levent Beğen. Kısa bir süre sonra ünlü Toptaşı Cezaevi baskınında cezaevinden kaçırılıp Dersim'e gönderilince, o zamana kadar tarihimizde görülmeyen bir alçaklığı yaparak, kaldığı köyde çok sevilen Dev-Yol'cu Hasan Çakmak adlı öğretmeni vahşice katledecekti.

Her olayda yardımımıza koşan avukat Erdoğan Gencer bir gün öğle saatlerinde ziyaretimize geldi. "Yarın öğleden sonra on bin lira kefaletle tahliye olacaksınız. Ben senin parayı ayarladım. Necdet'in parayı arkadaşların ayarlasınlar" deyince, babamın parayı temin edeceğini söyledim. Aslında dışarıda parayı bulabileceği yoldaşları biliyordum ama serde "illegalite" vardı ve daha da kötüsü onca fedakârlığına rağmen hâlâ Erdoğan Abiye güvenmiyorduk. Koğuşa dönünce tahliye durumunu arkadaşlara anlattıktan sonra, "Uzun'a bir oyun oynayacağım, dedim.

Uzun bana güvenmeyip kendi parasıyla bize haber vermeden hemşerisi Dev-Yol taraftarı başka bir avukat tutmuştu. Haberi olmadan onun valizini de hazırlayın. Ama bozuntuya vermeyin" dedim. Daha sonra da Uzun'u voltaya çağırarak konuşmak istediğimi söyledim. Avluya indik, ben gayet mağrur, kendinden emin bir şekilde, "Yoldaş ben yarın on bin lira kefaletle tahliye olacağım ama sen kalacaksın. İçerideki sorumlu yoldaşlar senin az kitap okuduğunu, biraz daha siyasi eğitime ihtiyacının olduğunu haklı olarak dışarı rapor etmişler ve bence de doğru yapmışlar. Sen okuma işini hiç ciddiye almadın. Bana dışarıda ihtiyaç varmış, o yüzden benim kefaleti yatırmışlar ama kendini biraz daha geliştirsin diye senin paranı yatırmamışlar. Kısacası yarın ben gideceğim, sen bir süre daha yatacaksın. Ama üzülme, bir aya kalmaz ben yoldaşları ikna eder o parayı ayarlar, seni dışarı çıkartırım." Felaket bozulan Uzun, sinirden kıpkırmızı oldu ve "Senin özelliğin neymiş, sıçarım böyle devrimciliğin içine" diye söylenerek voltayı hızlandırdı. Ben "Kızma yoldaş" dediysem de söylenerek koğuşa doğru çıktı.

Ertesi gün öğleden sonra Erdoğan Abi babamla birlikte bizi almaya geldi. Uzun dışında herkes ikimizin tahliye olduğunu biliyordu. Ben tüm arkadaşlarla vedalaştım. Gayet soğuk bir edayla bir kenarda duran Uzun'a, "Babam da gelmiş, kapı altına gel, seni görmek istiyor" dedim ama "gerek yok" diye kestirip attı. "Babam seni çok sever, bilirsin. Adama seninle görüşmek istemiyor mu diyeyim" diye dil dökünce gönülsüzce peşimden geldi. Gardiyan kapıyı açtı ama Uzun kapıdan dışarı çıkmıyordu. Ona dışarı çıkması için gardiyandan izin aldığımı söyledim. "Ayıp olur, gardiyan Tuncelili. Adamı zor durumda bırakmayalım" demez mi! Ben ısrar edince bu dışarı çıkarak babamla kucaklaştı. Babam ve avukat taksiye bindi, ben, "Binsene seni bekliyorlar. Müdürle konuştum, akşam on bire kadar sana izin aldım. Anam evde bizi bekliyor, yemek yapmış, banyo kazanını yakmış" diye dil dökmeye devam edince; bu yine, "Olur mu yahu öyle şey, adamlara ayıp olur" deyip nazlanınca ben son noktayı koydum: "Bin taksiye Allahsız. Gardiyan, müdür babanın oğlu mu da sana bu kadar müsaade etsinler. Sen de tahliye oldun. Taksiyi bekletme, bu da valizin" deyince durumu anladı. Kahkaha içinde arabaya bindik.

Akşam banyomuzu yapıp, anamın yaptığı yemeği iştahla yiyip tahtakurusu kaşıntısı olmadan uzun zamandır hasret kaldığımız de-

liksiz bir uyku çektik. Sonra ne mi oldu? O en yakın yoldaşım Uzun, bu tahliyeden sonra saflarımızı terk edip gitti. Yıllar sonra CHP'de kariyer sahibi biri olarak tesadüfen izini buldum.

Bu ilk kısa cezaevi deneyimi siyasi hayatımda büyük bir kırılmayı beraberinde getirdi. Birincisi, devrimciliğin kişisel kahramanlık, kin, intikam duygusuyla değil, örgütün ve örgütün ideolojik-siyasi-teorik düşüncesinin uğrunda savaşımla olabileceğini öğrendim. O günkü şartlarda pratikten daha fazla teoriye ihtiyaç olduğunu, bu savaşın çok uzun süreceğini ve bu konudaki eksikliğimi fark ettim. İkincisi, o zamana kadar kendimce çok "kahramanca" gördüğüm pratiğimin, gerek beraber yattığımız yoldaşlarımızın gerekse diğer siyasetlerden arkadaşların yaptığı şeyler ve üstlendikleri sorumluluklar yanında fazla bir kıymeti harbiyesinin olmadığını anladım. Üçüncüsü ve en önemlisi, ciddi bir iç muhasebe yaptım. Her ne kadar cezaevi çok rahat görünse de, özünde mahpustuk, dört duvar arasındaydık ve devletin elinde esirdik. Devrimciliğe devam edeceksem, gördüklerimden, duyduklarımdan ve okuduklarımdan anladığım, bu kısa ve rahat mahpusluğun ölçü olamayacağını, çok uzun ve çileli mahpuslukların ve ölümün beni bekliyor olmasıydı. Kendime, "Hazır mısın? Bu hayatı kaldırabilecek misin?" diye sordukça, bu sorular günlerce uykularımı kaçırdı.

Her insan dünyaya gelir, yaşar ve ölür ama biz devrimciler yaşadığımız tüm kötülükleri ve iyilikleri bizden öncekilerden devralmıştık. Sıradan yaşayan insan sıradan ölür, ailesi dışında hatırlayanı olmaz. Ama dünyayı bilimle, sanatla, siyasetle, kavgayla değiştirmeye çalışan insan, tarihin tekerleğine omuz atıp dönmesine katkıda bulunan adı ve yaptıklarıyla kalıcı olandır. Tarih beni, bir sevdanın, bir kavganın içine sürüklemişti; çocukluğumdan beri hayata ters düşen biri olarak bana yakışanın tarihin bana bahşettiği bu onurlu yolda sonuna kadar gitmek olduğunu düşünerek bu iç muhasebeden kafam çok net olarak çıktım. Böylece kendimi artık sıradan bir insan değil, insanlık için, onun geleceği için mücadele eden çok özel biri, diğer insanlardan farklı, öncü bir nefer olarak kabul ettim. Ve çıktıktan sonra kendimi daha fazla okumaya, daha örgütlü olmaya, örgüt disiplinine uymayı Tanrı buyruğu gibi saymaya başladım. Kişisel kahramanlıklar peşinde koşmayı bırakıp, örgütün başarısı ve gelişimini her türlü başarının ve mutluluğun üzerinde görmeye başladım.

16 Mart Katliamı 1978

Katliamın haberini Aksaray'daki derneğimizde (İYDGD) toplantıdayken alınca, koşarak Beyazıt'a İstanbul Üniversitesi'ne gittik. Okullardan ve yurtlardan devrimci öğrenciler, sivil toplum örgütleri, TÖB-DER, DİSK akın akın üniversiteye gelmeye başladı. Okul çıkışında devrimci öğrencilerin üzerine bomba atılmış, sonra da silahla taranmışlardı. 7 öğrenci katledilmiş, onlarca da yaralı vardı. Sürekli kan anonsu yapılıyordu. Dernekte siyasi grubumun temsilcisi olduğum gibi tüm yüksek okul gençliğinin legal ve illegal sorumlusuydum. Haber göndererek, örgütlü yoldaşların gerekli güvenlik tedbirlerini alarak gelmelerini ilettim. Akşama doğru üniversitedeki işgalciler binleri buldu. Her siyasi grup bir amfiyi işgal etmişti. Her zaman olduğu gibi iki fakültenin amfisini dolduran Dev-Genç'liler çoğunluktaydı. İGD'liler de bir amfiyi doldurmuştu. Bizim derneğin tüm bileşenleri (HK, HY, HB) bir amfiyi zor doldurmuştuk. 100-150 kişi olan taraftarlarımız, "Ağa patron devletini yıkacağız", "Yaşasın halk savaşı", "İşçinin köylünün yiğit sesiyiz, Namluya sürülmüş halk mermisiyiz" gibi sloganlarımızı büyük bir coşku içinde haykırıyorlardı.

Akşam yapılacak işgal komitesi toplantısına her gruptan temsilci gidecekti. Komitede İGD Başkanı Alâeddin Taş'ın olması sorun oldu. Dernek yönetimindeki HK ve HY'den temsilciler "Biz sosyal faşistlerle aynı masaya oturmayız, onların aldığı hiçbir kararı da tanımayız" dediklerinde, "Arkadaşlar, bu öğrenci gençliğin tarihinde gördüğü en büyük katliam. Tüm devrimci öğrenciler, sivil toplum örgütleri ve duyarlı halktan on binlerce insan burada. Faşizme karşı birlik olmamız gereken bir günde kitleleri nasıl karşımıza alırız. Biz komiteyi tanımayınca, Dev-Genç'li ve Kurtuluş'çu arkadaşları da karşımıza almış ve İGD'lilerle baş başa bırakmış olmaz mıyız? Eğer devrimciysek onlar bizden korksun. Onlar masayı terk etsin. Biz komünistler kimseden korkmayız. Doğrularımızı her ortamda söyleriz" dedimse de ikna olmadılar. Bunun üzerine tartışma uzayıp sertleşti. Dernek olarak değil, kendi siyasi grubum Halkın Gücü olarak toplantıya katılacağımı, her türlü siyasi sorumluluğu aldığımı söyledikten sonra "toplantı bitmiştir" diyerek "İşgal Komitesi"nin yolunu tuttum. Sorumlusu olduğum gençlik üst komitesinde yer alan, siyasi hayatım boyunca hiç güvenmediğim bir kişi olan Hıdır Ayata apar

topar gelerek; "Kimseye danışmadan siyaset adına karar verip 'sosyal faşistlerle' nasıl masaya oturursun, bunun hesabını nasıl verirsin!" türünde aynı nakaratı tekrar edince, sertçe ne yaptığımın bilincinde olduğumu, hayat beni yanlışlarsa hesabını vereceğimi söyleyip toplantı odasına girdim.

İşgal komitesi odasında İGD'den Alâeddin Taş, Dev-Genç adına Bülent Uluer, Kurtuluş adına Seyfi Öngider vardı. Ben içeri girince herkes şaşırdı. Sosyal faşist dediğimiz TKP'nin gençlik örgütü İGD ile Maocu TKP-ML/TİKKO'nun gençlik sorumlusunun aynı masada olması düşünülemezdi. İlk sözü olarak, "Arkadaşlar, ben karşımda oturan İGD temsilcisini devrimci olarak görmüyor ve muhatap kabul etmiyorum. Diğer arkadaşların aldığı kararları, düşüncemi de söyleyerek kabul edeceğim" diye tavrımızı özetledim. Bunun üzerine İGD sözcüsü, "Ben de bu 'Maocu bozkurtu' devrimci olarak görmüyorum ama çoğunluğun aldığı karara temsil ettiğim grubum adına katılacağım" deyince toplantı başladı. Yürüyüşte atılacak ortak sloganlar, yürüyüş kortej sırası belirlendi; en önde DİSK ve ardında diğer sivil örgütler, öğrenci gruplarında en önde Dev-Genç, sonra İGD, Kurtuluş ve ardından biz Halkın Gücü[13] ve diğer "Halkın sülalesi" olarak adlandırılanlar sıralanılacaktı. Böylece ilk defa en arkada yürümekten kurtulmuştuk. Gecenin ve kortejin güvenliği, sabah tören sonunda kim ne kadar süre konuşacak bunlar kararlaştırıldı. Sabah Sirkeci'de açılış konuşmasını Bülent yapacak, *Kurtuluş*, İGD'den sonra ben, en fazla beşer dakika konuşma yapacaktık. Her şey ayrıntısına kadar konuşuldu, itiraz olmadan karara bağlandı.

Gece geç vakit olmasına rağmen hâlâ hastanedeki yaralılara kan anonsu yapılıyordu. Bir ara Dursun Karataş gözüme takıldı. Dostluğumuza dayanarak dert ettiğim bir soruyu sordum: "Dursun arkadaş, Elazığ'da, sizin taraftarınız olduğu söylenen 'Gâvur Ali' lakaplı biri, senin de çok iyi tanıdığın benim çok sevdiğim ve güvendiğim, Deniz Gezmiş'e benzeyen, uzun boylu, esmer, yiğit bir arkadaş olan Ali Rıza Koşar'ı vurmuş. Bilgin var mı?" Dursun hafif gülümseyerek, "Ya Veli, takma kafanı böyle işlere, mücadele içinde olabilir" diyerek

13) Aslında bu gazete çıkarılamadı. Çıkarılma hazırlığında iken gazete afişlemesinde polisle yaşanan çatışma esnasında bir polisin ölümü sebebi ile kapatıldı, ilerleyen yıllarda *Partizan* dergisi çıktı ve devrimci kamuoynda *Partizan* olarak anıldık.

meseleyi geçiştirdi. Onun ne sahiplenen ne de karşı çıkan tavrından meselenin özünü anlamış, içim yanmıştı. Devrimciler arası çatışmalar giderek boyut değiştiriyordu.

İçişleri Bakanı eski Hava Kuvvetleri Komutanı İrfan Özaydınlı'nın üniversiteye geleceği haberi üzerine "İşgal Komitesi" toplanıp bakanla görüşmede komite adına sözcülüğü Bülent Uluer'in yapmasını kararlaştırdı. Bir helikopter bahçeye indi, ellerinde otomatik silahlarla oldukça gergin ve heyecanlı korumalarıyla birlikte bakan, işgal komitesinin bulunduğu odaya gelerek hepimizle tokalaştı. Bakan, "Acınızı anlıyorum arkadaşlar, suçlular en kısa zamanda yakalanacak. Ama benim sizden bir ricam var, lütfen okuduğunuz okula zarar vermeyin, kırıp dökmeyin" mealinde bir konuşma yapınca; Bülent söze girdi: "Sayın bakan, bu okul halkımızın alınteri, emeği ile yapılmıştır. Sizden çok bizim namusumuzdur. Buradaki her şey bize halkımızın emanetidir. Siz onu bırakın da bu ve bundan önceki devrimci katliamlarında devlet nerdeydi, siz nerdeydiniz, katiller nerede, yakalayacak mısınız?" diye çok güzel bir cevabi konuşma yaptı. Bakan, "Bulunacak, bulacağız, yapacağız" türünden bilinen politikacı konuşmasını yapıp kısa süren görüşmeden sonra geldiği gibi gitti. Sabah oldu, kapılar açıldı. Ünuversityi işgal eden binlerce öğrenci dışarı çıkarken on binlerce insan da Beyazıt'ta toplanmıştı. Mahşeri bir kalabalıktı, her grup kendi güvenliğinden sorumluydu. Beyazıt Meydanı'ndan on binler Sirkeci'ye doğru akıyordu. Sirkeci Meydanı dolmuştu, kortejin bir ucu Beyazıt'taydı.

Sirkeci'deki bir büfenin üstünde önce Bülent konuştu, sonra diğerleri ve sıra bana geldi. Hayatımda ilk defa böyle tarihi bir günde, sayısı yüz bini aşmış bir kitleye hitap edecektim. Büfenin üstünden kitlenin sonunu göremiyordum. Konuşma için hiçbir ön hazırlığım yoktu. Elimde megafon tüm gücümle ve tepkimle doğaçlama konuşmaya başladım: "Halkımız, yurtseverler, işçiler, öğrenciler, emekçiler. Bu zulüm, bu katliam katlanarak geliyor. Tek tek bitiremediler, onar onar katlediyorlar. Artık sözün bittiği lafın bittiği yerdeyiz. Ama şu unutulmasın ki, bazıları 'faşizme geçit yok' dese de faşizm yıllardır bütün alçaklığı ile ülkeyi zaptetmekle kalmamış, yurtseverleri devrimcileri tek tek katletmesi yetmez gibi toplu katlima başlamıştır. Böylesi günlerde faşizmden hesap lafla sorulmaz. Bu hesabı namlular soracak artık. Buna halkımızın evlatlarının öncü gücünün

ve örgütlülüğünün yeteceğini el de görecek bey de görecek. Başta işçi sınıfı, yoksul köylülük olmak üzere sizlerin katkısıyla tüm faşist katillerden tek tek hesap sorulacak. Bunu engellemeye kimsenin ama kimsenin gücü yetmeyecektir. Bekleyin göreceksiniz, duyacaksınız. Halkım önünde buna söz veriyorum. Önderimiz İbrahim Kaypakkaya adına söz veriyorum. Yaşasın halk savaşı!.." deyince başta konuşmayı çılgınca alkışlayan öndeki DİSK'li işçiler, yaşasın halk savaşı, İ. Kaypakkaya adını duyunca, "Bu Maocu'yu alkışlamayın arkadaşlar" diye birbirlerini uyardılar.

Böylece biz, sayımız 500'ü bulmamasına rağmen, ilk defa önderimiz İbrahim Kaypakkaya'yı ve partimizi en az 250 bin kişilik bir kitleye duyurma şansını yakalamıştık. Bu eylem ve konuşma, örgütlü olduğum sürede, tüm riskleri göze alarak tek başıma yaptığım en doğru siyasi çıkıştı. Bu siyasi çıkışımızı HK'lılar gazetelerinde "Halkın Gücü taraftarları, sosyal faşistlerle işbirliği yaptı" diye başlık atarak eleştirdiler. İşin en güzel yanı, bu davranışımı sorumlu yoldaşlarımdan hiçbiri eleştirmediği gibi övgü ile karşıladı.

İYDGD İle Yollarımız Ayrılıyor

Uzun bir çabanın sonucunda dört siyasi grubun yan yana gelerek kurduğu derneğin kuruluş bildirisinde Halkın Kurtuluşu ile çıkan sorunlara ve derneği kendi çiftlikleri gibi yönetmelerine rağmen, tüm uzlaşı yollarını denediğimiz halde ilk kongreye kadar ancak 6 ay direnmiştik. Kongrenin nasıl olması gerektiği konusunda iki görüş karşı karşıyaydı: Halkın Kurtuluş'undan arkadaşlar kongrede derneğin resmi üyelerinin oy kullanabileceğini savunurken biz, bunun yanlış olduğunu, ülkedeki göstermelik "demokrasinin" her an faşist bir diktatörlüğe dönüşebileceğini, eğer böyle bir resmi üyelik şartı getirirsek derneğe üye olacak tüm yurtsever devrimci öğrencileri kendi elimizle deşifre edip polise bildirmiş olacağımızı söyledik. Yasal olmasına rağmen derneğin gerek devletin nezdinde gerekse sağcı-faşist basında hangi gruplar tarafından kurulduğunun bilindiğini, derneği yok etmeye yönelik bir bakışları olduğunu söyleyerek görüşümüzde ısrar ettik. Anlaşma sağlanamayınca, Tepebaşı'ndaki kongre salonunda Halkın Kurtuluşu'nun gerek o ana kadar tavrı gerekse de faşizme karşı bakışı ve tavırları nedeniyle, aynı dernek çatısı içinde kalarak bu tarihi yanlışa ortak olmayacağımızı çok sert bir

konuşmayla açıklayıp, dernekten ayrıldığımızı ilan ettim. Ben konuşurken hakaret edilip üzerime yürünse de olay büyümeden salonu terk ettik. Bu, İYÖKD ayrılığından sonra yaşadığım ikinci büyük ayrışma idi ve beni her şeye rağmen çok üzmüştü.

Ayrılık sonrasında, gençliğin demokratik mücadelede birliğinin nasıl sağlanacağı, genelde demokratik kitle örgütleri özelde gençlik örgütlerinin demokratik zeminde nasıl birlikte mücadele edecekleri üzerine günlerce çalışarak beş-on sayfalık bir yazı kaleme aldım. Yoldaşlar bu çalışmamı ve düşüncelerimi çok olumlu bulup onayladılar. Bu düşünceler doğrultusunda, 1978 sonu veya 79 başı gibi, isim babası olduğum ama ömrü çok kısa olacak "Yeni Demokratik Gençlik Derneği"ni kurduk. Bu benim öğrenci gençlik içinde son çalışmamdı. Derneğin yönetimini yeni gençlere ve gençlikteki siyasi sorumluluğumu da Hasan Erkul'a bıraktım. Sonra da demokratik kitle örgütlenmesini anlatmak için, yurtdışında yoldaşlarımızın kurduğu ATÖF (Avrupa Türkiyeli Öğrenci Dernekleri Federasyonu) kongresine Türkiye gençlik temsilcisi olarak yurtdışına gönderildim.

Yurtdışı Macerası

"Yurdunun kokularını gümrükte bırakma" (Fikret Demirağ/ Kıbrıs) Pasaport almak için Çorum'a gittiğimde dernekteki bir bildiri yüzünden aranıyordum. Çorum'da her başım sıkıştığında yanına koştuğum, babamın arkadaşı, ölünceye kadar dostluğumuzun sürdüğü rahmetli Hüseyin Topçu hocama gidip durumu anlattım. Çevresi geniş olan Hüseyin hoca sorunu halledeceğini söyledi. Sorunu halleden Hüseyin hocamla pasaport dairesine birlikte gittik. Pasaport dairesin- deki polis yüzüme bakarak pasaportu doldururken; "Adın: Veli, boy: 1.78, göz: ela, dini ..." deyince Hüseyin abi polise dönüp, "s..." dedi. Polis anlamayıp sinirlice garip garip Hüseyin hocanın suratına bakınca da, Hüseyin abi tekrar "s..." yazabilirsiniz, bizce mahsuru yok!" deyince ben de şaşırdım. Hemen lafa girip, "Hocam çok şakacıdır, siz doğru bildiğinizi yazın memur bey" deyip neticede pasaportu aldım. Hüseyin abiye, "Abi senin yaptığını Çorumlu yapmaz. Zaten aranıyorum, bu şakanın yeri mi?" diye sitem ettimse de, rahmetli, "Başlarım onların dininden, kendi dışında insanların da varlığını öğrensin bu pezevenkler" diyerek duruşundan taviz vermedi.

Yoldaşlar, ucuz olduğu için Doğu Alman uçağından bilet almışlardı. Yeşilköy Havaalanı'nda yer kapmak için itiş kakış uçağa hücum ettik. Bir yanımda Almanya'da yaşayan genç bir kız, bir yanımda gurbetçi kocasının yanına giden köylü bacımız. Emniyet kemerinin nasıl bağlandığını bilmediğimden uğraştığımı gören Almanya'da yaşayan kızcağız kemerimi taktı. Köylü bacım benden yardım isteyince, teknoloji ve beceri özürlü biri olarak tüm dikkatimi toplayıp, elimin bedenine değmemesine özel özen göstererek biraz uğraştıktan sonra kemeri taktım.

Havada da Zeytinburnu dolmuşları gibi sallanıp sesler çıkaran uçakta korkulu bir yolculuktan sonra Doğu Berlin'e indik. Çok ince ve detaylı bir aramadan sonra da otobüsle Batı Berlin'e geçtik. Berlin'de işçi olarak çalışan dayım ile gözlüklü kısa boylu bir yoldaş beni karşıladı. Ertesi gün çok soğuk ve sisli bir havada, dayımın kullandığı bir otomobille, tiyatrocu Haydar Cilasun ve eşi Rüçhan Tolga birlikte 4 gün sürecek ATÖF kongresinin yapılacağı Frankfurt Gençlik Evi'ne gittik. Kongre salonundaki iki yüzün üzerinde izleyiciden kimseyi tanımıyordum. Gözlüklü, kısa boylu, Troçki'ye çok benzeyen bir arkadaş yanıma gelerek Amerika'dan geldiğini söyleyip heyecanla, "Yoldaş dağda kaç gerillamız var, savaş ne durumda, partimizin gücü ne durumda?" diyerek gayet heyecanla bir takım sorular sormaya başlayınca şaşırdım. Ortada doğru dürüst ne parti ne gerilla vardı, bölgeler kendi arasında yeni birlik oluşturuyordu. Sertçe, "Nerden bileyim, ben öğrenci gençliği temsilen geldim, ben partiden, gerilladan anlamam!" diye tersledim. Öyle ya serde illagalite vardı!

Son gün kapanış konuşmaları yapılıyordu. "*Halkın Sesi-Aydınlık*" adına biri konuştu. Sonradan yurtdışı sorumlumuz olduğunu öğrendiğim İsa Güzel, içeriği dolu, ayakları yere basan güzel bir konuşma yaparak *Aydınlık* adına konuşan kişiye güzel ve içeriği dolu konuşma ile cevap verdi. Konuşmalar devam ediyordu ama bana ne yüz veren ne de söz veren vardı. İsa'nın yanına giderek, "Yoldaş bana ne zaman sıra gelecek" deyince; "Bakarız, çok konuşmacı var" diye muğlak bir cevap verdi. "Anlamadım yoldaş, bakarız ne demek, parti beni buraya konuşmam için gönderdi" diye ısrarcı davranınca, sıram gelince konuşacağımı söyledi. Onun bu soğuk ve mesafeli davranışına bir anlam veremedim.

O günlerde birçok bölgede olduğu gibi yurtdışında da İstanbul bölgesiyle belli konularda kısmi sorun olduğunu epey zaman sonra öğrendim. Sonunda sıra bana geldi. Herkesi Türkiye'deki yoldaşlarım ve yurtsever halkım adına selamladıktan sonra, "Sizlere önderimiz İbrahim yoldaşın yolunda devam eden kavgada düşen yoldaşlarımız Atilla Özkan'dan, İsmail Hanoğlu'ndan, Selahattin Doğan'dan, daha iki gün önce Bahçelievler'de lise mücadelesinde kaybettiğimiz 17 yaşındaki Naci yoldaştan selam getirdim. Onların inancı ve kararlılığı ile Türkiye halklarından selam getirdim" diye söze girince salon alkış ve slogandan yıkıldı. Ajitasyon dolu, yarım saati aşkın heyecanlı ve duygulu bir konuşma yaptım. Konuşmamın sonunda "Ülkedeki yoldaşlarınız, sizden her türlü maddi manevi yardımlarınızı ve savaşa omuz vermenizi bekliyor" deyince konuşma yaptığım kürsünün önüne insanlar kuyruk olup para yağdırmaya başladı. İki yoldaş gelen paraları toplayıp istif ediyorlardı. Bana sarılıp ağlayanlar, öpenler, tebrik edenler... O gün bugün, devrimci politikanın insanın hayatında anlamı bu olsa gerek, bir daha o mutluluğu yaşamak için insan neleri feda etmez ki, diye düşünürüm. Toplanan 10 bin marka yakın parayı sayıp teslim ettiler.

Kitle dağılınca çeşitli ülkelerden gelmiş öğrenci temsilcilerinin (Amerika, Avusturya, Hollanda, Fransa aklımda kalanlar) katıldığı bir özel toplantı yapıldı. İsa yoldaşımız en köşede, odanın bir ucuna oturmuş, toplantı masasından ayrı, gayet kendinden emin şekilde toplantıya katılan temsilcileri süzüyordu. Toplantı başlamak üzereyken içimden, "Şimdi sıra bende, bay sorumlu. Bana ve benim şahsımda beni gönderen yoldaşlara karşı yaptığın sorumsuz davranı- şın intikamını alacağım" diye geçirdim. Toplantı başlamadan, usul hakkında söz isteyip, "Toplantıya katılan arkadaşlardan her biri bir ülke gençliğini temsil ediyor, isterseniz birbirimizi tanıyalım. Ben Türkiye'den geldim. Diğer arkadaşlar da nereden geldiklerini açık- larsa sevinirim" dedim. Herkes sırayla geldiği yeri söyleyerek ken- dini tanıtınca, köşede bizi izleyen İsa yoldaş açıkta kaldı, ondan ses seda yok. Ona dönerek, "Sen hangi ülkeden hangi sıfatla katılıyorsun arkadaş?" diye sorunca, "Almanya'dayım, bir sıfatım yok. Sadece sizi izlemek için buradayım" deyince, usulen onun burada olmasının doğru olmadığını, sadece öğrenci temsilcilerinin katıldığı bir toplantıyı izlemesinin yanlış olacağını söyledim. İsa yoldaş bo-

zulup ayağa kalktı, "Arkadaşlar istemiyorsa ben de kalkarım" dedi. Ben de "iyi olur" deyince arkasına bakmadan dışarı çıktı. Daha sonra ilk karşılaşmamızda, bu davranışımın nedenini sordu. Gerek konuşmasından gerekse hâl ve hareketinden sorumlu bir yoldaş olduğunu anladığımı, ama bana gösterdiği ilgisiz tavrı nedeniyle bilerek toplantıdan dışarı çıkmasını istediğimi söylediğimde, gülerek "Amma iyi dernekçisin yoldaş" dedi. Ben de "İşimiz bu, yıllardır derneklerde her türden düşünce ve kişilere karşı kendimizi savunuyoruz. Bu kadar ayak oyununu bilelim yoldaş!" dedim.

Almanya'da kaldığım süre içinde aklımda kaldığı kadarıyla Duisburg, Hamburg, Bremen, Dortmund'da onlarca dernekte "Yeni dernek politikamız ve demokratik kitle örgütleri nasıl olmalıdır?" üzerine konuşmalar yaptım. Kaldığım her evde başta ATİF (Almanya Türkiyeli İşçiler Fedarasyonu) Başkanı Osman Uludağ olmak üzere çoğu zaman sabahları bulan siyasi konuşma ve tartışmalar yaptık. Berlin'de bir toplantıda Türkiye'den tanıdığım İran Konsolosluğu'na karşı birlikte eylem yaptığımız, İTÜ'de okuyan CISNU (Dev-Genç çizgisine yakın) öğrenci gençlik temsilcisi Hüseyin'in Humeynicilerle sert tartışmasına tanık oldum ve ilk defa o zaman Humeyni ismini ve düşüncelerini duydum. Hüseyin daha sonra 1979'daki İran "devriminden" sonra Tahran'da Humeyni'nin eli kanlı katilleri tarafından kurşunla delik deşik edilerek alçakça öldürüldü. Yine bir eylem birliği toplantısında, hayatımda ilk defa tanık olduğum, yanağına kızıl yıldızdan bir pul yapıştırmış, kendine anarşist diyen bir kadının yumruğunu masaya indirip küfür ederek masayı terk ettiğine tanık oldum.

Türkiye'de bir cenazede görüp şüphelenip Site Yurdu'na getirip sorguladığımda, "Almanya'da tesadüfen İbrahim'in yazılarını bulup okudum, çoğunu doğru buldum, onun yolunda gidenleri tanımak için buradayım" ifadesinden sonra, kendinin de Alman KP-ML (Kızıl Yıldız) grubundan olduğunu açıkladıktan sonra güvendiğim, çok iyi Türkçe konuşan, sonradan sıkı dost olduğumuz, birkaç kez tekrar Türkiyeye gelip misafirim olan teorik seviyesi oldukça yüksek Alman KP-ML isimli bir grubun üyesi yoldaşımı ziyaret ettim. Bremen'in biraz dışında, orman içinde iki katlı bir evde oturuyordu. Zili çaldım, yukarıdan baktı, kapıyı açtı. Ben habersiz sürpriz yaptığım için hararetle beni kucaklamasını beklerken, o sanki her gün bera-

bermişiz gibi gayet sıradan bir tokalaşma ile "hoş geldin" dedikten sonra, "Karnın açsa dolapta bir şeyler var" diyerek çalışma masasına gitti. İki dar odadan oluşan eski bir evde kitap doluydu. Yanına oturunca bir kâğıda Türkçe, "Siyasi bir şey konuşma, ev dinleniyor olabilir, çıkıp ormanda yürüyüş yaparak konuşalım" dedi. Biz illegaliteye dikkat ettiğimizi sanıyorduk ama o bize göre illegalin piriydi. Almanların soğukluğunu ve sağlamcılığını ilk onda gördüm. 12 Eylül'den sonra izimi bulmuş, Almanya'ya yeni vize konulduğu, İsveç'e ise vize olmadığı günlerde beni İsveç üzerinden Almanya'ya getirebileceğini ve her türlü yardıma hazır olduğunu söylemişti. O günkü şartlar gereği teşekkür etmiş, sonra da izini kaybetmiştim.

Almanya'da kaldığım süre içinde evinde kaldığım, Alevi yönü solculuğundan baskın Sivaslı bir amcamın yardım ve sevgisini, bir de yine Ağrılı Kürt ve Şafi kökenli bir maden işçisinin 1000 Mark para verip, "Alman kayınpederin silahını da gizlice verecektim ama saklamış, bulamadım" şeklindeki içten özrünü ve yardımını hiç unutmadım.

Dönüş günümün son iki üç gününü Berlin'de dayımın yanında geçirdim. Dayıma hiç Doğu Berlin'e geçip geçmediğini sordum. Demokrat bir kişi ve Dev-Yol taraftarları ile tiyatro etkinliği olan dayım, "Yok oğlum ne işim olur doğuda, oraya gidenler ya gayrimeşru iş veya kadın bulmaya gidiyorlar, tehlikeli bir yer" dedi. Ben, "Dayı hiç sosyalist ülke görmedim, bunlar sosyalizmi terk etti ama belki sosyalizm adına bir şeyler buluruz, beni Doğu Berlin'e götür" diye ısrar ettim. Dayım, "Bak senin gibilere Maocu diyorlar, orada biri seni tanır veya şüphelenirlerse atarlar kodese ömür boyu kurtulamazsın, kimsenin de haberi olmaz" dedi.

Benim ısrarımı kırmayarak bir akşam saat 19.00 sularında Doğu Berlin sınırına geldik. Birkaç kalın beton labirentleri dolaştıktan sonra asık suratlı, kaba davranışlı, iri yarı, sırtlarında kalın palto ve pelerinleri olan polisler arabayı didik didik aradı, hatta arabanın altına ayna tuttular. Bu aramadan bayağı ürktüm, dayı doğru söylüyor, bu herifler beni bir enselerse hapı yuttum diye. Pasaport kontrolünde 100'er mark bozdurduk. Sanırım 100 Batı Alman Markı'na 200 Demokratik Alman Markı verdiler. Kalan üzerimizdeki parayı da tekrar kayıt altına aldılar. Dönüşte bildirdiğin B. Almanya'nın parası

cebinde olacak, bozdurduğun kadar harcayacaksın. Havaya tükürsen tükürük donacak kadar soğuk, caddeler çok geniş.

İlk önce Doğu Berlin'in simgesi tv kulesine gittik. Arabayı park edip kuleyi gezerken ellerindeki parayı bize gösterip "Bire dört bozuyoruz" diyen insanlara rastladık. Yani parayı burada kaçak bozdursak 100 markımız olacak 400 Doğu Alman Markı, ilk şoku yaşadım. Dayıma dedim ki, "Dayı geniş ve aydınlık caddelerden çık, bir ara yola gir, sıradan insanların oturduğu bir yere gidelim. Dayım istemeden kabul etti. Dar ve karanlık bir sokakta kör ışık yanan bir köhne kahve veya birahaneye benziyen bir yere geldik ahşap eski masif masalar olan. İçeride birkaç yorgun insanla genç bir çift var. "Ne içersiniz" diye sorulduğunda, "kahve" dedik. İçinde nohut taneleri gibi tanecikleri olan berbat bir kahve içtik, fiyatı 50 sent. Oradan kalktık tekrar merkeze geldik. Sanırım bir metro veya tramvay istasyonuna yakın bir yerdeyiz. İnsanlar çok kalabalık şekilde iş çıkışı istasyona hızlı adımlarla koşarcasına yürüyor, kimse konuşmuyor şaka yapmıyor sadece önüne bakarak hızla yürüyor. Yakındaki bir alışveriş merkezine girdim. Rafların çoğu boş meyve reyonunda birkaç kilo yeşil elma, giyim yerinde kaba birkaç ayakkabı ve reyonların başında yorgun gözlerle bakan bayan çalışanlar.

Dayı şimdi de lüks bir yere gidelim deyip ana caddede giderken lüks otel gibi bir binanın kapısında büyükçe asılı Soyyet Rusya ve Doğu Almanya bayrakları dikkatimi çekti. Önünde durduk. Kapıda Sovyet-Doğu Alman dostluk cemiyeti gibi bir şey yazıyor. Geniş bir lobisi var. Barında gayet güzel, iki şık mini etekli bayan gelen gideni kesiyor. Bir kahve de orada içtik, fiyat 5 mark. Fiyat birden on kat arttı. Oradan çıktık. İstanbul Taşkışla binasını andıran eski ve çok güzel, büyükçe bir binaya giren insanlar gördük. "Dayı buraya girelim" dedim. Merdivenlerden çıkıp binaya girdik. Ben diyeyim 50 metre, siz deyin 100 metre uzunluğunda bir salon, salonun ortasında orkesrtra çalıyor, üstünde çeşitli yiyeceklerin olduğu tabaklar ve içki şişeleri ile çevresinde kalabalık, mutlu, gülen, dans eden insanlar. Salon hayli kalabalık. Biz salonu karşıdan gören ufak bir odaya oturduk. Dayım bir 35 rakının yarısı kadar miktarda konyakla viski karışımı bir içecek söyledi. İçeri girişler devam ediyor, gelenlerin çoğunda resmi açık mavi paltoları, şapkalarında Doğu Almanya'nın simgesi pergel çekiç amblemi olan genç asker veya resmi görevliler

sanırım. Ben salona doğru bakarken keçi sakallı, esmer Türk kılıklı bir adamla göz göze geldim. Adam bana dikkatlice bak yor gibime geldi. "Dayı kalk karşı masada bir adam bana baktı. Bu adamı gözüm bir yerden ısırıyor. Ya TKP'li ya DİSK'li, ihbar ederse mahvoluruz, buradan çıkamayız" dedim. Apar topar oradan çıktık. İçinden iki duble içki zor çıkan şişeye 50 mark ödedik ama hiç olmazsa canımızı kurtardık. Ana yoldan ne olur ne olmaz diye çıkıp ara yola girdik. Bir yerde kör bir ışık yanıyor, önü kalabalık, merak ettim kalabalığa baktım. Diskotek giriş kuyruğu, ilerleyip camdan içeri baktım. Dar bir salonda hıncahınç gençler sigara dumanından göz gözü görmediği bir yerde kafalar kıyak çılgınca dans ediyor. Sokaktan caddeye çıkınca yaşı 40-45 gösteren bir kadın ısrarla arabaya el ediyor. Dayım durdu ne diyor diye, kadın evine davet ediyor, fahişe. İkiniz 50 mark verin, idare ederim diyormuş. Ben son şoku da yaşadım. Dayıma, "Sür dayı, hemen çıkalım buradan, başımıza iş almadan. Böyle ülkenin de, böyle sosyalizmin de... alçak sosyal faşistler" dedim. İnanır mısınız, batıya geçince derin bir nefes aldım. Evet bu hikayeyi o yıllar biri bana anlatsa inanmaz abartıyor derdim ama gözümle görünce sosyal emperyalizm, sosyal faşizm konusundaki düşüncelerim daha net, onu savunanlara karşı daha acımasız ve daha katı oldum.

Bir ayı geçen Almanya seyahatimin sonunda, 50 bin marka yakın para ve dört bavulla döndüm. Bavulların ağırlığı 30 kilo limitini aştığı için kontrolden geçerken birisini genç bir Türk yolcuya, birini de Türk asıllı ve Türkçe bilen bir Bulgar yolcuya verdim. O yıllar sadece üst araması vardı, şüphelenince valizler açılıyordu. Ama beni bir odaya sokup donuma kadar aramışlardı. Sonunda valizi verdiklerimle buluştuk. Bekleme salonunda çay içmek için büfeye gittiğimde barda oturan pala bıyıklı bir vatandaş, "Gardaş Türk müsün?" deyince, "Evet" dediğimde bu kez "Memleket nere?" diye sordu. "İstanbul" deyince de "işçi misin?" diye ekledi. "Turistik bir gezi" diyerek kendimce nokta koydum. Malatyalıyım diyen adam "Burada çay olmaz, istersen içtiğimden sana da söyleyeyim" deyip "olur" dediğimde, Almanca bir şeyler söyledi. İçtiği koladan bana da geldi, meğer kolanın içinde viski varmış, bilmiyorum. Kola-viski içtikçe de güzelleşiyordum. O sırada 17-18 yaşlarında bir genç gelerek gayet saygılı bir edayla "Merhaba Veli abi" deyince duymamazlıktan geldim. Genç, beni İYDGD'deki konuşmalarından tanıdığını söyleyince benim il-

legalitem yerle bir oldu! Doğu Almanya'nın havaalanında bile tanınmaktan kurtulamamıştım!

Uçakta kilo limitini aştığı için valizin birini verdiğim gençle birlikte oturduk. Sohbet sırasında kendisini Alman hükümetinin sınırdışı ettiğini söyleyerek hikâyesini anlattı. Birkaç Türk arkadaş yaş günü için bir evde toplanıp içip sarhoş olunca içlerinden birini "kadın bulması" için göndermişler. O da tren istasyonunda zeka özürlü bir kızı bulup getirmiş ve kıza sırayla tecavüz etmişler. 5 sene hapis yatmış, tahliye olunca da sınırdışı etmişler. Kendisinin olaya karışmadığını, "arkadaş kurbanı!" olduğunu söylese de inanmadım ve iğrendim. "Yakışıklısın, bu iğrençliği nasıl yaparsın. Almanya'da kadın kız mı yoktu, bir zavallıya tecavüz ettiniz" diye tepki gösterip yanından kalktım.

Almanya'da kaldığım süre içinde Almanların Türkleri sevmediğine şahit olunca bir Alman'a, "Irkçılığı hâlâ atamamışsınız!" diye sormuştum. Cevap olarak Berlin'de bir yılda işlenen kadın cinayetlerinin çoğunu Türkiye'den gelenlerin işlediğini söyleyince inanmamıştım. O genci dinleyince Almana hak verdim.

Bavulların biri ilaç dolu idi, ağrıkesiciler, antibiyotikler, sargı bezleri vs. İkincisinde ise eski ama az kullanılmış elbiseler... Üçüncüsünde bağış olarak verilen dürbün, daktilo şeridi, teksir boyası, kalemler vs. teknik malzemeler... Son valizde ise benim kişisel eşyalarım. Parayı ve diğer valizleri İbrahim Ünal'a teslim ettim. Paranın sadece 100 markını harcadığımı, diğer harcamaları akrabalarımın karşıladığını da söyledim. Almanya izlenimlerimi bir rapor halinde sorumlu yoldaşa verdim.

Yazdığım raporda bir konunun altını oldukça net çizdim: Avrupa'da iki yıldan fazla kalan hiçbir yoldaşa, ülkedeki sıcak savaşa sokulup kritik görevler verilmemesini, çünkü ortamın bizden çok ama çok farklı olduğunu, orada afiş, bildiri, miting gibi hiçbir pratik eylemde yakalanma, ölüm korkusu olmadığını, pikniğe gider gibi eyleme gittiklerini, uzun süre orada yaşamış bir yoldaşın, öznel niyeti ne olursa olsun nesnel şartlar gereği ülkedeki şartlara intibakının zor olduğunu, her bitkinin kendi ortamında yetiştiğini, bu yoldaşların kendi konumlarına uygun şartlarda değerlendirilip görevlendirmelerinin uygun olabileceğini, yapacakları yardımın esas olarak mad-

di-teknik ve teorik araştırma konularında olabileceğini, uluslararası tanıtım ve kampanyalar dışında fazla bir şey beklenmemesi gerektiğini belirtmiştim.

Almanya'da olduğum sırada Maraş katliamı olmuş ve İstanbul dahil 8 ilde sıkıyönetim ilan edilmişti. Çok deşifre olmuş ve tanınan birisi olduğumdan başta akraba çevrem olmak üzere kimi dostlar bu şartlarda ülkeye dönmemi istememişti. Almanya'da kalmam için çok dil dökmüşlerdi, bense bu tekliferi sadece gülerek karşılamıştım. Mücadele bizi bekliyordu.

Tarihe Geçen Son Miting

Sıkıyönetimin ilk günlerinde parti "MİT, ÜGD, MHP Kapatılsın" kampanyası sonunda miting yapma kararı almıştı. İstanbul'da bizim önderliğimizde yapılan ilk ve son yasal miting Saraçhane'de başlayıp Sultanahmet Meydanı'nda son bulacaktı. Beklentim 1000-2000 kişinin katılımıydı. Yürüyüş başlayıp binlerce insanın akın akın yürüyüşünü izleyip sayı on bini aşınca mutluluktan ağlayacak haldeydim. Gururla kortejin bir başına bir sonuna gelip gidiyor, hem sloganlara öncülük ediyor, hem de kortej güvenliğini ve disiplinini sağlıyordum.

Çemberlitaş'ta Dev-Gençlilerin kaldığı Balıkesir Yurdu'ndan çıkan ve Piyerloti Oteli'nin olduğu köşeden bizi izleyen Dursun Karataş, Bülent Uluer ve Paşa Güven büyük bir hayretle kitleyi izliyordu. Çoğu gecekondulardan gelmiş emekçi ve işçilerden oluşan yoksul halk, büyük bir coşku ve disiplin içinde sloganlar atarak ilerliyordu. Büyük bir gururla yanlarına giderek, "Talebeler, iyi bakın, yürüyenler sizin mitinglerinizdeki gibi talebe değil, yoksul halkımız" diye havamı atmayı ihmal etmedim. Dursun, "Köylü, bu kalabalığı nereden buldunuz!" diye yarı şaka yarı gıpta ile espri yaptı.

Mutluluktan ayaklarım yere basmıyordu. Bu mutluluğun ve heyecanın verdiği coşkuyla Sultanahmet'teki tarihi çeşmenin üzerine çıkarak, "Ey yiğit halkım, ey işçi, emekçi, köylü, yoksul halkım, selam olsun sizlere" diyerek ajitasyona başladım. Konuşmamda geçen iki sözü ve vurguyu aradan 40 yıl geçmesine rağmen unutmadım:

Birinci vurgu, o dönem hükümet olan Ecevit'le ilgiliydi; "Ey Ece-

vit, dağa taşa adın 'solcu halkçı Ecevit' diye yazılsa da, biz seni ve partini çok iyi tanıyoruz. Sen kuzu postuna bürünmüş bir kurtsun. Bir katilsin. Senin de bezin aynı iplikten dokunmuş. Diğer katillerle aynı yolun yolcusu, aynı suyun kaynağısın. Maraş'ta o katliam olurken İçişleri bakanın valilikten katliamı seyrediyordu. Bırak müdahaleyi, askere, polise havaya ateş emri dahi verse bu katliam önlenebilirdi."

İkinci vurgu ise, o yıllar TRT 2'de Çukurova'da pamuk toplayan Kürt işçilerle yapılan bir röportajda yaşlı bir Kürt kadın, Kürtçe konuşarak yaşam şartlarını anlatmış ve bir AP milletvekili de, TRT'de "Dilini bilmediğimiz bir kadın nasıl konuşur, TRT bu konuşmayı nasıl yayınlar" diye konuyu meclise getirmişti. Bu olaya cevaben de şunları söylemiştim: "Ey milletvekili, sen dilini derdini bilmediğin Kürdün vergisini alıyorsun, emeğini çalıyorsun, en son Kıbrıs'ta olduğu gibi savaşa en önde gönderiyorsun. Senin TRT'nde her gün İngilizce, Fransızca konuşulup Arabın yalellisi söylenirken, sen niçin kendi derdini kendi diliyle anlatan bu Kürt anadan rahatsız oluyor, korkuyorsun. Ama korktuğun başına gelecek. Türkiye yoksul halkı, Türk'üyle Kürt'üyle bu köhne yapıyı yakında başına yıkacak. Özgür, eşit, baskı ve zulmün olmadığı, herkesin kendi dilini, kendi kültürünü yaşadığı o güzel günleri yan yana kuracak. Korkunun ecele faydası yok. "Kurdara Azadi..."

Ben polislere yakın bir yerde konuşmayı izleyen rahmetli anamın yalancısıyım; polis şefi yanındaki polise demiş ki, "Şu o... çocuğunun konuşmasını dinlemek için geciktim. Özellikle bekledim, çok güzel konuşuyor. Bak yine döktürdü!" O mahşeri kalabalıkta ve sloganlar arasında, bir genç kızın arkadaşının kulağına eğilip, "Sevgilin olacaksa şu konuşan gibi olacak" dediğini duyunca başım göğe erdi. Sultanahmet mitingi, siyasi yapımızın o tarihe kadar en büyük katılımlı, en görkemli unutulmaz mitingi olarak tarihe geçti. Kırk yıl sonra bile o mitinge katılan yoldaşlarım ne konuştuğumu ve nasıl konuştuğumu bana hatırlatır. Geçtiğimiz yıllarda Didim'de gördüğüm o yıllarda lise çağında olan bir yoldaşım mitingi bugün gibi hatırladığını söyleyerek okuduğum şiirden dizeler okuyunca çok gururlandığımı, çok duygulandığımı söylemeliyim. Kimin şiiri olduğunu, tamamının ne olduğunu yoldaşın da benim de bilmediğim şiirden yoldaşın hatırladığı o yıllardan beri unutmadığı dizeler:

"He heval he
Ben doğudan gelmişem
İlahi aşklara, soyut sevgilere tükürmüşem,
He heval he
Ben doğudan gelmişem
Ellerim yara
Yüreğim yaradır benim
Doğu doğu dedikleri yerden gelmişem"

Unutamadığım bir konuşma da İzmit'te mitingde yaptığım bir konuşmaydı. Sanırım '77 yazıydı, hava çok sıcaktı. İzmit'teki bir greve destek amaçlı, "halkın sülalesi" olarak (HK, HY, HB) ortak bir miting yapacaktık. Miting alanına doğru yürüyüş başladığında sayımız iki bini bulmuyordu. Sağımızda solumuzda yüzlerce toplum polisi sıra sıra dizilmişti. Bu da yetmezmiş gibi miting alanında kafalarında çelik miğfer, ellerinde silahları ile bir bölük asker bizi bekliyordu. Etrafımız bizim iki katımız kadar kalabalık polis ve askerle sarılıydı. Miting başlamadan önce konuşma sırası yapılırken, sıranın benim için önemli olmadığını, en son konuşabileceğimi söyledim. Güya alçakgönüllülük yaptım ama aslında yaptığım kurnazlıktı. Önceki tecrübelerimden, ilk ve son konuşmacının konuşmasının akılda kaldığını tecrübe etmiştim. Konuşmacılar sıra ile çıkıyor konuşuyordu ama içerik üç aşağı beş yukarı aynıydı: Zalim kapitalistler, emek, sömürü, emperyalizm, sosyal emperyalizm vs. Konuşmaların sonundaki slogan da "Kahrolsun emperyalizm ve sosyal emperyalizm, Kahrolsun faşizm, sosyal faşizm", sonra da kendi grup sloganı...

Güneş tepemizde, kitle bunalmış, sloganla haykırmalar cılızlaşmıştı. Son konuşmacı olarak sıra bana gelince çıktım. İçinde "patron-ağa devleti", "halk savaşı" geçen siyasi bir konuşma yapsam benim konuşmam da aynı mecrada olacaktı. Kürsüden şöyle bir baktım, çemberdeki askerin biri elindeki silaha ağırlığını vermiş, yorgunluktan uyuyup düşmek üzereydi. Konuşma metnini cebime sokup, uyuklayan askere dönerek, "Asker, sen niye buraya geldin? Bizi kime karşı kimden koruyorsun? Mobilya yerine sunta mı ihraç ettik? Zeytin yağına motoryağı mı kattık? Vatan toprağını Amerikan üssü mü yaptık? Kumarhane mi kerhane mi çalıştırdık? İşçi hakkı mı yedik? Köylünün toprağına mı kastettik? Sen niye geldin asker?" Hızımı alamayıp bağırmaya başladım: "Asker, senin anan da

benim anam gibi vefakâr, cefakâr. Senin baban da benim babam gibi emekçi, yoksul, namuslu. Bin bir emekle büyütmüşler seni. Benim can dostum, yoldaşım. Sen benim kardeşimsin asker. Gel seninle kol kola, bu vatanı emperyalistlere peşkeş çekene, köylüyü topraksız bırakana, işçiyi sömürene karşı duralım. Ben senin düşmanın değil, öz kardeşinim. Senin yerin ora değil benim yanım kardeşim. Davetim sana ve senin gibi yoksul köylü çocuklarına, işçi evlatlarına. Gel asker, gir sen de saflara..."

Bir anda kitle yeniden canlandı. Can geldi. Sloganlar birleşti, coşku doruğa çıktı. Asker ve polis ne yapacağını şaşırdı. Polis şefi yüksek sesle, "konuşanı mutlaka yakalayın" diye emir verince, hazırlıklı olan yoldaşlarım beni çembere aldılar, kitlenin içinde kayboldum. Başıma hemen şapka geçirdiler, yanıma gelen Savaş Ay boynundaki fotoğraf makinesini çıkarıp boynuma taktı. Koruma alan arkadaşların arasında Savaş'ın eski "vosvos" otomobiliyle İstanbul yolunu tuttuk.

HER BİRİ CİHAN PARÇASI YOLDAŞLARIM

Zülfikar Uralçin

Zülfikar yoldaş Karslı idi. "Sessiz" biri olarak tanırdım, ismini ölümünden sonra öğrendim. Bizim okula yaklaşık 500 metre uzaklıkta olan Göztepe Ticaret Lisesi'nde okuyordu. Yaşı yirmiyi geçmez, esmer, ortadan uzun boylu, sessiz, gösterişten uzak, disiplinli, çok yiğit bir yoldaşımdı. Okul faşistlerin eline geçtiğinde gece bölümü öğrencilerinin okul çıkışlarında can güvenliğini almak için birlikte çok beklemiştik. Tahminime göre örgütün askeri elemanı olarak okuldaki mücadeleye destek için gelir, öğrenciler dağılınca sessizce, "gidiyorum yoldaş" der giderdi.

18 Ocak 1976'da okulundan çıkışta bir beyaz Reno'dan ateş açan katillerin pususunda, arkadan yaklaşan bir faşistin kafasına sıktığı tek kurşunla katledildi. Babası, onu toprağa koymadan önce kefeni açıp beyaz kefen içindeki oğluna sarılarak, başını göğsüne koydu. Yoldaşın alnındaki kurşun yarasındaki kanlı pamuk babasının alnına yapışmıştı. Baba feryat ediyordu "Oğlum ben seni nasıl toprağa veririm, beni de yanına al" diye. Güç bela ayırdık. Yoldaşın naaşını babası kucağında toprağa koymuştu. Bu görüntü karşısında, hayatımda ilk defa ağlamaktan konuşamamıştım. Beni hayatımda en çok etkileyen yoldaş cenazesiydi. Her aklıma geldiğinde bir babanın evladına sarılışı ve babasının alnına oğlunun alnından yapışan o kanlı pamuk aklıma gelir; gözlerim dolar, içim kanar.

1982 yılında uzunca bir süre birlikte aynı cezaevinde tutulduğumuz, sonraki sayfalarda kendisinden bahsedeceğim Tekoşin örgütünün kurucu ileri kadrosu can dostum Hüseyin Aydın'ın "Zülfikar'ın kanı yerde kalmadı, o katili cezalandırdık, idam cezası almamın en

önemli sebebi budur Veli" deyince; kanı yerde kalmadığı için mutlu olmuştum.

İsmail Hanoğlu

İsmail yoldaşla Göztepe'ye varmadan, Aralık Sokak'ta Aydınlıkçıların etkin olduğu bir dernekteki tartışmada tanışmıştık. Sanırım dernek yönetiminde idi. Kendisini işçi olarak tanıtmıştı. Aydınlık'a yakın durduğundan birkaç kez tartışmıştık. Çok meraklı, tartışmaya açık, yüzü hep gülen, insana huzur ve güven veren biriydi.

O yıllarda elimizdeki tek yazılı materyal olan, Kaypakkaya'nın teksir kâğıdına basılmış yazılarını okuması için vermiş, tartışmıştık. Orta boylu, sarışına yakın, beyaz tenli, mavi gözleri cıvıl cıvıl gülen bir yoldaştı. İşçi olması, siyasete yakın ilgisi ve içtenliği beni çok etkilemişti. Ciddiye aldığım her insan gibi, onu da İbrahim Ünal'la tanıştırdım ve sonrasında saflarımıza katılarak kısa bir süre sonra da illegal mücadeleye çekildi.

Ölümünden birkaç ay sonra, Haseki Hastanesi'nin önünden geçerken, askeri kanattan bir yoldaş bana şunları anlatmıştı: "Bir banka eyleminden sonra İsmail yoldaş paraları hastanede çalışan bir hemşehrisine el çantası içinde emanet olarak bırakmış, giderken de o işçiden yol parası almış. Çantayı almaya geldiğinde, kontrol için çantayı açtığında paraları gören hemşehrisi ona, "Kardeşim, para dolu çantayı bana veriyorsun ama simit ve yol parasını benden alıyorsun" deyince; o da, "Bu para benim değil, halkın parasıdır" demiş. İllegal mücadeleye katıldığı için görüşemez olmuş, ölümünden çok kısa bir süre önce Kadıköy vapurunda karşılaşmıştık. Hal hatır sorduğumda her zamanki sevecen, güleç yüzüyle, "Sağ olasın Velo yoldaş iyiyim, idare ediyoruz" diye cevaplamıştı. Bu onu son görüşümdü.

Bir akşam seyrek uğradığım Kuyubaşı'ndaki evimizdeydim. Tam yemeğe oturmuştuk ki, o yıllar birkaç askeri eyleme katılmış hukuk öğrencisi, daha sonra Dersim'de sorumlum olarak gönderilen bir yoldaş olan "Kırpık Göz" lakaplı Aziz gelerek elindeki Günaydın gazetesinin akşam baskısını önüme attı. Gazetenin birinci sayfasının yarısını kaplamıştı fotoğraf. Yoldaşın kandan tanınmaz yüzü, diğer yanda ise vurduğu faşistin cenazesi. 1978'in 20 Nisan akşamı.

Bana anlatıldığı kadarıyla, yoldaşım İsmail, Gültepe'de birçok cinayete karışmış, İstanbul'un en namlı faşistlerinden Şerif'in gittiği kahvenin istihbaratını almış. İzini kaybetmeyeyim endişesiyle üst organa haber vermeden kendi askeri biriminde karar alıp bir yoldaşıyla o kişiyi cezalandırmak için Gültepe'ye gitmiş. Şerif ve birkaç arkadaşı kahveden çıkınca önlerine çıkıp emin olmak için "Şerif kim? diye sormuş. "Benim" deyince de ateş etmiş. Şerif yere düşünce, yoldaş ölüp ölmediğinden emin olmak için dönüp tekrar sıkmış. Ne var ki, faşistin arkadaşlarında silah olabileceğini düşünememiş, kaçarken arkadan vurulup düşmüş, faşistler onu öldürdükten sonra kafasını taşla ezmişti. Gazeteyi görünce gözlerim doldu, en sevdiğim, güvendiğim yoldaşımdan biri öldürülmüştü.

"Kırpık Göz" yoldaş bana, "Bu akşam yoldaşın intikamının mutlaka alınması lazım, bildiğin bir hedef var mı?" demişti. Bildiğim açık hedef okulun karşısındaki faşistlerin yurdu idi, orayı basalım dedim. Eylem planı ve malzeme almak için Tüccarbaşı'nda bizim sempatizanların kaldığı bir ev var, orada baskının ayrıntılarını konuştuk. Gece sabaha karşı Kuyubaşı'na gidip yurdu, yoldaş kurşunlayacak, ben ona gözcülük yapıp koruma alacaktım. Evdeki konuşmaları ya duymuş ya da bir eylem olacağını tahmin eden İrfan Aşık (Sarı) biz Kuyubaşı'ndan yurda yürürken arkamızdan gelmiş, görünce şaşırdım, kendisine kızdım. "Ne işin var burada, sen yasal derginin (Partizan) yazıişleri müdürüsün, hemen geri dön" diye. Neyse İrfan'ı gönderdik, yurdun kapısına geldik. Ben A. yoldaşın 5-10 metre arkasındayım. Yoldaş kapıya 20-30 metre yaklaşıp ateş etmeye başladı, bir şarjöre yakın boşalttı. Sonra da bir tane konserve kutusu (el yapımı bomba) attı ama o patlamadı. Sabah gazetelere baktık, yurdun kurşunlandığını yazıyor ama ölü yaralı yok. O tarihte ölü yaralı olmamasına çok üzüldüm, ama şimdi iyi ki olmadı diye düşünüyorum.

Ölümünden hemen sonra Kartal'da onu anmak için binin üzerinde arkadaşın katıldığı, şimdiki anıt ve sıra sıra çay bahçelerinin olduğu sahildeki meydanda bir korsan miting yaptık. O mitingte bir konuşma yaptım. Miting olduğu esnada alana çıkan tüm ara sokaklar ve ana yollar silahlı yoldaşlarca tutulmuş, ilk defa o korsan gösteride uzun ve kısa namlulu silahlar açıkta taşınmıştı. Konuşmamdan sonra havaya ateş edildi; yoldaşın cenazesi adalar vapuruna bindirildik-

ten sonra, biri çok genç üç asker yoldaş ellerinde silahlar, ceplerinde konserve kutuları ile bana tren istasyonuna kadar korumalık yaptı. Sanırım bu korsan gösteri Kartal'da, belki de İstanbul'da yapılmış en yüksek katılımlı silahlı mitingti.

Selahattin Doğan

Selahattin Doğan, askeri birimde olduğu için hiç tanımadığım bir yoldaşımdı. Mermer atölyesinde işçi olan yoldaş için burjuva basın, "Bir çatışmada bir polisi ve bekçiyi vurduktan sonra yaralı olarak yakalandı" diye yazmıştı. 2 Şubat 1978'de de ölüm haberi ulaşmıştı bize. Sorgusunda direnmiş, konuşmamış, gözaltı süresi dolunca hastane yerine Sağmalcılar Cezaevi'ne gönderilmiş. Cezaevinden sonra, hastaneye veya tekrar sorguya götürüldüğünde ise öldürülmüş, haberi bize gece ulaşmıştı.

Çatışma haberini veren Tercüman gazetesindeki fotoğrafı, ressam bir arkadaş tarafından büyütülüp pankart yapılması için vermiştim. Cenazeyi almak için yaklaşık beş yüz kişinin katıldığı bir kitle ile Gülhane Parkı'nın karşısındaki morga gittik. Cenaze morgdan alınıp memleketi Sinop'un Erfelek kazasına götürülecekti. Cenaze ve yol masrafları için ailesine verilmek üzere, yoldaşlar tarafından verilen, üzerinde Türk Ticaret Bankası mührü olan, büyük ihtimalle bankadan kamulaştırılmış iki deste parayla, dernekte ve yol boyu topladığımız beşlik onluk paralar üzerimdeydi. Programa göre cenaze morgdan alınıp Sirkeci'ye kadar yürünecek. Sirkeci'de arabalı vapur girişinde bir konuşmadan sonra vapur işgal edilecek ve Harem'e geçilecek, otobüsle memleketine gönderilecekti.

Cenaze, sayısı bizden fazla olan polis kordonu içinde morgdan alındı. Kitle de polis de çok gergindi. Çünkü gazeteler yoldaşın çatışmada bir polis ve bekçi tarafından vurulduğunu yazmıştı. "Namluya sürülmüş halk mermisiyiz", "İşçinin köylünün yiğit sesiyiz", "Yaşasın halk savaşı", "Selahattin yoldaşın hesabı sorulacak", "Kahrolsun patron-ağa devleti" vb. gibi ateşli sloganlarla Sirkeci'ye geldik. İlk gelen arabalı vapur işgal edildi. İskeleye açılan demir kapıyı birkaç yoldaş tuttu, üzerine çıktım. O zamana kadar hiçbir gösteride örgüt ismi kullanılmamıştı. Etrafımız polis çemberiyle sarılmıştı. Polislere dönüp elimle de işaret ederek, "Ey patron-ağa devletinin köpekleri.

Bir yoldaşımızı daha işkencede katlettiniz. Size halkım adına, partim TKP/ML, ordumuz TİKKO adına söz veriyorum ki Selahattin Doğan yoldaşın intikamı alınacak. Kanı yerde kalmayacak. Çok yakında sizlerden bir köpeğin leşini de siz kaldıracaksınız. Bu namus sözüdür, unutmayın" der demez bir otomatik silahın ağzına mermi sürüldüğünü duydum. Beni koruyan, "Taylandlı" lakaplı, daha sonra İzmir'de polisle çatışmada kaybettiğimiz, öldükten sonra adının Ali Geçgel olduğunu öğrendiğim yoldaş, "Velo atla, vuracaklar" deyince atlayıp kitlenin içine karıştım.

Polisin müdahalesi çok sert olmuştu, silahlarına mermi sürüp çembere aldıkları kitleye coplarla ve dipçiklerle saldırdılar. "Herkes elleri başı üzerinde yere çöksün" diye bağırıyorlardı. Kaçamayanlar veya vapura giremeyenler yere çöktü. Kitlenin tam ortasındaydım, hayatında hiçbir olay ve miting görmemiş öldürülen yoldaşın kardeşi şaşkın vaziyette olanları ayakta izlerken polisin biri elindeki otomatik silahın dipçiğiyle kafasına vurunca yüzü kan içinde kaldı. Hemen ayağa kalkıp, "Ne vuruyorsun köpek, o ölen arkadaşın kardeşi, bir şeyden haberi yok" diye bağırmış, bunun üzerine polis şefi, "Alın o iti" dediyse de hemen kitlenin içine karışıp yere çöktüm. Bana ulaşabilmek için öndeki kitleyi cop ve dipçik darbeleriyle ezerek geliyorlardı. Bir kızcağız korkudan kendi eli zannederek benim elimi ısırıyordu. Kitlenin daha çok darbe alacağını düşünerek, "Vurmayın ulan, ne yapacaksanız bana yapın, geliyorum" diyerek ayağa kalkıp üzerlerine doğru yürüdüm. Beni cop darbeleri arasında ekip arabasına attılar. Üzerimdeki gömlek parça parçaydı.

Müdahale devam ediyor, yakaladıklarını en yakın polis aracına tıkıyorlardı. O sırada can yoldaşım Halit'in hayatında ilk defa eyleme katılan biraz kilolu eşine vurulan cop darbelerini gördüm. Beni attıkları ekip aracı takviye için gelmiş karakol polisleri olmalıydı ki araçtan inmiyorlar, arabanın içinde hayretle olanları seyrediyorlardı. Ortalık ana baba günüydü. Araçtaki polisler beni tanımıyordu, ben işi saflığa vurup, "Abiler, bu 'Allah'tan korkmaz kuldan utanmaz' heriflerin derdi ne? Hiç yere bir dünya dayak yedik. Bunlar sağcı mı, solcu mu, anarşist mi? Nedir bu olay Allah aşkına" diye söyleniyorsam da polisler cevap vermiyordu. Kendi kendime "Vallahi ben başıma gelecekleri bu akşam rüyamda gördüm. Ne işin var Eminönü'nde, Karaköy'den geçsene. Herhalde bugün tersimden kalktım,

Allah bu cezayı o yüzden verdi" diye konuşmaya devam ediyordum ama yine ses yok. Son olarak şansımı deneyip, "Abi eve geç kaldım, çoluk çocuk beni bekliyor, beni bırakın da gideyim evime ne olur" dediğimde; içlerinden biri, "Memleket nere lan" deyip "Çorum abi", deyince diğer polise dönerek, "Hemşerinmiş lan bak" dedi. Bunun üzerine "Çorumlu hemşerim, bırak beni gideyim. Ben gariban, işinde gücünde bir adamım. Anlamam anarşiden terörden, Allah hepsinin belasını versin. Yap şu hemşerine bir kıyak, zaten boş yere dünya kadar dayak yedim, üstüm başım yırtıldı" diye söylenmeye başladım.

Çorumlu polis kimliğin var mı deyince, "Abi o kadar dayak içinde kimlik mi kalır, kimliği düşürdüm mü, evde mi unuttum valla bilmiyorum" dedim. Çünkü ismimden anında tanıdıkları için genellikle o yıllarda üzerimde kimlik bulundurmuyordum. Polis, "Tamam, komiser gelsin ona söyleyip, seni bırakalım" deyince umutlandım. Fakat yanık suratlı, gestapoya benzeyen, toplum muhafız alayında görevli komiserin biri, beni okuldan tanıyormuş, ekip arabasının yanından geçerken tesadüfen içeri bakıp beni görünce hemen aracın kapısını açıp elindeki makinelinin dipçiğiyle vurmaya başladı. "Ulan orospu çocuğu, seni tanıyorum" diye vuruyor, bir yandan da "Aradınız mı üstünü, bu çok önemli bir adam" diye diğer polislere fırça atıyordu. Olan olmuştu; "Ben de seni tanıdım ulan köpek, görüşürüz" deyince, ekip arabasındaki tüm polisler saf yerine koyulmalarının da tepkisiyle tekme tokat girişiler. Ve hemen üzerimi aradılar. Üzerimi aradıklarında beni tanıyan polis üstlerine müjdeyi verdi: "Müdürüm üzerinde külliyetli miktarda parayla önemli bir anarşisti yakaladık."

Eminönü karakoluna götürüldüm. Bir arama daha yaptılar, cebimde yoldaşın öldürüldüğü fotoğrafın olduğu gazete parçasını buldular. Karakoldaki polisler "Ulan a... koduğumun komünistleri, öldürdüğünüz polisin, bekçinin çetelesini mi tutuyorsunuz?" diyerek yeniden saldırdıklarında, "Dernek yöneticisiyim, gazete kupürü ölen arkadaşın, fotoğrafını büyütmek için cebimdeydi, adım Veli Emektar" desem de, coplar tekmeler havada uçuşuyordu. Yakalanan diğer arkadaşlar arkaları dönük, büyük bir üzüntü içinde ara ara kafalarını çevirip beni seyrediyordu. İçeriye polis şefi Uğur Gür girdi. İçeri şöyle bir bakıp giderken arkasından "Köpeklerine adımı söylesene, ben söylüyorum inanmıyorlar" diye bağırdım. Dönüp "Tanıyamadım Veli, seni çok hırpalamışlar" dedikten sonra diğer polislere dönerek,

"Dernek yöneticisidir, tanınan biri, dikkatli olun. Kimliği doğru" deyince polisler dayağı kesip hücreye attılar.

Uğur Gür her ne kadar bizimkiler tarafından "işkenceci" diye daha sonra vurulsa da, nedense kendisi bana hiç işkence yapmamıştı. Ve ikinci defa, "iyi polisi" oynadığı için beni işkenceden almıştı! Adı basında çok geçtiği ve şov yapmayı sevdiği için, ondan önce cezalandırılması gerekenler varken, biraz da simge olduğu için kabak onun başında patlamıştı. Arabasının zırhlı olması ile kıçından vurulmuş, ölümden kurtulmuştu. Türk sanat muziği bestekârı olarak yarı kafayı yemiş halde emekli hayatı devam ediyor sanırım.

Eminönü karakolunda hücredekiler kalabalıktı, tuttuklarını doldurmuşlardı. Bu hengame içerisinde "Taylandlı"Ali Geçgel yoldaş da yaka- lanmıştı. Yanıma yaklaşıp, "Velo üzerimde çok para var, yakalanırsa çok kötü olur. Devrimci olduğumu bilmiyorlar, ameleyim diye ifade verdim. Bu parayı sen al" deyip iki deste para verdi. Ben gizlice bana verdiği Türk Ticaret Bankası yazılı ruloyu iki paket paranın üzerinden yırtıp yuttum ve seri numaraları karışsın diye iki desteyi birbirine karıştırdım. Sanırım aynı bankadan aynı anda kamulaştırılan paralardı.

Akşamı Birinci Şube'de geçirdik. Ertesi gün sabah gözlerim bağlı birkaç kat üste çıkardılar. Bir odaya girince gözlerimi açtılar, karşımda yaşı ellinin üstünde kır saçlı, kravatlı, efendi, babacan kılıklı, polisten çok bir öğretmen veya devlet bürokratına benzeyen biri masa başında oturuyordu. Beni karşısına oturttu, odada sadece ikimizdik. "Çay içer misin?" dedi. "Olabilir" dedim. "Veli, şimdi sana bazı sorular soracağım, yalan veya doğru söylemek senin tercihin. Her soruyu bir defa soracağım, tekrar etmeyeceğim. Lütfen sorularımı dikkatli dinle, ona göre cevap ver" deyince sorgulama başladı.

Memleket? Çorum. Kaç kardeşsiniz? İki. Erkek mi kız mı? Kız. Evli mi, nişanlı mı? Evli değil... Her cevabıma karşılık önündeki kâğıda mors alfabesine benzer işaretler koyuyor, soruyu tekrar etmiyor, yalan da doğru da söylesem mimikleri ve yüzündeki ifade hiç değişmeden işaretlemeye devam ediyordu. Dayın var mı, ne iş yapar, amcan var mı, kaç şehir gördün vb. o kadar ayrıntıya giriyor ve görünürde sorular o kadar basit ve ilgisiz ki. Ama biraz düşününce çok derin sorular, karşısında bunalmaya terlemeye başladım. Ada-

mın amacını ve varmak istediği yeri bir türlü çözemiyordum. Doğru cevaba da, cevaplamak istemediğim soruya da bir işaret koyuyor. Saygıda kusur yok, sanki bir psikolog beni çözmeye başlıyordu ama ben onu çözemiyordum.

Yaklaşık bir saate yakın bu sorgulama sürdü. Sona doğru, "Şimdi de biraz gırgır yapalım" diyerek gülümsedi ve tekrar alaycı şekilde sormaya başladı. "Ölen anarşistin cenazesinde sen konuşmuşsun, doğru mu?" "Hayır." "Haklısın ben de öyle tahmin etmiştim" dedi. Kasetçaların düğmesine bastı, "Veli ses de senin sesine benzemiyor" diye dalga geçmeye başladı. Konuşmayı olduğu gibi kayda almışlar. Ve önüme bir tomar fotoğraf attı. Ben konuşurken önden, yandan çekilmiş onlarca fotoğraf. "Bu resimdeki sen misin?", Ben, "hayır" dedim. "Evet, sen değilsin, sana benziyor!" karşılıklı gülümseme. Sonra ayağa kalktı, "Teşekkür ederim, sorgulama bitti" dedi. Zile bastı, iki polis içeri girdi. "Veli beyi götürebilirsiniz, işimiz bitti" dedi.

Polisler tekrar gözlerimi bağladı, birkaç kat aşağı indik, tekrar bir odaya girdik. Ama bu sefer gözlerimi açmadan bir sandalyeye oturttular. Odada iki kişi olduğunu tahmin ediyordum. Birisi iri yarı olmalı ki yürüdükçe ayakkabısı gıcırdıyordu. O, "Veli Emektar, bu seni kaçıncı misafir edişimiz. Millet iş yapıyor, banka soyuyor, adam vuruyor, adı sanı yok. Hep sen ele geçiyorsun, dayak yiyorsun. Duyduğumuza göre karakolda epey hırpalamış seni bizim cahil polisler. Yazık değil mi oğlum, bu örgütün senden başka adamı yok mu? Niçin her yerde sen varsın oğlum. Seni kullanıyorlar bak, yazık sana, ailenin tek erkek çocuğusun. Yazık ailene, anana babana..." deyince; "Benim örgütle mörgütle işim yok. Ben yasal bir öğrenci derneğinin yöneticisi ve sözcüsüyüm. O yüzden derneğimizi ilgilendiren her konuda ben konuşuyorum" şeklinde klasik cevaplar vermeye başladım. "Geç onları Veli Emektar, biz senin kimin sözcüsü olduğunu biliyoruz. Ulan oğlum sen hiç Marx'ı, Lenin'i okumadın mı? İşçi sınıfı olmadan, orada örgütlenmeden hangi ülkede devrim olmuş? Narodnikler Rusya'da sizin yaptığınız eylemlerin en kralını yaptı, prens öldürdü, bakan öldürdü ama devrimi Bolşevikler yaptı. Sizin Narodniklerden ne farkınız var? Sizin işiniz gücünüz banka soymak, adam öldürmek. Nerde işçiler içinde gücünüz, örgütlenmeniz? Eski kadrolarınız İbrahim Kaypakkaya'nın yanlışını gördü, sizden ayrıldı (Halkın Birliği'ni kastediyor). Daha örgütlenmeden

ikiye bölündünüz" diyerek örgüt içinde sadece kadrolara dağıtılan MZ hizbine[14] verilen cevap yazısını okumaya başladı. Hemen ardından konuşmasına devam etti. "Birçok büyük grevde, sendikal örgütlenmede yoksunuz. Üç beş adamınız Kardeş Elektrik grevinde, üç beş adamınız Elka grevinde, onun dışında hangi grevde, hangi büyük sendikada örgütlüsünüz, söyler misin bana?" Herif grevdeki, fabrikalardaki gücümüzü rakamlarla söylüyordu, gel de hayret etme! "Sonra bu kadar eyleme rağmen öğrenci gençlik içinde gücünüz ne? En güçlü olduğunuz Atatürk Eğitim'de, İTÜ'de beş-on kişi. Toplasan tüm okullarda yüz, yüz elli militan. Bunlarla nereye varacaksınız?" Hızını alamayıp devam etti. "Sizden önce bu davaya baş koymuş insanlar bak geçmişi nasıl eleştiriyor" diyerek MZ hizbine yönelik çok az sayıda yoldaşın bildiği iç yazıdan pasajlar okumaya başladı. Dikkat ve hayretle sessizce dinliyordum. Konuşmaya devam etti: "Geçmiş deyince, gözünüzde büyüttüğünüz, oradan gelen her haberi tanrı buyruğu saydığınız Aslan Kılıç'ın, Muzaffer Oruçoğlu'nun poliste nasıl öttüğünü biliyor musun? Onların polis ifadesini okudun mu? İbrahim Kaypakkaya'nın ölmeden önce nasıl devlete yalvardığını biliyor musun? Ses kayıtları elimizde!" Dayanamayıp bağırdım: "Yalan söylüyorsun, elindeki sesi bana da dinlet erkeksen. Yoldaşın ifadesi devletin arşivinde kayıtlı, senin dediğin gibi aman dilese bu zamana kadar elli defa yayınlardınız. Onuruyla ölmüş insanların arkasından konuşma, belgeni göster" dedim. Bu çıkışım üzerine konuyu kapatıp başka bir yerden devam etti: "Bak Veli Emektar, her zaman olduğu gibi buradan çıkınca savcıya gideceksin. Savcı seni delil yetersizliğinden bırakacak. Ama şunu unutma ki, altı-yedi ay sonra bir daha elimize düşersen çok farklı bir Türkiye olacak. Buradan ölün çıkacak. Bunu da kafanın bir yerine yaz." Gerçekten de bu konuşmadan beş altı ay sonra sıkıyönetim ilan edildi. Ne dernek kaldı ne de sözde demokrasi.

Birinci şubede 4 günlük gözaltıdan sonra yakalandığımız Eminönü karakoluna götürüldük, ama mesai bittiği için, defalarca "misafiri" olduğum Sirkeci'deki 2. Şube'nin olduğu Sansaryan Han'a getirildim. Sansaryan Han o dönem İstanbul'da asayişten yakalananların mahkemeye çıkmadan önce gözaltı yeriydi. Eğer iddia 2. Şube'yi ilgilendirmiyorsa, diğer gözaltındakilerin bir gün yatırılıp ertesi gün

14) Ahmet Kızıler ve grubu.

suçla ilgili mahkemeye gönderildiği bir yer. Bu gözaltı yeri bodrum katta, yarı basket sahası büyüklüğünde müteferrika denilen bütün İstanbul'da yakalanan hırsız, katil kim varsa toplandığı, onlarca kişinin üst üste yattığı hangar gibi bir yer. O yerin iki açık tuvaleti vardı, sidik kokusundan içeri girmek mümkün değildi. Bitten, tahtakurusundan geçilmiyor, çoğu insan gazete üzerinde yerde sabahlıyordu. Torpilli kaşar müdavimler ise tahta ranzaların üst katında kalıyordu. Sabah suçlular suç durumuna göre ayrı katlarda sorgulanıp ayrı semtler- deki karakollara veya dosyaları hazırsa suçun durumuna göre ayrı mahkemelere gönderiliyor, orada sorgulanıp mahkemeye çıkarılı- yordu. 2. Şube operesyonunda yakalananlar, cinayet, örgüt vb. ağır suçluların sorgusu yukarı katlarda "tabutluk" denen yerde oluyordu. Akşam olunca yemek siparişi için gelen bekçi, "Kim ne yiyecek, ne içecekse adını yazdırıp parasını versin" dedi. Bütün paraları almışlardı, üzerimde sadece bozuk paralar vardı. Taylandlı yoldaş (Ali Geçgel) yanıma gelerek, "Velo bana bir ekmek, yarım kilo helva söyle, karnım çok aç" dedi. Yoldaşın bu iştahı beni şaşırttı. "Yoldaş maşallah, iştahın yerinde" deyince; "Velo nasıl olmasın, dört gündür ağzıma lokma ekmek girmedi. Çok ağır işkence etti alçak faşistler" dedi ve üzerindeki tişörtü sıyırdı. Sırtı cop darbesinden mosmordu ve birkaç yerde derin yanık izi vardı, sigara söndürmüşlerdi. Kolları zor kalkıyordu. Dört gün boyunca sadece tuvalete gittiğinde içtiği suyla dayanmış. Bana durumunu açıkladı, üzerinde Sivas doğumlu sahte bir kimlik olduğunu, yerde yakalanan silahını kabul etmediğini, kendisini inşaatlarda çalışan bir amele olarak tanıttığını, başka da bir ifade vermediğini anlattı. Kimliği ortaya çıkmadığı takdirde en fazla ruhsatsız silahtan birkaç ay yatıp çıkacağını söyleyip kendisi için bir avukat bulmamı ve yoldaşları haberdar etmemi istedi. Eğer erken davranıp çıkaramazsak, esas kimliği ortaya çıktığında bir daha dışarı çıkmasının çok zor olduğunu da ekledi. Elimden ne gelirse yapacağımı, dikkatli olmasını belirttim.

Sabah oldu, bizi mahkemeye çıkarmak için yakalandığımız Eminönü karakoluna getirip hücreye koydular. Mahkemeye götürülmeyi bekliyoruz. Hücrede ben, Taylandlı yoldaş, Selahaddin Doğan'ın cenaze töreninde silahın kabza darbesiyle alnı yaralı kardeşi, bir de tesadüfen eylemin içine düşmüş oradan geçerken çantasında kızıl yumruk amblemli Dev-Yol bayrağı olduğu için yakalanmış Ka-

radeniz yolcusu iki arkadaş, sakin şekilde mahkemeye çıkarılmayı bekliyoruz. Hücrenin kapısı aralandı, bir polis kafasını uzatıp, "Ulan burada polisi vuran anarşistin kardeşi de varmış, o kim?" dedi. Yoldaşın kardeşi, "benim" deyince polis, "Sen de abin gibi devlet ve polis düşmanı mısın lan?" deyince; şaşkınlığını hâlâ üzerinden atamayan kardeşi, oldukça lakayt biçimde elleri arkasında hücrede volta atarak, "Herkesin bir görüşü vardır, ben şahsen CHP'liyim" diye cevap verince, kapı aralığından konuşan polis, bekçiye bağırdı. "Sopayı getir ulan!" Uzunca, kazma sapı gibi bir sopayla geldi. Yoldaşın kardeşine dönerek, "Ulan a... koduğumun çocuğu, hem öldürüp hem bizle dalga mı geçiyorsun, elin kıçında, bu nasıl yürüme, bu nasıl cevap verme! Sana buranın neresi olduğunu göstereceğim" diye bekçinin getirdiği sopa ile vurmaya kalkıştı. Ben, "Memur bey, o cenaze töreninde yaralandı, şuuru yerinde değil, bırak onu" deyince; ona vurmayı bırakıp, "Sen onun avukatı mısın" diye bana saldırdı. Kafama doğru indirdiği sopa sırtımı dönünce sırtıma geldi ve düştüm. "Ulan köpek ne vuruyorsun, bizim seninle işimiz yok, mahkemeye çıkmayı bekliyoruz" deyince iyice kudurup; "Ulan a... koyduğumun komünistleri, sizden korkanın a... koyayım" diyerek çıldırmış halde sopayı vuruyordu. "Ulan köpek seni tanıdım. Sana bunun hesabını soracağız. Benim adım Veli Emektar, unutma" diyorsam da vurmaya devam ediyordu. Taylandlı yoldaş ellerini sıkmış, tir tir titriyor, "dalayım" diye bana göz ediyor, ben kimliği açığa çıkmasın diye karışmaması için işaret ediyordum.

Bir zaman sonra diğer polisler ve komiser geldi. Ben, "Bu köpekle bizim işimiz yok ama bana işkence yapıyor. Beni sana şefiniz Uğur Gür tanıtmıştı. Ben binlerce devrimcinin üyesi olduğu derneğin genel sekreteriyim, bunun hesabını sorarız" deyince; komiser, polise, "Çık lan dışarı, niye girdin nezarete, ne işin var, adamlar mahkemeye çıkacak, bizimle ilgisi yok, başımıza bela mı alacaksın aptal herif" diye bağırdı. Bana da dönüp, "Veli kardeş özür dileriz, bizim sizle sorunumuz yok. Biz de çoluk çocuk sahibiyiz. Unut gitsin o serseriyi, yorgunluktan ne bok yediğini o da bilmiyor" diye özür üstüne özür diledi. Haşat olmuştum, belim tutmuyor, iki polisin arasında zor yürüyordum. Bu dayak ömür boyu sağlığımı etkiledi, hâlâ diz üstü oturamam. Mahkemeye gidene kadar diğer polisler özüre devam etti.

Sultanahmet'teki adliye binasının bodrumunda savcıya ifade

vermek için, savcının kapısında sıra beklerken haberi alan yiğit anamın karşı bankta oturduğunu görünce hem şaşırdım hem sevindim. Beni kucaklamak istediyse de, polisler izin vermedi. İfade sırası bana geldiğinde ayağa kalkamıyordum. Yanımdaki arkadaşlardan yardım istedim. "Anam sakatlığımı sezmesin diye beni koluma girip aniden kaldırın" dedim ve onların yardımıyla ayağa kalkıp savcının önüne geldim. Savcı bana şöyle bir baktı, halime acıdı. "Veli Emektar, bu kaçıncı defa karşıma gelişin" diyerek polisteki fotoğrafları gösterdi. Üzerimde yakalanan paraların üzerinde çok durdu. Öldürülen işçinin cenaze masrafları için toplanan paralar ve bir kısmının da derneğin saymanı olduğum için derneğin parası olduğunu söyledim. Bunun üzeine; "Seni yine serbest bırakıyorum. Ama inşallah bu son görüşmemiz olur, bir dahakine bu kadar şanslı olmazsın" diyerek serbest bıraktı. Ama ne hikmetse serbest kalınca 1. Şubenin polisleri beni tekrar gözaltına aldı. Bir gün daha Gayrettepe'de tutulduktan sonra ertesi gün öğlene doğru bırakıldım. Polisin kazma sapıyla attığı dayaktan dolayı iki gün bel ağrısından yattım; hâlâ da belim en ufak bir harekette tutulur.

Bu olaylardan sonra üzerimde yakalanan tüm parayı derneğin parası olarak devletten geri aldık. Sanırım bugünkü değeri ile 10 bin liranın üzerinde bir paraydı. İkincisi, Ali Geçgel yoldaş cinayetten aranmasına rağmen silah yüzünden birkaç ay yatıp sahte kimlikle tahliye oldu ve sonrasında İzmir'de polisle girdiği bir silahlı çatışmada öldürüldü. Buradan çıkan sonuç şuydu: En kötü sivil yönetim "askeri faşist diktatörlükten" evladır. İkincisi, kendimizi en güçlü, en illegal gördüğümüz dönemde bile devlet boş durmuyor, hangi örgüt ne düşünüyor, nerede ne yapıyor, hepsinin bilgisiyle, kendi pozisyonunu alıyor, darbeyi vurmak için kendi zamanlamasını yapıyordu. Kime işkence yapılır, kim faili meçhule gider, kim katledilir veya edilmesi lazım çok iyi biliyordu. Benle Taylandlı yoldaş örneğinde olduğu gibi. Sorguda bana bir fiske vurulmazken, yoldaşa dört gün boyunca yapılan işkence işin bilincinde olanların göründüğü kadar aptal olmadıklarını gösteriyordu.

Bu olaydan sonra sorumlu mevkide olduğunu tahmin ettiğim, yoldaşlık dışında kişisel olarak çok güvendiğim, en özelimizi dahi paylaştığımız okul arkadaşım İbrahim Ünal'la Moda burnunda bir çay bahçesinde buluştuk. Dört gün boyunca başımdan geçen sorgu- lama-

ları ayrıntısı ile anlattım. Ve dedim ki, "Ben karakollarda siyasi poliste çok sorgulandım ama bu sorgulamadaki kadar hiçbir sorgu- lamada zorlanmadım yoldaş. Bir yerlerde yanlış yapıyoruz. İbo, bu devlet her şeyi biliyor, o kadar ki okullardaki öğrenci sayımızdan, grevlerdeki işçi sayımıza kadar. Hatta 'MZ Hizbi' sırasında sadece parti üyelerine dağıtılan iç yazıyı bile bana sayfa sayfa okudular." İbo, "Yoldaş abartıyorsun, geçenlerde bir hücre evi basıldı, o yazı orada ele geçti sanırım. Diğerleri de herhangi bir sivil polisin elde edilebi- leceği bilgiler. Okullarda kimin ne kadar adamı var, herkes bilmiyor mu?" türünden bir şeyler söyledi. Anlattığım şeyleri hafife aldığı iz- lenimi edindim.

Mehmet Zeki Şerit'le Karşılaşma ve Partiyle Randevu

Toptaşı Cezaevi'nden tahliye edilmemden sonraki günler... 1977'nin Temmuz veya Ağustos ayı olabilir hatırlayabildiğim kadarıyla. Aranmıyorsam da güvenlik nedeniyle seyrek uğradığım eve gidiyorum. Kerem Pastanesi önünden geçerken pastane sahibi Hüseyin abi el edince yanına gittim. "Veli, sen yaşlarda, perişan kılıklı biri, 'okul arkadaşıyım' diyerek senin evi sorunca gösterdim, haberin olsun. Polis hali yoktu, durumu perişan görünüyordu" deyince hızlandım. Beni kapıda karşılayan anam, "Oğlum salonda perişan halde biri var, öğretmen okulundan arkadaşınmış" deyince merakla odaya girdim. Sarışın, orta boylu, saç sakal birbirine karışmış, çok yorgun görünen solgun biriydi. "Hoş geldin arkadaş, tanıyamadım" dediğimde ayağa kalkıp elimi sıktıktan sonra kulağıma eğilerek, "Ben Mehmet Zeki Şerit" dedi. Kanım dondu, büyük bir sevinçle hemen tekrar kucakladım, sarıldım. "Tekrar hoş geldin yoldaş ama iyi bir tercih yapmamışsın. Bu evi polisler de faşistler de biliyor" diye risk beyanında bulunduğumda, "Mecbur kaldım yoldaş. Parti ile kontağım koptu, birkaç gün mezarlıklarda yattım, son çare Toptaşı Cezaevi'ne gidip yoldaşları bulup senin adresini aldım."

Cezaevinde tutukluyken görünüşte beni çok seven Hasan Aksu'nun söylediğini tahmin ettim. Anama "Okuldan çok sevdiğim bir arkadaşımdır. Uzun yoldan gelmiş, banyo yapıp kendine gelsin. Sonra da neyin varsa yemek hazırla" dedim. Yoldaş banyosunu yaparken anam da domatesli makarna yaptı. Ev gariban evi, babam emekli öğretmen, ev kira, iki bacım okuyor. Yoldaş makarnayla ekmeği katık edip iştahla yedikten sonra bir tabak daha istedi, onu da afiyetle ye-

dikten sonra, "Seni geçici olarak okuldan tanıdığım demokrat öğrencilerin evine götüreyim. Onlar 'normal' öğrenciler. Seni öğretmen okulundan Çorumlu bir arkadaşım diye tanıştırırım, öğretmenliği bırakıp iş aramaya geldiğini, birkaç gün kalacağını, memleketindeki akrabaları gelince onların yanına geçeceğini söylerim. Ben birkaç gün içinde yoldaşlarla temasa geçerim" diyerek bir plan yaptık. Çıkmadan önce dışarının tekin olmadığını, "dolu" olup olmadığını sorduğumda bir 14'lüyle el bombası olduğunu söyledi. Bende de 7.65 bir tabanca olduğunu söyledim. Bir terslik olursa birbirimizi tanımadığımızı, dolmuşta ayrı oturmamız gerektiğini söyledi.

Kuyubaşı'ndan dört beş durak ötede olan Erenköy'deki İntaş sitelerine vardık. Evde kalan çocuklar beni okul mücadelesinden tanıyan ve güvenen, "demokrat" kişilerdi ama bizim "taraftarlarımız" değillerdi. Başka örgütlerle de temasları yoktu. "Ya eve kabul etmezlerse, gece vakti her yerde aranan bir yoldaşı ev ev nasıl gezdiririm. Ulucanlar Cezaevi'nden yeni kaçmış, gazetelerde boy boy fotoğrafıyla, kaçarken duvara yazdıkları "Sizin duvarlarınız bize vız gelir vız" sloganı tüm gazetelere başlık olmuş, Türkiye'nin dikkati üzerinde olan birinin ağır sorumluluğuyla oldukça tedirgindim. Olumsuz bir durum olursa örgüte nasıl hesap verirdim?

Gittiğimiz ev 9-10 katlı bir apartmandı. Beşinci katında üç dört öğrenci kalıyordu. Zili çekinerek çaldım, müzik bölümü öğrencisi, çok konuşan Trakyalı bir kardeşim kapıyı açtı. Beni görünce biraz tedirgin oldu, aldırış etmeden hemen içeri girdik. Ben gayet sevecen bir şekilde, "Gece vakti sizi rahatsız ettim, kusura bakmayın" diyerek söze girdim. "Bu arkadaş Çorum Öğretmen Okulu'ndan en sevdiğim arkadaşım, bizim evde memleketten misafirler olduğu için size getirdim. En geç yarın akşam gelir alırım, ama İstanbul'u fazla bilmiyor, evden çıkmasın. Siz sabah okula giderken kapıyı çekin gidin" diye nokta koydum. Arkadaşlar, "Ne demek Veli, senin arkadaşın bizim de arkadaşımız sayılır. Bir gün değil, beş gün kalsa ne olur" diyerek memmuniyetle kabul ettiler.

Ben bir çay içip hemen ilişki kurmanın derdine düştüm. Bir iki günde İbrahim Ünal'a ulaştıktan sonra yoldaşı ona teslim ettim. Oldukça rahatlamıştım ve büyük bir görevi yerine getirmenin mutluluğu içindeydim. Nabız yoklamak için evlerinde kaldığı arkadaşların

evine tekrar gittiğimde müzik bölümü öğrencisi arkadaş, "Veli, senin arkadaşın ne yetenekli, ne kibar ve bilgiliymiş. Çok da güzel saz çalıyor. Keşke biraz daha kalsaydı" diyerek yoldaştan övgü ile söz ettiler. Böylece ondan şüphelenmediklerini anladım. Ama bu olay- dan iki-üç ay sonra gazeteler kara haberi büyük manşetlerle verdiler: "TKP/ML-TİKKO'nun kurucularından Ankara Ulucanlar Cezaevi firarisi Mehmet Zeki Şerit, Kadıköy Altıyol'da silahlı çatışma sonucunda ağır yaralı olarak yakalandı."

Bize verilen bilgiye göre, Zeki yoldaş, İTÜ öğrencisi, taraftarımız ve evli olan Bahaddin Sertel'in evinde kalıyor, fazla dışarı çıkmıyormuş, evin perdeleri gece gündüz kapalıymış. Eve dışarıdan biri gelince, "bir uzun iki kısa" şifreyle zili çalıyorlarmış. Evin bu garip hali üstte oturan yaşlı bir kadının dikkatini çekince polise ihbar etmiş. Ev basılınca yoldaş silahla direnmiş ve yaralı olarak yakalanmış. Acilen yoldaşın sağlığı ve durumu hakkında bilgi alabileceğimiz güçlü ve güvenilir demokrat-devrimci bir avukat gerekiyordu. Yoldaş kendine gelir gelmez hastaneden kaçırılacaktı. Bölge yönetimi hem Deniz Gezmiş'in arkadaşı hem de iyi bir avukat olduğu düşünülen Bozkurt Nuhoğlu'nda karar kılınca Tophane'deki bürosuna gittim. Nuhoğlu, Enver isminde bir avukatla birlikte çalışıyordu. Konuyu açtım. Yoldaşın avukatı olmayı yüksek bir para karşılığı kabul ettiler. Ama bu görüşmeden üç beş gün sonra, 24 Kasım 1977'de yoldaşın ölüm haberi geldi. Avukatlık parasını verip vermediğimi hatırlamıyorum. Yoldaşın ölümünden sonra bir gün Halit'in evinde Ozan Emekçi ile beraberdik. "Velo, Zeki yoldaş için bir türkü besteledim, dinle de yorumla" dedi. Böylece, Emekçi'nin türküleri içinde "unutulmazlar" arasına giren, her dinlediğimde hâlâ duygulanıp gözlerimin dolduğu "Yıkılasın İstanbul" parçasını ilk dinleyenlerden biri oldum.

Yoldaşın katledilmesinden sonra sanırım bir-bir buçuk yıl sonra Ankara'dan trenle İstanbul'a geldiğim bir gündü. Her zaman olduğu gibi uyku tutmadığından gece geç vakit, yemekli vagonuna çay ve sigara içmeye geçtim. Vagonda tek kişi vardı ve bira içiyordu. Hafif çakırkeyif olmuş adam beni yanına davet edince oturdum. "Bira içer misin" deyince içki kullanmadığımı, çay içeceğimi söyledim. O yıllarda bir Partizancının bira dahil içki içmesi kabul edilebilir bir şey değildi. Çay geldi, sohbet başladı. Adam ne iş yaptığımı sorunca, nereden aklıma geldiyse baba mesleğim olan toptan peynir ticareti

yaptığımı söyledim. O ise, polis olduğunu ama öyle sıradan polis olmadığını, Ecevit'in İngiltere'ye gönderdiği bomba ve terör konusunda eğitim gören sekiz polisten biri olduğunu söyledi. Bunun üzerine, "Abi, sen bu vatan için ne önemli, ne şanslı bir adammışsın. Allah her kuluna böyle şerefli ve onurlu bir görevi nasip etmez. Tebrik ederim. Senin gibi biriyle çay içmek ne şans" dediğimde, koltukları kabarıp İngiltere'deki eğitimden bahsetmeye başladı. Can kulağı ile dinliyordum. Birası bitince garsona göz ederek, "Abime bir bira da benden" dedim. Bira geldi. Her cümlesine övgüler düzerek, hayretimi beyan ederek, bu işlerin "mangal gibi yürek" istediğini söyleyerek sürekli övüyordum ki biraz daha bilgi alayım. O, "İşimiz zor kardeşim, gazeteleri okuyorsundur. Her gün çatışma, her gün bir yere bomba koyma" deyince, ben "Allah sizden, senin gibi gizli kahramanlardan razı olsun. Bu memleket sizin gibi vatan evlatları sayesinde ayakta" diyor, muhabbet bu seyir içinde sürüyordu.

Bir ara, "Gazetede okumuşundur. İstanbul Altıyol'da cezaevi firarisi azılı komünist, TİKKO'nun elebaşlarından Mehmet Zeki denen bir anarşist, çatışmada onca kurşun yedi ölmedi ama bizim arkadaşlar hastanede su isteyince su yerine votka verip gebertmişler" deyince; içim kan ağlayarak, "Yapma ya abi, onu da sizin ekip mi yakaladı? *Hürriyet* gazetesinde okumuştum, çok azılı biriymiş" dedikten sonra, fazla üzerine gidersem şüpheleneceğinden çekinerek, "Abi benim uykum geldi, sohbetin çok güzeldi. Her kula nasip olmaz. Seninle dışarıda da buluşmak isterim. Herhangi bir şeye ihtiyacın olursa çekinmeden söyle, emrin olur. Seni nerede bulurum, bir telefonun filan var mı?" dedim. "Beni Gayrettepe'deki siyasi poliste bulursun. Tel 66 66'yla başlayan bildik telefon. Sen burayı ara, adını ve nerede olduğunu söyle, ben olmasam da onlar not ederler. Ben seni bulurum. Senin adın ne idi?" deyince de "Metin, abi. Metin Abdi. Abi sürekli uğradığın, çat kapı görüşeceğimiz bir yer yok mu? Şimdi seni müdüriyetten ara, randevu bırak, uzun iş abi. Sen meşgul birisin. Ben seni bulayım" desem de, "Sen ara daha iyi olur. Vakit bulursam gelirim. Gelmezsem kusuruma bakma, bil ki çok işim var." Fazla üzerine gitsem uyanacaktı, "Tamam abi, haydi iyi sabahlar" diyerek vagonun yolunu tuttum, ama bir türlü adresini alamayışım yüzünden kendime de çok kızdım. Anlattıkları doğru mu yalan mı bilmiyorum, ben onun yalancısıyım.

Orhan Bakır'ın (Armenak Bakırcıyan) Partiyle Buluşturulması

Bir gün partinin önemli kadrolarının gelip gittiği, örgütlememe rağmen o eve benim dahi mecbur kalmadıkca sık uğramamamın istendiği kadim dostum Halit'in evinde İbrahim Ünal'la (Kıvırcık) bir konu görüşüyorduk. Evin telefonu çalınca Halit'in rahmetli annesi açarak, "Veli, seninle görüşmek istiyorlar" dedi. Çok enteresandı, evin telefon numarası çok özel insanlarda vardı. Dahası benim burada olduğumu nasıl, kim bilebilirdi? (Bunca yıla rağmen bu muammayı hâlâ anlamış değilim.) Telefonu elime alıp "buyurun" dedim. Karşıdaki kişi "Veli arkadaş, ben *Halkın Yolu* taraftarıyım. Orhan Bakır arkadaşı size teslim etmek istiyoruz. Bugün Taksim Şişli arasındaki Elmadağ otobüs durağına öğleden sonra üçte, bir elinde *Tercüman* ve *Cumhuriyet* gazetesi, bir elinde tesbih olan orta boylu, beyaz tenli arkadaş gelip size Orhan'ı nasıl bulacağınızın notunu verecek" deyip telefonu kapattı. Kıvırcık'la muhasebe yaptık, telefon eden polis olsa evi basardı, yakalamak istese burada bizi yakalardı. Ama telefonu, benim burada olduğumu nerden biliyordu? Sonunda randevuya gitme konusunda hemfikir olduk.

Randevu saatinden beş dakika önce tedirgin vaziyette durağa gittim. Etrafı kolaçan ettim, anormal bir durum yoktu. Tarif edilen kişi durakta beni görünce tanıyıp randevu notunu verdi. Notu hiç açmadan Kıvırcık'a verdim. Kıvırcık notu okudu, "Beni bekle, yoldaşı alıp geliyorum" dedi. Güneş battıktan sonra akşama doğru Kıvırcık, Orhan yoldaşla birlikte geldi. Önceden tanıdığım için büyük bir sevinç ve mutlulukla sarılarak "Hoş geldin yoldaş" dedim. O her zamanki durgun, soğukkanlı haliyle gülümseyerek, "Hoş bulduk Velo" dedi. Evin önünde bir aracın zor geçeceği dar bir sokak vardı; karşısında küçük bir cami vardı. Dincilerin yoğun olarak yaşadığı bir semt. Sırayla camdan dışarıyı gözlüyorduk. Halit dışarıda hareketlilik olduğunu, bir polis otosunun geçtiğini, arkasından sivil plakalı aracın da polis aracı olabileceğini söyleyince bizi bir korku aldı. Kıvırcık'ın üzerinde 14'lü, bende 7.65 Laz yapısı çakaralmaz, Halit'te de babadan kalma kısa namlulu Amerika'dan gelme Smith Wesson vardı. Bu kadar silahla ne kadar direnilir, nereden kaçırılır. Bütün Türkiye'nin gözü kulağı cezaevinden yeni kaçmış Orhan yoldaştaydı.

Ülke tarihinde ilk defa yoldaş kaçırılırken çıkan çatışmada bir asker ölmüş, genelkurmaybaşkanı bizzat "yakalayıp cezasını vereceğiz" diye konuşmuştu. Gazeteler fotoğrafını günlerce birinci haber olarak vermişlerdi. İzi bulunsa o evden kimsenin canlı çıkma şansı yoktu. Sokağı izlemeye başladık, Halit aşağı inip sokağı kolaçan edince öğrendik ki polis mahallede uyuşturucu operasyonu yapmış. Paniğe kapılıp dışarı çıksak operasyonun içine düşeceğimiz kesinmiş.

Akşam yemekten sonra çay ve sohbet faslına geçtik. Orhan yoldaş her zaman olduğu gibi az konuşuyordu. Bir ara "Ümit Necef" bahsi açıldı. Ümit, örgüt adına benimle ilk temas kuran, bir anlamda beni örgüte kazandıran, Orhan'ın da katıldığı birkaç toplantıda birlikte olduğumuz biriydi. Orhan, Kıvırcık'a dönerek, "Yoldaş, bu iti öldüreyim dedim, siz karşı çıktınız" dedi. Bunu o kadar doğal, o kadar sıradan bir şey gibi söylemişti ki kanım dondu. Dün yoldaşı olan birini öldürmeyi, öyle rahatlıkla söylüyor ve savunuyordu ki, bu benden çok uzak bir duygu ve ruh haliydi. Orhan yoldaş partiye o kadar bağlıydı ki, partiye "ihanet" eden kardeşi de olsa aynı şeyi düşünürdü.

Sırayla nöbet tuttuk. Sabah oldu, Kıvırcık'la Orhan çıktı, ben de evi terk ettim. Sonradan Halit'in anlattığına göre Orhan'a yeni takım elbise, sahte kimlik için evde fotoğraf çekilmiş ve sonra Kıvırcık'ın anlatımı ile Dersim'e yolcu edilmişti. İşin ayrıntısına gelince, Orhan yoldaşın kaçırılması sırasında çatışma çıkınca bir asker ölmüş. O panik içinde ekip birbirini kaybedince Orhan o günü mezarlıkta geçirmiş. Sonra da cezaevi öncesi tanıdığı Halkın Yolu taraftarı bir arkadaşın evine gitmiş, onlar vasıtasıyla da İzmir'den İstanbul'a gelmişti. Halkın Yolu taraftarı, örgütte sorumlu düzeyde birisini tanımadığı ve örgütün tek yasal sözcüsü olarak dernekten beni tanıdıkları için beni bulmuşlar. Ama telefon numarasını nasıl buldukları benim için hâlâ sır.

Kaybettiğimiz yoldaşlardan bahsederken, katledilen iki yoldaşı anmadan geçmek olmaz.

Ali Yılmaz

Ali yoldaşı İ. Ünal'ın yanında birkaç sefer gördüm. "Kıvırcık bu genç arkadaş kim?" diye sorduğumda, "Ya balıkçı ya da balık-

çıda çalışıyor, çok iyi, tutarlı bir yoldaş" dedi. Ali yoldaşım sanırım daha yirmi yaşını bulmamış, kısa boylu, beyaz tenli, cin gibi, güleç yüzlü, çok sevimli bir gençti. Bu görüşmemizden kısa bir süre sonra 14 Aralık 1978'de Maltepe Gülsuyu'nda polis basacağı kuşkusu ile boşalttığı eve baskın olursa diye bubituzağı kurarken kaza sonucu yaralı yakalandı; sonra da katledildiği söylendi. Çok üzülmüştüm ve bu kadar genç birisine böyle bir görevin nasıl verildiğini, ne o zaman ne de şimdi vicdanım kabul etmemişti. Ona ve onun gibi genç insanlara bu denli ağır görev verenlerin tarihe karşı söyleyecek birkaç lafı vardır sanırım.

Raci Yılmaz

Raci yoldaşım, gençlikten sorumlu olduğum yıllarda İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde öğrenciydi. Birkaç kez dernekte ve okul işgallerinde görmüştüm. Ortadan biraz uzun boylu, düzgün giyimli, beyaz tenli, disiplinli, kararlı bir yoldaştı. Her gördüğümde bir kardeşimi görür gibi sevindiğim, her sohbetinde çok mutlu olduğum, sade, gösterişi sevmeyen ama bir o kadar da kararlı, verilen her görevi yerine getiren, Fen Fakültesi'nde öne çıkmış birkaç yoldaşımızın en sevileniydi. 6 Aralık 1980'de bir akşamüstü kaldığı evine giderken kurulan polis pususunda sırtından vurularak katledilmişti. Ölümünü gazetelerden okudum. Memleti Samsun'muş, doğum tarihi 1955.

PARTİLİ MÜCADELE

İki Hata İki Özeleştiri

Okula geldiğimin ikinci yılıydı. "Hoş geldin, hoş bulduk" partilerini basıp bunları devrimci şenliğe dönüştürdüğümüz 1974 yılı okulda ilk öne çıktığım günler... Devrimcilikle lumpenliğin iç içe olduğu yıllar. Fen bölümünün yeni gelenlerle "tanışma çayı" diğer öğrencilerin katılımıyla okulun yemekhanesinde yapılmış, Nâzım'dan bir şiir okumuştum. Çok alkış alıp, kitlenin aşırı ilgisinden biraz utandığım biraz da sıkıldığım için kantine çay içmeye gittim. Öğrencilerin çoğunluğu yemekhanede olduğu için kantinde birkaç kişi vardı. Bir masada uzun saçlı bir erkek öğrenci kız arkadaşına dönük oturuyor, bir eliyle kızın başını okşuyor, ara ara da yanağına öpücükler konduruyor, kumrular gibi koklaşıyorlardı. Okul hayatı ve gençliği boyunca hiçbir kızla teması olmamış, "ilkel feodal kültürü" namus sayan biri olarak, belki de kıskançlıktan gözüm dönmüş şekilde yanlarına giderek; "Utanmıyor musunuz herkesin içinde kantinde kırıştırmaya, üst sınıflar boş, tepişecekseniz orada tepişin. Defolun gidin" diye bağırdım. Erkek, "Sen nasıl konuşuyorsun, terbiyeli ol. Biz yanlış bir şey yapmıyoruz" deyip ayağa kalkmasıyla tokadı yemesi bir oldu. Bunun üzerine kız arkadaşı çığlık atıp üzerime yürüdü, onu da sertçe iteleyerek, "Defolun gidin, başımı belaya sokmayın" diye bağırdım. Erkek, kıpkırmızı halde kız arkadaşının elinden tutup kantini terk etti. Ben de böylece "devrimci namusumuzu" korumuş oldum! O iki sevgili bugün neredeydi, devrimciler hakkında ne düşünür bilemiyorum ama olayın utancını hâlâ yük olarak taşıyorum.

Örgütlüyüm ve İstanbul öğrenci gençlik sorumlusuyum, okula çok az uğradığım günler. Kadıköy'e okul tarafına geçtiğim bir gündü. Bir taraftarımız, başta ben olmak üzere okulda herkesin beğendiği

çok güzel bir kız olan Fransızca bölümü öğrencisi S.'yi *Halkın Kurtuluşu* sempatizanı Hasan'la samimi şekilde Altıyol'dan Kadıköy'e yürürken görüldüğü duyumunu bana söyleyince inanamadım. Hiç hazzetmediğim, kızlara zaafı olan nam-ı diğer "Şebeke Hasan" nasıl olur da güzelliğinden, cesaretinden, disiplininden dolayı kimsenin kendini layık görmediği o yüzden de duygusal anlamda yanına yaklaşamadığı "bacımız" ile yan yana samimi sohbet ederek yolda yürür. "Bacımız", "Şebeke Hasan"la nasıl samimi olur ve yol boyu yürürdü? Sorular zihnimi kurcaladıkça sinirleniyordum. Kız arkadaşımız, çift silahı beline takıp okula sokan, verilen en ağır ekonomik, tarihi araştırmayı layıkıyla yapıp getiren, cesareti kadar kız arkadaşlar içinde en kültürlü olandı. Annesi Fransızca öğretmeni, babası eski TİP milletvekili bir arkadaşımızdı. İyi eğitim almış, uzun saçlı, uzun boylu herkesin hayran olduğu bir kız. Kız arkadaşa acil görüşmemiz gerektiğine dair randevu gönderdim. Gelir gelmez söze, "Ya bacım, kusura bakma, hakkında bir dedikodu duydum inanmadım. Güya sen HK'lı Hasan'la samimi şekilde yürürken görünmüşsün." Bacım gayet net ve sert bir şekilde, "Bu ne biçim bir soru, bu benim özel hayatım, kimseyi ilgilendirmez. Bu soruya cevap dahi vermem" deyince dumura uğradım. Özür ya da inkâr beklerken hiç ummadığım bir cevapla karşılaşmıştım. Kısa bir şaşkınlıktan sonra "Bacım biliyorsun bizim özel hayatımız olamaz, özel hayatımız da mücadeleye ve gelişmemize bağlıdır ve mücadelemize zarar veremez. Bu şahıs hem HK'lı hem de tutarsız birisi, senin böyle biriyle duygusal yakınlaşma içinde olman hem senin gelişimini olumsuz etkiler hem de illegalite ve mücadele açısından doğru değil" diyerek alttan aldım. Ama bacım o masum ve sessiz tavrının aksine dik ve kararlı tavrından bir adım geri atmadı. "Veli arkadaş ben düşüncemi söyledim, bu soruna cevap vermeyeceğim ve bu soruyu da doğru bulmuyorum" diye tavizsiz cümle kurunca çok bozulmama rağmen yine alttan aldım. "Bacım seni kaybetmek istemiyoruz, çok disiplinli yiğit bir yoldaşsın, sen bu konuyu bir ay daha düşün değerlendir, bir ay sonra tekrar görüşelim" dediğimde, "Sen bilirsin ama benim düşüncemin değişeceğini sanmıyorum" dedi ve ayrıldık.

Aradan bir ayı aşkın bir zaman geçmişti. Tepebaşı'nda bir anma gecemiz vardı, o tarihte okuldaki kız öğrencilerin sorumlusu N. de oradaydı. Bizi kocası Uzun'la birlikte ilk terk eden "tatlı su kurnazı"

kısa N.'yi yanıma çağırıp, "Git S'yi çağır, onunla bir konu konuşacağım" dedim ve S. geldi karşılıklı olarak "merhaba yoldaş", "merhaba Veli" selamlaşmasından sonra, "Daha önce konuştuğumuz konuyu düşündün mü, araştırdın mı?" dediğimde "Düşünmeye dahi gerek duymadım. Böyle bir soruya cevap vermiyorum, sorulmasını da doğru bulmuyorum" diyerek, o masum ve sessiz halinden hiç beklemediğim sertlikte ve netlikte bir cevap verince, "Tamam yoldaş, yapılacak bir şey yok. Sen kararını vermişsin. Şu an itibarıyla senle ilişkimiz kesilmiştir. Yolun açık olsun!" deyip yanından ayrıldım. Konuyu bilen N.'yi yanıma çağırıp, "S. arkadaş disiplinsizlik ve burjuva eğilimleri ağır bastığı için saflardan atılmıştır. Tecrit edin ve dışlayın, bir daha ilişki kurmayın" diye bilgilendirdim. Yiğit ve disiplinli yoldaşım, sorgusuz sualsiz, feodal sorumlusu tarafından, hayatının en büyük cezası ve acısı ile baş başa bırakılmıştı.

Bu olaydan birkaç ay sonra okuldaki sorumlu yoldaş, "Velo, seni yaşlıca bir kadın arıyor. Mutlaka yüz yüze görüşmek istiyor. Kadın çok yaşlı, polise benzemiyor" deyince, Kerem Pastanesi'ne randevu vermelerini söyledim. Kadınla buluştuk. Yaşı ellinin üstünde, düzgün giyimli, esmer, kendinden oldukça emin kadının ilk sorusu, "Veli denen kişi sen misin?" oldu. "Evet" deyince, oldukça sinirli ve titrek bir sesle ve elleri titreyerek, "Sen kimsin, tahsilin, bilincin, kültürün ne, sen kaç paralık adamsın!" diye lafa başlayarak hücuma geçtiği halde ağzımı açmadan dinlemeye başladım. Baktım hakaretlerin biteceği yok, "Hanımefendi sizi tanımıyorum, niçin hakaret ettiğinizi bilmiyorum, ben devrimci olmaya çalışan bir öğrenciyim, biraz dikkatli konuşur musunuz" deyince; "Ben S.'nin annesiyim, sen hangi kültürünle, hangi bilginle, hangi yetkinle benim kızımı arkadaşlarından tecrit edip yalnızlığa ve bunalıma itersin. Bu hakkı ve yetkiyi kimden aldın be zavallı?" deyince konuyu anladım.

"Bakın bayan, biz devrimciyiz ve dava adamıyız. Bizim kültürümüz sizin burjuva kültürüne ve ahlakınıza uymaz. Biz bizimle mücadele eden yoldaşlarımızın devrimci ahlak ve disiplin içinde olmasını isteriz ve bekleriz. Bu disipline ve hayat tarzına uymayan kişilerle de yolumuzu ayırırız. Bizim bu hayat tarzımız sizin burjuva yaşamınıza göre anlamsız olabilir ama savaşan bir yapıda biz acımasız ve katı olmak zorundayız. Kızınızı uyardım, süre verdim ama bizce yanlış olan tavrından vazgeçmeyeceğini söyleyince yollarımızı ayırdık.

Kendisiyle kişisel bir sorunumuz yoktur" diyerek bu kez ben hücuma geçtim.

Kadın benim bu katı halimi görünce, "Utanmaz adam, sizin yüzünüzden kızım bunalıma girdi, tedavi gördü, okulunu bırakıp Polonya'ya okumaya gitti. Kızım bu çileyi çekmek için hangi ahlaksızlığı yaptı söyler misin?" diye devam edince, "Ben kendisine yaptığı yanlışı ve sonuçlarını anlattım" dediğimde, "Allah hepinizin belasını versin, pislik herifler!" diyerek elleri titrer vaziyette gitti.

Yoldaşım okulda yoldaşları tarafından hiç beklemediği şekilde dışlanınca bunalıma girmiş, tedavi görmüş, babası, eski TİP milletvekili olduğu için onun ilişkisi üzerinden Polonya'ya okumaya gitmiş ve sanırım bu olay tüm hayatını etkilemiş. Aradan 40 yıl geçtikten sonra Fethiye'de yanındakilerin ısrarına rağmen "O adamı görmek istemiyorum" dediğini duydum. Kız arkadaş sonuna kadar haklıydı ama beni bu tavra iten anlayış sadece benim bakış açım değil, bir siyasi yapının anlayışının bende görünen tezahürüydü. Bu bakış açısı, bırakın S. gibi sempatizanları ben dâhil birçok parti üyesi nice yoldaşın saflardan atılmasına, geri dönülmez kırılmalara, bunalımlara sebep oldu.

Benim dönemimde Cerrahpaşa Tıp öğrencisi olan Parlak'la da bu yüzden ilişkiyi kesmiştim. Benim öğrenci gençlik sorumluluğumu bırakıp İstanbul'dan ayrıldıktan sonra da aynı anlayışla, sıradan bir sempatizanken Partizan dergisinin "yazı işleri" sorumluluğunu kabul eden İrfan Aşık da bu anlayışın kurbanı oldu. İrfan bunun bedelini kendisine ödetenlerden bu görevi veren kişilerden daha tutarlı ve daha uzun süre on bir yıl gibi ağır bir mahpuslukla ödedi. İrfan, yazı işleri sorumlusu olduğu bir dönemde birimindeki bir kızla duygusal ilişki kurduğu için saflardan atılmıştı. Ne acıdır ki cezaevinde bile yoldaşları tarafından sahiplenilmedi. Bu da siyasi hayatımda bir türlü kabullenemediğim en acı olaylardan birisidir.

Birinci Bölge Konferansı

Birinci Bölge Konferansı'ndan önce hem kendi okulumun mücadelesinde hem de İstanbul çapında İYÖKD içinde tanınmış ve öne çıkmıştım. Yani örgüt beni biraz hazır bulmuştu. Benle örgüt adına ilk teması daha ilk günlerde bizi terk edip yurttışına kaçan, şu an

Danimarka'da bir üniversitede hocalık yapan ve geçmişini Milliyet gazetesinde anlatıp, "Ben bir teröristtim, geçmişimden utanıyorum" diyecek kadar alçalan Ümit Necef 'ti. Onun vasıtasıyla Armenak Bakırcıyan (Orhan Bakır) yoldaşla tanıştım ve birlikte birkaç görüşmemiz, toplantımız olmuştu. Ümit Necef'in teksir halinde verdiği yazıları okuyup yolumu belirledikten sonra benden önce örgütle ilişkiye geçen okul arkadaşlarım İbrahim Ünal, okul mücadelesinden ve ona da verdiğim "sert komutlardan" beni tanıdığı için aynı yapıda olmamamıza çok sevindi. Ben örgütle ilk ilişkide olduğumdan önce İ. Ünal, Uzun, Uzun Bacı benden önce örgütlüler ve illegalite gereği ilk başlarda birbirimizden haberimiz yok.

Örgütle resmi ilişkim 1. Bölge Konferansı'na kadar İbrahim Ünal üzerinden sürdü. Bu alt üst ilişkisinden çok "Veli, arkadaşlar şunu dedi, şunu önerdi" vb. şeklindeydi. İbrahim'in belli bir sorumlulukta olduğunu tahmin ediyordum ama anlamazlıktan geliyordum. İlişkimiz çok sıkı, çok candan, güvene dayanan bir ilişkiydi.

Ona çok güvendiğim gibi, başta anam, babam ve bacılarım da onu çok sever, sayar ve güvenirlerdi. Evin ikinci oğlu gibiydi. Her saatte, istediği zaman kendi evi gibi evimize gelirdi. Parti içinde kaldığımız sürece aynı dostluk ve güven devam etti. Hatta mücadeleyi ve genelde devrimci mücadeleyi "bırakıp" cezaevinden çıkınca günlük hayat telaşında da bu ilişkimiz sürdü. Ama bu dostluk hiç beklenmedik, hayal dahi edilemeyecek gelişmeler karşısında tam bir "düşmanlığa" dönüştü. Uzun yıllar konuşmadık ama neyse ki uzun bir yoldaşlık tarihi, unutulmayan geçmiş bizi yine birbirimize mahkum etti. Doğru olanı yapıp barıştık.

Bölge Yönetimi oluşuncaya kadar katıldığım, örgütlediğim tüm etkinlik ve eylemleri kendi inisiyatifimle yapmıştım. Bu yüzden kendine fazla güvenen, biraz sekter, biraz otorite tanımaz yönüm, örgütlü mücadele içinde de özellikle öğrenci gençlik içindeki mücadelemde kendini gösterdi. Sinirlenince kendi yoldaşım da olsa ağır konuşur, hatta tokatlardım. Buna rağmen sanırım sevenim sevmeyenimden çok çok fazla idi. Siyasi gruplar oluşup herkese adam adama markaj yapıldığı dönemde, bir nutukla tüm İTÜ öğrencilerini Dev-Genç'li yapan Bülent Uluer kadar olamasam da, başta okuldaki mücadelem ve çeşitli alanlarda, derneklerde, mitinglerde, işçi grev-

lerinde, gecekondu mücadelelerinde yaptığım konuşmalarla birçok yoldaşın saflarımıza kazanılmasında emeğim vardı. Kitle (b)ağım çok genişti. Kendi dışımızda da birçok devrimci arkadaşla pratiğe dayanan, evlerine çat kapı girecek kadar güven ilişkisi içindeydim. Bir insanla ilişkiyi geliştirip devrimci olacağına karar verince ilişkiyi İbrahim Ünal'a (Kıvırcık) aktarıyordum. Böylece o ilişki, yüzde doksan kalıcı bir yoldaşlık ilişkisine dönüşürdü. Kıvırcık bu konuda çok özel bir yeteneğe sahipti.

Bir gün Kıvırcık, "Veli senin de katılacağın çok önemli bir toplantı için güvenilir, kimsenin birkaç gün gelmediği boş bir ev gerekli" dedi. Böyle bir ev biliyordum ama yine de araştırmam lazımdı. Çünkü bu evi Halit, Savaş Ay, şirket sahibi zengin ayı, garsoniyer olarak tutmuştu. Kız arkadaşlarını burada ağırlıyorlardı. Birisi eve geldiğinde diğerinin gelmemesi için uyarıyordu. Meseleyi sempatizanımız Halit'le konuşmayı düşündüm. Evi birkaç kez ben de kullanmıştım. Ev, dincilerin ve faşistlerin yoğun olduğu Üsküdar'da eski, yarı ahşap iki katlı, yüksekçe bir yerde ve Boğaz'ı, denizi gören bir binanın alt katıydı. Üstte yaşlı bir çift oturuyordu, yanında ev yoktu, önündeki dar sokağın girişi camdan görünüyordu. Kısacası ev güvenlik açısından çok iyiydi.

Kıvırcık sevindi, gidip evi gösterdiğimde uygun olduğuna o da kanaat getirip ayarlamamı söyleyince Halit'e telefon ederek; nişanlımın memleketten geleceğini, birkaç gün için evin gerekli olduğunu, o sürede eve kimsenin gelmemesini söyledim. Halit, "Diğer ev ortaklarımla konuşayım" dedi. Tekrar aradığımda Halit, "Ev hafta sonuna kadar senin" deyince sevindim. Kıvırcık'a evi hafta sonuna kadar kullanabileceğimizi söyledim. Toplantıdan önce Kıvırcık'ın önerisiyle birkaç günlük ekmek, peynir, çay, şeker vb. stoku yaptım. Toplantıya önce koltuk altlarında otomatik makinalı, ceplerinde konserve kutularıyla Hüseyin Balkır ve İsmail Çalıkıran geldi. Toplantı başladığında evde on kişiden fazla yoldaş vardı ve ben, "Pala" ve "Kıvırcık" dışında kimseyi tanımıyordum. Hepimiz silahlıydık. Hüseyin Balkır'ın bir gözü evin önündeki dar yoldaydı. Bölge Konferansı'ndan önceki geniş katılımlı ilk kadro toplantısıydı.

Toplantının ikinci akşamı Hüseyin birden sokağa bir aracın girip bu yöne doğru geldiğini söyleyince herkes silahını çıkartıp

mermiyi ağzına verdi. Camdan baktığımda farı açık araç eve doğru geliyordu, herkes çok tedirgindi ve cama mevzi almış durumdaydı. Araç gelip evin önünde durup farları kapatınca aracı tanıdım; Savaş Ay'ın "Vosvos"uydu. "Yoldaşlar, sakin olun, gelen evin sahibi. Ben hallederim" diyerek odadan çıktım. Savaş apar topar salona dalıp toplantı odasının önündeki sıra sıra dizilmiş ayakkabıları görünce, "Sen nasıl bu kadar adamı benim evime sokarsın, çocuk mezarı gibi büyük amele ayakkabıları olan bunlar kim?" diye başladı söylenmeye. Odaya girmeye çalışınca önüne geçerek, "Odaya giremezsin Savaş. Lütfen şimdi git, sonra anlatırım" desem de, o yüksek sesle, aynı şeyleri tekrarlıyor ve odaya girmeye çalışıyordu ki, bu gürültü patırtı üzerine Kıvırcık elinde 14'lü ile çıkarak, "Savaş, yoldaş giremezsin diyorsa giremezsin, bağırma çek git buradan. Bu çok önemli, lütfen bizi zor duruma sokma" deyip silahı Savaş'a yöneltti. Savaş, Kıvırcık'ı tanıyordu, saydığı sevdiği birisiydi. Savaş işin ciddiyetini anlayıp "tamam" dese de hâlâ bana söyleniyordu. Savaş kapıya yöneldiğinde Kıvırcık bana; "Veli sen de onunla git, arabayı sakin bir yere park etsin, silahla başında en az bir saat bekle. Bu adama güven olmaz. Ne olur ne olmaz, biz burayı hemen boşaltıyoruz. Yoldaşlar dağılana kadar bu adamı bir yere gönderme" deyince, Savaş'ın arkasından koşmuş, silahı çıkartıp "Savaş beraber gidiyoruz, bekle" deyip arabaya bindim. Üsküdar sahile indik, karanlık bir yere geldiğimizde aracı park etmesini, burada bekleyeceğimizi söylediğimde, Savaş söylene- ni yaptı. Bir saate yakın ondan özür diledim ama Savaş içinden neler söylemiştir kimbilir. İşin ilginci biz 'rahmetli Savaş'tan sürekli şüphe- lenmemize rağmen o elden geldiğince dostluğunu, saygı ve sevgisini ölünceye kadar sürdürdü.

Birinci Bölge kadro toplantımız böyle bir macera ile başlamadan bitmişti. Bu toplantının üzerinden iki üç ay sonra Birinci Bölge Konferansı gerçekleşti. Yeni toplantı yeri 4. Levent Sanayi Sitesi'nin arkasına düşen, iki oda bir tuvaleti olan tek katlı bir gecekondu idi. Ben o günkü düşüncemle, bu insanları buraya toplayan daha güçlü bir irade olduğunu, elimizdeki kadronun bundan daha fazla ve güçlü olduğunu düşünüyordum. Kendimi çok güçlü, çok mutlu, çok devrimci, çok komünist olarak görüyordum ve böyle bir toplantıya katılmak hayatımın en gurur verici olayıydı. Toplantıya girdim, bir de ne göreyim, benim okuldan yıldızımın hiç barışık olmadığı

"Uzun bacımız" da orada değil mi? Daha toplantı başlamadan, yarı şaka, yarı ciddi espriyi patlattım: "Yoldaşlar bu bacımın TİKKO'cu olduğunu bilsem valla ben TİKKO'cu olmazdım." Meğer o da benim toplantıya katılmamam için çok uğraşmış ama Kıvırcık'ın baskısı ve ısrarına boyun eğmiş.

Toplantıda olanlar, aklımda kaldığı kadarıyla Sefa Kaçmaz, Pala, İbrahim Ünal (Kıvırcık), Süleyman Cihan, Hüseyin Balkır, İsmail Çalıkıran, İzmit bölgesinden gelen sarışın sessiz biri, "Ahmet" olarak hitap edilen bizden büyük, oturaklı, tane tane konuşan, tipi devrimciden çok dincileri hatırlatan ve bu toplantıdan sonra da bir daha hiç görmediğim, adını duymadığım toplantı boyunca Hacı diye hitap edilen esmer arkadaş ile toplantıda tartışmalar kızışınca tartışmaların üslubu ve gerginliğine üzülüp gözleri dolan, silahını çıkartıp, "Biz buraya savaşmak için geldik, bölünmek için değil" diye silahını yere vuran, yaşı bize göre çok genç, esmer, zayıf, kısa boylu genç bir yoldaş vardı.

Toplantı başlayacaktı ama bir yoldaş ortada yoktu ve bu durum güvenlik açısından büyük bir sorundu. Bu yoldaş çok yakından tanıdığım, sevdiğim, İstanbul Hukuk'ta okuyan Kadırga Yurdu'nda kalan bir arkadaşımızdı. Durumu araştırmam istenince doğru Kadırga Yurdu'na gidip yoldaşı buldum. Toplantıya katılmayacağını ve gerekçesinin bantlanmış notta olduğunu bildirerek iletmemi istedi. Notu alıp toplantıya döndüm. Sevilen sayılan, yiğit, kafası çalışan bu yoldaşın çok az kadronun olduğu bir dönemde çekip gitmesi büyük bir kayıptı. Kaydını Ankara Hukuk'a aldıran yoldaş, şu anda iyi ve tanınan başarılı bir avukat olup dostluk ilişkisi halen devam eden biridir. Birinci Bölge Konferansı dört gün sürdü. Süre boyunca günde en fazla birkaç saat sırayla uyuduk. Peynir, helva, ekmek dışında bir şey yenmedi ve bol çayla birinci sigarası içildi. Toplantıda çok sert tartışmalar oldu. Bazen illegalite sınırları aşılıp banka soygunlarını kimin yaptığı, kimin korkaklık gösterdiği noktasına kadar gelindi. Aklımda kalan karelerden biri, Sefa'nın Pala'ya yönelttiği bazen hakarete varan sert eleştirilerine Pala'nın büyük bir sabırla dinleyerek, "Bu yoldaş bana ne kadar kızsa da, duygusal yaklaşımları ve tepkileri olsa da kendisi genç, tercübesiz ama çalışkan, yiğit ve okuyan, araştıran bir yoldaşımızdır. Parti için gelecek vaat eden bir yoldaşımızdır" diye Sefa'yı yüceltmesi oldu. Unutamadığım bir şey de, daha önce

"Halk Savaşı" üzerine rapor hazırlaması istenen rahmetli İsmail Çalıkıran'ın teksir kâğıdına yazdığı yazıyı fırlatıp atarak, "Benden bu kadar, ben askerim, teoriden anlamam" diyerek sinirlenmesiydi. Tarihin cilvesine bakın ki aynı yoldaş daha sonra partiye çok pahalıya mal olmuş "GKK Hizbi"nin[15] önder kadrolarından biri olmuştu.

Konuşmaları büyük bir dikkatle dinliyor, tartışmalar sertleştikçe "Eyvah yine bir ayrılık çıkacak, bölüneceğiz" kaygısıyla, ağlayan genç arkadaş kadar üzüntümü belli etmesem de aklım başımdan gidiyordu. Daha parti kurulmadan, sebebini o yıllar tam olarak bilmediğimiz iki ayrılık yaşanmıştı. İlki büyük ayrılıktı. Büyük çoğunluğu İ. Kaypakkaya dönemini yaşamış, yoldaşı tanıyan, onunla birlikte mücadele etmiş, 71-72 dönemini yaşamış yoldaşların kopuşu ve adına o zaman "tasfiyeciler" denilen sonra da kendilerini TKP/ML Hareketi olarak adlandıran ve *Halkın Birliği* gazetesini çıkaran arkadaşların ayrılmasıydı. İkincisi, etkisi, gücü çok zayıf olmasına rağmen her iki tarafı da eleştiren, başını Ahmet Kızıler'in çektiği MZ hizbiydi. Neticede bölge konferansı bu ayrılıklara rağmen yapılıyordu. Süleyman Cihan yoldaş sessizce, yorumsuz tartışmaları izliyor ama sessizliğinde de kendine güven, mücadeleye inanç ve kararlılık her hâlinden belli oluyordu. Kıvırcık'ın sesi hiç çıkmıyor. Toplantıya damgasını vuran Pala ile Sefa'nın tartışmalarıydı. Biraz da İzmit'ten gelen yoldaşla Pala'nın tartışması... Eleştirilerin hedefinde hep Pala vardı. Onları tek tek izliyor, "Kim liderimiz, önderimiz olabilir" diye aklımdan geçiriyordum. İçimden önderimiz Sefa Kaçmaz olur diye düşünüyordum. Sefa çok sert, çok net, çok acımasız konuşuyordu. Oldukça gösterişli, sapsarı saçlar, yeşil gözler, yapılı, dinamik Sefa için, "İşte geleceğin Stalin'i" diye içimden geçiriyordum. Sefa bende acayip bir güven oluşturmuştu. Tahminim doğru çıkmış ve Sefa, Birinci Parti Konferansı'nda Parti Genel Sekreteri olarak "önder" konuma geçse de önderliği beklenen gibi olmadı. Maalesef itişme çekişme içinde hareket ederek "Bolşevik" gruba katıldı, partiden ayrıldı. Sonra da tarihin akışında kendisinden beklenmeyecek şekilde Sümerlerle ilgili tartışmalı yazılarını bir kitap halinde derleyip yayınlayarak kaybolup gitti.

---

15) TKP/ML saflarında, Merkez Komitesini sağcılıkla suçlayıp silahlı mücadeleye hemen başlanılmasını savunan ve kendilerini TKP/ML Geçici Koordinasyon Komitesi (GKK) olarak adlandıran İstanbul ağırlıklı bir grup.

Ben "Bolşevik" ayrılığını cezaevinde öğrenmiştim, sebep ve sonuçlarını tam bilmiyordum, ama yaşadığım pratiği görünce teorik olarak belli doğruları olsa da bu ayrılığın çok doğru, çok yararlı, başarılı olduğunu düşünmüyordum.

Bu ilk bölge konferansından sonra Geçici Bölge Yönetimi ve diğer bölgelerle ilişki için bir komisyon kurulup partinin Birinci Konferansı'na hazırlıklar hızlandı. Böylece İstanbul daha geniş anlamda Marmara Bölgesi merkezi bir yapıya kavuşup tüm faaliyetler bölge çapında resmileşip buna uygun alt birimler oluştu.

Pala Yaşadıklarını Yazmalı

Burada bir not düşmeyi tarihi bir görev sayıyorum. Bana göre, gerek Bölge Konferansı'nın toplanması gerekse Parti Kongresi'nin toplanması sırasında, partinin İbrahim Kaypakkaya'dan sonra kurulmasında "MZ Hizbi, Halkın Birliği ayrılığı, RS Hizbi" dâhil her ayrışmada, o sırada içeride olan Muzaffer Oruçoğlu ve Aslan Kılıç'ın teorik yol göstericiliği ve etkisi olsa da özellikle İstanbul ve hatta tüm bölgelerdeki ayrışmada doğrusu ve yanlışı bir yana baş aktör "Pala" olmuştur. Ama tüm buna rağmen bir türlü MK'ya giremeyen ve önder kadrolar arasında bunca emek verdiği partiyi en erken terk eden de siyasetin cilvesi olarak yine Pala oldu. Beklentim Pala'nın yaşadıklarını, partiye kazandırdıklarını ve kaybettirdiklerini gerekçeleriyle birlikte yazmasıdır.

Bölge Konferansı'ndan sonra benim "yarı özerk" konumum sona erdi. Bölge yönetimi ile birlikte parti konferansına kadar "Geçici Bölge Komitesi" kuruldu. Fakat elimizdeki kadro sayısı o kadar sınırlı ve görevler o kadar ağırdı ki, bir taraftan parti konferansı hazırlıkları, diğer taraftan örgütlenme ve mücadele bütün hızıyla sürüyordu. Cezaevindeki Muzaffer Oruçoğlu, Aslan Kılıç ve Süleyman Yeşil dışındaki dışarıdaki kadrolar benim gibi teorik ve pratik olarak tercübesiz kadrolardı. "Yarı resmi" gençlik sorumluluğum "resmileşmişti." Benim sorumluluğumda Tıp'tan Dersimli İsmail yoldaş ile Hıdır Ayata'dan oluşan "Gençlik Üst Komitesi" oluştu. Bu komiteye bağlı olarak da alt üç komite oluşturuldu ve bunun altında da bu komitelerin oluşturacağı alt birimler...

Sanırım konferanstan sonraydı. Bir gün Mahir çizgisine yakın,

her olayda beni koruyup kollayan okuldan hocamız Dudu ablanın Gözcübaba'daki evinde, sanırım ayrılık daha tam kesinleşmemişken o dönemki adıyla "Tasviyeciler" sonradan da TKP/ML Hareketi olarak Halkın Birliği gazetesini çıkaran grubun öncü kadrolarından ve Kaypakkaya döneminden beri mücadelenin içinde olan büyük ihtimal İrfan Çelik olduğunu sandığımız biriyle buluştuk. İbrahim Ünal ile birlikte katıldığımız toplantıya İrfan'la birlikte İTÜ öğrencisi bir kadın arkadaş da geldi. Bu toplantıda, ayrılığın sebeplerini akşam erken başlayıp sabahın ilk ışıklarında biten bir tartışmayla değerlendirdik. İrfan'ın tüm yapıcı yaklaşımına rağmen ikna olmadık ve yollarımız bu görüşmeden sonra benim açımdan kesin olarak ayrıldı. Böylece bölük pörçük bilgilerimin dışında ayrılığın sebeplerini derli toplu ve birinci elden dinleme şansım oldu. Bu tartışmadan sonra ben de safımı kesin ve keskin olarak belirledim.

Parti konferansına kadar bölge adına Sefa'ya rapor veriyordum, yani Sefa benim ve benim şahsımda Üst Komite'nin de sorumlusuydu. Sefa barut fıçısı gibi, her an patlamaya hazır ve çok sert biriydi; onun nazarında gecikmenin, yanlış-eksik yapmanın gerekçesi olamazdı. Emirin demiri kestiği korkunç bir disiplin içindeydi. Bir dini bayram öncesi Kadıköy, Beşiktaş gibi belli merkezlerde tezgâh açıp tebrik kartı satarak partiye gelir sağlamam istenince, alt birimdeki yoldaşlara aktardım. Bayrama birkaç gün kala alt birimle olan bir toplantıya Sefa da katıldı. Tezgâh işini sorunca yoldaşlara ilettiğimi söyledim. Yoldaşlar tezgâh bulamadıklarını, belediyeden izin alamadıklarını söyleyince, acayip sinirlenen Sefa, "Ne demek şu olmadı bu olmadı, siz komünistsiniz, yaratacaksınız, bulacaksınız. Böyle boş bir savunma olur mu? Sıçarım böyle devrimciliğe. Velo, bunun esas sorumlusu sensin, niçin denetlemedin, niçin bizzat kendin yapmadın, bunun hesabını vereceksin" diyerek konuşmama bile fırsat vermeden toplantıyı terk etti. Bu hayatımda cevap dahi veremediğim ilk fırçamdı. Çok bozuldum ama yine de kendimi suçlayıp Sefa'yı haklı buldum.

Amaç Propaganda Seçim Bahane

1977 genel seçiminde, babam CHP'den birincisinde kıl payı kaçırdığı milletvekilliğine yeniden adaydı. Yoldaşlar seçimleri her ne kadar boykot etsek de "demokrat-yurtsever" görülen bireyleri ön

seçimde destekleme kararı alınca, hem babamı desteklemek, hem de 18 Mayıs Kaypakkaya'yı anma etkinliklerini hazırlayıp konuşma yapmak ve Çorum'da taban yaratmak için bir aylığına Çorum'a gönderildim. Babama şoförlük yapması için kadim yoldaşım Halit'i yanıma almıştım. Benim talebim üzerine Mayıs'ın 15'ine doğru takviye olarak Mustafa Savaş, Nadir Demirçivi ve Uzun, Çorum'a geldiler.

Babam sayesinde tüm köyleri ve kasabaları geziyor, uygun bulduğum ortamda kendi siyasetimizi ve Kaypakkaya'yı tanıtıp anlatıyordum. Bir gün Çorum'un Alaca kazasında solcu geçinen bir dernekteydim. Dernekteki beş on genç, devrimcilikten, solculuktan bahsediyordu. Söze girip önce İbrahim'den, işkencede katledilişinden, sonra da CHP'nin "solcu" görünmesine rağmen faşist düzenin faşist partisi olduğunu, devrimcilerin seçimleri boykot edip oy vermemesini anlatmaya başladım. CHP'ye faşist, seçimler için de "boykot" deyince hava birden gerildi. Tepkiyle bana bakarlarken içlerinden biri üzerime yürüyerek, "Sen kimsin. Nereden geldin, ajan mısın, provokatör müsün, kimliğini çıkar" deyince birkaç kişi daha ayağa kalktı. Baktım durum ciddi, "Arkadaşlar, ne ajanı, ben milletvekili adayı Aslan Emektar'ın oğluyum ama ben CHP'li değil devrimciyim" deyip kimliğimi çıkardım. Beni dövmediler ama ite kaka dernekten attılar. Babamın sayesinde iyi bir dayak yemekten kurtuldum.

Çorum'da İlk Yasadışı Afişleme

Çorum'da Alevilerin ve solcuların merkezi Milönü semtinde uzunluğu yarım metreyi bulan, üzerinde Kaypakkaya'nın resmi altında büyükçe TKP/ML TİKKO yazan afişleri asıyorduk. Sadece Çorum'da değil, o yıllarda bütün Türkiye'de hiçbir örgütün cesaret edemediği ilk parti imzalı afişlemeydi sanki. Milönü'nün merkezinde Eti Ortaokulu'nun karşısında bir briket imalathanesinin duvarlarına iki arkadaş afiş yapıştırıyor, Uzun'la ben koruma alıyorduk. Gece saat bir iki gibi aniden şapkasını eline almış sinsi sinsi yaklaşan iki bekçiyi gördük, fakat ciddiye almadık. Karanlıktan afişin altındaki yazılar okunmuyordu, okunsa da ilkokul mezunu bekçinin anlaması biraz zordu. Bekçinin biri, "Ne yapıyorsunuz?" diyerek afiş asan Mustafa'yı engelledi. Mustafa, "Bekçi amca, hemşerin İbrahim Kaypakkaya'nın işkencede öldürülmesini protesto için afiş asıyoruz" deyince, bekçi

izin belgesini istedi. "Ne izni, bu insan Çorumlu" desek de, "Yasak, afişlerinizi de toplayın, haydi karakola" diyerek Mustafa'nın koluna yapışan bekçi bir yandan da silahını çıkarmaya çalışıyordu. Gizlendiğim yerden çıkıp silahı alnına dayadım. "Bekçi dayı, git işine, başımıza bela olma" deyip göz göze geldiğimizde bekçi, "Amanın Veli, sen misin köylüm, kurban olduğum beni mi vuracaksın?" demez mi? Bir baktım, çocukluğumun beraber geçtiği, uykusuz gecelerde birlikte gezip sohbet edip sabahladığımız, bahçelerden meyve çalmamıza göz yuman mahallemizin bekçisi köylüm Güzel Hüseyin değil mi! Şaşırdım. "Hüseyin abi özür dilerim. Benim sana elim kalkmaz ama bu iş çok ciddi. Buradan git, ne sen bizi gördün ne de biz seni. Hemen git kurbanın olayım" der demez garibim Güzel Hüseyin hayret ve şaşkınlık içinde gözden kayboldu. "Köylümüz de olsa devlet devlettir, ne olur ne olmaz!" düşüncesiyle afişlemeyi bitirip, Yeşilyurt'un tepesinde dayımın kiracısı olan, Çorum'da her sıkıştığımda yardıma koşan rahmetli Hüseyin Topçu'nun evine gittik. Hüseyin hocam, silahlı dört adamı hiç tereddüt etmeden kabul etti, karnımızı doyurup sabah yolcu etti.

İbrahim Yoldaşı Mezarı Başında Anma

1976'da İbrahim yoldaşın mezarındaki anmada, M. Ali Kankotan, bölgeler arası güvensizlik nedeniyle konuşmamı istememiş, sert bir tartışma yaşamıştık. Bunun dışında bir sorun olmamış, çoğunluğu Ankara'dan gelen, sayısı yüzü bulmayan bir kitleye hitap etmiştim. Ama 1977'nin 18 Mayıs'ında hem merkezi bir yapımız vardı hem de bölgeler arası sorunlar kısmen aşılmış ve İstanbul bölgesi her alanda pratik, teorik ve örgütsel olarak üstünlüğünü kabul ettirmiş gibiydi. Anmaya aylar önceden çok iyi hazırlanmıştık. Kitlemiz önceki yıla göre hayli fazla idi. O yıllarda *Halkın Kurtuluşu*'nun Türkiye'de en güçlü olduğu il Çorum'du. Bizim Çorum'daki gücümüz ise çoğu akrabam olan on-on beş kişiyi geçmiyordu.

Mitingden bir gün önce miting düzenlemesi için Karakaya muhtarının evine gittim. Evde Halkın Kurtuluşu sorumlusu adını sonradan öğrendiğim H. Çaralan vardı. Konu açılınca, HK temsilcisi Çorum genelinde ve köy özelinde kendilerinin çoğunlukta olduğunu, her türlü gösteri ve yürüyüşün kendi disiplinleri, kendi kuralları çerçevesinde olacağını, bu yüzden anmanın kendi inisiyatiflerinde

yapılacağını, buna uymamız gerektiğini gayet kendinden emin ve emrivaki şekilde belirtti. Kan beynime çıktı. "Sen nasıl konuşuyorsun arkadaş, bahsettiğin anma partimizin kurucusu İbrahim yoldaşın anması, kendi önderimizin anmasını bir başka siyasi yapının emrinde yapmamız kendi varlığımızı inkâr olur. Evet, Çorum'da azınlığız ama şu an burada ülkenin her yerinden gelmiş yüzlerce yoldaşımız var. Değil yüzlerce, bir elin parmakları kadar olsak dahi, yoldaşın anmasından birinci derecede biz sorumluyuz. Bu bizim ahlaki, vicdani ve siyasi sorumluluğumuz. Bunu engellemeye ne devletin ne sizin gücünüz yeter. Anmaya katılacaksanız bizim kurallarımızda katılırsınız, katılmayacaksanız siz bilirsiniz. Tartışma bitmiştir" deyip kestirip attım. HK sözcüsü muhtara dönerek, "Ben sana bahsetmiştim bunların kim olduğunu. Bunlar banka soyarlar, adam öldürürler. Ne idüğü belirsiz tipler, her yerde provokasyon yapar, devrimci görünüp düşmanın ekmeğine yağ sürerler" deyince ve özellikle de "provokatör" kelimesini duyunca zıplayıp, terbiyeli ve dikkatli konuşmasını, ileriye gittiğini söyleyerek silaha sarıldım. "Muhtar Hüseyin amcaya, sen İbrahim'i tanımışsındır. Hangi düşmanın elinde nasıl öldürüldü bilirsin. Bu kişi de aynen yoldaşı katledenler gibi konuşuyor. Şunu bil ki, İbrahim yoldaş ne ise biz de onun yoluna baş koymuş insanlarız. Bu zat sana dua etsin. Partimiz hakkında kimse böyle konuşamaz. Şimdi ben kalkıyorum, sorun çıkarmak istemiyorum. Son sözüm, anma bizim kurallarımıza göre olacak, katılan her kişi bizim sorumluluğumuzdadır, isteyen katılır istemeyen katılmaz" deyip toplantıyı terk ettim. Hemen Ankara'ya haber gönderip yardımcı askeri takviye istedim.

Miting sabahı mezarlığın olduğu tepelere bir ikisi uzun namlulu olmak üzere silahlı yoldaşlar yerleşti. Sabah başta İstanbul, ülkenin birçok yerinden gelenlerle sayımız bini geçti. Mitinge Dev-Yol'cu arkadaşlar Çorum'daki kitlesiyle katıldı. HK'lılar da "paşa paşa" gelerek kurallarımızı kabul ettiler. Ben de onları bilerek kortejin en sonuna koydum. Yiğit anam köyde kapı kapı gezip köyün kadınlarına İbrahim'i anlatıyor, bizim saflarımızda mitinge katılmaları için çaba sarf ediyor ve İbrahim yoldaşın analığını bir an bile yalnız bırakmıyordu. Köyden bizim başını çektiğimiz iki bin kişi mezarlığa doğru yürüyüşe geçip Ankara yoluna varınca beş-on askerle başlarında bir gedikli başçavuş yolu kesti. Başçavuş; "Yolu trafiğe kapamayın, başta resim

olan pankartlar olmak üzere tüm pankartları indirin, slogan atmayın, sessizce ve hızla karşıya geçin, yoksa müdahale ederim" deyince; "Komutan, önder yoldaşımızı işkencede katledip parçalanmış cesedini babasına verdiniz. Bunlar yetmezmiş gibi anılmasını engellemek istiyorsun. Buradakilerin hepsi ölmedikten sonra bu anmayı yapmamızı kimse engelleyemez. Geçmişte olduğumuz gibi güçsüz değiliz. Böyle bir şey yaparsan çok kan akar. İki tarafa da yazık olur. Tepelere bir bak, yoldaşlarımız güvenliğimizi aldı, sen bilirsin" deyince başını arkaya çevirip tepelerde mevzilenmiş yoldaşları gördü. Bunun üzerine belki iyi niyetinden, belki de kitlenin kararlılığı ve tepelerdeki yoldaşların varlığından yumuşayıp, "Lütfen ana yoldan hızlı geçin, trafiği aksatıp şikâyet konusu olup benim başımı yakmayın" diyerek geri adım attı. Bunun üzerine arkadaşlara seslendim: "Arkadaşlar yoldan geçerken hızlanın lütfen, trafiğe engel olmayalım.

Mezar başında yüksekçe bir yerde o bilinen heyecanlı ve etkili nutuklarımdan birini attım. Miting bitti, Almanya'dan babama destek için arabasıyla gelen dayımın arabasının bagajına mitingdeki pankartları ve arta kalan TKP/ML TİKKO imzalı bildirileri koyduk. Dayım arabayı kullanıyor, yanında milletvekili adayı babam, arka koltukta anam, ben ve Mustafa Savaş. İkimizde de silah var, yolda Mustafa işemek bahanesiyle arabayı durdurdu. Bana göz edince indim, 40-50 metre uzaklaşınca silahını çıkarıp, "Yoldaş şu silahı gelirken verdiler, hiç kullanamadık, çalışıyor mu çalışmıyor mu bir kontrol edelim" deyince karşı çıktımsa da o bir kayanın üzerine bir taş koyup birkaç el ateş etti. Arabaya dönünce anam nerede kaldığımzı sorunca gösterişi çok seven rahmetli Mustafa gülerek, "Ana silahları kontrol ettik" diye cevapladı. Anam haklı olarak kızdı. Tam Çorum merkezine girişte polis yolu kesmişti. Geç de olsa polisi fark ettiğimde aramızdaki mesafe yüz metre ya var ya yoktu. Dayıma dönelim dediğimde babam, "Bir şey olmaz, bizi aramazlar, milletvekili adayı olduğumu söylerim" dedi. Geri dönsek dikkat çekecekti, silahları anama verdik. Arama noktasına gelince polis durmamızı işaret etti. Polis daha arabadan inmemizi söylemeden ben indim, Mustafa'ya da inmesi için göz ettim, o da indi. Babam ve dayım inmedi, babam yanına gelen polise, "Milletvekili adayı Aslan Emektar'ım, seçim çalışmasından geliyoruz. İstersen kimliğimi vereyim" deyince; polis, "Gerek yok beyefendi, yalnız bagajı açın bir bakayım" deyince dayım

inerek bagajı açtı. Ben polisten önce TKP/ML-TİKKO imzalı bildirileri ve pankartları elimle tersten şöyle bir kaldırıp bunların seçim pankartları ve babam için dağıtılan bildiriler olduğunu söyledim. Polis şöyle bir baktı, ben bir şey söylemesine mahal bırakmadan bagajın kapağını kapattım. Polis üzerimizi usulen bir aradıktan sonra, "Tamam geçebilirsiniz" deyip tam hareket edeceğimiz anda diğer komiser, "Bagaja da baktın mı?" dedi. Polis, "Evet komiserim bir şey yok" dese de soğuk terler döktüm. Bagajı dikkatlice arasa, karakola götürüp anamdaki silahları bulsa, ben ve Mustafa ve iki silah, aile boyu örgüt, her şey belgeli, ailece gözaltına alınmamız, tutuklanıp cevazevini boylamamız kaçınılmazdı. Ben soğuk terler dökerken, üzerinde çift silahı saklayan yiğit anam, gayet sakin, kararlı ve gururlu şekilde gülümseyerek yerinde oturuyordu.

Çorum'da olduğum günlerde dayımın çocukluk arkadaşı Yavruturna Mahallesi'nin ağır abisi CHP'li Gazi Özkubat beni yolda görünce, "Babanı bulamadım. Seni görmem çok iyi oldu. Akşam CHP'den milletvekili adayı Ünal Şen abinin polis kardeşinin düğünü var. Düğüne mutlaka katıl, bu baban için önemli, unutma" dedi. Babamızın seçim şansını artırmak için mecburen düğüne gittik. Geniş bir avluda yemeli-içmeli bol sohbetli tipik Alevi düğünüydü. Fazla tanıdığım olmadığı için Gazi Abi'nin yanında oturuyordum. Bana rakı ikram ettiyse de serde devrimcilik vardı, içki zinhar yasaktı. Midemin sakat olduğunu söyleyip mazeret beyan etsem de "Veli, ulan göbel (çocuk) bir bardaktan bir şey olmaz, gebermezsin" diyor, ben içmemekte direniyordum. "Veli beni kırma" diye bir iki defa ismimi anarak söyleyince, karşımızda oturan 35-40 yaşlarında orta boylu, hafif kıvırcık saçlı, beyaz tenli biriyle göz göze geldik. Sonra masanın arkasına dolanıp kulağıma eğilip, "Veli bey sizinle birkaç dakika özel görüşebilir miyiz?" deyince dış kapıya çıktık. Kapıda "Soyadın Emektar mı? Atatürk Eğitim Sosyal Bilgiler öğrencisi misin?" deyip bir de vesikalık fotoğrafımı çıkarınca şaşırdım. "Arkadaş, akraba mıyız, bu kadar bilgiyi nereden edindin?" dediğimde; "Ben birinci şubede çalışan istihbarat polisiyim. Bizler her okulda öne çıkmış devrimci öğrencilerin yeteneği, etki gücü, yaptıkları ve muhtemel gelecekleri hakkında rapor hazırlayıp ilgili daireye veririz. Görev bölümü yapılırken ben senin Çorumlu ve Alevi olduğunu görünce özellikle istedim, çünkü ben de Çorumlu ve Aleviyim ve CHP'li sol-

cuyum. Çok uğraşmama rağmen senle bir türlü kontak kuramadım. İstanbul'da görüşelim, isterseniz size yardımım dokunur" deyince ezberim bozuldu. Demek ki devlet hiç boş durmuyor, tahminimizden de öte ayrıntılı istihbarat yapıyormuş. Bu görüşmeyi yoldaşlara anlatıp onların onayı ile bu polisle birkaç kez görüştüm. Verdiği istihbaratla 1 Mayıs Mahallesi'ne gece yapılacak bir baskını, bir de Moda'da faşistlerin kaldığı hücre evini öğrendik.

Çorum'daki yoğun çalışma ve ailesini terk ettiği için benimle zorunlu olarak Çorum'a gelen eşimle biraz da zorunluluktan evlenme kararı aldım. Bu gelişmeler üzerine Sefa'yla İstanbul'daki ilk randevuya gidememiş, bir hafta sonra Aksaray TÖB-DER'e yakın Unkapanı yönünden gelen anacadde üzerindeki büfenin önünde ikinci randevuya gittim. Sefa yine zehir zemberekti, ilk sözü alaycı şekilde "Tatil bitti mi beyefendi, gelebildiniz mi? Böyle devrimcilik olmaz" deyip kısa bir görüşmeden sonra sinirlice ayrıldı. Biz kendimizce "Çorum'da ne işler yaptık" diye takdir beklerken, azar işitmiş, bir şey diyemeden sinirden kıpkırmızı yola devam ettim. Sanırım bu iki gerekçeyle veya benim bilmediğim başka gerekçe sonucu, Sefa'nın da bulunduğu, alt organdan gelen üç yoldaşla ve başka bir birimden bir yoldaşın katıldığı bir toplantıda gizli oyla yapılan bir seçim yaptık. O seçimde Sefa mı başka yoldaş mı seçilmişti bilmiyorum, bildiğim kendime oy verdiğimdi. Neticede ben 1. Parti Konferansı'na delege olarak çağrılmadım. O seçimde kimin kazandığını, illegalite gereği ne sorabildim ne de öğrenebildim. O toplantıya katılanlardan Sefa dışında kimin konferans delegesi olup olmadığını hâlâ bilmiyorum.

Çalıştığımız süre içinde Sefa'nın bana söylediği o sözleri örgüt dışında herhangi biri söylese, bedeli ne olursa olsun altında kalmazdım. Ama Sefa'nın bu iki davranışında da bırak Sefa'yı eleştirmeyi, ona kızmayı nedense hep kendimi suçlayıp ona hak veriyordum. Bu, partiye ve onun disiplinine bağlılıktan ve inançtan gelen bir yaşam tarzıydı. Sefa'ya yapılan her yanlışı, o partiyi temsil ettiği için partiye yapılmış bir yanlış olarak algılıyordum. Bu da şartlar ne olursa olsun, 'Sefa'yı eleştirmek', benim o andaki inancıma ve düşünceme oldukça uzaktı. Parti her şeydi, her şeyin, her onurun ve gururun üstünde idi. Galiba, 'aracı amaç' haline getirmiştim.

Bunu takip eden yıllar... Sefa, Hüseyin Balkır'la birlikte İzmir'e

Orhan Bakır'ı almak için giderken sıradan bir trafik uygulamasında şüpheyle durdurulmuşlar. Araçta subay elbisesi bulununca şüphelenip yakalandıkları haberi duyulunca tüm yoldaşların morali bozuldu. Daha ilk toparlanma aşamasında, ilk konferansta parti sekreteri olabilecek kadar sevilen, güvenilen Sefa, yaptığı eylemlerle herkesin takdirini toplayan en etkili komutanlardan biri olan Hüseyin Balkır yakalanmıştı. O yıllar gençlik sorumlululuğum dışında birçok ek görevim vardı. Bunlardan biri de cezaevindeki yoldaşların avukat, para, sağlık gibi ihtiyaçlarıyla ilgilenmekti. Bu vesileyle Sağmalcılar'da polis şefi Uğur Gür'ü vurmaktan yatan Hacı Demirkaya, Nezih ile birkaç kez görüşme imkânım oldu. Sefa ve Hüseyin'i de birkaç ay önce tahliye olduğum, devrimci tutsakların söz sahibi olduğu, her imkâna sahip ve diğer cezaevlerine göre oldukça rahat olan Üsküdar'daki Toptaşı Cezaevi'ne koymuşlardı. Ziyarete gidip Hüseyin ile Sefa'yı tel örgünün arkasında görünce çok üzüldüm ve moralim bozuldu. Ama enteresan olan, yoldaşlarda hiç üzüntü ve durgun bir hal yoktu. Gayet şakacı ve güleçlerdi ve yerlerinde duramıyorlardı. Önce bunu bana moral olsun diye yaptıklarını düşündüm. "Yoldaşlar, keyfinize diyecek yok maşallah. Biz dışarıda ne kadar üzüldük, ne kadar moralimiz bozuldu biliyor musunuz? Ama bakıyorum neşeniz yerinde" dediğimde, sanırım Hüseyin, "Takma kafana Velo, yakında görüşürüz" deyince, yakında firar edecekler galiba, bu rahatlıkları da ondan diye düşündüm.

Bu ziyaretten kısa bir süre sonra Kıvırcık'la karşılaştım, konuşmanın bir yerinde, "Veli, bu ara haberleri ve gazeteleri iyi takip et, yakında Türkiye bomba gibi bir haberle sarsılacak" deyip, her büyük olaydan önce yaptığı gibi mutlulukla bıyık altından gülümsedi. Bu konuşmadan sonra yakında büyük bir firar olacağından emin oldum ama o kadar büyük çapta ve o kadar profesyonel bir firar olacağını rüyamda görsem inanmazdım. Bu konuşmamızdan 48 saat geçmeden, TRT'de ve yazılı basında büyük puntolarla bir haber: "Toptaşı Cezaevi güpegündüz basıldı, çoğu idamla yargılanan 8 siyasi mahkûm kaçırıldı." Devamında, kaçanların isim ve fotoğrafları, TKP/ML TİKKO davasından yargılanan Sefa Kaçmaz, Hüseyin Balkır, Hasan Aksu, Levent Beğen, MLSPB davasından Hasan Şensoy, Şemsi Özkan, Süleyman Polat, Fehmi Gökçek, Kerim Mete Sonatılgan.

Bu firar tüm kadro ve sempatizanlardaki moral bozukluğunu

örgüte tam güvene dönüştürüp büyük bir moral ve güven yaratırken, Türkiye devrimci-demokrat kamuoyunda öyle büyük bir etki yaptı ki, örgütün prestiji tavan yaptı. Kendime ve örgüte güvenim o kadar yükseldi ki, yapamayacağımız hiçbir eylem olmadığını düşündüm.

Bu firar eyleminden bir iki gün sonra Sultanahmet Adliyesi'nde derneğin bir bildirisi ile ilgili 1. Ağır Ceza'da duruşmam vardı. Mahkemenin kapısında sıramı beklerken birden ortalık karıştı. Otomatik silahlı birkaç sivil polis ve bir o kadar da resmi polisin korumasında bir kadın benim olduğum koridora doğru getiriliyordu. Polis beni tanır, üç-dört gün siyasi şubede bekletirler endişesiyle başımı öne eğip başka bir koridora geçtim, oradan da kapıya yönelip kendimi dışarı attım. Sanırım bizimkilerin yaptığı bir banka soygunu davasında bir banka çalışanını yüzleştirmeye getirmişlerdi.

Adliyeden çıkınca uzun zamandır uğramadığım evime gidip, "hem eşimi hem anamı görür, banyo yapar üstümü değiştiririm" diyerek eve geldim. Kapıyı açan anam, misafirim olduğunu söyleyince merakla içeri girdim. Küçük yatak odasının kapısını açınca bir de ne göreyim. Sefa Kaçmaz o yıllarda hukuk okuyan eşiyle odada. Sarıldık. Kısa süre sonra sevinç yerini kaygıya bıraktı. "Yoldaş burada işin ne, ben bile buraya gelmeye çekinirken sen ne cesaretle sıradan bir polisin bile tanıdığı benim gibi birinin evine gelmeye cesaret ediyorsun. Bilmiyor musun bu ev çok deşifre bir ev. Bugün mahkemedeydim ve her an polis yakalayabilirdi. Bana evin nerede deseler rahatlıkla burayı gösterirdim ve bilmeden seni elimle yakalatmış olurdum. Böyle bir şey olsa benim halim ne olurdu?" dediğimde, Sefa, "Yoldaş biliyorsun çok kalabalık kaçtık. MLSPB'li arkadaşlar kendi yoldaşları ile hâlâ irtibat kuramadılar, bizim evlerde kalıyorlar. Gücümüz ve ilişkimiz sınırlı. Zorunlu kaldığım için buradayım. Yarın yoldaşlar başka yer ayarlayacaklar. Sanırım bir geceden bir şey olmaz" dese de, "Umarım olmaz ama oldukça riske girmişşin yoldaş" diyerek kaygımı belirtim.

Gece geç vakit, hanımı aylarca görmemişiz, hasret gideriyoruz. Anam kapıyı çalmadan içeri girip beni çıplak görünce bozulup, hemen toparlandım. Annem, "Oğlum kalk dış kapıda tıkırtı var, biri kapıyla oynuyor" deyince, sakin olmasını söyleyip konferanstan sonra verdikleri 14'lüyü alıp dış kapıya yöneldim. Kapının tokmağı bir

iki saniye arayla "tık tık" ses çıkarıyordu. İçimden, "Biri maymuncukla kapıyı açmaya zorluyor, birden içeri dalacaklar ve olan olacak, bu kadar dikkatsizlik olur mu, böyle bir eve gelinir mi?" diye serzenişte bulunarak Sefa'nın yattığı dipteki yatak odasına gittim. Kapısını tıklatıp durumu anlattım. Sefa hemen toparlanıp Brezilya yapısı uzun namlu Smith Wesson silahını aldı. Kapıyı dinledikten sonra, "Siz odanıza çekilin, içeri girerlerse ben silahla karşılık verip direneceğim" deyince şiddetle karşı çıkarak adamların amacının onu öldürmek olduğunu, onların işini kolaylaştıracağını, yedi katlı apartmanın altıncı katında olduğumuz, ondaki bir tabanca altı mermi, bendeki 14'lüyle onlarca polise direnmenin mümkün olmadığını söyledim. Sonra da "Herkes odasına girsin, uyur gibi yapsın. Yoldaş sen de odana gir. Polisleri ben karşılayayım, sakinleştirip silah kullanmalarını engellemeye çalışayım" dedimse de Sefa, "Hayır, ben de kapının önünde bekleyeceğim, odaya girmeyeceğim" diye ısrar etti. Sefa ve benim dışımda herkes büyük bir korku ile odalarına çekildi. Sefa salonun duvarında silahla mevzi aldı, tıkırtı devam ediyordu. Ben kapıya yanaşıp hızla kapıyı açarak, "Ne istiyorsunuz, ben buradayım" dedim, ama dışarıda kimse yoktu. Korkunç şekilde rahatladığımızı hatırlıyorum. Meğer kapının dış tokmağı yalama olmuş, havalandırma camı açık olduğundan cereyan kapının tokmağını oynatıyor, "tık" sesi oradan geliyormuş.

Korku yerini mutluluğa bırakınca, çay yapıp sabaha kadar sohbet ettik. Bu olaydan birkaç gün sonra bir randevu notu geldi. Sanırım 77 yılbaşı akşamı özellikle seçilmişti, randevu Kabataş İskelesi'ndeydi (saat akşam 21.30), Sefa gelecek onu bir eve götürecektim. Randevu saatine beş dakika kala Kabataş İskelesi'ne geldim. Fırtına var, deniz oldukça dalgalıydı. Sulusepken kar bütün hızıyla yağıyordu. Denizin dalgası birkaç metre aşarak kıyıdan içeriye giriyordu. Ortalıkta in cin hatta top bile yoktu. Ortalığı bir daha kolaçan edip tek ışık yanan iskeleye ve oradan 50-100 metre uzaktaki büfenin önüne geldim. Kart ve kısık sesli, saçı sakalı birbirine karışmış bir şarapçı gelerek, "Kardeş gazoz içer misin?" deyince; "İçmem" dedim. "O zaman sen bana bir bira ısmarla içeyim" dedi. Ona ısmarlamak istediğimi ama onun gibi parasız gariban olduğumu söylediğimde şarapçı siktir git lan, nerede gariban varsa ... siktir ... git buradan" diyerek beni göğsümden iteleyince mecburen alttan alıp, "Abi ben

sana ne yaptım" diye cevap verince, suratıma yumruk vurup tekme atmaya kalktığı yetmezmiş gibi; "s... git lan, burası benim mekanım" dedi. Ben dakikaları sayıyordum ama şarapçıdan kurtuluş yoktu. Bunun üzerine "Tamam abi, beş liram var cüzdanımda, rüzgardan uçmasın, büfenin arkasına gel de vereyim" diyerek arka belimde takılı olan 14'lüyü kavrayıp büfenin karanlık olan arkasına dolandım. Köşeyi döner dönmez ağzına silahı soktum. "Ne diyorsun lan pezevenk, şimdi söyle" deyip kafasına kabzayı hafifçe indirdim. Bu, "Vurma polis abi, vallahi tanıyamadım" diye yalvarmaya başladı. Güler misin ağlar mısın? Kabzayı hafifçe bir daha vurduktan sonra, "S... git buradan, şimdi ekibi çağırırım, sabaha kadar nezarette ananı bellerler. Bir daha seni buralarda görmeyeyim" dediğimde hızla uzaklaştı. O gider gitmez de Sefa göründü. Yolda olayı anlatınca Sefa katıla katıla güldü ve "Velo, her enteresan olay da seni bulur" dedi.

Günler çok yoğun geçiyordu. Üç beş parçaya bölünmüş durumdaydım. Hem gençlik içinde çalışma ve sorumluluk, hem derneklerdeki tartışmalara katılma, hem miting hazırlama, afiş asma, bildiri dağıtma... Bir yandan yeni dernek kurma (Yeni Demokrat Gençlik) çalışması, yönetimi oluşturma, diğer siyasetlerin yayınlarını okuma, özellikle bize yakın olduğu için "halkın sülalesi"nin yayınlarını takip etme, cezaevlerini ziyaret, başka eylemlere yardım etme, ilişkisi kopanın, yolda kalanın partiyle kontağını kurma vb. Bu kadar yoğunluk içinde ne düzenli uyku ne beslenme, ne banyo ne temizlik, bazen günü bir simitle iki paket birinci sigarası ve bol çayla geçiştiriyordum. Bir tabak kuru fasulye ve pilav yediğim günler en şanslı günümdü. Bazen eve geldiğimde yorgunluktan ve stresten tir tir titriyor, balkona çıkıp temiz hava alıyor, dakikalarca kendime gelemiyordum. Dayılarımın anama Almanya'dan ilaç niyetine getirdiği viskiden gizlice bir iki duble atıp sabaha doğru kendime geliyordum. Sabahlara kadar ya dergi okuduğumdan ya da konuşma hazırladığımdan dolayı bana uyku yoktu. Sabah işe gidecek eşim yatakta uyuyamıyor, yarı uykulu işe gidiyor, bense yatağa dahi girsem yorgunluk ve stresten uyuyamıyor, uyuyunca da uyanamıyordum. Hal böyle olunca da tüm randevularımın öğleden sonra olmasına özen gösteriyordum. Bu konu yoldaşlar arasında dalga konusu oluyor, "Velo'ya rendevunuzu öğleden sonra verin, beyefendi uyanamaz" diyorlardı.

Böyle yoğun bir günde, örgütle bağ kuramamış biri beni buldu.

Bana göre biraz yaşlı, esmer, orta boylu bir yoldaş, "Fransa'dan geliyorum. Arabamda birkaç tane sökülmüş uzun namlulu silah var. Bunu yoldaşlara iletmem lazım, ama Ankara'dan buraya kadar onca tehlikeye rağmen bir türlü ilişki kuramadım. Çok acele ilgili yoldaşları bana bul, silahları teslim etmem gerek" deyince şaşırdım. Ona, "Yoldaş, benim sorumlu yoldaşı bulmam en az iki günümü alır. Bu silahları teslim alamam, ayrıca bu benim görevim değil. Ben polis tarafından tanınan biriyim" diyerek durumu anlattım. Bunun üzerine elime bir adres sıkıştırarak bilip bilmediğimi sordu. Göztepe, Gözcübaba, Oray sitesi... Adresi çok iyi biliyordum, benim muhitti. "Kim bu adresteki kişi?" dediğimde; "Benim Fransa'dan arkadaşım, şimdi İktisat Fakültesi'nde hoca, karısı Fransız. Kendisi demokrat birisi ama örgütlü adamımız değil. Bari irtibat kurulana kadar ben onda kalayım" deyince onu adrese götürdüm. Sökülmüş silahları alarak kapıya dayandık. Bu zili çaldı, arkadaşı çıktı. Candan bir kucaklaşma ve karşılama oldu. İçeri girdiğimizde yoldaş, arkadaşına, "Torbadakiler bir arkadaşımın siparişi makine parçaları, biraz pahalı aletler, arabada ne olur ne olmaz diye yanımıza aldık" deyince garibim hoca hiç şüphelenmedi, iki torba dolusu silahı gösterdiği bir yere koyduk. Hoşbeşten sonra hocanın Fransız eşi kırık Türkçesiyle "Bir aperatif yaparız herhalde" dedi. Yoldaş ve hoca iyi olur dedi. "Aperatif" kelimesini ilk defa duyuyordum. Aklımda nereden kaldıysa güreşte bir oyun olarak kalmış. Kadın bana "Ya siz?" diye sorunca sert bir şekilde, "Hayır, ben yapmayayım" dedim. Kadın üç beş dakika sonra otellerdeki gibi ufak tekerlekli bir araba üzerindeki tepside içki kadehlerini servis etti. Birer yudum aldılar. Kadın, "Bir aperatif de siz alsaydınız, cin tonik yorgunluğa iyi gelir" deyip boş kadehi doldurunca hem aperatifin ne anlama geldiğini öğrendim hem de hayatımda ilk defa cin tonik içmiş oldum.

Toptaşı baskınından sonra parti konferansı hazırlıkları ve eylemler dar bir kadroyla tüm hızıyla sürüyordu. Konferanstan önce parti üyeliğine kabul edildiğimi bildirdiler ve sorumlusu olduğum gençlik üst komitesi yoldaşların da parti üyeliğine kabul edildiğini bildirerek onların doldurması için organdaki Hıdır Ayata ve H'ye (Hüseyin Şahin) aday formlarını verip onların da üyeliğe kabul edildiğini söylediler. Bu hayatımda aldığım en onur verici belgeydi. Dünyanın en prestijli üniversitelerinin verdiği diplomadan çok daha

üstündü, onun gururunu taşıyordum, devrimcilik sınavını geçmiş partili olmuştum.

Belgeyi toplantıya götürüp, büyük bir gururla Hıdır Ayata ve Cerrahpaşa Tıp'ta öğrenci olan Hüseyin'e, "Yoldaşlar partiye kabul edildiniz, artık parti üyesisiniz. Ne mutlu size!" diye kararı tebliğ ettim. Bu gelişmeden sanırım birkaç ay sonra 1. Parti Konferansı olmuştu. Yıllar sonra o konferansa katılan, o toplantıdan sonra partiyle yolları ayrılan eski MK üyesi bir yoldaşın anlattığına göre, benim bölge konferansına bile katılmasına şaşırdığım okulumuzdaki "Uzun Bacı", ne hikmetse konferansa katılıp konferans tutanaklarını tutmuş. Sanırım o süreçte önder olan bir yoldaşımın "karısı" olma avantajını kullanmış. Diğer yandan bazı eylemleri burjuva basınının şişirmesi ve kitlenin bunun etkisiyle onları yüceltmesiyle, teorik, pratik ve politik tecrübesi az olmalarına rağmen o dönemin "her şey namlunun ucundadır" anlayışıyla özellikle Toptaşı firarileri ve kimi yoldaşlar delege seçimine katılmadan doğal delege olarak konferansa katılmışlardı.

"Konferansa katılmak hakkımdı" gibi bir eleştiri yapmıyorum. O dönemki teorik, siyasi birikimimin konferansa katılan birkaç yoldaşdan geri olduğunu biliyorum. Ama en az "Uzun Bacı" ve bazı "asker" geçinen yoldaşların katıldığı bir konferansta benim de olmam gerektiğini düşünüyorum. Katılmama nedenim, Sefa ile takışmalarım mı, bilinen, çok deşifre biri olmamın getirdiği "güvenlik" miydi, teorik ve siyasi yetersizliğim miydi hâlâ bilmiyorum.Hatırladığım, bildiğim şey bir gün sanırım delege seçimi idi taraftarlarımızın kaldığı bir öğrenci evinde Sefa'nın da katıldığı bir toplantıda gizli oyla bir seçim yapıldı. Sanırım bu toplantı delege seçimi idi ve biz delege olarak sadece Sefa'ya oy verdik. Belki günün birinde, konuyu bilen, yaşayan yoldaşlarım bu mevzuya bir açıklık getirir ya da anılarını yazarlarsa ben de öğrenmiş olurum.

Şundan eminim; o dönemde askeri bakışın temel olması kişilere bakışı da belirliyordu. Sonradan çok dedikodusu yapılan, yıllar sonra da gözümle pratiğine şahit olduğum "akrabalık" ve "Dersimli olma", hele de "Ovacıklı olma" gibi durumların ne kadar etkili olduğunu bilmiyorum. Dedikodu olduğu kadar bir vaka da olan bu durumların altını neden çizdim? Bunun nedeni; örgütlü yapılar tarafından

bile hâlâ devrimci ve komünist olarak kabul gördüğünü duyduğum bir kişiyi teşhir etmeyi ve bu kişinin parti içerisinde nasıl yükseldiğini açıklamayı vicdanen ve ahlaken tarihe karşı bir borç, sorumluluk ve uyarı olarak gördüğümdendir.

Hıdır Ayata Meselesi

1. Parti Konferansı'ndan sonra sorumlum MK üyesi Erhan Gençer'di. Hıdır'ın ve birimdeki tıp öğrencisi arkadaşın gençlik üst komitesi sorumlusu olarak Erhan yoldaşa çoğu Ankara'da olan toplantılarda raporu ben veriyor, 15 günde veya ayda bir Ankara'ya gidiyordum. Kadromuz çok dar ve çoğu zaman alanım olmayan konularla da ilgilendiğimdem çok yoğundum ve bazen birim toplantılarına katılamıyor veya geç katılıyordum.

O günlerde tüm yüksek okullarda dağıtmamız için parti imzalı bir bildiri geldi. Toplantıda konuyu açarak Hıdır'a, "Sen ve sana bağlı birim İTÜ'de Gümüşsuyu ve Maçka'daki fakültelerde oradaki yoldaşlarla birlikte bildiri dağıtılsın. Tıp'lı kardeşim Cerrahpaşa, Çapa ve senin üniversitende ve İstanbul Üniversitesi'nde dağıtsın. Karşı taraf Kadıköy'ü de ben hallederim" dediğimde; Hıdır, "Ben parti imzalı bildiri dağıtamam, çok tanınan biriyim. Okulda birkaç forumda konuştum" dedi. Cevap olarak ben de, "Hıdır yoldaş, durumunu biliyorum, seni o yüzden senin tanınmadığın İTÜ ve Taşkışla Maçka tarafına verdim" dedimse de aynı gerekçelerle itiraz etti. "Hıdır arkadaş, sen birkaç forumda, mitingde konuşmuşsun. Ben her mitingde, her okulda, her dernekte konuşuyorum. Buna rağmen ben en çok tanındığım Kadıköy'de bildiri dağıtacağım. Neden çekiniyorsun? Bu riske girmemiz lazım, elimizde fazla kadro yok" diye ısrar etmeme rağmen itirazını sürdürünce, "Yoldaş bu partinin emri, bu tavrını tutanakla bildirmek zorundayım" dedimse de, O, "İstediğini yap, ben bu riske giremem" diyerek tavrını sürdürdü. Hıdır'ın bu tavrına rağmen bildiriler kazasız belasız tüm bölgelerde planladığımız gibi dağıtıldı.

Takip eden günlerdeki bir toplantıda Hıdır, "Ben senin otoriteni kabul etmiyorum. Ayrıca benim 'baş çelişki', 'baş düşman' konusunda değişik düşüncelerim var. Bunları konuşmak için üst sorumluyu istiyorum" dedi. Nedenini sorduğumda, toplantılara çoğu zaman geç geldiğimi, bazen de gelmediğimi söyledi. Ona yoğunluğumu ve

gerekçelerimi de anlattım. Bu durumun "ihmal" değil "zorunluluk" olduğunu anlatarak ikna etmeye çalıştım. O yine "üst sorumlu" ile görüşme isteğini yineledi. Haliyle çok moralim bozuldu. Ankara'daki toplantıda konuyu Erhan Gencer yoldaşa açarak Hıdır'a güvenmediğimi, toplantıya katılıp yüz yüze dinleyip tanık olmasını söyledim. Erhan yoldaş onca yoğunluğa rağmen sonraki toplantıya katıldı.

Hıdır, "baş düşman" konusunda bir şeyler geveledikten sonra esas konuya geçerek, benim hangi toplantıya geç geldiğimi, gelmediğimi bir kağıda yer, mekan ve saat olarak kaydetmiş, bu bilgiyi sıra ile sunduktan sonra şöyle devam etti: "Tutanakta görüldüğü gibi sorumlumuz olacak kişi ya toplantılarımıza gelmiyor ya da geç geliyor, disiplinsiz ve yetersiz. Biz bu arkadaşın sorumluluğunu kabul etmiyoruz." Erhan yoldaş önce "baş çelişki", "baş düşman" konusundaki benim daha önce kendisiyle tartıştığım görüşlerini daha ayrıntılı cevapladı. Hıdır cevap veremedi. Sonra benim randevulara niçin geç geldiğimi veya gelemediğimi bizzat Hıdır'ın not aldığı tarihlerden yola çıkarak, "Bazılarına şahidim, yoldaş not aldığın şu günde şurda, şu saatte farklı bir görevdeydi" diye açıkladıktan sonra, "Hepimizin olduğu gibi Velo yoldaş da konumu icabı çok yoğun, bazen hiç olmadık yerde bir iş çıkıyor, yoldaşı gönderiyoruz. İnan bu ihmalden değil zorunluluktan" diye benimle hemen hemen aynı savunmayı yaptı.

Konuşma sırası bana gelmişti. "Yoldaşlar, şu saat itibarıyla ben bu kişiye 'yoldaş' demeyeceğim, kendisi kariyerist, korkak, ne idüğü belirsiz, güvenilmez birisidir. Hemen saflardan atılıp ilişkisinin kesilmesi lazım" diyerek bildiri olayını gündeme getirdim. Sonra da Hıdır'a dönerek, "Silah yakalattım içeride kaldım diyorsun. O silahı ne zaman, nerede ve nasıl yakalattın, hangi cezaevinde kiminle yattın?" diyerek hakkındaki şüphelerimi de sıralayıp, hakkındaki tüm bu iddia ve görüşlerin tutanağa geçip üst organlarca değerlendirilmesini istedim. Bunlar toplantıda benim görüşüm olarak "bu kişi kariyerist, korkak ve meçhul bir kişi. Hemen partiden ve saflardan atılsın" cümlesi tutanağa geçti.

Bu toplantıdan günler sonra İstanbul dahil 8 ilde sıkıyönetim ilan edilince parti beni İstanbul'da barınma ve çalışma şansım kalmadığı için DABK sınırları içinde önce Karadeniz'e (Sinop'tan Rize'ye), sonra da Karadeniz randevusu gerçekleşmeyince Dersim'e

gönderdi. Dersim'de görevli iken *Hürriyet* gazetesinin baş sayfasında her tarafı kan içinde, çok sevdiğim ve güvendiğim, okuldan mücadele arkadaşım yoldaşım, "Ufaklık"ın fotoğrafını görünce çok üzüldüm, yoldaşlardan izin alıp İstanbul'a geldim. Haydarpaşa Hastanesi'nde ziyaretine gittim. Yoldaşın bölümündeki hemşire taraftarımız olduğu için yoldaşın odasına gitmem kolay oldu. Yoldaş tek bir odada, kötü bir yatakta yatıyordu. Gözleri yara bandıyla kaplıydı, görmüyordu. Bir elinin parmaklarının çoğu sargılı, bir ayağı birkaç yerden kırılmış, alçı içindeydi. Sakalları uzamış, avurtları çökmüş, bitkin bir halde yatıyor, üzerinde kalorifer böcekleri dolaşıyordu. Yoldaşın bu halini görünce çok üzüldüm, gözlerim doldu. Morali bozulmasın diye, "Yoldaş umduğumdan daha iyi görünüyorsun, yakında iyileşir saflara dönersin. Yoldaşlar seni burada bırakmaz" diye seslenince, "Ufaklık" beni sesimden tanıdı. "Hoş geldin Velo yoldaş, sesini duyduğuma çok sevindim. Sağol geldiğin için. Zaten anan, anamız da beni hiç yalnız bırakmıyor. Ziyaretime geliyor. Canım ne isterse alıyor. Hatta bir seferinde muz bile getirdi. Merak etme, en kısa zamanda kaldığımız yerden devam ederiz" dedi. Onca kötü görünmesine rağmen morali yerinde, savaş azmi tamdı.

Biz dertleşirken odaya gençten biri girerek, "Yoldaş, görüşmeyi kısa kes ve dışarı çık, çok önemli bir yoldaş yaralı yoldaşla görüşecek" deyince şaşırdım. Herkesin kariyerini, konumunu en yakınından, dostundan, yoldaşından gizlediği sade bir vatandaş gibi görünmeye çalıştığı bir dönemde, bir taraftarın sorumlu birisini "çok önemli bir yoldaş" diye tanıtmasına hem çok şaşırmış hem de çok bozulmuştum. Bu açıkça illegalitenin ağır bir ihlaliydi. Arkadaşa, "Çok merak ettim, bu çok önemli yoldaşa söyle, ben çıkmıyorum, kendisi gelsin" dedim. Odanın kapısı açıldı, içeri gayet şık bir takım elbise ve kravat giymiş Hıdır efendi girince kan beynime sıçradı. Böyle bir pervasızlığı ve kariyerizmi ancak o yapabilirdi. Sinirli şekilde, "Hoş geldin çok önemli arkadaş. Yoldaşla işin bitince seni dış kapıda bekliyorum" deyip odayı terk ettim. Çıkışta da yakalayıp, "Yakana bir de kariyerini bildiren bir rozet, omuzuna da bir apolet taksaydın bari. Bu ne kadar aciz, bu ne kadar kuralsız bir davranış. Bakıyorum hakkındaki tüm iddialarıma rağmen çok önemli bir 'yoldaş' olacak kadar kariyer almışsın. Hakkındaki görüşlerim hiç değişmediği gibi bu davranışınla daha da pekişti. Bu davranışını partiye bildireceğim ve saflar-

dan atılman için mücadeleme devam edececeğim, unutma!" dedim ve yoluma devam ettim.

Benim tüm çabama rağmen Hıdır örgüt içinde MK yedek üyeliğine kadar yülselmiş. Bunda MK dahil çoğu üst yönetimde olan yakın akrabalık ilişkisi mi, yoksa kendini iyi pazarlaması mı etkili oldu, bunu da daha ayrıntısını bilen, vicdan sahibi, Hıdır'ı o dönemlerden tanıyan ve pratiğini bilen birinci derecedeki yoldaşların anlatmasını umarım. Ama ben şahıs olarak her ortamda, her yerde sözümde durdum ve gücüm oranında teşhirini yaptım ve yapıyorum.

Aradan 30 küsur yıl geçti. Erhan Gençer'in ölümünden bir yıl önceydi. Mehmet Çetin'le birlikte kaleme aldıkları Süleyman Cihan'ı anlatan kitabı[16] okudum. Bu kitapta iki konu çok moralimi bozdu. Birincisi, Cihan ailesinin geçmişinin uzunca anlatımlarından sonra -ki kitabın hemen hemen yarısı- yoldaştan da bahsederken onun siyasi, örgütsel yanından çok, şık giyinmeyi sevdiği, iyi saz çaldığı vs. kişisel yaşam ve davranışlarını öne çıkarmasıydı. Onun komünist yönüne, düşüncelerine, örgüt ve örgüt disiplini, parti ve partiye bağlılık, düşman karşısındaki dik ve tavizsiz yönü gibi esas sahip çıkılması gereken, yoldaşın tarihte unutulmaz örnekler arasına katılmasını sağlayan yönlerine az yer vermesi veya bence asıl anlatılacak yanının anlatılmamasıydı. İkincisi ise, Süleyman Cihan'ın yakalanması ile ilgili bölümde "Hıdır Ayata üstünden yakalandı" deyip ayrıntıya girmemesi.

Kitapla ilgili bu iki eleştirimi görüşmek için Ahmet Cihan'dan randevu istedim. Bu görüşmede, Hıdır konusundaki düşüncelerimi bilen, ayrıca kendisini yakalatanın da Hıdır Ayata olduğunu birlikte yattığımız Alemdağ Cezaevi'nde bana anlatan Erhan Gencer yoldaşımın da bulunmasını arzu ettim. Konuyu telefonla kendisine açtım ve geleceğini söyledi. İki eski yoldaşım sağolsun yıllar sonra bu önemli konu üzerinde görüşme talebimi geri çevirmedi. Levent'te bir restoranda, Ahmet Cihan, Erhan ve ben buluşmak üzere bir araya geldik.

Ben Ahmet Cihan'a kitap hakkındaki eleştirilerimi yönelttim. Kitapta niye, "Süleyman, Hıdır Ayata üzerinden yapılan bir operasyonda yakalandı" şeklinde muğlak bir ifade kullandığını sordum.

---

16) *Süleyman Cihan-Komünist Bir Önderin Yaşamı,* Ahmet Cihan-Mehmet Çetin, Belge Yay., 1. baskı: 2011

Erhan'ın başkanlık ettiği 35 yıl önceki toplantıyı da anlattım. Erhan yoldaş Ahmet Cihan ile bu görüşmemizde o toplanyı teyit edip doğruladı. Sonra Erhan'ın, cezaevinde bana söylediği, "Beni ve İstanbul il komitesini Hıdır yakalattı" dediği mesele tekrar açıldı.

Erhan'ın cezaevinde anlattığı özetle şöyleydi: "Benim evimi MK'dakiler dâhil hiç kimse bilmezdi. Eşim Atiye, Hıdır'la bir görüşmesinden sonra birlikte dolmuşa binmişler, Atiye kaldığım evin sokağının başında inmiş, bu davranışının yanlış olduğunu anlamış ama iş işten geçmiş. Atiye sokağa girer girmez dolmuşun gitmesini beklemiş, Hıdır'la göz göze gelmişler, dolmuş gidince Atiye sokağa girmiş. Hıdır yakalanınca polisleri o sokağa getirmiş ve muhtardan o sokakta kalanların kimlik ve adreslerini istemiş ve o sokaktaki tüm evler basılıp aranmış. Böylece Erhan'ın kaldığı ev polis tarafından tesbit edilmiş. Zili çalan polis eliyle koymuş gibi Erhan'ı bulmuş, tanımış ve yakalamış. Erhan'ın nasıl yakalandığını, o operasyonda birlikte yakalandıkları İstanbul il komitesi üyeleri olduğu söylenen Nadir Demirçivi, Ali İyikan, Naci Uçar da belirtmişlerdi. Yine Nadir Demirçivi ve Ali İyikan da kendilerini Hıdır'ın yakalattığını bana söylediklerini anlattım. Ayrıca Hıdır yakalandığında, yan hücrede kalan yoldaşların, karısının birkaç kez gözaltında Hıdır'ı görmeye geldiğini gördüklerini ve Hıdır'ın gözaltında hiç işkence görmediğini, gayet sağlıklı göründüğünü başka ayrıntılarıyla anlattım. Bu bilgilerden sonra da Erhan yoldaşa, hem geçmiş toplantı hakkında hem de cezaevinde yakalanmasıyla ilgili aktardıklarımda bir yanlışımın olup olmadığını sordum. Erhan, anlatılanların doğru olduğunu söyleyip, beni, Ahmet Cihan'a karşı biraz hesap soran bir üslupla konuşmam yüzünden eleştirdi. "Veli hâlâ eski günler gibi çok heyecanlı ve sekter konuşuyorsun. Aradan 35 yıldan fazla geçti. Biz artık eski yoldaşlar değiliz, yaşımız altmışa dayandı" diye eleştirdi.

Ahmet Cihan, "Evet, Süleyman'ı Hıdır yakalattı, bu doğrudur. Ama kitapta direkt belirtip hedef göstermememin gerekçesi akrabam olduğu, onu kolladığım için değil, örgütlü yapıları karşıma almamak içindir. O yapılar hâlâ kendisine güveniyor ve görev veriyor. Bu yaşta, bu konumda, bu tarihte hiçbir ilgimin olmadığı bu yapıları karşıma alıp onlarla polemiğe girmeyi doğru bulmadığım için Hıdır'ı direkt suçlama yoluna gitmedim. Sen bu konuda benden hesap soracağına, bu konunun ayrıntısını benden iyi bilen Hıdır'ı

aklayanlardan biri olan avukat arkadaşına sor" dedi. Evet, Ahmet Cihan kendi duruşuna göre yıllar önce bizi siyasi olarak terk etmiş biri olarak söyledikleri yerindeydi. Konu ondan çok ahlaki, siyasi, vicdani olarak örgütlü yapıları ve tarih yapıcılarını ilgilendiriyordu. Karlı bir havada, güzel bir mekânda bir saati aşkın eski iki sorumlu yoldaşla yapılan bu görüşme, biraz candan biraz hasret giderici olsa da bence buruk geçti. Bahsi geçen avukata da sordum. Elindeki bilgi ve belgeye göre, Süleyman Cihan'ın yakalanmasında kuvvetli şüphesinin Hıdır üzerine olduğunu ve bunu o dönem ilgili kişilere kendi düşüncesi olarak belirttiğini söyledi.

Evet bu konu ile en son görüştüğüm, tartıştığım 90'lı yıllarda partide MK düzeyinde sorumluluk almış olan bir yoldaş aynen şunu söyledi: "Hıdır Ayata olayı devletin partiye karşı yaptığı en büyük operasyondu. Bu opersyonda Hıdır Ayata kadar onu aklayanlar da bu operasyonun parçasıdır." Ama bence tarihin adaleti hâlâ yerini bulmadı. O dönem polisin partiye yönelik operasyonlarında yakalanan Hıdır Ayata'yla ilgili söylenegelen şudur: 'Yüzleştirilmek için cezaevinden çıkarılıp Topkapı otobüs terminalinin tuvaletinin camından kaçmıştır.' O tuvaletleri çok iyi biliyorum. Çorum'dan İstanbul'a getirildiğimde beni de aynı terminale getirdiler. Ben tuvalete gittiğimde elimdeki kelepçeyi açması için ısrar ettim. Israrıma rağmen kelepçemi açmadığı gibi kapıyı da açık bıraktı. Çömelerek yaptığım ihtiyaçım giderme eylemimi, kokudan burnunu tutarak izlemiş, kapıyı kapatmamıştı. Bana o süreçte itham edilen suç ise, bir derneğin yöneticisi olarak derneğin yayınladığı bildiriden dolayı hakkımdaki gıyabi tutuklama kararıydı. Bana bu kadar sıkı davranan devlet, TKP/ML gibi devletin o yıllarda en çok korktuğu, en dikkat ettiği bir örgütün MK yedek üyesi ve operasyon için cezaevinden çıkarılmış bir kişi tuvalette iken polis kapıyı kapatıyor ve o kişi kaçıyor. Bırak o tuvaletin camından insan kaçması bir kedinin dahi kaçması mümkün olmayan penceresi var.

Tüm bu durumlar, detaylar, gerçekler bilinirken, konuyla ilgili araştırma yapan kişi ve kurumların, halka ve tarihe karşı söyleyecek sözleri vardır sanırım. İbrahim Kaypakkaya'dan sonra işkencede katledilen TKP/ML'nin ikinci Genel Sekteri Süleyman Cihan yoldaşımı büyük bir sevgi ve özlemle anıyor, baş eğmeyen, pes etmeyen iradesi ve onurlu mücadelesi önünde saygıyla eğiliyorum.

Aslında bugünkü şartlarda konu beni hiç de doğrudan ilgilendirmiyor. O yıllarda bir sevdayı birlikte yaşamış, aynı geçmişi paylaşmış bir yapının sıra neferi olmuştum. Kendi geçmişime ve tarihe olan saygımdan dolayı bu olayı bu kadar açık ve detaylı anlatarak tarihe not düşülmesini bir zorunluluk olarak görüyorum.

PARTİ VE DEVRİM PATİKASI: DERSİM

Dersim Kaç Ah İçinde!

1. Parti Konferansı'ndan sonra ülke genelinde örgütlenme ve bu örgütlenmeye uygun olarak İstanbul'daki kadroların bir kısmı konumlarına göre değişik bölgelere gönderildi. Kıvırcık vedalaşmak için eve gelerek, "Bu son görüşmemiz olabilir, başka bir bölgeye gidiyorum, hakkınızı helal edin. Bu zamana kadar gösterdiğiniz sevgiyi, saygıyı ve dostluğu, yardımı unutmayacağım" deyip tam kalkacağı sırada anam, "Ya Kıvırcık herkes bir yere gidiyor. Hiçbirinizin ne adı belli, ne gittiği yer. Ama bizim oğlanı herkes tanıyor, iki ayda bir 1'inci Şube'den karakollardan topluyoruz. Kadıköy'de dayak yemediği karakol, girmediği nezarethane kalmadı. Bırak polisi, Kadıköy'deki bekçiler bile tanıyor. Sıkıyönetim de geldi, en ufak bir olayda insanları yakalayıp atıyorlar cezaevine. Benim oğlanın durumu ne olacak?" deyince; Kıvırcık, "Ana, Veli bizim gururumuz, tek yasal adamımız, sözcümüz o. Bir Velo'yu koruyamazsak yazıklar olsun bize. Sen hiç merak etme. Yoldaşlar her şeyin bilincinde, gerekeni yaparlar" dedi. Kıvırcık'ı tren istasyonuna kadar babam yolcu etti. Anam arkasından bir evladından ayrılır gibi gözyaşı döktü.

Kıvırcık'ın gidişinden kısa bir süre sonra DABK'a (Doğu Anadolu Bölge Komitesi) bağlı Karadeniz bölgesine, Samsun'dan Trabzon'a kadar olan bölgenin sorumlusu olarak atandığım söylendi. Bölge ile ilgili raporun ve ilişkinin Samsun Çarşamba ilçesinin bir köyüne gelecek olan yoldaş tarafından verileceği belirtilerek, randevu günü ve saatini bildiren notu aldık. Gençlik sorumluluğumu ve tüm ilişkileri de Hasan Erkul'a devretmem bildirildi. Hasan'a devri gerçekleştirdikten sonra Karadeniz yolculuğuna çıktım.

İlk durağım Samsun'da bir kitabevi oldu. Kitabevindeki yoldaşa, "Kaç *Partizan* dergisi geliyor, kaç dergi satıyorsunuz" diye ön bir yoklama yaptım. Yoldaş 50 derginin geldiğini, bunun 15-20'sinin düzenli satıldığını belirttikten sonra, "Yoldaş tam vaktinde geldin. Bir yoldaşı kaybettik. Yoldaşımız İsa Demirbaş bir gece polislerin daha önce bastığı, pusu kurduğu eve geliyor, yoldaş evin basıldığını anlayınca geldiği motosikletle kaçarken akşam karanlığında evin bahçesindeki telörgüye takılıyor, yere düşünce onu takip eden polis veya polislerce kafasından vurularak infaz ediliyor. Bugün İsa yoldaşın yakınlarının evine taziyeye gidecektik, sen de gel" dedi. "Yoldaşların ölümleri hep bana mı denk gelir!" diye içimden geçirmedim değil.

İstanbul'da iken bir yoldaş, "Velo seni görünce herhalde yine bir yoldaşımız ölmüş, bu herif de konuşma yapmaya gelmiş diye düşünürdüm" demişti. Akşam taziyede bir konuşma yapıp kendimce hem evlatlarını kaybetmiş aileye hem de gelenlere moral verdim. Konuşmamı bazıları "Sizin yüzünüzden oldu" der gibi tepkiyle, bazıları da "Arkamızda insanlar var, örgüt var" diye mutlulukla dinliyordu. Ertesi gün sorumluyla buluşmak üzere Çarşamba'ya gittim. Randevu yerimiz Çarşamba'nın uzak bir köyünde öğretmen bir taraftarımızın kaldığı okul lojmanıydı. Öğleye yakın Çarşamba'ya geldim, kılık kıyafetim gayet düzgün, elimde diplomat çanta, çantanın içinde ise parti dökümanları ve 14'lü silah.

Çarşamba ilçesi hayatımda ilk defa geldiğim bir yer. Çarşı içinde köye gidecek aracı ararken arkamdan bir ses "Veli, Veli", diye bağırınca önce duymazlıktan gelip adımlarımı hızlandırdım. Ses daha güçlü çıkmaya başlayınca çok tedirgin olup mecburen döndüm. Birisi bana doğru koşarak geliyordu, yaklaşınca tanıdım, okuldan fen bölümü öğrencisi, demokrat, etliye sütlüye karışmayan, siyasetten çok okuldaki güzel kızlarla ilgilenen biriydi. "Yahu deminden beri bağırıyorum, sağır mısın" diyerek kucakladı. "Hoş geldin. Senin de mi tayinin Çarşamba'ya çıktı? Ben bir yıldır burada görevliyim. Haydi öğretmenler lokaline gidelim, hem yemek yeriz hem de seni arkadaşlarla tanıştırırım" deyince teşekkür edip, tayin olduğum köyün aracını aradığımı, akşam olmadan köye yetişmem gerektiğini, daha sonra onu bulacağımı ve uzun uzun konuşacağımızı söylesem de, "yemek yiyelim" diye tutturdu. Mecburen bir öğle yemeği yedik.

Yemekte kısaca Çarşamba'daki durumu özetleyip Dev-Yol'cular şu kadar, Kurtuluş'çular şu kadar diye bilgi verdi. Bizim adımızı duyan dahi yoktu. Yemekten sonra öğretmenler lokaline gitmekte ısrar edince biraz sertçe, geç kaldığımı söyleyince şaşırdı ve yakamı bıraktı. Belki de bu kadar soğuk ve mesafeli davrandığım için arkamdan küfür bile etmiş olabilir; bilemiyorum.

Akşama doğru köye vardık. Köy öğretmeni yoldaş beni İbrahim'in Çorum'daki anma konuşmalarımdan tanıdı. Çok candan ve yakın ilgi gösterdi. Köyün tek öğretmeniydi, eşi sanırım ebe ve bir çocukları vardı. İki gün iki küçük odası olan lojmanda kaldım. Gelen giden yoktu, köylü biraz şüphelenmişti. Kim diye sorduklarında öğretmen yoldaş, "Dayı oğlum ziyarete geldi" diye savuşturmuş. İkinci randevu 15 gün sonra yine aynı yerdeydi. Bu kadar uzun süre köyde kalmam mümkün değildi. İstanbul'a gitsem tekrar dönmem gerekiyordu, hem para açısından hem zaman ve güvenlik açısından bu da doğru değildi. Çorum Öğretmen Okulu'ndan en yakın can arkadaşım Sinop-Ayancıklı Rıfkı Atay aklıma geldi. Mezun olduktan sonra beni arayıp defalarca davet etmişti.

Görüşmeyeli her ne kadar sekiz dokuz yıl geçse de beni unutmamıştır, kapısını bana açar diyerek Ayancık'ın yolunu tuttum. Babasının esnaf olduğu aklımda kalmıştı, babasını buldum. Amca beni Anadol otomobiliyle Rıfkı'nın evine götürdü. Yıllar sonra beni gören Rıfkı bayram etti. Umduğumdan çok yakın ilgi ve sevgi ile karşılandım. Hem babasının hem de Rıfkı'nın maddi durumu iyiydi. Kendine ait iki katlı bir evde oturuyordu. Evlenmişti; eşi de öğretmendi; bir oğulları vardı. Ziyarete geldiğimi, birkaç gün kalabileceğimi söylediğimde, "Gelmişken seni bırakmam, en az bir ay buradasın, denize gidersin, çevreyi gezeriz, ava gideriz" dedi. "Sağol o kadar kalamam ama beş on gün kalırım" dedim. "Evlendin mi, eşin nerde" deyince, İstanbul'da İTÜ'de memur olarak çalıştığını söyledim. "Olur mu canım, izin alsın. Harem otobüs garajına gitsin. Otobüs ve şoför tanıdık, ben ararım, para bile vermesin" diye ısrar etti. Öyle bir yere gelmiştim ki, kuzular kesildi, her gün çeşit çeşit yemek, eşimi de birkaç aydır görmüyordum, burada hem güvenlik hem de izzet ikram yerindeydi. Eşimi çağırdığımda "Ayancık neresi, adını ilk defa duyuyorum. Haritada yerini bile bilmiyorum" deyince Harem'e gitmesini, Ayancık otobüsünü sormasını, yerinin ayrıldığını ve paranın

ödendiğini söyledim.

Bir iki gün sonra eşim de geldi. Rıfkı, sorularına verdiğim kaçak cevaplar karşısında durumdan biraz şüpheleniyordu ama fazla soru da sormuyordu. İşi anlamazlığa vuruyor. Sohbetlerimizin birinde İstanbul'da örgütte kalmasını doğru bulmayıp Ayancık'a gönderdiğim okul arkadaşım Nejat Övet'i sordum. Rıfkı, öğretmenlik yapmayıp İstanbul'a gittiğini, Ayancık'a döndüğünde Kurtuluş'çu olduğunu, bir faşisti yaralayıp aranır duruma düştüğünü ve Samsun'a gittiğini, orada da pek çok eyleme karıştığından çok ciddi olarak arandığını söyleyince, içimden "Vay Nejat kardeş vay, yağmurdan kaçarken memleketinde doluya tutulmuşsun" diye içimden geçirdim.

Arada eve Rıfkı'nın o zaman 17-18 yaşındaki çok hızlı bir Kurtuluş taraftarı olan, başta Dev-Yol'cular olmak üzere tüm siyasetlere atıp tutan ama bizim adımızı bile duymamış rahmetli kayınbiraderi geliyordu. Ona diğer siyasetlerin yayınlarını da okuyup, düşüncelerini bilmek gerektiğini, bu kadar tepkici olmanın iyi olmadığını söylediysem de hiçbir etkisi olmuyordu. Ailenin hızlı delikanlısı için Rıfkı'yı, "Bu genç arkadaşım çok hızlı ve tecrübesiz. Biraz daha serin gitmesi ve daha dikkatli olması konusunda bunu uyarsanız iyi olur" şeklinde uyardım. Rıfkı, "O kimseyi dinlemez Veli kardeşim" dedi. Maalesef ismi Tuncay olan bu arkadaş, 12 Eylül'den sonra yakalanıp uzun süre mahpus yatmış, sonra da genç yaşta kanserden ölmüş. Rıfkı'da kaldığım süre içinde eşimle birlikte Rıfkı'nın arkadaşlığı ve kadirşinaslığı sayesinde hayatımızın ilk ve en güzel tatilini yaptık, uzun süredir yemediğimiz yemekleri, görmediğimiz rahatlığı gördük.

Randevuda buluşamayınca İstanbul'a dönmek zorunda kaldım. Kısa bir süre sonra Dersim'e gitmem gerektiği, sorumlu yoldaşla orada görüşebileceğim söylendi. Düştüm Dersim yollarına. Önce Ankara'ya geldim. Süleyman Cihan, "Velo gitmeden sana bir kebap yedireyim, gittiğin yerlerde zor bulursun" diyerek döner yedirdi. Kucaklaşıp ayrıldık. Dersim'de beni ilk karşılayan -40 yıl sonra ilk görüşmemizde söyleyen lise öğrencisi- Hüseyin Şimşek oldu. Bir toprak evde misafir edildim. İlişki ve randevu beklediğim günlerdi.

Dersim'e geleli bir iki gün olmuştu. Milli Eğitim'de memur olarak çalışan Hüseyin Yıldız'ın evindeydik. İstanbul'dan yakınen tanı-

dığım Âşık Garip ve Ozan Emekçi tartışıyordu. Garip, tartışmanın bir yerinde hiçbir devrimcinin ağzına alamayacağı bir küfür edince, "Garip yoldaş, her kimi eleştiriyorsan bu küfür bir devrimciye yakışmaz, düşmanın dahi olsa bu hitap tarzı devrimci bir ağız değil" diye uyardım. Aynı günlerde randevu beklerken tesadüfen Orhan Bakır'la karşılaştık. Kucaklaşıp hasret giderdikten sonra Orhan, "Hayırdır Velo seni bu bölgeye mi gönderdiler" deyince, hikâyemi anlatıp randevu beklediğimi söyledim. Orhan yoldaş, "Velo sanırım sen buradan bir yere gidemezsin, burada sana ihtiyaç var, durumlar biraz karışık. Senin gibi ağzı laf yapan, ikna kabiliyeti olan, tecrübeli bir yoldaşa ihtiyaç var" dedi. Sanırım Orhan'ın da önerisiyle Dersim'de kaldım.

Görev olarak Dersim şehir merkezi, Deşt (Geyiksuyu'da) dâhil, civar köylerin Mıntıka Sorumluluğu verildi. Göreve başladığım ilk günlerdeydi. Karargah olarak kullandığımız Dersim merkeze çok yakın bir mezrada Hasan Amca'nın evinde Emekçi ile yatarken, şafak vakti derinden periyodik hareketlerle "şak şak" sesine uyanıp, uzak bir yerde bizimkiler devletle çatışıyor düşüncesiyle Emekçi'yi uyandırdım. Dışarı çıktığımda güneş doğmamış, tan yeni ağarıyordu. Meğer yaşlı bir teyzenin üç kazık üzerinde asılı keçi tulumunun içindeki yoğurdu ileri geri hareket ettirip yağını çıkarırken, tulumdan çıkan sesmiş. Mıntıka Komitesi'nde bana bağlı Deşt Bölgesi'nden sorumlu Sabri Koçyiğit ve sırtında hep deri ceket olduğu için "Meşin" kod adlı esmer, bizden genç bir arkadaş vardı.

Buraya gelmeden, partinin en güçlü kitle tabanının burada olduğu, dağında taşında Kaypakkaya'nın adının yazıldığı, onlarca silahlı TİKKO gerillasının dolaştığı, bizden habersiz siyasi olarak bir kuşun dahi havalanmadığı bir bölge propagandası yapılıyor, dolayısıyla ben de öyle biliyordum. Ama göreve başlayıp ilişkileri devralınca gerçeğin hiç de öyle olmadığını büyük bir üzüntüyle öğrendim. Durum karmakarışıktı. Bir yanda "RS hizbi" diye tabir edilen, daha önce parti MK'sında olup partiyle ilişkisi kesilen "Amcaoğlu" Baki İşçi ve Dergo ayrılığı, bu ayrılıktan ve bölgedeki diğer kadroların sekter tavırlarına tepki duyup partiye başkaldırarak istifa dilekçesi veren meşhur "5'li mektup"[17] ve morali bozuk, dedikodudan bezmiş ve güven bunalımı geçiren bir kitle. Bu yetmezmiş gibi Levent Be-

17) K. Hoca, Koreli, Dokuz, Metin ve bir muhtar.

ğen (Topal) denen zavallı katilin, çevresinde sayılıp sevilen Dev-Yol taraftarı Hasan Çakmak hocayı katletmesi, Dev-Yol'un bizi "cinayet örgütü" ilan edip dışlaması bir yana, HK'nın da bu "siyasi cinayeti" onlardan çok dillendirip bizi kitlelerden tecrit etmek için yangına körükle gitmesi... Bunun kitlelerde yarattığı moral bozukluğu...

Acil görev olarak verilen "RS hizbini" teşhir ve tecrit etmek, kadro ve kitleler üzerindeki etkisini kırmak ve "5'li mektup" sahiplerini ve çevresini ikna edip özeleştirilerini yaparak partiye tekrar dönmelerini sağlamak için kolları sıvadım. "Beşli mektup" sahibi parti üyeleriyle günlerce süren tartışmalarımız oldu. Eleştirilerin ortak noktası, siyasi ve ideolojik olmaktan çok parti kadrolarının davranışları ve pratik uygulamalarıydı. "RS hizbine" yakınlık duymadıklarını söylüyor ama onlara karşı yapılan kimi uygulamalarda, özellikle "Amcaoğlu"na haksızlık yapıldığını ileri sürüyorlardı. K. Hoca'yla sabahları bulan tartışma ve ikna çabalarından sonra, ikna olduğunu, partiye güvendiğini, özeleştiri yapacağını söyledi. Bu arada kalbi delik olan çocuğunun tedavisinin ancak yurtdışında yapılabileceğini, bunun için partinin kendisine yardımcı olmasını talep etti. Bu talebini sorumlulara bildirdim. Kısa bir süre sonra yurtdışına gitti, gidiş o gidiş... Sonradan duydum ki yurtdışında parti içinde önemli yerlere gelmiş ve ilk büyük ayrılığın önemli figürlerinden birisi olmuş. Ardından "Koreli" ikna oldu ama ne hikmetse kısa bir süre sonra o da yurtdışına gitti.

"Beşli mektupçulardan" tek ikna olmayan "Metin"di. Onun ikna olmaması ise siyasi ve örgütsel bir sorundan çok, kişisel bir meseleydi. Özetle, ortada siyasi ve ideolojik ayrılıktan doğan bir hizip hareketinin olmadığıydı. "Dergo" ile "Amcaoğlu"nun ortaklaşa kaleme aldıkları iddia edilen ve "hizip faliyeti" olarak gösterilen yazıyı okudum. Kısmen "milli meseleye" dokunulmuş ama geri kalan tümü haklarında alınan atılma kararına tepki ve bu konuda çıkarılan dedikodulara cevaptı. Özünde kendilerine haksızlık yapıldığını iddia eden ve bu konuda da haklılık payı olan bir yazıydı.

Gerek o yıllarda kısmen vakıf olduğum, gerekse yıllar sonra "Amcaoğlu" (Baki İşçi) ile sabahları bulan görüşmelerde ortaya çıkan gerçek şuydu: Dersim güvenlik olarak en sağlam yer olduğundan, kim aranıyorsa Dersim'e gönderiliyordu. Bölgesel örgütlenme-

ler sona erip parti "1. Konferans"ını yapınca, Toptaşı firarıyla kaçan arkadaşlardan MK sekreteri Sefa Kaçmaz başta olmak üzere tüm firariler, Hasan Aksu, Hüseyin Balkır, Levent Beğen, ayrıca İzmir'den firar eden Orhan Bakır Dersim'deydi. Bunlar, partinin eylemlerinde isim yapmış, parti tabanında büyük sükseye sahip olan ve basının olduğundan fazla şişirdiği, her gün haber yaptığı kadrolardı. Parti MK'sının yarıdan fazlası İstanbul kadrosuydu. Dersim'e gelince kendilerini partinin "asli unsuru" olarak kısmen dokunulmaz görmüşler; "Parti Konferansı"na kadar bölgeyi örgütlemeye çalışan, bazıları Baki İşçi örneğinde olduğu gibi, geçmişi İbrahim Kaypakkaya ile birlikteliğe dayanan yerel kadroları ciddiye almamışlardı. Onların yetersizliği ve tecrübesizliği de eklenince, İstanbul'dan gelen çoğu cezaevi firarisi kadrolar, oradakilerin nezdinde "burnu büyük insanlar" olarak algılanmıştı. Yeni gelenlerin sekter, kendinden emin tavırları, MK üyesi bile olsa yerel kadroları küçük görmeleri, örgütlenme, barınma vb. gibi pratik sorunlar üzerine tartışmaların büyümesiyle işler arapsaçına dönmüştü. Araya bazı "gönül meseleleri" de karışınca, dedikodular başını almış yürümüştü. İstanbul kadrosunun, özellikle de cezaevinden firar eden askeri popülaritesi yüksek kadronun yoğun talebiyle, DABK üyesi Dergo ve MK üyesi "Amcaoğlu"nun istifası ve tasfiyesi ile sonuçlanmıştı.

Aslı astarı olmayan dedikoduların ardından ipler tamamen kopmuş ve iki kişiden oluşan meşhur "RS hizbi" ortaya çıkmıştı. Tüm bu gelişmelerden rahatsız olup partiye güvensizlik duyan "bölge parti" kadrolarından beşi de meşhur "beşli mektubu" yazmış ve partiye eleştiri ve güvensizliğini belirtmişti. Sempatizanlar ve taraftarların bir kısmının bu durum karşısındaki tavrı da "beşli mektup" yazan yoldaşların çevresinde kümelenmek olmuştu. Aylar süren araştırma sonucunda vardığım kanaat buydu. Aslında iyi bir siyasi ve örgütsel niteliğe sahip bir yönetimin kısa sürede çözebileceği sorunlar boş yere büyümüş, yoktan yere bir "hizip" yaratılıp bölgede partiye karşı yoğun bir güvensizlik ve moral bozukluğuna yol açmıştı. İşin garibi, Orhan yoldaş dışında bu anlı şanlı askeri kadronun Dersim bölgesinde olduğu sürece dişe dokunur ne bir askeri eylem yapmış ne de bir kişiyi örgütlediğine şahit oldum. Dersim'deki bütün faaliyetleri, oraya gelene kadar yaptıkları bir iki eylemin mirasını yiyerek, gayet havalı bir şekilde, yakalanma korkusu olmadan yaşamak olmuş.

Darbeden sonra da kapağı yurtdışına atmışlar, "Ben dağda iken" diye başlayan hikâyeleri, dost sohbetlerinde birer kahramanlık öyküsü olarak anlatmaya devam etmişlerdi. Ama bir gerçek vardı ki o yıllar Dersim'de olanların çoğu savaşı ve mücadeleyi örgütlemekten çok "kendi güvenlikleri esas" olduğu için Dersim'deydiler. Fazlasını zaten yapamazlardı, buna ne teorik kapasiteleri ne örgütsel tercübeleri yeterdi. Tabii bu eleştiri birkaç istisna dışında birinci MK'daki arkadaşların bir kısmı için de geçerlidir.

Dersim halkının ezici çoğunluğu devlete muhalif ve devrimcilerden yanaydı. Bütün köy ve mezralar devrimci siyasetler tarafından bölüşülmüştü ve resmi devlet güçlerinin dışında sivil faşist yoktu. Sokakta veya dağ başında, ülkenin diğer bölgelerinde özellikle İstanbul, Ankara, Adana, Karadeniz gibi bölgelerde olduğu gibi kör bir kurşuna veya polis baskınına uğrama korkusu yoktu. Her evin kapıları açıktı, seninle ekmeğini, aşını paylaşmaya hazır bir halk vardı. Bir köye ya da bir mezraya operasyon yapılacağı fark edildiğinde veya görüldüğünde çok önceden haberdar ediliyordunuz. Çobanlar bile "Askeri cemseler şu yöne gidiyor" diye sesleniyordu. Yanlışlıkla veya acıdığı için devriye görevi yapan askerlere su veren halktan insanlar "hain" damgasını yiyor, polisler ancak sivil kıyafetle alışverişini yapabiliyordu. Dersim böyle bir yerdi.

Ozan Emekçi ve Garip Şahin'in Partiden Dışlanması

Emekçi ve Garip'i Dersim'de daha ilk gördüğümde burada ne işleri olduğunu düşünmüştüm. Özellikle Emekçi, tüm taraftarlarımızın hatta bütün devrimci kamuoyunun yakından tanıdığı, sevilen ve el üstünde tutulan bir ozandı. Söylediği türkülerle sesimizin binlerce insana ulaşmasını sağlıyordu. Bunların görevinin türkü söyleyerek sanatsal alanda gelişmek olması gerekirken, partinin de önlerini açması beklenirken (kültür sanat birimi gibi), bu insanlar profesyonel birer kadro gibi kitle çalışması ve örgütleme yapmak için buraya gönderilmişti. Ama anlayış yine kolaycı anlayıştı, çünkü bu arkadaşlar konserlerde söyledikleri türküler yüzünden arandıklarından işin kolayına kaçıp Dersim'e gönderilmişlerdi. Bu düşüncemi onların sorumluluğuma verildiği ilk gün kendileriyle paylaşmış, kitle çalışmasında ve örgütlenmesinde yer almalarına karşı çıkmış ve Dersim'de olmalarını eleştirip görüşlerimi derli toplu partiye bildirmiştim.

Bazen adını gizleyerek Emekçi'yi alıp köy çalışmasına gidiyorduk. Sohbetin belli bir yerinde yoldaşın güzel saz çaldığını söylüyor ve Emekçi'ye bir türkü söylemesini istiyordum, fakat Emekçi gönlü olursa çalıyor, olmazsa çalmıyordu. İnsanların önünde fazla zorlamasam da dışarı çıkınca, "Yoldaş sana çal dedim, niçin çalmadın?" diye yükleniyor, Emekçi de, "Ben teyp değilim ki düğmesine basınca çalayım. Bu iş biraz moral, biraz motivasyon meselesidir" diyordu. Yani "emre itaatsizlik" yapıyor, beni takmıyordu. Öte yandan ülkenin her yerinde konserler verdiği için sorumlu yoldaşların çoğunu tanıyor, bazen haklarında ileri geri konuşuyordu. Bir de şehir merkezine yakın bir mezrada kalırken gece nöbette uyurken yakaladım. Gerek bu olay gerekse olmayacak ortamlarda çeşitli yoldaşlar hakkında ileri geri çok konuşması zaten güvensizlik ve dedikodunun hâkim olduğu bölgede Emekçi'nin bu tavırları ve Garip'le yakın ilişki ve dostluğu tepkime yol açıyordu.

Garip ise açıktan "RS'yi" savunuyor ve ikna olmuyordu. Emekçi de Garip kadar açıktan partiye ve sorumlu yoldaşlara saldırmasa da gerek değişik bölgelerdeki sorumlu kişiler hakkındaki eleştirileri ve dedikoduya varan yorumları, gerekse bana ve benim şahsımda partiye ve onun disiplinine karşı lakayt tavırlarıyla göze batıyordu. Bir gün Garip'i "RS hizbi" ile ilgili olarak son kez görüşmeye davet ettim. Garip o görüşmede partiye karşı eleştirilerini tekrar etti ve MK'da olduğunu tahmin ettiğim ama parti sekreteri olduğunu bilmediğim ama o yıllarda partide en güvendiğim yoldaşlardan olan Sefa'ya ağza alınmayacak bir şekilde küfür edip, "O ... Sarı var ya Sarı ..." deyince silahımı çekip doğrultarak, "O yoldaş hakkında doğru konuş, bir daha böyle bir hakaret ettiğini duyarsam seni vururum. Tartışma bitmiştir, defol git, senle sonra görüşeceğiz" demiştim. O zamanki ruh halimle de hemen Garip'in ve Emekçi'nin partiden atılmaları doğrultusunda rapor hazırlayıp sorumlu yoldaşa acil olarak bildirdim.

'Hizibin' Tasfiyesi ve Sanatın Gücü

Hiç geçikme yaşanmaksızın hemen "Divanı Harp" kuruldu. Toplantının sözcüsü Osman Ağa, üyeler Hüseyin Balkır, Hafız, ben. Yani alt ve üst organın tüm üyeleri hazırdı. Sanıklar Ozan Garip ve Ozan Emekçi. Ben gerekçelerimi örneklerle ve tutanakla açıkladıktan sonra, Emekçi'nin de "RS hizbine" açıktan tavır almadığını, di-

siplinsiz davranarak sorumlu yoldaşlar hakkında dedikodu ürettiğini örnekleyerek anlattım. Garip savunmasında da dik durup partiye ve yönetici kadrolara hakarete varan eleştirilerini sürdürünce Osman sert bir dille Garip'e hitaben, "Konuşmalarına dikkat etmesini, yoldaşlara hakaret etme yetkisini kimsenin kendisine vermediğini, bu tür bir hakaret dilinin kendisi için iyi olmayacağını" tehditkâr bir tarzda söyleyince ortam iyice gerildi. Emekçi işin vahametini ve nereye gittiğini anlayarak birden ayağa kalkıp heyecanlı bir ifadeyle iki elini birden açarak "Garip arkadaş, Garip arkadaş konuşmalarında sık sık benim de adımı kullanıyorsun. Konuşmalarına dikkat et, sen yanarken beni de yakacaksın. Ben de mi yanayım?" diye feryat edince herkes bıyık altından güldü. Emekçi'yi bu çıkışı da kurtaramadı, bu iki yoldaşla, "Partiye karşı hizbi desteklemek ve yoldaşlar şahsında partiye hakaret ve disiplinsizlik suçlarından" ilişki kesildi. Ama bugünden baktığımızda tarih, sanatın ve sanatçının gücünün siyasetten daha fazla olduğunu gösterdi. Emekçi'yi yargılayan, başını benim çektiğim o insanların en duyarlısı dahi kendi köşesine çekilmiş "askerlik" anılarını anlatarak kendilerini avuturken, onun düzene muhalif türküleri ve duruşu binlerce insanı etkilemeye devam ediyor, onlara güç ve heyecan veriyor. Sanatın gücü de bu olsa gerek.

Muhtarla Ölümüne Pazarlık RS hizbine karşı ikna çalışmalarımda beni en çok zorlayanlardan birisi "muhtardı." Gerçekte köyün muhtarı mıydı yoksa lakabı mı "muhtar"dı bilmiyorum. Kendisini tekrar partiye kazandırmak için yaptığım tartışmaların sonunda baklayı ağzından çıkardı. "Sizin bir sempatizanınız bacıma tecavüz edip hamile bıraktı. Eğer parti halkın çıkarını ve namusunu savunuyorsa bu ırz düşmanını ölümle cezalandırması gerekiyor" deyince şaşkınlık içinde, "Kim bu namussuz, adı ne, nerede yaşar, ne yapar?" dedim. "Amcaoğlum, birlikte yaşadığımız köyümüzde" deyip olayı ayrıntısıyla anlattı. "Dünya aleme rezil olduk, bu utançla yaşayamayız. Bu ırz düşmanının ölümle cezalandırılması gerekir. Siz öldürmezseniz zaten ben yaşatmam" dedi. "Zorlama var mı?" soruma ise "Hayır, evleneceğim diye kandırmış, şimdi de evlenmeye yanaşmıyor. Korkudan köye de gelmiyor, sizin adamlar saklıyor!" deyince ilgileneceğimi söyledim.

Biri 18, diğeri 17 yaşında iki genç, gönüllü buluşup anlaşmış ve sevgili olmuşlar, bu ilişkiden insanları "haberdar" etmemekle hata

yapmışlar mı bilemem ama bu birliktelikleri nasıl ölümle cezalandırılırdı? Parti tüzüğü sadece para karşılığı parti üyelerini ve sempatizanlarını devlete ihbar eden muhbirlerle, devletin gücüne veya kendi maddi gücüne veya örgütün adını kullanarak zor ve şiddet yoluyla halkın namusuna göz koyan tecavüzcüler için ölüm öngörüyordu. Bu olayda ne zorlama, ne de şiddet vardı. Buna benzer şeyler söylesem de, "öldürülmesi gerek bu namussuzun" deyince ilgileneceğimi söyledim. Haber saldım, genç geldi. Korkudan ve utancından titreyerek olayı anlatıp, "Hamile kalacağını düşünmedim, pişmanım. Ama ben evlenmeyi düşünmüyorum, yaşım çok genç, işim yok, nasıl bir insana bakarım" diye ifade verdi. Ona, "Korkma yoldaşım, keşke bu ilişkiyi büyüklerinize söyleseydiniz de, siz de onlar da zor durumda kalmasaydı. Muhtarın niyeti kötü, sana karşı her an bir şey yapabilir. İstersen seni İstanbul'a gönderelim, hem sorundan uzaklaşmış olursun hem de iş bulur çalışırsın, oradaki yoldaşlar sana yardımcı olur" deyince sevinerek kabul etti ve İstanbul'a gönderdik.

Tekrar muhtara gittim. Sorunu yetkili yoldaşlarla görüştüğümü, yaptığı bu suçun karşılığı olarak çocuğa bölgeyi terk etme, teşhir ve tecrit cezası verdiğimizi, bildirdim. Muhtar pek mutlu olmasa da "Buna da şükür" der gibi ikna olmuş göründü. Gönül ilişkileri ve bazı dedikodular bölgedeki tüm soruşturmaların ana konusuydu. "Hizibin başı" olduğu söylenen sanırım DABK üyesi "Dergo"dan tut, eski TİKKO komutanı "Cüce"ye kadar partiden atılmaların ana nedenlerini siyasi, örgütsel düşünce ayrılıklarından çok bu tür gönül ilişkileri, iddialar ve dedikodulardı. Birçok eyleme katılmış ve bizzat düzenlemiş, uzun boylu yakışıklı bir TİKKO komutanı "Cüce"nin parti üyesi olmayan bir sempatizan genç kızla ilişkiye girip evlenme talebi gerekçe gösterilerek partiden atılmasını ve partiyle ilişkisi kesilince de o dev gibi adamın omuzları çökmüş derbeder halini görünce içimin nasıl sızladığını hiç unutmam.

Halk Mahkemesi

Bu yargılamalarda yaptığım tek hayırlı şey, cezalandırılması gereken gerçek bir taciz olayına karışan kişiyi yargılamamdı. Geyiksuyu ile Ovacık arasında yüksek tepelerin ortasında çanak gibi bir köye yanımda askeri birimden genç bir yoldaşla saatleri alan uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra ulaşmıştık. Görevimiz bir "ırz düşma-

nını" yargılamaktı. Köyde cinayete varacak kadar husumet yaratan, köylülerin cinayet olmasın, "adaleti devrimciler sağlasın" diye bize başvurduğu oldukça zor ve sorumluluk isteyen bir görevdi.

Köyün meydanında bir ağacın dibinde taraflar toplanmıştı. Bir tarafta taciz eden adamın yakın akrabaları, diğer tarafta kadının akrabaları, yaklaşık otuz-kırk kişilik bir kalabalık. İki tarafın ortasında küçük bir masada ben ve asker yoldaş oturuyoruz, yani yargıç pozisyonundayız. Karşımızdaki suçlanan adam 40-45 yaşlarında, esmer, pala bıyıklı, geniş suratlı bir köylüydü. Başında şapkası, üzerinde beyaz gömlek, koyu renk bir ceketle oturuyordu. Herkes gergin ve merakla bekliyordu. Ben küçük bir ajitasyonla konunun bize bildirilmesinden ve halkımızın partimize güvenmesinden çok gururlandığımızı belirterek bu sorunun adalet içinde çözüleceğine partim adına söz verdiğimi söyledim. "Halkın namusu ve adaleti bizim namusumuzdur, bundan kimsenin şüphesi olmasın" diye sözü bitirerek yargılamaya başladım.

Kadın, kitleye utandığı için sırtını dönmüş Zazaca konuşuyor, bizden önce köye gitmiş olan "Dokuz" kadının konuşmasını Türkçeye çeviriyordu. Kadın başından geçenleri anlattı. Önemli gördüğüm her ayrıntıyı not alıyordum. Sonra adam konuştu, kendisinin yanlış anlaşıldığını, kendisinin kadınla birlikte olmak için hiçbir şey vaat etmediğini ve baskı yapmadığını, olayın yanlış anlamadan kaynaklandığını veya eski bir husumetten dolayı suç atıldığını anlatarak olayı tümüyle inkâr etti. Aldığım notlar çerçevesinde adama sorular sormaya başladım. Bir ara taraflar arasında gerginlik oldu. Kawa taraftarı genç bir arkadaş zanlıyı arkalayan bir konuşma yaptı. Bu konuşmadan güç alan adamın tarafları sesini iyice yükseltti. Söz almadan konuşmalar ve bağrışmalar başlayıp olay kontrolümüzden çıkmak üzereyken ayağa kalkarak tehditvari ajitasyon çekmeye başladım: "Buraya sizin davetiniz ve güveniniz üzerine geldik. Biz burada partimizi temsil ediyoruz, kimse disiplini bozmasın, buna izin vermeyiz." Kawa taraftarı arkadaşı da söz almadan konuşmaması, daha başta "taraf" olup toplantıyı provoke etmemesi, aksi takdirde sonucuna katlanacağı şeklinde sertçe uyardım. O ara genç asker arkadaş bir iki defa elini beline atınca, sakin olması için ayağına bastım. Sonuçta kitleyi sakinleştirmeyi başardım.

Zanlıya olayla ilgili çarpraz sorular sorduğumda adam ayağa kalkarak, "Yeter be, siz kim oluyorsunuz? Devlet misiniz? Devletin hâkimi var, savcısı var. Yaptıysam yaptım. Size mi hesap vereceğim!" diyerek kıpkırmızı suratla suçunu itiraf etti. Ben dâhil herkes adamın itirafı karşısında şok olduk. Ben ayağa kalkıp, "Otur yerine pislik herif. Biz istersek seni ne devlet, ne devletin hâkimi, savcısı kurtaramaz. Senin suçlu mu suçsuz mu olduğuna buradaki halk karar verecek. Burası bir halk mahkemesi" diyerek köylüye dönüp, "Bu adamın suçlu olduğunu düşünenler el kaldırsın" dedim. Kendi akrabaları da dâhil halkın yüzde doksanı el kaldırınca adam zangır zangır titremeye başladı. Beti benzi atmış şekilde toplantıyı terk etti. Tekrar sözü alarak kararı özetlediğim bir ajitasyonla toplantıyı bitirdim: "Halkımız, bu ırz düşmanı suçludur. Bunun cezası ölüm olursa bu pisliğin kanı öldürenin temiz eline bulaşır. Bu ahlaksız emelini gerçekleştirememiş. Benim önerim bu kişiyi civar köyler dâhil bir bildiri ile teşhir ve tecrit edelim. Ölünceye kadar bu toprakları terk etmeye mecbur bırakalım. Eğer bu cezayı tanımazsa ve bizleri veya halktan birini devlete ihbar ederse partimizin adaletinden kurtulamaz ve kendi ölüm cezasını kendisi vermiş olur. Partimize duyduğunuz güven için ve toplantıda gösterdiğiniz sabır için hepinize partim adına teşekkür ederim."

Toplantı biter bitmez her iki taraf kaynaşarak sıraya girdi. Öpen, kucaklayan, ağlayan, "Kurban keselim" diyen, "Hızır seni korusun" diye dua eden, öpen, bağrına basan... Görülmeye değer, ömrüm boyunca bir daha göremeyeceğim, yaşayamayacağım büyük bir mutluluktu. Sevinçten gözlerim doldu. Olası bir cinayeti, belki de yıllar sürecek bir husumeti halkın birliğini sağlayarak engellemiştim, bu partimin gururu idi. Akşama doğru büyük bir zafer kazanmış ve görevini yapmış olmanın tarif edilemez mutluluğu içinde köyü terk ettik.

O Küçük Kızı Hiç Ama Hiç Unutamadım

Devrimciler arası çatışmalar ülke genelinde olduğu gibi Dersim'de de hız kesmiyordu. HK *(Halkın Kurtuluşu)* ile Apo'cular (sonra PKK oldu) arasında ölümle sonuçlanan çatışmalar devam ediyor, bazı günler şehir merkezindeki Dağ Mahallesi'nde sabaha kadar silah sesleri susmuyordu. Bölgede sıkıyönetim olmasına rağmen dev-

let zevkle bu çatışmaları izlerken, halk bu gelişmelerden çok kaygılı ve rahatsızdı. En güvendiğim taraftarımız Hasan Amca'nın şu sözlerini unutmuyorum: "Ölen bizden, öldüren bizden, 'dışarıdan' gelenlere bir şey olmuyor."

Çatışmalar artık devrimcilere güvensizliğe kadar varıp devrimci çalışma önünde engel olmaya başlamıştı. Çatışmalara engel olmak, görüş ve tavrımızı açıklamak, bir bildiri kaleme almak için şehre indim. Lisede okuyan bir sempatizanımızın ablasının Dağ Mahallesi ile okulların olduğu bölgenin yol kavşağındaki iki katlı evine konuk olduk. Evin erkeği Aydınlık çizgisine yakın karayollarında çalışan bir teknisyendi. Bize sempati duyan evin kadını "dede kızı" olduğunu söyledi. İki kız çocukları vardı, büyük kızları dördüncü sınıfa gidiyordu, cin gibiydi, adeta zekâ fışkırıyordu. Ona, "Hikâye kitapları okuyor musun?" diye sorduğumda, "Okuyorum ama daha çok roman seviyorum. Şu an Ostrovski'nin *"Ve Çeliğe Su Verildi"* romanını okuyorum" deyince afallamıştım. İtiraf edeyim ki ben o romanı birkaç sene önce okumuştum.

Yağmurlu bir havada uzun yoldan geldiğimiz için ayakkabılarım ve pantolonun paçaları çamur içindeydi. Sırılsıklamdım. Üzerimde 14'lü ile birkaç kez para bandı ile sarılmış, üzerinde "önemlidir, sorumlu yoldaşa açmadan verilecek" yazılı büyükçe bir paket vardı. Günlerden sonra ayran, ekmek ve çökelekten farklı ev yemeği iyi gelmişti. Soba cayır cayır yanıyordu, çaylar demlendi. Siyah beyaz TV'de Mükerrem Kemertaş, "Huma kuşu yükseklerden seslenir" türküsünü söylüyordu. Karnımızın tokluğu, çay ve odanın sıcaklığıyla mayıştım. Türkünün havasına kendimi kaptırınca aklıma yiğit anam geldi ve hüzünlendim. O anda evin kadını ile göz göze geldik. Bana hüzünle, acıyarak baktığını görünce hemen kendimi toparladım. Kadın, "Hüzünlendin yoldaş, anan mı yarin mi aklına geldi" deyince de bir suçlu gibi, "Yoo yoo, hayır. Biraz yorgunum da. Sıcak da iyice mayıştırdı" diye geçiştirdim.

Yemekten sonra, çatışan taraflara yönelik bildiriyi ben söyledim, liseli yoldaş daktiloya geçirdi. Bildiri, hatırladığım kadarıyla şu tehditkâr cümle ile son buluyordu: "Üst üste yaşanan bu çatışmalar, halkta devrimcilere güveni sarsmış olup devrimci çalışmamıza engel teşkil etmeye ve devrimcileri halktan koparmaya başlamıştır. Taraflar

bu çatışmaları durdurmazsa biz Partizancılar olarak bu çatışmalara engel olmak için yanlış yapana karşı siyasi ve pratik tavır alacağız." Gece geç vakit yatmıştık. Derin uykudayken biri omzumdan çekince gözümü açtım. Roman okuyan küçük kız seslendi: "Yoldaş hemen kalk, durum kötü, etraf asker, polis kaynıyor, her tarafı sarıyorlar." Hemen toparlandım. Şafak sökmek üzereydi, evdekiler benden önce kalkmış, oldukça tedirgin ve korku içindeydi. Camdan baktım, karşıdaki Dağ Mahallesi'nde askeri cemseler duruyor, içinden inen silahlı askerler her eve giriyor, şüphelendiklerini karga tulumba cemselere sokuyordu. Hava tam ağarmadığından görüntüler net değildi.

Evdekilere "Sakin olun, bacım sen sobayı tutuştur" dedim. Asker kapıyı çalınca, içinde ne yazdığını benim de bilmediğim notu, akşam yazdığımız bildiriyi ve daktilonun şeridini sobaya atacaktım. Evdekilere, "Önemli bir suçtan aranmıyorum, sicilim temiz, benden size bir zarar gelmez. Esas kimliğimi kapı çalınınca size söylerim. Onlara Alevi olduğumu, Pir olan Dedeyi ziyaret için geldiğimi, sabah Dedenin yanına gitmek için sorarak sizi bulduğumu, sizin de beni Alevi olduğum için tanrı misafiri olarak sabah Dedeye göndermek üzere misafir ettiğinizi söyleyeceğim. Siz de hakkımda hiçbir şey bilmediğinizi söyleyin. Bu ifadeye sadık kalırsanız, benden dolayı başınıza bir iş gelmez. Üzerimdeki silahı da iyi bir yere saklayalım, şayet bulurlarsa benim olduğunu, korkudan sakladığınızı söylersiniz. Ben silahın bana ait olduğunu kabul ederim, sizi zor durumda bırakmam. Ama lütfen panik yapmayın, sakin olun. Bir daha söylüyorum, ben önemli bir suçtan aranmıyorum, başınızın belaya girmemesi için sakin olun ve konuştuğum gibi ifade verin. Ben size anlattığım ifadede direneceğim" diye tembihledim. O yıllar Dersim'e dışarıdan gelen yoldaşların çoğunluğu ağır suçlardan aranıyor ve önemli bir kısmı cezaevi firarisiydi ve halk da bunu biliyordu.

Hava aydınlanmaya başladı. Dağ Mahallesi asker, polis kaynıyordu. Evin yanından bir cadde geçiyor, evin önünde de yine küçük bir yol vardı. Polis köşeye karargâh kurmuş, hem yukarıdan gelen insanları hem de evin önünden geçenleri köşede durdurup arıyordu.

Yataktan kalkalı bir saate yakın zaman olduğu halde eve gelen yoktu. Evin hanımı okula gidecek çocukları ve işe gidecek eşi için kahvaltı hazırladıysa da çocuklar dâhil kimse ağzına lokma koymu-

yordu. Kendime güveniyordum, ama tecrübesiz liseli genç sempatizandan korkuyordum. Evin erkeğinin saati gelmişti, işe gidecekti. Adam dışarı çıktı, camdan bakıyoruz. Üstünkörü bir arama yaptılar. Gayet sakin yoluna devam etti. Liseli gence "Hazır ol, okul çantanı al, içine fazla kitap koy, kravat tak, üzerini ve ceplerini bir daha kontrol et, dikkat çekecek hiçbir şey, not, telefon numarası, adres vs. olmasın, aramada da sakin ol, adamlara gülümse, selamlaş" diyerek gönderdim. O da arandıktan sonra polis barikatını geçti ve çok büyük bir yükten kurtuldum.

Soba gürül gürül yanıyor, sobanın yanındaki odunların üzerinde not ve bildiri sobaya atılmak için bekliyordu. Benden sonra evin aranması ihtimaline karşı partinin önemli notunu, bildiri ve daktilo şeridini yaktım. Evde sakıncalı olarak sadece silah ve ben kalmıştım. Şüphe üzerine yakalansam, hatta "çözülsem" bile alacağım ceza örgüt üyeliğinden 5-6 seneyi geçmez ama ya silah birkaç eylemde kullanılmışsa? Bu yüzden silahın çıkarılması hem ev halkı hem de benim için çok önemliydi. Aklıma bir çözüm geldi ama bunu evin kadınına söylemeye bir türlü dilim varmıyor, ahlaken ve vicdanen de doğru bulmuyordum. Vakit geldi çocuk okula gidecek, hem ev halkının kurtuluşu için, hem parti için, hem de benim mücadeleye devamım için bütün cesaretimi toplayıp, konuşmaya başladım: "Bacım bu silahın evden çıkması lazım. Bu benim olduğu kadar sizin için de önemli. Bunu sana söylemekle utanıyorum ve vicdan azabı duyuyorum. Kabul etmezsen de sana karşı hiçbir eleştirim olmaz. Bir anadan istenecek en son şeyi istiyorum ve senden şimdiden özür diliyorum" diyerek düşüncemi evin hanımına açtım. Silahı kızımızın beline saralım. Üzerine kazak ve önlüğü giyince silahı dikkat çekmeyecek sanırım bu yaşda bir çocuğu her tarafını dikkatlice aramazlar. Kızımız aramadan sonra babasının yanına gider, silahı ona teslim eder. Orası iş makinası dolu, arasalar da bulamazlar. Sonra ya ben ya başka yoldaş gelir silahı teslim alırız." Kelimeler zor ağzımdan çıkıyordu. Kadıncağız bu teklifi duyunca şaşırdı, biraz kızardı, başını öne eğip kara kara düşündü ve "Tamam, kızıma soralım, korkmadan bu işi yapabilir mi?" dedi. Dünya tatlısı, yüreği ve aklı cüssesinden büyük kız, "Anne ben devrimciyim, devrimciler hiçbir şeyden korkmaz, değil mi yoldaş?" deyince gözlerim doldu. Ona, "Tabii yoldaşım, devrimciler hiçbir şeyden korkmaz ve devamlı soğukkanlı ve

cesaretlidir. Sen de evden çıkınca gayet soğukkanlı bir şekilde polislerin üzerine doğru yürüyeceksin. Onlara gülümseyeceksin, hiç heyecanlanmayacaksın. Yakalanırsan 'Yolda bir abi bana bunu zorla verdi. Ben de korkudan belime sardım. Siz yakalamasaydınız götürüp Munzur'a atacaktım' de. Aman sakin ol" diyerek vereceği ifadeyi tekrar ettirdim. Benden daha mantıklı cümlelerle tekrar etti, benim yiğit çocuk yoldaşım. Silahı on yaşındaki kız çocuğunun beline sardık. Üzerine siyah önlüğü ve beyaz yakalığı taktı. Elinde okul çantası kapıdan çıktı. Annesi heyecandan titriyordu. Soğukkanlı olmama rağmen aldığım sorumluluk çok büyük, vicdanın kabul edemeyeceği bir şeydi. Diz kapaklarım heyecandan titriyor, silahı bulsalar koşup "silah benim" diye bağırmak içimden geçiyordu. Kızımız çıktı, sekerek polislere doğru yöneldi, onlara gülerek bir şeyler söyledi. Polisler elindeki çantayı açıp baktı, sonra onu saçlarından okşayıp gönderdi. Önce anasının sonra benim yüzüm güldü, dünyalar bizim oldu. Anası, "Başardı yoldaş, ben kızıma güveniyordum" dedi. Ben de, "daha ilk gördüğümde anlamıştım çok özel, çok zeki bir çocuk olduğunu, okuduğu kitaplardan da belli. Çocuğunla gurur duy bacım" dedim.

Halk devrime ve devrimcilere, öncü gücü partiye inanınca on yaşındaki evladını bile riske atmaktan korkmuyordu, yeter ki halka o güven verilsin. Silah dışarı çıkınca ben kuş gibi hafifledim, moralim düzeldi. Artık yakalansam da ne gam! Sıra benim evden çıkmama gelmişti. Polisler evin beş-on metre köşesinde arama yapıyordu. Bir araç geldiğinde hepsinin dikkati araçta oluyor, biri şoförü arıyor, diğeri bagaja bakıyordu. Evden çıkıp sağa yönelirsen polislerin önüne, sola yönelirsen hafif toprak tümsekten aşağı yönelip polislerden 10-15 metre mesafeden evin önündeki sokağa iniliyordu. Niyetim evden çıkınca polislerin dalgınlığından faydalanıp tümsekten sokağa inmekti. Giysilerim ve ayakkabım çamur içinde olduğundan, evin erkeğinin takım elbisesini, gömleğini giyip kravatını bağlayıp, ayağıma iki numara büyük gelen ayakkabılarını giydim. Elime de şemsiye alarak işe giden bir memur oldum. Kadına dedim ki, "Bacım ben kapıda duracağım, yoldan bir araç gelip polisler durdurunca sen bana işaret et." Bacım "çık" deyince ben işe geç kalmış bir devlet memuru gibi hızla evden çıktım, tümseği aşıp evin önündeki yola vardım. Polisler aracı aramaya devam ederken hızla onlardan uzaklaştım. Polislerden uzaklaşıp kurtulduğumu düşünürken önüme küçük bir çay

çıktı. Üzerinde bir kişinin zor geçeceği tahta bir köprü vardı. İki asker beni görünce hızlıca üzerlerine doğru gittim. Onlar bana bir şey sorma fırsatı vermeden, "İyi sabahlar asker ağalar, saat kaç oldu ya, işe geç kaldım" dedim. Onlar "Dokuza geliyor abi" deyince, "Hayırdır bu yağmurda neden bekliyorsunuz?" diye sordum. "Sorma abi, sabahın dördünden beri buradayız. Soğuktan anamız ağladı." "Kolay gelsin kardeşim, ateşiniz var mı, bir sigara yakın da kendinize gelin" dedim. Sigarayı alıp, "Sağolasın abi bu işe yaradı" dediler. Ben de onlarla birlikte yaktığım sigarayı tellendirerek okulların olduğu bölgeden şehir merkezine doğru hızla inmeye başladım.

Tam kurtuldum derken o da ne? "Palavra Meydanı"ndan yukarı okullar bölgesine çıkan yolu askerler tutmuştu ve özellikle yukarı gidenleri arıyorlardı. Yağmur hafiften çiseliyor, yine askerlerin üstüne doğru yürüyüp yaklaşınca su birikintisini bahane edip öbür kıyıya geçtim. Geçerken de selam vermeyi ihmal etmedim. "Palavra Meydanı" bomboştu. Yandaki kahvelerde birkaç kişi tedirgin vaziyette olan biteni seyrediyordu. Bir sempatizan beni görünce şaşırdı. Gözüyle durum çok tehlikeli işareti yaptıysa da görmezlikten geldim. Üzerimde Çorum kimliğim vardı, (siyasi hayatım boyunca hiç sahte kimlik kullanmadım), biri kimlik sorsa yanmıştım. Ortalık asker, polis kaynıyor.

En yakın banka şubesine girdim, banka kalabalıktı, sıra bekleyenler vardı. Gişeye gidip, "İstanbul'dan bir havale gelecekti, adım Hacı Celepçi" dedim, memur beklememi söyledi. On-on beş dakika oturdum ama gözüm sürekli dışarıdaydı. Arada bir tanıdık bir taksi şoförünü görmek umuduyla kapıyı açıp dışarı bakıyordum. Memur havale olmadığını söyleyince yüksek sesle, "Allah belalarını versin, ben hayvanlarını satın aldığım köylülere ne diyeceğim? Mutlaka gelmesi lazımdı, biraz daha bekleyim. Telefon gelince sen haber et memur bey ne olur" dedim. Memur "Tamam, otur bekle" dedi. Kapı önüne çıkıp baktığım bir an sempatizan bir taksi şoförünü görüp el ettim. Beni tanıdı ve şaşırdı. Ona, "Yoldaş şehre girişteki benzinciye git, yolda arama var mı kontrol et. Yoksa gel, beni buradan al, Kızıltoprak yoluna doğru götür, ben uygun bir yerde inerim" dedim.

"Sabah erken kontrol vardı ama yine bir bakayım" dedi. Saat on biri geçiyordu, on dakika geçmeden geldi. "Gidiyoruz" dedi. Hızla

şehir çıkışındaki benzinciyi geçip Erzincan yoluna Kızıltoprak istikametine doğru yol aldık. Beş on kilometre ilerleyince bir yol sapağında indim. Vurdum kendimi hürriyetin olduğu dağlara. Bir kez daha yırtmıştık.

Bu olaydan kısa bir süre sonra yine büyük bir tehlike atlattım. Kızıltoprak istikametinde anayola yakın bir mezradaydım. Ve yine bir sorunla ilgili olarak şehir merkezine gitmek zorundaydım. Evinde kaldığım taraftarımız dahil tüm kardeşleri bu hastalıktan çektiği için "Menenjitli" lakaplı kardeşini minibüsle gönderip şehre girişteki benzin istasyonunda kontrol olup olmadığını öğrenmesi için gönderdim. Yoldaş geri dönüp kontrol olmadığını söyleyince ikimiz bir minibüsle Dersim merkezin yolunu tuttuk. Minibüs benzincinin kavşağa yanaşıp virajı dönünce, asker, "dur!" diye el etti. Minibüs durunca herkesten önce inip muavin gibi kapıyı tutarak "Beyler arama var, herkes kimliklerini çıkartıp aşağı insin" dedim. Minibüstekiler inip tek tek kimliklerini gösterdi. Elimde kimliğim, yolcular minibüse binerken, "Menenjitli"nin suratı kıpkırmızı oldu, şaşkın bir vaziyette garip garip bana bakıyordu. Tam kapıya yanaşıp binmek üzereyken çavuş, "Sen kimliğini gösterdin mi?" diyerek bana doğru hamle yapınca, gayet sakin, elimdeki kimliğimi havaya kaldırarak, "İlk önce benimkine baktılar, istersen sen de bak" deyince yanıma gelip kimliğimi aldı. "Ulan burada Çorum yazıyor. Çorum nere Tunceli nere, ne işin var burada?" deyince şaşkın ve donmuş bir vaziyette bir bana bir çavuşa bakan "Menenjitli"ye dönerek, aniden ensesine bir tokat vurup, "Bu soruyu bana değil kaynım olacak bu sorumsuz herife sor, bacısı Ankara'da ameliyat olacak, başında duracak kimse yok, defalarca telefon ettim, gelmedi. Bu rezil herifi alıp Ankara'ya götüreceğim" dedim. Asker, "Geçmiş olsun hemşerim" dedi. Ben de "sağol asker ağa" diyerek, şakınlıktan dili tutulmuş "Menenjitli"nin kolundan tutup sertçe minibüse itip sonra da kendim bindim. Tehlikeyi atlatmıştık ama "Menenjitli" şehre gelince bile uzun süre kendine gelemedi.

O kadar tehlikeli olmasa da rahmetli Ali Yavuz Çengeloğlu ile de bir tehlike atlatmıştık. Bir akşam karanlığında Dersim merkeze inip "okullar bölgesi"ne doğru ilerlerken, sıkıyönetim nedeniyle devriye gezen iki asker aniden önümüze çıktı. Askerler bize doğru geliyordu ve ikimizin üzeri doluydu. Yerde beş-on santim kar var. Kaçsak

şüphelenecekler, başımızı derde sokacaktık. Ali'ye sarhoş rolü yapacağımı, beni eve götürdüğünü, yutmazlarsa askerleri oyalayacağımı ve kaçmasını söyledim. Ve tiyatroya başladım: "Yahu kardeşim ben daha içecektim ve onların anasını belleyecektim, sevdiğim kızı bana nasıl vermezler, benim kim olduğumu herkes bilir tamam mı? Onların a. koyacağım, bunu herkes duysun" diyerek yoldaşın kolunda ayakta durmakta güçlük çeken sarhoş rolüne büründüm. Askerler yanaşınca, "Siz hiç âşık oldunuz mu asker ağalar, gürültü yapıyorsam kusuruma bakmayın, biraz fazla kaçırmışım kafam kıyak" dedim. Askerler, "Önemli değil hemşerim, Allah kolaylık versin" deyip ne kimlik sordular, ne arama yaptılar.

Şahin Dönmez'le Görüşme ve Hüseyin Sancar'ın Öldürülmesi

Dağıtamadığımız o sert ve tehditkâr bildiriyi birkaç gün sonra basıp dağıttık. Bildiriden kısa bir süre sonra "il merkez sorumlusu" Kıvırcık (İbrahim Ünal değil, bu esmer Kıvırcık) Apocuların görüşme talep ettiği haberini gönderdi. O zamana kadar kendine Apocuyum diyen hiçbir siyasi kişilikle tanışmadığım gibi, tek bildirilerini okumuş, bir olayı üstlendiklerine şahit olmuş değildim. Ama bölgede onlar hakkında çok olumsuz şeyler konuşuluyor, ülkenin birçok yerinde devrimcilerle çatıştıklarını ve birçok devrimciyi öldürdüklerini duyuyorduk. O günlerde Elazığ bölgesinde bir kıza sarkıntılık ettiği iddası ile kendi yoldaşlarının mezarını kendine kazdırıp diri diri gömdükleri dedikodusu dilden dile dolaşıyordu.

Biz Apocuları halk saflarında "Kürt milliyetçisi, yurtsever küçük-burjuva bir akım" olarak görüyorduk. Bu Apocular hakkındaki olumsuz propagandalar nedeniyle Kıvırcık'la birlikte Dağ Mahal- lesi'ndeki randevuya tedirgin gitmiştik. Bizi yirmili yaşlarda uzun boylu, boğazında beyaz bir mendil sarılı, lumpen kılıklı bir genç karşıladı. "Hoş geldiniz" deyip tokalaştığımız sırada, bir anda çevremizde kalaşnikoflu birkaç genç görününce iyice tedirgin oldum. O zamana kadar birçok siyasetin sorumlusuyla buluşmuştum ama bu kadar silahlı adamla güvenlik alındığına ilk kez şahit oluyordum. Selamlaşma faslı bitince bizi karşılayan Apocu, "Sorumlu yoldaşımız sizi bekliyor" deyince 14'lü silahımı Kıvırcık'a vererek, "Yoldaş senin gelmene gerek yok, arkadaşlar yeterince güvenlik almışlar" deyince, Kıvırcık şaşıra-

rak hayretle bana baktı. Ben üstüne basarak ve göz ederek cümlemi tekrarlayınca Kıvırcık ısrarım karşısında davranışıma bir anlam veremeden istemeyerek emre uymak zorunda kaldı. Benim derdim, başımıza bir şey gelirse en azından birimizin hayatta kalıp olaya tanıklık etmesiydi. Silahı vermemin amacı ise kendilerine güvendiğimiz ve görüşmeye silahsız katıldığımızı onlara göstermekti.

Silahlı adamların ortasında beş on dakika yürüdükten sonra kerpiç damlı bir yere geldik. Kapıda yine uzun namlulu silahı olan biri bizi karşılayıp içeri aldı. İçeri girdiğimde orta boylu, esmer, yaşı 25'in biraz üzerinde gösteren, buz gibi suratlı, kendinden çok emin, "Küçük dağları ben yarattım" havasında bağdaş kurup, tahta makattaki Kürt desenli yastığa kaykılmış, elindeki kehribar tespihi "şak şak" çeken biri oturuyordu. Beni görünce hafif bir toparlandı, oturduğu yerden kalkmadan elini uzatıp, "Hoş geldin arkadaş" deyip çay söyledi. Çay servisi yapan genç ok gibi fırlayarak büyük bir saygıyla dışarı çıktı. Şimdiye kadar görmediğim bir saygı ve disiplindi bu.

Karşımdaki kişi bildiriyi okuduğunu söyleyince, ben de lafa girdim. Yoldaşlarımızın son çatışmalar üzerine Partizan imzalı bildiri kaleme aldıklarını, bildirinin niçin yazıldığını oldukça esnek ve iknaya yönelik bir dille izah ettim. Sonra da halkın bu çatışmalardan çok tedirgin olduğunu, sıkıyönetim şartlarında, devletin tankını, askerini, polisini, namlusunu topyekûn devrimcilere çevirdiği, ülkede sivil ve resmi faşist saldırılarının arttığı bir dönemde, devrimci tavrın ve görevin devrimciler arasındaki sorunu eleştiri-özeleştiri temelinde çözmek olduğunu dilimin döndüğü kadar yarım saate yakın anlattım. Sonunda da ölenin de öldürenin de Kürt olduğunu, bu mantıkla Kürt halkının birlik ve özgürlük mücadelesinin nasıl sağlanacağını da söyledikten sonra, "Yazık değil mi Kürt evlatlarına" diyerek noktayı koydum.

Direkt onları hedef almayan cümleler kurmaya özellikle özen gösterdiğim ve yarım saati aşkın konuştuğum halde sanki duvara konuşuyordum. Anlamsız ve duygusuz bir ifadeyle tek bir cümle etmeden, hiçbir tepki vermeden beni dinledikten sonra, "Arkadaş, sen çok duygusal, hümanist birine benziyorsun. Biz Ulusal Kurtuluş Mücadelesi veriyoruz. Seninle konuştuğumuz bu sorun anında politik mücadeleye dönüşebilir ve ben seni öldürebilirim. Sen bu ölümleri

niçin bu kadar büyütüyorsun. Söyle o HK'lı denen Maocu ajanlara (HK o tarihlerde sıkı Maocuydu), çok kısa bir zamanda şeflerinden biri Tunceli'nin ortasında gebertilip yaptıklarının hesabını verecekler" deyince şaşırdım. Bu, hiç beklemediğim bir davranış ve sözlerdi. Çok bozulmuştum. Sadece, "böyle bir şey yaparsanız sonucuna da katlanırsınız herhalde" diyebildim. O da gayet kendinden emin, "Tabii ki, her eylemimizin ve davranışımızın arkasındayız" dedikten sonra, "görüşmemiz burada bitmiştir" dedi. Ne beni ne de bildiride kullandığımız tehditkâr cümleleri kaale bile almadığı belliydi. Aynı güvenlik çemberi içinde bizi aldıkları yere bıraktılar. Sonradan gazetelerde çıkan fotoğrafından tanıdığım bu kişi, PKK'nin ilk MK üyelerinden, daha sonra PKK'nin ilk büyük itirafçılarından, onlarca devrimcinin ölüm emrini vermiş Şahin Dönmez olduğunu öğrendim.

Bu alçakla görüşmemden birkaç gün sonra Dersim Şoförler Odası'nın seçimleri vardı. Yönetim o tarihte "sosyal faşist" gördüğümüz, başını Kemal Burkay'ın çektiği Kürt solundan Özgürlük Yolu ve TKP'lilerin elindeydi. HK'lılarla ortak bir liste yaparsak yönetimi alma ihtimalimiz vardı. Durumu görüşmek için Dev-Yol dâhil dost siyasetlere haber saldık. Dev-Yol bizi "Hasan Çakmak cinayetinden" dolayı "cinayet örgütü" olarak suçluyor, bizim olduğumuz hiçbir görüşmeye ve eyleme katılmıyordu.

Tunceli merkezde, bizim arkadaşların etkin olduğu bir derneğin bodrum kattaki bürosunda yapılan toplantıya HB ve HK'lılar katıldı. HK adına sarışın, ortadan biraz uzun, yakışıklı, kendinden oldukça emin, çok heyecanlı konuşan, kendi davasına inancını her davranışında hissettiren 25 yaşlarında bir arkadaş son söz olarak, "Gökten yağmur yerine taş yağsa ve Partizan şemsiye olsa o şemsiyenin altına girmem" diyerek kapıya yöneldi. O anda aklıma Apocunun tehdidi gelince tam kapıdan çıkarken onu uyardım: "Arkadaşım, tek başına geldin, tek başına gidiyorsun. Güvenliğe biraz dikkat etsen iyi olur. Sıkıyönetim şartlarındayız. At izi it izine karışmış durumda." Azarlar bir tavırla sertçe, "Burası Dersim, ben bu memleketin çocuğuyum. Bize bir şey olmaz, sen kendine dikkat et" deyip çıktı. On dakika geçmeden heyecanla içeri giren bir taraftarımızın, "Yoldaş derneği hemen terk et, çarşıda cinayet oldu, birini vurdular, polis her yeri basar" uyarısı üzerine apar topar derneği terk ettik. Sonra öğrendik ki, vurulan kişi on dakika önce dernekten çıkan Hüseyin Sancar'mış.

Onun ölüm emrini veren alçakla görüştüğümü söylesem sonuç değişir miydi? Maalesef hayır, o dönem genelde tüm siyasi gruplarda, özelde de HK ile öyle bir güvensizlik vardı ki, söylediklerime inanmadığı gibi "Bu işin içinde siz de varsınız" diyebilirler korkusu vardı. Hüseyin Sancar'ın ölüm emrini veren Şahin Dönmez katili de tarihe yaşayıp tanık olduğum bu olaylarla geçsin!

Bir gün genç sempatizanlardan biri gelerek kız kardeşinin sıkı bir Apocu olduğunu, Apocuların onu cezaevinden yeni kaçırdıklarını, kardeşinin kendisi ile tartışmaya girmediğini ve dinlemediğini, belki benim etkili olabileceğimi söyleyince Apocu bacımızla bir mezrada görüştük. Ona "Milli Mesele"ye nasıl bakdığımızı İ. Kaypakkaya'nın bu konudaki görüşlerini dilim döndüğü kadar anlatıp, her sorunun özü sınıf mücadelesi, proletaryanın birliği olduğunu, Kürt ve Türk komünistlerinin birlikte örgütlenmeleri gerektiğini, aksini savunmanın "küçük burjuva milliyetçiliği" olduğunu anlattım. Kızın tepkisi çok sert oldu. Kürtlerin ayrı örgütlenmesini savunmayan bir örgütün "özde sosyal şoven Türk milliyetçisi" olduğunu söylemekle kalmayıp, Kürtlerin savaşçılığından, yiğitliğinden, sömürge tarihinden söz ederek konuşmasını bitirdi. Ben gayet alçakgönüllü bir dille, "Gözünü sevdiğim bacım" diye tekrar söze girince, birden elini beline atıp silahına sarıldı. "Benimle bu dille konuşamazsın. Ne demek 'gözünü sevdiğim', düzgün konuş, ben Türk kızı değil Kürt kızıyım" deyince ne yapacağımı şaşırdım. "Bak bacım, bu söz bizde saygı ve güven ifadesi olan bir yakarmadır, senin yanlış anlamanla ilgisi yoktur" dediysem de, tartışmada açılan ara kapanmadı. Ona, "Yolun açık olsun bacım" demekten başka bir şey kalmamıştı.

Parçalanmış Karakter: Levent Beğen

Onu ilk defa Ankara'dan ilk geldiği günler Kadıköy Ziverbey'de, taraftarlarımızın kaldığı bodrum katındaki bir öğrenci evinde gördüm. Kısa boylu, beyaz tenli, suskun, ürkek ve tedirgin, 19-20 yaşlarında gösteren birisiydi. "Kim" diye sorduğumda (sorduğum kişinin İ. Ünal olması kuvvetle muhtemel), Ankara Polatlı'da okuduğu, lisede bir kavgada bir faşisti vurduğu, *Halkın Birliği* taraftarı olduğu halde kendi siyasi yapılarının sahip çıkmadığı veya siyasetine düşünsel olarak ters düştüğü için bizim siyaseti benimseyen "aranan" bir yoldaş olduğu söylendi. Tarihi "Toptaşı Cezaevi baskınından" birkaç

ay önce Levent Beğen'in yakalandığını Toptaşı Cezaevi'nde yatarken gazetelerden öğrenmiştik. Bir akşam sayımı öncesi iki gardiyan koltuklarına girip sürüyerek onu koğuşa getirdi. Çok işkence görmüştü, bitkin bir haldeydi. Üst ranzaya yatırdık. İçimizde en yaşlı ve tecrübeli rahmetli Ahmet Kızıler'di. Kızıler, bölgesel yönetimin oluşma sürecinde bize ters düşüp "MZ Hizbi"nin başı ilan edilmişti. Şahsen de tanıdığı İ. Kaypakkaya'nın düşüncesini genel hatları ile tanıyan, kabul eden biriydi. Ama Kaypakkaya'nın belli düşüncelerine muhalif, aklı başında, oldukça tutarlı bir arkadaştı ve yaş olarak da bizden büyüktü ve tecrübeliydi.

Levent'in iyileşmesi için canla başla çabalayan, eliyle bal yedirip çiğ yumurta içiren Ahmet Kızıler'di. Levent'in kendine geldiği bir gün tahta ranzanın ayakucunda Ahmet Kızıler, başucunda ben oturuyoruz. Levent kulağıma eğilip, "Velo bu yaşlı yoldaş kim?" deyince, şakayla karışık "Meşhur 'MZ hizbinin' başı Ahmet Kızıler" dediğimde arkadaşı bir tekme ile yere düşürdü. Herkes şok olmuştu. "Yoldaş nasıl yaparsın, neden yaptın, bu arkadaş senin sağlığınla en fazla ilgilenen biriydi" dediğimde, "Hiçbir parti düşmanı oportünist, hiçbir hain bana elini süremez, yatağımda oturamaz" deyince öfkeyle karışık bir şaşkınlık yaşadık. Bu olay üzerine içimden, "Eyvah! Bu adam normal değil, kesin 'psikopat' biri" diye beynimde şimşekler çaktı. Öyle ya, ne işi vardı böyle 'ruh hastalarının' içimizde. Maalesef birkaç eyleme katılıp namı yürüyüp popüler olunca böyle olabiliyordu insanlar. Ne var ki, bu düşüncelerimi sadece içimizden geçirebiliyor, kimseye söyleyemiyorduk. Söylesek ne olurdu, o ayrı bir dert.

Levent, Toptaşı Cezaevi'nden kaçırılanlar gibi bu "en güvenli bölge" olarak bilinen Dersim'e gönderiliyor. Dersim'e gidişinin ilk günlerinde hiçbir sorumlu kişi ve organın haberi olmadan kendi başına Dersim-Erzincan yolunda pusu kurup, Maraş Katliamı'nın intikamı için Maraş plakalı bir yolcu otobüsünü tarıyor ve birkaç yolcu yaralanıyor. Yaralılardan birisi Halkın Yolu taraftarı bir devrimci. Bu sorumsuz ve aptalca eylemden dolayı örgütün bölgedeki yetkili organlarınca cezalandırılıp, bir köyde göz hapsine alınıyor. Uzun namlulu silahı alınarak, can güvenliği için bir 14'lü veriliyor. Hikâye bununla da bitmiyor; bu kişi gözaltında kaldığı köyün öğretmeni Dev-Yol taraftarı, çok sevilen Hasan Çakmak isimli bir öğretmeni köydeki bir kızla ilişkisi olduğu dedikodusu üzerine tehdit ediyor.

Öğretmen, "Beni ancak kendi yoldaşlarım uyarır ve yargılar" diyerek bunu ciddiye almıyor. Kısa bir süre sonra Levent, yanına bir taraftarı da alarak Hasan öğretmenin evini basıyor. Duyumlarımıza göre, Hasan öğretmeni çıplak ayakla kar üzerinde yürüterek köyün 5-6 kilometre dışına çıkarıyor, sonra da, "Ben seni halkın namusuna göz koyma, diye uyarmıştım. Biz TKP/ML-TİKKO'yuz" diyerek başına tabanca kabzası ile vuruyor. Geri adım atmayan Hasan, devrimci duruşundan taviz vermiyor. "Seni tanıyorum, sen beni yargılayamazsın" deyince de, "Beni tanıyormuşsun sen, beni devlete ihbar edersin" diyerek Hasan öğretmenin kafasına sıkarak orada katlediyor.

Hasan Çakmak'tan tüm araştırmalarına rağmen haber alamayan Dev-Yolcu arkadaşlar bizim yoldaşlara başvurarak, o köyde veya o bölgede çok taraftarımız olduğunu söyleyince bizimkiler de araştırmaya başlıyor. Bu araştırma sonucunda bir taraftarımız "Hasan Hoca'yı Topal (Levent Beğen) cezalandırdı, cesedi şurada" diyerek örgüte açıklıyor. Bu bilgi üzerine Topal tutuklanıp ev hapsine alınıyor ve durum Dev-Yolcu arkadaşlara bildiriliyor.

Önce sosyalistler arası çatışmalara örnek teşkil edecek şekilde örgütün tarihinde ilk dost devrimci görülen birisinin, bizim siyasi tarihimizde de ilk siyasal cinayeti olduğundan, alınan örnek bir ka- rarla bölgede devrimci ve dost bilinen bölgedeki tüm siyasetlere *(Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu, Halkın Birliği, Kawa ve Devrimci Yol)* haber verilip bu kişinin ortak bir halk mahkemesinde yargılanmasına karar veriliyor. Bu karar gereğince Topal'ın yargılanacağı yer ve saat siyasetlere bildiriliyor. Dev-Yol'cu arkadaşlar randevu yerine silahla Topal'ı infazı için erken geliyor. Tedbiri elden bırakmayan yoldaşlar, "Biz açık davranıyoruz, siz de ilkelere uyun" diye Dev-Yolcuları uyarıyor. Sorgulama tüm siyasetler önünde açık mahkemede başlıyor. Duyduğum kadarıyla *Halkın Kurtuluşu* bu yargılamaya katılmıyor. Dev-Yolcular dışında bu yargılamaya kimlerin katıldığına dair de kesin bir bilgim yok veya hatırlamıyorum. Partinin sorumlu yoldaşları, "Bu siyasetler seni yargılamak için buradalar. Sorulara doğru ve net cevap ver" diyor ve sorgulama başlıyor. Dev-Yolcu arkadaşların ısrarlı soruları üzerine, Topal bunların kendi yoldaşları olmadığını anlayınca, "Beni ancak kendi yoldaşlarım sorgular" diyerek üzerlerine yürüyor. Yoldaşlar Topal'ı sertçe uyararak sorulan her soruya cevap vermesinin zorunlu olduğunu bildirip susturuyor.

Sorgulama bitiyor.

Dev-Yolcu arkadaşların beklentisi örgütün Topal'ı infaz etmesi yönündedir. Ama parti tüzüğü buna engel. Tüzükte; "Ölüm cezası sadece çıkar karşılığı düşmana ajanlık yapıp yoldaşların ölümüne sebep olanlar, zorla halkın namusuna, canına el koyanlar infaz edilir" yazdığı için Topal'ı infaz etmeyip, bu alçakça cinayetten ötürü lanetlenip saflardan atıldığını bir bildiriyle hem halka hem de Dev-Yolcu arkadaşlara bildiriliyor. Dev-Yolcu arkadaşların, "Siz infaz etmiyorsanız bize teslim edin, biz cezasını verelim" şeklindeki haklı taleplerine rağmen bu kişi Hasan Aksu'nun yazdığı kitapta[18] itiraf ettiği gibi maalesef örgütün kontrolü ve yardımıyla bölgeden uzaklaştırılıyor, sonra da yurtdışına kaçıyor.

Topal canını kurtarmıştı ama benim Dersim'de olduğum sürede "Beşli mektup, RS hizbi" içimizde moral bozukluğu ve güvensizliğe yol açması önemli oranda halledilmişti ama bu "Topal olayı" bizi kendi dışımızda halk ve diğer devrimci gruplardan hayli koparmıştı. Öğretmen Hasan Çakmak cinayeti, halkı örgütleme ve propaganda çabamızda bize çok büyük zararlar verdi. Halkın bize kuşku ile bakmasına yol açtığı gibi Dev-Yol gibi ülke genelinde yaygın tabana ve en çok taraftara sahip olan arkadaşların bizi "cinayet örgütü" ilan edip her türlü eylem birliğinin ve diyalogun kesilmesine yol açtı. Ve sol içi kavgaların da daha derinleşmesine ve meşrulaşmasına zemin hazırlayan gerekçelerden biri oldu maalesef.

Devrimciler arası çatışmaya hiç katılmamış, bu konuda temiz sicilli örnek gösterilen örgütlü yapımızı bu çatışma da içine aldı. Hatırladığım kadarı ile Kars'ta bir yoldaşımızın katline sebep oldu. O gün bugün benim itirazım, daha başta ruhsal yapısı doktor raporları ile kesinleşmiş piskopatın hiçbir deneme, araştırma yapılmadan eline silah verilip eyleme gönderilmesi, kitlemize "kahraman" olarak tanıtılmasıydı. Tarih, bu konuda konuşması gereken, o dönem sorumluluk sahibi olan ve şimdi yaşayan yoldaşların not düşmesini bekliyor. Yıllar sonra konu hakkında İbrahim Ünal'la konuştuğumuzda Dersim'e gönderildiğinde bu kişinin normal olmadığını, dikkat edilip kontrol altında tutulması gerektiğini bölgedeki yoldaşlara

18) *Şafak Alazında Harpagos'a Kafa Tuttuk*, Hasan Aksu, Nisan Yayımcılık, 1. Baskı: Mayıs 2016.

rapor ettiğini söyledi. Kendisi yazdığı kitapta bu kişiyi ve olayı dönemin yetkilisi olarak daha geniş açıklayacak. Benim bu olayla ilgili bildiğim, gördüğüm, duyduğum bu kadar.

Kıl Payı Ölümden Kurtulma

Deşt'ten Hozat istikametine giden yoldan yürüdüğümüz bir gündü. Yerde bir metreye yakın kar vardı. Önde yürüyen yoldaşın izine basıyor ama buna rağmen kara saplanıyor, yoldaş kolumdan tutup beni çıkarıyordu. Bu durum birkaç kez tekrar edince, en önde yürüyen yoldaş şaka ile karışık, "İzime bastığın halde yine kara saplanıyorsun. Biraz dikkat et, biraz fedakârlık et. Yolda yürümeyi bile beceremiyorsun" deyince biraz alınıp, "Beni dinle yoldaş, sen bu toprakların çocuğusun ve burada yaşıyorsun. Bu durum senin günlük hayatının bir parçası, ama ben hayatımda ilk defa bir metre karda bu kadar uzun yürüyorum. İşin gerçeği düşe kalka yoruldum. Benim fedakârlığım senden biraz fazla gibi geliyor, ne dersin!" diye ben de işi şakaya vurarak söylendim. Bunun üzerine, yakınlardaki taraftarımızın olduğu bir köyde mola vermemiz gerektiğini, uğramışken taraftarlara konuşma yapmamın iyi olacağını söyledi.

Üç-beş evin olduğu köy derin bir sessizlik içindeydi. Bir evden ağıt sesleri duyunca kapıyı çalıp girdik. Bizi gören 40 yaşın üzerindeki ev sahibi erkek yüksek sesle ağlayarak bize sarıldı. Ölen karısının ismini söyleyerek yarı Zazaca yarı Türkçe ağıt yakmaya başladı: "Bak her geldiklerinde nöbetini tuttuğun yoldaşların gelmiş. Kalk onlara selam ver, hal hatır sor. Ocağa çay koy..." İki üç yaşından, on-on iki yaşına kadar sıralanan kızlı erkekli sekiz çocuk, babalarının ağıdına katıldı. Kerpiçten ve taştan yapılmış dam yapının bir göz odasında, çocukların dışında orta yaşın üzerinde birkaç kadın vardı. Ortada soba yanıyordu, zemin topraktı. Tahta bir sedir üzerinde keçi kılından bir kilim arkasına sıralanmış ot dolu nakışlı yastıklar vardı. Kadıncağız dokuzuncu çocuğunu doğururken ölmüş. "Başınız sağolsun, bu ölüm devletin yoksul halka yaptığı zulmün devamıdır. Yolunuz olsaydı, rahmetliyi hastaneye kaldırabilseydiniz veya bir ebe olsaydı bu ölüm olmayacak, bu çocuklar yetim kalmayacaktı" diye konuşmaya başladım. O sırada sürekli bir çocuk ağlaması duyunca, sesin nereden geldiğini sorduğumda, çocuklardan büyükçe olanı, yamalı bir bezden yapılmış yanımdaki pencerenin perdesini kaldırdı.

Altına sadece bir minder konmuş, daha birkaç günlük bebek çıplak vaziyette camın önündeydi. Camın diğer tarafı karla kaplıydı. "Bu çocuk donmuş, mosmor. Üzerine bir şey sarın, sobanın yanına yatırın" deyince, baba "Bırak orada gebersin, anasının ölümüne o sebep oldu" deyince kızdım, ama bir laf edemedim. Benim tepkim üzerine odadaki kadınlardan biri çocuğu kirli bir bez parçasına sararak sobanın yanına aldı. O çocuğun yaşayıp yaşamadığını hâlâ merak ederim.

Çayı içeceğimiz sırada kapı çalındı ve ellerinde makineli silah olan yirmili yaşlarda iki genç girdi. Benim, "hoşgeldiniz arkadaşlar" sözümü duymazlıktan gelip yüz vermeyip şöyle bir bakıp oturdular. "Nereden gelir, nereye gidersiniz? Niye böyle tepkiyle bakıyorsunuz" dediler. Hiç sinirlenmeden "Topal olayını", bize söylendiği kadarıyla yargılanma ve atılma sürecini gayet yumuşak ve ikna edici bir dille anlatarak olayın "adi bir cinayet" olduğunu, kimsenin kabul edemeyeceği bir alçaklık olduğunu anlattım. Gençlerden biri, "Özeleştiri yaptınız, Topal'ı saflardan attığınızı söylüyorsunuz ama yine de o katili kollayıp Dersim'den kaçırdınız, bu tam bir oportünistlik değil mi, cinayete ortak olma değil mi?" diye cevap verince; ben, "örgütün hiç haberi yok. Şu anda nerede olduğu bilinmiyor" desem de o, "Biz ne olduğunu biliyoruz. Sen dua et, tam seni öldürecekken yanımdaki yoldaş seni İstanbul'dan tanıdı. Bu Topal değil, Partizan'ın mitinglerde konuşan Velo'su dediği için ölümden kurtuldun" diyerek sert tavrını sürdürdü. Meğer çarpık yürüyüşümden dolayı beni Topal zannedip takip ediyorlarmış ve vuracaklarmış. Şanslıyım ki tanıyan çıkmış, biz yine kefeni yırtmış, dost kurşununa kurban gitmemişiz. Gençler bu konuda haklıymışlar. Hasan Aksu, yazdığı "Şafak Alazında Harpagosa Kafa Tuttuk" isimli kitapta "Topal"ı bir yoldaşın yardımı ile bölgeden çıkardığını itiraf ediyor.

Zeki Uygun'un Yakalanması

Devrimciler arası çatışmalar yoğunlaşırken devletin baskısı da her geçen gün artıyordu. Sivil ve resmi faşist güçler ülke genelinde saldırılarını artırırken siyasetler arası çatışmalar da sanki buna paralel olarak artıyordu. Doğu Perinçek'in Aydınlık'ı Sovyet Rusya'yı "baş düşman" görüyor, tüm devrimci güçleri ya "sosyal faşist" ya da "revizyonizmin 5. kolu" olarak niteleyip Rusya'ya hizmet eden yapılar

olarak değerlendiriyor, devrimcilerin ve önder kadroların adreslerini yayınlıyor, özetle, "gönüllü muhbirlik" yapıyordu. Ülke genelinde devrimci güçlere halkın desteği azalıyor, devrimci güçler giderek marjinalleşiyordu. Devletle, faşistlerle ve birbiriyle çatışan gruplar kendi kitlesini de kaybediyordu. Geneldeki kadar olmasa da, Dersim'de de geniş halk yığınları arasında moral bozukluğu, güvensizlik ve bezginlik başlamıştı.

1980 yılının 1 Mayıs görüşmeleri bu şartlar içinde başlamıştı. Dev-Yol'cu arkadaşlar, defalarca yazılı ve sözlü özeleştirisi verilmesine rağmen, bence de kısmen haklı olarak bu özeleştiriyi samimi bulmayıp Hasan Çakmak cinayeti yüzünden bizi "cinayet örgütü" olarak gördüklerinden her türlü eylem birliğini reddediyor, görüşmeye dahi gelmiyordu. Onların düzenlediği 1 Mayıs'a katılırsak, gerekirse şiddet kullanarak bizi alana sokmayacakları dedikoduları yayılıyordu. Dersim'de önemli bir güce sahip HK'lı arkadaşlar ise kıvrak bir manevra yaparak, "Bizim Mao'yu anlayamadığımızı, esas Maocu kendileri olduğunu iddialarını" unutmuş gibi, birdenbire çok hızlı bir Mao düşmanı olmuşlardı. Bir yandan bizi TKP'lilerin ağzı ile "Maoculukla" suçluyorlar bir yandan da Hasan Hoca cinayetini Dev-Yol'culardan bile fazla abartarak, "Bizim Maocularla, cinayet işleyenlerle eylem birliğimiz olamaz" diyorlardı. Her şeye rağmen ben, 1 Mayıs'ı birlikte düzenlemek için halkın da katılacağı bir toplantıda konuyu görüşmek üzere Dersim merkezde, sanırım TÖB-DER'de tarafları toplantıya çağırdım.

Dev-Yol toplantıya sözcü göndermedi. HK'dan temsilci vardı diye hatırlıyorum. Ben, Süleyman Demirel'in "Sıkıyönetim olan illerde bu yıl 1 Mayıs'ı ne olursa olsun yaptırmayacağım" sözlerini aktardıktan sonra, böyle bir ortamda, "devrimcilerin birliğinin" hem 1 Mayıs hem de faşizme karşı mücadeledeki öneminden söz ederek, Dersim'de yapılacak 1 Mayıs'ta, "tertip komitesi"nde olmasak bile alınan kararlara uyacağımızı belirttim. Uzlaşmaya açık tavrımıza rağmen, özellikle Dev-Yol'cuların "düşmanca" tavırları devam ederse, bizi "alana almama" iddiaları bir yana "sorumlularının" dahi o gün sokağa çıkamayacağını, buna gücümüzün olduğunu, partimizin bu dağlarda kurulup önderimizin bu dağlarda halkın efsanesi olduğunu belirterek açıktan tehdit ettim.

Ne yazık ki ne esnek konuşmam ne "tehdidim" işe yaradı; ne Dev-Yol ne de HK'lılar 1 Mayıs'ta eylem birliğine yanaştı. Bu durumu üst organa iki defa ileterek nasıl davranmamız gerektiğine dair görüş istedik. Bunun yanı sıra toplantıda yaptığım abart lı ajitasyonumun tersine bölgedeki askeri gücümüzün çok yetersiz olduğunu, 1 Mayıs için hem kitle hem de askeri kadro ve mühimmat desteğinin aciliyetini de üst organa belirttim. Belki parti içi tartışmaların yoğunluğundan, belki de durumun vehametini kavrayamadıklarından bu konuda bize bir cevap gelmedi. Bunun üzerine 1 Mayıs'ı, kitle desteğimizin en yoğun olduğu yerlerden biri olan Mazgirt ilçesinde yapmanın, olası bir çatışmayı engellemek için daha doğru olacağını düşünerek o mıntıkanın sorumlusu "Aliyama" kod adlı Zeki Uygun yoldaşla görüşmeye gittim. Konuyu açtım. Yoldaş önerimi doğru bulduğunu söyleyince 1 Mayıs'ın Mazgirt'te yapılmasına karar kıldık. Düşüncemizi hem üst organa hem de diğer siyasetlere açıkladığımızda sadece *Halkın Birliği*'nden olumlu bir cevap aldık. Devletin baskısı o kadar yoğundu ki, burnundan kıl aldırmayan ve bizi alana sokmayacaklarını iddia eden Dev-Yol'cular mitingi 1 Mayıs günü değil 30 Nisan'da yaparak devleti şaşırtmış oldular! Eylemin ayrıntıları için 30 Nisan günü Mazgirt'e gittim. Akşam ilçe merkezinde bir evde, sabah yapılacak 1 Mayıs kutlamasının planlamasını Zeki yoldaşla konuşurken geç vakit bir yoldaş içeri girerek, kasabanın cemseler dolu askerlerce çembere alındığını, askerin kasabaya girdiğini, güvenlik nedeniyle evi acilen boşaltıp Mazgirt dışına çıkmamız gerektiğini söyledi. Dışarı çıkıp baktık, ay ışığı vardı, dürbünle asker siluetleri görülüyordu. Sessiz, alçakgönüllü, sevecen, güler yüzüne rağmen düşüncelerinde o kadar katı, tavizsiz ve kararlı biri olan Zeki yoldaş, evi boşaltmayı reddetmekle kalmayıp "gerekirse çatışırız" dedi. 1 Mayıs'ın da planladığımız gibi yapılmasında ısrar etti. Ona evi boşaltmamızın doğru olacağını, yüzlerce askere iki tabanca, iki şarjörle direnemeyeceğimizi, eylem için ise sabah somut durumu gördükten sonra karar vermemizin doğru olacağını belirttim. Tartışma biraz sertleşti, ikimiz de "mıntıka sorumlusu" olduğumuz için birbirimize "emir verecek" konumumuz yoktu, ama benim kitlesel eylem ve yönetme konusunda biraz daha tecrübeli olduğumu yoldaş biliyordu. Tüm sorumluluğu aldığımı, eleştirisi varsa üst organlara bildirebileceğini ve hemen evi boşaltacağımızı söylediğimde yoldaş gönülsüz de olsa kabul etti.

Mazgirt'i terk edip en yakın köye gittik. Sabah şafak sökerken tekrar Mazgirt'e şehir merkezinin biraz dışında yüksekçe bir yerdeki -ben dâhil birçok yoldaşa maddi manevi iyiliğini unutamayacağım- şoför "Kamo"nun evine gidip kahvaltı yaptık. Babayiğit görünümlü, uzun boylu, yakışıklı biri olan Kamo, altta şalvar, üstte beyaz gömlek, siyah yelek, kafasında köylü şapkası, ayağında burnu uzun siyah deri ayakkabısıyla yerel giysilerini giymiş, neşeli halde 1 Mayıs'a hazırlanıyordu. Güneşin ilk ışıklarıyla birlikte Zeki yoldaş, durumu anlamak için merkeze gitti. Aradan zaman geçmesine rağmen gelmeyince ilçe merkezine hareket ettim. Yüz-yüz elli metre yürüyüp dar bir sokakta ilerlerken şarjörleri çapraz vaziyette göğsüne takılmış, ellerinde o zamana kadar görmediğim uzun namlulu silahlarıyla iri yarı, katil kılıklı sivil polisleri gördüm. Sokak dardı, geri dönsem şüphelenecekler, üzerlerine doğru yürüdüğümde, az ileride iki yaşlı ananın kirman eğirerek sohbet ettiklerini gördüm. Gülümseyerek yanlarına gidip, "Analar ben devrimciyim, polisler bana doğru geliyor, kapınızı açıp beni içeri alır mısınız, kaçmam gerek" der demez biri kapıyı açıp eve aldı ve "Camdan çık, arkada ahır var, onun arkasından kaçarsın" diye yol gösterdi. Arkadaki patika yoldan ilçe meydanının köşesine kadar geldim. Meydan polis ve asker kaynıyor, evlerin damlarında ellerinde uzun namlulu silahlarla bekliyorlardı. Ara yollardan tekrar Kamo'nun evine geldim, biraz sonra da, Dersim merkezden organ üyesi Meşin'le birlikte "Aliyama" (Zeki) geldi. Ayaküstü bir değerlendirme yaptık: Bu koşullarda ilçe merkezinde izinsiz korsan miting yapmak imkânsızdı. Kitleye ateş açmaları mümkündü, kitlesel ölüm ve gözaltılar olabilirdi. İlçeye bu kadar asker ve polis yığmaları hayra alamet değildi.

Gösterinin ve kutlamanın Mazgirt'in çıkışındaki yüksekçe tepeye "kızıl bayrak" dikilerek yapılmasını kararlaştırdık. Kitlenin de tepenin arkasından dolanarak gelmesini, tepeye önce benim çıkacağımı ve gelecekler için gerekli hazırlıkları yapacağımı belirterek dürbünle gideceğim istikamete doğru bir daha baktım. Zeki ve Meşin de ilçe merkezi ve ilden gelecek yoldaşları bilgilendirip sonra geleceklerdi. Tepenin solundaki tüm tümsek ve tepeler asker tarafından tutulmuştu. Mazgirt'ten çıkıp eylem yapılacak tepeye doğru Mazgirt çıkışına doğru giden yolun kıvrıldığı köşe askerler tarafından tutulmuştu. Yolun sağ tarafı bir dereye iniyor ve ağaçlıktı. Dürbünü iki

yoldaşa verip oraya bakmalarını, kitleyi ona göre getirmelerini söyledim. Kitlenin güvenliği için de 14'lüyü Dersim'den gelen yoldaşa verip ondaki 7.65'i aldım. Yanıma çevreyi bilen genç bir sempatizan alarak yola doğru indim. Yolun köşesinde bekleyen polislere ve askerlere yaklaşınca yoldan çıkıp dereye ve ağaçlık alana yöneldik. Aniden yoldan çıkmam bunların dikkatini çekmiş olmalı ki "dur" diye bağırdılar ama duymazlığa gelerek hızlandım. Bize doğru koşmaya başladıklarında havaya bir el sıkıp koşmaya başladık. Arayı 300-400 metre açtık. Onlar da bize ateş ettiler ama kaçtığımız yer yokuş aşağı, ağaçlık ve dere kıyısı olduğundan isabet almadık. Yol boyu biraz koştuktan sonra peşimizi bıraktılar. Yarım saat sonra tepenin üstündeydik. Bizden önce arkadan dolanıp gelenler "kızıl bayrağı" ve pankartları getirmişlerdi. Tepenin en yüksek yerine Mazgirt'ten de görülecek şekilde kızıl bayrağı dikip ateş yaktıktan sonra slogan atarak beklemeye başladık. Biraz sonra Deşt bölgesinin sorumlusu, aynı birimde çalıştığımız Sabri Koçyiğit yanında iki asker yoldaşla geldi. Tüm mühimmatları; bir çakaralmaz, Diktirof tamburalı, o yıllarda inzibatların kullandığı 1. Dünya Savaşı'ndan kalma kısa şarşörlü İtalyan hafif makinalı ve üzerinde Arapça yazılar olan porsayd makinalı. Bir de el yapımı iki üç konserve kutusu. Buna bendeki ve birkaç yoldaştaki tabancaları da ekleyince manzaranın vehameti açıktı. En kritik günde acil yardım istememize rağmen, Dersim merkez, ona bağlı köyler ve Deşt'ten örgütün silah gücü bu kadardı. Diğer bölgelerin durumunu bilmem elbette mümkün değildi.

Tepeye gelenlerin sayısı giderek artıyordu. Halkın Birliği'nden, bazılarının ellerinde kalaşnikof olan 50-60 arkadaş geldi. Başlarındaki beni İstanbul'dan tanıyan sorumlularının İrfan Çelik olması muhtemel arkadaş, "Velo sizin TİKKO gerillaları gelmedi mi, kitlenizi neyle savunacaksınız" diye yarı alaycı bir tarzda gülümseyince bozuldum ve yalan söylemek zorunda kaldım. Ona, diğer bölgelerden gelen arkadaşların Mazgirt'e girişte askerle karşılaştıklarını ve çatışarak geri çekildiklerini bu nedenle silahlı militanımızın az olduğunu söyleyip, eylemin nasıl olacağını anlattım. Sadece ben konuşacaktım ve her şey benim kontrolümde olacaktı. Arkadaş, oldukça olgun bir dil ve davranışla, tam bir devrimci sorumluluk bilinciyle kabul etti. O sırada yoldaşın biri dürbünü bana vererek aşağıda askerlerde hareketlenme olduğunu söyledi. Gördüğüm manzara şuydu: Askerlerin

namluları arasında Zeki Yoldaş ve Meşin. Durumu Sabri'ye haber vererek bir şeyler yapmamız gerektiğini söyledim. Deşt'ten gelen asker yoldaşın biri tepeden aşağı inip askerlere bir konserve kutusu fırlatıp patlamayınca birkaç el ateş etti.

Bunun üzerine bir askeri kariyer tepeye doğru yanaşarak uçaksavar makinalıyı bize doğru ateşledi. Biz elimizdeki silahlarla cevap verdik ama bizim silahların menzili belliydi! O hengamede bir kadın arkadaş yere düştü, vuruldu zannedip hemen yanına gittim, şakağın- dan kan akıyordu. Uçaksavar mermisi kayaya çarpmış, ordan fırla- yan taş parçası arkadaşın kafasına isabet etmişti. Birinci kariyer ateş ederek tepeye yaklaşırken ikincisi de hareketlenmişti. Üzerimize askeri zırhlı kariyerlerin üzerindeki makinalı tüfeklerden yağmur gibi kurşun yağıyor. Kısa bir süre önce bir dost sohbetinde o tarihte orada olan Hüseyin Şimşek'in anlatımına göre, ben o şartlarda konuşuyor ve kitleye şu aijtasyonu çekiyormuşum: "Yoldaşlar halk savaşı böyle bir şey işte, üzerimize kurşunlar yağarken de konuşacağız, susmak yok." Ben elimde 7.65'le "Şu tarafa çekilin, şu tarafı tutun" diye komutlar veriyordum. Çatışma otuz dakikadan fazla sürdü. Zırhlı araçlar gittikçe yaklaşıyordu. Ben DHB'li arkadaşa menzile girdiğimizi, çekilmezsek kayıp vereceğimizi, yoldaşlarını alıp tepenin soluna doğru yönelmesini ve artık çekilmemiz gerekdiğini söyledim. Kitleyi toparlayıp koşar adımlarla bölgeden uzaklaştık. Bir süre sonra da bölgeyi bilen bir yoldaşın kılavuzluğunda ikili, üçlü ayrılarak dağılmalarını söyledim. Ben de Hasan amcanın oğlu Hüso ile birlikte, "bizim askerlerin" bir kısım malzemelerini de alarak, uzun bir yolculuktan sonra akşama doğru Çiçekli köyüne ulaştım. Sabah kalkdığımızda, rehberim lise öğrencisi sempatizan Hüso yoldaş bir randevu için Dersim'e gitmesi gerektiğini, yolun belli mesafesine gelince kendisinin anayola inip gideceğini, ayrıldığımız noktada kendi mezralarını tarif ederek benden ayrılacağını, üç dört saatte mezraya ulaşabileceğimi söyledi. Ben ona tüm yollar tutulduğundan yakalanabileceğini, randevu sorun olursa benim göndermediğimi söylemesini söyledimse de "Gitmem gerek, çok önemli. Aranmıyorum, sicilim temiz, yakalansam da bir şey olmaz" diyordu. Üzerinde kimliği dışında adres, randevu notu gibi hiçbir şey bırakmaması için uyarmaktan başka yapabileceğim bir şey yoktu. Örgüt disiplinine göre konumun ne olursa olsun bana bağlı olmayan birimin milita-

nına kesin emir verme yetkim yoktu. Yarım saat birlikte yürüdükten sonra, takip edeceğim yolu göstererek çekti gitti.

Bölgeyi bilmiyordum, üzerimde Deşt'ten gelen yoldaşların bıraktıkları bir tamburalı, bir porsayıt iki otomatik silah, iki tabanca, bir iki konserve kutusu vardı. Dört-beş saattir yolculuktan sonra karnım acıktı. Yolda üç dört evden oluşan bir mezrayı görünce sevindim, hem dinlenir hem karnımı doyururum düşüncesiyle ilk evin kapısını çaldım. Almanya'dan getirdiğim kabanımın altından silahlar görünüyordu. Evde bir orta yaşlı bir erkek, genç iki erkek ve orta yaşlı bir kadın vardı. Bana kuşkuyla bakarak fazla yüz vermediler. Devrimci olduğumu söyleyince hangi siyasetten olduğumu sordular. Partizancı olduğumu söylediğimde, o mezranın tümünün HK'lı olduğunu söyleyerek araya mesafe koydular. "Burada ne işin var, kalk git" der gibi bakışlarından bana ekmek vermek niyetlerinin olmadığını anlayınca çok bozuldum. "Bari su verin de içip kalkayım" dedikten sonra yola devam ettim. Akşam olmak üzereydi, yağmur hafif çiseliyordu, tepelerden baktığımda Munzur hâlâ görünmüyordu. Munzur'u görsem köyü bulabilecektim. Hava kararmıştı, çamurda zorlukla yürüyordum. Önümü zor görüyordum. Önüme çıkan meşe koruluğundan bir türlü çıkamıyordum. Bir düzlüğe çıkar bir kaya dibi bulurum diyorsam da nafileydi. Gece geç vakit, hava iyice soğumuştu. Kan ter içinde yola devam ediyordum. Sabah tan ağırırken fundalıktan çıktım ama adım atacak halim kalmamıştı. Bir kayanın dibine kendimi zor attım. Bir sigara yaktım. Ortalık iyice aydınlanınca ayağa kalkıp çevreye baktım; Munzur uzaktan kıvrılarak nazlı nazlı akıyordu. Gözlerime inanamadım. Yorgunluktan, açlıktan ve uykusuzluktan hayal kurduğumu zannederek önce kendime bir tokat attım. Sonra da porsayıtla karşıdaki kayaya birkaç el ateş ettim. Kurşunun kayaya çarptığını görünce gördüğümün hayal değil gerçek olduğunu anladım. Sevinç içinde Munzur'a doğru koşarcasına yürümeye başladım. Öğleye yakın karargâh olarak kullandığımız, Hasan Amca'nın köyüne ulaştım. Çay, çökelek ve ekmek yiyerek karnımı doyurmayı, yürümekten şişip mosmor olmuş ayaklarımı yıkayıp derin bir uykuya dalmayı hayal ediyordum. Fakat hayret edilecek bir şey oldu; çocuklar beni görünce yanıma gelmedi. Hasan Amca'nın Türkçeyi zor konuşan eşi beni görünce kafasını öne eğip görmemezlikten geldi. Bir gariplik vardı. İçimden bir yoldaşımızın öldüğünü ve

insanların yas içinde olduğunu düşünerek yüreğim cız etti. Bunun üzerine ailesi Almanya'da olan, dedeleriyle kalan liseli sempatizan kız yoldaşların evine gittim. Onlar da biraz soğuktu, "Bacılar, kötü bir şey mi oldu, herkesin morali bozuk, Hasan Amca yok mu, hanımı beni gördü görmemezlikten geldi" deyince kızlardan büyük olanı: "Hüso yakalanmış, gözaltında imiş, Hasan Amca ve karısı çok üzülüyor, iki gündür yemeden içmeden kesildiler" deyince rahatladım. Onu gitmemesi için ikna etmeye çalıştığımı, üzeri "temiz" gittiğini, birkaç günde bırakılacağını, o kadar üzülecek bir şey olmadığını söyledim. Buna rağmen bacılar, o yorgun ve bitkin halime rağmen tepkili davranıp, "Karnın aç mı?" bile demediler. En güvendiğimiz Hasan Amca'nın köyünde de bize ekmek yoktu. O moral bozukluğuyla şaşkın ve çaresiz bir halde yarım saat uzaktaki "Dokuz"un köyüne yöneldim. Beni evladı gibi seven, her konuk olduğumda, "Oğlum sen buraların adamı değilsin, sen bir ailenin nazlı büyütülmüş bir evladısın, çek git ananın yanına" diye nasihat eden Dokuz'un büyükannesinin evine geldim. Ana 1938'de Uşak'a sürülmüş ve uzun yıllar sonra köyüne dönmüş. Köylük yerde normal yemeğin pişmediği ender evlerden biriydi. Ana beni görünce "Vay oğlum bu ne hal, ayakta zor duruyorsun, geç içeri ayaklarını çıkar, hemen yemek getireyim, dinlen" deyince yaşadığım sevinci anlatamam. Morarmış ve su toplamış ayaklarımı yıkayıp yemeği yiyince derin bir uykuya daldım. Sabah erken tekrar Hasan Amca'nın yanına döndüm, ne olup bittiğini anlamak için.

Hasan Amca, çok az toprağı ve birkaç keçisi, bir ineği, hatırladığım kadarı ile yedi-sekiz çocuğuyla iki odadan oluşan kerpiç evde yaşayan çok yoksul bir köylüydü. Bizler yemek yerken küçük yaşta beş altı çocuk dizilir, kalkmamızı bekler, biz kalkınca yemeğe hücum ederlerdi. Bu yüzden orada yediğim her lokma boğazıma dizilirdi. Şehir merkezine her indiğimde köye gelirken çay, şeker, yağ almayı ihmal etmezdim. Ayrıca şehre indiğinde mutlaka bir çuval un alması için para verirdim. Bu davranışımı birkaç yoldaş, "Halkımızı kolaycılığa alıştırıyorsun" diye eleştirdiğinde, çok alınmış, ailenin durumunu anlatıp "yük olmayalım" diye kendimi savunmuştum. Çoğu yoldaşın yolu buralardan geçtiğinde uğradığı, karnını doyurup güven içinde yattığı, saatler süren toplantıların yapıldığı bir evdi. Özellikle de benim karargâh olarak kullandığım bir evdi. Hasan amca da

beni çok sevdiğini ve güvendiğini sık sık dile getiriyordu, "görünüşte" partiye ve yoldaşlara çok bağlı birisiydi.

Sabah köye geçip eve girmeden dam başına Hasan Amca'yı çağırarak, "Geçmiş olsun Hasan amca, Hüso yakalanmış. Ama üzülme, ben üzerini kontrol ettim. Üzerinde onu zor duruma düşürecek bir şey yok. Aranmıyor da. Öğrenci. En fazla bir iki gün tutar bırakırlar. Hüso aklı başında bir yoldaş, nasıl davranacağını bilir" dedim. Hasan Amca, "Tabii size göre bir şey yok, yakalanan da işkence gören de benim oğlum. Olan hep bizim çocuklara oluyor, dışarıdan gelenlere hiçbir şey olmuyor" deyip beni ve benim şahsımda yoldaşları dışlayıp kuşkusunu belirtince kan beynime çıktı. Ona kendi hikayemi anlatmanın bir mânâsı yoktu. "Amca sen nasıl konuşuyorsun, biz kaya kovuğundan mı çıktık, bizlerin de anası babası var. Herhalde o 'dışarıdan gelen' dediğin yoldaşlar buralara gezmeye gelmedi, geçmişlerinde ne yaptıklarını, ne çile çektiklerini bilmiyor musun? Ayrıca Mazgirt'te 1 Mayıs'ta beraberdik, benim kendimi koruyup diğerlerini ateşe attığıma şahit oldun mu? Oradaki kitleyi güvenli şekilde göndermek için ne yaptığıma ve en son olarak çatışma alanını benim terk ettiğime sen şahitsin, bu lafları sana yakıştıramadım" dediğimde konuyu değiştirdi. Sonra da Hüso için avukat tutmak için 1000 lira gerektiğini söyleyerek, "Verebilir misin?" dedi. Ben, "Kaç kişi yakalanmış?" deyince de "80 kişi" dedi. Ona, paranın bulunabileceğini ama gözaltındakileri avukata göstermediklerinden avukatın dava açılmadan yapacağı fazla bir şey olmadığını, bu kadar kişiden alınacak para ile bir ev, bir daire alınacağını söylediğimde, "Ama benden başka herkes o avukata bin lira vermiş, benim çocuğum niçin avukatsız kalsın?" diye ısrar edince, partinin parasından 1000 lira verdim. Hemen yüzü güldü ve eşine bağırdı: "Bak buraya, yoldaş açtır. Hemen yoldaşa yumurta kır, ayran getir, çay yap." Parayı aldığını görünce, dün bana yüz çeviren eşinin de yüzünde güller açıp hazırlığa başladı. Çocukların bakışı bile değişti, sevecenlikle bana bakıyorlardı. Sinirlenmiştim. İkramlarını kabul etmeyip işim olduğunu söyleyerek kalktım.

Bu durum beni canevimden vurmuştu. İçimden "Ben bin lira verince yerlere kadar eğilen, güvendiğimiz Hasan Amca'm, acaba devlet sana beş bin lira verince bizim halimiz nice olur" diyerek muhasebe yapmaya başladım. Denebilir ki, köylülüğe olan inancımı ve

güvenimi yitirmemde bu tür örneklerin etkisi çoktur. Ve yavaş yavaş, "feodalizmle halk yığınları arasındaki çelişki baş çelişkidir, ülke yarı feodaldir" şeklindeki parti tezini de bu pratiklerin ve bulunduğum coğrafyanın ekonomik, sosyal durumunu gözlemledikçe, sorgulamaya başladım.

Bir Komünist Olarak Orhan Bakır (Armenak Bakırcıyan)

Orhan yoldaşı İstanbul'dan tanıyordum. İzmir firarından sonra İstanbul'da yoldaşı Kıvırcık (İ. Ünal) üzerinden partiye teslim eden kişiydim ve Dersim'de kalmamda etkisi olan yoldaşımdı. Yoldaş, Dersim'de "Ali Ağa" veya "Çolak Ali" olarak biliniyordu. Orta boylu, beyaz yüzlü, ela gözlü, kulakları yüzüne göre biraz büyükçe, az konuşan, insanlara karşı mesafeli, yoldan geçen birisinin dikkatini çekmeyecek kadar sade görünümlü birisiydi. Ama daha ilk görüşmede insana güven veren, sessizliğinin ve durgunluğunun sınıf kininden ve kendine olan güvenden beslendiğini hissettiren bir hali vardı. Sanki Ermeni ulusunun yaşadığı zulmü suskunluğunda ve yüzünde görebilirdiniz. Partiye bağlı, komünizme ve onun için savaşa her şeyiyle odaklanmış tam bir savaşçı ve çok katı bir yoldaştı. Yoldan çıkan, davasına engel olan en yakını da olsa hiç acımadan bertaraf edebilecek bir yapıya ve inanca sahipti. Kimilerinin iddia ettiği gibi ne Ermeni kimliğini hissettirir, ne de o konuda bir tek kelime ederdi. Onun bir tek inancı ve kimliği vardı: Partisi TKP/ML-TİKKO ve onun varmayı hedeflediği komünizm davası. Bunun dışında hiçbir aidiyete, hiçbir kimliğe ve inanca sahip değildi. Eğer ondan söz edilecekse, onu azıcık bile tanıyan her kişinin bu gerçekleri bilip ona göre yazıp çizmesi ona karşı saygının en temel gereği olmalıdır. Bu anlayışın dışındaki her şey, hem tarihe hem yoldaşa karşı en büyük saygısızlıktır.

Dersim'de her karşılaştığımda ceketinin altında mutlaka bir makinalı tüfek, belinde 14'lü, cebinde el yapısı iki el bombası olurdu. Çok sakin, soğukkanlı, bir o kadar da dikkatli idi. Bazen gündüzleri kısa süreliğine uykuya daldığında, bulunduğu kapı açık olmasına ve zemin toprak olmasına rağmen, odaya biri girdiğinde tek gözünü açar, yastığın altındaki silahını hemen kavrar, asayişin berkemal olduğunu görünce uykuya devam ederdi.

Bir gün bindiğim bir minibüste tesadüfen denk geldik. Nereye gittiğini bilmiyordum. Kısa bir selamlaşmadan sonra ayrı ayrı oturduk, ters bir durumda birbirimizi tanımayacaktık. Dersim'den Ovacık yoluna doğru beş-altı kilometre uzaklaşmıştık ki, bir virajı dönünce elinde otomatik silahı, muhtemelen özel timden bir polis, aracı durdurdu. Şoföre, "Yolun kapalı olduğunu bilmiyor musun, belediye anons etmedi mi, burada atış talimi var" diye fırça attıktan sonra ehliyete ve ruhsata baktı. Şoför bilmediğini söyleyince polis kimliklerimize baktı. Çok korktum, çünkü sağ taraf Munzur, solda dik bir tepe, dar bir virajdaydık ve kaçacak yer yoktu. Kimliğime bakınca, Çorumlu olduğum halde Dersim'de ne işim olduğunu sörunca; "Tayinimin Geyiksuyu Yatılı Bölge Okulu'na çıktığını, hem okulu tanımak hem de göreve başlamak için oraya gittiğimi" söyledim. Kimliği geri verdi. Orhan yoldaş ağırdan alıyordu. Polis kimliğini isteyince bende renk attı. Heyecanla dikiz aynasından yoldaşı süzüyordum. O gayet sakin, "Buyur memur bey, ben Milli Eğitim'de memurum, Ovacık'a gidiyorum" diyerek Milli Eğitim Müdürlüğü'nden çıkarılmış bir kimlik uzattı. Kimliğe bakma işi bitince de hareket ettik. Yüz metre ileride ellerinde büyük otomatik silahlarla beş-on polis daha gördük ama bizi kontrol eden polis el işareti yapınca polisler sırtlarını dönerek yüzlerini göstermemeye çalıştılar. Meğer özel timin silah talimi varmış ve biz tesadüfen içine düşmüşüz. Minibüsten inince, "Velo kıpkırmızı oldun, az daha foyamız meydana çıkacaktı" deyince, "Haklısın yoldaş, senin için çok korktum" diye cevap verdiğimde, "O kadar panik yapma, bana kolay kolay bir şey olmaz" dedi. Yüzünde en ufak bir tedirginlik yoktu.

Bir başka gün Hasan Amca'nın evindeyiz. Uzun toplantımız ya bitmiş ya da ara verilmişti. Yıkanmak için Munzur'a indik. Orhan, Hüseyin Balkır'la şakalaşıyordu ama şaka mı, ciddi mi olduğu belirsiz bir şakalaşmaydı bu. Orhan'a göre iri yarı ve daha atletik, üstelik judo ve karate bilen Hüseyin, Orhan'ı çamurun içine fırlatıyor, kafasına basıyor, ama Orhan zerre geri adım atmayıp kalkıp yeniden üzerine saldırıyordu. Bu durumdan rahatsız olduğumu belirtmek için, "Yahu siz şaka mı yapıyorsunuz, kavga mı ediyorsunuz?" diye bağırınca Hüseyin bu sefer beni kapıp kafamı çamura soktu. Zor nefes alıyordum. Bu şakaların neden bu denli sert olduğunu hâlâ anlamış değilim.

Sorumlum A'nın Hikayesi

"RS hizbi" ve "5'li mektup" soruşturmasının son evresindeydik. Sorumlusu olduğum birime "artık sorumlun bu" diye "Kırpık Göz" kod adıyla A'yı bana sorumlu olarak gönderdiler. A'yı İstanbul'dan tanıyordum, Hukuk'ta okuyordu ve benim alt birimimdeydi. İstanbul'da taktığım isimle "Elvan" ve "Hafız" olarak bilinirdi. Daha sonra "askeri komite"ye almışlar, anlattığına göre bir iki eylemden sonra aranır duruma düşünce de, gelenek olduğu gibi Dersim'e gönderilmişti. O zamanlar siyasetten çok "silah" itibar gördüğü için de benim sorumlum olarak atanmıştı. Beni görünce hem sevindi hem de şaşırarak, "Yoldaş, beni sana nasıl sorumlu yapmışlar anlamadım" dedi. "Ha ben sorumlu olmuşum ha sen. Önemli olan birlikte olmamız ve iş yapmamız" diyerek hiç alınganlık göstermeden kabul ettim. Uzun süredir tanıdığım ve güvenip sevdiğim için kısa süren beraberliğimizde çok iyi anlaştık, çok zevkli çalışmalarımız oldu.

Bir gün bir köyden başka bir köye giderken yorulmuş, karnımız hayli acıkmıştı. Munzur'un kollarından bir derenin kıyısında mola verdiğimiz yerde bir iki metre yüksekten akan bir şelale, şelalenin üstünde de bir çınar ağacı vardı. Hafız, "Bizim memlekette dere çoktu, ben elimle iyi balık tutarım" deyince balık tutmaya karar verdik. Ne var ki hangi kayanın hangi taşın altına baktıysak balık yoktu. Bunun üzerine Hafız, şelalenin aktığı yerde balığın çok olduğunu söyledi ve "Buraya bir 'konserve kutusu' atarsak şelalenin aktığı yerdeki tüm balıklar ters döner, bize de toplamak düşer" deyince büyükçe bir kayanın arkasına saklandık, Hafız, fitili ateşleyip bombayı şelaleye attı. Bomba öyle bir şiddetle patladı ki saklandığımız kaya bile gitti geldi. Şelalede ne kadar kum çakıl varsa patır patır üzerimize döküldü. Ayağa kalktık, şelalenin döküldüğü yere baktık, hiçbir şey yok. "Yoldaş, patlamanın şiddetinden balıklar dağılmıştır, ben yukarıyı kontrol edeyim" diye şelalenin aktığı yere çıktım. Görünürde yine bir şey yoktu. Ortalığı kolaçan ederken gözüm çınar ağacına ilişti. Gözlerime inanamadım, küçük bir balık çınarın bir dalında yatıyordu. "Müjde yoldaş, balığı kavağa çıkardık. Kim demiş beceriksiz olduğumuzu" diye bağırınca, Hafız inanmadı, ağacın dibine gelince de gösterdim. O, "Helal Velo, balığı kavağa çıkardık ya!" der demez cümlenin devamını ben getirdim: "Devrimi de yaparız artık."

Devrimi yaparız yapmasına da, karnımız hâlâ açtı. Hafız, kurbağaların arka bacaklarının çok lezzetli olduğunu söyleyince başladık kurbağa avına. Meğer ne zormuş kurbağa avlamak. Bir görünüyorlar bir kayboluyorlardı, bir saate yakın uğraştan sonra üç dört kurbağa yakalayıp arka bacaklarını ateşe attık. Bacaklar bir süre piştikten sonra üzerindeki yeşil deriyi soyunca bembeyaz bir et ortaya çıktı. Tahminimden de lezzetliydi. Kurbağayı pişirirken keçi güden, yaşları 12-13 olan iki çocuk geldi. Onlardan ekmek soğan alarak karnımızı bir güzel doyurduk.

Kış mevsimi.... Hasan Amca'nın evindeyiz. İkimizin dışında iki kadın misafir daha var. Çay ve çökeleğe talim etmekten bıkmıştık. Kar yağışı yeni durmuştu. Hava yumuşaktı. Hafız, "Velo bu havada güzel tavşan avlanır, dışarı çıkıp tavşan avlayalım, ahırda gizlice pişirir yeriz" dedi. Alevilerin tavşan yemediği bilinir, Dersim'de tavşanın piştiği kapkacak bir daha kullanılmaz. Keklik avına çıkacağımızı söyleyip, Hasan Amca'dan tek kırmasını (tüfek) istedik. Amcaoğlunun da kırmasını alıp çoban köpeğiyle ava çıktık. Daha köyden yüz metre ayrılmadan iki tavşan önümüzden geçti. Köyden 500 metre uzaklıktaki Munzur'un kıyısındaki kavaklığa varınca gözlerimize inanamadık. Onlarca tavşan sağa sola kaçışıyordu, sanki tavşan çifliğindeydik. Kimse avlamadığı için ortalık tavşan doluydu. Hafız nişan alıp ateş ediyordu ama boşa. Tavşan önümden geçiyor, ateş ediyorum, boşa. Çoban köpeği tavşanın birini yakalayıp ağzıyla silkeleyip yere fırlatınca ben üzerimdeki gocuğu çıkarıp sersemleyen tavşanın üzerine atıp yakaladım. Gocuğu açınca tavşanla göz göze geldik, hâlâ yaşıyor ve tir tir titriyordu. Bana baktıktan sonra gözlerini yumdu ve öldü. Hafız tavşanı kesip kanı çekilsin diye kara gömdü. Eve dönüp biraz oturunca kulağıma eğilerek, ahırın önündeki ocağı yakmamı, sacı ters çevirip içine biraz su koymamı söyledikten sonra "Pişirip ahırda gizlice yeriz" dedi. Sonra da Hasan Amca'ya dönüp, "Kirvem, biz yoldaşla özel bir görüşme yapacağız. Biraz uzun sürebilir, oradaki ocağı yakar ısınırız, siz merak etmeyin" deyince, Hasan amca da, "İstediğiniz gibi yapın. Alın idare lambasını da karanlıkta kalmayın" deyince, tenekeden yapılmış, ucunda fitil olan idare lambasını yakıp ahırın bitişiğindeki tandıra indim. Ocağı yaktım, Hafız tavşanı kara gömdüğü yerde soymuş, parçalamıştı. Kızgın sacda pişti mi pişmedi mi karanlıktan tam fark edemiyorsak da yarı çiğ, yarı

pişmiş halde afiyetle yedik. Aylardır ilk defa et yediğimiz için pişip pişmemesi umurumuzda değildi.

Aziz (Hafız) Bizi Terk Ediyor

Aziz evliydi, eşiyle birlikte gelmişti ve hamile eşi artık zor yürüyordu. Eşine çok düşkün olan Aziz(Hafız), uzun ayrılıklara dayanamıyordu. Zengin bir aile kızı olan eşine kır çiçekleri toplayıp götürmesi bizim hiç alışık olmadığımız bir incelikti. Bazen çiçeklerin arasına diken koyup, "Bunu da ver, gülü seven dikenine katlanır" diye takılıyordum. Bir gün Munzur'un kenarında ağaçtan yaptığı oltayla balık avlıyoruz. Uzun bir uğraştan sonra küçük bir balık yakaladı, balık yerde çırpınırken birden bana dönerek, "Velo, bir gün partiden ayrılsan ne yaparsın?" dedi. Bu soru o şartlarda çok garip ve anlamsızdı. Tedirgin oldum ve dedim ki, "Şu çırpınan balık gibi olurum herhalde çırpına çırpına ölürüm."

Bu anlamsız ve ucu yoruma açık soru dikkatimi çekmesine rağmen, ne üzerine gittim ne de raporlar verdiğim komisyona bahsettim. Oysa sorunun üzerine gitmem gerekirdi; sanırım Hafız'ı çok sevdiğimden "liberal" davranıp es geçtim. Soruşturma tutanaklarını ve sonuçlarını kendi görüşümüzü de ekleyerek DABK (Doğu Anadolu Bölge Komitesi) adına gelen, "Pala"nın sorumluluğunda ve "Peygamber" ile "İ. Ekinci"den oluşan üç kişilik komisyona veriyor, on beş günde veya ayda bir toplanıyorduk.

Bir gün, bir mezranın biraz dışında bir kavaklıkta komisyonla toplantımız vardı. Sorumlum Hafız gelmeyince biraz bekledik, sonra da güvenlik açısından toplantıyı ertesi güne erteleyip dağıldık. Hafız'ı bulmam için görevlendirince şehre indim, kime sorduysam gören, duyan, bilen yoktu. Yakalanıp işkencede olduğunu kara kara düşünerek ertesi gün toplantı yerine geldim. Orhan yoldaş da oradaydı. Yoldaştan haber alamadığımı, büyük ihtimal yakalandığını, şu anda işkencede olmasının muhtemel olduğunu söyleyince; Orhan gülümseyerek, "Velo üzülme, yoldaşın cebimde" deyince, bozulup, "Yoldaş amma katısın, yoldaş kayıp sen dalga geçiyorsun" diye çıkıştım. Orhan şaka yapmadığını tekrarlayarak cebinden bir not çıkarıp okumaya başladı: "Yoldaşlar, uzun süredir partimle karım arasında seçim yapmaya direniyordum ama ideolojik temelim zayıf olduğun-

dan, küçük burjuva bireyciliğini ve duygusallığımı atamadığımdan maalesef partim yerine karımı tercih ettim. Kendi yaşam kaygım, kavgamın önüne geçti ve ben duygularıma yenik düşerek partimi ve sizleri terk ediyorum. Hepinizden özür diliyorum. Yaşasın partim TKP/ML, yaşasın ordumuz TİKKO. Yolunuz açık olsun. Sizlere mücadelenizde başarılar dilerim. Hafız.

Böylece Hafız'ın balık tutarken sorduğu sorunun hikmetini anlayıp cevabını almış oldum. Gidiş o gidiş.

Bir ara İsviçre'de olduğunu ve o çok sevdiği eşinden boşandığını, "Ecevitçi" olduğunu duydum. 40 yıldır ne haber aldım, ne yaşadığını biliyorum.

Orhan'ın Sorgulanması dahil, tüm DABK üyelerinin soruşturulmasına MK karar vermişse de, nedenleri, niçinleri konusunda ayrıntılı bilgilerden mahrumduk. Sadece DABK adına geldiklerini söyleyen "Pala" başkanlığındaki "soruşturma komisyonu"nun verdiği emir ve bilgi dâhilinde kendi mıntıkamızdaki gelişmeleri araştırıp soruşturuyoruz. Hal böyle olunca, Pala'nın başkanlığındaki "komisyon" bölgedeki genel soruşturma çerçevesinde Orhan Bakır yoldaşı da sorgulama görevini bize verdi. Kendilerinin belirlediği soruları ve iddiaları yoldaşa sorup verdiği cevapları tutanak altına alıp DABK'dan gelen Pala başkanlığındaki komisyona bildirmemizi istediler.

"Sorumlumun" partiyi terk edip gitmesinden sonra yaşadığım ikinci şoktu. En güvendiğim, en çok saygı duyduğum, bende çok özel bir yeri olan, pratiğiyle dillere destan olmuş Orhan yoldaşı sorgulamak zorunda kalmak benim için zor ötesi bir şeydi. Bu yargılamanın, başta MK içinde olmak üzere partide süren siyasi kavganın (Mao Zedung değerlendirmesi, ülkenin sosyo-ekonomik yapısı, baş çelişki, baş düşman vb.) bize yansıması olduğunu nereden bilecektik? Meğer MK, DABK'dan başlayıp alt bölge yönetimine kadar bölgedeki çoğu kadrolar hakkında soruşturma açılmasını gündemine almış. Biz olayın sadece bize yansıyanla, soruşturmanın Dersim Bölgesi ile sınırlı olduğunu zannediyorduk. "Emir demiri keser!" geleneğince, "parti disiplini" gereğince içimiz kan ağlayarak görevi yapmak zorundaydık.

Toplantı başladı. Orhan yoldaşın morali çok bozuktu ama her zamanki gibi sakinliği ve kendine güveni yerindeydi. "İllegaliteyi

ihlal", "taraftarlara kaba davranma" vb. iddiaları okudum. Hafif bir tebessümle dinledi. "Ne diyorsun bu iddialara yoldaş?" deyince; gülümseyerek, "Yoldaşlar öyle diyorsa öyledir, ne diyelim Velo" dedi. Ayrıntıya girdik. İddiaya göre, duygusal yakınlık duyduğu bir kız arkadaşın ve onun akrabası "Dokuz"un da olduğu bir yemekte, masada serili Hürriyet gazetesinde fotoğrafını görüp masadakilere, "Bu adamı tanıyor musunuz?' diyerek "Orhan Bakır" olduğunu deşifre etmiş. Bu iddiaya biraz sinirlenip, "Böyle bir olayı tam hatırlamıyorum, demiş veya dememiş olayım, ne önemi var" diye cevapladı. Sonra da kızgın ama yine de sakin ve gülerek devam etti: "Ben bu fotoğrafa bakın demesem bakmayacaklar mı, benim fotoğraflarım ayda bir gazetelerin baş sayfasında çıkıyor. Bizim taraftarların veya bu iddiayı dile getiren kız arkadaşlarımızın okuryazarlığı yok mu? Bunlar bu kadar cahil mi, gözleri kör mü?"

İddiaların temelinde, "hizip" soruşturmasında olduğu gibi siyasi, ideolojik bir şey yoktu. Duyum ve dedikoduya dayalı "gönül işleri"ydi tüm mesele. Zaten tüm soruşturmalar, başta, "hizbin" başı gösterilen "Dergo" olmak üzere "Cüce" ve diğerleri için temel suçlama siyasi değil "gönül işleri"ydi. Bu iddialar siyasi rakiplerini tasfiye etmenin en geçerli yoluydu. O yıllarda başta yöneticiler olmak üzere tüm kadro ve parti çevresinde bu anlayış çok güçlüydü. Ben dâhil, tümümüz için "gönül işlerine" bakışta yarı-feodal küçük burjuva köylü bakış açısı hâkimdi. Orhan Bakır (Ermenak) yoldaş da bu bakışın zulmünü, sıkıntısını yaşayan yoldaşlardan biriydi.

Orhan'la yaptığımız görüşmeyi soru ve cevap olarak tutanak haline getirip, "Pala"nın başında olduğu komisyona vermek için toplandık. Toplantıyı bir mezraya birkaç yüz metre uzakta, meşe fundalıkları içinde yapıyorduk. Öğleyin halkımız bize yemek olarak bir maşrapa ayranla lavaş ekmek göndermişti. Maşrapanın kapağının altındaki kirli tülbenti açıp ayrandaki keçi kıllarını görünce söylenmeye başladım: "Hey kurban olduğum halkım, riske girip fedakârlık yapıyor bize bu ayranı gönderiyorsun ama süzmeyi düşünmüyorsun!" Sonra da "Yoldaşlar, ayranda kıl var. Tülbent temiz olmasa da süzerek içelim" dediğimde; "Pala", "Velo, amma küçük burjuva adamsın, dağdasın, birkaç kıldan ne olacak, iç gitsin, ne süzmesi, kim uğraşacak" diye söze karıştı. Bunun üzerine ben, "Yoldaş, vallahi kıllı ayran içmekle kılsız ayran içmenin sınıfsal farkını bilmiyorum.

Bir araştırıp bakayım" deyince diğer yoldaşlar kahkahayı bastı. Pala da, "Bu adama laf yetiştirilmez arkadaş!" diye söylendi.

Orhan Bakır'ın (Armenak Bakırcıyan) Öldürülmesi

Beni tanıyan yoldaşlar "Velo", tanımayanlar ise Ozan Emekçi'nin taktığı "Abdi" kod adını kullanıyordu. Raporumuzu verdikten 10-15 gün sona Orhan yoldaşla Hasan Amca'nın mezrasında karşılaştık. Beni bir kenara çekti, koluma girip, "Velo, bu bölgeden ayrılıyorum. Birbirimizi soruşturmaktan savaşmaya sıra gelmedi. Umarım bu soruşturmalar biter de, bir gün savaşa da sıra gelir. Belki bir daha görüşemeyiz, vedalaşalım" dedi. Tokalaştık, sıkıca sarılıp ayrıldık. Bu vedalaşmada, insanlara karşı hep mesafeli olan Orhan'ın daha önce hiç şahit olmadığım denli sıkı sarılışı ve candan, duygusal içten davranışı o zamana kadar kendinde görmediğim bir davranıştı. Belki de "öldürülmek" içine doğmuştu. Kısa bir süre sonra ölüm haberini TRT'nin akşam haberlerinde Ali Yavuz Çengeloğlu (Kel, İhtiyar) yoldaşla bir mezrada akşam yemeği yerken duyduk. Spiker haberi şöyle vermişti: "Elazığ'ın Karakoçan kazasında güvenlik güçleri ile çatışmaya giren bir terörist ölü yakalandı. Yanındaki şahıs kaçtı, aramalar devam ediyor."

Haberi duyunca "İhtiyar"ın elindeki kaşık düştü, rengi attı. Kulağıma eğilerek fısıldadı: "Velo bu öldürülen büyük ihtimal 'Ali Ağa.' Hazırlık yapmalıyız. Sen sabah erken şehre in. Ben kesin haberi sana kısa sürede bildiririm."

Şehre indiğimde "kara haber" bizden önce yayılmıştı. Muhtemelen onunla duygusal yakınlığı olan esmer genç kız yoldaşlardan birisi, "Ali Ağamız gitti, Orhan Bakır'ımız gitti. Yiğidim aslanım gitti" diyerek ağıt yakarcasına ortalığı yıkıyordu. Tüm sempatizanlar bir evde toplanmış gözyaşı döküyordu. Biraz sonra "İhtiyar" bir paket bildiriyle geldi. TKP/ML Merkez Komitesi imzalı bildiride, öldürülenin "Orhan Bakır" olduğu bildiriliyor, kişiliği ve mücadelesi anlatıldıktan sonra "intikamının alınacağı" vurgulanıyordu. Bu kadar kısa sürede MK toplanamayacağına göre, Ali Yavuz'un MK üyesi olduğunu ve bildiriyi onun yazdığını anladım.

Ali Yavuz Çengeloğlu ve "feryat figan eden kadın yoldaşla" birlikte, bir iki gün sonra, Elazığ-Dersim yolunun Kovancılar kavşağına

yakın bir yerde kız kardeşi Süslü Bakır'la karşılaştık. Onları Karakoçan yönüne bindirdikten sonra bölgeden ayrıldım. Duyduğuma göre Orhan'ın kız kardeşine bir karakolun kömürlüğünde yoldaşın "ölü ele geçirilmiş" bedeni gösterilip teşhis ettirildikten sonra kimsesizler mezarlığına gömülmüşsede, daha sonra ceset yoldaşlarınca mezarlığından alınıp vasiyeti gereği Mazgirt'in Farac Köyü'ne defnedilmiş. Fakat devlet Orhan'ı mezarda da rahat bırakmamış. Defalarca mezar değiştikten sonra yapılan "anıt mezar" da kini bitmek bilmeyen devlet tarafından yasak konup yıkılmıştır.

Orhan Bakır gibi hayatı efsane olan politik bir aktörün hikayesi değişik rivayetlere konu olduğundan "ölümüne" birinci elden tanık olan, halen yurtdışında yaşayan, o eylem kararını birlikte alan üç kişilik ABK Komitesi (Alt Bölge Komitesi) üyesi bir yoldaşın, anlattıkları ise şöyle:

"MK'nın genel soruşturması gereği MK, DABK ve Bölge, Alt Bölge sorumlularının dâhil olduğu genel soruşturma sonucunda birçok yoldaş ya görevden alınıyor ya da görev yerleri değiştiriliyordu. Bu soruşturma sonucunda Orhan, DABK'a bağlı Bölge Sorumlusu üyeliğinden alınarak Alt bölge (ABK) üyesi olarak Karakoçan-Nazımiye Mıntıka Sorumluluğu'nda görevlendirildi.

Her 18 Mayıs'ta olduğu gibi, önderimiz İbrahim Kaypakkaya'nın ölüm yıldönümünde her bölgenin gücüne ve istihbaratına göre eylem kararı alındığından, Alt Bölge Yönetimi Karakoçan Karakolu'nda adı işkenceciye çıkmış bir komiseri cezalandırma kararı almıştı. Alt Bölge Organı, Veli, Orhan (Ermenak) ve benden oluşuyordu. Orhan'ın Orhan olduğunu bilmiyordum. Hatta toplantılarda organ sorumlusu "Veli"nin, Orhan yoldaşın ağzına bakıp her sözünü onaylaması garibime gidiyordu. Özetle, komiseri cezalandırma kararını üçümüz birlikte almıştık. Eylem kararı üst organ vasıtası ile MK'ya bildirilmiş, organ sorumlusu Veli, eylemden birkaç gün önce büyük bir gururla eylemin MK tarafından onaylandığını komite üyelerine iletmişti. Orhan yoldaş, Veli'nin itirazına rağmen eyleme katılmak için çok ısrar etti. Sonuçta ikisi eylemi gerçekleştirmek için yola çıkıp iki gün bir öğrenci evinde kalıp istihbarat yapmışlar. Uzun süre orada kalmaları devletin dikkatini çekmiş ve 13 Mayıs akşamı yağmurlu bir havada hava kararmak üzereyken kaldıkları eve giderler-

ken polislerin pususuna düşmüşler. Orhan yoldaş, onlarca mermi ile katledilmiş ama Veli hiç yara almadan kaçmış. Daha sonra Veli'nin, "Orhan kurşun yağmuruna tutulup ölürken sen nasıl yaralanmadan kurtuldun" gerekçesiyle yargılandığı heyette ben de vardım. Veli yargılama sırasında çok üzgün ve bitkin bir haldeydi. Veli bu sorgulamada suçlu bulunmadı ama bölgedeki görevinden alınıp Muş'a gönderildi, kısa bir süre sonra da yurtdışına gitmiş ve orada trafik kazasında ölmüş.

Orhan yoldaşın ölümünden hemen sonra partinin MK üyeleri de dâhil, eli silah tutan ve o konuda yetkin tüm kadrolarının katılacağı, partinin bölgedeki tüm yetkin kadrolarının yok olması pahasına yoldaşın intikamını almak için Karakoçan Karakolu'nu basma kararı alındıysa da sonradan nedense vazgeçildi."

Yoldaşın tanıklığı böyle. Benim düşünceme göre Orhan'ın eyleme katılmaktaki ısrarı, kendisini alt görevlere indiren parti yöneticilerine bir tepkiden ve "ben hâlâ dimdik ayaktayım" mesajı vermek istemesinden kaynaklanıyor. Ama buradan yola çıkarak hiç kimse "Ermenak" yoldaşın özel olarak bir diğerine rağmen bir alt göreve getirildiği, farklı düşündüğü sonucunu çıkarmamalı. Değil "Armenak" yoldaş, MK üyesi rahmetli Ali Yavuz Çengel'in dahi görevinden alınıp soruşturulduğu, onlarca kadronun yerinin değiştirildiği bir genel uygulamaydı bu. Parti, Birinci Kongresi'ni yapmış ama siyasi, örgütsel olarak taşlar yerine oturmamıştı, çünkü yetkili organlarda bunu yapacak tecrübe, siyasi derinlik ve netlik yoktu. Parti içinde birçok farklı düşüncelerin tartışıldığı bir dönemdi. Orhan ile ilgili bilgilerini paylaşan "komite üyesi" yoldaşın aktarımına göre Armenak yoldaş Mao'yu, önder bir komünist görüyor, Marks, Engels, Lenin, Stalin ve Mao'dan oluşan beşli resimdeki ustalar içindeki durumunu tartışılır buluyormuş. Sonuç olarak; Orhan yoldaşın içinde bulunduğu durum ve ona reva görülen uygulamalar ne Ermeni kimliğiyle, ne de farklı düşünceleri için değil, genel bir anlayışın, bir çözümsüzlüğün sonucuydu. O, bu siyasal, örgütsel çaresizlik içinde parti içinde bir sembol, bir gurur ve onur kaynağıydı ve tarih onu hep öyle yazacaktır.

Evet, "Her ölüm erken ölümdür." Lakin bazı ölümler, öldürülmeler hem çok erken, hem de çok can yakıcıdır. Parti içinde Arme-

nak yoldaşın ölümü; yaşadığım o süreçteki en yakıcı, en kahredici, en acı veren, en büyük kaybımızdı.

"RS hizbi", "5'li mektup", "Topal"ın (Levent Beğen) Dev-Yolcu Hasan Çakmak'ı öldürmesi vb. yoğun bir dedikodu ve güvensizlik ortamında, Orhan'ın öldürülmesi bende, tabanda büyük bir moral bozukluğu ve partiye karşı güven bunalımı yarattı. Orhan'ın öldürülmesi üzerine Dersim merkezde yazılama yapmak için üç-beş taraftarı zor bulduğum gerçeği, nicel ve nitel halimizin özetiydi. Yoldaşın ölümünden kısa bir süre sonra yaptığımız "mıntıka toplantısına", Deşt bölgesinden sorumlu Sabri Koçyiğit, "İngiliz" ve sorumlu olarak da ben katıldım. Sabri, kısa bir süre içinde hatta mümkünse hemen o akşam veya sabaha karşı misilleme yapılmasının, taraftarlara ve halka güven vermek için gerekli ve zorunlu olduğunu belirterek planladığı eylemi anlattı. Elazığ'dan Dersim'e gelen yoldaki son asma köprünün başında, Dersim'e yedi sekiz kilometre kala pusu kuracak, polis ya da jandarma ilk gelen resmi aracı tarayıp kaçacaktık. Eylem yerinin köprü tarafı düz engebeli bir araziydi, karşı tarafında ise dik bir tepe vardı. Eyleme karşı çıkarak gerekçelerimi sıraladım: "Benim de gönlüm hemen Orhan yoldaşın intikamını almaktan yana. Benim de yüreğim yanıyor. Ben yoldaşı ta İstanbul'dan tanıyorum, yiğitliğini, kararlılığını çok iyi biliyorum. Sembol ve örnek bir ismi kaybettik. Yoldaş için eylem yapmak hem partiye hem de taraftarlara ve halka güven vermek için çok doğrudur. Halk da taraftarlar da bunun beklentisi içinde. Ne var ki, birincisi, 'mıntıka komitelerinin' böyle bir eylem yapma yetkisi yok, üst organların, hatta yeni MK kararına göre MK'nın onayı gerek. İkincisi ve daha da acısı, gücümüz yok. Bana bağlı bir tek askeri kadro yok, bildiğim kadarıyla da üzerimizdeki silahlar dışında senin birimdeki çakaralmaz tamburalı dışında teçhizatımız yok. Eylemi "komite" olarak yapalım desek, sen günde iki paket sigara içen adamsın (Sabri bu öneriyi yaptığında yaşı sanırım kırka yakındı), ben düzgün yolda zor yürüyen biriyim. Eylemi telsizle haber verdiklerinde devlet güçleri on dakika geçmeden olay yerine ulaşır. Sol tarafa kaçsak düz arazide bizi görürler. Sağ taraftaki karşı tepeye 15-20 dakikada zor tırmanırız, o vakte kadar yetişip hepimizi katlederler. Sonuç olarak bu önerin parti disiplinine ve kararlarına aykırı olduğu gibi, eylemi yapmaya askeri gücümüz ve mühimmatımız olmadığı için de mümkün değil. Birkaç yolda-

şın ölümüyle bitecek bir eyleme onay veremem. Yapılması gereken, benim de katıldığım misilleme yapılması gerektiğini üst organa bildirip onların karar vermesidir." Buna rağmen Sabri ısrar ediyordu, "İngiliz" fazla konuşmuyor ama tavrı Sabri'yi destekler gibiydi.

Sert tartışmalardan sonra iş benim korkaklığıma, pasifliğime kadar gelince, "Bu ağır eleştirilere rağmen sorumluluğu alıyorum. Bu eylem hem parti disiplini açısından, hem de pratik olarak yetersiz, gücümüz açısından yanlıştır" diyerek kesin bir dille noktayı koyunca eylemden vazgeçildi. Ama Sabri'nin kitap basılmadan önce konu ile ilgili konuşmamızda benim karşı çıkmama rağmen aynı akşam İngiliz'le birlikte aynı yerde pusuya yatmışlar ama o saatlerde o yoldan hiçbir güvenlik aracı geçmemiş. Ben "Mıntıka Komitesi" tarafından "misilleme kararı" alındığını fakat konunun bizi aştığı da dâhil olmak üzere tüm gelişmeleri "üst organa" rapor olarak sundum. Ama maalesef birçok öneri ve talebimiz gibi bu önerimiz de ciddiye alınmadı. Orhan'ın ölümünden sonra Dersim ve Karakoçan'da benim olduğum süre içinde eylem talebimize rağmen hiçbir askeri eylem yapılmadı.

Hal ve Gidiş

"RS" ve "5'li Mektup" soruşturmasına dair gelişmeler, bölgede sorumlu düzeydeki kadroların halka ve taraftarlara karşı bakış açısı ve davranışı çözülmesi gereken acil bir sorundu. "Topal" olayında doğru bir tavır alınmayışı, halkın ve diğer grupların haklı olarak dinmeyen tepkileri vardı. Hasan Amca'nın tavrından sonra köylülüğe bakışımdaki kırılma, her eylem öncesi malzeme eksikliğimizi bildirmemize rağmen ilgilenilmemesi ve eleştirilere cevap verilmemesi, kadroları tanıdıkça gördüğüm eksiklikler... Teorik derinlikten yoksun, genel doğruları slogan gibi tekrar edip yer yer halka ve taraftarlara hotzotçu davranışlar... Bunların tümü ben dâhil oradaki yönetimden en üst sorumluya kadar, belli bir güvensizliğe ve moral bozukluğuna yol açmıştı. Öte yandan ayda bir yayınlanan Partizan dergisi sayılarında, devrimin temel sorunlarına bakış, ülkenin yarı-feodal yarı-sömürge olduğu tespiti, buradan hareketle feodalizmle halk yığınları arasındaki çelişkinin "baş çelişki" olduğu tezi vb. bir diz konuyu gözden geçirip araştırmaya yönelmiştim. Maalesef çoğu dedikoduya dayalı araştırma ve soruşturmalar, köylülerin günlük so-

runlarıyla ilgilenmek şeklinde süren dar pratikler, okumamın önünde büyük engeldi.

Bir gün bir mezrada, direkt MK'ya bildirilmesi talebiyle bu eleştirileri yazdığım sırada elinde Lenin'in Ne "Yapmalı" kitabıyla Ali Yavuz Çengeloğlu odaya girdi. Kitabı kime getirdiğini sorduğumda, kendisinin okuduğunu söyleyince hayretle, "daha yeni mi okuyorsun?" dedim. Yoldaş (MK üyesi), "Maalesef, dar pratikten kitap okumaya vakit mi buluyoruz Velo?" diye cevap verip yazdıklarıma bakarak; "Hayırdır Velo, bu kadar dikkatli ne kaleme alıyorsun?" diye sordu. Yarı şaka, yarı ciddi, "Partiden istifa dilekçemi yazıyorum yoldaş" dediğimde her zamanki güleç ve sakin haliyle, gayet candan ve samimi bir ifade ve gevrek gülüşü ile "Yapma ya Velo, sen de partiyi bırakırsan biz kimle devrim yapacağız. Boş ver bu işleri" dedi. Biriktirdiğim dertleri peşi peşine sıraladım: "Yoldaş ciddiyim, kafamda ciddi kuşkular var, hiçbir eleştiriye, öneriye cevap verilmiyor. Bu eleştiriyi direkt MK'ya yazıyorum ve oradan cevap bekliyorum" dedikten sonra, elimdeki çay bardağının kenarında duran, ıslanıp erimeye başlamış şekeri gösterip; "Bak yoldaş, şeker ağır ağır eriyor. Biz de bunun gibi ağır ağır eriyoruz. Durum çok ciddi, belki siz halkla benim kadar muhatap olmuyorsunuz. Halk Fatsa'da yerel yönetim kuruyor, Çorum'da "iç savaş" çıkıyor, bizim esamemiz okunmuyor. 'Dersim Dört Dağ İçinde' türküsünde olduğu gibi, dört dağın arasında sıkışıp kaldık. Başı derde giren Dersim'e geliyor, firar eden Dersim'e geliyor, çünkü Dersim'de can güvenliği garanti, çalışma rahat. Âşığı, ozanı Dersim'e geliyor. Benim gibi düz yolda yürümeyi beceremeyen, silahtan külahtan anlamayan, uzmanlık alanı demokratik kitle örgütleri, sendika ve dernekçilik, ajitasyon ve propaganda olan biri Dersim'e geliyor. Ne işim var benim burada? Partinin işçi sınıfı, sendikal örgütlenme diye bir sorunu yok mu? Buraya gelmeden önce Devrimci Sağlık-İş'te kısa bir çalışmayla yönetime ortak olmuş, Otosan'da çok önemli mevziler kazanmıştık. Hani nerede toprak ağası, nerede toprak ağalarının bölgesel silahlı güçleri, nerede buna direnen topraksız köylü! Devletin merkezi otoritesi, her şeye hâkim her yerde devletin jandarması polisi..."

Ali Yavuz sakince dinledi. "Haklısın Veli, senin daha önce de buradan ayrılıp sendikalarda çalışma isteğin gündeme geldi. Sanırım seni yakında Antep'e İplik-İş örgütlenmesine göndereceğiz. Senin te-

mel konulardaki eleştirilerinin bir kısmı şu an birçok organda tart şılıyor. Moralini bozma, sen partinin ilk örgütlenmesinden itibaren omuz vermiş, güç vermiş ve çok iyi işler başarmış, herkesin tanıdığı ve sevdiği bir yoldaşsın. Sabırlı ol, sen gidersen, ben gidersem, doğ-ruları kim hayata geçirecek?" diye moral verdi ve kısmen ikna etti.

Ali Yavuz Çengeloğlu (Kel, İhtiyar)

Ali yoldaş yıllar önce gittiği Almanya'da 1960'lı yılların sonla-rından itibaren örgütlü bir işçi olarak devrimci mücadele içinde idi. Partinin birinci konferansında MK üyesi oldu.

Ali yoldaş bizlere göre daha yaşlı ve saçları seyrek olduğu için de çalıştığı bölgelerde, "Kel", "İhtiyar" adıyla biliniyordu. Tam sınıfının adamı idi. Alabildiğine mütevazı, hiç ama hiç sinirlenmeyen, yük-sek sesle asla konuşmayan, yüzünden gülümseme hiç eksik olmayan halk adamı, birçok özelliği ve yaşamı ile komünist bir işçi önderi idi.

Yukarıda da belirttiğim gibi Dersim'de olduğum süreçte sık sık karşılaştık. 10 Ocak 1981 yılında Erzincan'da yakalandı. Sanırım 10 yıl kadar mahpusluktan sonra 1990'lı yıllarda tahliye oldu, birçok yoldaşın yaptığı gibi Fethiye'ye yanıma geldi. Ben turizm işi yapıyor-dum. Almanca bildiğini, belki birlikte çalışabileceğimizi söyledi. Bir gün dükkânın önünde turistlere satmak için açtığımız turistik kart standında Alman turistlere kart satmak için dil döktüğünü görünce gözlerim doldu. Birkaç gün yanımda kaldı ve iş arıyordu. Pazarlarda kuru bakliyat sattığını ve ekonomik olarak çok sıkıntı çektiğini söy-ledi. Yanımda birkaç gün kaldıktan sonra İstanbul'a döndü.

İstanbul'da İnter Yayınları'nı kurmuştu. Tekrar evlenmişti. Yeni eşi ile birkaç kez oturduğumuz eve geldi. Ölümünden beş altı ay önce Kadıköy'de Akdeniz Kafe'de karşılaştık. Evlendiği eşinin kanser has-talığına yakalandığını, hayatın hep kendisine acı tarafından baktı-ğını, eşiyle çok mutlu olduğunu, ama hayatın bu mutluluğu da çok gördüğü konusunda dertleştik. Ne acıdır ki, eşinden önce, milyonda bir görülebilecek bir kazaya kurban gitti. Evindeki lavaboda yüzünü yıkarken soluk borusuna kaçan balgamın nefesini tıkaması sonucu 5 Ekim 2002'de kaybettik. Bu güzel insanı anmadan geçmek doğru olmazdı.

Çorum Olayları

Çorum olaylarını gazetede okuduktan sonra örgütten izin alarak, olayları yerinde incelemek amacıyla Çorum'a gittim. Ben gittiğimde çatışmalar bitmiş ve devlet, kısmi olarak güvenliği sağlamıştı. Çorum merkezde çoğu akrabam üç beş taraftarımız var ama onlardan çok onların ebebeynleri ve beni tanıyan halktan kişiler, beni görünce büyük tepki gösterdiler: "Kimseyi beğenmeyen, herkesi küçümseyen TİKKO'cular, biz bir kırma ile evimizi, mahallemizi korurken diğer siyasetler barikat kurup direnirken sizler neredeydiniz, silahlı gerillalarınız neredeydi?" Ben gelişmeleri dinledikten sonra sempatizan yeğenime, sorumlunuzu çağırın görüşmek istiyorum dedim. Çorum olayları sırasındaki sorumlu yoldaş geldi. Ben halkın, taraftarlarımızın tepkisini kendisine anlatıp, "Olaylardan birkaç gün önce Çorum'da CHP, Birlik Partisi dahil tüm sol grupların bu faşist katliama yönelik bir eylem birliği toplantısı olmuş, yoldaş sen de o toplantıya katıldın mı?" diye sorunca; yoldaş cevaben, "Benim o toplantıda ne işim olur yoldaş, o toplantıya sosyal-faşistler ve faşist CHP'liler bile katıldı. Benim o toplantıya katılmam siyaseten de illegalite gereği de yanlış olurdu" cevabını verdi. "Peki sen o sıra neredeydin?" diye sordum. "Nadık'taki (o yıllar Çorum merkezin dışında gecekondu semti) üssümüzde idim" deyince tepem attı: "Yoldaş sen ne diyorsun, bu nasıl bir siyasi mantık ve illegalite? Sen o toplantıya elinde Keleş biz buradayız, en önde şavaşa hazırız, demen gerekti. Yoldaş iç savaş başlamış, sen hâlâ illegaliteden bahsediyorsun." Evet, o yoldaş orada korktuğu, gizlendiği için değil, siyasi mantık bu olduğu için o toplantıya katılmıyor. Nitekim aynı yoldaşın bu görüşmemizden kısa bir süre sonra Ankara'da bir çatışmada kahramanca savaşarak katledildiğini duydum.

Eşimle Tanışmam ve Evliliğimiz

Alt başlıktaki konunun iyi anlaşılıp yorumlanması açısından evliliğime de kısaca değinmenin doğru olacağı düşüncesindeyim. Sanırım okula geldiğimin ikinci yılı, 1974 sonbaharı. Okulun yakınındaki bakkalın önünde bir öğleden sonra her zaman yaptığım gibi bira içiyorum. Pozisyonum yarı lümpen yarı bıçkın, hem de sıkı solcuyum.

Okulda kısmen tanınmış birisiyim. Vakit öğleden sonra bir kız sıcaktan mı, kederden mi, çaresizlikten mi bilinmez, okula doğru bezgin, üzgün ve yorgun bir vaziyette geliyor. Onun o hali dikkatimi çekti ve çok üzüldüm. Tam önümden geçip okula girerken seslendim: "Arkadaş, bakar mısın?" Döndü; "Buyrun" dedi. "Özür dilerim, görünüşün çok üzgün ve bezgin, bir sorunun mu var" dedim. Kendisi okula yeni geldiğini ve kalacak yer konusunda çok sıkıntıda olduğunu ve az aşağıda olan postaneden babası ile konuyu telefonla görüştüğünü söyledi. Bu yüzden moralinin çok bozuk olduğunu belirtti. Ben kendisine yardımcı olabileceğimi, bizim bölümde hemşehrisi bir kızın arkaşları ile birlikte yeni ve geniş bir ev bulduklarını söyleyerek onların yanına taşınabileceğini söyledim. Kendisine bizim bölümde en samimi olduğum "Şükran'ı bul, selamımı söyle" dedim. Sonuçta Şükran'la birlikte dört beş kız arkadaşın kaldığı, beş altı katlı apartmanın geniş bir dairesine yerleşmiş oldu.

Tanışmamız bu şekilde oldu. Sonrasında okulda siyasi olaylar, kavgalar dövüşler... Bir gün kantinde üç beş arkadaşla otururken kantine doğru onlarca polisin koştuğunu gördüm. "Bunlar nereye koşuyor" dememe kalmadan ana binanın kapısına geldiler. Bu zamana kadar görülmemiş bir olay. Üzerimde silah var ve kantinde sıkışıp kaldım. O yıllar kadın polis yok, kız öğrenciler aranmıyor. Ev bulmasına yardımcı olduğum kız, sırtı bana dönük olarak arkadaşı ile oturuyor. Fazla bir samimiyetimiz yok. Ben kendisinin yanına giderek, "arkadaşım polisler koşarak kantine geliyor sanırım ya arama yapacaklar ya da beni gözaltına alacaklar. Üzerimde silah var, sana vereyim. Polisler gidince alırım" dedim. Çok korktu. Şaşkın bir vaziyette ayağa kalktı. Ben bir şey diyemedim, o sıra polisler ana binaya girmiş, kantine girmelerine beş on adım kalmıştı. Ben belimden silahı çıkarıp kendi elimle beline soktum. "Korkma üzerinde yakalarlarsa silahın benim olduğunu ve zorla kendisine verdiğimi söylersin, ben silaha sahip çıkarım başın belaya girmez" dedim. Polisler kantinden içeri daldı. "Tüm erkek öğrenciler ellerini duvara dayasın" diye bağırdılar. Üzerimizi arayıp hiçbir şey olmamış gibi çekip gittiler. Polisler gidince ben yanına gittim, korkudan donup kalmış, ayağa zor kalkıyor. Ben elimle koyduğum silhahımı yine belinden kendi elimle aldım.

Yine bir başka gün, okulda çatışma vardı ve ben çok zor durum-

daydım. Bu yanıma gelerek, "Buradan kaçabilirsen bizim kaldığımız eve gidebilirsin, istersen evin anahtarını vereyim" dedi. Okulunu bitirip hayata atılmayı hedefine koymuş sıradan birinin, o şartlarda bu ikinci fedakârlığı yapması benim kendine olan ilgi ve saygımı artırdı. Sonrasında adam adama markaj ve örgütlenme dönemi başladı. Ben kendisi ile ilgilenmesi için Uzun'un nişanlısını boyu kısa, aklı uzun, tatlı su kurnazı bacımızı sorumlu olarak gönderdim. Sonuçta sempatizan olarak bizim saflara katılmış oldu. Okulda sıradan insanından devrimcisine kadar hepsinin bir sevgilisi var. Yaşı yirmiyi aşmış her genç gibi bizim de içten içe talebimiz var, ama serde de devrimcilik var. Okulda öne çıkmışız. Birkaç hayranımız anama kadar gelip "şu oğluna söyle benimle evlensin artık" veya "ben Aleviyim, babam Aleviden başkasına kız vermem diyor, oğluna bu konuyu uygun dille açıkla" diyenler olmuş. Anama açık açık dillendirseler de, ben rametli anama, "Ana onlar zengin kızı en ufak soğukta, tipide burunları kızarıyor, bizim meşakkatli zorlu uzun mücadelemize katlanamaz" diyerek anamın ve tarafların isteğine rağmen, kendi duygu ve isteklerime engel olmaya çalışıyorum.

Günlerden bir gün okul boykotta. Diğer gruplarla birlikte boykotun amacı doğrultusunda okul yanındaki duvarlara yazı yazacağız. Silahlar bir torba içinde bir gün önce afişlemeden dönünce bıraktığım eşimin öğrenci evinde. Ben akşam geç vakit silahları almak için eve gittim. Her öğrencinin ayrı odası vardı. Hafta sonu olduğu için eşim evde yalnız. Kapıyı geç vakit olduğu için tedirgin vaziyette açtı. Ben, "kusura bakma bacım, vakit çok geç ama dün bıraktığım torbayı almaya geldim" dedim ama garibin o torbanın içinde üç dört tane silah olduğundan haberi yok. İçeri buyur edince, "Bacım karnım çok aç, bir parça ekmekle peynir vs. ne varsa ayak üstü atıştırayım" dedim. Şaşırdı, kızardı. "Ben önemli değil, ne varsa ver" deyince de; "Kusura bakma son bir iki dilim kuru ekmek kalmıştı, onu da ben çay yapıp suyuna banarak yedim, evde bir lokma yiyecek yok" dedi ve başını öne eğdi. Hem çok üzüldüm hem çok mutlu oldum. "Evet, benim evleneceğim kız böyle birisi olmalı idi". Hem yoksul, hem onurlu, hem fedakâr hem de benim bulup keşfettiğim bizim taraftar. Ben "önemli değil bacım o kadar tedirgin olma" deyip konuyu değiştirdim. Ailenle görüşebiliyor musun vb. sorular sorup işi biraz özelleştirdim. 15-20 dakika süren sohbetin sonunda birden damdan

düşer gibi, "ya bacım biz seninle arkadaş olalım mı? Sen çok fedakâr, iyi bir insansın" deyince şaşırdı, kıpkırmızı oldu. Sadece "Biz zaten arkadaşız. Ne demek istedin?" dedi. Ben de başımı öne eğip, "ya bildiğin gibi daha samimi arkadaş" diyerek suçlu gibi ayağa kalktım. "Bu konuyu bir düşün, ben gidiyorum" diyerek yarı heyecan yarı utanma duygusu ile evi terk ettim. Hızla randevu yeri olan Feneryolu istasyonuna gittim. İ. Ünal beni bekliyordu. "Hayırdır Velo, geç kaldın" dedi. Ben, "İbo ben bu akşam evlendim" dedim. İbrahim, "Sen manyak mısın? Bu saatte bu iş nereden çıktı" dedi. "Türkçe bölümünde kırmızı mantolu biraz kilolu bizim sempatizan bir bacı varya, ben ona bu akşam evlenme teklif ettim." İbo, "Yahu Veli, çok yeni ve geri bir arkadaş, iyi düşündün mü?" dedi. "Evet" diye yanıtladım. Anamın ve İbrahim'in kendisini bir balkon sohbetinde, "Bak kızım bu adam bu yola baş koydu, sen yoksul bir aile kızısın, ananla baban yolunu bekliyor. Bu yolun sonunda ölüm, cezaevi gibi zorluklar var. Sen yenisin. İyi düşündün mü, bu yükü kaldırabilecek misin" diye dikkatini çekip muhalif oldularsa da, bizimki, başta kendi ailesinin ve çevresinin her türlü baskı ve itirazına rağmen dik durdu, kararından vazgeçmedi. Nişanlı gibiydik. Kaldığı ev bizim eve yakın olduğu için sık sık bizim eve uğruyor, anama ev işinde yardımcı oluyordu. Okul faşistlerin işgaline geçince benim yanımda göründüğü için bir faşistten okkalı bir yumruk ve iki tokat yiyerek o da okuldan atılmıştı. Bir daha da okula gidemedi. Memleketi Nazilli'ye döndü.

Babası, İstanbul Haydarpaşa tren istasyonunun gar müdürü olan abisine telofon edip bu kız niçin okula gidemiyor, okula git, yetkililerle bir görüş diyor. Telefon üzerine okula giden, sonradan kayınbiraderim olacak Cengiz Abi, okula gidip kendini tanıtıyor ve kız kardeşinin niçin okula alınmadığını soruyor. Okul müdürü kardeşinin adı ne deyince, Hilal Evsen diyor. Müdür bu ismi duyunca şaşkın bir vaziyette Cengiz abiye dönerek, "Bak müdür bey, sen önemli bir yerde devletin memurusun, niçin kardeşine sahip çıkmıyorsun. Kardeşin okuldaki tüm olayların başını çeken, Filistin kamplarında eğ tim görmüş, okula elinde makinalı ile gelen, şu anda da okulda üç öğrenciyi silahla yaralamadan aranan azılı bir komünist ile birlikte görülmüş. Senin gibi bir devlet memuru kız kardeşine nasıl sahip çıkmaz" vs. gibi gerçekle çok az ilintisi olan, olduğumuzdan çok daha fazla büyütülüp abartılan bir nutuk çekiyor.

Cengiz abi bu şok haberi alınca panik halinde bizim eve geliyor. Kapıyı açan anama, "Senin oğlun tehlikeli bir komünistmiş, hem de aranıyormuş, söyle ona kardeşimden uzak dursun, yoksa onu ihbar eder yakalatırım" deyince; yiğit anam her zamanki hazır cevaplılığıyla, "Dişi köpek kuyruk sallamayınca erkek yanaşmaz, sen bacına hâkim ol, bizim kimseden korkumuz yoktur" diyerek kapıyı yüzüne kapatıyor.

Bu olaydan birkaç gün sonra Uzun'la günlerdir uğramadığım evimize geldim. Yemekten sonra anam olayı bize anlattı. Çok sinirlendim. "Ben o herifin evini öğrenip hesabını sorarım" diyerek evden çıktım. Yine bizim okulda öğrenci olan teyzesinin kızının evine gittim. "Günseli'nin (eşimin esas ismi Hilal olsa da herkes Günseli olarak tanıyor, hâlâ da öyle) abisinin evi nerede bana söyle" dedim. Kızcağız kem küm etse de, benim kararlı duruşumdan çekinerek, "Ne olur benden öğrendiğini kimseye söyleme" diyerek, bize yakın Kızıltoprak'taki adresini verdi. Evin kapısını açtırmak için anamı yanımıza aldık. Uzun'da 1.90'a yakın boy, üzerinde parka, belinde 14'lü silah. Benim de günlerce eve gelmediğim için saç sakal birbirine karışmış. Üzerimde 7,65 silah, sırtımda askeri parka, vardık evin kapısına. Biz gizlendik, anam zili çaldı. Kapı açılınca biz apar topar içeri daldık. Evde Cengiz abinin rahmetli eşi, beş altı yaşında biri erkek, biri kız iki çocuk. Biz içeri girince Cengiz abide renk beniz attı. Yenge tir tir titriyor. Çocuklar korku içinde bize bakıyor. Biz kurulduk koltuklara. Uzun silahı görünecek şekilde geniş oturuyor. Ben başladım ajitasyona: "Bizim evliliğimiz burjuvazinin mülk paylaşılmasın diye sahte evliliğine benzemez. Gerçek aşka, ortak inanca..." vs. vs. gibi değerlere dayanır. On beş yirmi dakika nutuktan sonra son söz olarak kız kardeşin bundan sonra halkın namusudur, ona kimse dokunamaz, bu birincisi. İkincisi, beni devlete ihbar edeceğini söylemişsin. Bizde ihbarın cezası ölümdür. Bunu da böyle bil. Seni besleyen devlet seni kurtaramaz. Bu sevdadan vazgeç. İki çocuğun var." Her sözüm bittiğinde Cengiz abi titrek bir sesle; "Haklısın kardeşim, haklısın sen ne istiyorsan öyle olsun" diyerek beni onaylıyordu, ama bu baskından sonra ne evliliğimde ne cezaevi yaşantımda bir gün arayıp sormadı. 20 yıl hiç konuşmadık. Bu çocukça davranışın faturası akrabalık ilişkilerimiz açısından oldukça ağır oldu.

Şartlar çok ağırlaşmıştı. Okuldan atılmış, tüm günümü üç beş

saat uyku ile siyasi mücadeleye adamıştım. Ne evliliği düşünecek, ne de o sorumluluğa girecek bir ortamda değildim. Evlilik düşüncesinden vazgeçme eğilimi ağır basıyordu. Eşime açıkça söylemesem de yazdığım bir mektupta üstü kapalı anlatmaya çalışıyor, "yol yakınken istersen dön, benim gibi birisi evliliği yürütemez" vb. sözlerle onu da vazgeçirmeye çalışıyordum. Tam ikna ettiğimi zannettiğim günlerde parti beni 1977 seçimlerinde CHP'den ikinci kez aday olan babamı, şahıs olarak ön seçimde desteklemek için yardım etmek kamuflajı ile 18 Mayıs İbrahim Kaypakkaya'nın ölüm yıldönümünün en geniş kitlenin katılımını sağlayarak örgütlenmesi için Çorum'a görevlendirdi. Çorum'a gidişim öncesinde İstanbul'daki evimizde kimse yoktu. Zaten ben de evde kalamıyorum. Ziverbey'de bizim taraftarların kaldığı yarı örgüt evi gibi kullandığımız öğrenci evinde kalıyorum. Eşim çat kapı o eve geldi. Abisine yapılan o baskını, abisi babasına anlatmış. Baba da biraz araştırayım, bu adam neyin nesi, diye soruşturunca, eşimin anlatımı ile TSİP'li bir öğretmen, "Senin damat Maocu. Onlarda namus yoktur. Kızları ortak kullanır" deyince de kayınpeder o hışımla eve gelip eşimi dövüyor. Kaynanam yataklara düşüyor. O da bu gelişme üzerine evini terk edip gizlice İstanbul'a gelip beni buluyor. Şaşkına döndüm, bu şartlarda ailesine dönmesi imkânsız. Kaldığı öğrenci evinden çıkmış, başka bir eve nakledemem. Siyasi olarak geri ve uzun süreli mücadeleyi kaldıracak güç ve beklentisi yok.

Mecburen birlikte Çorum'a gittik. Akrabaların evine yerleştik. Herkese eşim olarak tanıttım. 1977 yılının 1 Mayıs'ında kaldığımız evde anamı bir kenara çekip, "Ana beni bundan sonra evli olarak kabul et. Bu kadın senin gelinin. Seninle birlikte kalacak, tasayı acıyı, ayrılığı birlikte göğüsleyeceksiniz" dedim. Bu olayla 1 Mayıs 1977 evlilik tarihimiz oldu.

Eşim mizaç olarak insanlara oldukça mesafeli, az konuşan, duygularını insanlarla paylaşmayı beceremeyen bir yapıdaydı. Ben ise tam karşıtı olarak, konuşmayı seven, aşırı duygusal, duygularını dışavuran, insanlarla ilişkide başarılı bir yapıdaydım. Bu karşıtlık evliliğimiz boyunca çıkan sorunların temel nedeni oldu.

Çorum'daki evlilik kararından sonra eşim, iki yıl memur olarak İTÜ'de bacılarımla birlikte çalıştı. Evin her angarya işi ondan soru-

lurdu. Sonra çıkan afla öğretmen olup Samsun Alaçam'da 2 yılı aşkın tek başına çalıştı. Netice dediğim gibi oldu, ne nişanlılığımızda ne evliliğimizde, koca yüzü görmedi. Ya karakollardan topladı ya da cezaevlerinden. İşin en acısı, bu kadar zorluk çekmesine rağmen, bir de dağdaki aşık oluşumun, duygusal acısını çekerken, diğer yandan partiye olan kırk sayfalık yazılı savunmamı günlerce uykusuz işe giderek o daktiloya geçti.

Siyasi hayatımın dışında, ticari hayatımda da yine, işim mevsimlik turizm işi olduğu için 25 yıl en az yılda 6 ay ayrı kaldık. 40 yıllık evliliğimde tüm bir yıl boyunca birlikte olmamız ancak emekli olduktan, yani 60 yaşından sonraki bu son beş yılda nihayet gerçekleşti.

Evet, ben her şeye rağmen şanslı bir adamım. Hayatta kalmam ve benim gibi kuralsız, kaba bir adamı onca çileye rağmen terk etmeyen bir eşim olması da, hayatta en büyük şansım olurken, onun da benim gibi bir adama bunca yıl katlanması, sanırım onun da hayattaki en büyük şanssızlığıdır.

Aşkın Kör Kuyusuna Düşmek

Siyasi hayatımın en zor, en belalı, en çileli, en acı ve ızdırap veren, öte yandan da tüm gençliğimi, hayatımı verdiğim yapının ve siyasetin ne olduğunu kavramama sebep olan aşk hikâyesine ve bununla ilgili olarak geçirdiğim soruşturma benim hikâyemin odaklarından biridir. Bu tek taraflı aşk olayı ve altı ayı geçen o uzun soruşturma sürecinde okumalarım ve araştırmalarım olmasa, ben de büyük ihtimal bu kavgada kaybettiğimiz yoldaşlar gibi "ölümsüzler" safında yerimi alacaktım. "Dokuz" kod adlı kadın yoldaşı Dersim'e gittiğim ilk günlerde, şehir merkezinde etkin olduğumuz bir dernekte folklor oynarken görmüştüm. Diğerlerine göre daha hareketli, kısa boylu, sarışın, hafif toplu, kot pantolon üzerine etek giymiş, ayağında pahalı bir spor ayakkabısı, giyimi kuşamı ve kendinden emin tavırlarıyla göze çarpan biriydi. İkinci karşılaşmamız, sanırım bir öğrenci evinde birkaç genç arkadaşın katıldığı bir sohbette oldu. Bu sohbette bana, "Deşt toprak işgaline" katılıp gözaltına alındığını büyük bir heyecanla anlatarak elinde keleş, birkaç arkadaşıyla çekilmiş fotoğrafı gösterdi. Bu fotoğrafı çektirmenin de saklamanın da önce

kendi, sonra yanındaki yoldaşların güvenliği açısından çok tehlikeli olduğunu, ele geçmesi halinde düşman için büyük bir delil teşkil edeceğini, gösterişten uzak durmamız gerektiğini anlatarak sert bir şekilde eleştirdim. İçimden de hali vakti yerinde ailenin şımarık kızı olduğunu düşündüm.

O günlerde "RS hizbi" soruşturmam bütün hızıyla sürüyordu. Sıra hizbin başı olarak gösterilen, partide önemli bir görevde olmasına rağmen atılan "S"nin nişanlısı ve aynı zamanda partiye eleştiri yazıp başkaldırdıkları için üyelikleri askıya alınan "5'li mektupçuların" tek kadın üyesi olan "Dokuz"un soruşturmasına gelmişti. Randevu gönderdim. Bir sempatizanla birlikte randevu yeri olan köye giderken yanımdaki yoldaş, Munzur kıyısında bir mezradan geçerken, "Yoldaş burası Dokuz'un köyü, bundan birkaç ay önce "S" beni görüşmek üzere bu köye davet etti. Bulunduğu eve geldiğimde içeriden gülüşme sesleri geliyordu. Kapıyı vurup içeri girdiğimde "Dokuz" bacı ile "S" gayet samimi sohbette idi. "S" beni görmesine rağmen hiç istifini bozmadı ve sohbete devam etti. 'S', böyle ırz düşmanı bir alçaktı" deyince ben hayretler içinde kaldım. Biz İstanbul gibi bir şehirde sokakta eşimizle el ele tutuşmayı burjuva gösterişi diye ayıplarken buralarda neler oluyordu! Hatta bir gün, bir sempatizanımız Göztepe tren istasyonundan eve giderken bir sorundan dolayı ağlayan eşimi teselli etmek için başını okşadığımı görmüş, beni üç beş kişinin içinde "Yoldaş seni bir bacının saçını okşarken gördüm, yaptığın devrimci bir davranış mı?" diye sorgulamıştı.

Yoldaşın "Dokuz" ile ilgili anlattığını büyük bir tepki ve öfkeyle zihnime not edip bir saatten uzun bir yürüyüşün ardından mezraya geldik. Dokuz'un kim olduğunu çok merak ediyordum. Dokuz, yanında kendisiyle aynı yaşlarda, uzun saçlı, uzun boylu bir kız arkadaşla geldi. "Ben Dokuz" diye kendini tanıtınca bir de ne göreyim, Dokuz, elinde keleşle resim çektiren o şımarık kız değil mi? İçimden "Elime düştün şımarık küçük burjuva, parti ve parti disiplini nedir sana göstereceğim" diye geçirdim. Soruşturmaya başlamak için bir odaya geçtik. Dokuz, beşli mektubun niçin ve hangi şartlarda yazıldığını, "S" ile nişanlanma sürecini uzun uzun anlattı. Saydığı gerekçelerin başında, bölgedeki sorumlu yoldaşların eleştiri ve önerilerine karşı ilgisizliği ve sekter davranışları vardı. Sıra geldi "S" ile nişanlanmasına. "S'ye" duygusal bir eğilim duymadığı halde bunu

onun istediğini, manevi baskı yaptığını, sorumlu düzeyde olduğunu tahmin ettiği için, bu nişanı baskı altında istemeyerek kabul ettiğini, "S" partiden atılınca da kendisi hakkında çok iğrenç dedikodular üretildiğini ayrıntılarıyla çok içten ve çok samimi şekilde ağlayarak anlattı. "S" ile hiçbir ilişkisinin olmadığına, hatta elinin eline değmediğine bütün kutsalları adına yemin etti. Ona beni getiren taraftarın sözlerini de hatırlayarak, "Bak bacım, söylediklerini tutanağa geçiriyorum. Eğer söylediklerinde bir eksik, bir yanlış, soruşturma ve yüzleşme sırasında ortaya çıkarsa, bu senin partiyle ilişkini zora sokar. Duygusallaşmadan tüm gerçeği anlat" deyince, gözleri tekrar doldu ve "Abdi yoldaş, sana gerçekleri bütün çıplaklığı ile bir saattir anlatıyorum ama buna rağmen anlattıklarıma ya inanmıyorsun ya da şüpheyle bakıyorsun" deyince; "Bacım, anlattıklarına inanmıyorum veya kuşku duyuyorum demedim. Ben yalnızca anlattıklarına dikkat et, bu anlattıkların aynen tutanak olarak partiye gidecek" dedim. Anlattıkları bana çok içten ve samimi geldi, hatta hakkındaki dedikodular yüzünden çektiği acıya çok üzüldüm ve duygulandım. Ama bu soruşturmaya gelirken duyduğum şeyler de aklımdan çıkmıyordu. Görüşme bitince, "Bacım ben yoldaşlarla görüşüp 15 gün, en çok bir ay içinde özeleştirinin kabul edilip edilmeyeceği konusunda partinin, hakkındaki görüşünü bildiririm" diyerek ayrıldım.

Beni getiren yoldaşa, "Dönüşte Dokuz'un köyüne uğrayalım, sen bana hangi evde, saat kaçta kapıyı nasıl çaldın, nasıl gördün, o gün köyde S'nin dışında kimler vardı, daha ayrıntılı anlat, tutanağa geçeceğim" deyince işin ciddiyetini anlayan yoldaş; "Abdi yoldaş, ben aslında gözümle görmedim, filanca yoldaştan duydum" deyince tepem attı. "Görmediğin bir konuyu nasıl gördüm, diye anlatıp insanların onuru ve geleceği ile oynabiliyorsun" diye tepki gösterdim. Rehberim olan bu yoldaşa, sorumlu birisi sabahtan akşama kadar şu on kiloluk taşı Munzur'un şu kıyısından bu kıyısına kadar parti için götürüp tekrar getireceksin dese bunu niçin yaptığını sormayacak kadar gözü kapalı partiye bağlı saf bir köylüydü. Onun "duydum" dediği kişiyi bularak onun da "başkasından duydum" dediği hikâyeyi bir de ondan dinledim.

Bir ayı aşkın soruşturmanın neticesinde dedikodunun özünü öğrendim: "S", Dokuz'la nişanlıyken birkaç kadın yoldaşa bir gecekonduda silah söküp takmayı öğretiyormuş. Silahı sökerken Dokuz'un

omzuna kolunu destek yaparak güç alıyor, bu samimi ve doğal davranış, orada bulunan, sadık taraftarımız Hasan Amca'nın en büyük kızı tarafından dedikodu konusu yapılmış. Kız biraz da kıskançlıkla, "Halkın önünde omuz omuza oturuyorlar, bu devrimcilik mi?" diye dedikoduya başlamış, dilden dile dolaştıkça herkes bir şey ekleyerek diğerine aktarmış ve sonuçta dedikodu, iğ- renç, asılsız boyutlara ulaşmış. Bu durum, "S"ye karşı tepkiyi ve dışla- mayı kolaylaştırırken, dedikodu sahipleri de partide pozisyon almış. "S" bu ilişkinin veya sevdanın bedelini partiden atılmakla öderken, olan Dokuz'a olmuş. "S"nin hatası Dokuz'la nişanlanabilmek için Dokuz'u parti üyesi yapmak. Çünkü o zaman bölgede veya genelde olan anlayışa göre, partili bir yoldaş ancak bir parti üyesiyle evlenebiliyordu. Oysa parti tüzüğünde böyle bir madde yoktu. "DABK" üyesi olan "S" parti kuralına uyması gerekirken işin kolayına kaçıp tecrübesiz, yaşı daha 19'u bulmamış, siyasi olarak oldukça "geri" bir yoldaşı parti üyeliğine aday gösteriyor ve kariyerini kullanarak onaylattırıyor. Arkasından da kendisiyle nişanlanması için Dokuz'a baskı yapıyor. Haliyle bu davranış siyasi hayatının sonu oluyor. Sonra da bir yazı yazarak partiden dışlanmasını buna siyasi bir gerekçe yapıyor.

"Dokuz", bu soruşturmadan, benim görüşüm de eklenerek alnının akıyla çıktı. Her ne kadar aklansa da, gerek yaş gerek tecrübe ve gerek siyasi bilinç olarak parti üyeliğine hazır olmadığını, en az bir yıl "aday üye" olarak kaldıktan sonra partiye üye kabul edilmesini önerdim. DABK adına gelen soruşturma komisyonu tarafından, bu görüşüm doğrultusunda yazdığım rapor ve önerimin onaylandığı, Dokuz'un özeleştirisinin kabul edildiği ve "aday üye" olarak tekrar partiye kabul edildiği bildirildi. Soruşturma neticesini ona aktardım. Bana bağlı olarak "kadın örgütlenmesinde sorumlu olarak atandığını" kendisine bildirdiğimde çocuklar gibi sevindi ve çok mutlu oldu. Bana övgüler düzdü. Bu arada "R" ve "S" ile de görüşmek istedimse de bir türlü mümkün olmadı.

Haftada veya 15 günde bir buluşuyor, kadın örgütlenmesi konusunda ondan bilgi alıyordum. Ya da sık uğradığım büyük annesi ve dedesinin kaldığı köyde arada tesadüfen görüşüyorduk. Büyükannesi beni çok seviyordu. Kadro olan yoldaşlarımızdan en küçük oğlu eve pek uğramadığından yaşlı kadın beni onun yerine koyup ilgi gösteriyordu. Kendisi 1938'de çocuk yaşta Uşak'ta sürgün yaşadığı için o

yörenin yemeklerini biliyor, bana sevdiğim yemekleri yapıyordu. Sık sık da, "Oğul sen buraların adamı değilsin, büyük ihtimal sen nazlı yetişmiş bir ananın tek evladısın. Çek git ananın yanına" diyerek ana duyarlılığı ve içgüdüsüyle hayatımı özetliyordu. Bazen de "Dokuz", "Abdi yoldaş, şu köyde şu sorun var. Gelip orada konuşsan" diye öneride bulunuyor, bazı köylere ve toplantılara birlikte gidiyorduk. Dokuz, her toplantıda, her çalışmada oldukça neşeli, çocuksu, deli dolu, içinden geldiği gibi konuşan birisiydi. Kâh bir köyde dut ağacına fırlayıp "Dut yer misin yoldaş?" diye bağıran, kâh köyde donsuz gezen çocuğun kıçına bir şaplak vurup, "Nerede lan donun, çabuk donunu giy" diyen, halkla hemen kaynaşan, güleç esprili bir tipti. Bazen de "Burada mücadele yok, İstanbul'da olacaktım, dalacaktım bankaya, dolduracaktım paraları torbaya, verecektim yoldaşlara. 'Gidin istediğiniz kadar silah alın diyecektim'" gibi çocukça hayaller kuran, duygu ve düşüncelerini dışarıya vurmaktan çekinmeyen, saf, temiz ve partiye oldukça duygusal olarak bağlı biriydi. Eşim ise aksine çok az gülen, az konuşan, derdini kimseye anlatmayan, duygularını dışavurmayan, insanlarla arasına sürekli mesafe koyan birisiydi.

Dokuz'la çalışmalarımız devam ederken yıllarca bastırdığım veya unuttuğum aşka dair garip duygular belirmeye başladı. Birlikte olduğumuzda ayrılmak istemiyor, toplantıyı veya görüşmeyi uzatmak için bahaneler uyduruyordum. Toplantı günlerini iple çekmeye başlamıştım. Sırf onunla görüşmek için bazen sıradan bahaneler uyduruyordum. Ağır ağır "zehirlendiğimin" farkındaydım ama işin içinden çıkamıyordum. Yangında tutuşmuştum bile. Evliydim, devrimciydim, partiliydim, herkesin tanıdığı popüler biriydim. Çocukluğunda mahallenin namusu için kavga edip dayak yemişliğim vardı. Yüksekokulda ortam aşk meşk işlerine çok uygunken dahi devrimcilik aşkına duygularımı bastırmıştım. "Zaafı" olan kaç kişiyi en ağır şekilde eleştirip yargılamış, geleceğiyle oynamış, keskin "namus bekçiliği" yapmıştım. Bu düşünceler zihnimde dolaşıyor, aklım, "yakışır mı bu ahlaksızlık sana?" diyor ama yüreğim başka çarpıyordu.

Bir gün çok yorgun ve uykusuz olarak Dersim merkeze gelmiştim. Dokuz'un da o evde olduğu gün, evdeki insanlarla beraber öğle yemeği yedik. Yemek sonrasında uzanacağımı söyleyip hemen derin uykuya daldım. Rüyamda Dokuz beni ensemden öpüyordu. Korkuyla bağırarak sıçrayınca Dokuz kapıyı açarak "Yoldaş ne oldu,

kötü bir rüya mı gördün? Bağırarak sayıklıyordun" deyince suçüstü yakalanmış gibi dilim dişim tutuldu. Yüzümün kızardığını fark edip "Ben rüya müya görmem. Fazla yemekten, karasabanlar bastı" diyerek suçlu ezikliğiyle ve şaşkın vaziyette kekeleyerek yalan söyledim. Birisi duygularımı sezecek diye aklım gidiyor, ödüm kopuyordu. O kadar bilinçaltıma kazınmıştı ki rüyamdan bile korkuyor, duygularımı kendime dahi açamıyordum. Uykularım kaçmıştı, sabahlara kadar kendimle hesaplaşıyordum. Bir süre sonra içime kapandım, çok az konuşuyor, hiç gülmüyordum. Büyük bir suçluluk psikolojisi içinde, yemeden içmeden kesilmiş, zayıflamıştım.

Başka bir gün, "Dokuz" ve birkaç arkadaş bir mezrada bir toplantı sonrası sohbet ediyorduk. Yoldaşlar arasında, samimiyet delili olarak kol saatlerini değiştirmek geleneği vardı. Anamın hayattaki tek hediyesi olan kol saatimi kimseye vermeme hassasiyetim yoldaşlar arasında biliniyordu. Belki "Velo kolundaki saati kimseye vermez" lafını duyduğundan denemek için, belki de gerçekten ihtiyacı olduğundan, Dokuz sohbet sırasında, "Abdi yoldaş, benim saat pek doğru gitmiyor. Yarın önemli bir randevum var, şu saati birkaç günlüğüne bana verir misin, benimki de sende kalsın" deyince nasıl kırayım. Saatin manevi değerinin çok büyük olduğunu söyleyip geri almak şartıyla, içi lacivert, dört köşe Zenit marka saatimi verdim. Şansa bak ki Ozan Emekçi saati Dokuz'un kolunda görüp tanımış ve bu bilgi karısına âşık sorumlumuz "A"nın kulağına gidince saygılı bir üslupla bana dedi ki: "Velo, sen benden iyi bilirsin. Burası İstanbul değil, kırsal alan. Bacılarla ilişkide dikkatli olmak gerek. Senin hiç kimseye vermediğin saatini Ozan Emekçi, Dokuz bacının kolunda görmüş ve lafı olmuş. Bu davranışlara dikkat etmek lazım." Haliyle bozuldum, olayı anlatıp geçiştirsem de işin başka mecralara vardığını anlayıp iyice korktum.

Kısa bir süre sonra, "üst organın" da katıldığı geniş bir toplantıya ara verdiğimizde "Osman" koluma gi- rerek, "Yürüyelim Velo" dedi. Osman sevdiğim, güvendiğim, Toptaşı Cezaevi'nde birkaç ay birlikte yattığımız, anamın cezaevine getirdiği yemeklere birlikte kaşık salladığımız, anamı ve eşimi tanıyan sıkı bir dostluğumuz olan yoldaşlardan biriydi. Samimi bir şekilde yürürken birden eşimi kasterek, damdan düşer gibi, "Velo bacıyla aran nasıl?" dedi. Organsal ilişkimiz olmayan bir arkadaşın bu kadar özele girmesini yadırgayıp

korktum. İçimi kemiren şüpheyle "iyidir, hayırdır, bu soru nereden çıktı yoldaş?" dediğimde öylesine merak ettiğini söyleyerek, anamın sağlığını sorarak sorumu geçiştirdi. O gece uyuyamadım. Osman'ın da aynı kıza âşık olduğunu hayal bile edemezdim. Belki de bu yüzden Osman, anamın yâdigarı Zenit saati, bir gün şakayla karışık zorla elimden alıp o gün bugün geri vermedi. Bu hâlâ, içimde büyük bir ukde ve acıdır dileğim ve umudum da odur ki anamdan kalan ilk ve son hediyenin de bir gün bana ulaştırılmasıdır. Günün birinde "Dokuz", üniversite sınavları için İstanbul'a gideceğini söyleyerek kalacak yer konusunda yardım istedi. Bizim evde kalabileceğini söyleyerek, yazacağım iki nottan birini anneme, diğerini eşime vermesini istedim. Eşime yazdığım notta; "Bu evliliğin böyle yürümeyeceğini, uzun zaman yan yana gelemediğimizi ve bu durumun da hep böyle devam edeceğini, belki de hiç görüşemeyeceğimizi, mücadele içinde olduğumu, zaten aramızda büyük bir aşk ve sevginin olmadığını, okulunu bitirip kendine yeni bir hayat kurması gerektiğini" diplomatik bir dille yazdım. Niyetim boşanıp durumu önce partiye, sonra da Dokuz'a açmaktı. Dokuz'a, bizim eve gidince bizimkilere, beni Elazığ garajında tesadüfen gördüğünü, sağlığımın iyi olduğunu, işlerini ayarlarsa yakında İstanbul'a gelebileceğimi söylemesini ve nerede olduğumu bilmemeleri konusunu sıkıca tembihledim. Dokuz, İstanbul'a gidip bize misafir olmuş. Tarihin cilvesine bakın ki, eşimle aynı yatakta yatmış. Sabah kahvaltıda çilek reçelini gören Dokuz, anama "Yoldaş da çilek reçelini çok sever" diye ağzından kaçırınca, anam beni çok iyi tanıdığını anlamış. Anam çok zeki, örgüt disiplinini ve çalışma tarzını kendi pratiğinden bilen, tüm MK üyelerinden tut da taraftarlarımıza kadar çoğuna kapısını açmış, verilen görevleri bir örgüt militanı gibi yerine getirmiş biri. Anamın anlattığına göre, Dokuz'un eve gelişinden birkaç gün sonra, anamın ikinci evladı gibi gördüğü Kıvırcık (İbrahim Ünal) eve gelince anam ona, "Hoca, bundan birkaç gün önce bize bir kız geldi, büyük ihtimal benim oğlanın yanından geliyordu. Onu o kadar iyi tanıyor ki, çilek reçelini bile çok sevdiğini biliyor. Laf aramızda kalsın ben bir şeyden şüphelendim. Bu kızla benim oğlanın arasında duygusal bir yakınlık var" demiş. Kıvırcık, "Ana sen ne diyorsun, o kız çok tanınan biri. Onun yüzünden kaç yoldaş ciddi sorun yaşadı. Velo onu iyi tanır. Böyle bir hataya düşecek kadar aptal olamaz. Sen yanlış anlayıp yanlış yorumluyorsun" deyince, anam, "İnşallah senin dediğin gibidir hoca. Ben oğlu-

mu bilirim" diyerek ana sezgisi ve duyarlılığı sergilemiş.

Hikâyeyi bu kadar ayrıntılı anlatmamın sebebi, daha sonra açılan soruşturmada "Dokuz'u İstanbul'a göndererek illegaliteyi ihlal etmekle suçlanmamın" baş delil olması. Dokuz, İstanbul'dan dönünce bir mezrada buluştuk. Anamdan ve karımdan gelen notları okumak için yandaki odaya geçtim. Anam yazdığı notta, küçük bacımı Dev-Sol sempatizanı birinin istediğini, çocuğun görünüşte çok iyi olduğunu ama Dev-Solcu olmasından dolayı biraz çekindiğini, bacımın da bu işe olumlu baktığını söylüyor ve bu çocuğun kim olduğunu araştırmak ve görüşümü bildirmek üzere en kısa zamanda birkaç günlüğüne İstanbul'a gelmemi istiyordu. Eşim ise, ayrı kalmamızın kendi için bir sorun teşkil etmediğini, bu şartları bilerek evlendiğini, dün olduğu gibi bugün de bu evlilikle ilgili her sıkıntıyı göğüslemeye hazır olduğunu ve bunun kendisi için bir onur olduğunu ama ben illa da ayrılmak istersem kalbine taş basıp bekleyeceğini çok duygusal bir dille kaleme almış ve ayrılmaya hiç niyeti olmadığını belirtmişti. Eşimin bunca uzun ayrılığa rağmen ailemin yanında kalması, bir yanda çalışmasına ve evde iki yetişkin kız kardeşim olmasına rağmen evin her işini yapması, bu evlilik için tüm ailesini dışlayıp, yan çizmeme rağmen evliliği ve bana bağlılığını bu kadar içten sürdürme isteği beni çok etkiledi. Bir kez daha kendimi suçladım ve daha da çaresizleştim.

Notları okuyunca oldukça duygulandım ve odadan çıkmadım. Bir süre sonra Dokuz odaya girerek insanların beni beklediğini söyleyince rahatsız ve yorgun olduğumu ve dinleneceğimi, sohbete bensiz devam etmelerini söylediğimde ise Dokuz, "Çok üzgün ve kötü görünüyorsun yoldaş, istersen ve sakıncası yoksa konuşabiliriz. Kötü bir şey mi var notta, bir sorun mu var?" dedi. İçimden, "Esas sorun sensin, seni tanımış olmam, nereden tanıdım seni, keşke tanımaz olaydım" diye geçirdim ama ona, "Önemli bir şey yok, biraz ailevi özel meseleler. Herkeste olduğu gibi bizim evlilikte de var. Sağol, sen git insanları yalnız bırakma" dedim. O odadan çıkınca gözlerim doldu. Sorunun içinden çıkamıyordum. Sorunu partiye mutlaka açıklayıp yardım istemeliydim. Ateş bacayı sarmıştı ama korku da sarmıştı beni. "Partiden atarlarsa" diye düşündükçe kahroluyordum. İşin ilginci, âşık olduğum Dokuz'un bundan haberi yoktu ve ben ona en küçük bir duygusal yakınlık sezdirmiyordum. Ondan da kayda-

değer bir karşılık görmüyordum. İyice çöküp zayıflamıştım. Halim yoldaşların ve halkın dikkatini çekiyordu. Her gören doktora gitmemi söylüyordu. Bu halimi görüp üzülen Dokuz'un büyükannesi beni her gördüğünde hemen süt kaynatıp, "Hastasın oğul sen. Birkaç gün burada kal, kendine gel" diye ısrar ediyordu. Onun bu yakın ilgisi ve sevgisi de beni iyice kahrediyor, kendimi halkı kandıran bir "hain" gibi görüyordum. Bunalımımın doruğunda sorumlum "A" yoldaş imdadıma yetişerek, "Yoldaş bu halin ne, hastaysan doktora gönderelim. İyice zayıfladın. Dut yemiş bülbül gibisin. Durumun herkesin dikkatini çekiyor. Âşık mısın nesin?" deyince baklayı ağzımdan çıkarıp âşık olduğumu söyledim. "Kime?" deyince de; "Dokuz'a" diyerek sırrımı açığa vurdum. "Yapma Velo, eyvah! İşte bu çok kötü, kimseye bir şey dedin mi? Dokuz'un haberi var mı?" diye soruları sıraladığında, Dokuz dâhil kimsenin haberinin olmadığını, partiye açmayı düşündüğümü ama işin içinden çıkamadığımı, sorunu ilk toplantıda üst organa açmasını söyledim. Bunun üzerine "A", "Olmaz yoldaş, açmam. Seni partiden atarlar, sen evlisin. Evli birinin bir başka yoldaşa âşık olup duygusal ilişkiye girmesi bildiğin gibi büyük bir suç. Çok kötü oldu bu iş. Senin gibi bir yoldaşın atılması çok acı bir şey, seni kaybedemeyiz. Buna bir çözüm bulmamız lazım. Bunu üst organa götürmeden önce iyice düşünüp öyle karar vermeliyiz. Durum ciddi ve çok kötü. Bu işte kesin kararlı isen, bunu partiye bildirmeden önce bacıdan boşan. Boşandığını partiye bildir. Aradan üç-beş ay geçince partiye, Dokuz'la evlenmek istediğini bildir. Eğer Dokuz da kabul ederse parti onaylar. Sen de ceza almaktan kurtulursun" deyince rahatlasam da, "Ben nasıl boşanayım, nerede boşanayım?" dediğimde, "A"; eşimi Elazığ'a çağırıp garajda karşılamamı, bir yerde oturup bu evliliğin gitmediğini ve boşanmak istediğini anlat diye bana yol gösteriyordu. Ona, "Yoldaş ben onu İstanbul'dan Elazığ'a çağırıp bunları nasıl söylerim. O insan ya bunalıma girer ya intihar eder. Karımı tanıyorsun, bana ne kadar bağlı olduğunu biliyorsun. Ben bu kadar katı olamam. Bu vicdansızlığı yapamam. Tamam, sen üst organa şimdilik açma. Ben biraz daha düşünüp biraz daha vicdani muhasebe yapayım" deyip konuyu dondurduk. Bu konuşmadan kısa bir süre sonra, bizim sorumlu "A" daha çok karısına âşık olup partiyi de bizleri de terk etti. Biz kaldık tekrar sorunla baş başa.

"RS hizbi" ve "5'li mektupla" ilgili soruşturmanın son görüşme-

sini yapmak üzere İbrahim Ekinci ile buluştuğum bir gündü. Komisyonun diğer üyelerine göre, içten, samimi, kafası çalışan, sorunların çeşitli boyutlarını görüp düşünen biri olan İbrahim'e kanım çok ısınmıştı. Görev dışı sohbetler de yaptığım, sevdiğim ve güvendiğim İbrahim Ekinci, "Velo bu son görüşmemiz, komisyonun görevi bitti. Sonuçları gerekli yerlere bildireceğiz. Başta sen olmak üzere birimdeki yoldaşlar iyi iş başardınız. Sağol yoldaş, komite olarak çalışmandan çok memnun kaldık. Gitmeden önce, seninle ilgili kulağıma gelen bir dedikoduyu konuşmak isterim. İstersen cevaplamayabilirsin. Zaten ben de inanmadım ve ihtimal vermedim. Güya senin Dokuz'a karşı duygusal bir ilgin varmış, bundan şüpheleniliyor. Bu konuda söyleyeceğin bir şey var mı?" deyince, ilk defa yarama merhem basıldığı duygusuyla, o dedikodunun maalesef doğru olduğunu, Dokuz'a ilginin ötesinde hisler duyduğumu, bu sorunu aylardır kafamda çözemediğimi, konuyu partiye açmayı düşündüğümü söyleyip, "İyi ki konuyu sen açtın da, beni büyük bir yükten kurtardın" deyip içimdekini dışa vurdum.

Aynı tepkiyi Ekinci de gösterdi: "Yapma yoldaş. Çok kötü, çok üzüldüm. Bu durumu komisyondaki yoldaşlara bildirmem lazım. Çok ciddi. Keşke bunu duymamış olsaydım. Sen çok iyi bir yoldaşsın. Allah kahretsin!" diyerek sanki bir yakınını kaybetmenin üzüntüsü içinde bana moral vermeye başlayıp, lisede bir kıza âşık olduğunu, aşk yarasının ne menem bir şey olduğunu bildiğini vurguladı. Her zamanki gibi içimden, "Her yoldaş sanki ölüme gidiyormuşum gibi üzüntüsünü ve şaşkınlığını gösteriyor. Aşk, sen ne büyük bir kabahatmişsin, gözün kör olsun" diye bir iç geçirdim.

Sorgu Sual Başlıyor

Ve "divanı harp" kuruldu. Divan başkanı "Pala", sorumlu üyeler "Peygamber" ve "İbrahim Ekinci." Sanık ben "Abdi." Pala başladı sorguya: "Karınla niçin boşanmak istiyorsun? Seni aldatıyor mu?" Cevap, "Asla, hâşâ, bana çok bağlıdır". "Karında burjuva özentiler var mı?" Cevap, "Yok, alabildiğine sade ve fedakârdır." "Karında ideolojik olarak düşmana yakınlık var mı, ihbarcı ve ajan olabileceği kuşkun var mı?" Cevap, "Kesinlikle hayır, yoksul bir aile kızıdır; benim örgütlediğim bir insandır. Bu evlilik için tüm ailesini ve çevresini karşısına almıştır. Bir sempatizan olarak hâlâ örgütlüdür ve İstan-

bul'daki yoldaşların denetimi ve bilgisindedir." Bunun üzerine Pala; "Peki kardeşim, sana bağlı, partiye yakın fedakâr bir insanla evli olmana rağmen, niçin Dokuz'a ilgi duydun? Derdin ne, sorun nerede?" Cevap, "Pala yoldaş, sen bekâr mısın evli misin bilmiyorum (aslında biliyorum, evli, eşi de benim okuldan yıldızımızın hiç barışmadığı "Uzun Bacı"). Ama diyelim ki bekârsın ve evlenmek istiyorsun, iki üç bekar parti üyesi kadın yoldaş var ve sen bu üç yoldaştan birini tercih edeceksin. Hiçbirinin özelliklerine saçının gözünün rengine boyuna posuna gülüşüne sohbetine ne bileyim... hiç bakmadan elinin ilk dokunduğuna, tamam bununla evleniyorum mu dersin? Yoksa özelliklerini saydığım üç kadın yoldaşın saydığım özelliklerine, karakterlerine veya davranışlarına göre mi seçersin? Tercihin ne olurdu?" Pala: "Ben partiye en bağlı olanı seçerdim. Diğer yönler talidir." Ben: "Yoldaş parti tüzüğünde, parti üyelerinin, partiye en bağlı ve yetenekli yoldaşları partide sorumlu ve üst mercilere getirmelerinin bir zorunluluk ve partiye bağlılığın bir göstergesi olduğu belirtiliyor. Senin anlayışına göre bir partiliyle evlenen bir erkek yoldaşa göre, kendi eşi veya evlenmek istediği kadın yoldaş diğer partili yoldaşlara göre, partiye daha bağlı bir yoldaş olmalı. Aynı anlayıştan yola çıkarsak tersi de kadın yoldaş için geçerli. Yani kadın yoldaşa göre evlendiği eşi diğer erkek yoldaşlara göre partiye en bağlı yoldaş olmalı. O zaman kadın ve erkek yoldaşların görevi de eşlerini en üst mevkiye getirmek için çaba ve mücadele etmek zorunluluğu doğmuyor mu? Çünkü parti tüzüğüne göre en güvenilir ve partiye en bağlı yoldaşların üst ve sorumlu mevkilere getirilmeleri için uğraş vermek onların önünü açmak bir görev olarak belirtiliyor. Bu durumda parti bir aile dayanışma kulübüne dönüşmez mi?"

Konu birkaç saat tartışıldı. Ne sanık Abdi kendi durumunun ahlaki ve siyasi olarak doğru veya kesin yanlış olduğunu söyleyebildi, ne de komisyondakiler bu duygu, kesin yanlıştır veya doğru olabilir gibi bir görüş belirtebildi. Çünkü elde böyle ne bir tüzük ne de parti kararı vardı. Sadece bir anlayıştan bahsediliyordu. Sonuçta, sorunu kafasında çözemediğini belirten ben, çözemediğim bu kaostan çıkmak için beklediğim cevabı sorumlu yoldaşlarımdan alamamıştım. Son soru: "Dokuz'un ona ilgi duyduğundan haberi var mı, ona davranışlarınla bir şey hissettirdin mi?" Cevap: "Dokuz'la bu konuda hiçbir şey konuşmadım. Duygularımı hissetmemesi için elimden

gelen çabayı gösterdim, ne kadar başarılı olduğumu bilmesem de kesinlikle bu konuda kendisine bir tek kelime etmedim." Mahkeme heyeti bu durumu MK'ya bildireceklerini, oradan karar gelene kadar Dokuz'u benim sorumluluğumdan başka bir yoldaşın denetimine verdiklerini söyledi. Bir ay içinde bir cevap geleceğini, bu süre içinde Dokuz'la görüşmeyeceğimi, başta Dokuz olmak üzere bu durumdan kimseye bahsetmememi ve dikkatli olmamı söylediler.

Toplantı tam bir ahenk ve disiplin içinde, yoldaşça bir güvenle başlayıp bitti. Ben toplantıda alınan karardan sonra Dokuz'u gördüğümde, görev değişikliği olduğunu, gelecek başka bir yoldaşla çalışacağını söylediğimde Dokuz şaşırdı ve tepkiyle, "Peki sen bölgeden ayrılacak mısın?" deyince, bu bölgede olacağımı söylediğimde ise bozulup sinirlendi. Kendisinin cezalandırıldığını veya bir alt göreve verildiğini düşünerek de, "Ben zaten biliyordum bana inanmadığınızı, bu görev değişikliği o yüzden yapıldı" dedi. "Kesinlikle böyle bir şey yok. Ben sana parti kararını açıkladım, bir değişiklik yok. Bu karar benim çalışma alanımla ilgili bir değişiklik. Seninle ilgisi yok" desem de çok bozuldu. "Senle tam bir uyum içinde çalışıyorduk, sana çok güveniyor, saygı duyuyordum. Şimdi bu da nereden çıktı?" diyerek tepkisini sürdürdü ama benim ısrarım üzerine bu durumun kendisini cezalandırma olmadığına ikna oldu.

Anamın ve eşimin talebi üzerine birkaç günlüğüne İstanbul'a gitmek için izin aldım. Önce bacımla evlenmek isteyen Dev-Sol sempatizanı enişte adayını araştırdım, Denizcilik Yüksek Okulu son sınıf öğrencisi İsrafil Türkocağı isimli Karslı bir gençti. Hakkında hep olumlu konuşulan bir genci eve çağırdım. Utangaç, oldukça saygılı, içe kapalı pırıl pırıl bir gençti. Biraz siyasetten, biraz oradan buradan konuştuk. Siyasi olarak oldukça geriydi. Mahir Çayan sevgisi ve çevresi siyasi tercihinde etkili olmuştu. Fanatik değil, tartışmaya ve öğrenmeye açık bir gençti. Evden çıkınca dolmuşa binerken faşistler saldırıp, ağzını burnunu kırınca tekrar eve geldi. Ben anama, "Fanatik değil, kazanılabilir, ayrıca iyi ve dürüst bir insana benziyor" diye onay verdim. Kaptan olunca da bacımla evlendiler. İki çocukları oldu, küçük çocukları daha yaşına basmadan Avustralya'dan Japonya'ya maden taşıyan bir geminin 2. Kaptanı iken yolda fırtınaya yakalanıp, yükü kontrol ederken zehirlenen damadımızı genç yaşta kaybettik.

İstanbul'a geldiğimin ikinci veya üçüncü günü eşime yatak odamızda sorunu açtım. Kendisinin iyi ve çok fedakâr bir insan olduğunu söyledikten sonra evliliğimizin aşka dayalı bir evlilik olmadığını, biraz da zorunluluktan ötürü evlendiğimizi, bu evliliğin ve benim durumumun belli olmadığını, beni uzun hapishane yıllarının ya da ölümün beklediğini vs. ekleyerek, bu evliliğin yürümeyeceğini, kendisinin yakında okulu bitirip öğretmen olacağını, ekonomik olarak kimseye ihtiyacı olmadığını, kendi kendine yeni bir hayat kurabilecek maddi ve manevi güçte olduğunu uzun ve ikna edici bir dille anlattım. Konuşmalarımı sessizlik içinde dinleyen eşim birden ayağa kalkarak, "Ben sana ne yaptım! Benim suçum ne söyle? Ben senin için ailemi terk ettim. Sen ne dedin de olmadı, benim suçum ne?" diye çığlık atarak, bağırarak ağlamaya başladı. Sonra da aniden camı açıp, "Allah belanı versin, yeter, artık yeter!" diyerek cama yönelince ben saçından tutup çektim. İyice korkmuş bir halde, sakin olmasını söyleyerek, "Daha her şey bitmedi, sadece konuşuyoruz" diyerek yalvarmaya başladım. Sesler üzerine anam ve kız kardeşlerim uyandı. Apartmanda ışıklar yandı, herkes bu çığlıkları duydu. Odaya giren anam yine analığını ve büyüklüğünü gösterdi: "Bak oğlum, ben senin için her zaman her şeyi yaptım. Sen benim için her şeysin. Yalnız bu kadını boşarsan, şerefime namusuma seni evlatlıktan reddederim ve yoldaşlıktan da silerim." Anam zamanında karıma, "Kızım bu adamla evlenme, sen bunu kaldıramazsın, bu devrime başını koydu. Bunun sonu yok, vazgeç" diyen bir anaydı. Onun sözleri üzerine akan sular durdu, hayatta benim üzerimde tek etkili insan, hayatını bana ve geleceğime adamış anam bunları söylüyorsa bu boşanma olmazdı. Olsa da faturası çok ağır olurdu.

Eşimi alıp dışarı çıktım. Yer yer gizlice ağlayarak, üzülmemesi gerektiğini, yaptığı tüm fedakârlıkların bilincinde olduğumu, bir başkasına âşık olduğumu gizleyerek, içinden çıkılmaz bir kaos yaşadığımı bu durumdan çıkmak için mücadele içinde olduğumu söyleyerek onu kısmen ikna ettim. Bu duygu ve ruh haliyle görevimin başına Dersim'e döndüm. Bir haber geldi. "Dokuz"un köyünün yukarısında sebze ve meyvesiyle anılan köyde veya mezrasında, bizim bir taraftarın eşeği Halkın Yolu taraftarı bir köylünün kavaklarını kemirmiş! Kavaklar ağır hasar görünce önce tartışmışlar sonra da kavga etmişler. Husumet büyümüş, köy ikiye ayrılmış ve ortam çok

gerginleşmiş. Gidip tarafları barıştırmam gerekiyordu. Toplantı köyde bir gece vakti büyükçe bir ahırda yapıldı. Köyün ahalisi, çoluk çocuk dâhil herkes oradaydı. Başladım şiir gibi ajitasyona: "Ey benim yoksul, yiğit halkım! Hepiniz düşünceniz ne olursa olsun benim namusum, gururumsunuz. Hepiniz yoksul, hepiniz çaresizsiniz, sizi güçlü kılacak olan bu tür küçük şeylerden yoksulluğun, çaresizliğin acısını birbirinizden çıkarmak değildir. Zalime, faşizme karşı birlik olma, onun zulmünü birlikte yıkma günüdür. Birlik olduğumuz sürece dertlerimiz azalacak, sorunlar azalacak, düşman korkacak... Sonuç olarak zarar gören arkadaşların zararı, eşeğin sahibi tarafından karşılanacak. Eğer gücü yetmezse diğer köylüler bu zararın karşılanmasında mağdura yardım edecek. Var mı itirazı olan?" Alkış, alkış. Taraflar birbiriyle barıştı, gelip kucak- layan, tebrik eden köylüler etrafımda halka oluşturmuştu. Ben çok ama çok mutluydum, tarifi zor bir mutluluktu bu. Ama öte yandan ahırdaki pireler aman vermiyor, saldırıya geçiyordu. Havasızlıktan bunalınca dışarı çıkıp Munzur'u karşıdan gören bir tümseğe oturdum. Belimde 14'lü, elimdeki çakaralmaz tamburalıya yaslanmış, bir sigara yakmış, gökyüzüne bakmaya başladım. Havadaki yıldızlar sanki gökyüzünden inmiş, sini büyüklüğündeki dolunay önüme serilmişti. Munzur'un şavkı bir görünüyor, bir kayboluyordu. Bir de derinden yerini tespit edemediğim bir guguk kuşunun birkaç saniye ara ile derinden "guk, guk" sesi. Yerden mi gökten mi geldiği belli olmayan bu ses sanki beni bir şeylere çağırıyordu. O anda duygularım boşaldı, gözlerim doldu. Mutlulukla karışık bir çaresizlik... Yürek yangını sönmediğinden aklıma Dokuz geldi. Dokuz'un köyü kuş bakışı en fazla yirmi dakika aşağıdaydı, bir aydır görmemiştim, bu köyde yatacağıma orada yatarım, hem sabahki randevu yerime daha yakın, iyi bir uyku uyurum, karnımı doyururum düşüncesiyle kendime gaz verdim. Aslında kendimden de gizlediğim gerçek Dokuz'u görme isteğiydi. Köylülerin tüm ısrarına rağmen önemli randevum olduğunu söyleyip yola çıktım. Yokuş aşağı fundalıklara dalınca yirmi dakika, bilemedin yarım saatte Dokuz'un köyünde olacağımı düşünüyordum. Yokuş aşağı fundalık meşeliğe dalıp yürürken ağaçlar ay ışığını kapatınca ortalık kararadı. Yokuş derinleşti, bir yeri göremiyordum. Dik bir yara gelince kayıp aşağı yuvarlandım. Sırtımdaki tamburalı bir yana, şarjörü bir yana, 14'lü düşmüş, ayakkabımın topuğu kırılmıştı. "Silahları bulamazsam partiye ve yoldaşlara ne söylerim" paniğiyle, el yordamıyla

zifiri karanlıkta aramaya başladım. Ayakkabımın topuğu hariç hepsini buldum ama benim en çok yarım saat sürer dediğim yolculuk iki saati geçti, gece yarısı olmuştu.

Kan ter içinde Dokuz'un köyüne ulaştım. Mevsim yaz olduğu için insanlar damda yatıyordu. Dokuz'un yurtdışında olan babası, anası ve kardeşleri izine gelmişti. Çocuklar damda uyuyor, babası, anası ve Dokuz ayaktaydılar. Dokuz beni görünce sevindi. "Hoş geldin yoldaş, bu ne sürpriz. Epey zamandır görüşemiyorduk. Çok yorgun görünüyorsun, karnın aç mı?" deyince, hazırda bir şeyler varsa yiyeceğimi söyledim. Yoğurt ekmek getirdi ve ocağa çay koydu. Yemek boyunca havadan sudan sohbet edildi. Çay içilirken babası koluma girerek, "Gel kirvem, seninle özel bir konu konuşacağım" diyerek beni bir köşeye çekip başladı konuşmaya: "Yoldaş ben seni Frankfurt'ta ATÖF kongresinde yaptığın o tarihi konuşmandan tanıyorum. Burada görünce gözlerime inanamadım ve çok sevindim. Ben yurtdışında çalışan bir işçiyim ve orada bizim derneğin üyesiyim, kısaca Partizancıyım, yoldaşız. Benim büyük bir sorunum var. Kızımı tanıyorsun (Dokuz'u kasterek), biz ailece yurtdışındayız ama o yalnız başına dedesi ve ebesiyle burada kalıyor. Daha 18 yaşında bir genç, onu yurtdışına götürmek istiyoruz, ama o karşı çıkıyor. Duymuşsundur, hakkında dedikodular çıkardılar. Yoldaş şuna inan ki, ben en yakınımı bir yoldaşımla görsem, yoldaşımdan değil en yakınımdan şüphelenirim. Ama benim kızım daha çocuk, tek başına burada olmuyor. Onu yurtdışına yanımıza almak istiyoruz. Anası perişan. Orada da mücadele var. Ben geldiğimden beri ikna etmeye uğraşıyorum. 'Bana on bin (beş de olabilir) gulden verirsen seninle gelirim' deyince gücüm olmamasına rağmen verdim. Sonra da, 'Ben o parayı silah alınması için partiye verdim, senin gibi bir küçük burjuvayı kandırdım. Ben burada devrimcilik yapıyorum, savaşıyorum. Hiçbir yere gitmem' diyerek beni tersledi. Bu bir babaya yapılır mı, böyle devrimcilik olur mu?" Bunları duyunca dünyam yıkıldı. "En yakınıma inanmam, yoldaşıma inanırım" diyen bir adamın kızına âşık olmuştum ve üstelik evliydim. Bunu benim vicdanım kabul etmez, edemezdi. Nâzım Hikmet'in; "Ne kötüdür insanın aklıyla yüreği arasında çaresiz kalması, ne kötüdür an kadar yakın, bir asır kadar uzak olması, ve bilir misin ne acıdır insanın bildiğini anlatamaması, 'ben' deyip susması 'sen' deyip ağlamaklı olması" diye tarif ettiği

bir ândı. Keşke Dokuz'un babası bana kurşun sıksaydı da o cümleyi kurmasaydı.

Kendimden utandım ve iğrendim. O an her şey, her türlü duygusallık bitti. Elim titriyor, diz kapaklarım tutmuyordu. Ne diyeceğimi şaşırdım, dilim peltekledi. Hemen Dokuz'a seslenerek sertçe, "Buraya gel yoldaş" dedim. Bir şey olacağını anladığı için biraz mahçup şekilde geldi. "Bu insan kim?" diye sertçe sordum. "Babam" dedi. "Ne iş yapar?" "İşçi". "Peki sen bir işçiye 'küçük burjuva' deme yetkisini, üstelik onu kandırma yetkisini nereden alıyorsun? Hele de bu kişi partimizin bir taraftarıyken. Böyle bir emekçi babayı, babasını sevmeyen, ona saygı göstermeyen, halkı nasıl sevecek, ona nasıl güvenecek, halk için nasıl savaşacak?" diyerek kuyruk acımı "Dokuz"dan çıkararak çok ağır konuşuyordum. Gözleri dolan Dokuz, "Haklısın yoldaş" dedi. Babasının elini öptü, özür diledi. Baba kız kucaklaştılar. Baba çok mutlu oldu, bana sarıldı. "Senin gibi yoldaşlarımla gurur duyuyorum" dedi. Ama benim yüreğim, vicdanım korkunç şekilde yaralanmıştı. Bunu kimse tamir edemezdi, kendi vicdanımla kendim hesaplaşıp önce kendimi aklamam lazımdı. O saatten sonra ne aşk kaldı ne meşk. Herkes dam üstündeki yataklarına yattı. Ben ocak başında şaşkın bir halde bu duruma nasıl düştüğümün, bunun hesabını kendi vicdanıma nasıl vereceğimin duygusu içindeydim. Dokuz da yatmak üzere yatağına yöneldiği sırada "Yoldaş, yatma buraya gel. Seninle özel, çok kısa ama çok önemli bir şey konuşmak istiyorum" deyince başladım konuşmaya: Yoldaş, "Bu konuşmayla parti disiplinini çiğniyor ve suç işliyorum. Ama babanla konuşmamdan sonra, vicdanımı rahatlatmak için, sabah insan olarak uyanmak, ayakta kalabilmek için bunu yapmak zorundayım. Yoldaş ben on dakika öncesine kadar sana âşıktım ve bu yüzden karımı boşamayı dahi göze almıştım. Karım ve ben bu yüzden çok eziyet çektik. İşin içinden çıkamadım. Sorunu partiye açıkladım, yoldaşlar da her şeyi biliyor.

Seninle bu konuyu konuşmamı ve konuyu sana açmamı yasakladılar. Ama ben babanla konuştuktan sonra sana bu gerçeği söylemezsem, kendimden bir ömür utanacağım için, parti disiplinini çiğnemek pahasına, vicdan ve ahlak sahibi olmanın, insan olmanın gereği olarak bunu açıklıyorum. Yoldaş, kimseye mutlak bir güven duyma. Lenin'in deyimi ile 'Ölüler dışında herkes hata yapabilir.' Sık sık bana çok güvendiğini belirtiyordun, baban da senden fazla parti-

ye ve bizlere güveniyor. Bu mutlak güven doğru değil. Her an her insanın hiç olmadık bir hata yapabileceği düşüncesinde ve kuşkusunda ol. Bundan sonra sen benim kardeşimsin ve daha sıkı bir yoldaşımsın. Babanla konuşmam, bana insan olmayı, gerçek bir devrimci olmayı hatırlattı. Şimdi git yat." Dokuz konuşmamı hayret ve suskunlukla dinledi. Sözüm bitince ayağa kalkarak; "Hepinizin Allah belasını versin! Gelen bana âşık oluyor, giden bana âşık oluyor" diyerek hiç ummadığım bir tepkiyle yatağına yöneldi. Ona, "Kendini suçlamaya hakkın yok. Bu senin olumsuzluğundan değil, aksine, açık yürekli, samimi ve dürüst olman yüzünden" desem de hiç ses etmeden öfkeyle gitti. Be aptal herif! Daha 18 yaşında, siyasi olarak "geri", kendi bölgesel kültürü ve ahlak anlayışının egemen olduğu bir gence niçin duygularını söylersin? Niçin parti disiplinini çiğnersin? Bu kadar duygusallık olur mu? Bu kadar duygusal bir insan komünist savaşçı olur mu? Git derdini partiye anlat, ona özeleştiri yap değil mi? Bak bakalım başına neler gelecek, nasıl "ırz düşmanı" diye anılacaksın. Bu düşüncelerle ve Dokuz'un o tepkisinden sonra durumun vehametini anladım ama iş işten geçmişti. Sabahı zor ettim. Sabah Dokuz'un sessiz, çok efendi birisi olan dedesi gelerek; "Kirvem hazır sen burada iken köydeki gençleri topla da, biçtiğimiz otlar meydanda kuruyup telef olacak. Yardım edin de elbirliğiyle toplayalım" deyince tamam amca hallederiz, dedim. Çoğunluğu bizim taraftar olan köyün erkek-kız tüm taraftarları yardıma geldi ama içlerinde Dokuz yoktu. O gece evde yatmayıp dayısına giden Dokuz'a haber gönderdim, geldi. Benden uzak duruyor ve hiç konuşmuyordu. Onun bu tavrı diğer insanların da dikkatini çekmişti. Yanına yaklaşıp, "Yoldaş neden böyle yapıp herkesin dikkatini çekiyorsun. Gerçeği sana açıklamasam daha mı doğru olurdu? Her insan hata yapar, âşık da olur, sen hiç roman okumadın mı?" deyince; "Ben senin gibi aşk romanları okuyarak büyüyen bir burjuva çocuğu değilim, ben köylü kızıyım, devrimciyim" diye kestirip atarak benden uzaklaştı.

"Kara haber tez duyulur" misali, olaydan birkaç gün sonra DABK adına soruşturmayı yapan ekibin beni beklediği söylendi. Toplantı odasına girdim. Pala büyük bir tepkiyle, "Sana bacıya bir şey söyleme dendi. Parti kararına rağmen bu disiplinsizliği nasıl yaparsın. Burası İstanbul değil, burada güvendiğin dostların yok (Sanırım İbrahim Ünal ve Sefa Kaçmaz'ı kastediyor). Buradaki kızlar, İstanbul kızlarına

benzemez. Burası Dersim, bunun hesabını partiye vereceksin" deyip bitirince, söze, "Peygamber" girdi: "Beyefendiye, karından niçin boşanıyorsun diye kaç kere sorduk ama cevap vermedi. Beyefendiye daha genç, daha taze biri lazımmış meğer!" deyince dayanamayıp silaha sarılıp, "Benimle dikkatli konuş, ben hâlâ parti üyesiyim. Ağzını bozma" deyip dışarı çıktım. İbrahim Ekinci gelişmeleri derin bir kaygı ve üzüntü ile sessizce izliyordu. Pala arkamdan gelerek yarın Dokuz'un ve benim birimdeki üyelerin katılımıyla bir toplantı yapıp durumu görüşeceklerini söyledi. Çok perişan bir haldeydim, yoldaşların tavrından anladım ki perşembenin gelişi çarşambadan belliydi.

Benim İçin Halk Mahkemesi Kuruluyor

Toplantı Dokuz'un köyünün yanında büyük bir çınar ağacının altında başladı. Başkan Pala, diğer üyeler Peygamber ve İbrahim Ekinci, benim sorumlusu olduğum birimden Sabri (Koçyiğit) ve İngiliz heyetin diğer üyeleriydi. Davacı Dokuz. Ben çok büyük bir suçluluk içinde, bitkin bir vaziyetteydim. Bu duruma düşmek hazmedebileceğim bir durum değildi. Yoldaşların bazıları kızgın, bazıları üzgün beni süzüyorlardı. Siyasi hayatım boyunca özellikle İstanbul'daki çalışma ve pratiğim hem parti hem yoldaşlarım tarafından hep büyük övgü ve beğeni almıştı. Bu başarıların birçoğunda kendi inisiyatifimi kullanmıştım. Buradaki çalışmalarım, özellikle "RS hizbine" ve "5'li mektuba" karşı gösterdiğim çaba, yanı sıra halk toplantılarındaki tavrım sayesinde beğeni ve övgüler devam etmişti. Ama şimdi her şeyini kaybetmiş, en acısı da kendimi tam bir "suçlu" olarak gören bir haldeydim.

İlk sözü bana verdiler. Parti kararına rağmen konuyu Dokuz'a neden açtığımı anlattım. Gerekçem ne olursa olsun parti disiplinini çiğnemenin "küçük burjuva bir duygusallık olduğunu" ve yanlış olduğunu söyleyerek, kısaca ve ayrıntıya fazla girmeden, başım öne eğik bir suçlu gibi savunmamı yaptım. Sonra sözü Dokuz aldı: "Bu burjuva alçak beni İstanbul'a göndererek ailesi ile tanıştırdı. Bazı sohbetlerinde İstanbul'daki mitinglerden ve konuşmalarından bahsederek illegaliteyi ihlal etti. Evli olmasına rağmen benim hakkımda alçakça duygular beslemiş vs." "Uzun", (nerden çıktı) hakaret dolu bir konuşma yaptı. Pala, bu suçlamalara karşı ne söylediğimi sorunca; onu İstanbul'a kendi isteği üzerine gönderdiğimi söyledikten sonra,

"Yoldaşlar, içinizde benim mitinglerdeki konuşmamı dinlemeyen, beni tanımayan var mı? Bırak bizim yoldaşları, 'Palavra Meydanı'nda yürürken diğer siyasetlerden birçok kişinin gerçek adımla hitap edip 'hoş geldin' dediğini bilmiyor musunuz?" diyerek illegaliteyi ihlal etmediğimi savunup, "Yoldaşa sadece bir soru sorup toplantıyı terk edeceğim" dedim. Dokuz'a dönerek, "İki akşam önce benim için babasının yanında nasıl değerlendirme yapmış, ne oldu da iki gece içinde ben bu kadar hakareti hak eden bir duruma geldim. Şu an benim için değerlendirmesi nedir?" diye sorduğumda, aniden öne atılarak, "Alçak, sen kariyerist bir burjuvasın" deyince; dayanamayıp ayağa kalktım. Acı acı gülerek dedim ki, "Yoldaşlar, ben savunmamı yaptım. Değerlendirme sizlerin ve partinindir. Hakkımda verilecek her kararı tanıyorum. İzninizle ben gidiyorum" diyerek toplantıyı gözlerim dolu, bitkin ve çaresizlik içinde terk ettim.

Ertesi gün Pala, "partiyle ilişkimin soruşturma bitene kadar dondurulduğunu, ilişkilerini toparlayıp gelecek yoldaşa devretmemi, sonucu Hasan Amca'nın mezrasında beklememi" söyledi. Gerek Pala'nın gerek Peygamber'in tavrı, yoldaşların suskunluğu ve acıyan bakışlarını gördükçe, örneğini çok görüp yaşadığım sonu tahmin etmeye başladım. Partiden atılırsam İstanbul'a nasıl gideceğimi, orada beni tanıyan yoldaşlarıma ve yıllarca siyasi kavga içinde olduğum diğer siyasetlerin insanlarına, anama, karıma, akrabalarıma, yurtdışında beni tanıyan onca akraba yoldaşa ne diyeceğimi, sokakta nasıl gezeceğimi düşünmekten uyku tutmuyordu. Yemeden içmeden kesilmiştim. Çıkış yoktu. Böyle onursuz yaşamaktansa benden "bu kadarmış" diyerek kafama bir kurşun sıkıp, onurluca ölme düşün- cesi aklımdan çıkmıyordu.

Bu ruh halindeyken bir gün, sanırım Sabri yoldaşla Dokuz'un köyünün yanından geçiyorduk. Dokuz, Munzur'da altında şalvarı üzerinde elbisesiyle akıntıya karşı yüzüyor, anası babası da kıyıda onu izliyordu. Babası bizi görünce ayağa kalkarak büyük bir saygıyla, "Kirveler, buyrun bir şeyler yiyin, dinlenin" deyince, işimizin acele olduğunu ve gitmemiz gerektiğini söyledim. Babası "O zaman elma vereyim, yolda yersiniz" diye el- mayı almaya yönelince, sudan çıkan Dokuz hızla gelerek babasının elinden elmayı kaparak, "Bizim ona verecek bir şeyimiz yok baba" deyince babası, şaşkınlıkla donakaldı, ben kıpkırmızı oldum ve hızla yola devam ettim. Kafamdaki intihar

etme düşüncesi bu olaydan sonra iyice netleşmişti. Yerini bile belirlemiştim. Dokuz'un köyünün karşısında, Munzur'un kıyısındaki büyükçe bir kaya, "A"nın "Partiden ayrılırsan nasıl yaşamayı düşünürdün" diye soru sorup ona yerde çırpınan küçük balığı gösterip "İşte şu balık gibi çırpına çırpına ölürdüm dediğim" yerde, kayaya sırtımı dayayıp kafama sıkacaktım. Bıraktığım notta ise "Partimden, yoldaşlarımdan, halkımdan, anam- dan ve karımdan özür diliyorum. Benden bu kadarmış. Sizlere layık bir komünist olamadım" yazacaktı. Benim kıpkırmızı halimi gören Sabri, "Boş ver yoldaş, genç bir arkadaş o, böyle davranması normal, bu kadar dert etme" diye gönlümü almak istediyse de bende çıt yok. Gittiğimiz yere bir süre sonra gelen Pala, yoldaşların uyarması ya da kendi tahmini olarak "intihar" edeceğim hissiyatıyla koluma girip yürüyerek, "Yoldaş, yanlış anlama. Senden silahını istiyorum" deyince; sert tepki gösterip, "Olmaz, vermem. Hakkımda parti kararı yok" dedim. "Haklısın yoldaş, hakkında bir karar verilmiş değil. Ben silahı bir cezalandırma ya da güvensizlik için istemiyorum. Senin iyiliğin için istiyorum" deyince önce anlamadım. Pala devam etti: "Yoldaş, biz seni dinleyip geçici olarak görevini dondurduk. Daha "iddianame" gelecek, sen "yazılı savunmanı" yapacaksın ki, parti ondan sonra kararını verecek. Biz durumu MK'ya da ilettik. Ama buna rağmen sen partiden dışlanmış gibi çok karamsar ve üzgün görünüyorsun. Komünistlere olaylar karşısında bu kadar çaresiz ve güçsüz olmak yakışmaz. Güçlü olmalısın. Tamam, bir yanlış yaptın, disiplinsizlik yapıp konuyu Dokuz'a açtın. Ama ortada ne şiddet, ne saldırı, ne sarkıntılık var. Duygularını dahi bildirmedin. Verilmiş kesin bir karar yok, biraz sabırlı ol ve güçlü şekilde savunmanı yap. Ben ve yoldaşlar, senin bu suskun ve karamsar halinden şüphelenmeye başladık ve kendine bir şey yapacağından korktuğumuz için silahını istiyorum. Lütfen, silahı bana verir misin?" diyerek uzanıp belimdeki silahı aldı. Pala'nın katı, sekter tavrı gitmişti, bana moral ve güç vererek ikna etmeye çalışıyordu. Onun uzun ikna konuşmasıyla kısmen rahatladım. Pala'nın bu konuşması olmasa ve silahı almasa, büyük ihtimalle bu hatıralarımı yazamamış olacaktım. Kural gereği tüm ilişkilerimi, mühimmat, para gibi üzerimdeki şeyleri devrettim. Yarı karargâh olarak kullandığımız Hasan Amca'nın köyünde partiden gelecek iddianameyi beklemeye başladım. Avurtları çökmüş, omzu düşmüş, dünyası yıkılmış, ruh gibi dolaşan bir adamın sürekli köyde kalması, hem köydeki taraftarların

hem de geçerken uğrayan yoldaşların dikkatini çekmeye başlamıştı. Kimse bir şey sormuyor ama bir şeylerden şüpheleniyordu.

Bir gün Osman Ağa yanında Sabri ve İngiliz'le birlikte geldi. Niçin geldiklerini anladım. Osman'ı görünce hem şaşırdım hem rahatladım. Şaşırdım, çünkü benim onunla organik bağım yoktu ve "araştırma komisyonu"nda değildi. Rahatladım, çünkü kendisi Toptaşı'ndan, cezaevinden en yakın yoldaşımdı, güzel günlerimiz ve güzel dostluklarımız olmuştu. Anamı da eşimi de tanıyordu. Burada karşılaştığımızda aynı dostluk ve güven devam etmişti, beni sevdiğini ve bana güvendiğini düşündüğüm birisiydi. Toplantı odasına girince eski Osman gitmiş, bambaşka birisi gelmişti. Bana düşmana bakar gibi kızgın bir ifade ve kinle bakıyordu. Elinde pelur bir kâğıda yazılmış üç dört satırdan oluşan kısa bir iddianameyi uzatıp, "Bunu oku, 15 gün içinde yazılı olarak savunmanı yap" dedi. İddanameyi alıp okudum; suçlamalar şunlardı: "Kişisel duygusal çıkarlar için illegaliteyi ihlal, parti kararını ihlal, kariyerini kendi burjuva emelleri için kullanma parti tarafından tespit edilmiştir." Ona, "Yoldaş, ben savunmamı yapmadan parti kararını vermiş sanırım. Son cümlede "İddiaların parti tarafından tesbit edildiği" şeklinde kesin bir ifade var" dediğimde, Osman aynı tavırla devam etti. "Çok konuşma. Söyleyeceklerini en geç 15 gün içinde köyde yaz" deyince; "Ben 15 gün burada nasıl kalır, görevim olmadığı halde yoksul halkın ekmeğini nasıl yerim. Zaten burada geçirdiğim süre içinde herkesin dikkati üzerimde, hiçbir yere gitmeden köyde aylak aylak dolaşan biriyim. İstanbul'a gidip savunmamı orada yapmak istiyorum. Çünkü orada istediğim kaynakları ve kitapları bulma olanaklarım var. Senden ricam, tüm parayı partiye teslim ettiğimden yol parası verirseniz sevinirim." Osman ayağa kalkarak azarlar gibi, "Partinin senin gibi adama verecek parası yok. Savunmanı burada yapacaksın, bir yere gitmeyeceksin" deyince; ayağı kalkıp sertçe, "Savunmayı nerede yapacağım benim bileceğim iş" diyerek kapıya yöneldim. Osman'ın bu tavrına, gönül işlerinde çok katı olan, çocuklarını ve eşini İstanbul'da iki göz gecekonduda bırakmanın acısını yaşayan ve bu olaydan dolayı yüzüme karşı en sert eleştiriyi yapan Sabri bile karşı çıktı. Ona, "Osman, sen yoldaşa karşı böyle konuşamazsın. Yoldaş halen partinin bir üyesi, ne demek yol parası veremem. Sen vermezsen ben veririm" deyince, ben gözlerim dolu dolu dışarı çıktım. Arkamdan

gelen Sabri'ye, "Ben gidiyorum yoldaş, haydi eyvallah" dedim. Osman arkamdan bağırıyordu: "Duygusal olmaya gerek yok, savunmanı yap!" Osman'ın bu düşmanca tavrına bir anlam verememiş, bu tavır karşısında yıkılmıştım. Nereden bilebilirdim Osman'ın da aynı kıza âşık olduğunu, hatta sonradan "Dokuz"la evlenip çoluk çocuğa karışacağını!.. Yıllar sonra, Osman'la aynı birimde görev yapmış, kısa süre önce kaybettiğimiz can yoldaşım Nadir Demirçivi'nin yıllar sonra, "Biz karşı çıkmasaydık Osman seni öldürmeyi bile düşünüyordu" diyecek kadar kin duyduğunu nereden bilecektim! Benimki fazla saflık ve duygusallıkmış ve en önemlisi cahillik ve tecrübesizlikmiş. Bana karşı olumsuz tavırların kendi yanlışımdan kaynaklandığını düşünüp kendimi yiyip bitirmiştim.

Kolum kanadım kırık, yaşlı gözlerle Dersim merkeze geldim. İstanbul'a gidecek yol parasını bir tanıdıktan şahsım adına borç istemeyi düşünüyordum. Palavra Meydanı'na yeni varmıştım ki koşarak biri yanıma gelerek koluma girdi. "Kirvem sen beni tanımazsın ama ben senin Frankfurt'ta yaptığın konuşmayı hiç unutmadım. Seni burada gördüğüme çok sevindim. Kirvem çok zayıflamışsın, hasta mısın, kötü görünüyorsun" deyince, mücadelenin yoğunluğundan çok yorulduğumuzu söyledim. "Yoldaş şu parayı al, karnını doyur. Üzerine de giyecek bir şeyler al" diye cebime para koydu. "Olmaz" dedimse de, "Kirvem bu da benim partiye ve yoldaşlarıma bir katkım olsun" deyip yanımdan ayrıldı. Cebimdeki paraya bakınca gözlerime inanamadım; 500 mark. Çok sevindim ve çok duygulandım. Bu paranın 300 markını bir zarfa koyarak, "Osman Ağa, sen bana yol parası vermedin ama halkım beni unutmamış. Almanya'da işçi bir yoldaş bana 500 mark verdi. 200 markını yol parası olarak alıyor, kalanını partiye gönderiyorum" diye bir not yazıp içine koydum. Zarfı iyice bantladıktan sonra, ilk gördüğüm taraftara, bu zarfı hiç açmadan Osman Ağa'ya ulaştırılması için sorumlusuna vermesini söyleyip İstanbul'a geldim.

SOLAN RENKLER

Ver Elini İstanbul

Anam benim perişan halimi görünce şaşırdı, sarılıp ağlamaya başlayınca, onun gönlünü alacak şeyler söyleyip geçiştirdim. Geldiğimin ertesi günü ya da birkaç gün sonra vücudumun hassas yerlerinde, sulu kabarcıklar çıktı. Cerrahpaşa Tıp'ta taraftarlarımız olduğu için oraya gittik. Kadın doktor beni muayene edip yaraları görünce, "Kardeşim, sen bu bünyeye ne yaptın, beden tükenmiş, bu ne gıdasızlık, bu ne stres. Yazık etmişsin kendine" dedi. O sırada odaya kızlı erkekli genç doktor adayları girdi. Hoca onlara dönerek, "İyi ki geldiniz arkadaşlar, simdi size bu hastalığın tipik belirtilerini göstereceğim. Beyefendi külotunuzu aşağı indirir misiniz?" Ben kızarıyor bozarıyor, "indiremem" diyemiyordum. Kafamı yan çevirip külotumu indirdiğimde hoca, elindeki orkestra şeflerinin çubuğuna benzer bir çubukla, apış aramdaki yaraları öğrencilerine gösterip, tıbbi terimlerle bir şeyler anlatmaya başladı. Gıdasızlık ve aşırı stresten dolayı halk dilindeki adı ile "zengin uyuzu" olmuşum. Doktor birkaç gün evden çıkmayıp dinlenmemi, bol bol et, süt, yumurta vb. temel gıdalar almamı, derin uyumamı söyledikten sonra, kısa sürede toparlanacağımı da ekleyerek birkaç ilaç yazıp beni gönderdi.

Sorulara muhatap olmamak için evden çıkmıyordum. Soruşturmayla ilgili ne anama ne eşime bir şey söylememiştim. Fakat dedikodu ben gelmeden İstanbul'a ulaşmış, duymayan kalmadığı gibi yurtdışına bile gitmişti. Anama yurtdışındaki akrabalardan "Veli'yi görüyor musun, bir kız yüzünden partiden atılmış" diye telefonları gelmeye başlamıştı. Gözünü sevdiğim illegalite! Dedikodu hiçbir engel, yasak tanımadan ışık hızıyla yayılıyordu. Eve geldikten birkaç gün sonra okuldan da arkadaşım olan, beni çok iyi tanıyıp pratiğimi

bilen, çok güvenen ve seven İrfan Aşık geldi. İrfan daha bir sempatizanken Partizan dergisi Yazı İşleri Müdürü yapılan ve bu görevi sırasında benim gibi gönül işleri yüzünden partiden dışlanan, 12 Eylül sonrasında on bir yıl gibi uzun bir mahpusluk yaşamını bağımsız ve örgütsüz şekilde tamamlayan, bir vefasızlık örneğiyle siyasetin en ağır zulümlerinden birini görmüş isimsiz bir kardeşimizdi. Ailesi tutucu, imam hatip mezunu olan İrfan aynı zamanda iyi bir güreşçi, gözü kara, kavgayı, dövüşü seven bir yoldaşımdı. Hoşbeşten sonra "Velo bu utanmaz herifler senin hakkında da dedikodu çıkarmışlar. Kız arkadaşımı görmeye Cerrahpaşa Tıp'a gittim. Kantinde konuşurken bizim bir sempatizan "Velo da ırz düşmanı çıktı, partiden attık" deyince kendimi tutamadım, sandalyeyi kafasına geçirdim; Velo böyle bir şey yapmaz, diye. Nedir bu dedikodunun aslı?" deyince ona olayı onun bilmesi gerektiği kadar anlatıp, "Aşk meşk yüzünden bir soruşturma geçirdiğim doğrudur. Ama söz konusu kızla hiçbir ilişkim olmamış, eli elime değmemiştir. Partiden atılma diye bir şey söz konusu değil. Yakında her şey açıklanır ama benim senden ricam, bu konuştuklarımız aramızda kalsın. Hiçbir yerde bu konuyu dillendirme. Hakkımda en ağır lafı duysan da beni savunmaya kalkma, duymamazlıktan gel. Konunun üstüne gidersen, beni savunsan dahi dedikodu yapanların oyununa gelirsin. Bak senin olayında da sen uluorta her yerde kendini savunmaya kalktın. Haklıyken haksız konuma düştün.

Bu olayı duymamış gibi davran, bana yapacağın en büyük iyilik bu olur" diyerek gönderdim. İrfan gittikten sonra akşam anamı ve eşimi yalnız bir odaya çağırarak konuyu açtım ve ikisinden de özür dileyip övgü dolu sözlerle karımın gönlünü almaya çalıştım.

Savunma

"Savunma" sadece siyasi-örgütsel değil, aynı zamanda etik bir haysiyet meselesiydi benim için. Siyasal ve örgütsel hayatım içinde biriktirdiğim sorunları, dertleri tarihe not düşmek hazırlık gerektiriyordu. Gençlik içindeki mücadeleden başlayarak öyle bir koşturma içindeydim ki, teori-pratik dengesi teorinin aleyhine bozulmuştu. Hal böyle olunca da başladım savunmamı yapmak için "dar pratikler" nedeniyle ara verdiğim okumalara başladım. Örgütlediğimiz her kadın arkadaşa okumasını salık verdiğimiz ama malesef benim de

tam olarak okumadığım Bebel'in *"Kadın ve Sosyalizm"* kitabından başladım okumaya. Engels'in *"Devletin, Ailenin ve Özel Mülkiyetin Kökeni"*ni, Clara Zetkin'in bu konu ile ilgili Lenin'le diyaloglarını, Marx'ın "aşk ve evlilik" üzerine mektup ve yazılarını, özetle savunmama zemin olacak ne bulabildiysem, ne gerekli gördüysem okumaya başladım. Evden dışarı fazla çıkmıyor, iyi besleniyor, iyi uyuyor, iyi okuyordum. Her yeni kitaptan sonra kendime geliyor, ufkum açılıyordu, karanlıklar aydınlanıyor, çözemediğim her soruna çözüm bulabiliyordum. Moralim gittikçe düzeliyor ve işin en iyi tarafı, şimdiye dek teoriden, siyasetten, Marksizm'den, onun ahlak ve biliminden bihaber olduğumu gördükçe, her kitap bana "ilkel feodal ahlâkı" yerle bir edecek bir cephane ve enerji sağlıyordu. Okudukça ilkelliğimden ve çektiğim acılardan utandım. Örgütün "kadın sorununa" ilişkin net bir bakışı ve kararı olmamasına rağmen, bölgelerdeki sorumlu kişilerin ve kadroların genellikle kendi feodal, yarı-feodal, küçük burjuva ahlak anlayışını partinin anlayışı gibi sunmasının geri, o kadar ilkel olduğunu, bırakalım komünist olmayı sıradan bir burjuvanın dahi çok gerisinde, "ahlak" adına ahlaksızlığı özendiren, bilime, hayata ve onun gerçeğine çok uzak bir yaklaşım olduğunu kavradım. Bu nedenle de savunmamda, "En iyi savunma saldırıdır!" cümlesinden hareketle kendimi savunmaya değil, bu anlayışa saldırmaya karar verdim.

Savunmamı üç ayak üzerine oturtmuştum. Birincisi; "Komünist kimdir ve komünist ahlak nasıl olmalıdır?" İkincisi; buradan yola çıkarak, "Parti nedir, ne olmalıdır, parti ve kadro arasındaki işleyiş ve disiplin nasıl olmalıdır?" Son olarak da, hayatın ve bilimin gerçeklerine uymayan kadın ve aşka bakış ve bu anlayışın, onlarca parti kadro ve sempatizanının siyasi geleceklerini nasıl kararttığını, onurlarını kırarak onları hayat karşısında nasıl bezgin, kırgın, travmatik kişilere dönüştürdüğünü, bizzat yaptığım soruşturmalardan örneklerle sıraladım. Bu feodal anlayışın bu alanda sınırlı kalmayıp partinin kadro ve taraftarlarında dedikodu üretme, bazı kişi ve olayları efsaneleştirme ve bu temelde propaganda yapma sonucu doğurduğunu gösterdim. Doğru görmediği düşünceyi araştırıp irdelemeden, siyasi, ideolojik bir çözüm üretmeden geçmişe sığınma, eylemi ve kişiyi olmadık şekilde yüceltip siyasi anlayışı ve teoriyi öteleme, siyaset ve mücadele yerine dedikodu ve söylenti üretme tavrının bu anlayış-

la ilişkisini ortaya koydum. Bu konuda parti içinde belli yoldaşların farklı davranış ve çabası olmasına rağmen, parti kadrolarının önemli bir kısmının yarı köylü, yarı şehirli küçük burjuva unsurlardan oluşmasının, o ahlak ve kültürden sıyrılamayışın parti içi dedikoduların, feodal akraba ilişkilerinin bu anlayışla gerçeğe dönüştüğünü kendimce sergiledim. Teoriden çok dar pratiğin ve silahın esas alınmasını ve kutsanmasını, hasbelkader eyleme bulaşmış olanların bile yüceltilip parti içinde sorumlu mevkilere getirilmesini, onların bilim dışı hotzotçu bir anlayışla belli mevkilere gelip, kadro ve taraftarların güvenini zedeleyip, birçok sorunun kaynağı olduğunu örneklerle açıkladım. Böylece özelde parti kadrolarında, genelde de partide feodal kültürün aşılamadığını ileri sürdüm.

Bu ağır eleştiri bölümünden sonra pratik anlayışa gelip gerek İbrahim Kaypakkaya yoldaşta gerekse partinin yazılı bir belgesinde "evlilik ve aşk" üzerine bir şey olmamasına rağmen o dönem savunulan ve parti kadrolarının uyması istenilen anlayışı yarı mizahi bir dille eleştirerek devam ettim. O zaman ki anlayışa göre, bir parti üyesi ancak bir partiliyle evlenebilirdi. Önce evlenmek istediği partiliyi kendi çalıştığı organa bildirir, organ onaylarsa üst organa bildirir, o da onaylarsa o kişinin çalıştığı birim haberdar edilir, onun da organı, üst organı onaylarsa bu evlilik meşru ve parti anlayışına uygun kabul edilirdi. Bu anlayışı en geri feodal gelenek olan "görücü usulü" ile benzerliği üzerinden eleştirmiştim. "Görücü usulde" pek çok toplumsal ve ailesel hiyerarşiden sonra ilişki onaylanıp "kutsal izdivaç" gerçekleşiyordu. Kendisini Marksist bir bilimsel anlayışla başta kendisi olmak üzere yaşadığı hayatı değiştirip dönüştüren bir komünistin devrimci olduğundan yola çıkarak, hayatını, kimle, ne zaman ne konuşacağını, nasıl yatıp kalkacağını, ne kadar birlikte olup ne zaman ayrılacağını kendisinin belirlemesi gerektiğini söyleyip, "Yoldaşların apış arasından değil, düşünce ve ona uygun eylemleri ve pratikleri ile" eleştirilmeleri ve gerekirse yargılanmaları gerektiğinin altını çizdim. Aşk hayatını bile kendi tercihlerine göre yapmayan birinin bu davranışının her pratiğine yansıyacağı, teoride, pratikte açık vereceğini anlatıp, iki insanın sırf düşünce olarak değil ten/beden olarak da birbirini yakından tanımasını savundum. Âşık olmamın ve bu süreçte yaşadığım duyguların doğal insani duygular olduğunu belirterek, yanlışımın Dokuz'a ilgi duymaktan çok kendimin de

bu ilkel feodal anlayıştan kurtulamayıp kendimi boş yere helak etmek, sağlığımı ve çalışmalarımı aksatmak olduğunu, bu olayın bütünü içinde tek hatamın partinin yetkili organınca verilen emre, yani karar gelene kadar konuyu Dokuz'a açmama talimatına uymamak olduğu konusunda özeleştiri yaptım. Bu davranışımın kaynağında ise geçmişte yarı özerk bir şekilde legal alanda çalışmamdan gelen bir alışkanlıkla kendime aşırı güven duymam, kendi duygusallığımı ve doğrumu parti disiplininin üstünde görmem olarak açıkladım. Özetle bunları içeren 40 sayfalık uzun bir siyasi ve pratik savunma yaptım. İşin en acı yanı da, geceleri geç saate kadar bu savunmayı daktiloya çeken kişinin, sabah erken işe giden, işten geldikten sonra da evin işleriyle uğraşan fedakâr eşim olmasıydı.

Sonradan duyduğuma göre savunmamdaki bakış açısı DABK tarafından yayınlanıp dağıtılmış, fakat "İki insanın ten ve duygu pratik olarak da birbirini tanıması ve evliliğe karar vermeden belli bir süre birlikte yaşaması düşüncesi" bu "adam" burjuva "serbest aşkı" savunuyor denilerek yazı kısa süre sonra geri çekilmiş. Savunmayı göndereli birkaç ay olduğu halde arayan soran yoktu. Bunun üzerine Dersim'e gidip üç beş gün kaldımsa da ilişki kuramadan geri dönerken Dersim-Elazığ arasında otobüse Kıvırcık bindi. Otobüs kalabalıktı, ayakta yolculuk ediyordu. Yanına yaklaşıp sitem ettim: "İbo, benim bu soruşturma ne oldu. Aylardır İstanbul'da oturuyorum. Haydi diğerleri beni fazla yakınen tanımıyor, sende mi tanımıyorsun? Bilmiyor musun benim okulda bile aşk meşk işleriyle ilgilenmediğimi ve beceremediğimi? Anlatmıyor musun bunları vatandaşlara?" Merkez komitede olduğunu tahmin ettiğim "Kıvırcık" (İbrahim Ünal), "Velo, valla kesin bir bilgim yok ama sanırım yakında netice sana bildirilir" diye olayı savuşturdu. Daha sonra tekrar Dersim'e gittim ama yine kimseyle temas kuramadım. Uzun uğraşlardan sonra Osman'ı bulup soruşturma sonucunu sorduğumda yine düşmanca tavırlarla beni tersleyerek konuyla ilgili bir şey bilmediğini, kendisine değil başkalarına sormam gerektiğini söyleyip beni gönderdi. Osman'la son görüşmemizden farklı olarak bu karşılaşmamızda bende üzülmenin zerresi yoktu ve ona acıyarak bakıyordum. Ertesi gün şehir meydanında tam İstanbul otobüsüne binerken soruşturma komisyonu başkanı Pala'yı görünce çok sevindim, hemen yanına giderek, soruşturma sonucunu öğrenmek için ikinci kez geldiğimi söyledi-

ğimde, Pala sertçe, "Bilmiyorum kardeşim, benim partiyle ilgim kalmadı. Ben ayrıldım" demez mi? Şaşırıp kaldım, hey gidi hayat, hey gidi siyaset! Partiyi Kaypakkaya'dan sonra özellikle İstanbul'da tekrar toparlayan, Halkın Birliği ayrılığı başta olmak üzere tüm bölünmelerde çok katı ve fanatik bir şekilde "İbrahim çizgisinin" en dogmatik ve sekter savunucusu rolünü oynayan önder kadrolardan biri olan Pala, benden önce partiyi terk etmişti. İnanılması zor, enteresan bir durumdu. Sonradan öğrendik ki, parti içinde başta MK'da olmak üzere tüm kadro ve organlarda kıran kırana bir kavga sürüyormuş. O toz bulutu içinde kim hatırlar Velo'nun savunmasını! Ben kendime ilgisizliğin merakındayken ve soruşturmanın izini sürerken meğer MK'da herkes birbirine karşı kılıç kuşanmış!

Bu siyasi kavganın bilgisini çok sonra cezaevinde öğrenecektim. Başını iki MK üyesinin, yurttışından İsa ile Sefa'nın çektiği bu kavga "Bolşevik ayrılığı" ile bitmiş. Siyasi, ideolojik kavganın bu kadar hızlı ve kıran kırana olduğu günlerde Abdi'nin soruşturması kimin umurundaydı? Dönüp İstanbul'a geldim. Ama gerek savunmam sırasında okuduğum kitapların etkisi gerekse Dersim'de yaşayıp pratikte gördüğüm kadroların siyasi geriliği, davranışları, maddi ve siyasi çözümsüzlük, ilgisizlik ve içten içe çürüme nedeniyle büyük hayallerle ve şevkle gittiğim Dersim'den güveni sarsılmış, kolu kanadı kırılmış ve biraz da tepkiyle döndüm. Bu siyasi ideolojik anlayışla cepheden mücadele edilmesi fikri ağır basmaya başladı. Artık böyle bir ilişkiler ağında soruşturma sonucunda alacağım cezayı fazla önemsemiyordum.

Bir türlü ilişki kuramayınca, diğer yoldaşların ne düşündüğünü anlamak ve belki bir ilişki yakalarım diye 1 Mayıs Mahallesi'ne gittim. Dersim'e gitmeden önce mahallede tartışmalara katıldığım için mahalledeki sorumluları ve yoldaşların birçoğunu tanıyordum. Önce tesadüfen günlerce tartışarak ikna ettiğim ve birkaç arkadaşıyla birlikte HK'dan ayrılıp 5-10 tane 14'lü silahlarıyla bizim saflara katılan Apo olarak tanıdığım gerçek isminde Gıyasetdin kesin olmamakla birlikde soyadı sanırım Yılmaz olan yoldaşı gördüm(Bu kardeşim cezaevinden çıktıktan sonra kimi duyuma göre intihar etmiş, kimi yoldaşlara göre ise öldürülüp intihar süsü verilmiş) . Onun üzerinden mahalle sorumlusu kod adı "Atatürk" İrfan Gültekin yoldaşa ulaştım. Yoldaş, dedikoduyu duyduğu için olmalı hiçbir siyasi konuya girmeden sadece hal hatır sorarak, Sabri Koçyiğit'in

mahalledeki evinde olduğunu söyleyince çok şaşırıp beni ona götürmesini söyledim Tabi İstanbul bölgesinin en karışık bir süreçte olduğunu bilmiyordum.. Yoldaş bana evi gösterdi ama kendi gelmedi. Sabri beni görünce çok sevindi. Evde aylardır görmediği eşi ve iki oğlu vardı. Biraz hoşbeşten sonra ona çabalarımı anlatıp ilişki kuramadığımı söyledim. Meğer Sabri de dert küpüymüş, bir dokundum bin ah işittim: "İlgilenmezler yoldaş, kimle, neyle ilgilendiler ki senle ilgilensin bu alçak oportünistler. Partiyi mahvettiler" diyerek kin kusmaya başladı. Birlikte çalıştığımız dönemde de partiyi ve MK'yı eleştiren biriydi ama bu kez cepheden saldırıyordu. Onu biraz şaşkınlıkla, yorum yapmadan dinledim. Sabri, "İstanbul'da önemli bir grup yoldaş bu oportünist, pasif insanlarla yollarını ayırmış ve Geçici Koordinasyon Komitesi (GKK) olarak partiyi bunlardan kurtarmak için ayrı bir yapı oluşturmuş. Ben de onlara ve düşüncelerine sıcak bakıyorum. Yayınladıkları deklarasyon burada" diyerek yazıyı okumam için uzattı. Yazıda, partinin siyasi ve ideolojik temel konularına ilişkin önemli bir şey yoktu. MK'nın halk savaşını başlatmakta yetersiz kaldığı, gerekli çabayı göstermediği, pasif ve tembel, rahatına düşkün oportünistler oldukları, askeri eylem için verilen hiçbir istihbaratı değerlendirmeyip hiçbir eylemi gerçekleştirmedikleri, Kaypakkaya'nın düşüncelerini pratiğe geçirmeyerek partiyi tasfiye yoluna girdikleri yazıyordu. Sonra da kendilerinin İbrahim Kaypakkaya'nın "kızıl yolunda" partiyi tekrar inşa edip halk savaşını başlatacaklarını anlatıyordu. Ama "Ülkenin yarı-feodal olduğu, feodalizmin baş çelişki sayıldığı, buradan hareketle köylülüğün temel alındığı halk savaşı, kızıl siyasi üsler" gibi karşı çıktığım siyasi çizgiyi, bu yeni oluşum daha keskin, daha sol ama daha içi boş bir şekilde savunuyordu. Yani soruna ve çözüme tamamen "sol oportünist", "yarı anarşist" ve yarı Rus Narondik"leri gibi bakıyorlar, benim düşüncemin zıttı olarak yaklaşıyorlardı.

Yazıyı okuyunca Sabri'ye döndüm. "Yoldaş, senle birlikte bir iki senedir dağdayız. Bu arkadaşların yazısını nasıl ciddiye alırsın. Mevcut yapının hantal, çözüm üretmeyen, partiyi ilerletmeyip gittikçe çözümsüzlüğe doğru götürdüğü doğru. Ama çözüm bu arkadaşların söylediği mi yoksa sorunun aslı tam da bunların keskin sloganlar halinde savunduğu düşünceler mi? Bu düşünceler hayata uymadığı için parti hareketsiz ve hantal, içe kapalı kalıyor. Sen dağdaki tüm

çalışman boyunca kaç toprak ağası gördün? Çin'deki gibi devletin otoritesinin olmadığı, tek gücün mahalli toprak derebeylerinde olduğu kaç bölge gördün? Devletin polisi, askeri, karakolu her yerde hazır ve nazırdı. Ayrıca temel gıdalara yapılan her zam köylüyü canevinden vuruyordu. Bizim savunduğumuz yapıya kısmen "Doğu" ve "Güneydoğu" denilen Kürtdisdan bölgesine uyuyor ama orada da "milli mesele" toprak meselesinin üstünde seyrediyor ve Kürt örgütleri bölgeye hâkim. Bizim bu konuda Kaypakkaya'nın yazdıklarını geliştirip günün şartlarına uyarlamamız gerekmiyor mu?" dediğimde tartışma birkaç saat uzadı. Daha sonra Sabri o arkadaşlara katıldı, onlarla çalışıp yakalandığında bunun bedelini gördüğü ağır işkence ve yattığı 10 yılı aşkın cezaevi süreciyle ödedi.

Her ne kadar partide dogmatik bulduğum düşüncelere cepheden savaşmayı düşünsem de buna uygun ne siyasi ilişkim ne de teorik gücüm vardı. Arayış içindeydim ama günlük geçim sıkıntısı da had safhadaydı; evimiz kira, babam emekli, evde benden başka herkes eşim, iki kız kardeşim ve anam çalışıyor, yaşamlarını ucu ucuna idame ettiriyorlardı. Bu devran böyle dönmez düşüncesiyle partiyle ilişkisini benden önce koparmış, zamanında benim örgütlediğim kadim dost Halit'i buldum. Ama o da benim gibi işsizdi ve Beyoğlu'nda Fransız Konsolosluğu'nun arka sokağında dükkanı olan rahmetli kurt tüccar Celal'in yanına takılıyordu. Oraya gidip durumu anlatıp, iş istedim. Halit'in çocukluk okul arkadaşı kadim dostu Zeki'nin babası Pirelli lastik fabrikasında önemli bir konumdaydı. Fabrikadaki "Atık hurda bakır tellerin piyasada müşterisi çokmuş, o işi yapalım" deyince aklıma yattı. Fabrikadan aldığımız telleri Bayrampaşa'da tuttuğumuz depoya taşıdık ama bakır telin ruloları açılınca ne içeri sokabildik ne toplayabildik. Rahmetli enişte İsrafil'in yardımıyla günlerce uğraşıp depolayabildik.

O günlerde Beyoğlu'nda kurt tüccar Celal'in dükkanında otururken Vecdi Tapşın önümden geçti, arkasından koşup yakaladım. Beni görünce maden bulmuş gibi sevindi, en yakın kahveye oturunca başladı anlatmaya: "Yoldaş, günlerdir seni bulmak için uğraşıyorduk, ne büyük tesadüf. Yoldaş, bu tasfiyeci namussuzlar senin gibi Kaypakkaya'ya sadık, çalışkan, yiğit tüm yoldaşları bir kulp takarak partiden uzaklaştırıyorlar. Senin olayı da biliyoruz, senin hiçbir suçun yok. Seni hemen sorumlu yoldaşla buluşturayım. Bizle irtibata

geç. Partiyi bu hainlerden kurtaralım." Bir taraftan bana övgüler düzüyor, diğer taraftan ne yapacaklarını gayet heyecanlı, inanmış vaziyette anlatıyor, aklınca beni ikna etmeye çalışıyordu. Yarım saate yakın susarak onu dinledim. Sonra da, "Sarı arkadaş konuşman bittiyse ben de konuşmak istiyorum" diyerek başladım. "Görüşlerinizi kaleme aldığınız yazıyı okudum, seni de dinledim. Ben de partiyi eleştiriyorum ama görüşlerimiz ve çözüm önerilerimiz birbirine gece ve gündüzün farklı olduğu kadar uzak. Erzurum'da limon yetişmeyeceği, Antalya'ya kar yağmayacağı ne kadar gerçekse, bunlar birbirine ne kadar uzaksa, benim düşüncem de sizden o kadar uzak. Sorumlu yoldaşınla görüşmeyi gereksiz buluyorum. Ama sorumlu yoldaşına iletmen için diyorum ki, gittiğiniz yol yanlış. Hem de o kadar yanlış ve çözümsüz ki bu gidiş birçok yoldaşın canına mal olacak, kalanları da ihanete kadar götürecek. Bu yoldan vazgeçin. Bu hayatın gerçeğinden tamamen uzak, yarı anarşist, yarı narondik bir ihanet çizgisidir." Vecdi bu konuşmadan kısa bir süre sonra yakalanarak hareketin en alçak, en hain itirafçılarından biri oldu. Birçok yoldaşını ele verdiği gibi birçoğunun sorgulanmasına bizzat katıldığını duydum. Bu da yetmezmiş gibi tahliye olacak birçok yoldaş bununla yüzleştirilip "başka suçu var mı" diye buna danışıldı, onun verdiği ifadelerle pek çok arkadaşın tekrar cezaevine konulduğu duyumunu aldım.

Biz hurda işini kıvıramadık, aç sefil geziyoruz. Tesadüfen Pos lakaplı Amerika grubundan M.ye rastladım. Kendisi bir dönem basın yayından sorumlu iken Erhan Gençer'in sorumluluğunda kısa bir süre aynı birimde çalışmıştık. O da partiden uzaklaşmış, kimya işi yapan '68 kuşağından bir arkadaşının yanında çalışıyor. Bana sen de gel bize takıl, arkadaşın işi iyi. Başladık Mecidiyeköy'de Kuzu İş Hanı'ndaki bilmem ne kimya yazan işyerine gidip gelmeye. Bir gün patron, "Veli arkadaş Mersin'de bir kooparatife bir kamyon kimyevi gübre sattık. Kamyonla birlikte Mersin'e gidip parayı tahsil et" dedi ve ekledi: "Ama kamyondaki gübre konuştuğumuzdan 250 kilo fazla yüklenmiş, o fazlalığın parasını da alabilirsen o para da senin olsun." Ertesi sabah kamyon şoförü ile birlikte çıktık yola. Kozan yokuşuna tırmanmadan önce yoğun kar nedeniyle yolun kapalı olduğu bildirildi. O gece arabada yattık, sabah yola devam ettik, karnımız aç, yokuşu çıkınca yol boyu konaklama yerleri var. Ben şoföre dur yemek yiyelim diyorum; şöför, abi sabret ben daha güzel bir yer biliyorum

diye yola devam etti. En sonunda Tarsus-Adana yol ayrımına 10-15 km kala bir mola yerinde durdu. Ben yemek siparişi verdim. Şoför arkaya dolanıp gözden kayboldu ben yemeği yedim seninki hala yok. Bir süre sonra geldi. Abi karnını doyurdun mu deyince evet dedim. Gel sana bir şey göstereceğim diyerek beni de lokantanın arkasına götürdü. Arkada bir masada birkaç kadın oturuyor. Abi içlerinden birini beğen iki gündür yoldayız, sende rahatla dedi. Ben şaşkın halde yok kardeşim ben o işlere bakmam, kalk hemen gidelim, beni buraya gelebilmek için mi hiçbir mola yerine uğramayıp aç bıraktın diye sinirlenip haydi gidiyoruz dedim. Evet Tarsus'a en fazla 15 km uzakta ana yol üzerinde sıkıyönetim şartlarında açık kerhane. İşte memleketimden insan manzaraları. Gece geç vakit Mersine vardık.

Yine arabada sabahladık. Malı teslim edeceğim adamı buldum. Adama malı teslim ettikten sonra adam gel bir yemek yiyelim, parayı sana orada teslim ederim, dedi. Gittik Mersin Büyük Oteli'nin denize bakan lokantasına. Garson geldi, ne alırsınız deyince adam buranın kuşu meşhurdur istersen önce birer kuş alalım deyince içimden ulan bir pezevenge daha rastladım. Herhalde bu da kadın isteyecek diye sertçe hayır ben kuş muş almam, parayı ver ben kalkayım dedim. Adam illaha bir şey ye olmaz karnın açtır deyince tamam ben de döner alayım dedim. Sonra bir tabak içinde bıldırcın büyüklüğünde kızarmış kuş gelince kuşun ne olduğunu anladım. Meğer Mersin'e özel bir kuşmuş gelen. Yemekten sonra adam çantadan 250 bin lira gübre parasını verdi. Ben ağbi 250 kilo fazla yüklenmiş onun parasını da ayrıca bana ver. Patron 'bu seyahatime karşılık o fazlalığın parası senin ücretin' dedi. Abi ben gariban çalışan evli biriyim o parayı lütfen kesme dediysem de şeytan kılıklı pislik herif bir kuruş fazla vermem o sizin sorununuz fazla yükleme yapmasaydınız diyerek, tüm ikna çabalarıma rağmen havamı aldım. Sonraki günlere yine firmanın imal etdiği sanayi deterjanını benzinci, benzinci dolanıp satmaya çalıştım, hatta Halit'in okul arkadaşı büyük patronun fabrikasına da gittim, patronda beni kırmamak için 5-10 kilo aldı. En kârlı satışı da orada yaptım. Bu çaresizlik ve ilişki kopukluğu devam ediyor.

Olumsuz süreç devam ederken, bir akşam evde, 23.00 haberlerinde ilk haber olarak İbrahim Ünal'ın yakalandığı haberini duyduk. Bugün gibi hatırımda, spiker şunları söyledi: "Hozat kırsalında TKP/ML-TİKKO'nun üst düzey yöneticilerinden Ankara ili Yenipa-

zar ilçesi nüfusuna kayıtlı İbrahim Ünal yakalandı." Evin bir evladı ölmüşçesine üzüntüyle karşılandı. Anam ağlamaya başladı. Ben de tarif edilmez bir üzüntü içindeydim. Çünkü İbrahim, öğrencilik yıllarından beri birçok eylemde birlikte olduğum, parti içinde en güvendiğim yoldaşlardan olduğu kadar en özelimi paylaştığım bir sırdaşım, dostum, okul arkadaşımdı. Bu dostluk cezaevinden çıktıktan sonra aynı şekilde devam etti, ama sonradan gelişen olaylar, savrulmalar ilişkimizde bazı acı veren iniş çıkışlara sebep olsa da hâlâ aynı dostluk devam etmekte.

12 Eylül ve Sonrası

Partiyle ilişki kuramadan aç-sefil ne yapacağımı bilmeden serseri mayın gibi ortalıkta kalmıştım. Bir sigorta şirketinde iş bulan Halit beni arayarak, "Gel Seni Keşan'a götüreyim, orada benim enişte hâkim. Onlar tatilde, ev boş" deyince canıma minnet. Atladık sigorta şirketinin Halit'e verdiği otomobille, ver elini Keşan. Akşam Halit'in aldığı şarabı içerek geç vakte kadar sohbetten sonra çakırkeyif olup yattık. Sabahın köründe Halit, "Veli kalk, şehir hoparlörlerinde mehter marşı çalınıyor, yer yerinden oynuyor" diye beni uyandırdı. TV'yi açtık, Hasan Mutlucan türkü söylüyordu. Ardından sıkıyönetim bildirileri ve talimatları okundu. Apartman iki katlı, dört daireli apartmanın iki dairesinde subay, ikisinde hâkim oturuyordu. Bizim kaldığımız daire alt katta olduğundan gireni çıkanı camdan görüyorduk. Evden ilk olarak sorgu hâkimi olan komşu çıktı. Adam kapıyı açıp adımını dışarı atınca askerin biri silahını doğrultarak, "Ellerini kaldır, sokağa çıkma yasağı var, ne işin var dışarıda" diye bağırdı. O da "Ben sorgu hâkimiyim, işe gitmem gerek, gerekirse kimliğimi göstereyim" dese de asker, "Başlatma hâkimine, gir içeri yoksa vururum" diyordu. Hakim baktı ki papuç pahalı içeri girdi. Hem TV'den hem hoparlörden hangi saatlerde dışarı çıkma yasağı olduğu anons ediliyor ama her şehirde kendi durumuna göre halk ihtiyacını görsün diye belli saatlerde izin veriliyordu. Öğleden sonra bir ya da iki saatliğine dışarı çıkmak serbest olunca Halit'e enişteşinin aracını alıp Keşan'da turlayıp hem bilgi edinmeyi hem de yarına kadar da yetecek nevaleyi almayı önerdim. Camında "Keşan ağır ceza hâkimi" yazan araca kurulup vakur bir şekilde Keşan sokaklarını kolaçan ettik. Sokağa çıkma yasağı yüzünden iki gün Keşan'da kalmak zorunda kal-

dık. Yasak biraz gevşeyince İstanbul'a yola çıkıp bir iki kimlik kontrolünden sonra sağ salim İstanbul'a ulaştık.

12 Eylül 1980 darbesinden kısa bir süre sonra aylardır partiden beklediğim randevu nihayet geldi. Randevuya gelen Erhan Gençer'le birbirimizi tanıyorduk. Erhan'ın MK'da olduğunu tahmin ediyordum. Hoşbeşten sonra yılan hikâyesine dönen benim soruşturmanın sonucunu açıkladı: "Velo, partimiz, parti kararına rağmen konuyu Dokuz'a açmanın, gerekçen ne olursa olsun disiplinsizlik olduğu tespitini yaparak sana bu davranışından dolayı bir ihtar cezası verilmesini kararlaştırdı. Ayrıca soruşturmanın bu kadar uzayıp aylarca parti çalışmasından ayrı kalmanla ilgili olarak, her ne kadar partinin diğer sorunları ağır bassa da, sana özeleştiri yaptı." Diğer konularla devam ettikten sonra da, "Yoldaş, senin aranma durumun yok sanırım. Senin Suriye'ye gitmen gerekiyor, orada bir yoldaşımız hasta, onun Türkiye'ye gelmesi gerekiyor, pasaport işlemlerine başla" deyince; "Yoldaş, Suriye vize istiyor. Benim Irak ve Suriye'ye ihracat yapan bir işadamı tanıdığım var, ona bile aylarca bekletip araştırmadan sonra vize veriyorlar. MİT oraya giden herkesi didik didik araştırıyor. Öte yandan bana yansıyan bir aranma durumum yok ama dernekten dolayı pek çok davam sürüyor. Tutuklama kararı çıkmış da olabilir, konuyu bir daha araştırıp neticeyi sana bildireyim" diyerek ayrıldım. Sonraki günlerde, ne için buluştuğumuzu hatırlamadığım, Zeytinburnu tarafında Süleyman Cihan yoldaşla hem yürüyüp hem konuştuğumuz çok kısa bir görüşmemiz oldu. Bu Süleyman yoldaşın yakalanıp işkencede katledilmesinden önce son görüşümdü. Sonraki günlerde Erhan'la tekrar buluştuk. Suriye'ye gitme işinden vazgeçildiğini, benim Dersim'e gidip orada yoldaşların vereceği bir görevde çalışmaya devam edeceğimi bildirince aldım sazı elime: "Sen ne diyorsun yoldaş. Bu soruşturma olayı bırak Dersim'i, İstanbul'da dahi herkesin diline düşmüş durumda. Herkes 'Veli bir kıza âşık olmuş, bu yüzden partiden atılmış' diye konuşuyor. Ben orada, Dersim'deki dedikoduları, bu tür olaylara halkın ve taraftarın nasıl tepki verdiğini, nasıl dedikodu ürettiklerini çok acı olarak yaşadım. Ben nasıl orada çalışma yürütürüm, halka ve taraftarlara nasıl güven veririm. Her önüme gelene kendimi anlatıp savunma mı yapacağım. Sonra ne işim var bu Dersim'de, orada ne işe yararım bu olağanüstü şartlarda, bir daha düşünün. Soruşturmadan önce "İhtiyar Amca'ya"

(Ali Yavuz Çengel) orada verimli olamadığımı, legal olarak kendi alanımda bir göreve verilmesini talep etmiş, o da kabul etmişti. Her ne kadar hukuki olarak ciddi aranır bir durumum olmasa da askeri cunta önüne geleni tutukluyor. Beni tanımayan yok İstanbul'da, yolda sıradan bir polis bile beni tanıyıp yakalayabilir. Ama maalesef ben hâlâ ortalıkta deli dana gibi dolanıyor, çoğu zaman kendi evimde kalmak zorunda kalıyorum. Bu benim için de parti için de büyük risk. Benim bu ortamda neyi yapıp neyi yapamayacağım biliniyor. Tüm demokratik kurumların kapatıldığı bir ortamda, bırak Dersim'i ben Türkiye'de ne işe yararım, söyler misin bana?"

Bunun üzerine Erhan; "Haklısın yoldaş, seni yurtdışına göndermek gerek ama sen yaptığın savunmanda, 'Ben bundan sonra savunduğum doğruları, her ortamda savunacağım' demişsin ve partinin halen kabul gören örgütsel ve siyasi anlayışına uymayan görüşlerin var. Gerçi savunduğun görüşlerin bir kısmı partide de tartışılıyor ama bize garanti eder misin bu görüşlerini sadece kendi sorumlunla paylaşacağını, senin alt biriminde ve taraftarlar önünde savunmayacağını" deyince; "Hayır. Ben inanmadığım bir şeyi bir başkasına anlatamam, yalan söyleyemem, onun acısını çok çektim" diyerek ısrar ettiğimde; bundan sonrasını benim bileceğimi, bu durumda yurtdışına çıkma konusunda bana yardımcı olamayacaklarını söyledi. "Ben başımın çaresine bakarım" dedim ve ayrıldık. Böylece ipler koptu. Böylece herkesin tanıdığı, sevdiği, zevk ve heyecanla dinleyip gururlandığı ajitatör, partinin tek yasal sözcüsü Velo 12 Eylül'de o şartlarda ortada kaldı. O anda Kıvırcık'ın anama söylediği söz aklıma geldi: "Ana, bu zor günlerde bir Velo'ya sahip çıkamazsak!" Erhan'ın bu davranışından hiç alınmadım. Biliyorum, parti içi kavga o kadar ileri boyutta, güvensizlik had safhadaydı ki, benim partiye ve ilişkilere güvenim oldukça zedelenmişti. En iyisi kendi göbeğimi kendim kesmek, duruşumdan, düşüncemden taviz vermeden, siyasi mücadeleye doğru bulduğum şekilde gücüm oranında devam etmekti.

Tutuklamalar ve baskılar bütün hızıyla sürüyordu. Diğer örgütlerin ileri gelenleri dökülüyor, korku, panik, teslimiyet almış başını gidiyordu. O hengamede Kıvırcık'ın uzun bir direnişten sonra çözüldüğü haberi gelince çok ama çok üzüldüm. Bu beni çok etkiledi, kendimi sorgular duruma getirdi. Kıvırcık bile çözüldüğüne göre ben kaç gün dayanabilirdim ki? En son çözülecek, teslim olacak in-

sanlardan biriydi benim gözümde, o denli kendisine güvenim vardı. Zorunlu olmayınca eve uğramıyordum. Bir gün korkarak eve geldiğimde, anam, "Oğlum iyi ki bir dakika önce gelmedin, bir adam geldi, adın ve soyadınla seni sordu. Asansörden şimdi indi. Yaşlı bir adamdı ama yine de ben tanımadığımı söyleyip gönderdim" dedi.

Hemen cama koştum, yaşlı, fötr şapkalı, uzun boylu biri yalnız başına sokakta yürüyordu. Polis olsa yanında birkaç kişi olur, tek gelmez düşüncesiyle, başka önemli bir şey olduğunu anlayarak hemen aşağı inip koşar adım adama yetişip, "Amca merhaba, ben aradığın Veli Emektar'ım, hayırdır" dedim. Uzun boylu, yaşı altmışı geçmiş bir adam. "Oğlum ben Vecdi Tapşın'ın babasıyım. İbrahim Ünal'la birlikte Selimiye'de birlikte yatıyorlar. Ziyarete gittiğimde İbrahim bu notu sana ulaştırmamı istedi. Çok önemli olduğunu söyledi" diyerek cebinden bir kâğıda iyice sarılmış ve sıkıca bantlanmış bir paket çıkardı. Paketi açtım, içinde iyice bantlanmış iki ayrı küçük paket vardı. Birinde, "Velo bu not sana, aç oku" diyordu. O notun başlangıcında da, "İkinci paketi açmadan yoldaşlara ulaştır" yazıyordu. Bana yazdığı notta uzun süre direnmesine rağmen çözüldüğünü, bundan dolayı özür ve üzüntüsünü belirttikten sonra, benim yüzümden de uzun süre sorgulandığını söylüyordu. Bizim eve gelişinin fotoğraflarını göstermişler. Benim partiyle ilişkimi sormuşlar. O da ifadesinde öğrencilik yıllarında partiye ilgi duyduğumu, seçildiğim (İYDGD) dernekte siyaseti temsil ettiğimi, birçok cenaze ve eylemde bizim adımıza konuştuğumu söyleyip, devamla biz parti olarak yasal ve herkes tarafından tanınan insanlarla ciddi örgütsel ilişkiye girmeyiz, çünkü bu kişiler sürekli polis takibindedir. Bizle ilişkisi sempatizan düzeyinde kalmıştır. Ayrıca her ne kadar örgüt adına kendi başına sağda solda koşturup konuşsa da, çok serseri ruhlu ve kendini beğenmiş, lümpen, disiplinsiz biri olduğum için ciddi bir ilişki kurmayıp sonradan tümüyle bağlantıyı kopardıklarını anlatmış. 1978'den beri de beni hiç görmediğini, ne yaptığımı bilmediğini söylemiş. Bana Selimiye'den gönderdiği notta, "Senin 78'den sonraki faaliyetlerini bilmiyorlar. Yakalanırsan 78'den sonrasını kabul etme. Kendine dikkat et, gözleri üzerinde vs." diye devam ediyordu not. Sonra da iç çamaşır, yün veya keçe kalın bir yelek gibi özel ihtiyaçlarını sıralıyordu.

Partiyle organik ilişkim kesilmesine rağmen partiye yazılmış notu devrimci ahlakım gereği olarak uzun uğraştan sonra ilişki kur-

duğum bir yoldaşa Kartal Soğanlık'ta bir gecekonduda teslim ettim. Rahmetli anam da Kıvırcık'ın tüm ihtiyaçlarını fazlasıyla alarak yaşlı gözlerle paketleyip Selimiye Kışlası'nda yatan Kıvırcık'a ulaştırdı. İbrahim Ünal'ın bana gönderdiği not, polis sorgusunda çok işime yaradı. Yakalandığım zaman belki de sorgulamayı bu yüzden derinleştirmediler. Çünkü ben sorguda ifademi Kıvırcık'ın çizdiği çerçeveye göre yaptım ve oradan geri adım atmadım.

Ve Yakalanıyorum

12 Eylül'ün karabasanı topluma çökmüştü. Herkes kaçacak delik arıyor, beni görenler yolunu değiştiriyordu. Yakalanıp çözülürsem kendim önemli değil, en fazla örgüt üyeliğinden üç beş sene yatar çıkardım ama partide çok insanı tanıyor ve görevlerini, geçmişlerini biliyor ya da tahmin ediyordum. Güvenilen ve sevilen biri olduğumdan birçok yoldaş uyarılarıma rağmen yaptıkları eylemleri bana anlatıyordu. Kıvırcık'ın çözülmesinden sonra özgüvenimi de şorgulamaya başlamıştım. Yakalanıp çözülürsem, dosta düşmana ne derdim? "Ufaklık"ın deyimiyle, yaptığı keskin konuşmalarla, attığı nutuklarla "Yeri göğü inleten Velo teslim olmuş, şu yoldaşı yakalatmış, halkı ele vermiş..." derlerse ne yapardım. Bunu kaldıramazdım, bu durum, duygusal ve yarı anarşist yapıma uymazdı. Günlerce muhasebeden sonra kendi imkânımla da olsa, yurtdışına gitme kararı aldım.

Eşim öğretmen olarak Samsun Alaçam'da görevliydi. Şubat tatili öncesi onunla beraber Çorum'a uğrayıp pasaport işlemlerini yaptıracak ve İstanbul'a dönecektim. Daha önce ATÖF kongresine gittiğim için pasaportum vardı, sadece süresinin uzatılması gerekiyordu. Eşimle Çorum'a vardım. Çorum'da bir iki yeğenim ve yakın akrabam dışında siyasi kimliğimi bilen yoktu, ama devrimci olduğum tanıdık çevre tarafından biliniyordu. Şöyle saf bir düşüncedeydim; ben yaralama suçundan aranırken bile dostların yardımıyla Çorum'dan pasaport almıştım. Şimdi hakkımda hiçbir ifade yoktur, bildiğim kadarıyla aranma durumum yoktur, aranıyor olsam bile Çorum Emniyeti'ne kadar gelmemiştir! Kıvırcık da "78'den sonrasını bilmiyorlar" dediğine göre, bu devlet bunca aranır kişi varken beni unutmuş ola bilirdi. Böyle bir gaflet içindeydim yani. Öte yandan çaresizdim, kendi göbeğimi kendim kesmek dışında seçeneğim yoktu. Bu duygular

içinde Çorum'a gelmiştim.

Önce uzun yıllardır CHP'de politika yapmış, kulüp ve restoran işletmiş, her türden çevresi olan Gazi Abi'nin çalıştırdığı restorana gidip onu buldum. Beni görünce şaşırdı ve çok ürktü. Yardımda bulunamayacağını belirtmekle kalmayıp, "Tez elden Çorum'u terk etmem gerektiğini, durumların çok kötü olduğunu, hemen o mekanı da terk etmemi ve mümkünse bir daha gelmememi" söyledi.

Kime gittiysem nafileydi, daha beni görür görmez herkes ağız birliği etmişçesine Çorum'u terk etmem telkininde bulunuyor ve benden köşe bucak kaçıyordu.

Devrimci olduğumu bilmeyen, sağ partilere yakın çocukluk arkadaşlarımdan birinin para karşılığı pasaport işlerine baktığı ve polisle arasının çok iyi olduğu söylenince onu buldum. İşadamı olduğumu, acilen bir işi çözmek için Almanya'ya gitmem gerektiğini, ama darbe yüzünden pasaport işlemlerinin çok uzadığını veya en küçük bir şeyden dolayı engellendiğini, pasaportumun süresinin uzatılması için yardıma ihtiyacım olduğunu söyledim. "Valla pasaportta bir polis tanıdığım var ama 10 bin liradan aşağı iş yapmıyor. Sen bizim mahallenin çocuğu olduğun için beş bine bağlarız herhalde" dedi. Eşimin aldığı maaş sadece o günkü gidiş-geliş yol parasına yetiyordu. Kimseden hayır gelmeyeceği anlaşılmıştı. "Bu herifler Çorum'da, bu kadar tutuklama, hengâme içinde beni unutmuşlardır. Çorum olaylarında da burada değildim" diyerek kendimi avutuyordum.

İş başa düştü, diyerek tıraşımı olup en temiz giysilerimi giyip, yeni yapılmış Ekin Pazarı'nın yakınındaki Çorum Emniyet Müdürlüğü'ne gittim. Kapıdaki silahlı polise pasaport şubesini sorduğumda girişte sağdaki ilk kapıyı gösterdi. Tüm güleryüzlülüğümle kapıyı tıklayıp içeri girdim. İçeride iki masanın her birinde polis vardı. "Kolay gelsin memur arkadaşlar, nasılsınız?" "İyiyiz beyefendi, buyurun sorununuz nedir?" "Pasaportumun günü geçti, onu yenileteceğim. Hemen Almanya'ya gitmem gerek. Orada işçi olarak çalışan dayım komada imiş. Ölmeden önce görmem lazım. Allah gecinden versin, ölürse cenazesini alıp buraya getirmem lazım." "Ne iş yapıyorsun?", "Ticaretle uğraşıyorum, toptan peynir işi yapıyorum" şeklindeki karşılıklı muhabbetin ardından gevşediler. "Bak hemşerim, pasaportu uzatmak için de aynı yeni pasaport çıkarır gibi işlem yapılıyor. Şu

formu doldur, müdür beye imzalat, üç de fotoğraf getir" dediler. Formu doldurdum, birkaç imzadan sonra geri geldim. "Vesikalık üç fotoğraf çektir gel, gelirken eski pasaportunu da yanında getir" dediklerinde her şeyin yolunda olduğunu düşünerek ayrıldım. Vesikalık fotoğrafları çektirip ertesi gün erkenden yine emniyete gittim. İki gün sonra gelip pasaportumu almamı söylediklerinde ise, "İşler boka sardı, bu inceleme işi sakat" diye düşünüp, "Memur ağabeyler, iki gün çok uzun, adam orada gurbet elde komada. Eğer bir eksik kalmadıysa benim işi şimdi halletseniz çok hayra geçer" dedikten sonra, "bir sigara içebilir miyim" deyip, marlboro sigarası ikram ettim. Polisler sigarayı alınca çay içip içmeyeceğimi sordular. "İyi olur, yorulmuştum" dedim. Çay geldi, ayak ayaküstüne atıp gayet kendinden emin pozisyonda oturuyordum. "Valla hemşerim, eski zaman olsa hallederdim ama bugünlerde bu iş biraz zor. Ama dur bakalım, sen ticaretle uğraşıyordun değil mi? Sende cukka sağlamdır" diye beklediğim sinyali verdiler. "Tüccarın adı çıkmış. O kadar da değil, karnımız doyacak kadar idare ediyoruz" deyince; "10 bin lirayı gözden çıkarmışsındır" demezler mi? Kabul etsem, "Ver parayı al pasaportunu" diyeceklerinden emindim, ama parasızlığın gözü kör olsun. "Apar topar hazırlıksız geldim. Para o kadar önemli değil de üzerimde yok" dediğimde oyaladığımı anlayınca, "Hemşerim, işini görmek isterdik ama maalesef sıkıyönetimden dolayı mevzuat bu. Sen en iyisi iki gün sonra gel, güzel güzel al pasaportunu" dediklerinde, teşekkür edip ellerini sıkarak dışarı çıktım.

İki gün bir türlü geçmiyordu, "Yakalanırsam nasıl ifadeyi vereceğim" üzerine kurgu üstüne kurgu yapıyordum. Öte yandan, "Kendim gitmeyip birini göndersem, aranıp aranmadığımı öğrenebilir miyim" diye düşünüyordum. Ama bu kadar paniğin olduğu bir dönemde insanlardan böyle bir şey istemek imkânsızdı. Aklıma yaşı yetmişi geçkin, beni çok seven, çocukluğumda anneme yaptıramadığım her işi yaptırdığım "ana" dediğim anneannem geldi. Ona, kendisini emniyetin yakınına kadar götüreceğimi, pasaport şubesinin girişte ilk sol kapıdan içeriye girip polislere, benim burada torunumun pasoportu varmış, bir telefon geldi, kendisi acilen İstanbul'a gitiğimi söyleyip pasaportumu iste. Eğer vermez, torunun nerede, yerini söyle derseler, dün acilen İstanbul'a gitti de başka bir şey deme, korkma sana bir şey yapmazlar, dedim. İkna etmeye çalışsam da, o beni çok

seven, her dediğimi yapan büyük anam, "Veli'm sen deli misin? Beni bu işlere karıştırma, ölürüm de gitmem" deyince hayal kırıklığına uğradım. Bunun üzerine pasaportumu almaya kendim gitmeye karar verdim. Eşime, yakalanma durumum olabileceğini, eğer gecikir dönmezsem bu gece dayımın evinde değil, en ilgisiz akrabamız Meryem ablada yatabileceğini vs. en ince ayrıntısıyla anlattım. Sabah en şık elbiselerimi giyip ceplerimi bir daha kontrol ettim. Cebimdeki telefon jetonunu bile gözaltına alınırsam sorguda sorun olur diye attım. Çaresizlikten ölüme gider gibi vedaşıp evden çıktım.

Kaldığımız evin avlusundan hiç çıkmayan köpek benle birlikte dışarı çıktı. Beni takip ediyor, ayaklarıma sarılıyor, gitme dercesine önümü kesiyordu. Azarlıyorsam da takibi bırakmıyordu. Bir kilometreye yakın birlikte yürüdük. Karakola yaklaşınca tekrar önümü kesip iki ayağını kaldırıp bacaklarıma sarıldı, gözlerini bana dikti, sanki "gitme" diye yalvarıyordu. Çok garip bir durumdu, köpek sanki bir şeyler söylemeye çalışıyordu. "Gitmekten vaz mı geçsem" diye düşünüp sonra da, "Ne korkak herifsin. Korkudan ne metafizik şeyler düşünüyorsun, sana yakışıyor mu?" diyerek hızlanarak Emniyet'e geldim. Kapıdaki polise selam verip soldaki ilk kapıyı tıklattım. "Gir" sesini duyunca kapıyı açtım. Açmamla birlikte başlarını kaldıran polisler beni görünce şaşırdılar. "Adın Veli'ydi değil mi?" diye sorup, "evet" demeye kalmadan hareketlendiler. Bir şeyler olduğunu anladım, ama çok geçti. Kaçsam kapıda otomatik silahla bekleyen polis yakalar ya da kaçmaya fırsat vermeden vurabilirdi. Polisin biri aniden kalkarak kapıyı tuttu. Diğeri silahını çekip "kıpırdama" diye bağırdı. Kapıyı tutan enseme çökerek beni yere yatırıp kelepçeledi. Sonra da, "Müjde müdürüm, kendi geldi, enseledik, bizim odada" diye haberi ilettiler. Ben gayet sakin, "Arkadaşlar ne oluyor. Lütfen sakin olun, bir yanlışlık yapıyorsunuz. Bir yanlış anlama oldu herhalde" diye hiç bozuntuya vermiyordum. Benimle para pazarlığı yapan polis, "Sen ne tehlikeli biriymişsin. Seni hem İçişleri Bakanlığı hem Dışişleri Bakanlığı hem de Askerlik Şubesi arıyormuş" deyince; gülerek, "Vallahi bu işte bir yanlışlık var. Ben işinde gücünde bir esnafım" deyip onların panik halini bozmaya çalıştım.

Tecrübeyle sabitti; en şiddetli dayak yakalanma anında polislerin panikle saldırdığı sırada oluyordu. Mesai bitmek üzereydi ve ben hâlâ pasaport polisinde kelepçeli oturuyordum. O sırada polis tekrar

yetkili birini arayıp, "Efendim mesai bitecek bu adam hâlâ burada. Bunu nereye teslim edelim?" deyince asayiş şubeye vermek istedilerse de onlar kabul etmedi. Bir iki kat gezdirdikten sonra kelepçeyi çözüp merkez karakol görevini yapan odaya teslim ettiler. Oradaki polis suçumu sorunca, "Bir sürü yerden aranıyor, ama ben de bilmiyorum tam olarak suçu nedir. Buradan teslim alacaklar herhalde" deyip gitti. Bunun üzerine ben biraz daha rahatladım. "Hemşerim, ne suçu, ben esnaf bir adamım" diye gayet rahat ve kendinden emin halde başladım polisle sohbete. "Almanya'ya dayıma gidecektim, adam komada. Başımıza gelene bak. Suçlu adam kendi eliyle gelir mi?" diye rol yapmaya devam ediyordum. Akşam polisler görev değişimi yapınca, gece sorumlusu komiser de kim olduğumu sordu. "Pasaport için gelmiş ama aranıyormuş, kaydı varmış. Getirip bize teslim ettiler, ben de bilmiyorum" deyince; komiser polise fırça atarak, "Aranan adamın bu odada işi ne? Atın şunu nezarete" deyince, "Komiser bey" diye cümle kurmadan, "Konuşma lan, gir içeri" dedi. Nezaret aynı odanın içinde, demir kapılı, demir çubuklu mazgal ile kapalı içeridekinin dışarıdakini, dışarıdakinin içeridekini gördüğü kaloriferli bir odaydı. İçeride iki kişi daha vardı. Birden şakır şakır terlemeye başladım, sonra da titreme tuttu.

Şubattı, sanırım önceki gece uyku tutmadığı için yorgundum, biraz da üşütmüştüm. O sırada sesler gelmeye başladı. Mazgaldan dışarı baktım, bekçiler görev yerlerine gitmek için son talimatları alıyorlardı. Bir de ne göreyim, bizim mahallenin bekçisi, zamanında afiş asarken silah doğrulttuğum köylüm gece bekçisi Güzel Hüseyin de içlerinde değil mi? Onu görünce hızla nezaretin kapısına vurup tuvalete gitmek istediğimi söyledim. Bekçiler dönünce Güzel Hüseyin (Ünsal) amca ile göz göze geldik. Ben işaret edince, "Ben götürürüm" diyerek nezaretin kapısını açtı. Tuvalette ona eşimin kaldığı Safi abinin evinin telefon numarasını verdim. İşten çıkınca telefon ederek nezarette olduğumu Safi abiye bildirmesini, gelirken de soğuk algınlığı için aldığım ilacı getirmelerini söyledim. Sağolsun telefon etmiş. Eşim bu sayede yakalandığımı öğrendi ve Safi abi de, en yakın akrabaların, benim diyen demokratın cesaret edip gelemeyeceği bir ortamda, gece yarısı ilaçları alıp getirdi. Bu iki insanın yaptığı iyilik ve yardım, o zamanki şartlarda her babayiğidin göze alamayacağı bir riskti. Talihin gözü kör olsun ki, ben cezaevinde iken evet birzaman-

lar alnına silah dayadığım buna rağmen çocukluğumdan beri en zor şartlarda bile bana sahip çıkan köylüm Güzel Hüseyin (Ünsal) vefat etmiş. Gidip kendisini görüp teşekkür etmek kısmet olmadı. Işıklar içinde yatsın, yıldızlar selamımı iletsin.

Ertesi sabah polis nezaretinde, sıkıyönetim karargâhı olarak kullanılan, ilk mezunlarından olduğum Çorum İlköğretmen Okulu'na götürdüler. Üç yılımın geçtiği, her köşesinde anılarımın olduğu okuluma gelince psikolojik olarak rahatladım. Yatakhane olarak kullandığımız binanın ikinci katında beni bir havacı üstteğmene teslim ettiler. Teğmen ben yaşlarda, yakışıklı, temiz yüzlü biriydi, onu görünce biraz rahatladım. Polisin elinden kurtulunca, askerlerin polisler kadar acımasız olamayacağını düşündüm. Hele de havacıysa demokrat bile olabilirdi. Hâlâ devleti ve orduyu iyi tanıyamamanın ruh hali... Bana "suçun ne?" diye sorunca, "Valla kardeşim ben de bilmiyorum, pasaport için gittiğimde aranıyorsun dediler. Herhalde bir isim benzerliği" diye aynı şeyleri tekrar ettim. "Tamam anladık da siyasi düşüncen ne, sağcı mısın solcu mu?" diye devam edince; "Siyasetle pek ilgim yok ama İstanbul'da yüksekokulda okurken solcuların bazı yürüyüş ve forumlarına okulla birlikte katıldım. Buna da solculuk denirse sol görüşlüyüm" der demez, teğmen, suratıma okkalı bir yumruk attı. "Ulan sizin devriniz bitti, hepinizin anasını ... Atın lan bu iti nezarete" deyince aşağı kata indirdiler. Burası öğrenci temsilcisilerinin ve benim de sık sık bulunduğum, çayımızı içtiğimiz, toplantı yaptığımız küçük bir odaydı. Sadece kapıyı değiştirip demir kapı yapmışlardı. Oda balık istifi doluydu. Orada bir gece ayakta kaldıktan sonra ertesi gün sıkıyönetim kontrolündeki Çorum Cezaevi'ndeki gözaltı bölümüne götürüldüm. Cezaevinde iki bölüm vardı; biri, normal mahkûmların tutulduğu ve yönetiminin sivil (müdür ve gardiyanların) olduğu, büyük avlusu ve koğuşları olan cezaevi kısmı; diğeri ise, alt hücrelerde idamlık veya ağır suçluların hapsedildiği, beş-altı metrekareyi geçmeyen hücrelerden oluşan bölüm ve üstte aynı büyüklükteki hücrelerden oluşan gözaltı bölümü. Bu bölüm asker gözetiminde gözaltında olan bizler, on metrekareyi bulmayan tek kişilik hücrelerde, yer yatağında, enlemesine beş-altı kişi yatıyordu.

Dar koridorda sürekli kömür sobası yanıyor, demir pencereler normal cezaevinin avlusuna bakıyordu. Aynı katta arka bahçeye bakan hücrelerde ise çoğu Çorum Katliamı'na katılmış faşistler kalı-

yordu. Hücreler o kadar kalabalık ki koridorlarda yürümek imkânsızdı. Enlemesine yatılan yer yatağında uyku sıraylaydı. Camı açtırdığımızda donduran bir soğuk, kapatınca kömür kokusundan nefes alınamayan bir yerdi. Solcuların yattığı bölüm o kadar kozmopolit, o kadar karışıktı ki tuttuklarını getirmişlerdi ve tam bir panik hali hâkimdi.

Getirildiğimin ikinci günü bir de baktım ki aksakallı, beli bükülmüş seksen-doksan yaşında, o gülen gözleri cıvıl cıvıl, saçları hâlâ gür Memo Dayı. Babam 50'li yıllarda Çorum Yoğunpelit köyünde öğretmenken beş-altı yaşlarında çocukken onu tanımıştım. Köyün tek atlı arabasına sahip Memo dayının atlarını, evlerinin hemen yanındaki ulu ceviz ağacını ve çift kapılı geniş avlulu evlerini, bir de o cıvıl cıvıl sürmeli gözlerini unutmamıştım. "Amca sen Yoğunpelit köyünden Memo musun?" deyince, "Evet oğlum" dedi. "Ben Aslan Emektar'ın oğlu Veli. Niçin getirdiler seni?" dediğimde, "Oğlum Çorum olaylarında bizim köy de silahlanmıştı. Bahçede gömülü silahımı buldular, o yüzden getirdiler" dese de, Memo dayı beni anımsayamadı. Yatağımı ona verdim.

Yanımızdaki hücreye 16-17 yaşlarında dört beş "elekçi" çocuğu getirmişlerdi. "Elekçiler" klasik "Romanlardan" farklı olarak işleri elek yapmak ve kalaycılık olan, köy köy dolaşan, Çorum'un sadece Kale Mahallesi'nde eski genelevin olduğu sokakta ve çevresinde yoğunlaşmış, kökenleri ve asıl kimlikleri araştırılmaya muhtaç bir topluluktu. Hayatları müzik ve eğlence üzerine kurulu olduğundan bu çocuklar neşe dolu, cıvıl cıvıldı. Karakolda polisin bunları birbirine dövdürerek laf almaya çalıştığını anlatıp kahkahalarla gülüyorlardı. "Ulan a... koyum, polis vur dedi, ben de bu göbele ufaktan bir şamar attım. Baktım bu a... koduğum bana sert şamar attı. Ulan ben altta kalır mıyım, bir koydum a... koduğumun göbeline, oturttum bu ineği..." Sağcılardan hasbel kader gözaltına alınanlarını bizim tarafa getiriyorlardı. Hemen hepsi, Çorum olaylarında hiç kimsenin kılına dokunmadıklarını, yüzyıllık komşu olduğumuzu, kardeş olduğumuzu vs. anlatarak nedamet getiriyordu. Ortalık siyasi bir ortamdan çok panayır yerine benziyordu.

Hücrelerin olduğu koridorun tam köşesinde siyah-beyaz televizyon sadece haberlerde açılıyor, özellikle de önemli bir devrimci

lider veya ismi çok duyulan biri yakalandığında, hele de itirafçı olmuşsa televizyonun sesi hemen açılıyordu. Bu kadar hengâme içinde hiçbir devrimci duruş gösteren yok muydu? Tabii ki vardı. Fatsa'da yakalanıp getirilen, 18-19 yaşlarında, kısa boylu, gözlüklü, işkenceden belden aşağısı mosmor olmuş, ayakta duramayıp sürekli yatmak zorunda kalan Dev-Yol davasından Orhan Kılıç vardı mesela. Yine işkenceden kemiği görünecek derecede ayak tabanları parçalanmış, tapu kadastroda çalışan, Kurtuluş davasından yargılanan Sungurlulu Hüseyin, Maliyede çalışan, işkencede göğüs kafesi zedelendiğinden nefes alamayan HK davasından Hasan... Ayrıca, dışarıdan çok iyi tanıştığımız, sıkça tartıştığımız, buna rağmen karakol nezareti ve gözaltında birlikte olduğum süre zarfında devrimci disiplin ve kararlılıkla hiç açık vermeden tanımıyormuş gibi davrandığımız, HK davasından ziraatçı Mehmet Ünal. İlk yakalandığım zamanki pozisyonumu gözaltında da sürdürüyordum. Sohbet sırasında ise bugünlerde insanın güçlü olması, az konuşması, paniklememesi, panikleyip konuşunca hele de "Elekçi çocuklarının durumuna" düşüp isim verip eşin-dostun başını yakınca, bunu insanlara anlatamayacağımızı ve esas o zaman suçlu duruma düşeceğimizi, belli hikâye ve atasözleriyle anlatıp moral vermeye çalışıyordum. Ağzım laf yaptığından sözüm dinleniyor ve kendimi tarih hocası olarak tanıtıyordum.

Böylece üç-beş gün içinde belli bir saygınlık kazandık. Bir akşam, koğuşu denetlemek için kıdemli başçavuşla birlikte askerler içeri girip hücreleri kontrol edip giderken, "Komutan, burada durumu kötü, acil hastaneye gitmesi gereken üç arkadaş var. Durumları iyi değil, bu arkadaşların hastaneye gitmesi gerekir" diyerek Kılıç'ı, Hasan'ı ve Hüseyin'i gösterdim. Şöyle bir bakıp bir şey demeden çıkıp gitti. Aradan yarım saat geçmeden bir havacı yarbay eşliğinde askerler gelerek, "Burada hasta olanlar varmış" deyince; ben öne çıkarak, önce yer yatağında yatan Orhan'ı ve mosmor bacaklarını gösterince, Albay, Orhan'ın bacağının en morarmış yerine postalla bastı, Orhan acıdan zıpladı. Hüseyin ayakaltlarındaki yarayı gösterince, onunda yaralı ayaklarını ezer gibi üstüne bastı. Yatakta yatan Hasan' gösterip, "Bu arkadaş nefes almakta güçlük çekiyor, sanırım kaburgaları ezilmiş" dediğimde, Hasan'ın göğüs kafesine bastı, Hasan acıyla inledi. "Bunların hiçbir şeyi yok" dedi. Ben "Hayır, bunların acilen hastaneye gitmesi gerek" deyince aniden arkasını dönüp bana okkalı

bir tokat attı. "Sana ne lan, sen bunların avukatı mısın?" deyince, avukat değil, öğretmen olduğumu, bir öğretmen ve insan duyarlılığıyla bunu hatırlatıyorum" dedim. "Defol git yerine, akıl verme" diye bağıra bağıra gitti. Yarım saat geçmeden üç asker gelerek bu üç arkadaşı hastaneye götürdüler. Bir saat dahi geçmeden de "sağlam" raporlarıyla geri geldiler.

Sorgu Başlıyor

Sürekli olarak sorguda nasıl bir yol izleyeceğimin planını yapıyordum. Tek yakalanmıştım, tanıyan yoktu. 78'den sonrasını bilmiyorlardı, kurguyu ona göre yapmalıydım. "Devrimci duruşundan taviz verme, herkes seni tanıyor ve güveniyor. Yoksa bunun hesabını kimseye veremezsin. Sen güçlüsün, defalarca İstanbul 1. Şube'de sorgulandın. Onlarca karakolda dayak yedin. Yasal dernek yöneticiliğin ve devrimci olduğun dışında bir tek kelime ifade vermedin. Başkaları devrimci oldukları için değil, devrime ve komünizme olan inancın için devrimci oldun. Kim çözülürse çözülsün, o onun sorunu ve onun şartları. Sen çocukluğundan beri dayağa aşinasın. Bu konuda katmerlisin, haydi oğlum diren, akıllı ve dikkatli ol! Birçok sorgudan geçtin. Şu vartayı da alnının akı ile savuştur" diyerek sürekli olarak kendimi motive ediyordum. Bu duygularla sorguyu beklerken, sanırım beşinci günün sonunda, saat 20.00 sularında beklediğim an geldi. "Veli Emektar, hazır ol, sorguya gideceksin." Hemen en kalın elbiselerimi ve her ortamda kurtuluşumu sağlayan, Almanya'dan aldığım kapşonlu, su geçirmez kabanımı giydim. Reno bir polis arabasıyla ilk tutuklandığım polis merkezine getirildim. En üst kata çıkarılıp sorgu odasına getirildim. Bir sandalyeye oturttular. Karşımdaki masada, sonradan adının "Barbaros Komiser" olduğunu öğrendiğim "işkenceci başı", onun hemen yanında emniyet müdürü veya üst kademede biri olduğu belli olan sivil giyimli, gözlüklü, beyaz tenli, 40 yaşlarında biri vardı. Onun yanında da bir havacı albay ve jandarmadan bir binbaşı, hiç konuşmadan, soru sormadan beni izliyorlardı. Beni sorgulayan Barbaros komiserin alkolden ve uykusuzluktan gözlerinin altı şişmişti. Bir eli hafif sargılı, kendinden çok emin, lumpen kılıklı biriydi.

Gayet nazik bir karşılamayla başladılar. "Hoş geldin, bir şey içer misin?" "Sağolun, bir çayınız varsa içerim" deyince çay geldi, solak

olduğum için çayı sol elimle karıştırıyordum. Komiser, "Hayırdır, solak mısın?" diye takılınca, "Yazıyı sağ elimle yazarım ama tüm işimi sol elimle görmeye çalışırım, çünkü ben solcuyum" diye giriş yaptığımda hafiften gülümsemeler oldu. İlk raunt çok önemliydi ve iki pehlivanın birbirine el ense çekmesi gibiydi. Komiser, "Veli bey, biz seninle ilgili her şeyi biliyoruz. Dernek yöneticisisin, Atatürk Eğitim'de okumuşşun ve orada birçok çatışmaya katılmışın. İYDGD yönetim kurulu üyesisin. İşimiz başımızdan aşkın, bu sorgulamayı çabuk bitirelim. Bizi de kendini de zor duruma sokma, sorularımıza doğru dürüst cevaplar ver, sen de biz de rahat edelim" deyince, içimden, "Bu açılış çok güzel, ilk 'el enseyi' ben kazandım diye düşündüm. Kıvırcık'ın söylediği gibi 78'den sonrasına dair bilgileri yoktu. "Tabii komiser bey, siz de devlet memurusunuz, ben de öğretmenlik yapmış, halen tayin bekleyen bir öğretmenim. Buyurun siz sorun ben cevaplayayım. Zaten cevap veremeyeceğim bir konu olsa, bir suç işlemiş olsam emniyete kendi ayağımla niye gelip pasaport isteyeyim. Buyurun sorun" diye kendimden emin ikinci çıkışı yaptım. Ve aramızda karşılıklı şöyle bir diyalog oldu: "Veli bey, ben sizin okulu çok iyi tanırım. Okulun karşısında ülkücülerin yurdu basıldı. O baskında 4 tane 14'lü silah ve beş on dinamit lokumu yakalandı. O baskını yapan ben ve arkadaşlarımdı. Sizin okulu çok iyi biliyorum." "Allah Allah, o baskını siz mi yaptınız. Ben gazetelerden okudum. Çok hayırlı bir iş yapmışınız. Kaç masum solcunun canı kurtulmuştur biliyor musunuz?" "Veli bey, sizin okulun girişinde, sağda polis kulübesi var, bilirsin. Şu tarihte bir gece vakti okulu dışarıdan kurşunladınız ve bir polis memuru arkadaşımız yaralandı. Bu baskını senin önderlik ettiğin bir grup solcu öğrenci yaptı. Zaten bu konuyla ilgili elimizde fotoğraflar da var. Bu olay nasıl oldu, yanındakiler kimlerdi? Anlat bakalım."

İlk çelmeyi yiyen rakibim umduğumdan da zayıftı. Onu rahatça tuşa getiririm düşüncesiyle bu sorudan sonra iyice rahatlayıp kendimden daha da emin oldum. Sandalyeye daha rahat yerleşerek ikinci diyalog faslı başladı: "Sigara içebilir miyim, aradan uzun zaman geçti, biraz düşünüp hatırlamam lazım." "Tabii tabii, buyurun yakın." Sigaradan derin bir nefes alıp düşünür gibi yapıp, 30 saniye bir suskunluktan sonra, "Şimdi hatırladım" diye söze başladım: "Siz okulun sağ tarafındaki polis kulübesi dediniz değil mi?" "Evet evet, sağ

taraftaki polis kulübesi." "Evet hatırladım. Okula girişte hademe ve ziyaretçi odası olarak kullanılan bir oda vardı. 'Anarşi' ve 'terör' olayları çoğalınca okulun kapısında sürekli beş-on polis beklerdi, orası da artık polislerin bekleme odası olmuştu. Ama oda sağ tarafta değil soldaydı. Bir gün biz boykottayken gece 23.00 gibi faşistler silahla okulu basmaya kalkıp dışarıdan kurşun yağdırdılar ve bir polis memuru arkadaş onların attığı kurşunla kolundan yaralandı. Sanırım bu olayla ilgili Sivaslı, Türkçe bölümü öğrencisi Mustafa isimli bir faşist yakalandı ve yargılandı ama ben sonucun ne olduğunu bilmiyorum." Komiser bozuldu ama bozuntuya vermedi. Ama okulu ve olayı hiç bilmediğini diğer rütbeliler anlamıştı. Hemen ikinci soruya geçti: "Neyse, geçelim ikinci soruya. Sizin okulun üç beş kilometre arkasında Zincirlikuyu Mezarlığı var. Orada bir anarşistin gömülmesi sırasında konuşma yapmışsın. Bu cenazede olaylar çıkmış, polisle çatışmışınız. Bir iki memur arkadaş yaralanmış. Bu çatışmayı sen yönetmişsin. Elimizde fotoğrafların var." Sorgucu başı, okul bir yana İstanbul'u bile bilmiyordu, erken tuşa gelmişti. Yine düşünür pozuyla üç beş saniye suskunluktan sonra, "Bu olay bizim okulun arkasındaki Zincirlikuyu Mezarlığı'nda olmuş değil mi komiser bey?", "Evet evet, sizin okulun oradaki Zincirlikuyu'da." Biraz suskunluktan sonra, "Bakın komiser bey, ben birçok devrimcinin ölümünde konuşma yaptım. Ama Zincirlikuyu mezarlığında hiç konuşma yapmadım. Çünkü Zincirlikuyu'ya gitmem için önce dolmuşla Kadıköy'e inmem, oradan vapurla karşıya geçmem, sonra tekrar bir vasıta ile Zincirlikuyu'ya gitmem gerekiyor. En ucuz dolmuş bir lira. Üç vasıta değiştirdin, eder en az üç lira. Bir de dönüş, 6 lira. Eeee, epey vakit demek bu, karnım acıktı, bir çorba içtim, hadi onu geç bir çay bir simit yedim toplam on lira. Ben devletin verdiği 300 lira bursa talim ediyordum öğrenciyken. Nerede bende bu para?" Ben böyle söyleyince rütbeli subaylar ve sivil şahıs bıyık altından güldü. Sorgucu başı ise kıpkırmızı oldu. O mu işaret verdi bilmiyorum ama birden, "Çin copu" denilen açılır kapanır çelik cop enseme inince yere düştüm, feleğim şaştı. Hemen ayağa kalkıp, "Ne vuruyorsunuz, utanmıyor musunuz? Ne sordunuz da cevap vermedim. Poliste işkence olduğunu duydum da inanmamıştım. Bakın İsmet İnönü'nün Malatya suikastından sonra söylediği bir söz vardır: 'Benim ölüm size dirimden daha pahalıya patlar.' Ben bir öğretmenim, devlet memurluğu yapmışım. Babam iki devre Çorum'da milletvekili adayı

oldu. Bizi Çorum'da herkes tanır ve bilir. Bana bir şey olursa altından kalkamazsınız. Sıradan biri değilim. Bu saatten sonra da hiçbir sorunuza cevap vermiyorum. Öldürecekseniz buyrun öldürün." Komiser sertçe polise bağırdı. "Ulan sana kim emir verdi, adama niçin vurdun. Çık dışarı" dedikten sonra, işi "iyi polise" bağlayıp, "Kusura bakma Veli bey, bu tür cahil polisler yüzünden adımız işkenceciye çıktı. Özür dilerim, biz sorguya devam edelim. İstersen bir çay, sigara iç, kendine gel" deyince çay geldi, sigarayı yaktık. Sorguya devamla yeni bir diyalog başladı. "Nasıl dernek yöneticisi oldun? Dernekten ne zaman ayrıldın?" "Derneğin tüm yüksekokullarda kurulan sandıkla yasal olarak demokratik şekilde binlerce öğrencinin katılımıyla yapılan seçimlerle kurulduğunu, en çok oyu alanın başkan, ikincinin genel sekreter, üçüncü olan benim de sayman olduğumu anlattım. Dernek yönetiminde üç beş ay kaldığımı, bu süre zarfında solun fraksiyonlara bölündüğünü, derneğe tanımadığım tip tip adamların gelip gittiğini" söyleyip hikâye yazmaya devam ettim. "Baktım yönetimden fazla o adamların sözü geçiyor. Ben binlerce öğrencinin oyunu almışım, benden çok tanımadığım bilmediğim adamların sözü geçiyor, kafam basmadı. Ben biraz isyankâr ruhlu adamım, takmam kimseyi. Sonra da olaylar çığırından çıktı, kavga dövüş... Ölümler başladı, ben baktım işler kötüye gidiyor, istifa edip ayrıldım ve siyasetten uzaklaştım."

"Peki sen Mao'cu musun Lenin'ci mi?" "Unuttunuz komiser bey, bir de Enver Hoca vardı. Valla zaten işin içinden çıkabilseydim dernekten ayrılmazdım. Ayrılığımın bir sebebi de bu ayrışma ve sol içi kavgalar oldu."

"Tayinini beklerken neyle geçimini sağladın?"
"Kadıköy pazarında meyve satarak."
"Nereye gider gelirdin, nerde vakit geçirirdin?"
"Kahve alışkanlığım yoktur, arasıra babamı görmek için Kadıköy TÖB-DER'e giderdim."

Böyle yarı sohbet şeklinde bir saati aşkın bir sorgulama oldu. Bu arada bir şey dikkatimi çekti: beni sorgulayan Barboros Komiser ara ara ayağını önündeki masanın üstüne atarak beni dinliyordu. Bu kadar rütbelinin arasında nasıl ayaklarını masanın üzerine koydu, kariyeri, rütbesi neydi bilmiyorum. Zile bastı, "Veli beyi götürebilirsi-

niz" dedi. Polis koluma girdi. Her şey çok iyi gidiyor derken arkadan biri kafama siyah bir torba geçirdi, biri de "uzat lan ellerini" dedi. Daha ben uzatmadan elime kelepçeyi geçirip ensemden bastırarak beni bir odaya soktular. Girer girmez de "Lan o... çocuğu, içeride ne artislik yapıyordun. Şimdi biz seni bülbül gibi öttürürüz" diyerek başladılar coplayıp tekmelemeye. Sanırım üç dört kişilerdi. "Söyle lan Çorum olaylarında kaç silah getirdin, kime verdin?" Yağmur gibi cop ve tekme yiyordum. Avazımın çıktığı kadar, "Ulan alçak herifler, ne vuruyorsunuz, hepinizi bulup davacı olacağım, vurmayın lan. Ben saatlerdir içeride her şeyi anlattım" diyerek bağırıyordum. İstanbul'dan çok aşina olduğum sıradan karakol dayaklarıydı bunlar, ama en tehlikelisi biri yanlış yerine vurursa sakat kalmak işten bile değildi. Hesapta panikletip bir şeyler alacaklardı. İçimden "Geçti Bor'un pazarı o... çocukları" diyordum ama İstanbul'daki gibi rahat küfür edemiyor, hâlâ hukuki çerçeveyi bozmamaya çalışıyordum. Bu kaba dayak yarım saate yakın küfür ve tehditle devam etti. Sonra o odadan çıkarıp başka odaya götürdüler. Elimdeki kelepçeyi ve kafamdaki kara örtüyü çıkartıp kapıdan içeri itelediler. Gözlerim karanlığa alışınca baktım içeri kalabalık, beş on kişi var. Ziraatçı Mehmet'le göz göze gelip işaret ettiğimde anladı, birbirimize selam dahi vermedik. Birisi geldi, "Geçmiş olsun hemşerim, sesin çok geliyordu. Çok mu işkence ettiler bu o... çocukları? Suçun neydi?" vs. sohbet etmek istiyorsa da ben sertçe, "Git işine hemşerim, benim suçum muçum yok, zaten kan beynimde, sen kendi işine bak" diye tersledim.

Kış günü, nezarette kalorifer yok, ortalık buz gibi ama benim cankurtaran Alman malı parkam beni yine "kurtardı". Sabah erkenden bir polis gelerek, "Veli Emektar hanginiz, mazgala gelsin" deyince gittim. "Geçmiş olsun hemşerim, ben Tokatlıyım, Aleviyim, eski Pol-Der'liyim. Bir şeye ihtiyacın var mı? Haber vereceğin biri var mı?" deyince; "Sağolasın, zaten yanlışlıkla burdayım. Bir iki güne kalmaz çıkarım" dedim. Son zarf mıydı, gerçekten iyi niyetli biri miydi bilmiyorum.

Öğlene doğru beni tekrar cezaevinin gözaltı kısmına götürüp teslim ettiler. Meraklılar başıma üşüşüp, "Ne oldu, ne dediler, çok işkence ettiler mi" dediklerinde, "Yok yahu, Çorum olaylarını sordular. Ben de o sırada İstanbul'da olduğumu söyledim. Dayak falan yoktu, biraz nezaret soğuktu, çok üşüdüm. Zaten anladılar yanlışlık

yaptıklarını, bir iki güne kalmaz çıkarım herhalde" deyip tiyatroya devam ettim. Sıkı illegaliteyle devam ediyordum, her an her yerde istihbaratçı olabilir diye. Bunu tecrübelerimden ve okuduğumuz Kızıl Kayalar, Vietnam Direnişi gibi romanlardan biliyordum. Gözaltı süresi 15 gün ama aralıklarla 45 güne kadar uzatılabildiğini biliyordum. İlk 15 gün dolmak üzereyken bir gece tekrar geldiler. Bu sefer elime kelepçe vurdular, gözlerimi siyah bantla kapattılar ama aynı karakola geldiğimi tahmin ettim. Bir iki kat çıkarıp bir odaya soktular. Kapının kapanması ile birlikte "sorgu tiyatrosu" yeniden başladı. "Evet artis konuş bakalım, Çorum olaylarına kaç silah getirdin? Kime verdin? Nereye sakladın?"

"Gidin işinize. Ben Çorum olaylarını gazeteden okudum. Yıllardır ilk defa Çorum'a pasaport için geldim. Benim ne işim var silahla külahla."

"... iktir lan. Sen o olaylarda en önde makineli kullanıyormuşsun. Gören tanıyan var."

Her sorudan sonra üç beş cop darbesi başlayınca, dayanamayıp küfürü bastım. "Lan o... çocukları, ne vuruyorsunuz, öldürecek misiniz?"

"Evet, ananı bile s... Bize silah vermezsen burdan ölün çıkar." Yarım saat dayak faslı devam etti. Ben küfür ettikçe dayak şiddetleniyordu. Ama öldürücü yerleri değil, acı veren yerleri tercih ediyorlardı, öldürmeye niyetleri yok ama çok canım yanıyordı. Taktik değiştirip, "Gözlerimi açın, her dediğinizi yapacağım" deyince durdular. "Ne anlatacaksın?" dediklerinde, "Sizin göreviniz suçluyu bulmak, olayları açağa çıkarmak. Biliyorum Çorum olaylarında çok insan öldü, siz katilleri ve silahlarını bulmak istiyorsunuz. Bunun için gece gündüz çalışıyorsunuz ama buna rağmen çözemediğiniz çok cinayet, çok olay var. Ben sizi bu beladan kurtarayım. Bana iki kişi getirin, ister polis olsun ister sağcı ya da solcu. 'Biz bunu Çorum olaylarında gördük', desinler, ben de Çorum'da ne kadar faili meçhul cinayet varsa hepsini üstlenip imzayı atayım. Siz de işkence yapmaktan, ben de işkenceye uğramaktan kurtulayım. Yoksa burada ya öleceğim ya sakatlanacağım, sizin de başınız yanacak. Kolum uzundur. Babam tanınan kişidir. İki defa milletvekili adayı oldu, ikisinde de kıl payı kaçırdı. Bizim sülaleyi Çorum'da tanımayan yoktur. Ne diyorsunuz

bu teklifime?"

Yine doldur boşalt, yine kaba dayak. Ve her zamanki karakolun soğuk karanlık nezareti, sabah tekrar araçla gözaltına. Yine gözaltındakilerin meraklı soruları, yine geçiştirme, yine yakında bırakacaklar, yine illagaliteye devam. 15 günde bir aşağıdaki ağır adli mahkûmların ziyareti oluyordu. Bazen onların arasına karışıp, bazen de Alevi gardiyanların göz yummasıyla ziyaretçiler geliyordu. Bu ziyaretlerden birinde babamla karım da gelmiş, onlar alt katın önündeyken biz üst katın camından bağırarak görüşebiliyorduk. Babam, öğretmen arkadaşı E.B'nin Orhan diye bir yüzbaşıyı tanıdığını ve onun yardım edebileceğini söyledi. Orhan yüzbaşının Alevi ve demokrat biri olduğunu, solculara yardım ettiğini, gözaltında birçok kişiden duymuştum. Daha sonra olayı çözdüm: Bu şahıs, kimliği ortaya çıkmamış birçok kişinin kimliğini tespit edip yakalayan veya yakalatan çok bilinçli bir istihbaratçıydı. Kendini Alevi ve demokrat olarak tanıtıyor, zengin Alevi esnafla oturup kalkıyor, yiyip içiyor, onlar da başları sıkıştıkça ona gidiyordu. Böylece insanların güvenlerini kazanıyordu. Halk zaten panik içindeydi. Çorum olaylarında canı yanmıştı ve şimdi de sıkıyönetim vardı. Orhan yüzbaşı da yanına gidip yardım isteyene, "Ben o kişiyi araştırdım, bir şeyi yokmuş aslında, onu birileri kandırmış" diye zarf atıyor, mazlum kişi de, "Evet haklısın, bizim oğlanı şu baştan çıkardı" diye kendi bildiklerine üç beş daha katarak anlatıyor, o da lafın ucunu bir kere yakaladı mı gerisini getiriyordu.

12 Eylül'ün gelmesini kurbanlar keserek karşılıyan bazı Alevi tüccar, tefeci, rantçı alçakların ağzından aldığı laflarla onlarca insan yakalanıyordu. Babamın aracı olacak dediği öğretmen arkadaşı siyasetten uzak, kendi meslektaşlarından çok zengin esnafla ve gericilerle oturup kalkan güvenmediğim biriydi. "Baba kesinlikle o yüzbaşının yanına gitme, zaten benim suçum yok. Gözaltı sürem bir ayı doldurdu. Beni yakında bırakırlar ama gözaltında herkesin kimliği var ama benimki yok. Beni bıraktıklarında İstanbul'a kimliksiz zor giderim. Cezaevi yetkililerine benim kimliği sor. Burada yoksa gözaltında kimliğimi aldıkları öğretmen okulundaki karargâhta olabilir. Ben yakında çıkarım" dedimse de, inanmayan babam acı acı gülümseyerek "Tamam oğlum tamam, çıkarsın" diyerek talebimi ciddiye almadı.

Bu görüşmeden bir iki gün sonra akşama doğru, bana sahip çıkan tek akrabam Safi abinin eşi Meryem ablamın gönderdiği pişmiş tavuğu ve yoğurdu yemek için keyifle akşam yemeğine oturmuştuk ki, gardiyan bağırdı: "Veli Emektar, hazır ol, idareye gideceksin!" Moralim bozuldu, şimdi işkenceye gitmenin zamanı mıydı? Epeydir sorguya götürmüyorlardı. Hemen en kalın kazakları üst üste giydim, gocuğumu aldım, kapıya geldim. Bir asker bekliyordu, enteresan durum, beni sorguya hep polis götürürdü, asker nereden çıkmıştı? "İş ciddi, herhalde komedi bitti, esas sorgu başlıyor" diye düşünerek arkadaşlara iki gün gelmezsem ziyaretçilerime durumu bildirmelerini söyledim. Asker, "beni takip et hemşerim" dedi. Ne kelepçe ne güvenlik. Gözaltı kısmından merkez cezaevine girip yan merdivenlerden beni yukarı bir odaya götürdü. Koridorda bir banka oturup beklememi" söyledi. Hayli tedirgindim. Asker kapıyı vurup içeri girdi. Bir havacı binbaşıya, "Komutanım şahsı getirdik. Hakkında hemen salıverilmesi için tel emri varmış. İşlemlere başlayayım mı?" O kadar şaşkındım ki, olup biteni çözmeye çalışıyordum. Komutan, "yazılı emir var mı?" deyince; "Hayır komutanım, albayım telofonla bildirdi. Gözaltı süresi dolmuş, hemen bırakmamız gerekiyormuş. Yazılı emri sonra gönderirim" dedi. "Albayım şimdi subay gazinosunda, isterseniz telefon edebilirim" deyince; komutan, "Oğlum, bu işler telefonla olmaz. Yazılı emri görmeyince kimseyi bırakmam. Zaten geçenlerde adamın birini yanlışlıkla bıraktık, başımıza bir dünya iş aldık. Siktirsin gitsin, bu akşam da yatsın, yarın gider" deyince beni tekrar gözaltı koğuşlarına götürdüler. Şaşkındım, inanamıyordum.

Koğuştakiler beni görünce sevindiler. Onlara "Yarın tahliye oluyorum, sizler de inancınızı, direncinizi kaybedip korkudan her şeyi kabul etmezseniz benim gibi bırakılırsınız" şeklinde, fazla ileri gitmeden moral aşıladım. Sabah oldu. Hazırlığımı yaptım, ama kimlik yok. Kafa sıfır numara traşlı. Bu vaziyette nasıl İstanbul'a giderim. Her şehre girişte kimlik kontrolü var. En küçük şüphede yoldan çevirip kimlik soruluyor. Gözaltı kısmından çıkınca cezaevi idaresinin olduğu bölüme gittim. Serbest bırakıldığımı ama kimliğimin kaybolduğunu, bu vaziyette bir yere gidemeyeceğimi, kimliğimi bulmaları gerektiğini söyledim. Oradaki görevliler bir şey yapamayacaklarını, müdürü beklemem gerektiğini belirttiler. Bir saate yakın bekledikten sonra cezaevi müdürü geldi. Ona da durumu anlattım. Kimliği ilk

nerede aldılarsa orada aramam gerektiğini söyledi. Ben de kendisine bu şartlarda kimliksiz dolaşamayacağımı, bana şu tarihte gözaltına alındığıma, şu tarihte suçsuzluğum anlaşıldığı için serbest bırakıldığıma ve kimliğimin bulunamadığına dair resmi imzalı bir yazı vermelerini istedim. Bana resmi bir yazı verdi ve altını mühürleyip imzaladı. Tam kapıdan çıkarken üzerimdeki paranın çoğunu bizlere yardım eden ve kapıda bahşiş bekleyen gardiyanlara verip cezaevini terk edip doğru Safi abinin evine gittim. Bir banyo yapıp yemek yedikten sonra kimliğin peşine düştüm.

Kimliğimi en son sıkıyönetim karargâhı olan öğretmen okulunda teğmen almıştı. Büyük ihtimal orada kaldı ama oraya tekrar gitmeye çekiniyordum. Önce CHP'den milletvekili olan babamın teyzeoğlu rahmetli Rıza Ilıman'a gittim. Durumu anlatıp yardım istedim. Rıza abi, "Veli, beni de daha on gün önce bıraktılar, sen hemen ortadan kaybol, burada kalırsan tekrar alırlar" diyerek bir yardımının olamayacağını belirtti. Ondan sonra öğretmenlerin gittiği Uysalların kahveye gittim. İçeri girince herkes hayretle çekinerek baktı. Orada avukat Mahmut Bayatlı'yı gördüm. O da söz birliği etmiş gibi hemen Çorum'u terk etmemi, bu konuda bana kimsenin yardım edemeyeceğini söyledi. Köşe masada babamın oyun arkadaşları, rahmetli Mustafa Körücekli ve Mithat Dövencili amca oturuyorlardı. 40 yıldır oyun karesinde hiç değişiklik yoktu. Konuyu Körücekli'ye açtım: "Mustafa amca ben yalnız gitmeye çekiniyorum, sen de gel de tekrar yakalanırsam haberiniz olsun. Babama haber edersiniz" dediğimde, beni kırmadı, kahvenin sahibi Celal Uysal'ın Murat 131'ine binip okulun kapısına gelip birlikte idari kısım olan yatakhane bölümüne girdik. Kapıda bekleyen askere durumu anlattım. Adımı soyadımı söyledim. Asker "Tamam hemşerim, ben komutana bir sorayım. Kimliğin burada ise getireyim" diyerek yukarı kata çıktı. Çıkması ile inmesi bir oldu. Gözleri faltaşı gibi açılmış vaziyette heyecanla aşağı inip, "Veli kim?" diye sordu. Bir bok olduğunu anladım ama iş işten geçmişti. "Benim" dememle birlikte üstüme atıldı. Kapıdaki silahlı nöbetçiden yardım istedi. "Yakala, aranıyor!" Beni yaka paça yukarı çıkarıp jandarma yüzbaşının odasına soktular. Yüzbaşı beni görünce, "Allah senden razı olsun, bizi büyük bir beladan kurtardın. Geberecek köpek cami duvarına işermiş, seni yanlışlıkla bırakmışız" deyip hemen telsizin mandalına bastı. Büyük bir heyecan ve zevkle, "Gö-

zümüz aydın komutanım, kendi eliyle geldi, odamda" dedi. Sonra emniyet müdürünü arayıp müjdeyi verdi.

Bombok olmuştum ama bozuntuya vermiyordum. Elimdeki yazıyı uzatarak, "Bir aydır gözaltındayım, suçumun olmadığı burada yazılı!" diye sinirden buruşturduğum yazıyı gösterdim. "Derdini İstanbul'da anlatırsın. İstanbul'dan ekip geldi, seni götürecekler" deyince moralim sıfıra indi. O anda, "Acaba biri mi öttü" diye düşündüm. Meğer mesele başkaymış. Dernek davalarından biri, 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'ndeydi ve tutuksuz yargılanıyordum. 3 No'lu mahkemede ise tutuklu yargılanıyordum. İlk teli, "Tutuksuz yargılanıyor bırakın" diye 1 No'lu mahkeme çekiyor. Aynı gün 3 No'lu mahkeme beni teslim almak üzere üç polisten oluşan bir ekip yola çıkarıyor. Polislerden ikisi, "Önümüz cumartesi, pazar günü Ankara'da kalıp eğlenelim" diye oyalanırken, gestapo kılıklı esmer, kısa boylu, göbekli olan, ne olur ne olmaz ben önceden gideyim diyor ve Çorum emniyetine geliyor. "Gözaltında bir tutuklumuz var, onu İstanbul'a götüreceğiz. Şimdiden söyleyin de yarına hazır olsun" diyor. Polis gözaltını arıyor, oradakiler de, "Biz o şahsı sabah gelen emir üzerine bıraktık" deyince ortalık karışıyor, yollar tutuluyor vs.

Özetle, ilk gece bıraksalar ertesi sabah kimliği bulup Çorum'u terk edebilirmişim. Neticede polisler komutanın odasına gelip beni teslim aldılar. Tekrar emniyete götürdüler. Polisler, "Bizi büyük bir beladan kurtardın" diye teşekkür edip duruyor, moralim çok bozulmasına rağmen role devam ettim. "Suçlu kaçar hemşerim, sizden ayrılamadım. Hadi getirin de bir çay içelim. Bir de İstanbul'da boyumuzun ölçüsünü alalım. Hem de yol parasından kurtuldum. Zaten ben de İstanbul'a gidecektim vs."

Ben emniyette iken bir odadan slogan sesi geldi. Polisin biri, "Şu puştu daha bir dip odaya atın, sesi duyulmasın" diye bağırınca, kim olduğunu sordum. "Kim olacak, Çorum olaylarının elebaşısı. Ankara'dan Çorum'u karıştırmaya gelmiş. Eli kalorifer borusuna bağlı olmasına rağmen hâlâ debeleniyor, ortalığı yıkan bir Dev-Genç militanı. Günlerdir dayak yiyor ama konuşmuyor ama yakında biz onu bülbül gibi şakıtırız" dedi. Sanırım slogan atan yiğit kardeşim Dev-Yol'un Çorum olaylarındaki sorumlularından veya sorumlu olarak Ankara'dan gelen bir arkadaştı. Beni devir teslim tutanağından sonra

emniyetin kapısından kelepçeli olarak çıkarırken rahmetli Körücekli ve Mithat amcayı gördüm. Beni polislerin arasında görünce çocukluğumda kapı komşumuz olan Mitat amcamın gözleri doldu, onlara, gülerek, "Üzülmeyin hocam, İstanbul'a gidecek yol param yoktu da sağolsun memur arkadaşlar almaya gelmiş" diye espriyi patlattım.

Önce ekip arabasıyla terminale, oradan da üç polisle birlikte İstanbul otobüsüne bindirildim. Yanıma gestapo kılıklı polis oturdu. Sağ elimi kendi eline kelepçeledi, koltuk altında otomatik hafif makineli tüfeğini kabanıyla kapatmıştı. Önümdeki koltuğun birine de diğer iki polis oturdu. Kara kara İstanbul'a niçin götürüldüğümü, üstüme ifade olup olmadığını, sorguda hangi taktiği güdeceğimi, özetle tüm ihtimalleri düşünerek kendimi İstanbul sorgulamasına hazırlıyordum. Mevsim kıştı, yerlerde kar vardı. Polisleri konuşturarak ipucu alabilir miyim ümidiyle başladım konuşmaya. Önce önümde oturan, 25 en fazla 30 yaşında gösteren dalgalı saçlı, kot pantolonlu, temiz yüzlü polise, "Arkadaş, sende hiç polis kılığı yok. Dışarıda görsem ben seni solcu bir genç zannederdim. Sen nasıl polis oldun?" diye laf attım ama o gülümsemeyle geçiştirdi. Sonra ortaya "Bulduğunuz garibi, şimdi İstanbul'da ne kadar banka soygunu, ne kadar cinayet varsa giydirirsiniz bana" dedimse de, yine hiçbirinden cevap yok. Aradan beş on dakika geçince, yine başladım sataşmaya: "Beni niye götürüyorsunuz? Suçum ne, elinizde yazılı bir evrak yok mu?" Yanımdaki gestapo kılıklı cebinden bir bulmaca kitapçığı çıkarıp hiç ilgilenmez gibi bulmaca çözerken ısrarlı soru sormam karşısında, "Bak arkadaşım, hiç kendini yorma, bizim görevimiz seni alıp İstanbul 1. Şube'ye teslim etmek. Bunun dışında biz bir şey bilmiyoruz. Sus ve çeneni kapa."

Çaresiz sustum, uyuma numarası yapıyor, gözlerim kapalı hayal kuruyordum. Otobüs karda kayıp devrilse, elimdeki kelepçeyi şu yanımdaki gestaponun boğazına dolasam, alsam elindeki otomatik silahı, hangi yöne kaçsam erken kurtulurum gibi hayaller kuruyor, diğer taraftan da sorguda nasıl bir yol izleyeceğimin hesabını yapıyordum. Gestaponun hiç uyumaya niyeti yoktu, bulmaca çözmeye devam ediyordu. Otobüs yemek molası verip yolcular inerken gestapo benim parkayı kelepçenin üzerine attı. Tam inerken parka kaydı yere düştü. Arkamdaki genç ve güzel bir kız kelepçeyi görünce, "Anne bu adamın elinde kelepçe var, herhalde suçlu, kimbilir belki

katildir belki hırsız" deyince gülümsedim. İndik, yemek yiyeceğiz, ben polise, "Kelepçeyi aç da karnımızı doyuralım" dedim ama "Hayır açamam, sol elin boş onunla idare et" diyerek reddetti. Kimi acıyarak kimi tepkiyle yolcular bize bakıyordu.

Sabaha karşı Topkapı Otobüs Terminali'ne indik. Hemen telsizin mandalına basıp "emaneti getirdik" diye Gayrettepe 1. Şube'yi bilgilendirdiler. Tuvaletimin geldiğini, çok sıkıştığımı söylesem de oralı olmuyorlar. Bir sürü hır gürden sonra tuvalete götürdüler ama kelepçeyi yine açmıyorlardı. "Yahu bu durumda nasıl sıçarım, aç şu kelepçeyi de işimizi yapalım" diye ısrar edince kelepçeyi açtı. Kapı açıktı, ben sıçtım o seyretti. Bu kadar ayrıntıyı biraz da şunun için anlattım. TKP/ML Merkez Komitesi yedek üyesi Hıdır Ayata yüzleşmeye götürülürken aynı tuvaletten firar etmişti! Ben yüzlerce yasal dernekten birinin yönetim kurulu üyeliğinden gıyabi tutuklu olarak sıradan bir dernek üyesi iken dahi polis tedbiri elden bırakmazken, idamla yargılanan MK yedek üyesi Hıdır Ayata, Dersim'e yüzleştirmeye götürülürken bir insanın başının dahi zor sığacağı tuvaletin camından firar etmiş polisler de yakalayamamış! Bunun açıklamasını tarihin yargısına bırakalım.

Gayrettepe'de çok alışık olduğum bodrum kattaki beş-altı metrekare büyüklüğündeki hücreye attılar. Gözlerim karanlığa alışınca içeride ona yakın insan olduğunu fark ettim. Tanıdık kimse yoktu, herkes suskundu. Köşede duvara yaslanmış yirmi yaşın üzerinde, esmer, orta boylu bir genç, işkenceden harap olmuş bir vaziyette yarı baygın bir şekilde sessizce oturuyordu. Onu akşam yine sorguya alıp geç vakit getirdiler. Sonradan kısa bir konuşmamız oldu. Dev-Sol davasından İzmir'de Kadifekale polis karakoluna saldırıdan yargılanıyormuş. Belli ki direniyor, devrimci duruşunu hiç bozmuyordu. Bir de 17-18 yaşında, zayıf bir çocuk arada bir abuk subuk konuşuyordu: "Arkadaşlar size mahallenin muhtarını nasıl geberttiğimi anlatayım mı? Girdim kahveye, 'faşist muhtar ayağa kalk' dedim. Lavuk kalktı, ilk kurşunu yiyince göğsünden pört diye kan gelmeye başladı. İkincide sendeledi, bir şarjörü boşalttım alçağa." Anlatırken bazen sesini alçaltıyor bazen yükseltiyor, arada kahkahayla gülüyordu. Belli ki işkencede "kafayı yemişti." Diğerleri alışkın olduklarından sadece dinliyorlardı. Ben müdahale etmek isteyince, "Karışma, konuşur, konuşur susar" diye göz ettiler.

İkinci gün öğleye doğru beni aldılar sorguya. Gözlerim kapalı, bildik hareketler: başını indir, ayağını kaldır, şimdi merdiven çıkıyoruz vs. Soktular bir odaya. İçeride daktilo sesi vardı ve seslerden anladığım kadarıyla oda kalabalıktı, üç-beş kişiyi ayırt edebiliyordum. Sorgu başladı.

"Derneğin adı neydi lan?" "İYDGD" "Başkan?" "Ali Rıza Öğüt." "Sekreter?" "Ayrılalı çok oldu, hatırlamıyorum adını."

"Dalga geçme lan, yönetiminde olduğun derneğin sekreterini nasıl hatırlamıyorsun?"

Sahiden aklıma gelmiyordu bir türlü. Copla hayalarıma vurup, "Bırak lan bu illegalite ayaklarını, kimdi o? (Hatırlayamadığım o kişi şu an Doğu Perinçek'in en has adamlarından biri olan Erhan Önsel idi.) Hadım ederim seni bak." Üç-beş cop darbesinden sonra, "Ne vuruyorsun lan? Git Dernekler Masası'na bak, orada yazar. Ne illegalitesi, yasal kurulmuş bir dernek, kayıtları size ben getirdim."

Ben konuşurken hızlı hızlı daktilo sesi geliyor, belli ki ifademi kayda geçiyorlardı. Sorgu bir saati bulmadı, tekrar attılar hücreye. Sorgudan sonra moralim tekrar düzeldi. Böyle giderse asayiş berkemaldi. Üçüncü günün sabahı tekrar hücre kapısı açıldı, "Veli Emektar, çık dışarı" dendi. Çıktım, bu sefer gözlerim bağlanmadı. Yürüdük, çıkış kapısına yakın nizamiye gibi yere geldik. "Bunlar üzerinden çıkanlar, cüzdan, kemer, yarım paket samsun sigarası, çakmak, eksiğin var mı?", "Yok." "İmzala şurayı." Bindirildim bir polis minibüsüne, içinde üç dört polis var, gidiyoruz. Beni ıssız bir yere götürüp kaçtı ayağına infaz mı edeceklerdi? 'Yok yahu bunların hepsi üniformalı polis. Hal ve hareketleri oldukça rahat, bana da oldukça saygılı davranıyorlar' diye düşünürken Boğaz Köprüsü'ne girdik, polislerden biri, "Nasılsın Veli? Ben dernekler masasındanım, seni tanıyorum. Bir iki senedir görüşemedik. Bıraktın mı solculuğu?" diye yeni bir muhabbet başlatınca, ona, "Solculuk mu kaldı hemşerim! Açlık ve işsizlik hepsini bastırdı. Karın doyurmaya çalışıyorum."

"Siyaseti bıraktın mı?" "Bıraktım da bazen şeytan diyor ki, ulan gir bir burjuva partisine, seçil milletvekili ol, senin birinci şubede yıllardır ananı ağlatan polisleri diz sıraya, gel lan buraya, sen bana şunu yaptıydın hatırladın mı deyip, geçir esas duruşa." Bu sözlerim

üzerine diğer polisler dalga geçer gibi güldüler.

Beni tanıyan polis, "Gülmeyin oğlum, olur mu olur. Yeteneklidir, kafası çalışır, ağzı çok iyi laf yapar. Bakarsın bir gün karşımıza bir partinin milletvekili olarak çıkar gelir" deyince; "Sohbet iyi de yolculuk nereye?" diye yokladım.

"Nereye olacak, gıyabi tutuklusun. Zaten gözaltı süren de geçmiş. Selimiye'ye teslim edeceğiz" dediklerinde, derin bir oh çekip tahliye olmuş kadar sevindim. Bu vartayı da her zaman olduğu gibi kazasız belasız, kariyeri çizdirmeden, başımı öne eğmeden atlatmanın keyfiyle Selimiye Kışlası'na vardık.

Selimiye Kışlası

Tarihi Selimiye Kışlası'nın birinci katında bir kanepeye oturttular. Polis elinde evrakla bir o odaya bir bu odaya girip çıkıyor, bir yandan da küfür ederek söyleniyordu. Yanımdaki polise, "Babama bir telefon edeyim de burada olduğumu öğrensin. Para ve giyecek getirsin" dedim. Kabul edince jeton alıp babamı arayıp haber verdim. MEF dersanelerinin sahibi babamın Çorum'dan arkadaşı olduğu için orada çalışıyordu. "Oğlumu Çorum'dan getirdiler, cezaevine ziyaretine gideceğim" diye izin alıyor ama o çıkış son çıkışı oluyor. Çünkü oğlu tehlikeli, "başımıza iş alırız" diye, paraya en çok ihtiyacının olduğu o günlerde babamın işine meslektaşı, arkadaşı, birkaç yıl önce ölen meşhur iş adamı Osman Arıkan son veriyor. Evrak işlerini halledince beni Selimiye kışlasının bodrum katındaki, eski at ahırlarından bozma koğuşa attılar. Koğuş dikdörtgen şeklinde, uzunluğu on beş yirmi, genişliği dört beş metre. Kalınlığı bir metreyi bulan taş duvarın içine demir kafesle örülmüş yarım metreyi bulmayan hava delikleri ve bir pencere var.

Koğuş o kadar kalabalıktı ki, yere serilmiş yataklarda değil yatmak, oturup sırtını duvara dayamak bile sıraylaydı. Koğuşa gelişimin dördüncü veya beşinci günü TKP/ML davasından tutuklu meşhur sorumlumuz "Pala" ve beraberinde birkaç arkadaşı getirdiler. "Pala" eski örgüt arkadaşlarına, "Namussuz herifler, ben örgütten ayrıldığım halde benim adımı vermişler" diyerek küfürler yağdırıyordu. Ona, "Pala arkadaş, sen eski, tercübeli bir arkadaşsın. Bu kadar küfür etme eski yoldaşlarına, yakışmıyor" diyerek geçmişi ima etmeyi,

güne de not düşmeyi ihmal etmedim.

O gün gazetelerde M. Zeki Şerit'i evinde saklayan Bahattin Sertel ve eşinin yakalandığı haberini okudum. Bir süre gençlikte birlikte çalışmışlığımız, bir dönem sorumlusu olduğum Bahattin bizi erken terk etmişti ama devlet onu unutmamıştı! Ertesi sabah Bahattin gözlüklerinin arkasında yumuk gözleriyle koğuşa girip beni görünce çok sevinmekle kalmayıp, "Seni gördüm ya, artık rahat yatılır cezaevi Velo" demez mi!

Tuvaletin içindeki duşa, sabahları bir saat sıcak su veriyorlar, sırayla üç beş dakika yıkanıyorduk. Bir sabah ilk sıradaki arkadaşın duşa girmesiyle çıkması bir oldu. Arkasından da kedi büyüklüğünde bir fare fırladı. Deliği bulamayan fare suratına atlamış, o da can havliyle kendini dışarı atmıştı.

Koğuşta, altmış yaşın üzerinde TKP sanığı sendikacı, yaşı altmışı geçgin oldukça yaşlı işçi bir amcamız vardı. Yaşlı olduğu için oturması ve sırtını duvara yaslaması için ona özel davranılıyor, sık sık "Sizin döneminizde mücadele nasıldı, nasıl örgütleme yapıyordunuz, bize bir öğüdün var mı" diye sorduğumuzda, çok kıymetli birkaç cümle kurmuştu: "Gençler, benim size öğüdüm, siz siz olun, burjuva basınında kendini demokrat, solcu olarak tanıtıp oradan beslenen hiçbir insana güvenmeyin. Onların üç beş gün gözaltına alınması veya üç beş ay ceza alması sizi yanıltmasın. Onların devletle kopmaz bağları vardır. Her an sizi yarı yolda bırakabilirler veya gizlice ihbar edebilirler. Bu tiplerden uzak durun." Bu sözü uzun yıllar hiç unutmadım; pek çok yazar çizer ve demokrat kişinin teslim oluşlarına U dönüşlerine şahit oldum. Bu cümleler kısa Selimiye maceramdan aklımda kalan, hiç unutmadığım bir siyasi ders oldu.

Yaklaşık 15-20 gün Selimiye'de tutulduktan sonra, bir sabah sırayla isimlerimizi okumaya başladılar. İsmi okunanlar şu cezaevine, hemen sonrasında, ismi okunanlar bu cezaevine... Ben ve Bahattin, Kartal Maltepe Askeri Cezaevi'ne gönderildik.

Maltepe Askeri Cezaevi

Kartal Maltepe'de tugayın içinde üç cezaevi vardı: Birincisi, Mahir Çayan ve arkadaşlarının kaçtığı cezaevi; ikincisi, dinci ve faşist-

lerin kaldığı 2 No'lu cezaevi; üçüncüsü de, bizim yattığımız 3 No'lu cezaevi. Bizim tutulduğumuz cezaevi, 12 Eylül 1980 döneminde alelacele yapılmış, cephanelikten bozma, ana binanın birkaç metre ötesinde dört-beş metre yükseklikte taş duvardan ibar tti. Avlu olmadığından yarım saat havalandırmada duvarın dibine dizilerek gökyüzünü ve güneşi görebiliyorduk.

Dört hücreden ilkinde 2 No'lu Cezaevi'nden hücre cezası alan her biri devrimcilerin, demokratların katili faşistlerin Şişli grubu kalıyordu. İkinci hücrede, Kurtuluş, Dev-Yol, Dev-Sol davalarından yargılanan yirmiye yakın arkadaş vardı. Üçüncü hücrede ise benim de aralarında olduğum birkaç Partizancı, Bahaddin Sertel, elinde bomba patlamış Dev-Yol'cu Apo, HK'lı iki kardeş ve MLSPB davasından yargılanan sonradan itirafçı olan Aydın Çelik. Bir de devrimcilerin Sağmacılar Cezaevi firarından sonra tutuklanan 1 Mayıs Mahallesi'nden bir gardiyan ve az sayıda sıradan kişiler tutukluydu.

Hücreler yaklaşık 20 metrekare, taş duvarda 10 santimetre hava delikleri vardı. Duvarlara monte edilmiş tahta ranzalar, yatak ve battaniyeler ve bir insanın zor sığabildiği bir tuvaletten ibaretti. Ranzalarla kapının aralığı o kadar dar ki, ancak ikişer kişi sırayla volta atabiliyor. Volta derken ranzalar ile kapı arası iki metre yani iki adım atıp tekrar dön yorsun. Yemek getirildiğinde tuvalet eşiğine oturabilen birkaç kişi ile birlikte nöbet halinde beşli gruplar halinde yerde gazeteler üzerinde sırayla yemek yiyebiliyoruz.

Yani kısaca koğuştan çok bir hücredeyiz. Mevsim yaza dönünce korkunç bir havasızlık, bit ve tahtakurusu macerası başladı. Koğuşta tam bir panik ve çaresizlik havası hâkimdi; kimse kimseyi derinliğine tanımıyor ve güvenmiyordu. Tek tanıdığım Bahattin Sertel idi. İçimizde en yaşlı olanı, devrimcilerin Bayrampaşa cezaevi firarına yardımdan tutuklu gardiyandı. Ondan sonra en yaşlı bendim. Birkaç gün içinde kısmen birbirimize alışınca, komün kurmayı ve yönetim oluşturmayı önerdim. Gardiyan dışında herkes bu öneriyi onaylayınca komünün sorumlusu ve hücrenin sözcüsü oldum. Panik ve güvensizliğin aşılması için gerektiği zamanlarda ajitasyon çekiyordum. Gazete, kitap yasaktı. Sadece küçük bir pilli radyomuz vardı. Sessiz sinema, yüzük oyunu, kelime oyunu vs. düzenliyor, akşamları da siyasi sohbet yapıyorduk. En zevkli ve heyecanlı oyunumuz bit

yarışmasıydı. Beyaz dosya kâğıdının sonuna kalemle çizgi çekiyor, kimin biti çizgiye önce varırsa sigarayı o kazanıyordu. Herkes vücudunun değişik yerlerinden özellikle koltuk altından ve apışarasından "en baba, en kanlı canlı biti" çıkarıp, kâğıdın önüne diziyor ve yarış başlıyordu. Bitli giysilerimizi deterjanlı suyla dolu leğene bastırdığımızda onlarca bit suyun üzerinde geziyordu ama bu da hiç çare olmuyordu. Tuvaletin temizliği çok önemliydi, günde birkaç defa, özellikle de yemek saatlerinden önce deterjanlı suyla yıkıyorduk. Günlerden bir gün biri içeriden çıkamadığı için tuvalet önünde kuyruk oluşmuştu. Kapıyı tıklatıyorlar, içeriden karşılık veriliyor ama kapı açılmıyordu. Bir saati geçince huzursuzlanıp tuvaletin kapısını "zorla" açtığımızda, bir de ne görelim; Bahattin tuvalette TRT 3'ten klasik müzik dinliyor. Üstüne üstlük, pişkinliği elden bırakmayıp "Niçin keyfimi bozuyorsunuz, şurda ne güzel müzik dinleyip kafamı dinliyordum" deyince; kapıdakiler, "Müziğine de sana da. Bu tuvaleti kaç kişi kullanıyor bilmiyor musun?" diyerek hücum edince araya girerek Bahattin'i dayaktan kurtardım. Bu olaydan sonra hücre/koğuştan gidene kadar hiç kimse Bahattin'i sevip saymadı.

Askerden kalan karavananın dibi yemek olarak geliyor, çoğu zaman içindeki taşları ayıklayıp naylon tabaklara koyuyor, yarı aç, yarı tok kalkıyorduk. Bu zor şartlarda, sonradan itirafçı olacak Aydın Çelik sürekli, "Hasta arkadaş varsa yemeğimin yarısını verebilirim" diye teklifte bulunuyor, onun "gösterişçi" hali gözüme batıyordu. Bir gün koluna girip, ya arkadaş sen niçin sürekli fedakâr görünüp kendini duyarlı göstermeye çalışıyorsun? Nedenini çözemediğimi söyledim. "Ben yemesem de olur" diye geçiştirdi. Oldum olası içi boş fedakârlıktan ve kahramanlıktan korkmuş biri olduğumdan, "İç hesaplaşmasının dışa vurumu" olduğunu düşündüm. Bu konuşmadan kısa bir süre sonra Aydın Çelik'i koğuştan götürdüler ve itirafçı olduğunu duyduk.

Koğuştaki yaşama en çok ayak uydurmada zorlananlardan birisi de, "Kahtalı" lakaplı, Orman fakültesinde okuyan apolitik denebilecek bir öğrenciydi. Kaldıkları öğrenci evini polis basmış, balkonda Dev-Yol dergisi bulununca "örgüt üyesi" diyerek tutuklamışlardı. Çok bunalıyor, habire "benim suçum ne, burada daha fazla yaşayamam" diye isyan ediyordu. Temmuz sıcağının yakıp kavurduğu bir günün gecesinde Kahtalı bağırarak uyandı, ağzı köpüklendi, zangır

zangır titriyordu, sesinin yerini hırlama almıştı. Bağırdık, kapı açıldı, elini ve ayaklarını bağlayarak götürdüler. Daha sonra ondan hiç haber alamadık, sorduğumuzda "akıl hastanesine" yatırıldığı söylendi.

Ziyaret günüydü. Yandaki hücreden biri "Devrimci arkadaşlar, bu ziyarete biz çıkmıyoruz, siz de çıkmayın" diye seslendi. Bağıranın Çorum'da gözaltındayken televizyonda itiraflarını dinlediğim, güvenmediğim biriydi. Buna rağmen bu eyleme katılmamızın doğru olacağını düşündüm. Koğuşumuz çok kozmopolitti. Hücreler arasında gece gündüz nöbet tutan asker, içeriyi görebiliyor, konuşmaları dinleyebiliyordu. Arkadaşlara eyleme katılıp katılmama konusunda görüşlerini sordum.

Ayda bir görüş vardı, bazı arkadaşların ziyaretçisi Kars'tan geliyordu, eşim de öğretmenlik yaptığı ta Samsun Alaçam'dan geliyordu. Ayrıca insanların dışarıya haber gönderip haber alacakları tek imkân görüş günleriydi. Haklı olarak itirazlar başladı: Gerekçeleri neymiş, bizim görüşümüzü almadan nasıl karar verirlermiş, benim ziyaretçimle önemli işim var vs. vs. Asker demir parmaklı kapının önünde tüm konuşmayı ve hareketlerimizi gece gündüz izliyor. Bu tartışma ve homurtudan sonra ben, arkadaşlar gerekçeyi sonra öğrenebileceğimizi, acil bir durum olmasa, arkadaşların acele bir karar verip eylem kararı almayacaklarını, doğru devrimci tavrın eylemi destekleyip eleştirimizi sonra yapmak olduğunu söyledim ve "Ziyarete çıkıp çıkmamayı açık oylarınıza sunuyorum" deyip elimi kaldırınca, gönülsüz de olsa "eylem kırıcısı" olmayalım diye gönülsüz olan kimi devrimci-demokrat arkadaşlar da ellerini kaldırdı. Kaldırmayanlar sadece gardiyan ve Dilovalı bir adli tutukluydu. Ve ziyarete çıkılmadı.

Ziyaret bitince eylemi başlatan hücrenin kapısı açıldı. Belli ki birisini sorguya götürüyorlardı, kısa bir süre sonra ağlama ve yalvarma sesi gelmeye başladı. "Lütfen vurmayın, anneciğim... Beni kurtarın! Yalvarıyorum vurmayın..." Ama nasıl bir ses, o canhıraş sesten cezaevi yıkılıyordu. Bir yüzbaşı elindeki piponun dumanını keyifle tüttürerek yanındaki teğmene, "Nasıl teğmenim senfoniyi beğendin mi?" diye dalga geçiyordu. Bir saate yakın bağırma ve yalvarmadan sonra kapılar tekrar açıldı. İki asker, "Koğuş sorumlusu, dışarı çıksın" diyerek hücre kapısını açınca çıktım. Beni götüren askerlerden biri, her nöbetinde Diyarbakırlı olduğunu söyleyip bana yardım etmek iste-

yen, dışarıya haber göndermeyi teklif edip, "Yanlışlıkla buradayım" diye tekliflerini reddettiğim bir askerdi. Bu asker elime kelepçeyi takıp kafama vurarak beni kapıaltına götürüyordu. İdare kısmı iki küçük odaydı. Odada bir başçavuş ve bir üsteğmen vardı.

Başçavuş, "Niye eyleme katıldınız lan?" dedi.

"Birinci koğuştaki arkadaşların bağırarak yaptıkları eylem kararını duymadınız mı? Devrimci olduğumuz için, bu eyleme katılmayı koğuşun onayına sundum ve oy birliği ile kabul edildi" diye cevapladım.

"Ulan burası askeri cezaevi, kuralları bilmiyor musun" diyerek bir fasıl copladılar. "Bir daha eylem yapmaya kalkışın bakalım" diye de tehdit ettiler.

Bu eylemden sonra havalandırmayı yasakladılar. Yaklaşık bir ay süren yasak, dayaktan da beter bir cezaydı. Daha sonra birlikte havalandırmaya çıktığımızda eylemin gerekçesini ve dayak yerken "Aman dileyenlerin!" kim olduğunu öğrendik. Birinci koğuştan bir arkadaşın ziyaretçisi bir önceki ziyarette küçük bir el radyosu getirmiş. Bu radyo arkadaşa ulaşmayıp nedenini sorunca da böyle bir radyo olmadığını, kaybolmuş olacağını söylemişler. Ve bu durumu protesto için ziyarete çıkmama kararı alınmış.

Eylem kararı alıp eylemi başlatan birinci koğuştakiler, bu eylemi planlayan ve örgütleyenin, okullarında sıranın üstüne devrimci sloganlar yazan, biri zengin bir ailenin eşcinsel çocuğu, biri de bir emekli albayın oğlu, yaşları 18 bile olmayan iki çocuğun adını vermişler. Dayak yerken ağlayıp feryat figan edenler de meğer onlarmış. Bu ne siyasete, ne ahlaka ne de vicdana sığan bir şeydi. Bu gençleri ihbar etmenin gerekçesini de şöyle açıkladılar: Biri eşcinsel ve zengin bir ailenin çocuğu, diğeri de asker çocuğu olduğu için fazla işkence görmeyeceklerini düşündük. Böylece koğuşun sorumlusu düşmandan gizlenecekmiş! Bu gerekçeleri duyunca öfkelenip, bizi eyleme davet eden kişiye dava arkadaşlarının yanında bağırdım: "Bu devrimci bir davranış değil, ihaneti, teslimiyeti gizleme tavrı. Ben senin itiraflarını zaten Çorum'da gözaltında iken izlemiştim, seni devrimci olarak görmüyorum. Seni herkese teşhir edeceğim ve eğer savunduğunuz siyaset bu davranışına rağmen seni devrimci görüp

kabul ediyorsa o siyasetinden de devrimciliğinden şüphe edeceğim. Bir daha sizi 'devrimci-yurtsever' kabul edip sizle konuşmayacağım." Bu sözlerime karşılık, "Sen kimsin de bizim siyasetimize laf söylersin, seni cezalandıracağız" dediklerinde, "Siktirin gidin zibidiler, devletten korkmayan sizin gibi ödleklerden mi korkacak? Elinizden geleni arkanıza koymayın" deyip bir daha da onlarla hiçbir diyaloga girmedim.

Başka bir gün karşımızdaki boş hücreye, şalvarlı, orta boylu, sessiz sakin, ben yaşlarda birisini getirip birkaç gün havalandırmaya çıkarmadılar. Akşamları karşıdan karşıya konuşarak tanıştık. Bu kişi "Müslüman Kardeşler" Türkiye temsilcisi olarak tutuklanan Edip Yüksel'di. Kardeşi Fatih Camiinde ülkücü faşistlerce vurulan Metin Yüksel'in kardeşi Edip, havalandırmaya faşistlerle değil de bizle çıkıyordu. Devrimden önce İran'a gidip konferanslara katılmış olan Edip, Humeyni devrimini hararetle savunuyor, tartışıyorduk. Yabancı dil bilen bir İTÜ öğrencisi Edip'le birçok konuda, özellikle ekonomide, hatta Marx'ın ekonomik görüşlerinde dahi anlaşıyorduk ama iş "tanrı" ve "kadın" meselesine gelince tartışma çatallanıp budaklanıyor ama yine de çok seviyeli tartışmalarımız oluyordu. Derken ramazan geldi, Edip o zor şartlarda temmuz sıcağında oruç tutmaya başladı. Bazen meyve geldiğinde veya fazla ekmek olunca sahurda yemesi için ona veriyordum.

Bir gün rütbeli bir subay Edip'in şalvarı çıkarmasını ve İstiklâl Marşı okunurken hücreden dışarı çıkması gerektiğini, hepimizin Müslüman olduğu ama onun yanlış bir yol izlediğini, bu yolda devam ederse daha büyük cezalara çarptırılacağını söyleyerek tehditkâr bir "ikna" konuşması yaptı. Edip, komutana, "Allah yolunu açık etsin, ben yolumu biliyorum ve bu yolda devam edeceğim" diyerek hiç taviz vermedi. Onun bu duruşu çok hoşuma gitti ve samimiyetimiz biraz daha arttı. Edip tahliye olunca din ve İslamiyetle ilgili birkaç kitap(56) çıkardı. Bu kitaplarından sonra İslamcılar tarafından aforoz edilip Amerika'ya gitti. Yıllar sonra onu tesadüfen internet üzerinden buldum. Amerika'da bir üniversitede hocalık yapıyormuş. 19 rakamının Kur'an'ın bir mucizesi ve anlamı olduğunu düşünüyor, bu konuda her yerde konferanslar veriyordu.

Tesadüfen Çorumda olduğum bir gün yerel gazetelerde Edip'in

Çorum'da konferans vereceğini okudum. Çorum'da konferans öncesinde görüştük. Beni görünce şaşırdı ve çok mutlu oldu. Çok az dinleyicisi olan konferansında beni dini bütün, Kur'an'ı defalarca hatim etmiş dostlarıyla tanıştırıp konuşmam için söz verdi. Onlara, Kur'an'ın anlamı üzerine ahkâm kesecek durumda ve konumda olmadığımı söyledikten sonra; "Sizin hedefiniz Kur'an yolunda gidip iyi bir mümin, Allahın sevgili kulu olarak cennete gitmek. Ömür kısa, sizin hedefe varmanız kolay. Öldüğünüzde cennetinize kavuşursunuz umarım. Ama bizim hedefe varmamız çok uzun. Komünizmin "kutsal" kitabını yazan Marx'a göre bile hedefe varmamız, insanlığın komünizme ulaşması, çok meşakkatli, dolambaçlı, acılı süreçlerden sonra yüzyılları alacak. Ama siz bize göre şanslısınız. Sizinki sadece ömrünüzün sonu kadar, öldüğünüzde tanrı onay verirse cennet sizi bekliyor. Herkesin kendi inancındaki cennetinin kapıları açık olsun ve o cennete ulaşmaları umuduyla hepinize selam" diye yaptığım kısa konuşmamı da büyük bir olgunluk içinde gülümseyerek alkışladılar.

KARANLIĞIN CENDERESİ

Unutmadığım Anlar ve Anılar

Geceleri oldum olası zor uyuyan biriyimdir. 20'den fazla insanın yan yana yattığı, ter kokusundan, bit ve tahtakurusu kaşıntısından dört döndüğün bir hücrede uyku tutmuyordu. Naylon tabak ve bardaklarla artan ekmekleri koyduğumuz limon kasasını masa olarak kullanıyordum. Geceleri geç vakitte koğuştakiler uyuyunca, karıma mektup yazıyordum ya da şiir yazmaya çalışıyordum. Her gece saat biri geçtiğinde bir fındık faresi demir kapının altından girip, önce çevreyi kontrol ediyor, sonra hızlı adımlarla biraz yürüyüp, gözünü gözüme dikiyor, birkaç saniye bakıp benden zarar gelmeyeceğinden emin olunca da yanıma kadar yaklaşıp, limon sandığına girerek ekmek kırıntılarını yemeye başlıyordu. Her akşam aynı saatte geldiğinden, "yardım yataklık" yapmak için o gelmeden ekmek kırıntılarını sandığın üstüne serpiyor, rahatsız olup kaçmasın diye nefesimi tutuyordum. Bu dostluk yaz boyu sürdü ve her gelişi bana büyük bir mutluluk verdi. Gelmeyecek diye meraklanıyor, gelince de "bizim dost geldi" diye büyük mutluluk duyuyordum.

Bir ziyaret günüydü. Birkaç kişinin yan yana zor sığacağı, iki taraflı sık tel örgüyle kaplı, kör bir lambanın aydınlattığı bir ziyaret yeri düşünün. Ziyaret yerine vardığımda ziyaretçileriyle konuşan iki kişinin 3. Hücredeki faşistler olduğunu gördüm. Faşistler önde olduğundan eşimin yüzü zor seçiliyordu. Ziyaretlere devrimcilerle faşistler ayrı ayrı çıkardı ama eylemden dolayı birlikte çıkarmışlardı. Faşistleri görünce moralim bozuldu, askere, onların yanında eşimle konuşmayacağımı, onlardan sonra görüşeceğimi söylediğimde "15 dakika zamanın var, ister görüş ister görüşme" deyince; ta Samsun Alaçam'dan gelmiş eşime, "Ben faşistlerin olduğu bu ortamda görü-

şemem. Bu durumu protesto ediyor ve koğuşa gidiyorum. Kusura bakma, üzülme. Bir dahaki sefer görüşürüz" diye seslendikten sonra, askere beni hücreye götürmesini söyleyip döndüm. Bu davranışımın bedeli olacağını biliyordum. Ziyaret bitti. Askerin biri adımı söyleyip, "İdareye gidiyoruz" deyince dayak beklentisiyle çıktım. Elimi kelepçeleyip idari kısma soktular. Nöbetçi başçavuş askere, kelepçeyi açmasını ve kapıda beklemesini söyledi. Yalnız kaldığımızda da gayet sevecen bir tavırla, "Bak hemşerim, şu an benim yaptığım büyük suç. Lütfen bu durumdan kimseye bahsetme. Eşin ta Samsun'dan gelmiş, durumu bana anlattı, dayanamadım. Yan odada seni bekliyor, beş dakikayı geçmesin ve sesiniz çıkmasın" deyip yan odanın kapısını açıp ben girdikten sonra kapatıp çıktı. Eşimi görünce gözlerime inanamadım, kendimi rüyada hissettim. Şaşkınlıktan ne diyeceğimi şaşırmıştım. Eşim beni görünce ağlayarak, "Bu ne hal, çok zayıflamışın" deyip sarıldı. Ben de ona sıkıca sarılıp öptüm. O ne unutulmaz ne güzel kokuydu. Bir insanının teni bu kadar mı güzel kokardı. O kokuyu ve o mutluluğu hayatım boyunca bir daha ne tattım ne de unuttum.

Beş dakika dolmadan kapı vuruldu, odadan çıktım. Başçavuş askeri çağırıp koğuşa götürülmemi söyledi. Asker kelepçeyi taktı ve dışarı çıktık. Nizamiye kapısıyla cezaevi kapısının mesafesi beş on metreydi. İki askerin arasında giderken, "Bekleyin, o benim oğlum, bir kucaklayayım da öyle götürün" diye bir çığlık duydum. Hızlı yürümesi dahi yasak olan kalp hastası anam gözleri faltaşı gibi açılmış, şaşkın bir vaziyette koşarak çığlık çığlığa geliyordu. Askerler gayrı ihtiyari baktı. Ben anamı görünce durdum. Nefes nefese geldi, sarılmak istedi. Asker araya girip itince ben de sertçe askeri itip, "Senin anan yok mu" dedim. Sımsıkı sarılan anam bırakmıyordu. Asker sertçe anamı ayırdı. Kapıda bize bakan nöbetçi askerin göz yaşlarına tanık oldum.

Her sabah havalandırmadan önce tüm koğuşlar dışarı çıkarılıyor, askeri düzende "İstiklâl Marşı" okutuluyordu. Ben genellikle orta sırayı tercih ederek, sessizce "Düriye'min güğümleri kalaylı" türküsünü mırıldanıyordum. Askerler marşı söyleyip söylemediğimizi kontrol ediyordu. Konyalı olduğunu söyleyen, zayıf, kısa boylu bir asker benim başka bir şey mırıldandığımı ihbar edince kapıaltına çağırdılar. "Ulan sen İstiklâl Marşı söylenirken başka şey mırıldanı-

yormuşun, sen Türk değil misin?" dediklerinde; "Türk'üm ve öğretmenim. Ben bu marşı iki yıl öğrencilerime okuttum" dediysem de cop yemekten kurtulamadım.

Bir gece koğuştaki iki kardeş HK'li arkadaşlarla Yılmaz Güney'i tartışıyoruz. Onlar Yılmaz'ı ciddiye almayan laflar söyleyince sesimi yükselttim. Bir baktım bu Konyalı asker, hücre kapısının yanına çömelmiş, bizi dinleyip not defterine kimin ne konuştuğunu not ediyor. Sessizce demir kapıya yaklaştığımda kâğıdı kalemi cebine sokup ayağa kalktı. Ona, "Konyalı hemşerim seni çok iyi tanıdım. Bu iki oldu. Sana söz veriyorum, buradan çıkınca seni bulup ziyaret edeceğim ve göğsüne kırmızı bir karanfil takacağım. Bu Veli Emektar sözüdür. Sözümde duran insanımdır, bunu unutma" dedim. Nöbet bitip gittikten az zaman sonra beni apar topar kapıaltına çağırarak, "Ulan sen askeri tehdit etmişsin?" dediler. "Ne tehdidi. İyi çocuktur, aylardır kapımızı bekliyor. Ben sadece sivilde görüşüp kendine karanfil hediye edeceğimi söyledim" desem de copla karışık iyi bir kaba dayak yedim.

Bir gün "dikkat, komutan!" sesiyle irkildik. Hücre kapısını açan askerin heyecandan eli titriyordu, kilidi zor açtı, sırayla dizildik. İçeri birkaç subayla bir general girdi. Sanırım Maltepe Tugay Komutanı bir tuğgeneraldi. Generalin üstünde yazlık, kısa kollu gömlek, başında kep, mahalle kabadayısı edasıyla içeri girip, eli kıçında şöyle bir hücreye baktı. Subaya, "Bu yastıklar çok kirli. Bunları değiştirin. Bu pislik herifler hiç temizliğe dikkat etmiyorlar mı? Burası leş gibi kokuyor" dedi. Sonra da sıraya dizilmiş hep birlikte yere bakan bizlerin suratına şöyle bir bakıp kapıya yöneldi. Tam çıkarken birden geri dönüp, "Ulan Allahsız kitapsız anarşist komünistler! Biz size Kürdistan kurdurur muyuz, kurdurtmayız. Ermenistan kurdurur muyuz, kurdurtmayız. Pontus Rum devleti kurdurur muyuz, kurdurtmayız. Ulan benim dedem Çanakkakale'de savaşmış. Bu memleket şehit kanlarıyla sulanmış. Yedi düvele karşı savaşmış bir milletin evladıyız biz, size mi papuç bırakacağız alçaklar. Aklınızı başınıza alın, bak daha dün Kartal Maltepe'de üç anarsişti[19] geberttik. Hepinizin sonu aynı olacak" diyerek başladı daracık hücrede eli arkasında dolaşmaya. Hem gidip geliyor hem nutuğa devam ediyordu: "Yok efendim

19) 6 Haziran 1981. Doğan Özzümrüt, Ercan Yurtbilir'in öldürüldüğü, Ayşe Hülya Özzümrüt'ün yaralandığı çatışma.

Türkiye'nin ekonomisi bozukmuş, dövizi yokmuş, on sente muhtaçmış. Ne demek ulan dövize muhtaçmış. Hiçbir şey yapmasak kapatırız boğazları, gelen gemiden bin dolar, giden gemiden bin dolar. O bile bizim döviz açığımızı kapatır. Bu ülkeye hiçbir şey olmaz." Kafayı kaldırmak yasak. Aldı beni bir gülme. İçimden, "Memleketin generaline bak. Bu kadar ilkelliğe de pes. Biz bunlara nasıl yenildik?" diye içimden geçirdim. Düşmanın bu kadar ucuz ve aciz olduğunu görüp sevinmek, haklılığımıza bir daha güvenip inanmak ne kadar güzel duygu ise, öte yandan bu kadar çapsız subayların önünde kafa önde beklemek, bir o kadar acı vericiydi.

Alem Bir Cezaevi: Alemdağ!

Sabahın erken saatleri. "Herkes eşyasını toplasın, başka bir cezaevine sevke gidiyorsunuz" dediklerinde çok mutlu olduk. Çünkü hiçbir cezaevinin bundan kötü olacağını tasavvur edemiyorduk. Altı ay sonra bu lanet yerden ayrılıyorduk. Ellerimiz kelepçeli bir ringe bindirilip yola çıkarıldık. Bir saati aşkın yolculuktan sonra çam ağaçlarıyla dolu bir askeri alanın içinde ikişer sıraya geçirildik. Ellerinde kurt köpekleriyle dizilmiş askerlerin arasında, üç katlı bir binanın önünde durdurulduk. Binanın bodrum katlarından dikenli telle kaplı, camları demirli pencerelere hücum etmiş insanlar bize bakıyordu. "Tutuklu desen hepsinin saçı sakalı yerindeydi, polis desen bu kadar sivil polis bizi niye beklesin!" diye düşünerek ve bir anlam veremeden içeri alındık. Dar bir koridorda donumuz kalıncıya dek soyunduk. Bir tabip asteğmen yara bere olup olmadığını tespit için gözucuyla bakıyordu. Donlarımızın içine de baktıktan sonra beni en büyük ve en kalabalık 3. Koğuş'a verdiler. Koğuş okul kantiniydi sanki. Herkesin saçı sakalı uzun, kimi çay içiyor, kimi kitap okuyor, kimi volta atıyordu. Havalandırma sabah bir, öğleden sonra bir, bazen iki saatti. Herkes çayını kendi yapıyor, hatta yemeğini bile ihtiyaç durumunda kendi pişiriyordu. Tahliye olmuş kadar rahatlamıştım. Diğer cezaevlerindeki arkadaşların deyimi ile "Alemdağ bir çiftlikti."

Yaklaşık yüz tutuklunun olduğu koğuş, cezaevinin en büyük ve en kozmopolit koğuşuydu. En kalabalık ve disiplinli komün yaklaşık on beş kişi olan Partizancıların komünüydü. Diğer siyasetlerden ise ikişer üçer devrimci vardı, kalanlar sağdan soldan toparlanmış 12 Eylül öncesi yakalanmış olanlardı. 1. Koğuş'ta yatanlar 50 kişinin

üzerindeydi ve neredeyse tümü Dev-Sol toplu davadan yargılananlardı. 2. Koğuş'ta ise başta Kawacılar olmak üzere HK, TİKP ve Devrimci Halkın Birliği'nden arkadaşlar kalıyordu.

Ben koğuşa girince Partizancı yoldaşlar hemen tanıdı. Komünün siyasi sorumlusu 12 Eylül öncesi yakalanmış olan Aydın Çelik'ti. Toplu davadan yargılananlar, kadro düzeyindeki yoldaşlar benden bir süre önce Metris Cezaevi'ne gönderilmişti. Bir yıldır orada tutuklu olan Aydın Çelik dâhil, Metris'e gitmeyen yoldaşların çoğu genç, tecrübesiz, sempatizan ve ileri sempatizan konumundaydı. Aydın Çelik ve diğer yoldaşların bir kısmı sevinirken, bir kısmı da gelişimi kuşkuyla karşıladı. Belli ki benim "aşk hikâyem" buraya kadar uzanmıştı. Aydın, beni bir kenara çekerek sıkıntılı ve saygılı şekilde, "Yoldaş, hakkında olumsuz bir şeyler duyduk, bir 'gönül olayı'ndan sonra saflardan uzaklaştırılmışsın. Şu an durumun nedir, sakıncası yoksa açıklar mısın?" deyince hikâyeyi ve örgütün kararını ayrıntısıyla aktardım. "Soruşturma sonucunda, 'aşk meselesi'nden değil, 'parti disiplinine aykırı' davranmaktan ihtar aldım. Sebebi de, partinin 'aşık olduğun kişiye bir şey söylemeyeceksin, ilişkiyi sezdirmeyeceksin' talimatına rağmen, duygusallığa kapılarak söz konusu arkadaşa 'Sana bir zamanlar senden habersiz ilgi duyuyordum, ama şimdi kardeşim ve yoldaşımsın' şeklinde açıklama yapmamdır. Parti, soruşturmanın uzayıp dışarı sızdırılması sonucu çok yıpranmam nedeniyle bana özeleştiri verdi. Kısaca partiden dışlanmışlığım yoktur. Yakalanmadan hemen öncesine kadar partiyle ilişkim vardı" dedikten sonra da, ama partiyle önemli siyasi konularda görüş ayrılığım var. Partiyle olan görüş ayrılığımı yazılı ve sözlü olarak yapıya bildirdiğimi de ekledim.

Aydın bu açıklamamdan çok mutlu oldu. "Saflardan dışlanmadığına çok sevindim, senin gibi tecrübeli bir yoldaşın burada olması benim görevimi de hayli kolaylaştıracak ve tüm yoldaşlar da sanırım buna sevinecekler" dedi. Aydın'a, "Demokratik kitle örgütü nedir ve ne olmalıdır" üzerine görüşümü anlattım. Daha sonra Parti tüzüğüne göre, içeri düşen yoldaşların dışarıdaki konumu ne olursa olsun "parti taraftarı" olarak kabul edildiğini, buradan yola çıkarak komündeki tüm yoldaşların parti taraftarı birer "halk" sayılabileceğini, koğuştaki komünün de bir demokratik kitle örgütü gibi günlük yaşamın demokratik sekilde sürdürülmesi için aynı demokratik

kitle örgütlerinde olduğu gibi komünü hem kendi içinde hem de dışarıya karşı temsil edecek kişiyi kendi oyları ile seçmesi gerektiğini belirttim. Sonra, Partinin komündeki kişilerden habersiz parti temsilcisi bir kişiyi kendi değerlendirmesine göre belirleyeceğini ve partinin belirlediği sorumluların burada da illegal olması kendini deşifre etmemesi gerektiğini izah ettim. Sonra da bildiğim kadar Cezaevi yaşamı ile ilgili parti tüzüğünün bu şekilde olduğunu sözlerime ekledim.

Aydın'la bu konularda tam bir uyum içinde olduk ve bu düşüncemizi komündeki diğer yoldaşlara açtık. Komünün en tecrübelisi olduğumdan, "komün sorumlusu" olarak beni seçtiler. Aslında benim bu görevi kabul etmem doğru değildi ve bir fedakârlıktı. Çünkü cezaevinde her koğuşta bir muhbirin olması mümkündü ve ben örgüt davasından değil, dernek davasından yargılandığım için her an tahliye olmam mümkündü. Ama şartlar bunu gerektirdiğinden herkesin paniklediği bir zamanda, sorumluluk almamam, devrimci anlayışımla bağdaşmaz, geçmişini, geleceğini inkâr anlamına gelirdi. Aydın'la ve komündeki yoldaşlarla uyum içinde yaşıyorduk ama koğuş için bunu söylemek zordu. Koğuşta "devrimci disiplin" yoktu, siyasi koğuştan çok adli koğuşuna benziyordu ve bundan rahatsız oluyordum. Aydın'a 2. Koğuş'a geçmemizin doğru olacağını, orada hem bize yakın siyasetlerin olduğunu hem de daha politik bir koğuş olduğunu söyledim. Durumu komüne açtık ve oy birliğiyle koğuştan gitme kararı alıp fırsat kollamaya başladık.

Koğuşta, aynı mahallenin çocuğu olan, hal ve hareketleri devrimciden çok kabadayıya benzeyen, sık sık sağa sola sataşan, hangi "suç"tan geldiği tam belli olmayan iki arıza tip vardı. Bir bayram günü, ziyaretçilerin "açık görüş" diye koğuşun demir parmaklı en dış kapısına kadar gelmelerine izin verilmişti. Kapı önünde en fazla üç kişi yüz yüze görüşebiliyordu. O yüzden biz koğuştaki tutuklu sayısını süreye bölüp, on dakika yüz yüze göreşebileceklerini koğuş olarak karara bağladık. Aydın kapının önünde zamanı ayarlayıp kontrol ediyor, zamanını geçiren arkadaşı uygun bir dille uyarıyordu. Sabah görüşmesi sorunsuz bir şekilde bitmişti.

Öğleden sonra komün olarak görüş kapısına yakın bir yerde ziyaretçilerimizin getirdiği tatlı ve börekleri çay eşliğinde büyük bir

keyifle yerken masanın başında kapıyı görecek şekilde oturuyordum. Kapıdan sesler yükselince baktım ki bu iki lumpen Aydın'a saldırıyor. Hemen masanın üzerinden atladığım gibi kapıya ulaşıp olaya müdahale ettim. Komündeki yoldaşlar da peşimden geldi. Diğerler arkadaşlar bir yana, boyu 1.90'a yakın, mesleği kasaplık olan Ümran Çiftçi'yi bıraksam bunları komaya sokacak. Biz kavgayı bahane edip bu koğuşta kalamayacağımızı, 2. Koğuş'a gitmek istediğimizi idareye bildirdik. Eğer gitmezsek olaylardan idarenin sorumlu olacağını eklemeyi de ihmal etmedik. Kısa bir süre sonra da komün olarak 2. Koğuş'a nakledildik.

İkinci Koğuş'un en kalabalık komünü Kawacılardı. Kawa Merkez Komite üyeliğinden yargılanan, Dersim'den tanıdığım Hasan Asker Gürgöz, Mete, Fatin Kanat, espri küpü Apo, Bahattin Kılıç, fırın işçisi fedakâr Sait ve ismini hatırlayamadığım onlarca arkadaş. TİKB'den polis sorgusunda adını bile vermemiş, işkencedeki devrimci tavrı ile devrimcilerin yüz akı olmuş, girdiği ölüm orucunda 60. günden sonra kıl payı yaşama dönen, sonra da arkadaşları ile birlikte uzun bir tünel kazma macerasından sonra kendi özgürlüğünü kendisi kazanan Bektaş Karakaya ve dava arkadaşı Hasan. Ve hiçbir komüne katılmayan arabesk şarkıcı Hakkı Bulut'a sahip çıkıp iki kişilik komün kuran, dışarıdan da çok iyi tanıdığım, örgüt evlerimize bile gelip gittiğimiz, maddi-manevi dayanışma içinde olduğumuz, birkaç ortak eylem birliği yaptığımız, idamla yargılanan, devrimci duruşundan, kararlılığından işkencelerde ve cezaevi yaşamı boyunca hiç taviz vermemiş, hep başı dik ve onurla yaşamış, önce Kurtuluş saflarında sonra Tekoşin örgütünün önderlerinden, on yılı aşkın hapsin sonunda ağır kanser hastalığı yüzünden ölümünden kısa bir süre önce tahliye edilip kanserden kaybettiğimiz can yiğit kardeşim Dersimli Hüseyin Aydın. Benim deyimimle "Tekoşin Hüseyin."

Hüseyin uzun boylu, atletik yapılı, iyi bir voleybolcu, sportmen olduğu kadar da gözü kara, korkusuz birisiydi. Selimiye kışlasında karavanayı subayın tepesine boca etmiş, işkencede tüm suçlamaları reddedip örnek devrimci tavır göstermiş, inancında bir o kadar katı ve tavizsiz biriydi.

Bir gün açık görüşte ziyaretçiler koğuş kapısının önüne yığılmıştı. Sözde "açık görüş" yapıyorduk ama kalabalık olduğu için

anam yüzümü göremiyordu. Anam, her zamanki pratik zekâsı ve cesaretiyle yandaki demir kapının mazgalını açıp oradan kafasını uzatıp benle konuşuyordu. Görevli asker birden mazgalı sertçe kapatarak "mazgalı açmak yasak" dedi. Anam dikkatli olmasa suratı parçalanacaktı. Ben yatağın üzerine çıkıp kapının üstündeki demir parmaklıklı kısımdan "faşist köpek, anan yaşındaki kadına nasıl böyle davranırsın" diye tepki verdim. Olayı duyan Hüseyin, "Merak etme, ben ona sorarım" dedi. Akşam oldu, koğuş kapıları açıldı ve sayıma çıktık. Kapının başında gestapo başçavuş ve bu asker vardı. Sayım bitti, herkes sırayla içeri giriyordu. En sona kalan Hüseyin, tam koğuşun kapısına gelince o askerin yakasına yapıştığı gibi bir kafa atıp duvara yapıştırıp, "Ulan köpek, analarımıza saygılı ol, yoksa seni gebertirim" diye girişti. Başçavuşla birlikte askeri Hüseyin'in elinden zor alabildik.

Koğuşun sözcüsü, olgun, sorumlu ve saygılı duruşuyla herkesin sevdiği Fatin Kanat'tı. Koğuşta tam bir devrimci disiplin ve dayanışma vardı. Sabah havalandırmasında bir süre benim yaptırdığım sabah sporu, kahvaltıdan sonra sessizlik saati, öğlen havalandırmasında voleybol maçı ve voltada sohbet... Sonra akşam yemeğine kadar sessizlik saati, kimse konuşmaz, sadece kitap okur veya resim çerçevesi, ev ve gemi maketi gibi el işi yapardı. Yemeklerden sonra en fazla beşer kişi sigara yakar, onlar söndürmeden diğerleri yakmazdı. Akşam 22.30'dan sonra kimse konuşamaz, sigara içemezdi.

Her komünün çarşafla bölünmüş kendi kitaplığı ve oturma bölümü vardı. Yine her örgütün illegal yayını "duvar gazetesi" olarak komünün bir yerinde asılıydı. Tuvaletlerin yanındaki küçük oda mutfak olarak kullanılıyordu. Her komünün erzakları pirinç, bulgur, peynir, şeker, çay ayrı ayrıydı. Her komün sırayla çayını, yemeğini yapar, dönüşümlü olarak sırayla koğuşun ortasındaki masa ve onun çevresindeki tahta oturaklara oturarak yemeğini yerdi. Masa, yemek saati dışında el işi atölyesi görevini görürdü. Yani o 12 Eylül faşizminin en acımasız günlerinde, diğer cezaevlerine göre Alemdağ Cezaevi gerçekten "Alemdağ Çiftliği" idi. Ta ki üç arkadaşımızı kaybettiğimiz olaya kadar.

Günler geçtikçe, uzun mahpusluğa psikolojik ve bilinç olarak hazırlıklı olmayan genç ve tecrübesiz yoldaşlar komünde sorun çı-

karmaya başladı. Her olayın ayrıntısına inmeye, günlük yaşamdaki her şeyi eleştirmek moda oldu. Hele bir İsmail Poyraz'ımız vardı ki akıllara zarar. Bir de televizyonda haber dışında program izleyenleri "burjuvalıkla" suçlayan hızlı ve keskin Bilal Arıkan yoldaşımız vardı. İşin kötüsü bu arkadaşlardan bazıları gözle görülür hatalarını eleştirdiğimde, "Bu zaten bir 'gönül ilişkisi' yüzünden partiden atılmış, biz bunun disiplinini neden tanıyoruz. Hatta bu Veli, 'Bolşevikçi', onların propagandasını yapıyor, bizi temsil edemez vb." kulisler yapıyorlardı. Dedikodular kulağıma da geliyor ama komündeki birlik havası bozulmasın diye, çok bozulmama rağmen içime atıyor ve susuyordum.

Dedikodulardan bunaldığım sırada imdadıma Erhan Gencer yetişti. Bir sabah koğuşa yeni mahkûmlar gelmişti. Gelenler Erhan Gencer, Nadir Demirçivi, Naci Uçar (Çingene Naci), Ali İyikan. Üzülür müsün, sevinir misin! Erhan, merkez komite üyesi ve siyasi işlerden sorumlu, MK'daki en teorik, en üretken kişiydi. ODTÜ'den sonra devlet bursuyla ABD'ye gitmiş, iyi bir eğitim almış, ABD'den dönüşünde tekrar ODTÜ'de görev almış ama tüm bu kariyerini bırakıp parti saflarına katılmış, çok nazik, beyefendi, kültürlü, dışarıdan bakınca bir devrimciden çok üst düzey bürokrata benzeyen, hayatın da trafik suçu dâhil hiç polisle, karakolla ilişkisi olmayan, tipinden dolayı da lakabı "Bürokrat" olan bir yoldaşımızdı.

Daha parti kuruluş aşamasında beraberliğimiz olan, yakalanma dan bir ay önce Parti adına görüştüğüm, Parti içinde çok az tanınan, en illegal kadrolardan Erhan'ın anlattığına göre kendisini Hıdır Ayata yakalatmış. Nadir Demirçivi ise hem Çorum'dan hem Dersim'den tanıdığım, sevdiğim bir yoldaştı. Naci'yi ve Ali İyikan'ı ise dışarıdan tanımıyordum. Yeni gelen yoldaşları siyasi sorumlu Aydın Çelik'le birlikte özel bir toplantıda "sorguya"[20] aldık.

Yeni gelenler adına Erhan söz aldı. Kafası öne eğik, oldukça morali bozuk, kelimeler ağzından zor dökülerek ve ömür boyu unutamayacağım şu sözleri söyledi: "Yoldaşlar, yakalandığım zaman sorguda tam bir komünist tavırla, 'Size ifade vermeyeceğim' dedim ama ne yazık ki bu olumlu tavrım polis bana çay getirene kadar sadece

20) İşin ilginci, başını yurtdışındakilerin çektiği Bolşevik Partizan ayrışmasını Alemdağ'da öğrenmiştim.

beş dakika sürdü. Sonrasında maalesef ben bir fiske yemeden teslim oldum ve her şeyi itiraf ettim. Yoldaşlar, ben iyi bir komünist değilmişim. Kendi hayatımı partinin ve halkın çıkarından önde tuttum.

Partimden ve halkımdan özür diliyorum. Bu durumum karşısında beni komüne alıp almamak sizin tercihiniz. Ama ben bu durumumun siyasi, ideolojik kaynaklarını bulup, özeleştirimi partiye sunacağım. Tek tesellim hiçbir yoldaşı yakalatmamış olmam. Gerçi bu konuda fazla soru sormadılar, çünkü alt düzeyde tanıdığım kişi çok azdı. Naci dışında diğer yoldaşların durumu da benden farksızdı maalesef!"

Naci biraz tevazu göstererek, "Evet, yoldaşlar kadar çözülmedim ama tam devrimci duruş da göstermedim" diye konumunu ifade etti. Nadir ve Ali, "Erhan yoldaşın dediklerine katılıyoruz" dedikten sonra ayrıntıya girmediler. Erhan'ın yakalanışı ve yakalandıktan sonraki bu tavrı komünde var olan güvensizliği ve paniği daha da yoğunlaştırdı. Bu çözülmenin etkisi çok büyük oldu. İzmit'te yakalanan ve direnen bir işçi yoldaşın (sanırım adı Niyazi'ydi) anlattığına göre, direnen yoldaşların hücrelerine Erhan'ın polis ifadesi bırakılıp, "Bakın MK üyenizin verdiği ifadeye, siz hâlâ boşuna direnip işkence görüyorsunuz" diye malzeme yapılmış. Erhan'ın bu samimi dürüst ifadesi benim onayımı alırken, bazı genç yoldaşların tepkisini çekti. Hem yeni gelenlerin konumu hem de arkamdan konuşulan dedikoduları ve Erhan'ların komünde kalıp kalmayışını değerlendirmek için komün toplantısı önerdim.

Toplantıya şöyle başladım: "Yoldaşlar, yeni arkadaşlar geldi. Hem yeni yoldaşların komüne kabulünü konuşalım. Hem de bazı yoldaşlar, kulağıma geldiği kadarıyla hakkımda güvensizlik belirtip partiden atıldığımı, bu nedenle sizleri temsil edemeyeceğimi ileri sürüyormuş. Bu konuda görüşünüzü almak istiyorum. Yeni gelen arkadaşlara itirazınız ve soracak sorularınız varsa sorun. Erhan yoldaş devlete de itiraf ettiği gibi MK üyesi, partinin her şeyinden birinci derecede sorumlu bir yoldaşımız. Ayrıca yakalanmadan bir ay önce onunla görüşmüştük. Benim durumumu o açıklasın."

Erhan söz alarak; "Yoldaşın partiden atılması gibi bir durum söz konusu değildir. Ayrıca yoldaş hakkında 'sarkıntılık' vb. konusunda soruşturma açılmamıştır. Kendisi evliliğinin iyi gitmediğini,

boşanıp başka bir yoldaşla evlenme talebini bize bildirince konunun araştırma safhasında karşı tarafa bir şey sezdirmemesi, söylememesi kendisine bildirilmişti. Buna rağmen kendisi duygusal davranarak konuyu muhatabına açıp ona özeleştiri vermiş. Bundan dolayı, parti kararına uymayıp kendi doğru bulduğu şeyi yaptığı ve bunun da disiplin suçu olduğu gerekçesi ile 'ihtar' cezası verildi. Ayrıca soruşturmanın uzaması ve sizin de duyduğunuz gibi dışarı sızdırılması ve haksız mesnetsiz dedikoduya yol açıp yoldaşın gereksiz yere yıpratılması konusunda da parti kendisine özeleştiri yapmıştır. Bu konunun buraya kadar gelmesi ve yoldaşın hâlâ savunmada olması da yoldaş açısından çok acı bir durum. Kendi durumuma gelince, polis sorgusunda çözüldüm, devrimci bir duruş gösteremedim. Siz yoldaşlardan ve sizin şahsınızda halkımdan özür dilerim. Beni komüne alıp almamakta vereceğiniz karara saygılıyım."

Erhan'ın bu açıklamasından sonra, hakkımda ileri geri kulis yapan, polis ifadesi Erhan'dan daha kötü olanların başı öne eğildi. Ama ben bu kulisi yapanları bilmeme rağmen bugün olduğu gibi o günde isim verip onları deşifre etmedim. Erhan'dan sonra tekrar söz alıp, "Yoldaşlar, komünümüzün pratik yaşayışını sizlerle birlikte düzenlemek ve gerek diğer siyasetlere gerekse idareye karşı komünü temsilen bir yoldaşı seçmek için, aday olacak yoldaş var mı?" dediğimde; "Velo yoldaş göreve devam etsin" sesleri arasında oy birliğiyle görev yine bana kaldı. Aslında Erhanların gelmesiyle bu işi benden çok iyi yapabilecek yoldaşlar vardı ama ne acıdır ki "sicilleri" iyi değildi. Birçok temel noktada ayrı düşünmeme rağmen biraz da mecburiyet ve şartların zorlamasıyla komün sözcüsü olarak devam ettim.

Bu olaylardan sonra Ertan İltan geldi. Dışarıdan tanışmıyoruz. Polis tavrı iyi, tecrübeli, parti çizgisine ve disiplinine sadık bir yoldaştı. Geldiği günlerde 1 Mayıs Mahallesi anması ya da "konut" sorunu ile ilgili bir mesele vardı. Erhan, 1 Mayıs Mahallesi ve oradaki gecekondu mücadelesi ile ilgili yazdığı bir yazıyı herkese açık duvar gazetesine astı. Yazıda Türkiye'de konut sorununu ilk defa TKP/ML'nin Marksist-Leninist çizgide ele aldığı, şanlı bir direnişle 1 Mayıs Mahallesi'nde hayata geçirdiğini yazıyordu. Yazıyı okuyunca, "Ertan yoldaş, bu yazıyı komün adına oraya astın ama bizim onayımızı aldın mı? Hangi konut sorununu ML çizgisinde çözmüşüz. 1 Mayıs Mahallesi'ne artık devrimcilerin giremediğinden haberin

var mı? Üç beş seyyar satıcıyı, günübirlik yaşayan insanları birçok devrimcinin kanı canı pahasına mücadeleyle plansız programsız mülkiyet sahibi yaptık. Onlar da tapuyu devletten alıp mülk sahibi olunca devrimcileri ihbar edip mahalleye sokmadılar. Ayrıca 1 Mayıs'ta bizim dışımızda diğer siyasetlerin mücadelesi de var. HY'den çok sevdiğim, Van depreminde Muradiye'de birlikte olduğum Hasan Kızılkaya'nın da kanı var. Bu yazı yanlış ve beni ifade etmiyor. Yazıyı indirmezsen, altına eleştiri yazısı yazıp katılmadığımı koğuşa beyan ederim" diyerek tavrımı koydum. Benim kadar dik kafalı, doğrusundan taviz vermez birisi olan Ertan, uzun ve sert tartışmalardan sonra yazıyı indirdi ama kısa beraberliğimizde aramıza bir soğukluk girdi. Sonradan Sağmacılar sivil cezaevine sevk edildiğimizde üç beş yoldaş (Nadir, Erhan, Ertan, Naci) birlikte yazıp gönderdikleri ortak mektupla bu soğukluğu aştık. Halen de sevip saydığım, değer verdiğim, aklı başında, okuyan yazan, yoldaşlığı da dostluğu da benim için kıymetli olan eski yoldaşlarımdan birisidir.

Bir gün koğuşa sessiz sakin, ağzından zor kelime çıkan, orta boylu biri geldi: Recep Maraşlı. Neden tutuklu olduğunu sorduğumuzda, "Rızgari davasından" diyerek ayrıntıya girmedi. Neden Kawacılar veya "Tekoşin Hüseyin" gibi "Bağımsız Kürdistan" diyenleri tercih etmedi de bizim komünü tercih ettiğini merak etmiştim. Bu kitabın yazım sürecinde kendisiyle ilişki kurup sorduğumda, İbrahim Kaypakkaya yoldaşın mücadelesi ve direnişine, Kemalizm ve Kürt sorununa bakışını değerli bulduğunu, saygı duyduğunu, ayrıca, 12 Mart 1971'de daha 16 yaşında bir gençken, Diyarbakır'da cezaevinde TKP/ML tutsaklarıyla aynı komünde kaldığını, onlara olan sevgi ve saygısından dolayı bizim komünü tercih ettiğini söyledi. Recep arkadaş, son derece disiplinli, nerede ne konuşacağını bilen, az ve öz konuşan biriydi. Ama el yeteneği dil yeteneğinden çok ileriydi. İyi portre çiziyor, iyi maket ve el işi resim yapıyordu. Eşimin vesikalık fotoğrafını büyütüp yaptığı resim kırk yıldır evimizin başköşesinde asılıdır.

Filistinlilere reva görülen Tel Zaatar katliamının yıldönümüydü. Anma yapacaktık ama Filistin tarihini ve mücadelesini günlük gazete haberleri ve kırık dökük bilgiler dışında derinlemesine bilen ve yazacak kimse yoktu (Henüz Erhan ve diğer arkadaşlar gelmemişti). Komünde konuşulurken Recep, "İsterseniz ben bir yazı kaleme alabilirim" deyince canımıza minnet. Geceyarısı başladığı yazıyı sabaha

doğru bitirdi. Okuyunca gözlerime inanamadım. Milattan önceden başlayıp, Musa'dan, İsa'ya, Tevrat'tan İncil'e ve Yahudi toplumuna, Siyonist İsrail devletinin kuruluşuna, FKÖ'nün ortaya çıkışından örgüt içi ayrışmalara, hangi örgütün neyi savunduğundan katliamlara kadar enfes bir ifade tarzıyla yazılmış bir Filistin tarihi yazmıştı. Anladım ki bu arkadaşın geçmişi de geleceği de parlak. O yazıdan sonra Recep Maraşlı'ya ayrı bir saygı ve hürmet duydum. Hayat beni yanıltmadı; şu anda da kendisi Kürt ve Ermeni sorunu başta olmak üzere ötekileştirilenlerin en önde gelen savunucularından, uluslararası kamuoyu tarafındanda bilinen bir aktivist, yazar.

"Cikcik Hasan" ve "Bıçkın Hasan"

Koğuştaki aykırı ve sevimli tipler hayatımıza renk katıyordu. Benim koyduğum lakapla TİKB davasından Bektaş'la birlikte yakalanıp yargılanan "Cikcik Hasan" bunlardan biriydi. Bektaş polis sorgusunda ismini dahi söylemeyen bir devrimciydi. Hasan ise ifadesinde, yemek yiyen bazı işçilerin kendisini davet ettiğini, sonra polisin gelip yakaladığını, örgütle ilişkisinin olmadığını ama İTÜ talebesi olduğunu söyleyerek direnmişti. Hakkında ifade ya da delil olmayınca normalde ilk duruşmada tahliye olması gerekiyordu. Erhan'ın verdiği İngilizce derslerinin en başarılı öğrencisi Hasan'dı. Ayrıca koğuşta Erhan'ı satrançta nadiren de olsa yenebilen tek kişi de oydu. Konuşurken sesi çatal çatal çıkıyor, kelimeleri alkolikler gibi üzerine basıp yuvarlayarak kullanıyordu. Fazla tartışmayı, sohbeti sevmeyen, genellikle yalnız takılan Hasan'la aramız çok iyiydi. Kış gelmiş, herkese battaniye vermişlerdi. Koğuş çok kalabalık, camlar açık ve çok üşüyorduk. Hasan battaniyesiyle ranzayı çepeçevre sarıp koğuşa bakan kısmını keserek kendine pencere yapınca Hasan bu soğuk havada millet battaniyeyi zor bulurken sen niçin battaniyeni kestin diye sorduğumda; "Veli arkadaş, boş ver soğuğu, bana temiz hava lazım. Ben o delikten hava alıyorum. O benim pencerem" demişti.

Gün geldi, Hasan'la Bektaş karar duruşmasına girdiler. Merakla onları ve mahkeme sonucunu bekliyorduk. Beklentimiz Hasan'ın tahliye olmasıydı. Siyasi savunma yapan Bektaş, "Bir TİKB'li olarak faşist cuntanın mahkemelerini tanımıyorum" diye başlamış ve sloganla bitirmiş. Karar müebbet. Sıra Hasan'a gelmiş. Polis ifadesi okunup ne söyleyeceği sorulunca Hasan, "Poliste söylediğim gibi hiçbir

olayla ya da hiçbir örgütle ilişkim yok" deyince; hâkim, "Peki anladık oğlum, sen İTÜ öğrencisisin, hiç siyasi görüşün yok mu? Bu konuda ne düşünüyorsun?" deyince Hasan ayağa kalkıp, "Hâkim bey şunu düşünüyorum: ABD işbirlikçisi bu faşist cunta, TİKB öncülüğünde başta işçi sınıfımız olmak üzere halkımızın onurlu direniş ve savaşıyla tarihin çöplüğüne atılacaktır" diye bir cevap vermiş. Sonuç, 16 yıl ağır hapis. Hasan, "Veli bu adamlar aptal yahu. Hiçbir delil yok, ifade yok ama bana 16 yıl verdiler, bu adalet mi yahu?" diye saf saf isyan ediyordu. Ona, "Bektaş siyasi savunma yapıp müebbet almış. Sen de öz olarak benzer savunma yapmışsın, ben olsam sana 16 yıl yerine müebbet verirdim" dediğimde; "Bırak ya Veli, sen de onlar gibi aptal mısın nesin?" demez mi? Güler misin ağlar mısın!.. "Cikcik Hasan"ın izini kaybettim; umarım yaşıyordur o güzel insan.

"Cikcik Hasan"ı anlatıp "Bıçkın Hasan"ı unutmak olmaz. Akşam yemeğindeyiz, yemek sırası Kawacılarda. Fırın işçisi kısa boylu gariban Sait nöbetçi olduğundan yemekleri o ayarlıyordu. Koğuştan içeri 30 yaşlarında, uzun boylu, biraz zayıfça, beyaz gömleğinin düğmeleri yarı açık, ceketi omuzunda, elinde tesbihiyle biri geldi. Şöyle bir koğuşa baktı, direkt Kawacıların masasına oturup; "Meydancı bana da yemek ver, karnım çok aç" diyerek Sait'e seslendi. Sait şaşkın şaşkın bakınca Fatin göz ederek vermesini işaret etti. İlk tabağı iştahla yiyen adam kendinden emin ve emrivakiyle, "Meydancı varsa bir tabak daha ver, günlerdir sıcak yemek yemedim" deyince, Sait ikinci tabağı da verdi. Karnı doyan adam koğuşu şöyle bir süzdü, herkesin hayretle ona baktığını görünce, kendinden çok emin kabadayı pozlarında ilk gördüğü yatağa kurulup keyifle sigarasını tellendirmeye başladı. Kaşar bir mahkûm görüntüsü veriyordu.

Fatin, "Arkadaşlar bu herifi sorguya alıp kuralları hatırlatalım. Sanırım bu adli mahkûm" deyince, bunu tuvaletin yanında kiler olarak kullandığımız odaya aldık. Tüm komün temsilcileri oradaydı. Fatin bunu çağırdı. Odadakileri görünce ürken adama, "Suçun ne hemşerim? diye sordu Fatin. "Neden getirildin buraya, ne iş yaparsın?" dedi.

"Adım Hasan, tombalacılık yaparım. 'Hık' diyenin façasını bozarım, 'gık' diyeni deşerim. Birkaç senede bir girer çıkarım. Son işim bir lavuğu bıçakla yaralamak" diyerek anlatmaya başladı.

Fatin, "Bak hemşerim bu koğuş senin bildiğin koğuşlara benzemez. Buradakilerin hepsi komünist ve devrimci, koğuşun kuralları var. Birinci kural asla 'muhbirlik' yapmayacaksın, koğuşta olanlar koğuşta kalacak. İkincisi, kurallara uyacaksın. Burada kimse kimseye hizmet etmez, her iş sırayla herkes tarafından yapılır vs." dedi.

"Haşa abi nasıl konuşuyorsun, 'komünist ne demek, hepiniz aslan gibi delikanlısınız, şaka bile olsa bu size yakışır mı?" demez mi!

Fatin, "Vallahi biz komünistiz hemşerim, bundan gurur duyuyoruz. Sen boş ver bizim komünistliğimizi, sen kuralları iyi anladın mı? Bak, yanlış yaparsan seni ne inandığın Allah ne de devlet kurtarabilir elimizden, burada otuz idamlık arkadaş var, acımazlar" deyince de, "Tamam abi, siz ne derseniz o olur. Biz delikanlı adamız, biz de yamuk olmaz abi" diye işin ciddiyetini anladı.

Akşam sayımıydı. Koğuşun demir kapısı açıldı, bir başçavuşun yanında iki asker kapıda duruyor, insanlar kapıdan dar bir koridora çıkarken teker teker sayılıyor, sonra tekrar sayılarak içeri alınıyordu. Koğuş sorumlusu Fatin, başçavuşun yanında duruyordu. Sayım bitti, herkes içeri girdi. Herkesin gözü en geride kalan Bıçkın Hasan'ın üzerindeydi. Hasan tam koğuş kapısına yanaşınca birden başçavuşun ayaklarına kapanıp; "Komutanım bokunu yiyim, kurbanın olayım beni koğuşa sokma. Bunlar komünistmiş, beni öldürecekler. Ölürüm de o koğuşa girmem!" diye yalvarmaya başladı. Başçavuş ayağa kalkmasını söylese de bu yalvarmaya devam ediyordu.

Fatin bunun kulağından tutup ayağa kaldırdı. "Kalk lan zibidi, bizim seninle ne işimiz olacak. Bizim işimiz devletle" deyip bunu koğuşun içine itti. Kendine gösterilen yatağın üzerine tüneyen kabadayı, hiç konuşmuyor, elleriyle dizlerini kucaklayıp sürekli yere bakıyor, korkudan titriyordu. İknaya çalışsak da imkânsız, ağzından kelime çıkmayan bıçkın, uyumadan yatağın üstünde oturarak sabahladı. Başta Fatin olmak üzere uzun ikna çabaları sonucunca yemek yiyen kabadayının korkusu birkaç gün devam etti. Daha sonra da koğuştaki yaşama ayak uydurup koğuşun gülü oldu. Bir açıldı pir açıldı. Eğlence gecelerinde kabadayıların bir omuz aşağıda, sol elde tesbih 'tek kanat' yürüyüşü, iki omuz düşük, omuzda ceket, elde tesbih 'çift kanat' yürüyüş taklitleriyle, jilet atmanın, tombala çektirmenin sırları üzerine muhabbetleriyle benim piyeslerin en iyi oyuncularından

biri oldu.

Birkaç ay sonra tahliye olan Bıçkın Hasan'ı yıllar sonra tesadüfen Çiçek Pasajı'nda gördüm. Yine tombala çektiriyordu. Beni görünce yakın bir akrabasını görmüş gibi sevindi. "Vay, devrimci abim gelmiş. Her şey benden ulan" diye yere göğe sığdırmadı; bira ısmarladı, karnımı doyurdu. Sonra da "Abi yanlış anlama harçlığın var mı?" diyecek kadar candan davrandı. Giderken de kulağıma eğilip, "Yanlış anlama ben de komünist sayılırım artık, sizle üç ay geçirdim, her şeyi öğrendim" dedi.

Koğuşa kaçakçılıktan yargılanan mafya tipli yaşları elliye yakın dört kişi daha gelmişti. Diğerleri gözlüklü olan Ermeni vatandaşı dışlayıp dalga geçiyordu. Kendilerine sahte kimlik ve pasaport ayarlayan Ermeni'yi ele vermişler ama o sorguda direnip hiçbir şey kabul etmemiş. Ermeni vatandaş diğerleri için, "Bunların böyle kabadayı göründüğüne bakmayın bu zibidiler sorguda çocuklar gibi ağlayıp yalvardılar, yaptıkları her şeyi bülbül gibi şakıdılar. Ben bunlara iyilik yapıp kimlik, pasaport ayarlamama rağmen beni bile okudular. Şimdi de adam olmuş benle dalga geçiyor bu zavallılar" diyordu. Oldum olası Ermeni halkına karşı bir sevgim ve saygım olduğundan, ona sahip çıkıp mafya bozuntularını uyardım: "Bizim yanımızda kimse bir başkasının diniyle, milletiyle dalga geçip hafife alamaz. Adam size iyilik yapmış, siz adamı ele vermişiniz, bu yalan mı?" deyince hepsinin başı öne eğildi. Hali vakti yerinde olan Ermeni, bir sohbette, "Dışarı çıkınca beni bul, seni Anadolu'ya göndereyim. Verdiğim adreslerde tarihi eser var, onları al getir, sen de ben de çok para kazanırız" deyince ona devrimcilerin gayrımeşru işlerle, hele de tarihi eser kaçakçılığıyla işi olmayacağını, hatta mani olmak gibi bir görevimizin olduğunu söyleyip, "Söylediklerini duymamış olayım" diye de uyardım. Sonra da mesafe koydum. Bir iki ay sonra ya sivil cezaevine gittiler ya da tahliye oldular, sonlarını bilmiyorum.

Bir de silah kaçakçılığından gelmiş, yaşı ellinin üzerinde sarışın, oldukça esprili, çok konuşan, çok palavracı bir amca vardı. O günlerde tünel kazıldığı için sık sık tuvaletler tıkanıyor, koğuşu boklu lağım suyu basıyordu. İdare lağım işlerinden anlayan biri var mı? dediğinde, amca, birkaç saatliğine de olsa dışarıyı görebilmek için hemen atılıyor, "ben anlarım" diyordu. Birkaç saat sonra işi bitince

de koğuşa dönüp Kürt arkadaşları kastederek başlıyordu anlatmaya: "Veli, bu Kürtler var ya bu Kürtler sıçmayı bile bilmiyorlar. Yahu tuvalet deliğinden koca koca taşlar, çatallar, kaşıklar çıkıyor. Herhalde bunlar sıçtıktan sonra kıçlarını su yerine taşla, kaşıkla temizliyorlar. Anlamadım gitti!" Vatandaşın "Kürt düşmanlığı" o kadar fazlaydı ki tünel kazılabileceği aklına bile gelmiyordu. Bu durumu idareye anlatsa belki de tünel ortaya çıkacaktı.

Konu tünelden açılmışken, "muhbir olmaktan kılpayı nasıl kurtulduğumu!" da anlatayım. Bir akşam gece saat 22.00 gibi, cezaevi müdür yardımcısı yüzbaşı iki askerle koğuşa geldi. Bu sıradışı bir durumdu, gece vakti onca siyasi tutuklunun bulunduğu koğuşa iki askerle gelmek yürek isterdi. Şaşkınlık içindeydi, garibimize gitmişti. "İyi akşamlar, nasılsınız arkadaşlar" dedikten sonra koğuşun ortasına büyütülerek asılmış, orak çekiç amblemli TİKB'nin illegal yayın organını görünce askere, "Bunu indir, bu tür yayınları açıkta sergilemek, okumak yasak" deyince asker gazeteyi yırtarak indirdi. Bunun üzerine Bektaş koşarak askerin elindeki gazeteyi alıp yüzbaşıya dönerek, "Bu gazeteyi ben yazıp ben astım. Al bunu uygun bir yerine sok!" diyerek yüzbaşıya uzatınca hava birden gerildi. Yüzbaşı, "Yanlış anlamayın arkadaşlar, ben hal hatır sormaya geldim" diyerek havayı yumuşattıktan sonra "Yukarıya bazı sesler geliyor, tünel falan kazıp bizim başımızı belaya sokmayın" diye şakayla karışık şüphesini belirtti. Ben de espri olsun diye, elimi yüzbaşının ensesine koyup, diğer elimle de kafasına koyup koğuşun çıkışında tuvalete açılan kapının yanındaki alt ranzada yatan Erhan'ın yatağını elimle göstererek, "Bak komutan, tam şu yatağın altından girdik. Tünelin bitmesine az kaldı, yakında hepimiz özgürlüğe kavuşacağız" diyerek aklımca yüzbaşı ile dalga geçmek istedim. Bunun üzerine Erhan arkadan baldırıma öyle bir çimdik attı ki feleğim şaştı.

Yüzbaşı gittikten sonra Erhan'a, "Adamla ne güzel dalga geçiyorduk, çimdik atmanın sırası mıydı?" dedim. "Veli, düşmanla fazla muhatap olmaya gelmez. Koğuşta ne kadar az kalırsa o kadar iyidir, kaldıkça suratlarımızı daha iyi tanır" deyince konu kapandı. Yıllar sonra, Çiçek Pasajı'nda yazar Feride Çiçekoğlu, şair Ahmet Telli ve Erhan'la unutamadığım bir yemek yemiştik. Daha sonraki aylarda Erhan'ın Kaş'taki bir akrabası ile ortak açtığı pansiyonunda içerken Erhan bana demişti ki; "Veli, 'muhbir vatandaş!' olmaktan kıl payı

kurtuldun. Biz tünele tam da senin yüzbaşıya gösterdiğin yerden başlamıştık. Yanlışlıkla gelip oraya eliyle vursa, her çalışmadan sonra üzerine yapıştırıp boyadığımız karton delinir, tünel de açığa çıkardı. Senin bu 'boşboğazlığını' ne tarih affederdi ne de biz!" Böylece bir şımarıklığın neye mal olacağını öğrenmiş oldum. Gerçekten de yüzbaşı ciddiye alıp tüneli ortaya çıkarsaydı hiçbir gerekçe beni "muhbir!" olmaktan kurtaramazdı.Erhan'ın Kaş'taki pansiyonunu açmada fiat konusunda pazarlığı ben yapmış ve önemli bir indirim sağlamışdım ama aşağıda anlatacağım olayda Erhan'ın bana yaptığı iyilik benim ona pansiyonun açılışı konusunda yaptığımın yanında sönük kalır.

Erhan'la bu anımı anlatmadan geçemeyeceğim. Erhan'ın Kaş'taki pansiyonu ilk açtığı günlerdi. Ben ondan önce Fethiye'de bir kadın berberinin dükkanın yarısında onunla ortak deri konfeksiyon ürünleri satıyorum.Bizim deri işi tutunca dükkanın tümünü deri mağazası yapmak istiyorum.Ama dükkanın Belediye ile mukavelesi berberin üstüne. Düşüncem berberinde ortak olduğu bir şirket kurup dükkanın mukavelesini şirket üzerine yapmak ama bunun için Belediye ile yeni mukavele yapmam gerekiyor. Fethiye'de tanıdığım kimse yok ve siyasi kimliğimi gizliyorum. Bilen yok genellikle çevre beni macera seven, deli dolu zengin bir ailenin şımarık yarı bıçkın çocuğu, İstanbul'dan gelen biri olarak biliyor. (Kimse de Fethiye'ye 70 tl yol parasını sevmediği birinden borç alıp gelen bir kuruş sermayesi olmayan sokakta kalmış biri olduğumu bilmiyor. 20 yıllık Fethiye ve ticaret hikayemi ömrüm el verirse 2. kitabımda anlatacağım). Belediye başkanı ANAP'lı namı değer Kral lakaplı M. Dontlu beni görünce hiç ummadığım şekilde sıcak karşıladı. 'O İstanbullu yiyenim hoş geldin' dedi. Ben sorunumu anlatırken içeri Anap ilçe başkanı girdi ve hemen söze başladı: 'Yahu Kral herkes deveyi hamuduyla götürüyor, seçimlere az kaldı, biz daha Samanlık Koyu'nu halledemedik, süresi doluyor, harcadığımız paralar boşa gidecek.' Başkan bana dönerek, 'bu yiyenim İstanbul'dan geldi. Hali vakti yerinde dericilik yapıyor. Onun İstanbul'da tanıdığı zengin iş adamı vardır. O bize bu konuda yardım edebilir. Ne diyorsun yiyenim?' deyince, ulan ne halt yiyeceğimi şaşırdım. Birşeyler söylemezsem bizim hem kariyer, çizilecek hem illagalite bozulacak, hem de hayati önem taşıyan dükkanın devri olmayacak. Şöyle bir düşündüm, aklıma Erhan geldi. Başkana dedim ki, benim İstanbul'dan tanıdığım şu anda

Kaş'ta otel işleten Amarika'da eğitim görmüş, mimar bir arkadaşım var. Onların ortakları ile beraber bir koy kiralayıp, tatil köyü yapma düşünceleri vardı. Ben onlara bir telefon edeyim, Samanlık Koyu'ndan bahsedeyim, sanırım ilgilenirler. Bunların gözü faltaşı gibi açıldı. Başkan, 'Hemen telafon aç yiyenim, telofon önünde' dedi. Ben bu olumlu esen havadan yararlanarak, 'Sayın başkanım önce ben derdimi söyleyeyim telefon kolay.' dedim. Başkan 'tabi yiyenim mazuratın nedir?' der demez hemen söze girdim, 'Kral başkanım biz Belediyeye ait iskeledeki berberi deri mağazası yapacağız. Bunun için şirket kurduk. Mukavelenin bu şirket üzerinden yenilenmesi gerekiyor. Deri işi pahalı bir iş bilirsin.' Başkan, 'Vay benim yiyenime bak. Ver dilekçeni, hemen encümen üyeleri imzalayıp karar alsınlar.' Başkana 'bizim dilekçe anında işleme girdi, fakat bir sorun var; encümendeki muhasabeye bakan Işık hanım raporlu, yok.' Başkan 'hemen taksi tutun evinde imzalatın getirin lan'.. Efendim sıra bizim Kaş'a Erhan'a telofonumuza geldi. Ben Başkanın makam telofonuna sarılıp Erhan'ın pansiyonunu aradım. Uzun bir bekleyişten sonra Erhan telafona çıktı. Efendim Veli ben konuşuyorum 'Erhan bey ben şu an Fethiye belediye başkanın makamından arıyorum. Siz tatilköyü yapmak için büyük bir koy arıyordunuz. Sayın başkanın ilgilendiği ve projesini aldığı Fethiye'de çok güzel bir koy var. Hakkını devretmek istiyor, bir gelip olayı yerinde görme ve inceleme şansınız var mı? Süre çok az kalmış.' Erhan 'ne koyu Veli? Benim işim var, pansiyonun parkelerini döşüyorum. Şaka ve gırgır yapmak için zamanlaman yanlış.' 'Erhan bey gelmenizde fayda var, mutlaka gelin.' Erhan 'sen ne diyorsun Veli?'.. 'Erhan bey benim burada uzun konuşmama gerek yok, mutlaka gelip görün'. Sesimi alçaltarak 'Erhan mutlaka gel!' diyebildim.Erhan işin içinde iş olduğunu tahmin etti, bir saat sonra Fethiye Belediye başkanın yanında. Ben fırsat bulup durumu açıkladım: dükkanın devri için son imza atılana kadar durumu idare et. Bindik Başkanın makam aracına arkadaki arabada Anap ilçe başkanı diğer ortaklar. Vardık, Samanlık Koyu'na. Erhan alıcı gözle koyu süzüyor. Sonra hukuki plan ve projeler Erhan'a teslim edildi. Erhan tüm belgelere ayak üstü baktı. Başkana dönerek, 'sayın başkan bu projenin avam projesinin bitimine 15 gün süre var. Bu kadar kısa bir sürede dünyanın hiçbir mimar ve mühendisi bunu yetiştiremez. Siz bir belediye başkanı olarak bunu nasıl görmezsinizde beni işimden gücümden edip ta buraya kadar yorarsınız' diye fırça atınca öz-

rün bini bir para. Evet belediyeye dönünce bizim devir için son imza atılmış ve dükkanın devri şirkete geçmişti. Ben ne kadar Erhan'ın pansiyonuna yardım etmişsem de Erhan da ticari anlamda büyük dönüşümümü sağlayan bu devir işleminde hayati rolünü oynamış ı.

Bir gün Fethiye'ye yanıma gelerek dertlendi: "Veli durum sakat, cezavinde iken İbrahim Ünal'la birlikte Türk ordusunun Irak'a ilk girdiği operasyonu protesto etmek için cumhurbaşkanına, başbakana ve genelkurmay başkanına birer mektup yazmış, hakkımızda dava açılmıştı. O dava sonuçlanmış, gıyabımda 11 yıl ceza almışım. Yakalanırsam bir daha çıkamam, bana sahte kimlik lazım." Ona sahte kimliğe gerek olmadığını, işyerlerimin dekorunu yarım bırakıp kaçan yarı alkolik bir mimara ikizi gibi benzediğini, onun kimliğini çalabilirsem bu işin hallolacağını söyledim. Ne var ki mimar verdiği sözlerde durmadığı, işimi yapamadığı için bir tartışmada tokat attığım için konuşmuyorduk. Onu kandırıp restorana getirip içirmem, sonra da kimliği çalmam gerekiyordu.

Restoranı Dev-Sol davasından yatmış Mehmet Ulusoy'la ortak açmıştık. Mimara telefon edip attığım tokat ve kaba davranışımından dolayı özür diledikten sonra, "Beni bağışlaman için seni Çalış'taki lokantamıza davet ediyorum, iki kadeh rakı içelim, kendimi affettireyim" diyerek dil döktüm. Önce gelmek istemediyse de yalvar yakar ikna çabam ve ısrarım sonucu, biraz da alkolik olduğu için gönderdiğim taksiyle yemeğe geldi. Mimarı yedirip içirdik, tuvalete gidince de Mehmet'in gözcülüğünde kimliği çalıp Erhan'a verdim. Erhan yeni kimliğine kavuşmuştu ama İstanbul'da kalacak yeri yoktu. Başım sıkıştığında yardımıma koşan kadim dost Halit'in de başı beladaydı; tahliye olduktan sonra gıyabında ceza kesilmiş, iki yıl daha yatması gerektiğinden aranıyordu. Caddedebostan'da eski bir apatmanın giriş katında oturan Halit, Erhan'ı Alemdağ'dan tanıyordu. Konuyu açtım kabul etti.

Bir zaman sonra İstanbul'daki dükkânıma telefon geldi. Arayan Halit'in can dostu, çocukluk arkadaşı Ünlü gazeteci çok kahrımızı çekmiş Savaş Ay'dı. Savaş, "Veli acele Halit'in eve gel" deyince gittim. Evde yine Halit'in çocukluk arkadaşlarından rahmetli Fikri Yıldız, anası, kardeşi var. Kapıdan girip daha oturmadan Savaş başladı söylenmeye: "Veli, sende hiç vicdan yok mu? Halit'in hayatını

mahvettin, halen aranıyor. Senin evin, akraban, başka yoldaşın yok mu da aranan adamı gönderiyorsun" diye beni bir güzel fırçaladı. Meğer bir gün Halit evde yokken, eve erken gelen Erhan'da anahtar olmadığından balkon kapısından girince emekli hava albay olan karşı komşu görmüş. Halit eve gelince de, "Halit bey, biri sizin eve balkon kapısından girdi. Hırsız zannettim önce, polis çağıracaktım ama adamın yüzü çok temizdi, hırsız kılığı yoktu. O adamı tanıyor musun?" demiş. Garibim Halit, "Arkadaşımdır, Antalya'dan birkaç günlüğüne misafirliğe geldi" deyince ikisi de kıl payı kurtulmuş. Bu olaydan sonra Erhan küçük bacımın evinde 15 gün kaldı. Pasaportunu ayarladı ve bizim alkolik mimarın kimliğiyle yurtdışına gitti. Gidiş o gidiş. Sağolsun uzun yıllar ne aradı ne sordu. Ülkeye geri döndüğünde ilk defa Yaşamağacı Derneği'nin[21] yemeğinde karşılaştık. Bir iki defa Üsküdar'da buluştuk, son olarak da ölmeden 6 ay önce, Süleyman Cihan'ı anlatan kitabı değerlendirmek için randevu istedim. Sağolsun kırmadı. Ahmet Cihan'la birlikte, Levent'te bir restorantta son sohbetimizi yaptık. Altı ay sonra da küllerini İstanbul Boğaziçi sularına savurduk.

Komün Hikâyeleri

Cezaevlerinde mutlu olduğu kadar da hüzünlü günler ziyaret günleriydi. Yakınlarını, eşini, sevgilini, annesini, babasını, kardeşini görmek heyecan verirdi. Fakat süre yarım saati bulmadığından hüzünlüydü. Daha görüşçülerin yüzlerine alışamadan hayal gibi bir görünüp bir yok olup gidiyorlar, anıların depreşiyor, sonraki gün çekilmez oluyordu. Hele de dışarıdan hayata ve siyasete dair kötü haber alırsan saatler geçmek bilmiyor, uyku tutmuyordu. Hele de sevgilin, nişanlı ya da eşin değişik nedenlerle seni terk etmişse. Ölümden de beterdi bu. Mahpushaneler için "Sayılı gün tez geçer!" dense de günler geçmez olur, bunalım kapıdadır, dayanma gücün zayıflar. Tüm bunlar devrimci tutsakların da başına gelen hallerdendi.

Dışarıda belki de içeriden daha kötü koşullarda yaşamalarına rağmen, hapisteki eşini, sevgilisini, sevgiden ve aşktan taviz vermeden bekleyen kadın yoldaşlar için ne söylesem eksik kalır. Başta eşim olmak üzere bu onuru taşıyan tüm kadın yoldaşlarıma saygı ve min-

21) Yaşam Ağacı Derneği, İbrahim Kaypakkaya kökenli yapılardan gelen kişilerin 2006 yılında İstanbul'da kurduğu dernektir.

net duymamak ne mümkün. İçeriden tahliye edilen devrimci erkeklerin çoğunun hayattan ve siyasetten sınıfta kaldıklarını söylemek bile fazla. "Emeğe" ve "sevgiye" duyarlılığı ilk fırsatta terk edip, bir zaman karşı oldukları düzenle uzlaşıp ilk işleri kendilerini binbir çile ve meşakkatle bekleyen eşlerini terk eden devrimciler için ne demeli ki? Tarihin vefasızlığı mı, insan türünün acımasızlığı mı?

Komünde herkese günlük beş sigara veriliyordu. Ziyaret günleri sigara fazla içildiği için ziyaretten sonra içmek için kendimi frenliyor, 15 günde kendime ziyaret günü içmek üzere dört beş sigara zulalıyor, o gün üç-beş fazla sigaram oluyordu. Bir ziyaret günü akşamıydı. Moralim bozuktu. En iyi anlaştığım Nadir Demirçivi, Ali Şanlı ve Hayk Çakmacıyan ile koğuşta volta atıyorduk. Ali bana dönerek, "Velo senin zulanda sigaran vardır, bizimki bitti, bir kıyak yapıp bize bir sigara ver" deyince; sigara olmadığını, ziyaret günleri için sigara biriktirmeleri gerektiğini söyledim. Nadir, "Velo bu kadar vicdansız olma, moralimiz zaten bozuk, bir sigara ver de kendimize gelelim" dedi. Israra dayanamayıp bir sefere mahsus olmak kaydıyla birer sigara veririm deyip yatağıma gidip zulaladığım yastığın yüzüne elimi soktum ki sigara yok. Elimi sağa sola kaydırarak iyice yokladım sigara yoktu. İnanamayıp yastığın yüzünü çıkardım, yok. Sinirle yanlarına gelip durumu anlattığımda başladılar gülmeye. Meğer zulamı Nadir ile Ali patlatıp sigaraları içmişler. Çok sinirlenip sigaranın şakasının olmayacağını söylesem de ne fayda! Onları şimdilerde her gördüğümde yanındakilere şikayet ederek onları kendimce teşhir ederek rahatlıyorum. Hatta Kahraman Yılmaz yoldaşın cenazesinde Ali'nin eşine onları şikayet edip ferahladım.

Tahliye olanın anısına "eğlence programı" düzenlemek gelenekti. Benim düzenlediğim bu gecelerde güreşten, "hıyar yeme" yarışına, plastik leğende gözü kapalı halde ağzıyla bozuk para bulmaya kadar çeşitli şeyler yapılırdı. Yazıp yönettiğim kısa skeçlerde herkese illaki bir rol verirdim. Skeçlerin konusu, güncel ve siyasi gelişmelerden oluşurdu. Bir günde yazıp sahnelemekte hayli zorlanırdım. Espri bulmak dram yazmaktan çok daha zordu. Bıçkın Hasan'dan sonra Arabeskçi (tarzında) Hakkı Bulut'un da koğuşa gelmesiyle imkanlar çoğalmıştı. Hakkı Bulut'un "Ölürsem mezarıma gelme istemem", "bu köyde ağalar da var yaz gazeteci" vb. şarkıları ve çevirdiği filmlerdeki yoksul kör kızın, yakışıklı esas oğlanla evlenmesi hayli espri konu-

su olurdu. Hakkı Bulut'un sık sık, "Veli yeter yahu beni rezil rüsva ettiniz!" itirazına rağmen devam ederdik. Ne acıdır ki 40 yıl sonra Fethiye'ye özürlülerle ilgili bir konser için gelen Hakkı Bulut'u büyük bir heyecanla görmeye gittiğimde, "korkuyla" beni tanımazlıktan gelip görüşmek istemediğinde "okkalı bir küfür" yediğini de tarihe not düşmek isterim.

Yarışmalardan biri "âşıklar atışması"ydı. Sahnede Ali Şanlı ve ben. Sazı alıp başladım Ali'yi taşlamaya: "Göbeği beyninden büyük gözleri görmez/ Gözünde gözlük olandan âşık mı olur"

Ali cevaben, "Korkuluk değneği gibi kararmış kurumuş, bıyıkları sarkmış, kulak gitmiş, ne desen duymaz halden anlamaz" diyerek karşılıklı atışma sürerken, söz sırası bana geldiğinde, "Oy ben ne diyorum da o ne diyor" diye başladımsa da, gerisini getiremedim. Millet gülmekten kırılıyor, "Veli bastır!" diye tezahürat yapsa da benim plak "Oy ben ne diyorum da o ne diyor" cümlesinde takılmış bir türlü ileri gitmiyordu. Haliyle pes ettim ve yarışmayı Ali kazandı.

ABD'de eğitim gören Erhan'ın İngilizce dersleri bile skeçlerimin konusuydu. Bir gece, ders alanları öğrenci gibi sıraya dizdim. Erhan başladı sormaya; "Evet arkadaşlar İngilizce 'gülme' neydi?" En öndeki başladı "leflef" diye gülmeye, Erhan, "ağlama" neydi sen söyle sıradaki" diyor, sıradaki yüksek sesle "gray, gray" diye ağlamaya başlıyordu.

Bir Tahliye Gecesi

O günlerde televizyonda sık reklamı yapılan "Viva" isimli bir mısır özlü sıvı yağ reklamında sebzeler tavaya konup döndürülürken "sağa çevir nar gibi olmuş viva sola çevir viva!" diye bağırılması skeç konumuzdu. Üç arkadaştık. En başta Partizan davasından tutuklu 1 Mayıs Mahallesi'nden uzun boylu, kasap Ümran Çiftçi'nin bir elinde kepçe bir elinde tava. Diğeri koğuşun en kısa boylusu Kawa davasından tutuklu, bir elinde kaşık bir elinde tabak ile Sait. Çarşaftan yapılmış önlükler ve aşçı sapkası hazır. Her cümlem bittiğinde onlar ellerindeki kepçe ve kaşığı diğer ellerindeki tava ve tabağa vurarak "viva" diye bağıracaklar ve en son cümlemde ise kepçeyi uzatıp "nah ya!" diyecekler. Tam skeç başlayacak, hiç ko- nuşmadığı gibi suratından da hiçbir anlam çıkaramadığımız gestapo başçavuş iki askerle

koğuşa girdi.

"İyi akşamlar arkadaşlar, gecenize katılabilir miyiz?" deyince; ben de "Hay, hay" dedim. Hayal bile edilemeyecek tesadüfün bu kadarı hayatta çok zor bulunur. Başçavuş ve askerler koğuşun yan tarafında oturunca başladım konuşmaya: "Bu millet Orta Asya'dan Anadolu'ya ve Arupa'ya kadar 16 devlet kurmuş ulu bir millettir. Çevir yağı yanmasın Viva!" Ben cümlemi bitirince, sahnedekiler ellerindekini kepçe ve tencereyi hızla birbirine vurarak ve yüksek sesle "viva" diyordu. Ben devamla, "Bu millet kılıcıyla Viyan'a kapılarına dayanıp 72 millete boyun eğdirip adalet götürmüş bir millettir. Çevir yanmasın Viva" sesleri. Ben, "Bir Türk dünyaya bedeldir. Çevir yanmasın Viva!" aynı sözleri tekrarlıyordu ve viva kelimesini yüksek sesle bağırıyorlardı. Ben, "Bu devlet ne isyanlar görmüş, ne ayaklanmalar görmüş ama yıkılmamış hep ayakta kalmış, bu düzen böyle gelmiş böyle gidecektir!" deyince, Ümran Çiftçi elindedeki kepçeyle yan dönerek başçavuşu hedefleyip "Nah ya!" deyince seyirciler büyük bir heyecanla bileklerini başçavuşa doğru uzatıp hep beraber "Nah ya!" diye bağırınca yoğun bir alkış tufanı oldu. Başçavuş kıpkırmızı halde başını öne eğip "Sizlere iyi akşamlar" diyerek askerlerle birlikte koğuşu terk etti.

Bu doğaçlama kurgum için tüm koğuşun takdirini alınca, itiraf edeyim ki, koltuklarım kabardı. Bizim bu tahliye günlerindeki eğlence ve skeçlerimiz diğer koğuşlara da örnek oldu. Hatta tuvalete gitmek için kapısı açık bizim koğuşa rahat giren 1. koğuştaki Dev-Sol davasından yatan arkadaşlarla da siyasi rekabet konusu oldu. İşin ilginci bizim "gestapo suratlı" dediğimiz başçavuş demokrat biriymiş. Çok sonraları Sağmacılar'a sevke götürülürken ring arabasını durdurup kelepçemi açarak bana döner ayran ısmarlardığı sırada, "Görev icabı zorunluluktan bu işi yaptığını, aslında demokrat olduğunu" bana büyük bir üzüntüyle anlatan yine o başçavuştu. O zaman surata ya da şekle bakarak değil, yüreğe bakarak insanlar hakkında hüküm vermenin daha doğru olduğunu anladım.

Tünel olayının bana sezdirilmesi bile kesinlikle kural dışı olurdu. Birincisi, her an tahliye olabilirdim. İkincisi, örgütle birçok temel konuda farklı düşünüyordum ve bunu alenen her tartışmada belir- tiyordum. Özellikle örgüt adına Sultanahmet Cezaevi'nden

gelen "emir" niteliğindeki kararlar ve çeşitli olaylar karşısında (Tek tip elbise veya diğer yaptırımlara karşı takılınan tavır ve vb.) alınan kararları, eylemleri destekleyip katılmama rağmen (en uzunu 15 günlük açlık grevi) bazen "sol", bazen "sağ" olarak görüyor ve doğru bulmuyordum. Tahliyesine 15 gün kalan Aydın Çelik'i "tek tip elbise giymeme" eylemine katıp infazının yanarak 3 yıl daha cezaevinde kalması akıl almayacak uygulamada olduğu gibi. Ayrıca örgüt özeleşriri isteyip tekrar ilişkiye geçme talebini de, gerek o dönemdeki cezaevi yazışmalarının yakalanması ve bu konudaki güvensizlik, gerekse çoğu konuda ayrı düşünmem dolayısı ile kabul etmemiştim.

Tünel meselesine geri dönersek, koğuşta birbirlerine mesafeli duran, değişik siyasetlerden kişiler idamla veya ağır cezayla yargılananlar bizim ağır cezalık yoldaşlarla çok samimi, çok candan olmuşlardı. Önce tuvaletlerin yanındaki sorumlusu olduğum, kapısı olma- yan kilere ve mutfağa bir battaniye asılarak gece yarısından sonra başına bir nöbetçi dikilip toplantı bahanesiyle giriş yasaklandı. Sonra da gece uykusu kaçanlar, tuvalet arasında sigara içenler esnek bir dille uyarılarak yataklarına yönlendirildi. Tahminim tünele tuvaletten başlanıp yandaki kiler odasında topraklar eritiliyordu. (Fakat tam tersiymiş; koğuşun çıkışındaki Erhan'ın yatağının olduğu köşeden girilmiş.) Tam o günlerde benim kadim dost Halit, rahmetli Nadir'in Halit'i kasdederek 'senin adamdan haber alıyor musun, nerelerde?' diye sorduğu gün yaptığım "bedduam" üzerine akşama doğru yeni mahkumlar geldi. Avurtları çökmüş, burnu uzamış olarak bir baktım bizim kadim dost Halit koğuşa geldi. Sıkıyönetimle birlikte örgütle bağını koparıp büyük bir işadamı olan çocukluk arkadaşının fabrikasında müdürlük yaparken yakalanıp getirilmişti. Konumu gereği sınıfından uzaklaşmış, daha ilk gece "Bu işçi milleti amma da halden anlamaz, vefasız, bireyci insanlar" deyince; Halit "Buradaki yatanlar senin 'halden anlamaz' dediklerinin mutluluğu ve geleceği için burdalar Halit, biraz dikkat!" diye uyarmıştım. Bu tutuklanmayı beklemediğinden Halit kardeşim çok bunalıyordu. Bir gece Halit'le tuvalet aralığında sigara içerken kilerin kapısında nöbetçi Çingene Naci, o saatte orada sigara içmemizden tedirgin olduğundan yanımıza yaklaşıp, "Yoldaşlar sigara sağlığa zararlı, bizler devrimciyiz. Buradan çıkıp mücadeleye devam etmemiz için sağlığımıza dikkat etmek zorundayız. İşte o yüzden ya sigarayı bırakın ya da az için,

vakit geç oldu, yatsanız iyi olur!' deyince Halit sinirden kıpkırmızı olmuştu. Naci arkasını dönünce de, "Veli, şu adama okkalı bir tokat vurmak için kendimi zor tuttum. Yaşımız 30'u geçmiş, sen oğluna mı akıl veriyorsun" deyince ona sinirlenmemesini, bilmediğimiz işler olabileceğini söyleyerek yatağa gittik.

Alemdağ Cezaevi'nde Üç Devrimcinin Katledilmesi

Bu olayla ilgili tarihe not düşülmesi açısından öncesinde cezaevi yaşamını özetlemem gerekiyor. Sabah kahvaltıdan sonra bir saat, öğle yemeğinden sonra bir saat olmak üzere havalandırmaya çıkıyorduk. Koğuşta Marx'ın tüm ciltleri, Lenin'in belli eserleri, Mao'nun dört ciltlik *"Seçme Eserler"*i ve piyasada satılan tüm romanlar ve şiir kitapları mevcuttu. Her komünün kendi kitaplığı vardı, dahası o tarihte her örgütün illegal yayın organı bir şekilde içeri sokuluyor ve büyütülüp "duvar gazetesi" olarak koğuşta herkesin okuyacabileceği bir yere asılıyordu. Saç sakal, giyim kuşam serbestti.

Tuvaletin bitişiğinde kiler olarak kullandığımız odada kendi yemeğimizi yapmak için imal ettiğimiz elektrikli ocak, al minyum karavana kazanından yaptığımız fırınımız vardı. Kilerde çay, şeker, un, yumurta, peynir, patetes, soğan, pirinç, zeytin, katı ve sıvı yağ gibi gıda maddeleri birikmişti. Açlık grevlerinden sonra mercimek çorbamızı kendimiz yapabiliyorduk. Günde en az iki kez her komün kendi çayını kendi yapabiliyordu. Sayımda elde sigarayla koğuşların arasındaki koridara çıkılıyor, bir başçavuş ve iki asker çıkanları girerken sayıyor, ne "hazır ol" ne "sıraya geç" diye bir komut ve dayatma sözkonusu değildi. "Sessizlik saati"nde ya kitap okunuyor ya da el işi yapılıyor, elişi malzemesi olarak, bıçak, tutkal, tahta, karton, tel vb. her alet mevcuttu.

Özetle, diğer cezaevlerinde yatan devrimciler bu olanakların sağlanması ve günlük yaşamın normal sürmesi için canlarını ortaya koyup "ölüm oruçları" yaparken, biz sadece diğer cezaevlerindeki eylemlere en uzunu 15 gün destek verdiğimiz farklı koşullarda yaşıyorduk. Koşullarımızın farklılığını daha iyi anlatmak için bir örnek aktarayım: Bir gün Ankara Mamak Cezaevi'nden iki tutuklu getirildi. İçeri girdiklerinde şaşkın şaşkın etrafı kolluyorlar ve hiç konuşmuyorlardı. Onlara, "Arkadaşlar geçmiş olsun, nerden geliyorsunuz,

hangi davadan yargılanıyorsunuz?" desek de gayet ürkek ve korkuyla karışık Ankara Mamak'tan getirildiklerini, TİP davasından yargılandıklarını söyleyip kestiler. Çıt yok, sohbet yok. Sürekli ürkek bir kuş misali ortalığı kolaçan ediyorlar ve hiç konuşmuyorlardı. Bu durum akşam yemeğine kadar sürdü. Daha sonra kendi anlatımlarına göre, her komün ayrı ayrı yemeğe oturunca buranın bir cezaevi olduğuna inanmışlar. Geldiklerinde gördükleri manzara karşısında şaşırıp, "Bizi sorgu odasına getirdiler, çevremizdeki şaçlı sakallı insanlar polis!" diye düşünmüşler. Elbette sonuçta Alemdağ da bir cezaeviydi ve her şey güllük gülüstanlık değildi. 50 metrekarelik bodrumda 50 kişi yaşıyorduk. Karda kışta bile nefes almak için koğuş camlarını açıyor, nöbetleşe sigara içilse dahi nefes almakta zorlanılan bir yerdi. Ama diğer cezaevleriyle kıyaslandığında o zamanki deyimle "Alemdağ çiftlikti!"

İşte biz bu koşullar içinde yaşarken 24 Aralık 1981 günü sabah 10.30 civarı en dipteki yaklaşık 100 kişinin kaldığı karma, 3. Koğuş'tan "Kahrolsun işkenceciler", "Kahrolsun faşizm" sloganlarıyla irkildik. Kısa sürede protestonun sebebi belli oldu: O koğuştaki TKP-B davasından yargılanan iki arkadaş, 1976 yılında Ankara'daki bir işçi direnişinde "Enternasyonal Marşı"nı söyletmekten ifade için 1. Şubeye götürülmek istenmiş, arkadaşlar da engellemek için direnişe geçmişler. Bizim koğuş ve 1. koğuş aynı sloganlarla destek verince, Cezaevi Müdürü Binbaşı Hüseyin Babacan tüm koğuşların ortak temsilcisi Fatin Kanat'la görüşmek için bizim koğuşun önüne geldi. Ben Partizan komünün temsilcisi olarak Fatin'in yanındaydım.

Binbaşı, "Arkadaşlar huzursuzluğa gerek yok. Bildiğiniz gibi daha önce de birkaç arkadaş doktor kontrolünden sonra sorguya gitti, tekrar doktor kontrolüyle döndü ve hiçbir işkence izine şahit olmadınız. Bu arkadaşlar da aynı şekilde gidecek ve dönecek. Paniğe gerek yok. Fatin, lütfen arkadaşlarına söyle, sloganı kesip kapıları açsınlar. Size söz veriyorum, önceden olduğu gibi sağlam gidip sağlam gelecekler. Bakın arkadaşlar işi uzatmayın, bu olay beni aşar. 1. Ordu Sıkıyönetim Adli Müşavirliği'nin emrini uygulamak zorundayım" dedi.

Sloganlar bütün gücüyle devam ederken, Fatin, cezaevi müdürü binbaşıdan 3. koğuşa gidip sorunun ayrıntısını arkadaşlardan öğ-

renmeyi talep edince talebi kabul edildi. Koğuş kapıları açılıp Fatin sorunun olduğu 3. koğuşa geçti. Sloganlar devam ediyordu. Aradan yarım saat geçti, bir gelişme yok. O sırada koğuşların etrafı daha önce hiç görmediğimiz silahlı askerlerle çevrildi ve koğuş camlarına doğru mevzi aldılar. Binbaşı tekrar gelerek önce halen 3. koğuşta olan Fatin'le konuştu. Fatin on dakika daha zaman istedi. O zaman da doldu ama sloganlar devam ediyordu. Binbaşı tekrar Fatin'le konuştu. Sonra da bizim koğuşun kapısına gelerek bana, "Durum çok vahim, hoca senden rica ediyorum sloganı kesin. Adli Müşavir Albay burada, iş benden çıktı, çok kötü şeyler olacak. Lütfen yapmayın" deyince gelenek gereği, Fatin arkadaştan gelecek cevabın bizi bağlayacağını binbaşıya söyledim. Sloganlar bütün hızıyla devam ediyordu. On dakika sonra binbaşı telaş içinde gelerek Fatin'le tekrar görüştü. Fatin beş dakika daha izin isteyince, binbaşı kafasını sallayarak bana bakıp, "Siz bilirsiniz, günah benden gitti, artık elimden bir şey gelmez" diyerek sinirli ve şaşkın bir şekilde uzaklaştı. Operasyon olacağı kesinleşmişti. Fatin 3. Koğuşta'ydı. Ben okul işgalleri, yürüyüş, miting tecrübelerime dayanarak tedbir almaya başladım. Bir ranzanın üzerine çıkarak başladım "talimat" yağdırmaya: "Arkadaşlar, ranzaları kapılara dayayalım. Elimizde ne kadar plastik leğen varsa su doldurun, koğuşun uygun yerlerine koyun. Herkes havlusunu iyice ıslatıp boynuna assın, içeri ilk gaz bombası atıldığında hemen suya sokulsun. Bomba atılınca elinizdeki ıslak havluyla ağzınızı ve gözünüzü kapatın. Uzun boylu ve güçlü arkadaşlar kol kola girip barikatın arkasına dizilsin. Paniğe kapılmak yok, lütfen herkes söylenenlere uysun."

Daha cümlem bitmeden ilk bomba dumanlar çıkararak kapının önüne düştü. Koğuşun en uzun boylusu Kasap Ümran bombayı almak için eğildi ama düşüp bayıldı. İkinci, üçüncü derken bombanın biri koğuş kapısının üzerinden koğuşa düşünce gaz koğuşu sardı. Bunlar daha önceki gaz bombalarına hiç benzemiyordu. Önce nefesini kesiyor, sonra vücudunda açıkta olan etlerin sanki bir kerpetenle çekiliyor ve korkunç bir acı veriyordu. Koğuşta tam bir panik havası başladı, herkes nefes alma, ayakta kalma telaşına düştü, göz gözü görmüyordu. Herkes zemine sıfır pencerelere akın ederek nefes almak için ranzaların üstüne, camlara hücum etti.

Camlardan içeri atılan bombalar, eylemin sonunu getirdi. Her-

kes korkunç bir acı içinde kıvranıyor ve nefes alamıyordu. Özellikle "siyasi olmayanlar" ve bazı siyasi arkadaşlar "Ölüyoruz! İmdat kurtarın bizi!" diye bağırmaya başlamıştı. Sloganın en gür, en sürekli çıktığı 1. Koğuş'tan genç bir kardeşim son nefesiyle, "Binbaşım ölüyoruz, yalvarırım kurtarın" deyince bende son nefesimle, "Katile yalvarmayın arkadaşlar, öleceksek onurumuzla ölelim!" diye bağırdım. Sonra benim de nefesim kesildi. Nefes alıp veremez olunca, okuduğum Kızıl Kayalar, Direnme Savaşı gibi cezaevi direnişlerini anlatan romanlar aklıma geliyor, bunlarla direnmeye çalışıyordum. "Dünyanın hiçbir yerinde 300'den fazla tutukluyu gazla zehirleyerek öldürmediler, bunu göze alamazlar, yaşayacağız" desem de nefes alıp veremiyordum. Başım iki ranza arasında, adı Niyazi olan Karslı, işkencede elleri neredeyse tutmaz hale gelmiş işçi yoldaşımın omuzunda birden nefes almaya başladım. İnanamıyordum, ona, "Yoldaş ben yaşıyorum, nefes alabiliyorum, duydun mu beni" dediğimde, o da bana, "Duydum yoldaş, ben de nefes alıyorum" diyordu. "Kapıları açın, hepsi ölüyor" sesleri yükseliyordu. Asker koşuşturmaları... "Pencereleri kırın ölüyorlar" sesleri. Koğuş kapısını kırmaya gelen askerin gazdan düşüp bayılması. Tam bir panik havası egemen ortam, tam bir can pazarı...

Cehennem vari dakikalardan sonra koğuş kapıları açıldı. Beş on kiloluk teneke kutularda zehire karşı panzehir olarak yoğurt verildi. Yoğurt yemeye başlamıştık ki, "Herkes havalandırmaya" anonsuyla sersem tavuklar gibi temiz hava almak için havalandırmaya koştuk. Havalandırma kapısına vardığımızda, karşılıklı olarak dizilmiş on, on beş askerin oluşturduğu koridorda her geleni rastgele coplama faslı başladı. Ne kadar hızlı koşarsan o kadar az cop yeniyordu. Koridordan çıkan yarı baygın şekilde üst üste, nefes nefese karşı duvara istifleniyordu. Bu zor durumda iki Hakkı'nın koridora girişteki tavrını hiç unutmadım. Ünlü Hakkı Bulut'un, copla dizilmiş kudurmuş gibi askerleri görünce, ellerini kaldırıp, "Arkadaşlar durun, ben ünlü arabesk sanatçısı Hakkı Bulut" deyip ellerini teslim olur gibi kaldırsa da dayaktan kurtulamayışı; ikincisi, Erhan'la yemek yemeyi reddeden bizim Hakkı'nın ilk cop darbesinde düşüp, elleriyle beton zemini tırnaklayıp gözleri fal taşı gibi açık, can havliyle sürünerek zemini tırnaklarcasına koridoru geçmesi günlerce kabus gibi rüyalarıma girdi.

Bu manzara içinde yiğit kardeşim Hüseyin Aydın herkesten önce ayağa kalkarak beni omuzumdan çekip, "Kalkın arkadaşlar, bize yerde yatmak yakışmaz, dimdik ayakta düşmana inat halay çekiyoruz" deyince; ayağa kalkabilen beş on arkadaşla kol kola girip "Hernepeşt" eşliğinde halay çektik. Bizi üst katlardan seyreden bazı askerlerin gözlerindeki yaşı gördüm. Akşama doğru biz hâlâ havalandırmada iken paniklememiz geçince kendimize geldik. 3. Koğuş'ta Şerif Yazar ve Bahadır Dumanlı'nın akciğer parçalarının ağızlarından dökülerek öldüğü haberi geldi. Kurtuluş davasından tutuklu Hakan Mermeroluk ise hâlâ yaşıyordu ve havalandırmadayken birden fenalaşınca doktorun odasının önündeki bankta başını dizime alıp yatırdık. Cama vurup, "Arkadaşımız ölüyor, acele tedavi gerekiyor" şeklindeki tepkimiz üzerine doktor havalandırmaya gelip Hakan'a şöyle bir bakıp, acil hastaneye gitmesi gerektiğini ve ambulans çağıracağını söyledi. Oldukça duygusal, muhabbetimizin iyi olduğu Hakan'ın eli avucumdaydı, titriyordu. "Veli ölmek istemiyorum, beni kurtar" deyince, ona iyileşeceğini söyleyip moral vermeye çalıştım. O hengamede yarım saat sonra ambulans geldi. Sonradan ambulansta öldüğünü duyduk. Hakan sarışın, duygusal, pırıl pırıl bir gençti. Bu anıları anlatınca gerek cezaevi birlikteliğimiz, gerekse dışarıdan tanıdığım Hüseyin Aydın'ı anmadan geçmeyeceğim.

Hüseyin Aydın

Tekoşin Hüseyin karar duruşmasına gidecekti. Her an idam cezası alabileceği düşüncesiyle hem moral olsun hem de belki bir daha göremeyiz düşüncesiyle özel bir sofra hazırladık. Bir iki börek yedikten sonra Hüseyin'e takıldım. "Kilo alırsan seni asacakları ip kopar, bir rivayete göre ipi kopan mahkûm idam edilmezmiş!" Hüseyin, "Veli, ben onların ipini dişimle koparırım, sen kafana takma bir şey olmaz!" diyerek şakamıza şakayla cevap verdi. En ufak bir korku, tereddüt izi yoktu. Ertesi gün mahkemeye gidenler geldi ama Hüseyin yoktu. Asker tedbir almaya başlayıp idam kararını öğrendiğimizde cezaevi slogandan yıkılmaya başladı. Ama bu sloganlar idam cazası alanların atıldığı Selimiye'deki tek kişilik hücreden onu geri getirmeye yetmedi. Uzun yıllar hapishanede tutulan Hüseyin'in ölümcül kanser hastalığı sebebi ile ölmeden tahliyesinden birkaç ay sonra kanserden ölüm haberini gazetelerden duyunca çok ama çok

üzüldüm. Yukarıda ara ara kendinden bahsetdiğim Hüseyin Aydın'ı dışarıda tanıyordum. Birçok kez birlikte onun kaldığı evde kalmıştım, birkaç ortak pratiğimiz oldu. Ayrı siyasi yapılarda olmamıza rağmen oldukça güvendiğim, inandığım bir kardeşimdi. Gerek yakalandığında işkencedeki onurlu direnişi, gerekse bir yıldan fazla cezaevi beraberliğimiz sürecinde her türlü mücadelenin ve direnişin en önünde idi .Tanıdığım en yiğit, en özel, en kararlı devrimcilerden biri idi, Tekoşin Hüseyin kardeşim.

Cezaevinde İklim Değişiyor

Üç arkadaşımızın katledildiği bombalamadan sonra idare havalandırma dâhil bazı kısıtlamalara başladıysa da her şey kısa zamanda normal haline döndü. İdare biraz da suçluluk duyduğu için daha esnek davranmaya başladı. Havalandırma sabahtan öğleye, öğle yemeğinden neredeyse gün batımına kadar sürüyordu. İstenilen gıda maddeleri istendiği kadar dışarıdan alınıyordu. O günlerde Aydın Çelik'le birlikte "Kapitalizimin gelişmesi ve emperyalist aşamaya yükselmesiyle" ilgili araştırma yapıyorduk. Bir gün sabah erkenden cezaevi müdür yardımcısı yüzbaşı koğuşa gelerek, "Arkadaşlar Hasdal Cezaevi'nden firar girişimi olmuş, sıkıyönetim komutanlığının emriyle tüm askeri cezaevlerinde geniş çaplı bir arama yapılacak ve aramayla görevli personel dışarıdan gelecek. Lütfen elişi çalışmalarında kullandığınız bıçak, tel, vb. kesici ve delici aletlerinizi bize verin ve sorun teşkil edecek yayınlarınızı ortalıktan kaldırın ki, sizin de, bizim de başımız belaya girmesin. Aramadan sonra alet edavat size teslim edilecek" dedi. Aletlerin bir kısmını yüzbaşıya verdik ama işe yarar malzemeyi ve bazı illegal yayınları gizledik.

Yüzbaşının koğuşu terketmesinden kısa bir süre sonra koğuş kapıları tekrar açıldı. Cezaevi müdürü ve "gestapo kılıklı" dediğimiz başçavuşla birlikte, en düşük rütbesi üsteğmen olan, dışarıdan gelen subaylar bir albayın nezaretinde koğuşa girdi. Müdür Binbaşı, "Arama yapacağız arkadaşlar, herkes ayağa kalksın, sol tarafa sıra olsun. Önce sağ ranzalardan başlayacak" deyince dışarıdan gelen subaylar aramaya başladı. Bizim bir yoldaşın yattığı yatakta Türkiye sosyalist hareketinin duayenlerinden Sadun Aren'in ekonomiyle ilgili bir kitabı çıkınca subay o yatakta kimin yattığını sorduysa da cevap veren olmadı. Ortam gerildi. Ben öne çıkarak kitabın üzerindeki "görül-

müştür" damgasını göstererek kitabın yasak olmadığını söyledim. Rahatlayan müdür, "Doğru söylüyor, cezaevine 'görüldü' damgası olmayan yasak yayın giremez" deyince gerginlik bitti.

Sağ tarafın araması bitince bizi sağ tarafa alarak sol tarafı aramaya başladılar. Sağ ranzaların önüne sıralandık. Üsteğmenin biri çarşafla çevrilmiş "komün kitaplığın"a şöyle bir göz attı. Marx'ın kalın ciltli bir kitabını çıkarıp üst ranzadaki yatağın üstüne koydu, sonra da diğer kitaplara bakarak diğer ranzaya yöneldi. Ben her ihtimale karşı yatağın üstündeki kitabın üstüne havlu attım. Arama devam ederken müdürün, tedirgin bir şekilde son ranzaya baktığını gördüm. Halkın Birliği'nden bir arkadaşın yastığından bir tomar kâğıt görülüyordu; arkadaş, el yazması illegal yayın organını saklamış ama yastığın ağzını iyice kapatmamış. Müdür, arama sırası oraya gelmeden o ranzaya doğru gidip kaşla göz arasında yastığı alıp, "Pis herifler! Bu yastık kokuyor bunda yatılır mı?" diyerek yastığı aranan karşıdaki bir ranzanın üstüne attı. Bizim koğuştaki arama kazasız belasız bitmişti.

Bizim koğuş arandıktan sonra en son 1. Koğuş usulen arandıktan sonra, çıkarlarken bir vita yağı tenekesi, arama amiri albayın dikkatini çekip tenekede ne olduğunu sordu. Gestapo kılıklı başçavuş zeytin olduğunu söyledi. 1. Ordu'dan gelen arama ekibinin sorumlusu albay, müdüre dönerek, "Bu kadar zeytini bir kerede vermeyin binbaşım, bozulur, ihtiyaçları kadar verin" deyince; müdür, "Emredersin komutanım" diyerek başçavuşa al bu tenekeyi diye emredince başçavuş tenekeyi kucaklayıp aldı. Ve kıyamet koptu.

En köşedeki yatağın üstündeki 18 yaşlarında çok genç biri arama yapan subaylara dönerek "Faşistler! Halkımızın binbir güçlükle alıp bize gönderdiği zeytine el koyamazsınız" diye bağırınca ortalık buz kesti. Cezaevi temsilcisi Fatin, gence dönerek durumu izah edince hızını alamayan genç, Fatin'e subayların önünde, "Sen sus, biz seni tanımıyoruz, sen de onlara uşaklık ediyorsun!" diye bağırmaz mı? Fatin sinirden kıpkırmızı oldu. Albay sertçe çocuğa dönüp şöyle bir baktıktan sonra cezaevi müdürüne dönerek, "Binbaşım bu ne rezalet, bu zibidi bu cesareti nerden buluyor, nasıl yüzümüze karşı böyle konuşabiliyor. Sen cezaevi müdürü müsün, yoksa solcuların eğitim kampı müdürü müsün, bunun hesabını vereceksin" dediğinde, binbaşı korkudan titremeye başladı. Artık ok yaydan çıkmıştı, Al-

bay tüm koğuşların tekrar aranmasını emrederek hızla koğuşu terk etti. Biraz sonra tüm tutukluların hemen havalandırmaya çıkmaları anons edildi. Tüm koğuşlar asker takviyesiyle saatlerce tekrar arandı. Özetle, istiflediğimiz ne varsa (patetes, pirinç un, şeker vb.), kitap, dergi, gazete, yazılı yazısız her şey, selpak mendillerine kadar bulunup talan edildi. İçeri girdiğimizde koğuş savaş alanına dönmüştü. İki cemse dolusu kitap, dergi, gazete, notlar, defterler, gıda malzemesi ve zulalardaki alet edavatın götürülmesini seyretmek çok acıydı.

Bu aramadan sonra her şey yasaklandı, sadece yatak yorganla kaldık, kalem dahi kalmadı. Aylardır emek verip yazdığımız araştırma yazıları o hengâmede gittiği gibi kurulu düzenimiz de bozuldu. Bu uygulamadan sonra, akşam yemeğinden sonra askerin getirdiği plastik bardakta berbat çaya talim ettik. Havalandırma günde 20 dakikaya indi, sigarayla sayıma çıkma yasaklandı, idarenin disiplini hayli arttı. Bu uygulamaları protesto için birkaç gün açlık grevi yapıp yasaklar kısmen gevşediyse de eski günler hayal oldu.

Bu durumlardan sonra 1. Koğuşla ipler iyice gerildi. Fatin haklı olarak yapılan hakarete bir duvar gazetesiyle cevap yazarak, onları eleştirip, bu bakış açısının yüzlerce insanın günlük hayatını, siyasi çalışmasını nasıl etkilediğini yazınca, gerginlik ve tartışma büyüdü. Maalesef bu tartışma sürecinde bizim komün net bir tavır koymadı. O koğuştakilerin Fatin'e karşı aldıkları anti-demokratik tavır açık olmasına rağmen taraf olmayıp iki tarafı da eleştirip "hakem rolü" oynandı. Hal böyle olunca da komünümüzde sert tartışmalar yaşandı. Bu olaydan kısa bir süre sonra sonra cezam kesinleştiği için Sağmacılar sivil cezaevine sevk edildim.

Ceza Aldığım Duruşma

Karar duruşmasına gireceğim son mahkeme oturumunda hakkımdaki karar okunacaktı. Bekleme yerindeyiz. Odadaki kişilerin konuşmalarından faşist olduklarını anladım. Cinayetten yargılanıyorlardı ve devrimci kanı dökmüş katillerdi. Asker, mahkeme salonuna götürülmem için kelepçemi açınca faşistlere dönüp, "Siz ülkücüsünüz değil mi, cinayetten mi yargılanıyorsunuz?" diye sordum.

"Ülkücüyüz" cevabını alınca, "Namussuz katil faşistler" diyerek birine bir yumruk attım. Askerler beni cop yağmuruna tuttu.

Kurucusu ve yöneticisi olmaktan yargılandığımız İYDGD'nin (İstanbul Yurtsever Devrimci Gençlik Derneği) Başkanı Ali Rıza Öğüt girişte bankta oturuyordu. Derneğin daha ilk kuruluş bildirisinde Halkın Kurtuluşu ile anlaşamamıştık, birkaç ay sonra ayrıldığımız derneğin yayınladığı hiçbir bildiride imzam yoktu, ama dernek faaliyete devam ettiği için bildirilerden yönetim kurulu olarak sorumluyduk. O günün hengamesi içinde resmi olarak istifa etmeyi hem akıl edememiş, hem de gerek duymamıştım. Ali Rıza, duruşmaya girmeden bana dönerek, "Veli arkadaş, dernekten ayrıldığını söyleyip benim yerime imza atmışlar deyip bizi zor duruma sokmazsın herhalde!" deyince çok bozuldum. Gülerek, "Hele bir içeri girelim, parayla imanın kimde olduğunu görürüz" dedim. Paramız olmadığı için hiçbir duruşmaya gelmeyen babamın öğrencisi avukatım karar duruşmasında da yoktu. Ali Rıza'nın avukatı aldı sazı eline başladı savunmaya: "Sayın mahkeme heyeti! Müvekkilim gençliğe ve vatanına saygısı gereği, gençliği kötü yola sürükleme yerine ülkenin bağımsızlığı ve kalkınması için arkadaşlarıyla bu derneği kurarak... sonra Atatürk'ün 'Gençliğe Hitabesi'nde dediği gibi, Atatürk'ün izinde giderek bu derneği kurmuşlardır" diye Avukat savunmaya Atatürk'le başlayıp Atatürk'le bitirince mahkeme başkanı Ali Rıza'ya savunmaya katılıp katılmadığını sorunca, "Katılıyorum, bir diyeceğim yoktur efendim" diyerek yerine oturdu. Kulağım onlardaydı ama heyetteki bir üyenin suratını görmemek ve gülmemek için gözüm yerdeydi. Savunma sırası bana gelince Hâkim, "Sen ne diyorsun oğlum" deyince avukatımın gelmediğini, ilk ifademin geçerli olduğunu söyledim. Bunun üzerine hakim, "Oğlum, arkadaşının avukatı zaten dernek adına konuştu, onun savunmasına ne diyorsun?" deyince de; kulaklarım ağır işitiyor efendim. Avukatın savunmasındaki sözlerini tam duymadığımı, yorum yapamayacağımı, "Polisteki ifademi aynen kabul ediyorum, yönetimde kaldığım süreçte imzam olan tüm bildirileri kabul ediyor, bildirilerde yazılanların suç olduğunu ise kabul etmiyorum. Bizim bildiride 'faşist' dediğimiz hükümeti şu andaki askeri yönetim daha ağır ifadelerle suçluyor!" diye bitirdim. Hakim "Tamam otur yerine" dedi.

Sonuç; başkan Ali Rıza 11 yıl, sayman Veli Emektar 4 yıl 8 ay, sekreter Erhan Önsal'ın gıyabında vs. vs. Çıkışta devrimci kardeşim Ali Rıza'ya dönerek, "Ne zamandan beri Atatürk'ün izindesin komü-

nist kardeşim! Bu savunmalar tarihe bir belge olarak geçecek, gün olur adama yalatırlar biliyorsun değil mi Alirıza arkadaşım. 'Siyasi gelecek' diye, siyaset diye bir kaygın varsa elbette" demeyi de ihmal etmedim.

Sağmalcılar Cezaevi

Sağmalcılar Cehennemi. Bu baskından kısa bir süre sonra cezam kesinleştiği için Sağmacılar Sivil Cezaevi'ne gönderildim. Özellikle 1. koğuştaki arkadaşların son aramadaki tüm demokratik hakların gasbını ve sonunu getiren tavrına karşı takınılacak davranış ve duruş konusunda bazı arkadaşların uzlaşıcı tavrı ve bu konudaki tartışmalar yüzünden bazı yoldaşlarla buruk ayrılmıştım. İşin garip ve acı tarafı, bu aramadan sonra cezaevi müdürü binbaşı Hüseyin Babacan'ın tutuklandığını duydum. Ne var ki tutuklanma gerekçesinin bizlere gösterdiği hoşgörü, aramada çıkan şeyler mi, yoksa başka bir gerekçeyle mi olduğunu öğrenemedim. Ama o günlerde cezaevi müdürü Hüseyin Babacan'ın "solcu" yeğeninin de tutuklanıp işkence gördüğü, o yüzden devrimcilere ılımlı yaklaştığı söylentisi vardı. Benim kanaatim, her ne kadar bizler Alemdağ'da diğer cezaevleri ile kıyaslanmayacak bir rahat ortamda yatsakta bunun sebebinin tutukluların yargılanma gerekçeleri mi Cezaevi Müdürü Binbaşının her iki tarafa yaranmak ve faydanlanmak niyetinde biri olduğu muydu bilmiyorum. Ama şu kesindi ki, ideolojik olarak faşist ve işkenceci biri değidi. Tam düzen adamıydı. Basın "suçundan" birkaç ay yatıp tahliye olan can dostum bir yoldaşımın tahliyesi, onun eliyle rüşvet karşılığı olmuştu. Müdür Babacan, askeri ciple yoldaşın çalıştığı fabrikaya gelerek rüşveti bizzat eliyle yoldaşın patronundan alarak, tahliye kararını veren savcıyla paylaşacağını belirtmiş. Bu gerçeklere rağmen, yıllar sonra Nokta dergisinde Alemdağ Cezaevi'nde üç devrimcinin katledilmesinin, "katil, işkenceci" müdür Binbaşı Hüseyin Babacan'ın emriyle yapıldığı haberi siyaseten ve etik olarak yanlıştı. O katliam ona rağmen bizzat 1. Ordu Komutanlığı ve Adli Müşaviri bir albayın emriyle yapıldı. Bu katliamın tarihe böyle geçmesi gerek. Bizzat şahit olduğum gerçek bu.

Cezam kesinleşmişti. Bir sabah adım okundu; "Veli hazırlan, sevkin var." Ellerimiz kelepçeli, İstanbul'u cezaevi aracı ringin deliklerinden görmeye çalışıyorum ve nereye gittiğimi merak ediyordum.

Araç bir yerde durdu, kapı açıldı, askerler kelepçemi çözdü. Kelepçesiz indim. Bu alışık olmadığımız bir durumdu, kaygılandım.

"Gestapo" kıdemli başçavuş yanıma gelerek, "Veli dosyana baktım, cezan bitmek üzere. Seni şimdi Sağmacılar sivil cezaevine götürüyoruz. Gitmeden önce sana bir kebab yedireyim de, belki beni affedersiniz" deyince iyice ezberim bozuldu. Girdik bir lokantaya, karşılıklı oturduk, askerler yan masada oturdu. Bir buçuk kepap söyledi, yanına ayran, üç yıldır ilk defa kebap yiyecektim. Başçavuş konuşmaya başladı: "Veli, siz her gördüğünüz resmi elbiseliyi düşman görüyorsunuz. Ama bizler de yoksul aile çocuğuyuz, mecburiyetten bu mesleği seçtik. Benim size göstereceğim küçük bir sempati dahi sezilirse mesleğimden olurdum, hatta tutuklanırdım. O yüzden ben her sayımda içim kan ağlayarak sizleri sayıyordum ve hiç konuşmuyor, açık vermemeye çalışıyordum. Ben de demokrat bir halk çoçuğuyum. Alemdağ'da gösterdiğin olgunluk, gecelerde yaptığın esprilerle, skeçlerle o şartlarda bile arkadaşlarını eğlendirip güldürüp moralini dik tutman, sana sevgimi saygımı artırdı. Her ne kadar o kadar tutukluyu bana 'nah ya!' diyerek bilek gösterip hakaret etseniz de ben onu kendi üstüme almadım, devleti temsil ettiğim için düzene karşı bir tepki olarak yorumladım ve sana hiç kızmadığım gibi bu buluşundan dolayı içimden takdir bile ettim." Hiç kimseyle konuşmayan, suratından hiçbir anlam çıkaramadığımız "gestapo" dediğimiz başçavuş yüreğinde ne güzellik taşıyormuş da haberimiz yokmuş. Bu olay bana küçük bir ders olmuştu. Yemekten sonra tekrar ring arabasına bu sefer kelepçesiz bindim, başçavuş beni Sağmacılar Cezaevi'ne teslim etti. İki dost gibi öpüşerek ayrıldık.

Sivil cezaevine gelmiştim. Beş on gün sonra tahliye olmanın rahatlığı içindeydim ve moralim yerindeydi. Nereden bilebilirdim cehenneme geldiğimi. Başçavuş gider gitmez, "Soyun lan üstündeki ceketi" dediklerinde, "hayırdır" desem de "cezaevi ceketini giyeceksin!" diye bir hırgür başladı. "Tahliye oldum" desem de "fazla gevezelik yapma" deyip iki gardiyan sırtımdaki ceketi çıkartıp "cezaevi montunu giy" deyip berberde sıfır numara traş edip attılar müteferrikaya. Herkes üst üste, yarı uykulu, yarı uyanık iki günün sonunda bitlendim.

Bir sabah gardiyan, "adını okuduklarım dışarı çıksın" dedi. He-

pimize "cezaevi kimlik kartı" verdiler. Benim "suç" bölümünde 159. madde: devlete ve devlet büyüklerine hakaret yazıyordu. Şansımdan ya da uzun olacağından 141 ve142. madde yazılmamıştı. Eğer bu maddeleri kimlikte yazsaydı "cinayet koğuşu"nda hayatta kalmam zor olurdu. Sıra olup koridora dizildik, ben gayet rahat biraz da lakayt şekilde neler olacağını anlamaya çalışıyordum. Gardiyanın biri bana doğru gelip aniden hayalarıma diziyle vurup, "Esas duruşta dursana lan, burası cezaevi" dedi. Ben o acıyla yere eğilip, "Ne vuruyorsun köpek!" deyince coplar kafama inmeye başladı. "Ulan suçum ne, ben tahliye için buraya geldim" desem de, "Geç bunları, gardiyanın önünde esas duruşta duracaksın" dediler. Beş on cop darbesinden sonra bir gardiyan önümüze düştü. Mahkûm kimliklerimizi verip, bizi "Sol Blok C. 7", "Cinayet koğuşuna" soktu.

İçerisi hınca hınç dolu. Normal koğuşlar üst katta ve "ağır abiler" kalıyor; alt kat koğuşun yemekhanesi ama yemek dolapları devrilmiş, üzerlerine yatak atılmış hatta yan yana iki yemek dolabının arasına tahta konup üzerine yatak serilmiş, bir kısım mahkûmlar ise yerde yatıyor. Normalde 15-20 kişinin kalması gereken koğuşta yaklaşık yüz elli kişi var.

Koğuşa girdiğimizde mahkûmlar ilgisizce baktılar, "Nerden geldin, neden geldin?" diye ne soran var, ne selam veren var. Koğuşun girişindeki yemek masasına ürkerek oturdum. Duvarda kocaman kurdu ile Tarkan'lı bir film afişi, çerçeveli Arapça, Türkçe dualar. Benim jeton düştü, kuşkum arttı, tahliyeme en fazla bir ay varken beni bu cinayet koğuşuna niçin getirdiler? Birlikte geldiğimiz beş kişiyle birlikte oturduk yemek masasına, afal afal etrafı süzüyoruz.

Benle gelenlerden biri, uyuşturucu suçundan, yurt dışında kalmış, iri kıyım ama bir o kadar da yüreksiz. Bu kişi, Alemdağ'da bizim koğuşta, idareye ispiyon verirken yakalanmış, uzun tartışmalardan sonra cezalandırılmadan bir üst kattaki bağımsızların ve hastaların olduğu koğuşa gönderilmiş tehlikeli bir tipti. İkinci kişi, TKP davasından yatan göçmen asıllı, yiğit, sessiz, disipli, sınıfının bilincinde bir işçiydi. Üçüncüsü, 12 Eylül öncesi bir bildiriden yargılanıp bir ay cezası kalan Antepli bir kaypak. Dördüncü kişi ise, yaşı 18-19, kimliğini bir devrimci çalıp kullandığı için örgüte yardım yataklıktan yargılanan gariban bir gençti. Gördüğü işkence ve beklemediği cezadan

dolayı şaşkına dönmüş, hiç konuşmayan, sadece yemek yemek için uyanıp, sonra sürekli uyuyan, hiç konuşmayan bir genç. Bize birkaç gazete parçası, birkaç kartonla, bir sünger yatak ve iki battaniye verdiler. 15 gün bir yer yatağında enlemesine beş kişi üzerimizdeki tek battaniye ile yattık.

Benim için en tehlikeli durum, Alemdağ cezaevinde birlikte kaldığımız, muhbir vatandaşın varlığıydı. Onu bir kenara çekip yarı nasihat yarı tehdit bir konuşma yaptım: "Sana sorduklarında veya sorguya çektiklerinde, koğuşlarımız farklı olduğu için kesinlikle beni tanımıyorsun, niçin tutuklu olduğumu bilmiyorsun. Eğer burada kimliğim ortaya çıkar ve başıma bir şey gelirse sorumlu sen olursun. Bunu dışarıya da bildireceğim. Bilirsin yurtdışına çıksan da, dünyanın bir ucuna gitsen de her yerde yoldaşımız var, seni cezasız bırakmazlar, bunu böyle bil. Ayrıca bana bir can borcun olduğunu biliyorsun; ispiyonculuktan seni cezalandıracaklardı ben engel oldum." Kimsenin işine karışmayacağını, sorarsalar da tanımadığını söyleyeceğini beyan edince kısmen rahatladım.

Aynı akşam Alemdağ'dan gelenlerden ikimizi sorguya aldılar. İki ranza birleştirilip, etrafı çarşafla kaplanarak oda haline getirilmiş bir yere soktular. Karşımızda, sırtına yastığa dayamış, duvarda büyük boy, kurduyla Tarkan posteri, bıyıkları sarkık, elinde kehribar tespih, orta boylu, esmer, adını ve hikayesini sonradan öğrendiğim, Demokrat gazetesinde çalışan bir devrimciyi telle boğarak öldürmekten idamla yargılanan ve 12 Eylül'den önce tutuklanan Ahmet Malkan ve yanında esas duruşta iki katil daha var. Kimliklerimizi alıp şöyle bir kontrol ettiler. Sorguya diğer vatandaştan başladılar, tüm dikkatim ve gözüm onun vereceği ifadedeydi. Ona sordular: "Ne işin var lan askeri cezaevinde, siyasi misin?" "Yok abi, ben, uyuşturucu suçundan geldim, gıyabi tutuklama varmış, gece sokağa çıkma yasağını ihlal edip gözaltına alınınca suçum ortaya çıktı, gönderdiler askeri cezaevine, sonra da buraya geldim. Bir ay cezam kaldı, ben siyasetten anlamam."

Sıra bana geldi: "Suçun ne, ne iş yaparsın? Ne işin vardı askeri cezaevinde?" dedikten sonra daha ben cevap vermeden, "Hele bir kimliğine bakalım, suçu neymiş görelim" diye devam etti. Kimliğimde "devlet büyüklerine ve devlet organlarına vs. hakaret 159.

madde." Yanı sıra 141ve 142'den de yargılandığım yazılsa idi büyük ihtimalle hayatta olmazdım. Devrimci öğrenci derneğinin yöneticisi olduğumu bilseler ya da tahmin dahi etseler, anında veya işkenceyle öldürürler ve tanık olmadığından ceza da almazlardı. Her biri eli devrimci kanına bulaşmış gözü dönmüş idamla yargılanan katillerdi. Şans yine bir kez daha yüzüme gülmüştü. Onlara cevaben, pazarlamacı olduğumu, 12 Eylül'den önce 1978'deki sıkıyönetim zamanında Aksaray'dan dolmuşla eve giderken biraz yorgunluktan biraz da kafamın kıyaklığından, kimliğim yanımda olmadığı için karakola götürmek isteyen polise direndiğimi, polis, ana avrat küfür edince diklendiğimi ve kavga çıktığını, yakapaça karakola götürüldüğümü, o arbedede polisin birinin düğmesinin koptuğunu, polise hakaret ve direnmeden mahkemeye verdiklerini, ilk mahkemeye gittikten sonra olayı unuttuğumu, gıyabımda ceza verildiğini, 12 Eylül'den sonra işyerime gelip gözaltına alındığımı ve tutuklandığımı anlattım. Siyasetten anlamadığımı ve bir aya kalmadan tahliye olacağımı eklemeyi de unutmadım. Bunun üzerine sorgucu başı: "Tamam lan, buradakilerin çoğu cinayetten yargılanan ağır mahkûm, bir kısmı da benim gibi idamlık. Muhbirlik yaparsanız, kurallara uymazsanız bir anda ışıklar söner tavuk gibi kesilirsiniz ya da şişle deşilirsiniz. Bu da bize iyi bir eğlence olur" diye kuralları hatırlattı.

Birinci vartayı atlatmıştım ama durum bayağı vahimdi. Tam koğuştan inerken 1976 yılında Toptaşı Cezaevi'ndeyken adli koğuşta yatan ünlü kabadayı, Marlon Kemal'i öldürmekten idamla yargılanan Dündar Kılıç'ın yeğeni Nurullah Çınar'ı görünce başımı yere eğip hızla merdivenlerden indim. Allah'tan tanımadı. Koğuşun başkanı imiş, bizi sorgulayan faşist katil de yardımcısı. Her zaman olduğu gibi mafya, ülkücü faşist işbirliği. Bunlar yetmezmiş gibi ilk ziyarette, isimler anons edilirken, yine 1976'da Toptaşı'nda birlikte yattığımız, 12 Eylül darbesinden sonra en ünlü itirafçı Şemsi Özkan'la, yakalanmadan bir ay önce görüp tartıştığım bizim siyasetin ünlü ve en alçak itirafçılardan beni çok iyi tanıyan Vecdi Tapçı'nın adını duymaz mıyım? Aldı beni bir korku ve endişe, ben anonsda onların adını duyduğuma göre onlar da benim adımı duymuş olabilirdi? Tahliye olan yoldaşların bir daha araştırılmak üzere birinci subeye götürüldüğünü ve şüphelenilen yoldaşların tekrar Vecdi'ye sorulduğunu, onun dosyasına bakıp, "Başka suçu yoktur!" deyince serbest bırakıldıkları-

nı, polisin bilmediği ve dosyada olmayan şeyleri söyleyince de tekrar işkenceyi ve cezaevini boyladıklarını duymuştum.

İlk gece uyku tutmadı. Öğlene doğru havalandırmanın kapısı açıldı ama kimse havlandırmaya çıkmıyordu. Herkes havalandırmadaki üç kişiyi seyrediyor; bunlardan biri Nurullah Çınar, diğeri yine cinayetten tutuklu Beşiktaşlı İsmet, diğerini hatırlamıyorum. Karla karışık sulu sepken hafiften bir yağmur yağıyor, bu üç kişi kendinden emin, ellerinde kehribar tespihler "büyük dağları ben yarattım" havasında. Hızlı hızlı volta atıyorlar. Ben tek başıma havalandırmaya çıkarak onlardan uzakta duvarın karşı kıyısında volta atmaya başladım. Voltam koğuşa doğru dönünce, alt koğuştan sorumlu olan ama kendi üst katta yatan, kaçak sigara davasında Aksaray'da bir kahveyi basıp üç kişiyi öldürmekten yargılanan Malatyalı mahkum "yanıma gel" dercesine işaret yaptı. Ben görmemezlikten gelip voltaya devam edince hızla havalandırmaya girip koluma yapışıp, "Sana işaret ediyorum, niye gelmiyorsun lan!" deyip beni hızla koğuşa soktu. Ona, "Ne oldu abi, ne yanlış yaptım" deyince de; "Ulan gözün kör mü? Ağalar volta atıyor, hepsi düşman sahibi, sen onlar volta atarken nasıl voltaya çıkarsın?" diye uyardı. Ben işi saflığa vurarak, "Abi ben hayatımda ilk defa cezaevi görüyorum, ne bilirim kural erkanı, özür dilerim, sayenizde öğreneceğiz" dedim. Meğer ağalar volta atarken diğer mahkûmların onlara yanaşıp volta atması can güvenlikleri açısından yasakmış. Hesabım en fazla bir ay kalan cezamı sakata gelmeden bitirmekti.

15 gün sonra ilk ziyaret. Çorum'daki bir aylık gözaltı sürem sayılırsa hemen, sayılmazsa en fazla bir ay içinde tahliye olmam gerek. İyi haber beklentisiyle kulağım ziyaretçi anonsunda, öğleden sonra bizim koğuştan ziyareti gelenlerin isimleri okundu. Koğuş kapısı açıldı, tek sıra olduk, önümüzde bir gardiyan, görüş yerine gidiyoruz. Dar uzun birkaç koridordan sonra, karanlık dar bir koridora geldik, korkunç bir uğultu ve insan bağrışmaları... Yan yana dizilmiş kabinler, ortada kalın ve karşılıklı iki cam, normalde telefonla görüşmen gerekiyor ama telefonlar bozuk, karşındaki ziyaretçi zor görülüyor. Sesini duyurmak için iki camın arasındaki delikle saca doğru tüm gücünle bağırmak zorundasın. Ziyarete gelen babamın yüzünü zor görüyordum. Başı önde konuşmaktan çekinir gibi bir hali vardı, morali çok bozuk görünüyordu. Kalp hastası anama bir şey olduğu

kaygısıyla çok korktum, çünkü anam benim için her şey, hem yoldaş hem sırdaş, hem de anaydı.

Ben yukarıdaki saca bakarak var gücümle bağırarak, "Baba iyi görünmüyorsun anama bir şey mi oldu" dediğimde; "Anan iyidir oğlum ama sana kötü haberim var. Maalesef sivil mahkemede görülen bir davadan da gıyabında bir yıl hapisin varmış, tahliyen uzadı" dedi. Babama üzülecek bir şey olmadığını, çıksam bile bir suç bulup yine hapise atabileceklerini ya da bir kör kurşuna hedef olabileceğimi ifade ettikten sonra, "Yeter ki anama bir şey olmasın, bunca yıl yattık, 6-7 ay daha yatarım. Burada her şey çok pahalı, bana biraz para bırak" dedim. Daha beş dakika bitmeden gardiyanların düdükleri ötmeye başladı: "Görüşme bitmiştir."

Burada imkanı yok altı ay yatılmazdı, mutlaka kimliğim ortaya çıkardı ve bir şeyler yapmam gerekiyordu. İlk iş, bu kadar katilin içinde dört-beş demokrat insan bularak örgütlemekti. İllagaletiye çok dikkat etmek gerekiyordu. İlk ziyaretin akabinde bizle koğuşa gelenlerden TKP'li dışında herkes tahliye olmuştu. Ona, en az 6 ay daha bu koğuşta kalacağımı, bunun ikimiz için de kabul edilemez bir durum olduğunu, can güvenliğimiz tehlikede olduğundan, örgütlenip alet bulmamız gerektiğini söyledim. O da "her şeye varım" deyince adım atmış olduk.

Her sabah önce kantin arabası geliyor, gardiyan mazgaldan "kantin" diye bağırıyordu. Ardından gazete ve kırtasiye arabası... Her seferinde bir *Cumhuriyet*, bir *Tercüman* gazetesi alıyordum. Sabahları gelen çorbayı içmeye imkân yoktu. Eşime 1983 yılbaşı gecesi yazdığım gibi şimdiki hesaba göre bin lira zorunlu harcamam vardı. Sigaradan sonra altın değerinde olan çayın paketi dışarıdaki fiyatın üç katıydı. Bir mahkûmla sohbet için, mektup kâğıdını bir ucundan büküp diğer ucuyla huni şeklinde birleştirip içine az bir çay koyup " fişek" veya "fitil" denen şeyle yatağına yanaşıp, "Müsaitsen senle bir fitil kaynatıp biraz sohbet edelim" deniyor, çay çok değerli olduğu için teklife olumlu cevap alınıyordu. Akşamdan sabaha kadar elektrikler yanıyor, yukarı koğuştaki "büyük abiler", geceleri esrar içip volta atmak için aşağı koğuşa iniyordu. Esrar açıkta sarılıp içiliyor, eroin genellikle tuvalette veya kuytu bir köşede burna çekiliyordu. Bazen cezaevi komutanı olan yüzbaşı üst kattaki faşist katil-

lerin ve mafya babasının yanına kahve içmeye geliyor, koğuş başkanı Nurullah Çınar ve ülkücü katil A. Malkan yüzbaşıyı samimi halde koğuş kapısına kadar uğurluyordu. "Ağaların" yemeleri, içmeleri ve yaşamları aşağı kattakilerden yüzde yüz farklıydı. Aşağıdailer cinayetle de yargılansa genellikle kimsesi olmayan veya zor durumdaki mahkûmlardı. Hiçbir söz hakları olmadığı gibi yukarı katın emirlerine yüzde yüz uyuyorlardı. Bazen Nurullah Çınar sevke giden veya tahliye olan kimsesizlere herkesin görebileceği şekilde üç beş kuruş yol parası veriyor, bu ona diğer gariban mahkûmlar arasında ayrı bir saygınlık kazandırıyordu. Tarifi imkansız, korkunç ve kölece bir yaşam hüküm sürüyordu.

Pantolununun yarısı yırtık, donu görünen, gömleğinin yarısı olmayan, herkesin oyuncağı olmuş "deli" muamelesi gören bir gariban vardı. Bir gün akşama doğru üst kattaki tuvalete gittim, hayli bekledikten sonra çekinerek kapıya vurdum, ses yok. Kapıyı açınca duvara yaslanmış ve uyuşturucudan donmuş kalmış, rengi sapsarı, gözleri açık birisiyle göz göze geldim. Adamı o halde görünce, "Kusura bakma seni görmedim" dedim ama adamda ses seda yok. Ölmüştü. Gözleri bana bakıyordu, irkilip kapıyı kapatıp dışarı çıktım. "Biri ölmüş!" diye bağırsam sorgu, vb. derken kimliğim ortaya çıkacak. Sessizce aşağıya inip durumu TKP'li dostuma açıkladım. Nitekim benden sonra çığlıklar başladı ve koğuş kapıları açılarak cesedi götürdüler. Ve hiçbir şey olmamış gibi hayat devam etti.

İşin kötüsü mahkûmlar af beklentisi içindeydi. Af çıkmamasına sebep olarak da devrimcileri görüyorlardı. Koğuştaki faşistlere yaranmak için haberlerde devrimcilere küfrediyorlar ve onların her katledilmelerine, yakalanmalarına alkış tutuyorlardı. Hayatta kalabilmek için örgütlenmek lazım. Bunun için çözüm üretmek düşüncesi ile başladım çare aramaya.

İlk örgütlenmeyi, kantine geldiğinde sürekli ülker şokella alarak ekmeğine sürüp kahvaltı yapan iyi giyimli, sarışın, 30-35 yaşlarında yapılı birisiyle denedim. Benim yediğim içtiğimden yola çıkarak, kitap, gazete okumuş, mürekkep yalamış olabileceğini düşünerek, koğuşta çok öneme sahip beyaz bir kağıda huni gibi yapıp içinde bir seferlik çay demleyecek kadar çay olan "fitili" elime alıp, saygılı ve kibar bir şekilde yatağına gidip, "Allah kurtarsın kardeş, bir çay içip

biraz sohbet edelim" dedim. Çay sırasına girip çayı demlenince sohbet başladı. Başladı anlatmaya: "Ben Bulgar göçmeniyim ve tır şoförüyüm. İlk cinayetimi Bulgaristan'da işledim. Orada epey hapis yatıp İtalya'ya kaçtım. Sonra Türkiye'ye geldim, tır şoförlüğü yapıyordum.

Bir gün Bakırköy'de bir meyhaneye gittim. Rakımı ve mezelerimi söyledim, 70'lik rakının yarısında istediğim et bozuk çıkınca garsonu çağırıp fırça attım. Patron gelip bana küfür edince, çektim silahı, garson daha ilk mermide düştü kanı üzerime sıçradı, sonra patrona sıra geldi. İkisi öldü, birkaç kişi de yaralanmış." Olayı o kadar rahat anlatıyordu ve anlatırken bazen de gülüyordu. Vicdanla, insanlıkla hiç tanışmamış tam psikopat katilin birisiydi. Ben zor bela sohbetin bitmesini bekliyor, diğer taraftan da çayın bu kadar değerli olduğu bir yerde, bu katili tanımayıp bir "şimşeği" boşa harcadığım için kendime kızıyordum.

İkincisi teşebbüsüm; amele kılıklı, kimseyle konuşmayan, sürekli sinirli ve gergin görünen 40-45 yaşlarında bir tipti. Uzun izlemeden sonra bir fırsatını bulup çayı demleyip başladık sohbete. Başladı anlatmaya: "Abi ben sinir hastası bir adamım, biri canımı sıktığı zaman gebertirim. 15-20 yıldır cezaevindeyim. Birkaç kişiyi öldürmüşüm, uzun yıl kodeste kalmışım, dışarı çıktım, abi iş-güç yok. Girdik bir inşaata, elimde demir balyoz taş kırıyordum. Adam bana 'taşı yanlış kırıyorsun!' diye emir verip hakaret ediyor. Balyozu kafasına geçirince beyni dağıldı deyyusun. Aranırken yattığım bir inşaatta da bana hakaret edilince, dayanamadım çektim bıçağı deştim pezevengi. Buradan çıkayım, biri yanlış yapsın gene gebertirim abi, haklı değil miyim?" Adam anlatırken sanki öldürdükleri karşısındaymış gibi sinirden titriyor, küfrediyor, o günü tekrar yaşıyordu. Başka bir tecrübem, Van'da aşiret kavgasında çok sayıda insanın öldüğü davanın tutuklu sanıkları Kürtlerdi. Beş altı kişilerdi, sırtlarında kalın paltolarıyla beş vakit namazlarını kaçırmayan, birlikte volta atan bir gruptular. Bir gün volta atarlarken çekinerek yanlarına yanaştım. Hal hatır sormamdan itibaren "Allahla" ağzını açan, Kur'an'la kapatan, bana İslam dinini öğretip zulmün biteceğini çok az Türkçesiyle Allah yoluna davet ettiklerinde onlardan da ümidi kestim.

En büyük şoku ise sabahları koğuşta sabah ezanı okuyan imamda yaşadım. Bu adam, gözlüklü, temiz yüzlü, temiz giyimli, dışarıdan

halim salim efendi bir adam görünümündeydi. Mahkumun birine, her gün sabah ezanı okuyan bu adamın cinayet koğuşunda olmasını anlamadığımı söylediğimde, mahkum gülerek, " Sorma! Çok temizdir o namussuz. Öldürdüğü kadının bileziklerini alabilmek için bileklerini kesecek kadar gözü dönmüş bir namussuzdur. Dine düşmüş görünse de onun suçunu ne Allah ne kul kabul eder" sözleriyle durumu özetledi.

Tarihin yaman çelişkisine bakın ki, TKP'li arkadaştan başka bir kişi yoktu güvenip işbirliği yapacağım. Başka bir yol bulmam gerekiyordu. Kartal Maltepe Cezaevi'nde kısa süre birlikte yattığımız araba "patlatmaktan" yani araba hırsızlığından (arabadan teyip vb. çalmak) sabıkalı, Çorumlu bir öğretmenin oğlu yandaki uyuşturucu koğuşunda yatıyordu. Ziyaretteki bir anonstan adımı duyup bana hal hatır soran bir not göndermişti. Ben de cevaben, koğuşumuzun çok kalabalık olduğunu, tanıdık kimse olmadığını eğer imkânı varsa yanımdaki arkadaşla onun koğuşuna gelmek istediğimi yazdım. Ne var ki gelen ve giden not alt koğuştan sorumlu Malatyalı katil tarafından okunuyor, sonra diğer koğuşa gönderilmesi için gardiyana veriliyordu. Usül böyleydi ve uçan kuştan haberleri vardı. İkinci ziyarette durumu anlatıp yanımdaki arkadaşla koğuştan aldırabilirse çok iyi olacağını, üzülmesin diye korkarak çok esnek bir uslupla söyledim.

15 gün sonra veya bir ay sonra ikinci ziyarete çıktım. Babam gelmişti, anam yine yok. Babama anamı sorduktan sonra, "baba, cezaevi müdürüne git, bu koğuştan yanımdaki arkadaşla birlikte bizi başka koğuşa almalarını söyle. Yattığımız koğuş cinayet ve ağır suçlular koğuşudur. Ayrıca koğuş çok kalabalık, bizi daha sakin bir koğuşa versinler' dedim. Telaşlanmasın diye konunun ayrıntısına girmeden rahatsızlığımı belirttim. Ziyaret bitince akşama doğru gardiyan mazgalı açıp, "Veli Emektar hazırlan, müdüriyete" diye bağırınca, biraz kuşku biraz merakla çıktım. Önde gardiyan arkada ben uzun koridorları geçtikten sonra bir odaya girdik. Uzun boylu, hafif göbekli irikıyım başgardiyan çok saygıyla karşılayıp, "Hoş geldin, geçmiş olsun kardeşim, bir şey içer misin" deyince çay geldi. Konu açıldı. "Baban, müdür beye bulunduğun koğuşundan rahatsız olduğunu söylemiş, başka koğuşa geçmek istiyormuşsun, seni rahatsız eden mi var?" diye sordu. "Sorun yok gardiyan bey, arkadaşların hepsi iyi ama koğuş çok kalabalık, ayrıca hepsi ağır mahkûm, bizim gibi tahli-

yesine üç beş gün kalmış insanlar onları rahatsız ediyor. Mümkünse beni daha hafif suçluların olduğu koğuşa verirseniz kalan günlerimde hem rahat ederim, hem de ağır mahkûm arkadaşlar rahatlar, onlara ayak bağı olmayız" diye karşılık verdim. Dosyamı okumuş olabilecekleri düşüncesiyle de, "Ben öğretmenim, Çorumluyum. Yüksek Okulda okurken bir öğrenci derneği kurmuştuk, ben de kurucular arasındaydım ama 6 ay sonra ayrılmıştım. Ama benim haberim olmadan derneğin yayınladığı bildirilere dava açılmış, ceza aldım cezamı yattım, bir iki aya tahliyemi bekliyorum. Siz nerelisiniz şiveniz yabancı gelmedi" diye detay verip sorduğumda, "Kars-Tuzlucalıyım" demez mi? Ona Tuzluca Ekerek Üçkaya köyünde iki yıl ilkokul öğretmenliği yaptığımı söylediğimde, "İnanmam, ben de o köydenim" demez mi!.. Yine de ben tedbiri elden bırakmıyordum; çünkü siyasi kimliğimi açıklasam veya koğuştakilerin aleyhine bir kelime etsem direkt koğuştaki katillere ulaşacağını biliyordum. "Hocam bir derdin olursa söyle, ben durumunla ilgileneceğim, geçmiş olsun" dedikten sonra gayet samimi bir şekilde ayrıldık. Akşam yemeğine doğru koğuşa geldim ve TKP'li can dostuma durumu anlattım. İdareye çağrıldığım için beni sorguya almaları mümkündü ya da idare dosyaya bakıp kimliğim hakkında bu katilere bilgi vermiş olabilir, dedim.

Ölüm Kapımızda

TKP'li kardeşime, beni sorguya alırlarsa koğuş kapısının önünde durmasını, ben slogan atıp bağırınca, kapıyı yumruklayıp, "Yetişin adam öldürüyorlar!" diye bağırmasını söyledim. Daha konuşmamız bitmeden Malatyalı katil sertçe yanıma gelerek, "Reis seni istiyor" deyince düştük peşine, dikildik reisin karşısına. A. Malkan katilinin yanında köpekleri hazır bekliyordu.

Sorgu başladı: "Ne işin vardı lan bu gece vakti idarede, niye gittin?"

"Arkadaşım ben ziyarette babama koğuşun ağır mahkûm koğuşu ve çok kalabalık olduğunu söyleyip hem sizin için hem de benim gibi, yol yordam bilmez çaylak mahkûm için daha sakin bir koğuşa vermelerini söylemiştim. Cezaevi müdürü de babamın öğrencisinin yakın tanıdığı olduğu için sağolsun ilgilenmiş, başgardiyan da beni çağırıp sordu. Ben de arkadaşlardan şikayetim yok, memnunum ama koğuş

çok kalabalık, mümkünse beni daha sakin bir koğuşa verin. Şurda üç beş günümüz kaldı, ağır mahkûmlara ayak bağı olmayalım."

"Ulan bana bak, komünist misin nesin, sürekli gazete okuyorsun, geçenlerde yine başka bir mahkûma not göndermişsin, yanına geleyim diye, seni gözümüz tutmadı. Sürekli takibimizdesin, haberin olsun en ufak bir hatanda ana ... si... Şimdi siktir git, bu son ihtarımız, gözümüz üstünde."

"Tamam abi, bizden bir yanlış olmaz, merak etmeyin." Ben ikinci katın merdivenlerinden inerken benim bir zaman düşman görüp "sosyal faşist" dediğim TKP'li can dost merak ve heyecandan kıpkırmızı olmuş vaziyette koğuşun demir kapısında beni bekliyordu. O şartlarda bu kardeşimin gösterdiği dayanışma ve direnç, ancak, özünü, inancını kaybetmemiş bir yoldaşın yapabileceği bir fedakârlık ve kahramanlık örneğiydi. Beni görünce gülümsedi, rahatladı ve yatağa giderek durum değerlendirmesi yaptık.

Her imkânı zorlamış, ihtimalleri denemiş ama koğuştan gitmeyi başaramamıştık. Bu duruma daha fazla dayanamayacağımız ayan beyan ortadaydı; ölüm kapıdaydı. Arkadaşa, günün birinde kimliklerimizin mutlaka ortaya çıkacağını, pisi pisine öleceğimize, bizim kim olduğumuzu açıklayıp başkaldırarak onurumuzla ölmemizin daha doğru olacağını, şartların ve tarihin bize bunu mecbur ettiğini belirterek, en kısa zamanda onların hiç tahmin etmediği bir zamanda eyleme geçmemiz gerektiğinin altını çizdim. O da her zamanki mütevaziliğiyle, "Yoldaşım sen benden daha tecrübelisin, sen ne dersen o olur, ben her şeye hazırlıklıyım ve varım" dedi.

Konuşmamızdan beş-on gün sonra birden koğuş kapısı açıldı, askerler ve gardiyanlar önce "ağaların" olduğu üst kata sonra da bizim bulunduğumuz yere geldiler. Arama bahanesiyle her yeri ve her şeyi darmadağın edip gittiler. Arama bittikten sonra herkes yatağının başında tedirgin vaziyette yatağını yerleştiriyordu. Herkes telaş içinde ve üst koğuştaki ağalardan alt katta kimse yoktu. Ben yoldaşıma vaktin tamam olduğunu, hareket saatimizin geldiğini, çünkü arama sırasında katillerin tüm zulalarını ya kaptırdıklarını ya da anında bulunamayacak bir yere koyduklarını, yani şu anda silahsız ve telaş içinde olduklarını anlatıp işaret beklemesini söyledim. Arama sırasında iki dolap arasında bir metreye yakın kalın bir ağaç dilmeyi bi-

zim yatağın altına zulalamıştım. Ortalık sakinleşince, yer yatağımızı iki dolap arasındaki çıtalar üzerine taşımak için yerdeki kartonları bölmeye yerleştirirken Trakya Romanı olduğunu tahmin ettiğim, Edirne Cezaevi'nden nakil gelmiş biri yanımıza gelerek, "Siz ne yapıyorsunuz kapçık ağızlılar, oraya ben yatağımı yerleştireceğim" deyince şaşırdık. Ona, bir aydır yerde yattığımızı, sıranın bizim olduğunu söylediğimde, bu daha da öfkelenerek, "Siktirin lan, üç beş gün cezanız kalmış, ben yıllardır cinayetten yatıyorum, alın çulunuzu çekilin oradan, yoksa a... korum" deyince, ben yoldaşa göz edip yanıma çağırıp, "Sen kapıya git, ben eyleme başlıyorum. Eylem başlayınca sen kapıyı sürekli yumruklayarak, 'Kapıyı açın burada cinayet işleniyor' diye sürekli bağır" dedim.

TKP'li yoldaşım kapıya yönelince ben gayet sakin yatağın altındaki dilmeyi arkama saklayarak, Trakyalının yanına geldim. Sonra da, "neden doğru konuşmuyorsun, biz sana ne yaptık lan" deyince, o koğuştaki havaya uyarak bu uyuşuk garibanlardan bir şey olmaz havasıyla, iyice şımararak, "Siktir git lan, ben kimim biliyor musun?" deyince kafasına odunu indirip, "Köpek sen benim kim olduğumu biliyor musun; ben komünistim, ben devrimciyim, 'kahrolsun faşistler'" diyerek ağaç dilmeyi kaldırdığımda, can havliyle sırtını dönünce odunu sırtına yedi ve yere düştü ve ben başladım ajitasyon çekmeye: "Bu zamana kadar size eyvallah dediğimiz yeter alçak faşistler, kabadayı geçinen puştlar, biz buradayız, biz devrimciyiz. Sizin Allah'ınıza eyvallahımız olmaz, katiller. Size boyun eğmedik, eğmeyeceğiz" diyerek sürekli bağırıp, "Ben komünistim, devrimciyim, kahrolsun faşistler" diye sloganlar atıyordum. Hızla kapıya doğru giderken, üst kattaki A. Malkan ve tüm mafya elemanları ve besledikleri faşistler gürültüye koşup merdivenlerden gözleri faldaşı gibi açılmış vaziyette bana bakıyor, hiçbiri aşağı inmeye cesaret edemiyordu. İyice ezberleri bozulmuştu, öyle ya, bir aydır her emre uyan 'gelene paşam gidene ağam!' diyen bu sıradan adamdaki cesaret onları şaşırtmıştı. Bu arada yoldaşım da boş durmuyor, yumruk ve tekmeleyerek koğuşun demir kapısına vuruyor, "Yetişin cinayet var, adam öldürüyorlar" diye bağırıyordu. Kapılar açıldı, gardiyanlar ve askerler içeri girerek beni yaka paça coplayarak dışarı çıkardılar. Koridor boyunca cop, yumruk ve tekme darbelerinden sonra, gardiyanların kolunda başgardiyanın önüne getirildim.

Başgardiyan; "Hoca isyan çıkaran sen miydin, gözlerime inanamadım. Senin gibi okumuş yazmış bir adamın isyanla ne işi olur. Başına bela mı arıyorsun, buranın nasıl bir yer olduğunu bilmiyor musun, sana adam gibi davrandık ama senin yaptığın işe bak!" diye bir nasihat çekti.

Bunun üzerine ben karşı hücuma geçtim. "Başefendi ben size rahatsızlığımı bildirdim ama siz ciddiye almadınız. Bizimle orda lastik top gibi oynuyorlardı. En sonunda yer yatağından iki dolap arasına sıramız geldiğinde, aylar sonra orada yatmayı bile bize çok görüp, ana avrat küfrettiler, buna can mı dayanır. Ben de isyan edip, yeter bu zulüm dedim."

Başgardiyan yeniden hücuma geçti: "Ama sen siyasi slogan da atmışsın: biz devrimciyiz, komünistiz demişsin."

Artık ok yaydan çıkmıştı; devrimci olduğumu, slogan attığımı, "suçumun" da devrimci bir derneğin yöneticisi olmak olduğunu, koğuşta her gün devrimcilere, solculara küfür edildiği için haklı olarak dayanamadığımı, hele de devrimci bir gazeteciyi işkenceyle boğan bir katilin o koğuşta mafya babalarını da arkasına alıp bizi sorgulamasına, bize emir verip hakaret etmesine katlanamadığımı, bunun bardağı taşıran son damla olduğunu söyledikten sonra, "Benim gibi neden yargılandığım belli, tahliyesine bir ay kalmış bir devrimciyi bu katillerin ve idamlıkların içine nasıl verdiniz, amacınız neydi, bunu bana açıklayacak olan sensin. Bak başefendi kardeşim, ben senin köyüne iki yıl hizmet etmiş, çocuklarınıza okuma yazma öğretmiş bir insanım. Ben sıradan bir insan değilim, babası iki devre Çorum'dan CHP milletvekili adayı olmuş, herkesin bildiği tanıdığı büyük bir sülalenin evladıyım. Burada benle birlikte canını zor kurtarıp kendini dışarı atan arkadaşımın başına bir şey gelirse, ne sen ne de müdürün adalet önünde hesap vermekten kaçamaz. Bunu kafanın bir yerine yaz" deyip sustum.

"Tamam, çok konuştun, atın bunu hücreye" deyip bizi karanlık bir yere götürdiler. Üç beş saat bekletildikten sonra kapılar açıldı. Uzun koridorlardan sonra kapısında "C-13" yazan yaralama koğuşuna getirildik.

C-13 Koğuşu

Koğuşa girer girmez beni devrimci kardeşlerim karşılayınca "tahliye olmuş kadar" sevindim. Bunlardan birisi HK davasından yargılanan, yirmili yaşlarda, kısa boylu, adımı duymuş veya dışarıdan tanıyan Köylü Osman'dı. Diğeri, Dev-Sol davasından, bize göre genç, hafif kekeme, konuşurken zorlanan Tokatlı İsmet. Beni çok sıcak ve sevinerek karşıladılar ve hemen üst kata komüne götürdüler. Bu arkadaşlar 12 Eylül'den önce yakalanan arkadaşlardı. Yukarı koğuşa çıktığımızda bir de Dev-Yol davasından yatan sessiz, kısa boylu bir arkadaşla, Almanya'da ikamet eden uzun boylu, demokrat, eczacı bir arkadaşla karşılaştık. Böylece beş kişiden oluşan devrimci bir komün oluşturduk. Koğuşa geldiğimin ertesi günü, benim can dostum, DİSK üyesi TKP'li işçinin de önceki koğuşumuzun altındaki C-6 uyuşturucu koğuşuna verildiğini duyunca oldukça rahatladım.

Osman ve İsmet uzun süredir bu koğuşta olduğu için diğer adli mahkûmlar üzerinde belli bir ağırlıkları ve saygınlıkları vardı. Osman biraz heyecanlı, vurmaya, kırmaya ve kavgaya yatkın biriyken, İsmet ona göre daha genç olmasına rağmen daha sakin ama daha kararlı bir görüntü çiziyordu. İkisi de benden üç-beş yaş küçük genç arkadaşlardı. İki ay süren zulüm ve kölelikten sonra, "normal" koğuşta, "normal" ranzaya kavuşmanın fiziki rahatlığıyla hem de devrimcilerle birlikte olmanın manevi rahatlığıyla sevinçten havalara uçuyordum. Sanki tahliye olmuş kadar mutluydum.

Koğuşta nereden baksan ezici çoğunluğun adli mahkûmun olduğu 90-100 kişiydik. Koğuştaki faşistler, 12 Eylül darbesinden sonra ikiye ayrılmış, bir kısmı dine yönelip yollarını ayırmışlardı. Bir kısmı ise hâlâ "3 hilal 9 ışık" sevdasında ama kolları kanatları kırık, hiçbir iddiaları kalmamış vaziyetteydi. Kumar ve uyuşturucu bu koğuşun da alameti farikasıydı. Önceki koğuşta, alt katta çaresiz âdem babaların arasında olduğumuzdan kumar ve uyuşturucu tarafiğinin nasıl yürüdüğünü bilmiyorduk. Ama burada her şeye daha yakından tanık oldum. Uyuşturucu işine daha sonra şişlenip öldürülen, orta boylu, kireç suratlı bağımlılardan Bayram bakıyordu. Kumar işlerine bakan ise gazetelerde "yakışıklı gangster" olarak fotoğrafları çıkmış, sarışın, mavi gözlü, görünüşü oldukça sevimli, gaspçı, market sahibini bizzat öldürmüş, suç ortağıyla kavga edip onu şişlediği için

idamla yargılanan kumar ağası Murat'tı. Bayram faşistlere yakınken Murat ise Gültepe'de solcularla tanışıklığı olduğu için bizlere saygılı ve yakın duruyordu. Her ikisinin de etrafında, defalarca girip çıkmış, kaşar, kıdemli gayrı meşru adamları vardı. Bu iki grup için, işlerinin rahat yürümesi için "koğuş temsilciliği" veya "ağalığı" önemliydi. Bayram, Murat'tan önce burada olduğu için koğuş temsilcisiydi ve daha fazla etkin görünüyordu. Murat ise içten içe onun bu etkinliğine son verme peşindeydi. O yüzden de bize yakın görünüyor ve destek almaya çalışıyordu. Dahası devrimcileri tanıdığı için ne yaptıklarını ve yapabileceklerini biliyordu.

Bir gün geç vakit koğuşun sonundaki, onların tabiriyle "kumar postu" serilen yere gittim. İki ranzayı çevirip etrafını çarşafla kapatıp zar atıyorlardı. Kumarı idare edip yüzde on manoyu alan kişi ise kırk beş yaşlarında, gözlüklü, oldukça sakin, dışarıda görsen bir akademisyen ya da dini bütün biri zannedeceğin, yıllardır içeride olan bir ydi. Oldukça aklı başında, gayet sakin ve net bir otoriteyle tane tane, akıl verir gibi konuşan bu kişi, işini öyle rahat, dikkatli ve adaletli yapmaya çalışıyordu ki, herkes pür dikkat onun emirlerine uyuyordu.

Bir akşam herkes yatmıştı. Ben aşağı katta koğuş kapısının bitişiğinde sigara içerek "kısa volta" atıyordum. Birden mazgal açıldı, gardiyan, "kimse yok mu?" diye seslendi. Ses verdiğimde, "Veli Emektar'a söyle hazırlansın. İdareden çağırıyorlar" deyince yine bir terslik olduğunu düşünerek panikledim.

Gardiyana, "Tamam, ben söylerim kendisine" diyerek koşar adım üst kata çıkıp komündeki yoldaşlara, "Beni idareye çağırdılar, büyük ihtimal 1. Şube'ye götürecekler. Haberiniz olsun, gecikirsem aileme haber ulaştırın" diye uyardım. Ve beni her vartadan kurtaran Alman malı kapuşonlu parkamı kapıp aşağıya indim. "Veli Emektar benim" dedim. Gardiyan kapıyı açtı, bir asker beni bekliyordu. Asker, "Yürü kardeşim, komutan seni çağırıyor, gidiyoruz" deyince yürüdük.

Tam tahliye beklerken, "Acaba neyle sorgulayacaklar, üzerime yeni bir ifade mi var" diye düşünerek yürüyordum ama moralim sıfırdı. Koridorlardan bir hayli yürüdükten, birkaç demir kapıdan geçtikten sonra bir odaya girdik. Karşımda benim yaşlarda, bir başçavuş

masada oturuyordu. Beni görünce ayağa kalkıp, "Hoş geldin Veli abi" deyince, ben gayet soğuk ve ürkek bir vaziyette, "Hoş bulduk" dedim. "Bir şey içer misin?", "Sağol içmeyeyim", "Hayır olur mu abi, ne demek. Bir şey iç, çay mı kahve mi?" şeklinde bir muhabbet başladı. "Bu başçavuş da kim, dost mu düşman mı, bana 'abi' diye hitap ettiğine göre bu işte bir iş olmalı, işkence öncesi ön fasıl mı?" diye bir düşüncedir aldı beni. "Bir çay içeyim o zaman" der demez, asker çay getirdi ama bendeki tedirginlik had safhadaydı. Çok gergin ve şaşkın halde çayımı içerken, "Veli abi lütfen rahat otur, ben yabancı değilim. Ben de Çorumluyum. Adım Celal. Kuşsaray Köyü'ndenim. Baban, babalarımın teyze çocuğu olur. Ben bu akşam iç nöbetçi subayıyım. Mahkûm listesine bakınca seni Aslan amcanın soyadından tanıdım. Yabancı değilim, hal hatır sormak, bir derdin var mı diye sorup tanışmak için çağırdım" deyince, bu sefer sevinçten şoka girdim. Ancak ikinci çaydan ve sigaradan sonra şoktan çıkıp kendime gelebildim. Celal devam etti: "Abi her zaman böyle yüz yüze görüşme imkânımız olmaz. Ama yeme içme gibi bir isteğin olursa, ben nöbetçi olduğumda sana bir asker gönderirim, ona ne istediğinin listesini verirsin, ben sana gönderirim" deyince hayal mi gerçek mi olduğunu anlamadan süren sohbet bir saati buldu. Ertesi gün bir asker koğuş kapısını açtırıp adımı çağırdı, elindeki sucuk, bir koli yumurta, çay ve şekeri verdi. O koğuşta kaldığım birkaç ay boyunca birkaç sefer asker gelip Celal başçavuşun gönderdiğini söyleyerek, bir isteğim olup olmadığını sordu. Bu davranış ve iyilik o şartlarda benim diyen hiçbir askerin göze alamayacağı bir fedakârlık, bir duyarlılık örneğiydi.

Celal kardeşim bana ikinci şoku cezaevinden çıktığımda yaşattı. Tahliye olmuşum, ailemin oturduğu apartmanın altında dayımın yardımıyla açtığı bakkal dükkânında oturuyordum. Çok seyrek müşteri geliyordu. Birden dükkânın önünde askeri bir ring aracı durdu ve iki asker indi. "Benim sürgün cezam var, beni almaya geldiler, nereye kaçacağım" derken, Celal kardeşim gülerek araçtan inip halimi hatırımı sordu ve sonra çekip gitti. Benim vefasızlığıma bakın ki, ben o köylümü bir daha hiç aramadım, hiç sormadım. Bu satırları yazarken hatırlayıp kendimden utandım. Ama söz, yaşıyorsa onu bulacağım.

Koğuşta ve komünde arasıra siyasi tartışmalar sertleşse de komün arkadaşlarım saygı ve sevgi sınırını aşmıyordu. Günlerimiz

cezaevi şartlarına göre oldukça iyi geçiyordu. Ama koğuşta kumar ve uyuşturucu trafiğine bakan iki grup arasında mesafe açılmaya başlamıştı. Gruplar içi özel kulis ve sohbetler koyulaşırken herkes ağır ağır safını belirlemeye başlamıştı. Hava kararmıştı ve şimşekler çakmak üzereydi. Köylü Osman durumu değerlendirdiğimiz bir komün toplantısında, eski tecrübelerine de dayanarak, gruplar arasında kavganın kaçınılmaz olduğunu, işin taraflar arası cinayete ve yaralanmalara sebep olacağını, arada gürültüye gitmemek için bizim de taraf olmamızın ve devrimcilere yakın olan Murat'ı desteklememizin, yaşantımız için gerekli olduğu görüşünü dile getirdi. Osman koğuşu uzun süredir tanıyordu ve haklı olduğu şeyler vardı. Lakin kumara ve uyuşturucuya karşı olduğumuzu, bu işten çıkarı olan tüm mahkûmlar biliyordu. Üstelik uzun süredir yatan adli mahkûmlar 10 yılda bir çıkan affın çıkmamasının sebebi olarak devrimcileri görüyor ve içten içe tepki duyuyorlardı. Kitlesel kavgada kim vurduya gitmemiz işten bile değildi.

Ama bu olumsuz duruma rağmen bizim de güçlü yanlarımız vardı. Daha önceleri bu koğuşa birçok devrimci girip çıktığından, buradakilerin çoğu devrimcilerin ne yapıp ne yapmayacağını, neyi göze alabileceklerini çok iyi biliyordu. Ayrıca kendimizi savunacak gerekli aletlere sahiptik. En önemlisi birbirine ölümüne inanan ve belli tecrübelerden geçmiş en az üç kişiydik. Ben bunlara dayanarak Osman'ın "taraf olma" fikrine şiddetle karşı çıkarak şunları söyle- dim: "Kimin tarafı? Murat dediğiniz adam bir katil. Zavallı birini so- yarken katletmiş. Onun semtindeki birkaç devrimciyi tanıması, bi- zim gücümüzü ve inancımızı bildiği için bize de buradaki kumar ve uyuşturucu trafiğinde söz sahibi olabilmek derdiyle yanaşması onun acımasız bir katil olduğu gerçeğini değiştirmez. Bayramın 'faşistliği' ne kadarsa Murat'ın da 'solculuğu' o kadardır. Biz iki katil arasında siyasi sebepler öne sürerek taraf olamayız. Onların amacı ortada, biz bu amaca hizmet edemeyiz. Bu konuda taraf olursak, ne tarih ne de kendi vicdanımız bizi affeder. Bizim yapacağımız kendi can güvenliğimizi sağlayıp taraf olmadan kendimizi korumak olmalıdır" dedim. Tartışma hayli sert geçti. Osman aylardır bu koğuşta olduğunu, yakında benim gideceğimi, kendisinin yine orada kalacağını ve "can güvenliğinin" olmayacağını söyleyerek fikrini savunmayı sürdürdü. İsmet önce Osman'ın fikrine yakın durdu ama uzun ve

sert tartışmalardan sonra, "Veli arkadaş daha doğru düşünüyor" diye benden yana tavır koydu. Böylece, "Komünümüzü koruma, kavgada açık taraf olmama" kararı aldık. Her an bir savaş beklediğimiz için demirlerden inceltilmiş aletlerimiz yastıklarımızın altında tutarak nöbetleşe uyumaya başladık.

Bir gece saat on buçuk, bilemedin on birde birden ışıklar söndü, gürültüler, küfürleşmeler başladı. Bağırmalar, beş metre ötemizde "Yandım anam ölüyorum yetişin" çığlıkları... Biz tam tekmil, ellerimizde aletler, ranzaları birleştirip oda haline getirdiğimiz komünümüzün başında bekliyoruz. Osman çığlıklara dayanamayıp, "Yakın lan ışıkları geliyorum" diye elindeki şişle hereket edince kolundan tutup, "Bir yere gidemezsin. Burada kalıp kendimizi savunacağız. Bu komün kararı" dedim. Osman zorladıysa da elini bırakıp göndermedim. Bu hengâme beş on dakika sürdü. Sonra koğuş kapıları açıldı, içeri askerler ve gardiyanlar girdi. Biz hiçbir şey olmamış gibi yataklarımızdaydık. Ertesi gün öğrendik ki koğuş başkanı Bayram şişlenerek öldürülmüş ve bir kaç yaralı varmış. Kavga Murat'ın tam hâkimiyetiyle bitmişti.

(Yıllar sonra Köylü Osman'ı Kadıköy'de devamlı mekânım olan, eski yoldaşlarımın açtığı Akdeniz Kafe'nin karşısındaki bir mekânda gördüm. Eski heyecanını hiç yitirmemiş, ama dümeni mafyavari işlere çevirmişti. Böyle olunca mesafemiz açıldı. İsmet'i ise çok aramama rağmen bulamadım. Duyduğuma göre cezaevinden çıkınca mücadeleye devam etmiş, tekrar tutuklanmış. Bu kitabı okuyan dostlardan rica ediyorum, bir bilen, tanıyan varsa yardımcı olsun. Kendi inancında, kendi doğrusunda yaşından büyük yüreğiyle mücadele eden Tokatlı İsmet'i görmek beni mutlu eder.)

Sonunda beklenen gün geldi. Bir akşam gardiyan mazgaldan ad mı söyleyip beni çağırdı. "Yarın sabah hazırlan, sevke gidiyorsun." Böylece birkaç ayımın geçtiği "yaralama koğuşu"ndan da ayrılma yolculuğu başladı. Her ne kadar ara ara sert tartışmalarımız olsa da karşılıklı olarak saygı ve sevgide kusur etmediğimiz, beni komünlerine alan Osman ve İsmet kardeşim başta olmak üzere, merhaba deyip sohbet ettiğim tüm mahkûmlarla tek tek vedalaşıp, beni nereye götüreceğini bilmediğim ring aracına bindirilmek üzere koğuştan çıktım.

Son Durak: Saray Cezaevi

Tekirdağ'ın Saray ilçesinde, gerçekten de adı gibi "saray" bir cezaeviydi. Toplam iki koğuşu vardı. Hükümlü olanlar cezalarının son üç-beş ayını burada geçiriyorlardı. 15-20 kişilik koğuş kapıları sabah açılıyor, akşam kapanıyordu. Herkesin kendi yatağı vardı. Çay ve yemek koğuşun içinde küçük bir mutfakta yapılıyordu. Haftada bir oldukça temiz bir banyo düzeni vardı. Hükümlülerin tahliyesine az kaldığı için, başta demokrat cezaevi savcısı olmak üzere tüm cezaevi görevlileri oldukça sıcak ve anlayışlı davranıyorlardı.

Hürriyetin kokusunu burada biraz koklamaya başlamıştım. Benden genç dört beş siyasinin oluşturduğu komüne beni sevinerek aldılar. En köşedeki, koğuşa en hâkim ranzanın alt katını da bana verdiler. Beni dışarıdan tanıyan yoktu, hepsiyle orda tanıştım. Sert siyasi tartışmalar olmuyor, siyasetten çok, şiir, roman vb. konuşuluyordu. Çok güzel bir uyum içindeydik. Ama her şeye rağmen burası cezaeviydi, son güne kadar her şey olabilirdi. Dikkat çekmeden her gün birimizin geceleri nöbet tutmasının can güvenliğimiz açısından iyi olacağı önerim kabul edildi.

Bizden önceki devrimcilerin bıraktığı tek aletle nöbete başladık. Koğuşta, hiç ziyaretçisi gelmeyen, 1964'ten beri cezaevlerine girip çıkan, her türlü gayrı meşru işi meslek edinmiş, 40-45 yaşlarında, kalın camlı gözlükten gözleri zor görünen, kasketli, kısa boylu, gariban, çelimsiz Halo Dayı diye biri vardı. Diyarbakırlıydı, Kürt ve kimsesiz olduğu için ona çok yakın davranıyordum. Arada hırsızlık ve dolandırıcılık anılarını dinliyor, sigara ve çay ikram ediyorduk.

Bir akşam nöbette etrafı dinleyip kolaçan ediyordum. Yatakda nöbetçi olduğum gece, geç bir saatte, tuvalet ve mutfağın olduğu taraftan garip bir ses geliyordu. "Ya birini boğuyorlar ya da biri kriz geçiriyor" düşüncesiyle başımı kaldırdım. Ses aralıklarla devam ediyordu. Önce bizi ilgilndirmez duygusuyla tereddüt ettim. Fakat biri kalp krizi geçiriyor olabilir düşüncesiyle, aleti elimde gizleyerek tuvalet kapısına doğru sessizce yanaştım. Sessizce odanın kapısını açıp ışığını yaktım. Gözlerime inanamadım; Halo Dayı küçük piknik tüpüne kısa bir kordon hortum takmış, kordonun bir ucunu burnuna sokmuş, tüpteki gazı burnuna çekiyor, gözleri kaymış vaziyette duruyordu. Hemen fırlayıp, "Ne yapıyorsun Halo Dayı, öldürecek-

sin kendini" diyerek tüpü elinden almaya çalıştım. Elindeki kordonu vermediği gibi sertçe "Sen karışma, görmemiş ol, ben kafa buluyorum, git yerine yat" demesine rağmen kordunu elinden aldım. Halo Dayı, yarı sersem biraz da bana bozulup sendeleyerek yatağına gitti. Koğuşta 16-17 yaşında, çok sevimli, yakışıklı, uzun süre sübyan koğuşunda yatmış, mafyaya hayranlık duyan, cezaevinde onlarla mektuplaşan, araba soymaktan sabıkalı genç bir çocuk vardı. Bu çocuk, namaz kıldığı camilerin halısını kilimini çalan imam hatip mezunu, yaşı oldukça büyük başka bir profesyonel hırsızla birlikte takılıyordu. Çocuğun geleni gideni, sahip çıkanı yoktu. Ablasının İKD'li olduğunu, bir TKP'liyle kaçıp evi terk ettiğini söylüyordu. Bu anlatımdan sonra bu çocukla özel olarak ilgilenmeye başladım.

"Devrimci kime denir, iyi insan nasıl olur, hayat, gelecek" hakkında uzun uzun anlatıyor, yaptığı suçların kendisinin değil, düzenin suçu olduğunu belirtip kişilik sahibi olması, hayata doğru yönden bakması için her gün onu sıkmadan sohbet ediyordum. Belli bir güven oluşunca da onu komüne aldık. Kendimce bir gence doğru yolu gösterdiğim için çok mutluydum. Bir ay sonra üç beş gün arayla komündeki devrimci arkadaşlar tahliye olunca yalnız kaldım.

Son devrimci kardeşin gittiğinin ertesi günü havalandırmadayız. Birden Halo Dayı kayboldu. Derken bir baktım koğuşta benim yatağı topluyor. Yanına gidip, "Hayırdır Halo Dayı, ben daha tahliye olmadım, benim yatağı neden topluyorsun?" dediğimde, "Siktir git lan başımdan, bu köşede ben yatacağım. Senin devrin bitti artık. Hiçbir şeyime karışamayacaksın. Ben yıllardır bu kodesteyim" demez mi! Yüzüp yüzüp kuyruğuna gelmişken al başına belayı. Tahliyeye en fazla bir ay var, sıradan bir hırsıza yem mi olacağız? Ben, "Halo Dayı, Sana böyle konuşmak yakışıyor mu? Ne dedin de ikiletik? Her dediğini yaptık. Tamam önemli değil, madem bu yatakta yatmak istiyorsun yat ama küfür etme. Biz arkadaşız" dememe rağmen "Tamam lan, çok konuşma git başımdan" deyince sustum! Akşam oldu koğuşta çayı demledim, Halo Dayı'nın gösterdiği yatağımda çay içiyorum. Benim komüne aldığım, her şeyine sahip çıktığım o genç çocuk atmış hapı, ağzından salyalar akıyor, gözleri kıpkırmızı kaymış vaziyette, cami hırsızının yatağından bana bağırıyor: "Ulan komünist, nerede komünist varsa... Artık devranınız bitti, kendine sahip ol" diye bağırmaya başladı. Ona dönerek "Sana kim hap içirdi

kardeşim, az cezan kaldı, günlerin sayılı. Dışarıda seni temiz hava, özgürlük, yeni bir hayat bekliyor, daha çok gençsin" dedimse de, "Konuşma lan lavuk, senden mi akıl alacağım" diye karşılık verdi. "İyilikten maraz doğar" lafına uygun bir durumdu yaşadığım. Bu hırsızlardan, iyiliğimizin karşılığını almaya başlamıştık. Tek kalınca hepsi sırayla üzerime geliyordu.

Bu olaydan sonra hayatım boyunca hiçbir hırsıza bir daha acımadım, müsamaha göstermedim. Tam hatırlamıyorum, bu olaydan üç beş gün sonra beni Çorlu Askeri Cezaevi'ne gönderip oldukça kalabalık sıkışık bir koğuşa verdiler. Beş on gün sonra da tahliye heberim geldi.

Elveda Hapishane Merhaba Özgürlük!

Karşılamaya babam gelmişti. O kapıda, ben cezaevi savcısının odasındaydım. Tahliye emrini okuyan savcı bana dönerek, "Bunca yıl yattın akıllandın mı, devletin kanunu ve gücünü anlayıp gördün mü? Pişman oldun mu?" diye nasihate başladı. "Savcı bey ben suç işlemedim. Yaptığım her şey insan olmaktan doğan yasal haklarımdı. Sadece düşüncelerimi açıkladım şimdi olduğu gibi" diye karşılık verdiğimde, "Ulan siktir git başımdan. Zavallı baban saatlerdir kapıda bekliyor. Ona acımasam seni tekrar tutuklardım. Defol git hadi!" diye bağırmaya başladı.

Diliyle, davranışıyla kendini, yasalar dahil her şeyin üstünde gören bir "memleket savcısı!" Gidelim de nereye gidelim, üstelik "asker kaçağı" görünüyoruz kayıtlarda. Beni askeri inzibat karakolunun hücresine attılar, gece orada buz gibi hücrede sigarasız sabahladım. Sabah babam gelip, "Oğlum Çorum askerlik şubesine yıldırım telgraf çektik, görüşmeler sürüyor. Bir kefil bulup birkaç ay izin alacağız. Bir şey ister misin?" deyince, başımızdaki asker anlamasın diye, şeftali almasını, canımın meyve istediğini, kaş göz yaparak da altına sigara çakmak koymasını söyledim. Asker anlayıp gülümsemeye başladı. Uzun görüşmelerden, iki gün askeri inzibat karakolunda tutulduktan sonra tahliye olup babamla ilk kucaklaşmayı gerçekleştirdik. O kadar heyecanlı, o kadar duygu dolu bir kucaklaşmaydı ki, normal hayatında insanlara ve bana karşı mesafeli duran babam gözyaşlarına boğuldu. İstanbul otobüsüne bindik, yol boyu Trakya'nın son-

bahar iklimi çökmüş ovalarına baktım. Sanki benim yüreğim gibi dümdüzdü. Tahliye olup özgürlüğüme kavuşmuştum ama ne bir heyecan, ne de bir sevinç vardı. Rüya ile gerçek arasında gidip geliyor gibiydim. İnanamıyordum özgürlüğe, sanki rüyadan uyanıp tekrar gerçeğe dönecekmiş gibiydim.

İstanbul'a geldiğimizde Topkapı'nın asırlık surları sanki bana bakıp hesap soruyordu. Bazıları yüksek bazıları alçak, biçimsiz, içiçe geçmiş binalar... İnsanlar, koşuşturma içinde. Beş dakika geç kalsalar dünyalar yıkılacakmışçasına heyecanla yürüyenler, kıyıda köşede gamsızca sigarasını tüttürenler... Topkapı otogarının uğultusu, simitçiler, seyyar satıcılar, eşya taşıyan hamallar, yan yana dizilmiş barakalarda tabelası, markası belli olmayan giysi mağazaları, ayakkabıcılar, urgancılar, yorgancılar, insanlar, insanlar, bizim insanlarımız... Vapura binip denizle yıllar sonra tekrar buluştuk. Maviler beni sanki dibe çağırıyor, pek de sevmediğim hazır yiyici martıların şımarık uçuşu bana bir kartalın gururu gibi geliyor, sanki ölen ve içeride kalan yoldaşlarıma selam götürüyordu. Kız Kulesi bana tekrar zindanı hatırlatıyordu. Hüzün içinde duygusallığa gömülürken, kokusunu unuttuğum simitin ve çayın tadı, denizin beni içine alan derinliğini ve mavisini rüyadan yeni uyanmış bir çocuk şaşkınlığında seyrediyordum.

Ailemin, annemin becerisi sayesinde aldığı Göztepe Gözcübaba'daki Keten Apartmanı yedinci kattaki evimizi ilk defa görecektim. Apartman kapısının merdivelerinde Samsun Alaçam'da öğretmen olan eşim, Almanya'dan gelen iki dayım, bir kız kardeşim (Diğer kız kardeşim, hayatı boyunca kendini yaşadığı için, tahliye olacağımı bilmesine rağmen eşiyle Bodrum tatilini iptal etmemişti, bu davranışını uzun yıllar hiç affetmedim), komşular, tam tekmil apartman kapısındaki merdivenlere dizilmiş, "karşılama ekibi" olarak beni bekliyordu. Anam beni görünce merdivenlerden hızla inerek sarılıp dakikalarca ağladıktan sonra sinir krizi geçirip kendini kaybetti ve uzun uğraşlarımız sonunda kendine geldi. Sonra cümbür cemaat eve girdik.

Ama bu mutluluk kısa sürmüştü. Her şey ama her şey çok değişmişti. Maddiyata hiç önem vermeyen, MK'daki yoldaşlar dahil tüm yoldaşlara, dahası okuldaki devrimci arkadaşlarıma kadar kapısını

çalan okuldaki her kişiye kapısını açıp sofra kuran anam, tam bir küçük esnaf olmuştu. Dayımın yardımıyla apartmanın altına açtıkları bakkal dükkânı her şeyiydi, beş-on kuruş fazla kazanmak için, karşı inşaatta çalışan işçilere öğle vakti köfte-ekmek satmaya gelen garibanın üzerine, "işimi bozuyor" diye yedinci kattan patetes atarak kovan biri olmuştu anam. Yaşadığı sahipsizlik ve ekonomik çaresizlik anamı bu duruma getirmişti. Babam, zaten ta çocukluğumdan beri bana her kuruşu çok gördüğünden, istediğim yol parasını dahi zor veriyor, "Ne gereği var karşıya geçmeye, seni görecek adam gelip burada görsün" diyor, her para isteyişimde karşı karşıya geliyorduk. Her şey çok ama çok ağrıma gidiyordu. Tahliye olup özgürlüğüme kavuşmuştum ama, insan ilişkileri dahil her şeyin değiştiği "dışarısı" da bir tür "açık hava hapishanesi" gibiydi.

Ne yapacağıma acil karar vermem gerekiyordu. Eğer ülkede kalırsam bir yıl Konya'da, 8 ay Antalya'da sürgün cezam vardı. Dahası ağır cezadan hüküm giydiğim için kısa devre yedek subay olma hakkım elimden alınmıştı. Ve 20 ay er olarak askerlik yapacaktım. Yurtdışına gitsem, oranın durumunu, insan ilişkilerini ATÖF Kongresi'ne gittiğimde görmüştüm. Orada her şey ülkeden, ülke gerçeğinden uzaktı. Boş slogana ve keskinliğe dayalı, bol dedikodulu, bol içkili, bol hayalle döşenmiş bir yaşam vardı yurtdışında. Öte yandan temel bir sorun olarak örgütle siyasi olarak ayrı düşünüyordum ve güvenim oldukça sarsılmıştı ama her şeye rağmen bir çıkış bulabilirsem niyetim mücadeleye devam etmekti. Örgüte rağmen yurt dışına çıkma olanağım vardı. Küçük bacımın rahmetli eşi İsrafil uzak yol kaptanıydı. "Abi istersen seni Hollanda'ya bırakırım, pasaporta dahi gerek yok, gemide gizlice götürürüm" diyordu. O yıllarda "Düşünce suçundan!" dolayı mahkum ve mağdur olanları her Avrupa ülkesi kabul ediyordu. Ama ben gidince eşim yine yalnız kalacak, onun gelmesi belki aylar, belki yıllar alacaktı. Belki ben yıllardır kadına hasret ve oldukça da duygusal birisi olduğum için yine birine âşık olacaktım. Büyük bir özveriyle bunca yıl benim kahrımı çekmiş eşimle, yine ucu her türlü olumsuz gelişmeye açık bir sürece girmeye hakkım da niyetim de yoktu. Herkes ülkeyi terk ederse, hayatımı ortaya koyduğum umudu, hayali kim sürdürecekti. Kafam oldukça karışıktı.

Tam o günlerde, hayatımın her döneminde bana sahip çıkmış,

uzun yıllardır Berlin'de yaşayan Aslan dayımdan (Aslan Sadeçolak) bir mektup aldım. Mektup özetle, yurttışında bir ay kaldığımı, her şeyi gözümle gördüğümü belirttikten sonra, 1988 şartlarının 1978'den de kötü olduğunu, ipini koparanın haklı haksız yurtdışına iltica başvurusunda bulunduğunu, bu durumdan Almanların bezdiği gibi Türklerin de usandığını, gelenlerin çoğunun işsiz güçsüz yaşadığını, şu veya bu örgüt adına onun bunun sırtına yük olduğunu, eski saygınlığın ve desteğin bezginliğe ve tepkiye dönüştüğünü belirterek, yurtdışına gitmeme karşı çıkıyor. "Ben seni tanıyorum, çok duygusal ve tepkicisin. Yurtdışına gelirsen seni üç şey bekliyor: 1) Bu durumu kaldıramaz intihar edersin, 2) Birçoğunun yaptığı gibi alkolik olursun, 3) Büyük tepkiyle kısa sürede geri döner, olmadık bir eylemde yok olur gidersin. Yurtdışına gelme. Ben sana oradaki hayatında elimden gelen yardımı yaparım, seni bu şartlarda burada görmek istemiyorum" diye devam ediyordu. O dönem yurtdışı şartlarını, iltica edenlerin pratik yaşamlarını ve ruhsal durumunu kendi gözlemleriyle özetleyen bu uzunca mektup yurdumda kalma kararımda hayli etkili oldu.

İşte bu kafa karışıklığı, moral bozukluğu ve arayış içindeyken, uzun süredir tanıdığım, sevdiğim, bizim grubun davalarına Ahmet Hulusi Kırımlı ile birlikte bakan sevgili fedakâr avukatımız Kemal Yılmaz'ın Sultanahmet'teki bürosunda, çok özel bir yoldaşım Hasan Hakkı Erdoğan'la görüşüp tanıştım. Bana kendini "Nevzat" olarak tanıttı ve benimle ilişki kurabilmek için çok uğraştığını söyleyip özel görüşmek isteğini belirterek randevu verdi. Kendisini daha önce hiç görmemiştim ama o beni yakınen tanıyor, görüşlerimi ve özelliklerimi biliyordu. İlk görüşmemiz soğuk bir havada, Moda burnunda kapalı çay bahçesinde oldu. Elinde küçük bir cırcırlı çanta, çantada sanat dergileri ve şiir kitapları vardı. Çantadan ufak bir cep kanyağı çıkartıp sohbet başladı. Hem içiyoruz hem de sohbet ediyorduk. Siyasetten çok insan, sanat, şiir ağırlıklı bir sohbet başlamıştı. Bana kendi yazdığı şiirleri ve Muzaffer Oruçoğlu'ndan şiirler okudu. Tohum kitabından, sanatın ve özellikle de şiirin insan yaşamı ve devrimci mücadeledeki öneminden bahsetti. Bu sohbet benim bu zamana kadar hiçbir yoldaşta görmediğim bir duygu derinliğiyle, sanata, edebiyata ilgiyle, hayata, insana karşı sevecenlikle ve tüm konularda bilgi birikimi ve derinlikle doluydu. Hem sevinmiş hem de şaşırmış-

tım; yoldaşın hayata bakış açısı beni çok ama çok etkilemişti. Sanata, şiire, insana, onun duygusallığına önem veren, bu denli ayrıntıyı gören, duygu dolu, şiir dolu, yüzünden güzellik, ağzından sevgi akan bir yoldaşla tanışmak ve sohbet etmek beni çok ama çok mutlu etti. Yoldaşın gerek sanat gerekse siyasi konulara bakışındaki derinlikten ve benim siyasi geçmişimi en ince ayrıntısına kadar bilmesinden, örgüt içinde oldukça sorumlu bir konumda olduğu kanaatine varmıştım.

İkinci görüşmemiz Kadıköy'de büyük postanenin denize bakan tarafında, sıra sıra meyhanelerin bulunduğu sokakta, iki binanın arasına sıkışmış dar ufak bir pasajdaydı (Orası yıkıldı yerine yeni bina dikildi). Bir hücre boyutunda, tektekçilerin sıralandığı, kesif sidik ve alkol kokan bir pasajdaki meyhanenin üst katında buluştuk. Bu buluşmamızda siyaset daha ağırlıklı idi. "Senin partiye eleştirilerini ve görüş ayrılıklarını biliyorum yoldaş. Bu konular parti içinde de tartışılıyor. Şu aşamada ayrılık doğru değil. Hele de senin gibi, partinin ikinci inşasının başından beri içinde olmuş, partiye birçok insan kazandırmış, onun gelişimi, güçlenmesi için her konumda dosta düşmana karşı partiyi yasal anlamda tek başına savunmuş ve bedel ödemiş, birçok tercübeden geçmiş bir yoldaşı böylesi zor bir dönemde kaybetme lüksümüz yok. Bırak seni, en sıradan bir sempatizanı dahi küstürmeye, kaybetmeye hakkımız yok. Ama sen dost düşman herkes tarafından bilinen, tanınan bir yoldaşsın. Faşizmin bu azgın saldırısı karşısında seni illegaliteye çekip çalıştırma gücümüz yok. Değil İstanbul, seni nereye gönderirsek gönderelim bir tanıyan çıkar. Ve düşmanın seni takibiyle birçok yoldaşın deşifre olup yakalanma riski oluşur. Uzun lafın kısası yoldaş, şu andaki gücümüz illegal mücadelede seni korumaya yetmez. Sen cezanı yattın, askerliğin dışında hukuki bir sorunun kalmadı. Her ne kadar illegal mücadele esas örgütlenme alanımız olsa da, legal mücadele de çok önemli. Bu alanda, özellikle sendikal alanda yasal zeminde mücadele edecek insana çok acil ihtiyacımız var. Bence sen askerliğini yap, hukuki olarak temize çık. Eskiden olduğu gibi demokratik kitle örgütlenmesinde ve çalışmasında parti adına devam et. Bu zaten senin tecrübe, uzmanlık ve çalışma alanın. Oradaki gelişmemize ve örgütlenmemize katkı koy, bu bizim için çok önemli. Bence yurtdışına gitme" dedi ve devamla bana, partinin yurtdışında toplanan ve akıbeti belli olmayan, bir

söylentiye göre ayrılık esnasında yurtdışındaki Bolşevikçilerin eline geçtiği söylenen yüklüce bir paranın araştırılması için uğraştıklarını, belli bir dönem Bolşevikçilerle birlikte tavır alan, Amerika'dan gelmiş gruptan "Pos" lakaplı vatandaşı tanıyıp tanımadığımı sordu. İyi tanıdığımı, eskiden çok sevip saydığım birisi olduğunu, basın yayın sorumlusu olduğu bir dönemde kısa bir süre birlikte çalıştığımızı belirttim. Ama yakalandıktan sonra gerek poliste gerekse mahkemelerdeki tavrının çok olumsuz olduğunu, hatta geçmişini inkâr ettiğini ve bizler için "terörist örgütü" deyip "onlarla birlikte olmam dolayısıyla geçmişimden utanıyorum" diye savunma yaptığını duyduğumu da ekleyip böyle biriyle görüşmekten ne beklediğini sordum. "Yoldaş, önemli değil, belki o para konusunda bir bilgisi vardır, bizi aydınlatır. Böyle alçak bir savunma yaptı mı yapmadı mı, onu da kendi ağzından dinleyelim, belki söyleyecek bir şeyleri vardır. İlişki kurabilirsen bir randevu al da birlikte görüşelim" deyince, oraya yakın bir yerde çalıştığını, hemen görüştürebileceğimi söyledim. Olur deyince kalktım. "Pos"un çalıştığı Moda'ya giden yolun başındaki vitray atölyesine gidip işe örgüt karıştırmadan 'bir arkadaş seninle önemli maddi bir konuda görüşmek istiyor' dedim. O da biraz da meraktan, birazda beni kırmamak adına görüşmeye geldi. Yoldaş gülerek, çok samimi şekilde ayağa kalkıp, "Hoş geldin arkadaş" deyip yer gösterdi. Sonra çok esnek bir şekilde kaybolan paradan bahsedip bu konuda bir bilgisinin olup olmadığını sordu. "Pos" karşıdaki kişinin örgütten olduğunu anlayınca kıpkırmızı oldu ve "Hiçbir şey bilmiyorum ve bu işlere bulaşmak istemiyorum. Sizlerle hiçbir işim olmaz" dedi. Bu kadar tepkiyi ben de beklemiyordum, çok bozuldum. Yoldaş, ortamı yumuşatmak için tuvalet bahanesiyle bizi bir süreliğine yalnız bıraktı.

Pos bana dönüp, "Veli, seni çok severdim ama sen nasıl beni bu ... adamlarla buluşturup yerimi belli edersin? Bu arkadaşlığa, dostluğa sığar mı?" diyerek ve küfür ederek bana yüklendi.

Ben de sinirlenip, "Bu konuştuğun kişi ve ben, bir zamanlar yoldaşındık, aynı hayal uğruna baş koymuştuk. Bu kadar kısa sürede ne oldu da sen bizlere böyle küfür ediyor, düşmanla konuşur gibi konuşuyorsun? Bu tavrın hangi vicdana, hangi anlaşyışa sığar, açıklar mısın?" deyip suratına bir tokat atmamak için kendimi zor tuttum.

Bu sert tartışmamız üzerine yoldaş geldi. Ben Pos'un suratına karşı, "Yoldaş özür dilerim, bu pis herif her şeyden vazgeçmiş. Bizi düşman gibi görüyor. Bunun vereceği bilgiye de yardıma da lanet olsun" dedimse de yoldaş yine o sevecen haliyle, "Ne yaparsın ki, yanlış insanlarla yoldaşlık yapmışız, olur bu zulüm günlerinde böyle işler, alışacağız" deyip ortamı yatıştırmaya çalıştı, ama "Pos" apar topar kalkıp gitti. Bir daha da beni ne aradı ne sordu. Yıllar sonra tesadüfen karşılaştığımızda dahi aynı soğukluk devam etti. Zengin bir işadamı olmuştu.

Hasan Hakkı yoldaşla tanıştıktan sonra, onun sabrı, insan sevgisi özellikle de son bu buluşmamızdaki olaya bakışı, insana verdiği değer konusundaki tavrı, siyasete, bilime, sanata bakışı örgüte olan onca güvensizliğimin, tekrar kısmen de olsa umuda ve beklentiye evrilmesine yol açtı. Ülkede kalıp yasal alanda siyasi mücadeleye devam etme eğilimim güç kazandı. O günlerde, oturduğumuz apartmanın altında anamın açtığı, babamın sık sık bırakıp oyun oynamaya gittiği bakkal dükkanında tek başıma oturuyordum. Önce eşimin Alaçam'dan öğretmen arkadaşının, komşumuz olan ve Kurtuluş davasından aranan küçük kardeşi ziyarete geldi. Onu takiben Fransa'da yaşadığını bildiğim ve çok sevdiğim yoldaşım "Ufaklık" geldi. Ufaklık'ın o sıra sanırım örgütle ilişkisi vardı ve aranıyordu. Kısa hoşbeşten sonra ben tedirgin oldum. "Arkadaşlar burası fazla güvenilir bir yer değil. Takip ediliyor olabilirim. Gitseniz iyi olur, sonra başka bir yerde görüşür, uzun uzun sohbet ederiz" dedim.

Sanki başıma gelecekleri bilirmiş gibi, onlar gittikten hemen sonra dükkânın önünde iki polis, bir bekçi belirdi. Polisin biri, "Veli Emektar'ı tanıyor musun, burada oturuyormuş" dedi. Ben, "Duydum öyle bir isim, sanırım en üst katta oturuyor. İsterseniz zillerine basıp, bir sorayım evde mi değil mi" diye bakkalın kapısını kapatıp apartman kapısına geldim. Niyetim, zile basıp, "Evde değilmiş, cevap vermiyor" diye onları savuşturmaktı. Ama heyecandan bizim zil yerine bir alt komşunun ziline basmışım. Komşu, "kim o?" deyince ben de, "Veli evde yok mu?" dedim. Kadıncağız sesimi tanımış, "Buyur Veli abi bir şey mi istiyorsun?" demez mi?

Bizim kimlik açığa çıktı, megofonun sesini duyan polise, "Duydunuz, Veli evde yokmuş" diyerek arkamı dönüp hızla uzaklaştım.

Polisler önce afalladı sonra peşimden koşmaya başladı. Yüz metre kaçıp aşağı caddeye, oradan da karşı sıradaki apartmanın bahçesine girdim. Ama bahçeyi diğer apartmanlardan ayırmak için aradaki alçak duvarın üzerine tenekeden duvar eklediklerinden zıplasam da duvarı aşamıyordum. Üstüne üstlük, bahçeye yavrulayan köpek koştuğumu görünce yavrularıyla birlikte havlayarak peşimden koşmaya başlamıştı. Kısa süre sonra polisler ellerinde silahlarla beni yakalayıp yere yatırıp elimi kelepçeleyip vurmaya başladılar. Ben "vurmayın ulan" diyorum; onlar, "Niye kaçtın lan?" Ben, "Polis görünce kaçarım, benim suçum yok, cezaevinden yeni çıktım" diyorsam da nafile. Getirdiler bizim sokağa. Ellerim kelepçeli, tüm mahalleli şaşkın bakışlarla pencerelerde.

Göztepe Karakolu'na götürüp yarısı kömür dolu karanlık bir hücreye attılar. O gece hücrede kaldım. Sabah konu anlaşıldı, hem sürgün cezam vardı, hem de askerlik. Birine karar vermem gerekiyordu. Ben, "Askere gideceğim" dedim. Beni babamın kefaletiyle birkaç gün içinde birliğime teslim olmak kaydıyla serbest bıraktılar. Onca çabamıza rağmen, er olarak Antalya Topçular Acemi Birliği'ne postalandım. Gitmeden önce yoldaşı bulup, askere gitmek zorunda olduğumu bildirdim. Daha sonra nasıl kontak kurup görüşeceğimizi kararlaştırdık.

Acemi birliğinden sonra Kırklareli Vize 41. Piyade Tugayı Destek Bölüğü'ne verdiler. Dağıtım sırasında yoldaşı tekrar gördüm. İlk izin aldığımda görüşmek üzere ayrıldık. İlk iznimde, üzerimde resmi askeri elbise olmasına rağmen Topkapı'ya iner inmez avukat Kemal'in bürosunu aradım. O yıllar Kemal'in yanında stajyer olarak çalışan bizim taraftarımız, sevdiğim, güvendiğim, tanışıp sohbet ettiğim bir kadın yoldaş vardı. Ama telefondaki ses o değildi. "Kemal Bey yok mu, kendisiyle görüşmem gerek" dediğimde, bir saata kadar geleceğini söyledi.

Nevzat yoldaşla kontak kurmak birkaç günümü alır düşüncesiyle, randevu için eve gitmeden resmi asker elbisesiyle büroya gittim. Bir süre sonra Kemal geldi. Beni görünce, "Veli karnın açtır, gel bir yemek yiyelim" diyerek beni bürodan çıkardı. Büroya yakın bir lokantaya gittik. Kemal'in morali çok bozuktu, yere bakıyordu. "Veli sana kötü bir haberim var. Nevzat'ı kısa bir süre önce işkencede

öldürdüler. Yoldaşı kaybettik. Gerçek adı Hasan Hakkı Erdoğan'dı" dedi. Kaşık elimden düştü, ne diyeceğimi şaşırdım. "Ne zaman oldu, nasıl yakalandı, nasıl öldü?" gibi sorular peşpeşe geldi. Olay çok yeni olmuştu. Kemal'in ayrıntılar konusunda bilgisi yoktu. Bilgi alabilirim düşüncesiyle, daha önce yanında çalışan, örgütlü olduğunu tahmin ettiğim yoldaşı sorunca, Beyoğlu'nda başka bir büroda çalıştığını söyleyip telefonunu verdi.

Beyoğlu'na gittim. İstiklal Caddesi'nde Konak Pastanesi'nin yakınındaki bir telefon kulübesinden telefon ettim. Yoldaş bu büroya yeni girdiğini, adamların apolitik olduğunu, izin alamayacağını, ayrıca ortamın çok tehlikeli olduğunu ve görüşmemizin doğru olmayacağını belirterek, görüşme istediğimi reddetti. Yıkıldım. Gözlerimden yaşlar akmaya başladı. Yoldan geçenler bana bakıyor, ben boş gözlerle kalabalığa bakıyordum.

Bu moral bozukluğu içinde eve gidemezdim. Nereden aklıma geldiyse sinemaya girdim. Filmin adı "Bir Zamanlar Amerika" idi. Film 1930'lu yıllardan başlayarak bir mafyanın kuruluş, gelişme ve çöküşünü anlatıyordu. Dostluk, ihanet, her şey vardı. Hem ağlıyor hem seyrediyordum. Film bitti. Filmin müziği, kavga ve ihanet sahneleri beni alıp çocukluğuma ve gençliğime götürdü. Dalmış gitmişim. Muhtemelen sinema çalışanlarından biri koluma dokunup seslendi: "Asker ağa film bitti!.."

Evet, hikâye tam da bir sözcükle özetlenebilirdi. Bu filmin bitmesiyle benim örgütlü siyasi hayatım da bitmişti. Elbette hayat ve mücadele ülkede ve dünyanın her yerinde devam ediyordu. Ama film sonrasında kalakaldığımda bana söylenen "Film bitti!" cümlesi bir hikâyenin de kıssadan hisseli özeti gibiydi. Film bitti.

Evet birinci film bitmişti ama ikinci film nasıl olacaktı? Onu da gelecek hayat gösterecekti.

DİZİN

A

Abdullah Öcalan 97
Ahmet Avrasi 77
Ahmet Hulusi Kırımlı 405
Ahmet Kabaklı 77, 85
Ahmet Kızıler 152, 155, 183, 203, 248
Ahmet Malkan 384
Ahmet Telli 363
Akdeniz Kafe 274, 399
Alâeddin Taş 158, 159
Ali Geçgel 179, 181, 184, 186
Ali İyikan 222, 355
Ali Mercan 35
Ali Naki Özkan 151
Ali Rıza Koşar 95, 159
Ali Rıza Öğüt 100, 337, 380
Ali Şanlı 368, 369
Ali Yavuz Çengeloğlu 9, 243, 268, 273, 274
Apocular 139, 244
Arap Metin 103, 104, 111
Armenak Bakırcıyan 8, 9, 97, 191, 199, 261, 268
Arnavutluk Radyosu 153
Âşık Daimi 22
Âşık Garip 229
Aslan Emektar 21, 43, 206, 209, 323
Aslan Kılıç 183, 204
Atatürk 4, 63, 65, 82, 183, 210, 308, 326, 380
Atilla Özkan 151, 164
Aydın Çelik 340, 341, 351, 355, 371, 377
Ayhan Altay 32
Aziz Nesin 152

B

Bahadır Dumanlı 376
Bahattin Kılıç 353
Bahattin Sertel 339, 340
Bayram Baydemir 53
Bebel 305
Bektaş Karakaya 353
Beşli mektup 230, 250
Bilal Arıkan 355
Bingöllü Uzun 89, 98, 99, 144
Birlik Partisi 130, 275
Bıçkın Hasan 9, 359, 360, 362, 368
Bülent Uluer 98, 99, 103, 104, 125, 159, 160, 170, 199

C

Çamlıcalı Osman 154
Çapa Yüksek Öğretmen Okulu 77
Cemal Türkmen 34
Cevdet Yıldırım 77, 83, 85, 100
Cezmi Yılmaz 89
Che Guevara 98
CHP 22, 84, 101, 106, 143, 144, 157, 185, 205, 206, 210, 275, 280, 318, 333, 394
Cikcik Hasan 9, 359, 360
CISNU 165
Cılavuz Köy Entitüsü 48

Clara Zetkin 305
Çorum Devrimci Kültür Derneği 34
Çorum Öğretmen Okulu 21, 68, 188, 227
Coşkun Aral 128
Cumhuriyet gazetesi 21, 191

D

Deniz Gezmiş 42, 45, 96, 114, 159, 189
Dergo 229, 230, 231, 235, 267
Dev-Genç 36, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 110, 112, 124, 125, 126, 127, 158, 159, 165, 199, 334
Devrimci Gençlik Derneği 89, 99, 100, 380
Dev-Sol 130, 288, 292, 336, 340, 351, 366, 395
Dev-Yol 130, 155, 156, 166, 184, 208, 227, 228, 230, 246, 248, 249, 250, 253, 254, 324, 340, 341, 395
DİSK 17, 158, 159, 161, 168, 395
Doğu Perinçek 35, 36, 129, 252, 337
Dokuz 229, 236, 242, 259, 267, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 302, 306, 307, 314
Dostlar Tiyatrosu 71
Dudu Abla 92
Dündar Kılıç 385
Dursun Karataş 81, 99, 159

E

Edip Yüksel 344
Elka grevi 97
Emel Sayın 127
Emin Oktay 30
Engels 270, 305
Erdoğan Gencer 114, 155
Erhan Gençer 221, 311, 314
Erhan Önsel 100, 337
Ertan İldan 7

F

Faik İçmeli 82
Fakir Baykurt 22
Fatin Kanat 353, 354, 373
Fehmi Gökçek 152, 212
Feride Çiçekoğlu 363
Fevzi Güvener 70, 71
Fevzi Yelken 67, 70
Fevzullah Çınar 22
FKF 35
FKÖ 359
Frankfurt Gençlik Evi 163

G

Gâvur Ali 159
Gazi Özkubat 210
gençlik üst komitesi 216
Günseli 89, 144, 279

H

Hacı Demirkaya 212
Hakan Mermeroluk 376
Hakkı Bulut 353, 368, 369, 375
Halil Tekinalp 67, 83, 118
Halit bin Velid 66

Halit Pelitözü 89
Halkın Birliği 99, 154, 182, 203, 204, 205, 247, 249, 254, 256, 308, 351, 378
Halkın Gücü 99, 103, 158, 159
Halkın Kurtuluşu 54, 99, 100, 101, 150, 161, 207, 237, 249, 380
Halkın Yolu 13, 99, 100, 125, 135, 136, 143, 191, 192, 248, 249,
Haluk Arıkan 152
Hasan Aksu 151, 152, 212, 231, 250, 252
Hasan Asker Gürgöz 353
Hasan Bozalp 38
Hasan Çakmak 155, 230, 246, 248, 249, 250, 253, 271
Hasan Demir 53
Hasan Erkul 162, 225
Hasan Hakkı Erdoğan 405, 410
Hasan Kızılkaya 8, 138, 142, 143, 358
Hasan Mutlucan 79, 313
Hasan Sabbah 37
Hasan Şensoy 152, 153, 212
Haydar Cilasun 163
Hayk Çakmacıyan 368
Hazreti Muhammed 29, 33
H. Çaralan 207
Hergün 96
Hikmet Kıvılcımlı 79
Hilal Evsen 278
Hilal (Günseli) 89, 144
Hıdır Ayata 8, 158, 204, 216, 217, 218, 221, 223, 336, 355
Hüseyin Aydın 9, 152, 175, 353, 376, 377
Hüseyin Babacan 373, 381
Hüseyin Balkır 105, 200, 202, 211, 212, 231, 233, 262
Hüseyin Duranay 83, 100, 111, 130
Hüseyin Sancar 244, 247
Hüseyin Şimşek 228, 257
Hüseyin Solgun 81, 99
Hüseyin Topçu 162, 207
Hüseyin Yıldız 228

I

İbrahim Ekinci 290, 298
İbrahim Erdoğan 99
İbrahim Kaypakkaya 7, 35, 36, 37, 77, 97, 99, 139, 155, 161, 182, 183, 204, 206, 231, 269, 280, 306, 309, 358, 367
İbrahim Ünal 70, 77, 88, 99, 100, 112, 135, 150, 169, 176, 186, 188, 191, 199, 200, 202, 205, 244, 250, 287, 297, 307, 312, 313, 316, 366
İdris Köylü 108
İGD 101, 158, 159
İlkay-Necmi Demir 102, 135
İlker Demir 34
İngiliz 271, 272, 298, 301
İrfan Aşık 128, 177, 198, 304
İrfan Yavru 81, 99
İsa Güzel 163
İsmail Çalıkıran 200, 202
İsmail Dolca 100
İsmail Hanoğlu 8, 164, 176
İsmail Poyraz 355
İYDGD 8, 100, 101, 102, 109, 137, 141, 143, 151, 158, 161, 168, 316, 326, 337, 380
İYÖD 100, 102
İYÖKD 7, 81, 83, 86, 95, 96, 98, 99, 100, 162, 198

K

Kadir Konuk 70, 77, 81, 100
Kahraman Yılmaz 368
Kamo 255
Karl Marx 77
Kawa 236, 249, 353, 369
Kemal Başkavak 21
Kemal Burkay 246
Kemal Yılmaz 405
Kerim Mete Sonatılgan 152, 212
Kerim Yaman 85
Kırpık Göz 176, 177, 263
Kolombo Neşet (Arap) 111
Koreli 229, 230
Kruşçev 98

L

Ladik Köy Enstitüsü 21
Levent Beğen 9, 154, 155, 212, 229, 231, 247, 248, 249, 271
Lütfi Mertoğlu 68

M

Mahsuni 55
M. Ali Eren 101
Mamak Cezaevi 372
Marshall Yardımı 22
Marx 77, 182, 305, 344, 345, 372, 378
Maxime Rodinson 33
MDD 34
Mehmet Çakıcı 99
Mehmet Kiper 71
Mehmet Ulusoy 366
Metin Dalgıç 100, 111
Metin Toker 113
Metin Yüksel 344
MHP 82, 84, 96, 105, 170
Mihri Belli 34
Milliyetçi Cephe 84, 105
MSP 105, 141
Murat Sertoğlu 30
Müslüman Kardeşler 344
Müslüm Uzun 77, 83, 85, 96, 100
Mustafa Esat Tekkanat 100
Mustafa Kemal 33
Mustafa Savaş 87, 119, 122, 130, 138, 206, 209
Mustafa Üstündağ 84
Muzaffer Oruçoğlu 183, 204, 405

N

Naci Uçar 222, 355
Nadir Demirçivi 206, 222, 302, 355, 368
Nail Karaçam 35, 36
Necati Sağır 135
Nejat Övet 31, 228
Nezih 212

O

Oral Çalışlar 35
Orhan Bakır 8, 9, 97, 191, 199, 212, 229, 231, 261, 266, 267, 268, 269
Orhan Kemal 33
Orhan Kılıç 324
Osman Arıkan 338
Osman Uludağ 38, 165
Ozan Emekçi 8, 189, 229, 232, 233, 268, 286

P

Pala 8, 200, 202, 203, 204, 221, 222, 223, 265, 266, 267, 268, 290, 291, 297, 298, 299, 300, 307, 308, 338
Palavra Mahmut 32
Partizan 103, 159, 177, 198, 226, 245, 246, 252, 272, 304, 355, 369, 373
Paşa Güven 99, 100, 124, 126, 170
Peygamber 29, 265, 290, 298, 299
Pol-Bir 146
Pol-Der 146, 329

R

Rasim Bakırcı 33
Recep Maraşlı 7, 358, 359
Rıfkı Atay 31, 227
Rıza Güney 34

S

Sabri Koçyiğit 229, 256, 271, 308
Sadun Aren 377
Sağmalcılar Cezaevi 9, 178, 381
Şahin Aydın 85
Şahinci Kitabevi 36
Şahin Dönmez 244, 246, 247
Şahin Türküm 81
Şah Turna 22
Salman Kaya 35
Sami Bal 36
Sami Sarı 152
Savaş Ay 7, 125, 126, 129, 132, 136, 173, 200, 201, 366
Sefa Kaçmaz 128, 202, 203, 212, 213, 231, 297
Selahaddin Koçak 38
Selahattin Doğan 8, 164, 178, 179
Selçuk Altun 152
Şemsi Özkan 152, 153, 212, 385
Şerif Yazar 376
Seyfi Öngider 159
sosyal emperyalizm 96, 98, 99, 168, 172
sosyal faşist 117, 246, 252, 392
Şükran Ay 126, 133
Şükrü Balcı 91, 93, 119
Süleyman Cihan 202, 203, 221, 223, 228, 314, 367
Süleyman Demirel 85, 95, 253
Süleyman Polat 152, 212
Süleyman Yeşil 204
Sultanahmet Cezaevi 370
Süslü Bakır 269

T

Tarık Koçoğlu 31
Tayyar Kerman 33
Tekin Sönmez 71
Tekoşin 152, 175, 353, 358, 376, 377
Tel Zaatar 358
Teoman Uluğ 152
Tercüman 76, 96, 178, 191, 387
THKO 54, 84, 95, 96, 98
THKP-C 84, 95
TİKB 13, 353, 359, 360, 363
Timur Gören 152
TİP (Türkiye İşçi Partisi) 34
TKP/ML Hareketi 203, 205
TKP/ML-TİKKO 189, 210, 249, 261, 312
TÖB-DER 63, 140, 158, 211, 253, 328

Toptaşı Cezaevi 8, 109, 111, 151, 155, 187, 212, 248, 286, 385
TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası 34
TSİP 81, 280
Turan Akpınar 33, 34
Turan Karasu 136, 138
Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı (TMGT) 101

U

Ufaklık 220, 317, 408
Uğur Gür 147, 148, 180, 181, 185, 212
Ümit Buğdaycı 34
Ümit Necef 97, 192, 199
Ümran Çiftçi 353, 369, 370
Uzun 48, 58, 77, 83, 85, 89, 95, 96, 98, 99, 100, 130, 131, 133, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 150, 151, 155, 156, 157, 161, 187, 196, 199, 202, 206, 217, 248, 262, 263, 265, 269, 277, 279, 291, 298, 307, 316, 365, 374, 376, 389, 390, 394, 402, 406
Uzun Bacı 98, 199, 217, 291

V

Vecdi Tapşın 310, 316
Veli Emektar 4, 6, 11, 14, 15, 17, 18, 55, 100, 102, 117, 118, 121, 129, 145, 146, 182, 183, 185, 186, 316, 325, 329, 332, 337, 349, 380, 390, 396, 408
Veli Karakurt 34

Y

Yaşam Ağacı Derneği 367
Yaşar Kemal 33, 41
yediler 56
Yeni Demokratik Gençlik Derneği 162

Z

Ziya Aras 51
Zülfikar Uralçin 8, 110, 175
2000'e Doğru 129

Bizden sonraki döneme eğilmek isteyenler için bir kaynak kitap niteliğindedir. Parti içi ilişkilerin anlatımı ile önemli parti mensuplarının mücadele yaşamına ilişkin gözlemlerin mücadeleye yeni katılan gençler için yararlı olacaktır. Tabii bu aynı zamanda bir devrimcinin 15 yıllık mücadele yaşamını kapsayan bir otobiyografi özelliğini de taşıyor. Olayların, ilişkilerin veriliş tarzı ve kendine ilişkin objektif yaklaşım, okurda gerçeklik duygusu yaratıyor. Kullanılan dil durudur. Edebi doku zayıftır. Bunu da normal karşılıyorum. Edebi dil ve doku işi, edebiyat dünyasının işidir. Sen siyasetten geliyorsun, dolambaçsız, duru bir dil yakalamış olman ve okuru yer yer gülümsetmen yetiyor.

MUZAFFER ORUÇOĞLU

Anılar-deneyimler, kişilerde bıraktığı anlama, algılanışa göre biçimlenir ve yorumlanır. İster bireysel, ister örgütsel düzlemde olsun, sadece dünün değil, bugünün ve yarının "öykü"sünü de içinde barındırır. Hangi maksat ve teknikle anlatılırsa anlatılsın, insanı, tarih bilincine taşıyan, kolektif hafızanın inşasında önemli, anlamlı bilgiler içeren başlıca kaynaklar arasındadır anılar/anlatılar... Yaşanılan süreçlere dair yeni belgeler, bilgiler, tanıklıklar ortaya çıktıkça, bu tarihi dönemler tekrardan ele alınır, yeniden yaşanır... yeniden yazılır.

Eline, yüreğine sağlık Veli Emektar!

ERTAN İLDAN

9 789758 674800 32 ₺